Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
Arn. Chikobava Institute of Linguistics

Irine Asatiani

Prepositions in Zan (Megrelian-Chan)

Tbilisi
2015

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ირინე ასათიანი

წინდებულები ზანურ (მეგრულ-ჭანურ) ენაში

თბილისი
2015

რედაქტორი – აკად. **არნ. ჩიქობავა**

გამოცემის რედაქტორი – პროფ. **ეთერ შენგელია**

ტექნიკური რედაქტორი **ლ. ვაშაკიძე**

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: **თ. გაბროშვილი**
რ. გრიგოლია
რ. პაპიაშვილი
რ. რატიანი

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ISBN 978-9941-13-464-7

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შ ე ს ა ვ ა ლ ი 5

I. მეგრულის წინდებულები

მარტივი წინდებულები 11
რთული წინდებულები 53
კო- დართული რთული წინდებულები 53
მა-, წო- დართული რთული წინდებულები 79
ლა- დართული რთული წინდებულები 93
ნო- დართული რთული წინდებულები 114
თო- დართული რთული წინდებულები 136
შა- დართული რთული წინდებულები 148
მიდა- 169
მო- // მა- დართული რთული წინდებულები 170
კილა- // კგლა- 177
კინო- // კგნო- 179

II. ჭანურის წინდებულები

მარტივი წინდებულები 185
რთული წინდებულები 209
კა-, კო- დართული რთული წინდებულები 209
წა- დართული რთული წინდებულები 218
ლა- დართული რთული წინდებულები 227
შა- დართული რთული წინდებულები 254
ჲა- // ჟა- დართული რთული წინდებულები 268
ოხო- დართული რთული წინდებულები 272
მედა- // მენდა- 274
მა- დართული რთული წინდებულები 277
ნა- დართული რთული წინდებულები 280

დ ა ს კ ვ ნ ა 283
მეგრულის წინდებულები (ტაბულა) 302
ჭანურის წინდებულები (ტაბულა) 303
რეზიუმე (რუსულ ენაზე) 304
რეზიუმე (ინგლისურ ენაზე) 310
დამოწმებული ლიტერატურა 317
შემოკლებათა განმარტება 319
წინდებულთა და სიტყვა-ფორმათა საძიებელი 321

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ზანური წინდებულის ანალიზი.

წინდებული ქართველური ენათმეცნიერების ერთ-ერთი საინტერესო საკითხია.

წინდებული[1] ზმნას (აგრეთვე, ნაზმნარ სახელს) დაერთვის თავში – პირისა და სხვა თავსართების წინ და აღნიშნავს ზმნით გამოხატული მოძრაობის, მოქმედების მიმართულებას ან ადგილმდებარეობას მიუთითებს.

ქართულში წინდებულის ამ ძირითადი ფუნქციისაგან არის განვითარებული შემდეგი ფუნქციები:

1. წინდებული გადმოსცემს მოქმედების სრულ სახეს:

აშენა და: ა-აშენა;

წერა, ხატა და: და-წერა/ და-ხატა...

2. აწარმოებს ახალ ნაკვთს. მაგალითად, აწმყოსაგან – მყოფადს:

აშენებს, ა-აშენებს;

წერს, და-წერს...

3. არსებითად ცვლის ზმნის ფუძის მნიშვნელობას:

ა-იგო და: მო-იგო, გა-იგო...

ყველა ამ ფუნქციაში მეტ-ნაკლებად გამოსჭვივის ამოსავალი ფუნქცია – მიმართულების ჩვენება. წინდებული, რომელიც სრულ ასპექტს გამოხატავს ან ახალ ნაკვთს აწარმოებს, ამასთანავე, შესაძლებელია, მიმართულებასაც უჩვენებდეს, თუმცა ისიც შესაძლებელია, რომ წინდებული მიმართულებას არ გამოხატავდეს. მაგალითად: აკეთა, გა-აკეთა: აკეთებს, გა-აკეთებს... გა- შიგნიდან გარეთ მიმართულებას უჩვენებს, რაც ამ ზმნაში სრულიად არ ჩანს.

წინდებულს აქვს როგორც ნაწილაკის, ისე აფიქსის თვისებები: როგორც აღვნიშნეთ, იგი ზმნას დაერთვის ყოველგვარი პრეფიქსის წინ – მზამზარეულ სიტყვას, რითაც იგი ნაწილაკს ემსგავსება. მაგრამ წინდებულს შეუძლია გარკვეული მორფოლოგიური კატეგორია აწარმოოს (ასპექტი, დრო) ანდა სრულიად შეცვალოს ფუძის მნიშვნელობა. ამ ნიშნებით იგი აფიქსს ემსგავსება.

ასეთია წინდებულის დანიშნულება ახალ ქართულში[2].

ყველა ეს ფუნქცია, ზოგიერთი განსხვავებით, ზანურის წინდებულსაც აქვს. მაგრამ ზანური ზმნის უღვლილებაში წინდებულის როლი გაცილებით მეტია, ვინემ ქართული ზმნის წინდებულებისა. წინდებულთა სისტემა ზანურში მეტად რთულია; მნიშვნელობაც მრავალგვარი აქვს. ზმნის მნიშვნელობის სწორად გაგება ზანურში წინდებულთა მნიშვნელობის გაუთვალისწინებლად შეუძლებელია.

მეგრულის წინდებულები ვრცლად არის დახასიათებული **ი. ყიფშიძის** შრომაში „Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем" (პეტერბურგი, 1914 წ.). განხილულია მათი ფონეტიკური ცვალებადობა, შედგენილობა და ფუნქციები.

ასეთივე ხასიათის, მაგრამ უფრო ღარიბი, მიმოხილვა ჭანური წინდებულებისა წარმოდგენილი აქვს **ნ. მარს** შრომაში „Грамматика чанского (лазского) языка с хрестоматиею и словарем" (პეტერბურგი, 1910 წ.).

---

[1] სამეცნიერო ლიტერატურაში იხმარება სხვა ტერმინებიც: „პრევერბი" და „ზმნისწინი".

[2] აკ. შანიძე, „ქართული გრამატიკის საფუძვლები", ნაკეთი I. გვ. 232-255.

არნ. ჩიქობავა, „ქართული ენის ზოგადი დახასიათება", „ქართ. ენ. განმ. ლექსიკონი", ტ. I, გვ. 061, მისივე, „წარ- პრევერბის მნიშვნელობისათვის ქართულში", ენიმკის მოამბე, ტ. I, „ზოგადი ენათმეცნიერება" I, გვ. 8.

არნ. ჩიქობავას შრომაში „ჭანურის გრამატიკული ანალიზი ტექსტებითურთ" (თბილისი, 1936 წ.) ჩამოყალიბებულია ჭანურის წინდებულთა სისტემა, დახასიათებულია მათი შედგენილობა, ფონეტიკური ცვალებადობა და ფუნქციები. განხილულია მათი მიმართება მეგრულის წინდებულებთან დაკავშირებით. ამავე ავტორს სპეციალური წერილი აქვს მიძღვნილი ზანურის წინდებულთა საკითხისადმი – „Морфологические встречи абхазского языка с картвельскими языками" (ენიმკის მოამბე, ტ. XII).

ზანურის წინდებულთა ეტიმოლოგიისათვის მნიშვნელობა აქვს **ქ. ლომთათიძის** გამოკვლევებს: „აფხაზური ენის ტაპანთური დიალექტი" (თბილისი, 1944 წ.) და „აფხაზურ ზმნათა ფუძეების აგებულებისათვის" (მოხსენება წაკითხული 1938 წელს კავკასიურ ენათა განყოფილების სხდომაზე), რომლებშიც აფხაზური წინდებულებია განხილული.

ზანურის (ცალკეულ წინდებულებსა და მათთან დაკავშირებულ საკითხებს ეხებიან გაკვრით თუ სპეციალურად: **პ. ჭარაია**[1], **ვ. თოფურია**[2], **მ. ხუბუა**[3]...

წინდებულის საკითხის დოკუმენტობრივ შესასწავლად ვიყენებდი გამოქვეყნებულ მეგრულ და ჭანურ ტექსტებს. სახელდობრ, მეგრულ ტექსტებს: **ალ. ცაგარლისა**[4], **ი. ყიფშიძისა**[5] და **მ. ხუბუასი**[6].

ჭანურ ტექსტებს: **ნ. მარისა**[7], **ი. ყიფშიძისა**[8], **არნ. ჩიქობავასი**[9] და **ს. ჟღენტისა**[10].

გარდა დაბეჭდილი ტექსტებისა, მასალად გამოყენებულია ჩემ მიერ 1945, 1946, 1947 წლების მივლინებათა დროს სამეგრელოსა (ზუგდიდის, გალის, გეგეჭკორის (ახლანდელი მარტვილის) რაიონებში) და ჭანების სოფელ სარფში შეკრებილი ტექსტები.

ზანურის წინდებულთა შესწავლის შედეგად გათვალისწინებულია, რა ფონეტიკურ ცვლილებებს განიცდის წინდებული ზანურში, დადგენილია ყოველი წინდებულის ძირითადი სახე, გარკვეულია მისი შედგენილობა და ფუნქციები.

წინდებულთა ფონეტიკური ცვალებადობის გათვალისწინება მდიდარ მასალას იძლევა, საერთოდ, ზანურში ხმოვანთა ფონეტიკური ცვლილებების დასახასიათებლად.

ზანურის წინდებულების შესწავლით შესაძლებელია გამოვლინდეს ენის განვითარების ზოგი შინაგანი კანონზომიერება. ამ მხრივ, საყურადღებო ფაქტია: თურქულის გავლენის კვალი რომ არ ჩანს ჭანურის წინდებულებში, აგრეთვე, უნიფიკაციის ტენდენცია ჭანურ წინდებულებში, ზანურის წინდებულთა ფონეტიკური ცვლილებების ხასიათი და სხვა.

---

[1] „მეგრული დიალექტის ნათესაობრივი დამოკიდებულება ქართულთან", „მოამბე", 1896, № 1, 2.

[2] „სვანური ენა", თბილისი, 1931.

[3] „მტკიცებითი ქო- ნაწილაკის ხმარებისათვის მეგრულში", საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, 1942, ტ. III (6).

„უარყოფითი ნაწილაკი ვა- მეგრულში", საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, 1942, III (7).

„თე ნაწილაკის ბუნებისა და მნიშვნელობისათვის მეგრულში", საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, 1942, III (7).

[4] Мингрельские этюды, I გამოშვება, პეტერბურგი, 1880.

[5] Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем, პეტერბურგი, 1914.

[6] „მეგრული ტექსტები", თბილისი, 1937.

[7] Грамматика чанского (лазского) языка с хрестоматиею и словарем, პეტერბურგი, 1910.

[8] Дополнительные сведения о чанском языке, პეტერბურგი, 1929.

[9] „ჭანური ტექსტები", I: ხოფური კილოკავი, თბილისი, 1911.

„ჭანურის გრამატიკული ანალიზი", თბილისი, 1936.

[10] „არქაბული ტექსტები", თბილისი, 1936.

I

მეგრულის წინდებულები

მარტივი წინდებულები

მე-, მო-

თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ **მე-** წინდებული უცვლელადაა, მიუხედავად იმისა, იქნება ეს თანხმოვანი ძირეული, თუ პრეფიქსისეული. მაგალითად:

სო მ ე ზ ო ჯ გ ნ ქ ი ა? – ყიფშ. 32.6 – სად მიბრძანდებიო?

დუდი მ ე პ კ ვ ა თ ი ა – ხუბ. 1.23 – თავი მომკვეთეო.

თუ წინდებულის მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია და მას ფუძისეული ხმოვანი **ა** ან **ო** მოსდევს, მაშინ **მე-** წინდებულის ხმოვანი **ე** ვიწროვდება **ი**-დ:

მ ი ვ ო ტ ე ნ ქ ჭარუას – ყიფშ. 155.33 – მივატოვებ წერას.

ენა მუთ მ ი მ ო ჩ ქ გ – ყიფშ. 144.30 – ეს რად მიმაჩნია.

თიში ტანისამოსი მ ი გ ა ხ ი რ ე ნ ი ა დ ა ... ხუბ. 50.10 – მის ტანისამოსს თუ მოიპარავო...

ღონეში მ ი მ ა ჩ ა მ ა ლ ი – ხუბ. 4.13 – ღონის მომცემი...

ართისჳ ჩქჳჩქჳ მ ი ნ ო ც ვ ე ხეთჳ – ყიფშ. 62.13 – ერთს ჩვილი მიჰყავდა თურმე (ზედმიწ. „მინაყოლა“) ხელით.

ასეთივე პოზიციაში **მე-** შეიძლება უცვლელიც დარჩეს: მუ მ ე გ ო გ ე ს ი ა? – ყიფშ. 112.14 – რა მოგარტყესო?

მე- წინდებული ყოველთვის უცვლელი რჩება, თუ თანხმოვან პრეფიქსს მოსდევს **ი** ან **ე** ხმოვანი:

მა ართი კოჩქ მ ე მ ი ხ ი რ გ – ყიფშ. 46.12 – მე ერთმა კაცმა მომიპარა.

მ ე ვ ე ხ ვ ა რ ა თ ჩქჳნი დუსია – ხუბ. 226.20 – მოვეხმაროთ ჩვენს თავსო.

მა მ ე ი ჩ ქ ვ ა ნ ქ მარკინეს – ხუბ. 1.12 – მე გამოგიგზავნი მოჭიდავეს.

უკანასკნელ მაგალითში **მე-** პრევერბის შემდეგ იგულისხმება **ჳ** (=O₂-ის ნიშანი), ამიტომ მომდევნო **ი**-სთან ფონეტიკური ცვლილებები არ ხდება. იქვე:

მა მ ე ჲ ჩ ქ ვ ა ნ ქ ჟირი ცხენს – ხუბ. 54.28 – მე გამოგიგზავნი ორ ცხენს. **მე-**ს გავლენით მომდევნო **ი** ხმოვანი სუსტდება **ჲ**-დ, ე. ი. შეიცვალა არა წინდებულის ხმოვანი, არამედ ფუძისეული.

შეიძლება **მე-** წინდებული უცვლელად დარჩეს, მაგრამ შეიცვალოს ფუძის ხმოვანი – იგი **ი**-დ დასუსტდეს ან სრულიად გაქრეს:

მუქ მ ე მ გ კ ი ნ უ ა – ხუბ. 268.30 – მან გამწიაო.

მ ე მ დ ი ნ ე ს ი ა ჩქჳ ჩქინ ჯიმაქ – ხუბ. 235.33 – დაგვეკარგაო ჩვენ ჩვენი ძმა.

ამრიგად, **მე-** წინდებულის ხმოვანი იცვლება მაშინ, თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ა, ო** ხმოვნებით.

წინდებულის ხმოვანზე ვერ მოქმედებს პრეფიქსის მომდევნო **ი** და **ე** ხმოვნები. უშუალო მეზობლად წინდებულის **ე** ხმოვანზე ფუძისეული **ი, ე** უფრო აქტიურად მოქმედებს, ვიდრე **ა, ო** (იხ. ქვემოთ). აქ კი – არაუშუალო მეზობლად მომდევნო **ა, ო** ხმოვნები უფრო აქტიურნი აღმოჩნდნენ.

ბაბუკანა დაწყებული ფუძის წინ **მე**- წინდებულის ხმოვანი მუდამ შეკვეცილია. კანონიკალისია **უ** ხმოვანი, რომლის წინაც **მე**- უცვლელადაა:

ბონჯურცგ მ ე უ გ ა ნ ც გ – ყიფშ. 99.8 – ჩონგურს უკრავს (მისთვის).

მე + ო > მიო...

ე კარდილას კუჩხი მ ი ო გ გ – ყიფშ. 33.10 – ამ ქვაბს ფეხი ჰკრა.

ო ფუძისეული ხმოვნის წინ წინდებულის **ე** დავიწროვდა **ი**-დ.

მე + ა > მია...

სოიშახითი თოფიში ტყვიას მ ი ა რ თ ე ნ ი ... – ყიფშ. 48.24 – სანამდისაც თოფის ტყვიას მიესვლება.

წინდებულის ხმოვანი ისევე შეიცვალა, როგორც ფუძის **ო** ხმოვნის წინ.

რიგ შემთხვევაში **მე**- წინდებული **ე** ხმოვნის ფონეტიკურად შეცვლის შედეგად ემთხვევა მეორე წინდებულ **მო**-ს, აგრეთვე, სახეცვლილს. ამ დამთხვევათა შესახებ ქვემოთ ვისაუბრებთ, მანამდე კი განვიხილოთ **მო**- წინდებულიც.

თანხმოვნის წინ **მო**- წინდებულიც უცვლელი სახითაა:

ათე ბოშიქ... ჯათი მ ო ს ო ფ უ – ყიფშ. 47.20 – ამ ვაჟმა... ხეც მოგლიჯა.

ხენწიფეში სქუა მ ო გ თ ხ ო ზ გ ნ ი ა – ყიფშ. 37.14 – ხელმწიფის შვილი მომდევსო...

მო-ს ხმოვანი **უ**-დ ვიწროვდება, თუ წინდებულს მოსდევს პირის ნიშანი **ა, ო** ხმოვნებითურთ:

მა მუ ოკო მ უ ვ ო ხ ვ ა რ ე ვ ე – ხუბ. 9.4 – მე რა უნდა მოვეხმაროო.

მა სოდე მ უ მ ა ც ო ნ ი ნ ე ინა – ხუბ. 107.12 – მე სად შევძლებ მის მოყვანას.

მ უ გ ო შ ი ნ უ ა ფ უ – ყიფშ. 29.16, – მ უ გ ა შ ი ნ უ ა ფ უ ნ ა – ყიფშ. 163.8 – მოგეხსენება(თ).

ჩქინი მ უ მ ა ტ ა ც ე ბ ე ლ ი ორე ნდია – ხუბ. 4.3– ჩვენი მომტაცებელი არის მდევიო.

თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ი** ან **ე** ხმოვნები მოსდევს, **მო**- წინდებული უცვლელი რჩება:

მუ ამბეე მ ო მ ი ჩ ი ნ გ? – ყიფშ. 72.12 – რა ამბავი შემომითვალა?

მუშა მ ო გ ი ზ ო ჯ გ ნ ი ა? – ყიფშ. 38.16 – რისთვის მობრძანებულხარო?

ულირი დროქ მ ო მ ე წ ო ნ უ – ყიფშ. 129.6 – განვლილი დრო მომეწონა.

ძალიან იშვიათად **მო**- უცვლელადაა **მა**-, **მო**- მარცვლების წინაც:

მალას მ ო მ ა შ ო რ ი თ ი – ყიფშ. 5.19 – ჩქარა მომაშორეთ.

თავისებური ცვლილებები ხდება „მომცემს“ ზმნაში:

ღორონთქ მ უ ჩ უ მა – ყიფშ. 46.23 – ღმერთმა მომცა მე.

მა მ უ ჩ ა ნ ც ი ა – ყიფშ. 33.2 – მე მომცემსო.

როგორც ჩანს: მუჩუ < მუმჩუ < მო-მ-ჩუ.

წინდებულის **ო** ხმოვანი, ორ **მ**-ს შორის მოქცეული, კიდევ უფრო ბაგისმიერდება და **უ**-ს იძლევა. მომდევნო **მ** დაკარგულია.

სხვა ძირის ზმნებთან ანალოგიურ მდგომარეობაში ასეთ შედეგს არ ვიღებთ. მაგალითად: მ ო მ წ ო ნ დ ე – ყიფშ. 142.3 – მომწონდა.

მო- ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

მო + ა – 1. მუა...
2. მაა...
3. მჳ...
4. მა...

1. **მუა**... წინდებულის ხმოვანი ვიწროვდება **ა** ფუძისეულის გავლენით.

მუ წამალი მ უ ა ლ ე – ყიფშ. 70.5 – რა წამალი მოუხდება. ღურაში მ უ ა ხ ლ ე ბ ა – ყიფშ. 78.29 – სიკვდილის მოახლოება.

ასეთი ცვლილება იშვიათად ხდება.

2. **მაა**... ხდება სრული რეგრესული ასიმილაცია.

მისჲთი მ ა ა რ თ ე დ ე ნი – ყიფშ. 73.28 – ვისაც მოესვლებოდა. სქუაშა მუთაქ მ ა ა ხ ვ ა რ ი ნ – ყიფშ. 11.18 – შვილს ვერაფერი უშველა.

3. **მჳ**-... იდენტური ხმოვნები გრძელ ხმოვნად შეირწყმიან.

მისჲთ წოხოლეშე გური მ ჳ ლ ე დ ე, თიქ ოკო... – ხუბ. 235.31 – ვისაც რომ ადრე გული მოსდიოდა, მან უნდა...

4. **მა**... გრძელი ხმოვნისაგან ჩვეულებრივს ვიღებთ.

მიდგასია გური წჷმახ მ ა ლ ე ნ ი ე – ხუბ. 263.17 – ვისაც გული უწინ მოსდისო.

ო ფუძისეული ხმოვნის წინ **მო**- წინდებული ისეთსავე ცვლილებებს განიცდის, როგორსაც **ა**- ხმოვნის წინ (გამონაკლისია მუა...).

მო + ო > 1. მაა...
2. მჳ...
3. მა...

შედეგს ისეთსავეს ვიღებთ, როგორსაც ფუძის **ა** ხმოვნის წინ, პროცესი ცვლილებისა განსხვავებულია.

1. **მაა**...

ეშმაკიქ მ ა ა გ ე ბ ა ფ უ – ყიფშ. 7.6 – ეშმაკმა მოაგებინა.

2. **მჳ**...

მ ჳ ძ ე თათმანინ – ხუბ. 246.13 – თათმანი რომ აცვია.

გოთანაქ მუჭო მ ჳ ნ ჯ ე დო – ხუბ. 82.38 – გათენებამ როგორც კი მოაწია და.

3. **მა**...

თეშ მ ა ნ წ ყ უ ა ნამუდა... – ხუბ. 44.38 – ისე მოაწყოო, რომ...

მო + უ > 1. მოუ...
2. მუუ...
3. მჳ...
4. მუ...

1. **მოუ**... უცვლელად რჩება. შედარებით იშვიათად გვხვდება: კარი მოუკილეესგ – ყიფ. 49.7 – კარი მოუკეტეს.

შარას მოურცგ – ყიფშ. 54.26 – გზაზე მოდის.

2. **მუუ**... სრული რეგრესული ასიმილაცია ხდება.

ართი სუმარი ინგარდგ მაჟირაში მუულას – ყიფშ. 132.22 – ერთი სტუმარი ტიროდა მეორის მოსვლას.

სორე მუუღალუქინი?! – ყიფშ. 5.34 – სადაა, რომ მოუტანივარ.

3. **მუ**... იდენტური ხმოვნები შეირწყმიან გრძელ ხმოვნად.

გელეღგ ლეკური, მურქუ ძღაბის – ხუბ. 224.13 – ამოიღო ხმალი, მოუქნია გოგოს.

4. **მუ**... გრძელი ხმოვნისაგან ვიღებთ ჩვეულებრივს.

თეურე მულა – ხუბ. 268.1 – იქიდან მოდიან.

მუში სქუა მუთხუ დადული ყვარიაშა – ხუბ. 88. 20 – თავისი შვილი მოუთხოვია დედალი ყვავისათვის.

ქო- და **ვა**- ნაწილაკები თუ ერთვის, წინდებული ისეთსავე ცვლილებებს განიცდის ხმოვანთან, როგორსაც უამნაწილაკებოდ:

თანხმოვნის წინ **ქო**-, **ვა**- ნაწილაკებდართული **მე**- წინდებული ისევე, როგორც უნაწილაკოდ, ჩვეულებრივ, უცვლელადაა.

თანხმოვანი პირის ნიშნების წინ თუ მათ (პირის ნიშნებს) **ა**, **ო** ხმოვნები მოსდევს, გვაძლევს, ისევე როგორც უნაწილაკოდ, **მი**-ს. უფრო ხშირად კი წინდებულის ხმოვანი სუსტდება **გ**-დ ან სულ იკარგება, მაშინ უკვე **მე**- არის თუ **მო**-, გასარჩევად ძნელია.

მი-, **გი**- მარცვლების წინ **მე**- უცვლელია, ისევე როგორც უნაწილაკოდ: ქიმეგიღუ – ყიფშ. 15.28 – მოგიტანა; ვემემირთუმუნ – ხუბ. 56.32 – არ მივსულვარ.

1. წინდებული უცვლელადაა:

ქიმერთ ხენწიფეშა – ხუბ. 1.20 – მივიდა ხელმწიფესთან.

ძღაბის ვემერჩანთ – ხუბ. 57.15 – გოგოს ვერ მოგცემთ.

2. მე- → მი-...

ობრის სუვა ქიმივოხირგნი... – ყიფშ. 53.2. – ორბს ფრთა რომ მოვპარე...

წირუა ვე მიმატეენე – ყიფშ. 12.23 – წირვის მიტოვება არ შემიძლია („არ მიმეტოვება").

ქო-/**ვა**- ნაწილაკებდართული **მო**- უცვლელადაა თანხმოვნის წინ, მაგრამ **მო**- → 1. **მი**-..

2. **მ**-...

თანხმოვანი პირის ნიშნების წინ, თუ მათ ხმოვანი მოსდევს. თუ **ი** ხმოვანი მოსდევს, აქაც უცვლელია **მო**-.

1. **მე**...

გლახა დღაქქომგმოჭიშეს – ყიფშ. 22.18 – ცუდი დღე მოგვესწრო.

2. **მ**...

ხმაქუმმასიმე – ხუბ. 3.28 – ხმა მომესმება.

სივამგაცონინუა – ხუბ. 107.12 – შენ ვერ მოიყვანეო.

მო->მუ- ასეთ შემთხვევებში არა გვაქვს. როგორც ვიცით, უქონაწილაკოდ ასეთ პოზიციაში **მო-** → **მგ-**ს.

შეიძლება ამოვარდეს არა წინდებულის ხმოვანი, არამედ პირის ნიშნის მომდევნო ხმოვანი. მაშინ ზმნისწინი უცვლელია.

თინა ქემომცონია – ხუბ. 45.11 – ის მომიყვანეო.

ქემომცონანქ და ვარა – ხუბ. 107.12 – თუ მომიყვან, თორემ.

მე- ზმნისწინზე დართული **ქო-** ნაწილაკი, ჩვეულებრივ, იცვლის ხმოვანს.

ორიოდე მაგალითია, როცა **ქო-** ნაწილაკი უცვლელადაა **მე-**ს წინ:

ქომიოგეს თოლი – ხუბ. 7.3 – მოჰკრეს თვალი.

ქო- **მე-**ს წინ გვაძლევს:

1. ქე...
2. ქი...
3. ქგ...

1. **ქე**...

ქემეთხი ცას ხევა – ყიფშ. 42.20 – მოჰკიდე ცას ხელიო.

სქანი ძიგარქ ქემმაღინუდა – ხუბ. 9.27 – შენი ჯაგარი თუ მოვიტანე.

ქემიაზადესგ ნდიენსგ – ყიფშ. 29.18 – მიეგებნენ დევებს.

2. **ქი**...

კუპეცის ქიმეციდეს – ხუბ. 87.25 – ვაჭარს მიჰყიდეს.

ხექიმიოგამაფუუ – ყიფშ. 53.22 – ხელი მიარტყმევინა.

3. **ქგ**...

ხეს ხექგმეფჩი – ყიფშ. 123.9 – ხელში ხელი მივეცი.

ცირაქქგმაზადგ – ხუბ. 37.4 – ქალიშვილი მიეგება.

ვა- ნაწილაკი **მე-**ს წინ ჩვეულებრივ **ვე-**ს სახითაა როგორც თახმოვნით, ისე ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ.

ორიოდე მაგალითია, როცა **ვა-** უცვლელადაა.

1. მუთუნი ოკო ვამიარკას – ხუბ. 89.12 – არაფერი არ უნდა მოაკლოს.

მო- წინდებულის წინ **ქო-** ნაწილაკი შეიძლება უცვლელადაც რჩებოდეს.

ქომოთუხუნს მონტყორის – ყიფშ. 22.6 – მოდის და ართავს მატყლს.

ქომგმოჭიშესგ – ყიფშ. 22. 18 – მოგვეწიენ.

ქომორთგ ცუდეშა – ყიფშ. 22. 12 – მოვიდა შინ.

ქო- მო- წინდებულის წინ:

1. ქუ...
2. ქგ...
3. ქ...

1. **ქუ**...

აშო ქუმურსგნი – ხუბ. 7.15 – აქეთ რომ მოვა...

2. **ქგ**...

ცუდეშა ქგმორაცია – ყიფშ. 51.31. – შინ მორეკეო.

3. **ქმო**...

ჟირი ბოშიქ ქ მ ო რ თ გ – ყიფშ. 80.26 – ორი ბიჭი მოვიდა.

განსხვავების შემჩნევა, თუ როდის რა სახითაა **ქო**-, ძნელია, ისევე როგორც **მე**-სთან.

ვა- უცვლელი სახითაა **მო**-ს წინ.

ი ფუძისეული ხმოვნის წინ, როგორც უკვე აღნიშნულია ლიტერატურაში, **მე**- და **მო**- წინდებულები ერთმანეთს ემთხვევა[1].

მე + ი > 1. მიი...
2. მი...
3. მი...

1. **მიი**...

სრული რეგრესული ასიმილაცია ხდება.

ჯა დო ქუაქ არძოქ იკიირთგ დო თე დიკოხონსგ მ ი ი კ ე რ კ ე ლ დ გ – ყიფშ. 31.31 – ხე და ქვა – ყველაფერი გადაბრუნდა და ამ დაღმართზე მიგორავდა.

ვიშო ცხენით მ ი ი შ გ – ყიფშ. 1.21.21 – იქით ცხენით მიდიოდა.

2. **მი**...

წოხოლე ალი – ფოლადი მ ი რ უ ლ ე – ხუბ. 275.13 – წინ ალი – ფოლადი მირბის.

3. **მი**...

პაპა მ ი რ უ ლ ე ნ დო მეურსგნ, ქოძირგ – ხუბ. 228.24 – მღვდელი მირბის და რომ მიდის, ნახა...

მო + ი – 1. მოი...
2. მიი...
3. მი...
4. მი...

1. **მოი**...

ხმოვნები ერთმანეთზე არ მოქმედებენ. ეს პროცესი იშვიათად გვხვდება. დამთხვევა არ არის.

მ ო ი ჯ ი ნ ე ს დო ცუდე ქორე – ხუბ. 124.14 – მოიხედეს და სახლი არის.

2. **მიი**...

სრული რეგრესული ასიმილაცია.

მ ი ი გ ო ნ გ სუმი სიტყვა – ყიფშ. 26.20 – მოიგონა სამი სიტყვა.

3. **მი**...

სუმიხოლოქ მ ი ნ დ ო მ ე ს – ყიფშ. 7.14 – სამივემ მოინდომა.

მ ი რ დ ე ს სუმხოლოქ – ხუბ. 208.24 – გაიზარდა სამივე.

4. **მი**...

მ ი წ ყ ი ნ, ...მუ ორე მოწყინებულიექიე? – ხუბ. 49.21.24 – მოიწყინა, ...რა არის მოწყენილი ხარო?

---

[1] ი. ყიფშიძე, „მეგრ. გრამ.", გვ. 0114.

როგორც ვხედავთ, **ი** ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ **მე-** და **მო-** წინდებული სრული რეგრესული ასიმილაციის შედეგად ერთსა და იმავე შედეგს იძლევა და ამ წინდებულიანი ზმნები ერთმანეთს ემთხვევა. მაგალითად, მ ი ი ღ ა ნ ც – ყიფშ. 96.1: – მხოლოდ კონტექსტით თუ გაირკვევა „მოიტანს" არის, თუ „მიიტანს".

ზოგი ზმნა მხოლოდ ერთ-ერთი ამ ორ წინდებულთაგანით დასტურდება და მათი აღრევა ერთმანეთში გამორიცხულია. მაგალითად: თენეფქ მ ი ს ვ ა ნ დ ე ს თაქ, მ ო ს ვ ა ნ დ ე ლ ი რენა – ხუბ. 254.28 – ამათ მოისვენეს აქ, მოსვენებული არიან. ამ ზმნასთან მხოლოდ **მო-** წინდებული შეიძლება იყოს.

უფრო ხშირად კი ორივე წინდებულით გვხვდება ზმნა, მაშინ განსხვავებას ააშკარავებს **ქო-** და **ვა-** ნაწილაკთა დართვა – ეს ნაწილაკები **მე-** წინდებულთან სხვა სახითაა და **მო-** წინდებულთან – სხვა სახით. მაგალითად: ქ ი მ ი ვ ღ ი იქნება მივიტანე, ქ ო მ ი ი ვ ღ ი – მოვიტანე[1].

ხოლო როდესაც ეს ნაწილაკები წინდებულს არ დაერთვის, მაშინ მხოლოდ კონტექსტის მიხედვით შეიძლება **მე-** და **მო-** წინდებულთა ერთმანეთისაგან გარჩევა. თუმცა ყოველთვის არც **ქო-** და **ვა-** ნაწილაკთა დართვა შველის საქმეს. ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ ეს ნაწილაკები ზოგჯერ მოულოდნელი სახით იჩენს თავს **მე-** ან **მო-** წინდებულებთან, მაგალითად:

ვა მ ი ი ტ ა ხ უ ო მარძგვანი კუჩხი! – ყიფშ. 60.31 – არ მოიტეხა მარჯვენა ფეხი!

ეს ზმნა მხოლოდ **მე-** წინდებულით დასტურდება. მიუხედავად ამისა, **ვა-** ნაწილაკი აქ უცვლელი სახითაა (**ვე-**დ არ იცვლება) – ისეთი სახითაა, როგორც **მო-** წინდებულთან არის მოსალოდნელი.

ასევე, **მო-** წინდებულთან თუ **ქო-** ნაწილაკი უცვლელი სახითაა ან თუ შეიცვალა, **ქუ-**დ იცვლება, ზოგჯერ **ქი-**ს სახითაც დასტურდება – ჩვეულებრივ, კი **ქი-**ს სახით **მე-** წინდებულთან არის მოსალოდნელი:

ქ ი მ ო რ თ გ რაშიშა – ყიფშ. 33. 15 – მოვიდა ცხენთან.

ჩილითი ქ ი მ ი ი ც ო ნ გ – ყიფშ. 24.3 – ცოლიც მოიყვანა.

თინა ორკოლით ქ ი მ ი ღ ი – ხუბ. 8.11 – ეს დოქით მიიტანე.

სამივე შემთხვევაში „მოყვანა" ან „მოტანა" („მოღება") ზმნასთან გვაქვს საქმე. სხვა ზმნებთან თითქოს ასეთი რამ არ დასტურდება.

ასევე დამთხვეულ ფორმათა გარჩევას ართულებს, თუ **ქო-** ნაწილაკი იძლევა **ქგ-**ს.

პუხუშა ქ გ მ ი ბ უ ნ უ – ხუბ. 259.16 – ზურგზე მიიბა (თუ მოიბა?).

ქ გ მ ი ჭ ა ნ უ სუმხოლო – ხუბ. 278.24 – მოიწვია (თუ მიიწვია?) სამთავე.

თინა ქ ი მ ი ც ო ნ ა ნ ს ი ა – ხუბ. 107.2 – ის მოიყვანსო (თუ მიიყვანსო?).

ქგ... შესაძლებელია მივიღოთ ორი გზით:

1. ქო > ქუ > ქი... ჩვეულებრივ, **მო-** წინდებულთან.
2. ქო > ქე > ქი... ჩვეულებრივ, **მი-** წინდებულთან.

---

[1] ი. ყიფშიძე, იქვე, გვ. 0114.

ამ შემთხვევებში რომელი ამ გზათაგანი გაუვლია **ქო**- ნაწილაკს და რომელ წინდებულს არის იგი დართული, ძნელი გასარკვევია.

თუ ფუძე **ე** ხმოვნით იწყება, **მე**- წინდებულის ხმოვანი ვიწროვდება **ი**-დ.

მე + ე > მიე...

მ ი ე ხ ო ლ გ ხენწიფეში დოხორესგ – ყიფშ. 89.31 – მიუახლოვდა ხელმწიფის სასახლეს.

მ ი ე რ უ დო ციხეს დოხვილეს თე ბოში – ხუბ. 231.1 – მოერია და ციხეში დაამწყვდიეს ეს ვაჟი.

ქო + მე + ე > ქიმიე...

შხვა კათემც ქ ი მ ი ე ნ დ გ – ყიფშ. 159.3 – სხვა კაცებს მიენდო.

ხოლო როდესაც მეე, მე-ს იძლევა წინდებული ფუძისეულ ე-სთან, თითქოს მო- არის წინდებულად და არა მე-.

მო + ე > 1. მეე...
2. მე...

1. **მეე**...

ლაცაფიქ მ ე ე გ ო ნ გ – ყიფშ. 32.33 – თამაში მოაგონდა.

უარესის მ ე ე ლ გ ქ ი ა – ყიფშ. 39.4 – უარესს მოელიო.

შარას ჰე მ ე ე შ ო რ გ – ყიფშ. 36.19 – გზას ცოტათი დაშორდა („მოშორდა").

ნდის მ ე ე წ ა დ ი ლ გ – ყიფშ. 18.3 – დევს მოეწადინა.

2. **მე**...

ნდის მ ე რ ი ე ბ უ ქ ი ა – ხუბ. 4.22 – დევს მოერევიო.

თეში მ ე რ ყ უ თე ბოშის – ხუბ. 280.19 – ისე მოეპყრო ამ ბიჭს.

ტურა თხას მუნერო მ ე ქ ც ი ე ბ უ დ გ? – ხუბ. 307.17 – ტურა თხას როგორ მოექცეოდა?

ე კოს მ ე წ ო ნ გ – ხუბ. 244.24 – ამ კაცს მოეწონა.

არიქა, მ ე ხ ვ ა რ ი თ დუსია! – 6.265.34– არიქა, უშველეთ თავსო!

მაგრამ გვაქვს:

მ ე ე ხ ო ლ გ ნდიეფიში დოხორესგ – ყიფშ. 32.31 – მიუახლოვდა დევების სასახლეს.

აქ კი **მე**- წინდებული უნდა იყოს **ე** ფუძის ხმოვნის წინ. ე. ი. **მე**- წინდებული ე ხმოვნის წინაც დაემთხვა **მო**- წინდებულს.

უ ფუძის ხმოვნის წინ, როგორც ვნახეთ, **მე**- წინდებული განსხვავებულია **მო**-საგან, მაგარმ დასტურდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც **მე**- ემთხვევა **მო**-ს.

ვა + მე + უ > 1. ვემუუ...
2. ვემუ...

1. **ვემუუ**...

კოჩიში ხორუაშა თოლი ვე მ უ უ გ ა მ უ – ყიფშ. 57.9 – კაცის სახლობისათვის თვალი არ მოუკრავს.

2. **ვემუ**...

ცუდეს მულახე, სოთინი ვ ე მ უ რ ც – ხუბ. 215.20 – შინ ზის, არსად არ მიდის.

ქო + მე + უ > 1. ქიმუუ...
2. ქიმუ...
3. ქემუ...
4. ქიმუ...

1. **ქიმუუ**...

კოჩი ქ ი მ უ უ ჩ ქ ვ ე ს მეენბელსგ დო მეუჩინეს[1] – ყიფშ. 48.18 – კაცი მიუგზავნეს მასპინძელს და შეუთვალეს.

2. **ქიმუ**...

ქ ი მ უ ღ გ პაპას თექ – ხუბ. 264.18 – მიუტანა მღვდელს ამან.

3. **ქემუ**...

მუჭოთ ვარენო ლევანი ქ ე მ უ რ ს თი კერიშანი – ხუბ. 8.29 – როგორც კი („არაა") ლევანი მივა იმ ტახთან.

ათენა ჩქიმი ოსურც ქ ე მ უ ღ ი თ ი ა – ხუბ. 83.32 – ეს ჩემს ცოლს მიუტანეთო.

4. **ქიმუ**...

თითო კოჩიშა ქ ი მ უ ჩ ა მ უ თითო კგლი ჭა – ყიფშ. 62.21 – თითო კაცისათვის მიუცია თითო შეკვრა ჩალა.

ყოველთვის, როცა **ვა**- ნაწილაკი → **ვე**-ს და **ქო**- → **ქე**-, **ქი**-ს, ამის მიხედვით მარტო არ შეიძლება დავასკვნათ, რომ უთუოდ **მე**- პრეეერბი იგულისხმება. კონტექსტიც უნდა მოვიშველიოთ, თორემ ზოგჯერ ასეთი ცვლილება შეიძლება **მო**-ზე დართულმა ნაწილაკმაც განიცადოს. მაგალითად:

თი მაფაში სქუაქ კოჩი ქ ე მ უ უ ჩ ქ თე ბოშისგ დო მუუჩინუ – ყიფშ. 48.6 – იმ მეფის შვილმა კაცი მიუგზავნა ამ ვაჟს და შემოუთვალა.

...მოლეცუნგ დო ქ ე მ უ ც ო ნ გ ათე ტურენს – ხულ. 207.14 – ...წამოიყვანა და მოუყვანა ამ ტურებს.

მე- და **მო**- წინდებულთა დამთხვევა შესაძლებელია თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინაც.

როგორც **მე**-, ისე **მო**- წინდებულის ხმოვანი შეიძლება დასუსტდეს **გ**-დ ან სრულიადაც დაიკარგოს, მაშინ ეს წინდებულები ერთმანეთისაგან აღარ განირჩევა გარეგნულად. მათი გარჩევა შესაძლებელია მხოლოდ კონტექსტით, ხოლო როცა **ქო**- ან **ვა**- ნაწილაკები ერთვის, ეს ნაწილაკებიც გვეხმარება წინდებულთა გარჩევაში.

---

[1] საყურადღებოა, რომ ერთსა და იმავე ფრაზაში **ქო**- ნაწილაკი როცა დაერთოს **მე – უ — მუუ** (ქიმუუჩქვეს), ხოლო უქონაწილაკოდ: **მე – უ – მეუ** (...მეუჩინეს...), ხომ არა აქვს **ქო**-ს დართვას რაიმე გავლენა? თუმცა შესაძლებელია იყოს, აგრეთვე, ქ ე მ ე უ ჩ ქ ვ ე ს.

მე-/მო- > **მი-**, თუ **მე-/მო-** წინდებულებს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ა, ო** და, აგრეთვე, **ე** ხმოვნით. უფრო ხშირად მაშინ, როდესაც **ქო-** ან **ვა-** ნაწილაკი ერთვის.

მგ... ნაწილაკებდაურთველად:

თან სიმდიდრეთ მგმანიჭი – ხუბ. 34.15 – თან სიმდიდრეც მომანიჭე.

...იში მგმარიებელი – ხუბ. 90. 18 – მისი მომრევი...

მგნაჩქუმელენქ კვნი მიდართეს – ყიფშ. 53.31 – მოგზავნილები უკან წავიდნენ.

მგმეხვარით! – ხუბ. 15.26 (ასევე: 102.12, 278.11) – მომეხმარეთ!

კონტექსტის მიხედვით ჩანს, რომ ყველა ამ მაგალითში **მო-** წინდებულია.

მგ- ქო- ან ვა- ნაწილაკდართული:

ქო + მე-/მო- > 1. ქიმგ...
2. ქომგ...

ვა + მე-/მო- > 1. ვემგ...
2. ვამგ...

1. **ქიმგ**...

მაქიმგგეხვარებუქია – ყიფშ. 101.15 – მე მოგეხმარებით

2. **ქომგ**...

შარას გლახა დღაქ ქომგმოჭიშესგ – ყიფშ. 22. 18 – გზაზე ცუდი დღე მომეწია.

1. **ვემგ**...

სქანდა ვე მგმოგამაფუა ტრუბა – ხუბ. 354.8 – შენთვის არ მიმარტყმევინო მილი.

ასეშახ ორაგადუშა ვე მგგოთინითია – ყიფშ. 61.29 – აქამდე სალაპარაკოდ მოსვლა ვერ მოვბედეთო.

2. **ვამგ**...

ვამგმართასია და, ... – ყიფშ. 31.15 – თუ ვერ მოვიდეო...

ვამგგაღინუე – ხუბ. 284.2 – ვერ მოიტანეო.

ცოცხალს ვამ(გ)გაშქვა აშოვა – ხუბ. 141.2 – ცოცხალს არ მოგიშვებ აქეთო.

დუს ვამგგოწონუა – ყიფშ. 164.15 – თავს არ მოგაწონებ.

კოჩქგ ვამგგეწონუო? – ყიფშ. 33.6 – კაცი არ მოგეწონა?

მე-/მო- > **მ**...

ქო + მე > 1. ქემ...
2. ქიმ...
3. ქგმ...

ქო + მო > 1. ქომ...
2. ქუმ...
3. ქგმ...

ვა + მე > ვემ...

ვა + მო > ვამ...

1. **ქემ**...

მუჟანს ჩქი სუმი ხოლოქ ართიანს ქემვოფუჩითინი – ხუბ. 6.28 – როცა ჩვენ სამივემ ერთმანეთს რომ შევფიცეთ („მივაფიცეთ").

სქანი ძაგარქ ქემმაღინუდა... – ხუბ. 9.27 – შენი ჯაგარი თუ მოვიტანე...

2. **ქიმ**...

სია ჩქიმი ოსურ-სქუას ქიმგათხრნქია – ხუბ. 216.3 – შენ ჩემს ქალიშვილს მოგათხოვებო.

რთხინქ, ნამდა ქიმმაშქვათ თქვან ბინაშავე – ხუბ. 256.29 – გთხოვ, რომ მიმიშვათ თქვენს ბინაშიო.

ჩილი დო ქომონჯო ქიმვორჩქინათია – ხუბ. 70.2 – ცოლად და ქმრად მივიჩნიოთო.

ქიმგეხვარებუქია – ყიფშ. 21.2 – მოგეხმარებიო.

მა ხოლო ჯეს ქიმგეხვარებუქ – ხუბ. 4.8 – მეც ცოტას მოგეხმარებიო.

ქიმმეხვარებუნია – ხუბ. 244.5 – მომეხმარებაო.

ხოჯეფი ქიმმოხირეს – ხუბ. 59.15 – ხარები მომპარეს.

3. **ქგმ**...

სიქგმგოფუჩინი – ხუბ. 101.37 – შენ რომ შემოგფიცე.

4. **ქომ**...

ღორონთ, ქომმეხვარი – ხუბ. 311.27 – ღმერთო, მომეხმარე.

5. **ქუმ**...

ხმაქ ქუმმასიმუ – ხუბ. 3. 28 – ხმა მომესმა.

ქუმმანტეს დო მურსია – ხუბ. 4.27 – გამოგვეკიდნენ და მოდისო.

ქუმვოღალაფუანქია – ხუბ. 21.35 – მოვატანინებო.

ასე მა ქუმმოჯირინუნი თენა რე! – ხუბ. 12.6 – ახლა მე რომ მომიწია, ეს არის!

6. **ქგმ** ...

ქგმმაზადუა – ხუბ. 268.29 – მომეგებაო.

ქგმმაკათი ჩქიმი ყუდშა – ხუბ. 90.29 – წამომყევი ჩემ სახლში.

თეურე მაჟირა დღას ქგმგართე ცოცხალო და... – ხუბ 102.26 – იქიდან მეორე დღეს თუ დაბრუნდი ცოცხალი...

სისერაქ ქგმმოჯიშუ – ხუბ. 42.21 – სიბნელემ მომისწრო („მომეწია").

1. **ვემ**...

მუჯო ვემმაგორე მა თეში წამალიშავა – ხუბ. 10.21 – როგორ ვერ მივაგნებ... ამის წამალსო.

იმ დღაშა სი ვემგართუა – 6.87.49 – იმ დღემდე შენ არ მიგეწიოსო.

ვემმოტუა, ვა დოღურა – ხუბ. 326.17 – არ მიმატოვო, არ მოკვდე.

ვემმაჩე ჩქიმი ოსურქუავა – ხუბ. 55.15 – ვერ მოგცემ ჩემს ქალიშვილსო.

ათენა ვემმაჩე – ხუბ. 212.14 – ამას ვერ მოგცემ. ვემმაჩენია – ხუბ. 48.9 – ვერ მოგცემო.

ხენწიფეში ორაგადეთ ვემმორჩქგ მა ჩქიმი სიზმარია – ხუბ. 54.6 – ხელმწიფის სათქმელად არ მიმაჩნია მე ჩემი სიზმარიო.

ვემგოხირას – ხუბ. 52.31 – არ მოგპაროს.

2. **ვამ**...

სუმ წანას ვამმართენია – ხუბ. 302.31 – სამ წელიწადს ვერ მოვალო.

თიქვამმაღასინ... – ხუბ. 232.31 – ის თუ ვერ მოვიტანო...

სივამგაცონინუა... – ხუბ. 107.12 – შენ ვერ მოიყვანეო...

ამრიგად, **მე**- და **მო**- წინდებულები ერთმანეთს ემხვევა:

1. **თანხმოვნის წინ**. თუ მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ა, ო** ან **ე** ხმოვნითურთ, უფრო ხშირად თუ **ქო**- ან **ვა**- ნაწილაკიც ერთვის. ხშირად ასეთ შემთხვევაში დამთხვევას ადგილი არა აქვს. წინდებულთა ხმოვნები დავიწროებულია და **მე** > **მი**-ს... **მო** > **მუ**-ს...

2. **ი და ზოგჯერ უ, აგრეთვე, ე ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ**.

მე- წინდებული აღნიშნავს მიმართულებას იქით და მნიშვნელობით უდრის ქართულის **მი**- წინდებულს.

ჩქი-ვა... ცუდეშა მეურთია – ხუბ. 211.34 – ჩვენო... შინ მივდივართო.

სო მეზოჯგნქია? – ყიფშ. 32.6 – სად მიბრძანდებიო?

ჩიტი მეფურინენდგ ჟი-ნი – ყიფ. 41.5 – ჩიტი რომ მიფრინავდა ზევით.

შარას მიოკვაწანდე – ხუბ. 334.31 – შარაზე მიიკვანწებოდე.

კოკეეხეს მუში ჩხოუ მეცუნსგ დო მეჩქარენს – ხუბ. 350.6 – კოკაიას ქალს თავისი ძროხა მიჰყავს და მიიჩქარის.

მერაგადანდგ ხვალე შარას – ხუბ. 207.11 – ლაპარაკით მოდიოდა (ზედმიწ. „მოლაპარაკობდა") მარტო გზაზე.

შარას ირო მეფირქენცგ – ყიფშ. 76.4 – გზაზე სულ მიდის და ფიქრობს (ზედმიწ. „მიიფიქრებს").

მამეიჩქვანქ მარკინეს – ხუბ. 1.12 – მე გამოგიგზავნი მოჭიდავეს.

მემიღუ ართი საკი ფარა – ყიფშ. 7.28 – მიმაქვს ერთი ტომარა ფული.

ართი დიდი ტყას ქიმიოდირთეს – ხუბ. 2.34 – ერთ დიდ ტყეს მიადგნენ.

ბოშიქ მიაკგნგ ხოლოშა – ყიფშ. 80.14 – ვაჟმა მიიწია (მიუახლოვდა) ახლოს.

თი ხენწიფეში ქიცანას მიახოლუუნი... – ყიფშ. 35.16 – იმ ხელმწიფის ქვეყანას რომ მიუახლოვდა...

მახაჩქალქ მიარზუ კაჟის სადილი – ყიფშ. 22.7 – მთოხნელმა (მიწის მუშამ) მიართვა კაჟს სადილი.

ქომონს მიათხინდეს – ყიფშ. 45.12 – ქმარს მიათხოვებდნენ.

შურს მეუბარქია – ხუბ., ბაჯ. 158 – სულს შევუბერავო („მივუბერავო").

ბადიდიქ მიოძახგ დემს – ყიფშ. 42.4 – ბებერმა მიაძახა დევს.

მიახვამესგ მუზარბიიში სქუასგ ხენწგფალა – ყიფშ. 60.14 – მიულოცეს მუზარბიის შვილს ხელმწიფობა.

შხვა საქმესგ მივოტალენქ – ხუბ. 323.13 – სხვა საქმეს მივატოვებ.

კარდილას კუჩხი მიოგგ – ყიფშ. 33.10 – ქვაბს ფეხი მიჰკრა.

ჯალეფი ართიანცგ მიოტერხგვიშო-ვიშო – ყიფშ. 86.6 – ხეები მიატყდება (ერთმანეთს) იქით-იქით.

ათე ბინეხი მეურგევა ათე ჯასიე – ხუბ. 51.30 – ეს ვაზი მიარგავიო ამ ხესო.

ზემომოყვანილ მაგალითებში **მე**- წინდებულით გამოხატულია მიმართულება. ყველა ზმნა ქართულად **მი**- წინდებულით ითარგმნება.

მე-, ქართულის **მი**- წინდებულის მსგავსად, იქით, III პირისაკენ მიმართულებას აღნიშნავს. მაგრამ არა მარტო III პირისაკენ, არამედ II პირისკენაც.

ვიშო თოფურ მეგიჯღონი, მომიჯღონიო ნიორი? – ხუბ. 314.31 – იქით თაფლი გამოგიგზავნე („მიგიგზავნე“), გამომიგზავნეო ნიორი?

თითო ფოხალ წყარს ქიმერჩანსია – ხუბ. 296.27 – თითო კოკა წყალს მოგცემსო („ქემიგცემსო“).

მუ მეგოგესია? – ყიფშ. 112.14 – რა გესროლესო („მიგაგესო“).

ზაფანა ვა გიჭკომუნ და, პიჯი მუქი მერჭუ? – ყიფშ. 177.2 – პილპილი თუ არ გიჭამია, პირი რამ დაგწვა („მიგწვა“).

ძალამი ჯგირი, ქიმერღიდენქია – ხუბ. 7.11 – ძალიან კარგი, მოგყიდიო („ქემიგყიდიო“).

მეგრულში **მე**- წინდებულის გამოყენების არე უფრო ფართოა, ვიდრე ახალ ქართულში. ქართულში ძალიან იშვიათად გვაქვს **მი**- წინდებულიანი ზმნები, სადაც **მი**- მხოლოდ მიმართულებას კი არ აღნიშნავს, არამედ მნიშვნელობასაც ცვლის. ასეთი ზმნებია, მაგალითად: მიუგებს (პასუხს, შდრ. მიუგებს სიტყვას), მისცემს, მიადევნებს, მიალაგებს, მიამსგავსებს, მიაყრუებს, მიახვედრებს, მიხვდება, მიეჩვევა, მიატოვებს, მიასუსტებს, მიბნედს, მიანაზებს, მიაკნავლებს...

მეგრულში ქართულზე უფრო ხშირად არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც **მე**- წინდებული ფუძის მნიშვნელობას ცვლის. მაშინ, როდესაც ქართულში **მო**- წინდებული გვაქვს, მეგრულში ხშირადაა **მე**-.

ვითოჟირიში მეთებაშა – ყიფშ. 16.23 – თორმეტის მოთავებამდე (შეთავებამდე, „მეთავებამდე“).

დაქ მეკვათგ ჭგნგ – ყიფშ. 57.2 – დამ მოსჭრა („მიკვეთა“) წნელი.

დუც მივოკვათაფუა თი კოჩიშა – ხუბ. 81.21 – თავს მოვაკვეთინებ იმ კაცისათვის.

თინა მიმერიებგ – ხუბ. 289.11 – ის მომერევა.

მოთხუ თე ვეზირს ხე დო დუდი ვიშო მესოფუ ბოშიქ – ხუბ. 2.1. – მოჰკიდა იმ ვეზირს ხელი და თავი (იქით) მოგლიჯა („მეგლიჯა“) ვაჟმა.

მეტახეს არწივიში ხენწიფეში სქუას სუა – ხუბ. 48.18 – მოსტეხეს („მიტეხეს“) არწივის ხელმწიფის ვაჟს ფრთა.

მამიმეწონუა – ხუბ. 291.10 – მე მომეწონაო („მიმეწონაო“). (შდრ. მითინ ვა მოპწონებუნი – ხუბ. 329.15 – არავინ არ მომწონებია; ვართ კოც მოპწონქ – ხუბ. 345.4 – არც კაცს მოვწონვარ).

მო- წინდებული აღნიშნავს მიმართულებას აქეთ, I პირისაკენ, ისევე, როგორც ქართულის **მო**- წინდებული.

ართი სუმარი ინგარდგ მაჟირაში მუულას – ყიფშ. 132.22 – ერთი სტუმარი ტიროდა მეორის მოსვლას.

მუშა მოგიზოჯინია? – ყიფშ. 38.15 – რისთვის მობრძანებულხარო?

ქგმოფურინუნც სუმი ტორონჯი – ხუბ. 59.28 – მოფრინავს სამი მტრედი.

წყარსგ მოჩურუნსგნი – ყიფშ. 28.1 – წყალში რომ მოცურავს.

ქოჩორა მოურცგ, მოსოფუნცგ – ყიფშ. 95.21 – ქოჩორა გლეჯაგლეჯით მოდის (ზედმიწ. „მოიგლიჯება").

ტყაშიკოჩი მოღვარაანცგ – ყიფშ. 86.25 – ტყის კაცი მოღრიალებს („ღრიალით მოდის").

მორაგადანს ბაღანა დო მოულა – ხუბ. 233.31 – ლაპარაკით მოდის (ზედმიწ. „მოლაპარაკობს") ბავშვი და მოდიან.

ქომოთუხუნს მონტყორის მოსვანჯილო – ყიფშ. 22.6 – მატყლის რთვით მოდის (ზედმიწ. „მოირთვება" მატყლს) მოსვენებულად.

ეთიში ბაგარს ქუმომიღანდე – ხუბ. 8.35 – იმის ჯაგარს რომ მომიტანდე.

კოჩი მოცუნს თეს – ხუბ. 234.4 – კაცი მოჰყავს ამას.

თი სუმი ღეჯი... ცუდეშა ქიმორაცია – ყიფშ. 51.31 – ის სამი ღორი... შინ მოდენეო.

სუმარს თაში ოკოდუო, ...მოწუალა – ხუბ. 351.14 – სტუმარს ასე უნდოდაო..., მოწვევა.

ხენწიფეში მოჩქვაფილი – ყიფშ. 33.31 – ხელმწიფის მოგზავნილი.

ქესას მუგართვენთ – ხუბ. 212.21 – ქისას მოგართმევთ.

დიდი ხიარულებაქ მაჭირინუუ – ყიფშ. 35.32 – დიდი მხიარულება (მო)ეწია.

. მასუმა კარს ქიმოდირთუნი... – ხუბ. 3.24 – მესამე კარს რომ მოადგა.

ქგმოხვადგ ოჭიშის – ყიფშ. 21.23 – მოხვდა ზურგში.

ბეგოქ მოურქიუ ცხენს – ხუბ. 102.35 – ბეგომ მოუქნია ცხენს.

კინი კარი მოუკილეესგ – ყიფშ. 49. – ისევ უკან კარი მოუკეტეს.

ღურაში მუახლოება – ყიფშ. 78.29 – სიკვდილის მოახლოება.

ქუმოპიდი ათე სქანი ლაკვია! – ხუბ. 7.10 – მომყიდე ეს შენი ლეკვიო.

როგორც აღვნიშნეთ, მეგრულში **მო-** წინდებული I პირისაკენ მიმართულებას აღნიშნავს, II პირისათვის კი, ისევე როგორც III პირისათვის, **მე-** გამოიყენება, მაგრამ ზოგჯერ **მო-**ც შეიძლება შეგვხვდეს.

მა მოიღანთია საერთო ოჭკომალსია – ხუბ. 306.19 – მე მოგიტანთო საერთო საჭმელსო.

პატონქგ მოგიჩინგ – ყიფშ. 99.13 – ბატონმა შემოგითვალა.

ონჯღორეს მუგოძირუა! – ხუბ. 327.6 – სირცხვილს გაჩვენებ!

მო- წინდებულიანი ზმნები, სადაც **მო-** მიმართულებას კი არ აღნიშნავს, არამედ ფუძეს მნიშვნელობას უცვლის, მეგრულში, ისევე როგორც ქართულში, ძალიან ბევრია და მაინცდამაინც განსხვავებულს, საყურადღებოს არაფერს არ უნდა იძლეოდეს.

თანხმოვნის წინ **ე-** უცვლელადაა.

მით თე გირას ე ჯ ო ფ უ ნ ს... – ხუბ. 3.13 – ვინც ამ გირს ასწევს.

ჩვეულებრივ **ე-** უცვლელადაა ისეთ შემთხვევებშიც, როდესაც მას მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

თოლქ ჩილამურით ე მ ა ფ შ უ – ხუბ. 319.17 – თვალი ცრემლით ამევსო.

მხოლოდ იშვიათად **ე-** წინდებული იძლევა **ი**-ს, როდესაც ფუძის ხმოვანი არის **ა** ან **ო**.

მა ი ვ ო ღ ა (ხეს) ჩქიმი ხენწიფალასია – ხუბ. 1.16 – მე ავიღებ (ხელს) ჩემს ხელმწიფობაზეო.

ე- ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ ისეთსავე ცვლილებებს განიცდის, როგორსაც **მე-** წინდებული.

ე + ა 1. ეა...
2. ია...
3. ეია...

1. **ეა**... ფონეტიკური ცვლილება არ ხდება.

ე ა რ თ გ ხუჩქ – ხუბ. 70.25 – აექცა მხარი.

2. **ია**... წინამავალი ვიწრო ხმოვანი კიდევ უფრო დავიწროვდა.

თორქგ წყარით ი ა ფ შ გ – ყიფშ. 32.32 – თვალი წყლით (ცრემლით) აევსო.

3. **ეია**... **ი** ხმოვანი ჩაერთვის წინდებულსა და ფუძის ხმოვანს შორის. წინდებული უცვლელად რჩება.

მისგთი ე ი ა ნ წ ყ ე ნ ი... – ყიფშ. 75.33 – ვისაც რომ ამოხსნა შეუძლია.

ე + ო > 1. იო...
2. ეო...
3. ეიო...
4. ეეო...

1. **იო**... აქაც წინდებულის ხმოვანი დავიწროებულია.

ხე ი ო ღ ი სქანი სახენწიფოსია – ხუბ. 1.14 – ხელი აიღე შენს სახელმწიფოზეო.

თიში ი ო ნ წ ყ გ მ უ შ ა ვორექგ გინოლაფირია – ყიფშ. 76.23 – იმის ამოსახსნელად ვარ გადავარდნილიო.

2. **ეო**... წინდებულის ხმოვანი კიდევ უფრო ვიწროვდება.

წყარი ე ო ბ ე ს ჟირხოლოქ – ხუბ. 272.5 – წყალი ამოიღეს („ამოასხეს") ორივემ.

3. **ეიო**... **ი** ხმოვანი აქაც ჩაერთვის წინდებულსა და ფუძის ხმოვანს შუა.

მუზარბიისგ მუ ე ი ო დ გ ი ნ ა ნ დ გ – ყიფშ. 60.8 – მუზარბიის რა აღადგენდა (მკვდრეთით).

4. **ეეო**... ჰირქა ე ე ო ფ შ გ ღვინით – ხუბ. 92.3 – ჰიქა აავსო ღვინით.

წინდებული უცვლელად რჩება, ისევე როგორც **მე**- წინდებული ფუძის **უ** ხმოვნის წინ.

თოლი გუუთელგ დო ე უ ხ ი ლ გ – ყიფშ. 44.31 – თვალი გაუმრთელა და აუხილა.

გუდა ე უ ფ შ ი თ გ! – ყიფშ. 20.25 – გუდა აუვსეთ!

ე + ი > 1. ეი...
2. ეე...

1. **ეი**... უცვლელადაა წინდებული.

ე ი ყ ა რ ე ს დო მიდართეს – ხუბ. 7.5 – აიყარნენ და წავიდნენ.

ე ი კ ი ნ ე ს დო ჩხუბიშა ქომიწურეს დუდი – ხუბ. 42.10 – აიღეს და ჩხუბში ამოჰყვეს თავი.

მუთ ე ი ჭ ო ფ ე დ ჯიბეთ ფარან, თენა გეჭოფგ – ხუბ. 39.24 – რაც აიღებოდა ჯიბით ფული, ის აიღო.

2. **ეე**... წინდებული, აგრეთვე, უცვლელად რჩება, მაგრამ იმსგავსებს მომდევნო ხმოვანს:

ე ე ყ ა რ გ ძღაბიქგ – ყიფშ. 92.22 – აიყარა გოგო.

ე ე ჩ ე მ გ – ყიფშ. 6.7 – აიჩემა.

ე- წინდებულის წინ **ვა**- ნაწილაკი ყველა შემთხვევაში → **ვე**-ს.

ვოჯანგქ, ვე ე მ ა დ გ ი ნ ე – ყიფშ. 163.20 – ვწევარ, ვერ ავდგები.

ვ ე ი ო დ გ ი ნ ა თ! – ხუბ. 358.24 – არ ააყენოთ!

ისტორიაქ ვ ე ი ა ნ წ ყ ი ნ გ ძღაბის და... – ხუბ. 81.20 – ისტორიას თუ ვერ ამოხსნის გოგო...

ე- წინდებული მეგრულისა მნიშვნელობით უდრის ქართულის **ა(ღ)**- წინდებულს და ასევე ითარგმნება.

ზოგჯერ **ე**- საპირისპირო მნიშვნელობის **და**- წინდებულითაც გადმოდის ქართულში.

თექ გერჩქინდუ ნდიქით. ე რ ჩ ქ ი ნ დ უ, მარა მუქ ე რ ჩ ქ ი ნ დ უ – ხუბ. 4.29 – იქ გაჩნდა („დაჩნდა“) დევიც. გაჩნდა („დაჩნდა“), მაგრამ რა გაჩნდა („დაჩნდა“).

ა-

ე- წინდებულს ზოგჯერ **ა**- ენაცვლება:

ა ა ყ ა რ ე ს ძღაბი, ქიმკუყუნეს შეფაში სტოლცგ – ყიფშ. 92.9 – წაიყვანეს („აყარეს“) გოგო, შემოატარეს სეფას. შდრ.: ე ი ყ ა რ ე ს დო მიდართეს – ხუბ. 7.5.

მაგრამ **ა**-ს ყოველთვის ვერ შევცვლით **ე**- წინდებულით:

შარასგ ა უ ხ ვ ა დ ე ს გ ნ ი – ყიფშ. 17.2 – გზაზე რომ შეხვდნენ.

ამ ზმნაში **ე**- წინდებული არ გვხვდება.

თანხმოვნის წინ **გე-** წინდებული უცვლელი სახითაა, იქნება ეს თანხმოვანი ფუძისეული თუ პრეფიქსი.

თანხმოვანი პრეფიქსია:

თუთუმი გებშვათია... გეშვეს – ყიფშ. 13.19.20 – თუთუნი მოვწიოთო... მოწიეს.

მა გებდირთუქ, თენა ქიდირულუანსიე – ხუბ. 174, – მე ავდგები, ის რომ დაიძინებსო.

თანხმოვანი ფუძისაა:

გედირთგ დო მიდართგ – ყიფშ. 69.10 – ადგა და წავიდა.

ქგდიიჭყგ მეგამა დო გებირუა – ყიფშ. 99.4 – დაიწყო დაკვრა და დამღერება.

გე- წინდებულის ხმოვანი შეიძლება შეიცვალოს, თუ მას მოსდევს S_1-ის, $O_{1,2}$-ის პრეფიქსები მომდევნო **ა, ო** ხმოვნით, ან რომელიმე პრეფიქსი თანხმოვნისა და მომდევნო ხმოვნის შემცველი (მაგალითად – მიმღეობის პრეფიქსი **ნო-**). ასეთ შემთხვევაში:

გე > 1. გი...

2. გგ...

1. **გე** > **გი**...

გლახა დღას გიგორინუანც – ყიფშ. 80.22 – ცუდ დღეს დაგაყენებს.

ცხენს მართახი გივაშქვი – ხუბ. 42.26 – ცხენს მათრახი დავკარი.

2. **გე** > **გგ**...

მითინ ტერქ გგმოჭიშეს – ხუბ. 268.5 – ვიღაც მტერი მოგვეწია.

გგვოლინუანქია ათაქია – ხუბ. 130.5 – აქ შემოვატარებო.

გგმაშინენი, მანგარგნენი-შო – ყიფშ. 145.17 – რომ გამახსენდება, მეტირება-თქო.

გე- არ იცვლის ხმოვანს, თუ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **ი** ან **ე** არის:

შორი შარა გემიძგ – ყიფშ. 188.8 – დიდი გზა მიძევს.

თაქ გემიცადითია – ხუბ. 113 – აქ დამიცადეთო.

თუმცა უცვლელი სახით დანარჩენ შემთხვევებშიც ხშირია **ე, ი** მაშინ, როდესაც პრეფიქსს მოსდევს არა **ი, ე** ხმოვნები, არამედ **ა, ო** ხმოვნები.

თხუ მენძელს – გემოსერაფევა – ხუბ. 117.31 – სთხოვა მასპინძელს – გამათენებინეო (ღამე).

ბოში, მუ რე გეგორთუნი – ხუბ. 335.19 – ბიჭო, რა არის, რომ გახურავს.

ეშე გევოცთანქია – ხუბ. 116.36 – ზევით ავაგდებო.

ხშირად **გე-** წინდებული **გეე, გე**-ს სახით დასტურდება:

1. **გეე**...

ხვითოეფი გეეკოროგ – ყიფშ. 25.22 – ხვითოები შეკრიბა (ზედმიწ. „აკრიფა").

მუთ ქომიღუნი, გეეჭარი! – ყიფშ. 165.17 – რაც მაქვს, აღწერე!
კოჩქ გეეჭოფუ გუდა ღვინი – ყიფშ. 17.3 – კაცმა აიღო ტიკი ღვინო.
ოჭუმარესგ გეედგრთესგ – ყიფშ. 67.27 – დილას ადგნენ.
2. **გე̄**...
წყარი გე̄შგ – ხუბ. 145.4 – წყალი დალია.
გალია გე̄ჭოფგ – ხუბ. 134.13 – გალია აიღო.
ორივე შემთხვევა საკმაოდ ხშირია.

ხომ არ არის **გეე-**, **გე̄-** **გე-** წინდებულის მომდევნო ფუძისეულ ხმოვანთან ფონეტიკური ცვლილების შედეგად მიღებული? მაშინ რა ხმოვანი უნდა ვივარაუდოთ ფუძისეულად? ეს ხმოვანი ფონეტიკურად მოსალოდნელია იყოს **ე** ან **ი**.

გეე, **გე̄** დასტურდება როგორც მოქმედებითი გვარის (გე̄ჭოფგ „აიღო“, გე̄შგ „დალია“...), ისე ვნებითი გვარის ზმნებთან (გე̄ცალგ „გაგიჟდა“...). მოქმედებითი გვარის ზმნებთან მოსალოდნელია **ი** სათავისო ქცევის ნიშნად, ხოლო ვნებითი გვარის ზმნებთან **ი** და **ე** ვნებითის ნიშანი. ე. ი. **გეე**, **გე̄**-იანი ფორმები, ყველა ან სათავისო ქცევისაა, ან ვნებითი გვარისა. ამას საეჭვოს ხდის ჯერ ერთი, ზოგი ზმნის აგებულება და, გარდა ამისა, ასეთი შემთხვევაც:

მა ღაჭალი გეემიჭყუა – ყიფშ. 44, – მე ჩხუბი დამიწყოო.

პირის ნიშანი **მ-** **გეე**-ს შემდეგაა, მას მოსდევს ფუძის ხმოვანი **ი**-, რომელიც სასხვისო ქცევის ნიშანია. სხვა ფუძისეული ხმოვანი ფუძის თავში არ არის მოსალოდნელი, მით უმეტეს, პირის ნიშნის წინ.

ე. ი. უნდა ვიფიქროთ, რომ **გეე-** (ასევე **გე̄-**) წინდებულია. იგივე **გე-** წინდებულია, თუ სხვა რამ, იგი იმავე შემთხვევებში, იმავე ფუძეებთან გვხვდება, სადაც, ჩვეულებრივ, **გე-** წინდებული გვაქვს. ისინი ერთმანეთს ენაცვლებიან ისე, რომ არავითარ განსხვავებას, მნიშვნელობის მხრივ, არ იძლევიან. მაგალითად: გეჭოფუ და გეეჭოფუ „აიღო და აიღო“, გე̄დირთგ და გედირთგ „ადგა და ადგა“ და სხვ.

ერთი რამ არის საფიქრებელი. ხომ არ არის **გეე-**, **გე-** **ე-** წინდებულზე **გე-** წინდებულის დართვით მიღებული. ეს, მით უმეტეს, საფიქრებელია, რომ ამ ფუძეებთან, სადაც **გეე**, **გე̄** დასტურდება, გვხვდება **ე-** წინდებულიც. მაგალითად: ეჭოფუ, გეეჭოფუ, ედირთუ, გეედირთუ და სხვ.

ა ფუძისეული ხმოვნის წინ **გე-** წინდებული ხან უცვლელი სახით გვხვდება, ხან კი – შეცვლილი.

გე + ა > გია...

ძღაბის გიასიზმარუ – ხუბ. 6.9 – გოგოს დაესიზმრა.

სოდე იდას, გიათხოზია – ხუბ. 109.5 – სადაც წავიდეს, დაედევნეო.

ხშირად წინდებულსა და ფუძის ხმოვანს შორის ჩაერთვის გასაყარად **ი**, რომელიც **ი**-ს გვაძლევს უფრო იშვიათად. მაშინ ზმნისწინი უცვლელი სახითაა.

გე + ა > გეია...

გეიანწყგ და, ... – ყიფშ. 75.9 – თუ ამოხსნის...

ო ფუძის ხმოვნის წინ **გე-** წინდებულის **ე** ხმოვანი ვიწროვდება **ი**-დ.

გე + ო > გიო...

უჩა დღა გიორინეს – ხუბ. 156.38 – შავი დღე დააყენეს.

ირ ქონებაქ გიოსქიდგ მუს – ხუბ. 238.19 – მთელი ქონება დარჩა მას.

არის ისეთი შემთხვევაც, როდესაც წინდებული უცვლელად რჩება **ო** ხმოვნის წინ.

გე + ო > გეო...

მეღეჯქე ჭა ხანც გეორჩანგ – ყიფშ. 90.2 – მეღორემ ცოტა ხანს იზარმაცა.

წინდებული უცვლელად რჩება მაშინ, როდესაც წინდებულის **ე** ხმოვანსა და ფუძის **ო** ხმოვანს შორის თავს იჩენს ხმოვანთგამყარად **ი**, რომელიც ზოგჯერ **ჲ**-ს სახითაა წარმოდგენილი ხმოვანთა შორის.

გე + ო > გეიო...

შქა დიხას ღუდე გეიოგესგ – ყიფშ. 54.1 – შუა ადგილას სახლი აიგეს.

გეიოღოთუ, წყარს გიოყოთუ – ყიფშ. 5.26 – ჩააგდო, წყალში ჩააგდო.

ერთსა და იმავე კონტექსტში პირველ შემთხვევაში ხმოვანთგამყარი ჩაერთო და წინდებულის ხმოვანი უცვლელად დარჩა, მეორე შემთხვევაში – არ ჩაერთო და წინდებულის ხმოვანი შეიცვალა.

ასეთი შემთხვევები ძალიან ხშირია. უფრო იშვიათია:

1. გეჲო..

გეჲოლ შუმილი კოჩქ – ხუბ. 58.5 – ავარდა ნასვამი კაცი.

უ ფუძისეული ხმოვნის წინ **გე**- წინდებული, ჩვეულებრივ, უცვლელადაა.

გე + უ > გეუ...

ხენწიფეს გეუდგდგ ართი სადგომი – ყიფშ. 63.4 – ხელმწიფეს ედგა ერთი სადგომი.

გე + ი >1. გეი...

2. გიი...

3. გი...

1. **გეი**...

ირიფელქ გეიღარგ – ყიფშ. 31.30 – ყველაფერი აირია.

2. **გიი**...

კოჩური ქუდი გიითვინი – ხუბ. 349. – კაცური ქუდი რომ დაიხურე.

3. **გი**...

შარას გისერუ ვეზირქ კინი თი ოსურიშ ღუდეს – ხუბ. 143.33 – გზაზე გაითენა ვეზირმა ისევ იმ ქალის სახლში.

ქო- ნაწილაკდართული წინდებული თითქმის ისეთივე სახით გვხვდება, როგორც ქო- ნაწილაკდაურთველი. იგი იცვლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას მოსდევს პრეფიქსი რომელიმე ხმოვნით, მაგრამ ცვლილება აქ შესაძლებელია უფრო შორს წავიდეს, ვიდრე **ქო**- ნაწილაკდაურთველად გვაქვს.

ქო- ნაწილაკდაურთველებთან ასეთ შემთხვევაში **გე**-ს ხმოვანი **ი**-დ ან **გ**-დ ვიწროვდება ხოლმე, **ქო**- ნაწილაკდართულებთანაც, ჩვეულებრივ, ასეა:

თქვათი ქეგიმაცუნითია – ყიფშ. 31.15 – თქვენც გამომყევითო.

თე რაშიშა ქიგგახუნუა და – ყიფშ. 61.31 – ამ რაშზე თუ შეჯდებიო.

მაგრამ არის შემთხვევა, როდესაც **გე**-ს ხმოვანი სრულიად გაუჩინარებულია:

ათენა ქეგმაშქვია დუსია! – ხუბ. 150.31 – ეს დამკარი თავშიო!

ჩქი ქიგმანთხეს... მაცვილარო – ხუბ. 101.1 – ჩვენ დაგვესხნენ... მოსაკლავად.

გე- ზმნისწინის ხმოვნის სრულიად დაკარგვის შემთხვევა **ქო**- ნაწილაკდაურთველად არ დასტურდება.

გე- წინდებულზე დართული **ქო**- ნაწილაკი უცვლელი სახით არ დასტურდება. მისი ხმოვანი ემსგავსება მომდევნო წინდებულის ხმოვანს და გვაძლევს: **ქო – გე → ქეგე**... ხშირად ეს ხმოვანი ვიწროვდება **ი**-დ, ან **გ**-დაც და იძლევა ქიგე- ქგე...-ს.

1. **ქეგ**... ასეთი სახით დადასტურებულია მხოლოდ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც წინდებულის შემდეგ მოცემულია თანხმოვანი პრეფიქსი ხმოვნით.

ქეგემიდვი – ხუბ. 319.22 – დამიდე (ზედმიწ. „ქედამიდევი“).
ქეგიმაცუნითია! – ყიფშ. 31.16 – გამომყევითო! ქეგმაშქვია! – ხუბ. 150.31 – დამკარიო!

2. **ქიგ**...

კიბირი ქიგებდგიე – ხუბ. 295.24 – კბილი დავადგიო.
ოდა ქიგედგგნი – ყიფშ. 75.17 – სახლი რომ დგას.
ურენს ქიგიმოხუნეს – ყიფშ. 154.25 – ურემზე დამსვეს.

3. **ქგგ**...

ქგგედვი! – ყიფშ. 176.21 – დადე!

ქო- ნაწილაკდართული **გე**- წინდებული **ა** ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ იცვლება **გი**-დ, **ქო**- ნაწილაკი ემსგავსება წინდებულის ხმოვანს და იძლევა **ქი**-ს.

1. **ქეგია**...

ქეგიაშქვეს – ყიფშ. 104.19 – დასცეს.

2. **ქიგია**...

ქიგიანთხგ – ხუბ. 62.22 – დაეცა.

ქო- ნაწილაკდართული **გე**- წინდებულსა და ფუძის **ო** ხმოვანს შორის იგივე ცვლილება ხდება, რაც **ქო**- ნაწილაკის დაურთველად.

ქო – გე + ო > ქეგიო...

თვითონ **ქო**- ნაწილაკის ხმოვანი ასიმილირებულია მომდევნო წინდებულის ხმოვანთან და ზოგჯერ დავიწროებულია **ი**-დ ან **გ**-დ არის დასუსტებული.

1. **ქეგიო**...

კუჩხი ქეგიობიჯგე და – ყიფშ. 180.23 – ფეხს თუ დაადგამ.

2. **ქიგიო**...

ქიგიობუ – ყიფშ. 102.27 – დაასხა.

3. **ქგგიო**...

წყარც ქგგიოხვილუუ – ყიფშ. 71.32 – წყალში შენიშნა.

არის შემთხვევა, როდესაც **ქო – გე + ო > ქუგიო**-ს.

იში რაშის ცირა ქუგიოხუნუ – ყიფშ. 91.2 – მის რაშზე ქალიშვილი შესვა.

ქო + გე + ო ისეთ შემთხვევებსაც ადასტურებს, რაც **ქო**- დაურთველად არ გვხვდება.

ქგგაანგარდგ – ყიფშ. 51.9 – დასტიროდა.

ნაფთი ქიგჳბეს – ხუბ. 271.10 – ნავთი დაასხეს.

ნაფთი ქგგჳბით! – ხუბ. 271.1 – ნავთი დაასხით!

ქუგაბუ ნაფთი დო დოჭუ – ხუბ. 5.7 – დაასხა ნავთი და დაწვა.

ქო- ნაწილაკდაურთველისაგან განსხვავებით დადასტურებულია **გე**- წინდებულის ხმოვნის ფუძის ხმოვნის გავლენით გალაბიალება:

ქო + გე + უ > ქოგოუ...

გვირგვინი ქიგოუდგეს – ყიფშ. 7.3 – გვირგვინი დაადგეს.

მოინალეთ ქიგოურინეს – ყიფშ. 166.13 – მომვლელად დაუყენეს.

შდრ.: ე კოჩქ ქომოლიკოჩანას გუუდირთგ იარაღით – ყიფშ. 46.14 – ეს კაცი ვაჟკაცობას შეუდგა იარაღით.

თვითონ **ქო**- ნაწილაკი შემდეგნაირ ცვლილებებს განიცდის:

1. **ქო + გე + უ > ქეგეუ, ქეგუ**...

ხეშკეტეფიშა ქეგეუკირაფუნა – ყიფშ. 12.9 – საკაცეზე დაუკრავთ.

გურგინი ქეგუდგეს – ხუბ. 61.17 – გვირგვინი დაადგეს.

2. **ქო + გე + უ > ქიგეუ, ქიგოუ, ქიგუუ, ქიგუ**...

ყარული ქიგეურინესკონი – ხუბ. 282.28 – ყარაული რომ დაეყენებინათ.

ქიგოურინეს – ყიფშ. 166.13 – დაუყენეს.

გირგვინითი ქიგუუდგეს – ყიფშ. 45.24 – გვირგვინიც დაადგეს.

გურგინი ქიგუდგეს – ხუბ. 83.10 – გვირგვინი დაუდგეს.

3. **ქო – გე + უ > ქეგუუ, ქუგუ, ქუგუ**...

ქუგუუდირთგ – ყიფშ. 46.28 – სამივე ვარიანტითაა წარმოდგენილი ეს ზმნა: ქუგუდირთგ – ხუბ. 217.17, ქუგუდირთეს – ხუბ. 144.3.

გე- წინდებულსა და მომდევნო **ი** ხმოვანს შორის როცა წინდებულს **ქო**- ერთვის, სავსებით ისეთივე ცვლილებებია, როგორიც **ქო**- ნაწილაკდაურთველ წინდებულებთან გვაქვს.

თვითონ **ქო**- ნაწილაკი იცვლება ასე:

1. ქო + გე + ი > ქეგეი, ქეგი...

ქეგეიდგუნქია – ხუბ. 51.8 – დაგიდგამო.

ქეგიდუ – ყიფშ. 22.11 – დაიდო.

2. ქო + გე + ი > ქიგეი, ქიგიი, ქიგი, ქიგი-ს.

ოკო ქიგეიდგე – ყიფშ. 103.5 – უნდა დაგიდგა.

ქიგიჭკადანც – ხუბ. 173.8 – გარშემო შემოიჭედებს.

ქიგიბუ – ხუბ. 5.31 – დაისხა.

3. ქო + გე + ი > ქ ე გ ი...

ქ ე გ ი ბ უ ნ უ – ხუბ. 303.30 – დაიბა.

ვა- დართულები განსხვავებულია **ვა**- დაურთველებისაგან.

ვა + გე + ი > ვ ე გ ე...

კამბეშიშ ტყების გეჯანუდეს დო ვ ე გ ე ნ ტ ი რ ე ს – ხუბ. 111.8 – კამეჩის ტყავზე იწვნენ და ვერ დაეტივნენ.

ვ ე გ ე მ დ ი ნ უ ა მავა – ხუბ. 113.12 – არ შემიწირო (არ დამკარგო შენ გამო).

ვა- იძლევა თითქმის ყოველთვის **ვე**-ს. მხოლოდ იშვიათად შეიძლება დარჩეს უცვლელად.

გე- წინდებული მიუთითებს მიმართულებას ზევიდან ქვევით და შეესატყვისება ქართულის **და**- წინდებულს მნიშვნელობით.

ჩხომქ... წყარიშე გ ე შ ა ს ხ ა პ უ დო სქირჳს ქიგიანთხჳ – ყიფშ. 48.1 – თევზი მდინარიდან ამოხტა და მშრალზე დახტა.

ცაშე უშქურს მოლურთუმჳ. ოშქარ ბღაბიშ კართეს ქ ი გ ე ლ ა ფ ე – ხუბ. 238.24 – ციდან ვაშლი წამოსულა. შუათანა გოგოს კალთაში ჩავარდნილა.

რაშის მართახი ქ ი გ ი ა შ ქ ვ ი! – ყიფშ. 88.1 – რაშს მათრახი დაჰკარი!

ქუაში წვანს ქ ი გ ი ა ნ თ ხ ჳ დო იში ქიგეღურჳ თექ – ხუბ. 62.30 – ქვის წვერზე დაეცა და... მოკვდა (ზედმიწ. „დაკვდა“) იქ.

ობრიქჳ... ხოლო ქ ე გ ი ო ფ უ რ ი ნ ჳ თე ბოშის ხუსჳ – ყიფშ. 37.25 – ორბი... ისევ დააფრინდა ამ ვაჟს მხარზე.

ართი სენს ჩქიმოთ გ ი ო ბ ი ჩილამური! – ხუბ. 11.30 – ერთ საინზე ჩემთვის დაასხი ცრემლი!

კისერს სათი გ ი გ ო ბ უ ნ ი – ხუბ. 341.7 – კისერზე რომ საათი გაქვს დაკიდებული.

სატევარი... გ ი ო ბ ი ჯ ჳ კისერს თათრაყანიქ – ხუბ. 104.15 – სატევარი... დააბჯინა კისერზე თათარყანმა.

ქ ე გ ა ა ნ გ ა რ დ ჳ – ყიფშ. 61.9 – დასტიროდა.

ლევანქ... დუდი ქ ი გ ე დ უ თე ბალიშის – ხუბ. 13.28 – ლევანმა... თავი დადო ამ ბალიშზე.

მიმართულებას (ქვევით) არ გამოხატავს, მაგრამ ქართულად **და**-თი გადმოდის:

ქ ე დ ი ე ჭ ყ ჳ მეგამა დო გ ე ბ ი რ უ ა – ყიფშ. 89.4 – დაიწყო დაკვრა და დამღერება.

ონდღეშა გ ე უ ც ა დ ე ს – ხუბ. 270.26 – შუადღემდე დაუცადეს.

გ ი რ ც ხ ო ნ უ ფრიმული – ხუბ. 155.6 – დაივარცხნა წვერი.

ირ ქონებაქ გ ი ო ს ქ ი დ ჳ მუს – ხუბ. 238.19 – მთელი ქონება მას დარჩა.

მაჟია სერს გ ი ა ს ი ზ მ ა რ ჳ – ხუბ. 300.29 – მეორე ღამეს დაესიზმრა.

ქართული **და**- წინდებულის მნიშვნელობაში ორი მომენტია: პირველი – ძირითადი: ქვევით მიმართულების ჩვენება, მეორე – ქვევით სიბრტყეზე და არა შიგნით, რამეში, რასაც **ჩა**- წინდებული აღნიშნავს.

გე- წინდებული **და**-ს შეესატყვისება და ზოგჯერ **გე-** წინდებულის მნიშვნელობაში მეორე მომენტია წარმოდგენილი ხაზგასმით და პირველი – ქვევით მიმართულების აღნიშვნა არ ჩანს, ანდა მკრთალად ჩანს. განსაკუთრებით, თუ ზმნა სტატიკურია.

გე- სიბრტყეზე მდებარეობას ან მოქმედებას მიუთითებს:

სივა მა დუდშა გემიხექია – ხუბ. 242.6 – შენო მე თავზე მიზიხარო.

იში რაშის ცირა ქუგიოხუნუ – ყიფშ. 31.2 – მის რაშზე ქალიშვილი დასვა.

ურენს ქიგიმოხუნეს – ყიფშ. 154.25 – ურემზე დამსვეს.

ქა გეჩანსი – ხოჯი ვა რე – ყიფშ. 184.17 – რქა აქვს (ზედ) – ხარი არ არის.

ტყეების ქიგეჯანგ ჩილი დო ქომონჯი – ხუბ. 110.37 – ტყავზე წვანან ცოლი და ქმარი.

მართახით ოჭიში გემიჭვესია – ხუბ. 162.4 – მათრახით ზურგი ამიწვესო („დამიწვესო").

ქაღარდის ქიგიოჭარგ – ხუბ. 273.30 – ქაღალდზე დააწერა.

ურემცგ ქიგიონწკარგ – ყიფშ. 78.6 – ურემზე დაამწკრივა.

გო-

გო- თანხმოვნის წინ უცვლელადაა:

ისგ გეუნჭირა კუჩხისგ დო გობჭყილიტგ – ყიფშ. 19.4 – მას დავაჭერ ფესს და გავჭყლეტ.

გოტყვაცგ დო გოვალგ დო გოგურგინუ – ყიფშ. 37.33 – იჭექა და იელვა და იგრგვინა.

გოთანდუ ჟაშხა დღაქ – ხუბ. 6.14 – გათენდა კვირა დღე.

წინდებულის ხმოვანი, როგორც წესი, ვიწროვდება **უ**-დ და მერე, შესაძლებელია, **ი**-დ დასუსტდეს, თუ მას მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ა, ო** ფუძისეული ხმოვნით.

ზოგჯერ ასეთ შემთხვევაში უცვლელადაც რჩება წინდებული.

ყოველთვის უცვლელადაა, თუ ფუძის ხმოვანი არის **ი**.

1. **გუმ**...

„აკა სერი გუმოთანაფეთია!" – მუნერო გუგოთანაფუა?" – ხუბ. 2.7 – „ერთი ღამე გამათენებინეთო!" „როგორ გაგათენებინო?"

ენას მუთუნ ველაძუნია გუვოჯინიე – ხუბ. 49.26 – ამაში არაფერი მევსო, რომ ვნახეო.

გუმაშინე ჩქიმი ჭუა – ხუბ. 323.24 – მახსენდება ჩემი სატკივარი.

2. **გგმ**...

„სერი გგმოთანაფეთია!" – ხუბ. 143.14 – ღამე გამათენებინეთო!

ჩქიმი ოსურს თაქ გგვორჩქინა – ხუბ. 16.37 – ჩემს ცოლს აქ გავაჩენ.

მუ ღორონთქ გგმაჭყორგ – ყიფშ. 159.14 – რა ღმერთი გამიწყრა.

წინდებული უცვლელადაა:

ტვერიშორო გოგოჩქვანქია – ყიფშ. 40.11 – მტვერსავით გაგხდიო.

ღორონთქ გ ო მ ა ჭ ყ ო რ უ ა – ყიფშ. 42.25 – ღმერთი გამიწყრაო.
ფუძისეულ ხმოვნად არის **ი**:
კარი გ ო მ ი ნ ჯ ი ა! – ყიფშ. 49.29 – კარი გამიღეო!
გ ო მ ი რ თ ი სიმინდია! – ხუბ. 48.8 – გამიყავი სიმინდიო!

გო- ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

გო + ა >1. გუა...
2. გაა...
3. გა...

1. **გუა**...
ათაქინე გ უ ა კ უ რ ც ხ ი ნ გ – ყიფშ. 5.33 – აქ გაეღვიძა.
2. **გაა**...
ირიფელქგ გ ა ა ჭ ყ ო რ დ გ – ყიფშ. 59.24 – ყველაფერი დაავიწყდა.
3. **გა**...
ხენწიფეს გ ა ძ ი ც ი ნ უ – ხუბ. 1.21 – ხელმწიფეს გაეცინა.

გო + ო > 1. გაა...
2. გ̃...
3. გა...

1. **გაა**...
კარი გ ა ა ნ ჯ ი ა! – ხუბ. 302.17 – კარი გააღეო!
2. **გ̃**...
გ ̃ ნ ჯ ე ს კარი – ხუბ. 131.15 – გააღეს კარი
3. **გა**...
შური გ ა ღ ო თ ი ნ ა ფ უ უ ნდემცი – ყიფშ. 63.25 – სული გააცხებინა (ზედმიწ. „გააგდებინა“) დევს.

გო + უ > 1. გოუ...
2. გუუ...
3. გუ̃...
4. გუ...

1. **გოუ**...
კარი გ ო უ ნ ჯ ი ა! – ყიფშ. 42.27 – კარი გაუღეო!
2. **გუუ**...
კოკა გ უ უ ტ ა ხ გ – ყიფშ. 31.8 – კოკა გაუტეხა.
3. **გუ̃**...
ბოში გ უ̃ ტ უ̃ – ხუბ. 5.1 – ვაჟი გაუშვა.
4. **გუ**...
გ უ ტ ე ს ზღვაშა – ხუბ. 13.38 – გაუშვეს ზღვაში.

გო + ი > 1. გიი...
2. გ̃ი...
3. გი...

1. **გიი**...

საქონელი გ ი ი რ თ ე ს – ყიფშ. 67.7 – საქონელი გაიყვეს.

2. **გრ**...

ბოშიქ პიჯ გ რ ქ ო ს უ – ხუბ. 171.31 – ვაჟმა პირი გაიმშრალა.

3. **გი**...

ძღაბიქ გ ი ძ ი ც უ – ხუბ. 216.6 – გოგომ გაიცინა.

გო-ზე დართული **ქო**-ს ხმოვანი ვიწროვდება **უ**-დ და ზოგჯერ **გ**-დ სუსტდება.

შესაძლებელია, უცვლელიც დარჩეს.

ვა- ყოველთვის უცვლელადაა.

მნიშვნელობით უდრის ქართულის **გა**-ს.

წყარი ქოძირ. ენა გ ო ჩ უ რ უ – ყიფშ. 27.30 – წყალი ნახა. ეს გაცურა.

გ ა ჯ ღ უ ნ ე ს ცნობეფი ირ ქალაქეფიშა – ხუბ. 292.17 – გაგზავნეს ცნობები ყველა ქალაქში.

გ ო ს ო ფ უ ე ძაფი – ხუბ. 2.21 – გაწყვიტა ეს ძაფი.

შქააბანს გ ო ჭ კ ი რ გ – ყიფშ. 27.25 – შუა ადგილას გაჭრა.

გ უ უ კ ვ ა თ გ ნ ქ გ ქორას ათე ჩხომსგ – ყიფშ. 48.2 – გავუკვეთ მუცელს ამ თევზს.

სქანი ვადა გ უ ლ ი რ ი ენია – ხუბ. 237.24 – შენი ვადა გასულიაო.

გ ი ი ლ ე ს, მიილესგ – ყიფშ. 88.25 – გაიარეს, გამოიარეს.

გ ი ლ ე ს ვიშო, აშო – ხუბ. 4.23 – გაიარეს იქით, აქეთ.

ზოგჯერ **გო**- წინდებულიანი ზმნა გარშემო მოძრაობას თუ მოქმედებას გამოხატავს:

შორშე გ უ გ ა ლ უ ა ფ უ დ ი – ხუბ. 310.1 – შორიდან გევლებოდი (გარშემო).

ვითოჟირი სქუა პუნსია... თინეფ სქანდა გ ო მ ი ლ უ ა ფ უ ნ ი ა – ხუბ. 165.30 – თორმეტი შვილი მყავსო... ისინი შენთვის შემომივლიაო.

სიზგმარო სი გორწყექ დო ცხადო გ ო გ ი ლ უ ა დუს – ხუბ. 330.5 – სიზმრად შენ გხედავ და ცხადად შემოგავლებ თავს.

ხშირად მიმართულებას არ უჩვენებს, გამოხატავს მხოლოდ ასპექტს. ქართულად, ჩვეულებრივ, **გა**- წინდებულით გადმოიცემა, ზოგჯერ სხვა წინდებულითაც.

მაჟია დღაქ გ ო თ ა ნ დ გ – ხუბ. 301.19 – მეორე დღე გათენდა.

ჩქიმი ბანტით კითი გ ო ვ უ კ ი რ ი – ყიფშ. 100.29 – ჩემი ბანტით თითი გავუკარი (შევუკარი).

გ ო ლ ა ს ი რ უ ლეკური – ყიფშ. 11.22 – გალესა ხმალი.

მუმაქ გ ო ლ ა ხ გ სქუა - ყიფშ. 11.11 – მამამ გალახა შვილი.

ხოჯეფი გ ო ტ ყ ა ზ ა რ ე ს – ხუბ. 264.30 – ხარები გაატყავეს.

ბოშის გ ა ჭ ყ ო რ დ გ ირფელქ – ხუბ. 134.12 – ვაჟს დაავიწყდა ყველაფერი.

გ ო გ უ რ გ ი ნ გ მუდგაქირენ – ხუბ. 58.6 – იგრგვინვა რაღაცამ.

მავა გ ო გ უ რ უ ა ნ ქ ი ა გვალო ჯგირისია – ხუბ. 263.16 – მეო გასწავლიო ძალიან კარგსო.

ვარდიქ გ უ მ ა ჯ ო გ გ – ხუბ. 325.16 – ვარდი შემძულდა.

მნიშვნელობით იგივეა, რაც ქართული **გა-**. იგივე წინდებულია. თანხმოვნის წინ:

არმა გახარებული ორდეს – ხუბ. 13.5 – ყველა გახარებული იყო.

გაიკვირდუა სიავა – ხუბ. 256.11 – გაგიკვირდაო შენო.

გაიკვირდუა ← გა-გ-იკვირდუა.

სუბიექტის I პირის **ვ**-ს **გო**- წინდებულის ხმოვანი ემსგავსება და **უ**-ს გვაძლევს.

მუგუვაგრძელა – ყიფშ. 83.33 – რა გავაგრძელო...

შეფა გუვაკეთათია – ხუბ. 132.12 – სეფა გავაკეთოთო.

თანხმოვანი პრეფიქსის წინ (რომელსაც **ა, ო** მოსდევს) შეიძლება უცვლელადაც დარჩეს და შესაძლებელია **გ**-დ შეიცვალოს ხმოვანი წინდებულმა.

მუქ გაგახანგუა – ხუბ. 287.2 – რამ გაგასულელაო.

გგვაკეთით, ქოთ გობჭკადით – ხუბ. 346.16 – გავაკეთეთ, კიდეც გავჭედეთ.

გგგაკეთენს – ხუბ. 191.6 – გაგაკეთებს.

ე- ფუძის ხმოვნის წინ ასიმილაციაა მოსდის წინდებულის ხმოვანს.

ფარაქით გემეთუ – ხუბ. 222.35 – ფულიც გამითავდა.

ი- ფუძის ხმოვნის წინ უცვლელადაა:

მაგაგიგონითგ – ყიფშ. 8.28 –მე გაგიგონეთ.

ოთხონეჩი წანა გამითებუნია მა – ხუბ. 38.35 – ოთხმოცი წელი გამითავებიაო მე.

იცვლება ფუძის ხმოვანი **ი**:

გამჭირდას და, ქგმმეხვარით! – ხუბ. 166.8 – თუ გამიჭირდა, მომეხმარეთ!

გა- ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

გა + ა > 1. გაა...
2. გან...
3. გა...

1. **გაა**...

გააზუუ თინეფი – ყიფშ. 21.10 – გააშველა ისინი

2. **გან**...

რაგადი გათეს – ხუბ. 147.35 – ლაპარაკი გაათავეს.

3. **გა**...

გაკეთეს კიბე – ხუბ. 3.6 – გააკეთეს კიბე.

გატარეს რუო დღა თაქ – ხუბ. 51.13 – გაატარეს რვა დღე აქ.

გა + უ > 1. გაუ...
2. გოუ...
3. გუუ...
4. გუ̄...
5. გუ...

1. **გაუ**...

გური **გაუმარგვ** – ყიფშ. 63.34 – გული გაუმაგრა.

2. **გოუ**...

გოუკეთეს ორზოლი – ხუბ. 49.35 – გაუკეთეს საგზალი.

3. **გუუ**...

გუუკეთესგ ართი წანაში ორზოლი – ყიფშ. 31.21 – გაუკეთეს ერთი წლის საგზალი.

4. **გუ**...

გუთელეს ჩირქე – ხუბ. 306.10 – გაუმთელეს ბარძაყი.

5. **გუ**...

გუკვირდუ ე ბოშის ძალამქ – ხუბ. 4.24 – გაუკვირდა ამ ვაჟს ძალიან.

გა + ი > 1. გეე...
2. გე̃...
3. გე...

1. **გეე**...

მიქგეეგონგ – ხუბ. 3.22 – ვინ გაიგონა.

ართო გეებკეთათ ბინა – ყიფშ. 147.22 – ერთად გავიკეთოთ ბინა.

2. **გე̃**...

ჯიმაქ გე̃თელგ – ხუბ. 169.20 – ძმა გაცოცხლდა (ზედმიწ. „გამრთელდა").

მიზეზეფი მოკონია გებგევე – ხუბ. 291.24 – მიზეზები მინდაო გავიგოო.

3. **გე**...

გვალო გეკეთებუთია – ხუბ. 289.36 – მთლად გაკეთდებითო.

სქანი ამბე გე̃ბგონია – ხუბ. 251.32 – შენი ამბავი გავიგონეო.

გა + ე > 1. გეე...
2. გე...

1. **გეე**...

შური ამარი გეერყებუ – ყიფშ. 164.3 – სული ლამისაა გასძვრება.

2. **გე**...

გერიგგ „მეფაიტონეს" – ხუბ. 75.1 – გაურიგდა მეეტლეს.

ქო- ან **ვა-** ნაწილაკების დართვით ისეთივე ცვლილებები ხდება წინდებულისა და ფუძის ხმოვანს შორის, როგორიც მათ დაურთველად.

თვითონ ეს ნაწილაკები შემდეგი სახით დასტურდება:

ქო > ქუ...

ბოშიქ ულა ქუგუ̃გგ – ხუბ. 286.23 – ვაჟმა წასვლა გაუგო.

ქო > ქე...

თი ჰურკის არ ჰიტა კარდალა ქელუდგუ – I.11.28 – იმ ქვაბს ერთი პატარა ქვაბი მიუდგა.

ქო > ქი...

ენა ირიფელი ქიგეეგონუ – ყიფშ. 6.16 – ეს ყველაფერი გაიგონა.

ქო > ქგ...

ქგგენგონეს თენა სქუალენქ – ყიფშ. 7.14 – გაიგონეს ეს შვილებმა.

ვა- ჩვეულებრივ უცვლელადაა.

ე ბოშიქ ცუდეს ვა გააცხადგ – ყიფშ. 27.4 – ამ ვაჟმა შინ არ გაამხილა.

ფუჩიქ იშენი ვაგატახგ – ხუბ. 99.31 – ფიცი მიანც ვერ გატეხა.

ვა- იცვლება **ვე**-დ ფუძის **ი** ხმოვნის წინ:

თე არაბის შურქ ვე გეერყგ – ხუბ. 172.15 – ამ არაბს სული არ ამოხდა (ზედმიწ. „არ გაეყარა).

მუთუნ ჯგირი ვე გებგიდა... – ხუბ. 339.26 – თუ კარგი ვერაფერი გავიგე...

დო-

დო- წინდებული თანხმოვნის წინ უცვლელადაა.

გვალას დოგორეს ართი ფოქვა – ყიფშ. 56.12 – მთაში მოძებნეს (დაძებნეს) ერთი გამოქვაბული.

დოღურუნი, დოთხორესგ – ყიფშ. 26.29 – რომ მოკვდა, დაასაფლავეს.

ართი კოჩი დოვღუპი – ყიფშ. 6.5 – ერთი კაცი დავღუპე.

თუ **დო**- წინდებული თანხმოვანი პრეფიქსის წინ არის და პრეფიქსს მოსდევს **ა** ან **ო** ხმოვანი, ან **ნო**-, **ნა**- პრეფიქსები (თურმეობითისა თუ მიმღეობისა), მაშინ **დო**- წინდებულის **ო** ხმოვანი ვიწროვდება **უ**-დ და შემდეგ შეიძლება დასუსტდეს **გ**-დ.

1. **დო > დუ...**

ნდი დუვაღორათია – ხუბ. 4.18 – დევი მოვატყუოთო.

მუში მუმაში დუნატებუ ლეკური – ხუბ. 2.5 – მამამისის დანატოვარი ხმალი.

ეთიში თომა უთუო დუმოსქილიდუანსია – ხუბ. 10.26 – იმისი თმა უთუოდ მომარჩენსო (ზედმიწ. „დამარჩენსო").

თურმე... არძა დუნოღურუე – ხუბ. 13.26 – თურმე... ყველა მოკვდება (ზედმიწ. „მონაკვდავა").

2. **დო > დგ...**

მით დგმოგურუანსგნი – ყიფშ. 7.19 – ვინც რომ დამასწავლის.

ირი ჭუაშე დგგოსქილიდუანქია – ყიფშ. 50.33 – ყოველი ტკივილისაგან გადაგარჩენო (ზედმიწ. „დაგარჩენო").

ხოლო **დო**- წინდებული უცვლელი რჩება, თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ო** ხმოვანი მოსდევს.

შარას დომიღურეს – ყიფშ. 123.14 – გზაზე მოგვიკვდა.

ართის დოგიჩინანთია – ყიფშ. 26.25 – ერთს დაგიბარებთო.

O_2-ის ნიშანი, ჩვეულებისამებრ, რომ დაიკარგოს კიდეც, უშუალოდ მოხვედრილი ხმოვნები მაინც არ მოახდენენ ერთმანეთზე გავლენას:

ათე ჟირი სენს დოიტენქ – ხუბ. 11.19 – ამ ორ საინს დაგიტოვებ.

გვხვდება ისეთი შემთხვევაც, როდესაც **დო**- წინდებული უცვლელად არის წარმოდგენილი, მიუხედავად იმისა, რომ თანხმოვან პრეფიქსს **ა** ან **ო** ხმოვანი მოსდევს.

მა დოგოგურუანქინი თეშია – ხუბ. 8.23 – მე რომ დაგასწავლი ისეო...

მუქჳ დოგოშქურინუა? – ყიფშ. 42.27 – რამ დაგაშინაო.

ზოგჯერ წინდებულის ხმოვანი გავლენას ახდენს პრეფიქსის მომდევნო ფუძისეულ ხმოვანზე, იგი სუსტდება **ჳ**-დ.

ჰა, ჯიმა-ღურელი, მუჰომი დომირულუაფუ – ყიფშ. 10.31 – აჰ, „ძმამკვდარო“, როგორ დამძინებია.

წინდებული შეცვლილი სახით დასტურდება, თუ სუბიექტური პირველი პირის ნიშანს მოსდევს **უ** ფუძისეული ხმოვანი.

ათე ბოჰკენს დუთირუათ მუშუში ადგილი – ხუბ. 4.17 – ამ კასრებს შევუცვალოთ (ზედმიწ. „დავუცვალოთ“) თავთავისი ადგილი.

დუთირუათ < დო-ვ-უთირუათ > დოუთირუათ > დუუთირუათ.

დო + ა > 1. დაა...
2. და...

1. **დაა**...

რჩინ კოს დააჩარქალუ – ყიფშ. 9.17 – მოხუცი კაცი წაბორძიკდა.

2. **და**...

დაცუნუ ჯიმაქ დას – დუბ. 7.5 – დაჰყვა ძმა დას.

დო + ო > 1. დაა...
2. დჳ...
3. და...

1. **დაა**...

მით დაასქილიდუანს ჩქიმი ოსურისქუასჳნი, ... – ყიფშ. 11.19 – ვინც რომ მოარჩენს („დაარჩენს“) ჩემ ქალიშვილს.

თეში დააშქურინეს ირი კოჩი... – ყიფშ. 81.31 – ისე დააშინეს ყოველი კაცი...

დააჭკადაფუ შქვილი დო საგანი – ყიფშ. 84.4 – გამოაჭედვინა (ზედმიწ. „დააჭედვინა“) მშვილდ-ისარი.

2. **დჳ**...

დჳფუნუ სანთელი – ხუბ. 5.31 – აადუღა სანთელი.

3. **და**...

ოსურქჳ სადილი ვადახვამილუუ – ყიფშ. 13.6 – ცოლმა სადილი არ დაახვედრა. შრდ.:

ცირაქ ამბეე დაახვამილუუ – ყიფშ. 50.17 – ქალიშვილმა ამბავი დაახვედრა.

დო + უ > 1. დოუ...
2. დუუ...
3. დუ...
4. დუ...

1. **დოუ**...

დოუძახჳ რაშისჳ – ყიფშ. 96.13 – დაუძახა რაშს.

დოუჭყუ ჩიება – ყიფშ. 102.4 – დაუწყო ლაპარაკი.

2. **დუუ**...

დ უ უ ბ ა ღ გ მარჩქილესგ – ყიფშ. 33.28 – ეყოფა მსმენელს.

დ უ უ ც ვ ი ლ უ ნ ა ხოჯი – ყიფშ. 12.9 – დაუკლავთ ხარი.

3. **დუ**...

დ უ ბ ა ხ ე ს გ ბოშისგ - ყიშფ. 14.14 – დაუბახეს ვაჟს.

4. **დუ**...

თენა ხოლო ნდის დ უ გ უ რ უ ა ფ უ დ უ – ხუბ. 10.2 – ესეც დევს დაუსწავლებია.

ბოშიქ შვიდობა დ უ ჩ ი ნ უ – ხუბ. 1.8 – ვაჟმა მშვიდობა დაუბარა.

დო + ი > 1. დიი...
2. დი...
3. დი...
4. დეე...
5. დე

1. **დიი**...

ჩხომენქგ ძალამი დ ი ი გ ვ ა ნ ე ს გ – ყიფშ. 36.16 – თევზები ძალიან დასუქდნენ.

მა ოკო დ ი ი ბ რ გ უ ე ჩქიმი ქომონჯი სუმი წანა – ყიფშ. 103.8 – მე უნდა (და)ვიგლოვო ჩემი ქმარი სამ წელიწადს.

2. **დი**...

სუმოში მახორი კოჩი დ ი ბ ლ ი – ხუბ. 165.9 – სამასი მოსახლე კაცი დავიარე.

3. **დი**...

წოხოლენი კუჩხეფი ვა დ ი შ ო ლ ა ნ გ ნი, თეში – ყიფშ. 8.34 – წინა ფეხები რომ არ დაისველონ, ისე.

ვართგ... დ ი ძ ა ხ ე ს გ დო ვართგ მუთუნი – ყიფშ. 8.34 – არც დაიძახეს და არც არაფერი.

ქო + დო + თანხმოვანი > 1. ქოდო...
2. ქუდო...
3. ქიდო...
4. ქგდო...

1. **ქოდო**...

მუჭო ათაქინე დოხვადუ ნი, ეთეშინე სუმიხოლო ქალაქის ქ ო დ ო ხ ვ ა დ გ რჩინუ კოჩქ – ყიფშ. 4.31 – როგორც რომ აქ დახვდა, ისე სამივე ქალაქში დახვდა მოხუცი კაცი.

2. **ქუდო**...

მაჟირა კარქ ქ უ დ ო ხ ვ ა დ უ – ხუბ. 3.18 – მეორე კარი დახვდა.

3. **ქიდო**...

ათე ოსურქ ქ ი დ ო ხ ვ ა დ გ – ხუბ. 303.31 – ეს ქალი დახვდა.

4. **ქგდო**... (ყველაზე მეტია).

ათე განაჩენი ქ გ დ ო დ უ – ყიფშ. 44.25 – ეს განაჩენი დასდო.

ქო + დო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ფუძის ხმოვანი **ო, ა, ე** >

1. ქგდუვო...
2. ქიდგგო...
3. ქგდგგო...
4. ქდგგო...
5. ქუდმო...
6. ქიდმე...
7. ქგდგო...

1. **ქგდუვო**...

არძა სუმარეფი შეფას ოკო ქგდუვოხუნუათგ – ყიფშ. 91.27 – ყველა სტუმარი სეფაში უნდა დავსვათ.

2. **ქიდგგო**...

ქაღარდის მა ქიდგგოგურუანქ – ყიფშ. 7.21 – ქაღალდს (= ბანქოს) მე გასწავლი.

3. **ქგდგგო**...

ეფერი ჭკვერი სიტყვას ქგდგგოგურუანქია – ყიფშ. 23.16 – ისეთ ჭკვიან სიტყვას დაგასწავლიო.

ომიჭოფი დო ქგდგმოხვამილეევა – ყიფშ. 50.19 – დამიჭირე და დამახვედრეო.

4. **ქდგგო**...

ქაღარდის მა ქდგგოგურუანქ – ყიფშ. 8.1 – ბანქოს მე დაგასწავლი.

5. **ქუდმო**...

მარკინე გაიშაგორი დო ქუდმოხვამილევა! – ხუბ. 1.13 – მოჭიდავე შეარჩიე და დამახვედრეო!

6. **ქიდმე**...

თიქ ხოლო ქიდმელახუ – ხუბ. 9.26 – ისიც დამიავადმყოფდა.

7. **ქგდგო**...

ხელუას მა ქგდგოგურუანქ – ყიფშ. 9.23 – ხელობას მე დაგასწავლი.

ქგდგოკირა – ყიფშ. 19.27 – დაგაბამ.

თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ი** ხმოვნით დაწყებული ფუძე მოსდევს, წინდებული, ჩვეულებისამებრ, უცვლელად რჩება, მხოლოდ **ქო**- ნაწილაკის ხმოვანი შეიძლება დასუსტდეს **გ**-დ.

1. **ქოდომი**...

ათეშა ოჭკუმალიში კეთება ქოდომიგურევა! – ყიფშ. 90.30 – ამისათვის საჭმლის კეთება (და)მისწავლებინე!

2. **ქუდომი**...

გურს სუსტება ქუდომიჭყუ – ხუბ. 319.24 – გულის წასვლა (ზედმიწ. „სისუსტე") დამიწყო.

3. **ქგდომი**...

ქგდომიდირთი ქირაშა! – ყიფშ. 23.15 – დამიდექი ქირით.

ქო + დო + ა > 1. ქუდა...
2. ქიდა...
3. ქგდა...

1. **ქუდა**...

ქუდარულუ ბოშისგნი... – ხუბ. 5.28 – რომ დაეძინა ვაჟს...

2. **ქიდა**...

ქიდაცუნგ მეშარექ პაპას – ყიფშ. 7.22 – დაჰყვა მგზავრი მღვდელს.

3. **ქგდა**...

ხეთე ქგდალურასგნი... – ყიფშ. 101.20 – მაშინვე რომ დაეძინოს...

ქო + დო + ო > 1. ქოდაა...
2. ქოდან...
3. ქუდან...
4. ქუდა...
5. ქედა...
6. ქიდაა...
7. ქიდა...
8. ქგდაა...
9. ქგდა...

1. **ქოდაა**...

სადილო ქოდაახუნეს – ყიფშ. 54.28 – სადილად დასვეს.

2. **ქოდან**...

ოსერშე ქოჩგ გიორგის, ქოდარჩი დო ქგდინჯირგ ჟირ ხოლოქ – ხუბ. 146.23 – ვახშამი მისცა (აჭამა) გიორგის, დააგო (საწოლი) და დაწვა ორივე.

3. **ქუდან**...

ლაკვიქ ქუდანწყუ მაჩხუბარო მუში მაალეფი – ხუბ. 12.10 – ლეკვმა დააწყო საჩხუბრად თავისი ამხანაგები.

4. **ქუდა**...

ქუდარულუ ბოშისგნი... – ხუბ. 5.28 – რომ დაეძინა ვაჟს...

5. **ქედა**...

გგმონწყილო ქედახვამილუ ხენწიფეშ სქუას – ხუბ. 142.31 – გამოწყობილად დაახვედრა ხელმწიფის ვაჟს.

6. **ქიდაა**...

კოჩქ ბოშის ქიდააგურუუ – ყიფშ. 23.19 – კაცმა ვაჟს დაასწავლა.

7. **ქიდა**...

ფარა ქიდატებაფუ – ყიფშ. 8.5 – ფული დაატოვებინა.

8. **ქგდაა**...

ქგდაანჯირეს ლოგინს – ყიფშ. 83.26 – დააწვინეს საწოლში.

9. **ქგდა**...

პაპაქ ქგდაგურუ ეს ქაღარდი – ყიფშ. 8.18 – მღვდელმა დაასწავლა ამას წერა-კითხვა (ზედმიწ. „ქაღალდი").

ჩიჩიე ქგდახუნესგ ტაბაკისგ – ყიფშ. 65.24 – გლახაკი დასვეს ტაბაკთან.

ქო + დო + უ > 1. ქოდუუ...
2. ქოდუ...
3. ქუდუუ...
4. ქუდუ̄...
5. ქუდუ...
6. ქგდოუ...
7. ქგდუუ...
8. ქგდუ̄...
9. ქგდუ...

1. **ქოდუუ**...

ჩიი დო სქუას ქ ო დ უ უ ტ უ უ – ყიფშ. 42.22 – ცოლსა და შვილს დაუტოვა.

2. **ქოდუ**...

ბირცხათ ქ ო დ უ გ ა ფ უ დ ე ს – ყიფშ. 150.20 – ფრჩხილით დაუგიათ.

3. **ქუდუუ**...

ძღაბის ქვარაში ჭუა ქ უ დ უ უ ჭ ყ უ – ყიფშ. 83.26 – გოგოს მუცლის ტკივილი დაეწყო.

4. **ქუდუ̄**...

ქ უ დ უ̄ ტ უ̄... ფარა – ხუბ. 283.8 – დაუტოვა ფული.

5. **ქუდუ**...

ქ უ დ უ ტ უ ართი ლეკური გოსაშინეთ – ხუბ. 1.8 – დაუტოვა ერთი ხმალი მოსაგონებლად.

6. **ქგდოუ**...

წვალება ქ გ დ ო უ ჭ ყ ე ს – ხუბ. 187.32 – წვალება დაუწყეს.

7. **ქგდუუ**...

დიხაშა ქ გ დ უ უ რ ი ნ უ უ დუდი – ყიფშ. 58.18 – მიწამდე მიატანინა თავი.

8. **ქგდუ̄**...

ოჭკომალი ქ გ დ უ̄ ტ ე ს – ხუბ. 185.17 – საჭმელი დაუტოვეს.

9. **ქგდუ**...

რჩინ კოჩქ სქუა ატუს ქ გ დ უ ტ უ – ყიფშ. 9.29 – მოხუცმა კაცმა შვილი ატუს დაუტოვა.

ქო + დო + ი > 1. ქოდიი...
2. ქედი̄...
3. ქიდიი...
4. ქიდი̄...
5. ქიდი...
6. ქგდიი...
7. ქგდი̄...
8. ქგდი...
9. ქიდეე...
10. ქგდეე...

1. **ქოდიი**...

მაბირექ ქ ო დ ი ი ჰ ყ გ – ყიფშ. 170.10 – მომღერალმა დაიწყო.

2. **ქედრ**...

ქ ე დ რ ჰ ყ გ – ხუბ. 281.6 – დაიწყო.

3. **ქიდიი**...

ირი კოჩქ ქ ი დ ი ი რ უ ლ უ უ – ყიფშ. 54.8 – ყოველმა კაცმა დაიძინა.

4. **ქიდრ**...

ბღაბიქ გვალო ფურინუა ქ ი დ რ ჰ ყ გ – ხუბ. 127.7 – გოგომ მთლად ფრენა დაიწყო.

5. **ქიდი**...

ქ ი დ ი გ უ რ ე ქაღარდი! – ყიფშ. 7.13 – დაისწავლე წერა-კითხვა (ზედმიწ. „ქაღალდი")!

6. **ქგდიი**...

ცირა ჸუდეს ქ გ დ ი ი ტ უ უ – ყიფშ. 50.17 – ქალიშვილი შინ დატოვა.

7. **ქგდრ**...

არბოქ ქ გ დ რ უ ლ ე ე ს გ – ყიფშ. 67.15 – ყველამ დაიძინა.

8. **ქგდი**...

თაქ ქ გ დ ი ჯ ი რ გ – ხუბ. 115.29 – აქ დაწვა.

9. **ქიდეე**...

ხეს ქ ი დ ე ე კ ი ნ გ – ყიფშ. 40.10 – ხელში დაიჭირა.

10. **ქგდეე**...

ართი ოსურისქუა ქიმიიყონგ სანარტიაქგ დო ძიძეეთ ქ გ დ ე ე კ გ ნ გ – ყიფშ. 50.12 – ერთი ქალიშვილი მოიყვანა „სანარტიამ" და „ძიძად" დაიყენა.

დო- წინდებულზე დართული **ვა**- ნაწილაკი მუდამ უცვლელი სახითაა. თანხმოვნის წინ:

სადილი მუშენი ვა დ გ მ ო ხ ვ ა მ ი ლ ე ე ვ ა? – ყიფშ. 13.7 – სადილი რად არ დამახვედრეო?

მა თიქ ვარენო ვა დ მ ა რ ა გ უ ა დ ა – ხუბ. 1.23 – მე იგი თუ არ წავაქციე (ზედმიწ. „თუ არ იქნა და არ დავცე").

წინდებული უცვლელადაა, ამოვარდნილია პრეფიქსის მომდევნო **ი** ხმოვანი.

სქან დუთქ ვა დ ო მ ღ უ რ ა ს ი ა – ხუბ. 336.2 – შენი თავი არ მომიკვდესო.

ვა + დო + ო > 1. ვა დჳ...
2. ვა და...

1. **ვა დჳ**...

ბოშის ვა დ ჳ რ უ ლ გ – ხუბ. 209.2 – ვაჟს არ დაეძინა.

2. **ვა და**...

ოსურქ სადილი ვა დ ა ხ ვ ა მ ი ლ უ უ – ყიფშ. 13.6 – ცოლმა სადილი არ დაახვედრა.

ვა + დო + უ > 1. ვა დუუ...
2. ვა დუ...

1. **ვა დუუ**...

ხვარას ხვარა ვა დ უ უ მ ა ხ ი – ყიფშ. 177.10 – ხორას ხორა არ დაუმახე.

2. **ვა დუ**...

გური ვა დ უ შ ქ უ რ ი ნ უ ა თ – ყიფშ. 155.25 – გული არ შეუშინოთ.

ვა + დო + ი > 1. ვა დიი...
2. ვა დი...

1. **ვა დიი**...

ვა დ ი ი ბ შ ქ ვ ი დ ი ო წყარს! – ყიფშ. 140.14 – არ დავიხრჩვი წყალში!

2. **ვა დი**...

წოხოლენი კუჩხეფი ვა დ ი შ ო ლ ა ნ გ – ყიფშ. 8.34 – წინა ფეხები არ დაისველონ.

მეგრულის **დო**- წინდებული შეესატყვისება ქართულის **და**- წინდებულს როგორც ფონეტიკურად, ისე მნიშვნელობით.

იშვიათად შეიძლება დაჭერა **დო**-ს პირვანდელი მნიშვნელობისა.

დ ა ა რ ა გ უ ნგერქ კოჩი – ყიფშ. 72.25 – დაახეთქა მგელმა კაცი.

თითო კუჩხიში დ ო შ ქ უ მ ა ლ ა თ ი – ხუბ. 1.26 – ერთი ფეხის დაკვრით.

დ უ უ ქ უ ნ უ ნ ა ნოშოთი – ყიფშ. 12.10 – დაუფარავთ „ნეშოთი".

ჩვეულებრივ, **დო**- წინდებული მიმართულებას უკვე აღარ აღნიშნავს და მხოლოდ ასპექტს გამოხატავს.

პიჯალა დ ო ჭ ა რ ე ს – ყიფშ. 38.19 – პირობა დაწერეს.

ირიფელი ართო დ ო ჭ ვ ე რ ე – ყიფშ. 14.4 – ყველაფერი ერთიანად დამწვარა.

ართი კოჩიქ დ ი ი მ ა ხ გ – ყიფშ. 27.6 – ერთმა კაცმა დაიძახა.

უნჩაში ჯიმაქ დ ო კ ა ზ გ რაში – ყიფშ. 79.17 – უფროსმა ძმამ შეკაზმა რაში.

დ ო შ ქ უ რ ი ნ დ გ დემქ – ყიფშ. 43.1 – შეშინდა დევი.

ბოჭკეფი დ ო თ ი რ ე ს – ხუბ. 4.19 – კასრები შეცვალეს.

დ ო ჭ უ ძღაბიქ ბალიში – ხუბ. 13.27 – შეკერა გოგომ ბალიში.

თოკი ქჳმააღალაფუ დო ძალამი მანგარო დ ო კ ი რ გ – ყიფშ. 50.31 – თოკი მოატანინა და ძალიან მაგრად შეკრა.

მუჟანს დ ო ღ უ რ უ გვერშაპი ნი, ... – ხუბ. 12.19 – როცა მოკვდა გველეშაპი, ...

ღვინით დ ო გ ო რ ძ ღ ა ნ ქ ი ა – ყიფშ. 21.3 – ღვინით გაგაძღებო.

დ ა ა ნ წ ყ ი ი თ გ დიარავა – ყიფშ. 64.21 – გა(მო)აწყვეთ ქორწილიო.

დ ა ა ჭ კ ა დ ა ფ უ შქვილი დო საგანი – ყიფშ. 84.4 – გა(მო)აჭედინა მშვილდ-ისარი.

თინა ოგაჭოფენია და, დ ო ს ქ ი დ უ ქ ი ა – ყიფშ. 36.5 – იმას თუ დაიჭერ – გადარჩებიო.

კიდგბანც დ ო კ გ ლ უ უ – ყიფშ. 60.25 – კიდობანში ჩაკეტა.

დო- ინტენსიობის გამომხატველია:

დოტახგ არძო ოკილარეფი – ყიფშ. 33.12 – დატეხა მთელი საკეტები.
არძო ართო დაზღოდოუ – ყიფშ. 105.20 – ყველა ერთად დახოცა.
დო- განუსაზღვრელობის გამომხატველია:
არძა ოთახუეფი დილუ – ხუბ. 7.28 – ყველა ოთახი დაიარა.
ირი ქიცანა დიილით – ყიფშ. 79.4 – მთელი ქვეყანა დაიარეთ.
ირი დიხა დაალინეესგ – ყიფშ. 53.19 – ყველა ადგილი შემოატარეს.

და-

მეგრულის **და**- იგივე ქართულის **და**- წინდებულია, ქართულიდან ნასესხები, ჩვეულებრივ, ზმნის ფუძესთან ერთად.

ნდემიში მორდილქგ დააიმენდგ – ყიფშ. 64.7 – დევის გაზრდილმა დააიმედა.

დაანებესგ ართი... რაში – ყიფშ. 74.19 – დაანებეს ერთი... რაში.

მუთუნი ვა დააოხრესგკო ნი ნდემემქ – ყიფშ. 82.12 – რამე ხომ არ დააოხრეს დევებმა.

გიმელგ რაშისგ, დაასადუ – ყიფშ. 94.21 – ჩამოვიდა რაშიდან, დასასადავა.

სუმარი დააჯერესგ ნამდა... – ყიფშ. 73.22 – სტუმარი დააჯერეს, რომ...

ზემოთ დასახელებულ მაგალითებში ფონეტიკური ცვლილებები არ ხდება: და-აიმენდგ, და-ანებესგ, და-აოხრესგკო და სხვ.

ასევე უცვლელი სახითაა **და**- წინდებული თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

ბაღანაში დაბადებაში... – ყიფშ. 83.9 – ბავშვის დაბადების...
სქანი დათხია – ყიფშ. 83.6 – შენი დათხოვნა.
ართი წანაში დასაბაღი – ყიფშ. 31.15 – ერთი წლის სამყოფი.
ლევანი მურსუ სქანი დაჯიმალებუშა – ხუბ. 9.7 – ლევანი მოდის შენ დასამობილებლად.

და- > **დე**-, **დი**-ს, თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ე** ხმოვნით:

1. და- > დე-...

სივა სქუაქ დეგებადუა – ხუბ. 243.26 – შენ შვილი დაგებადაო.
დემეთხრ პაპა! – ხუბ. 163.21 – დამეთხოვე, მღვდელო!

2. და- > დი-...

სი დიგებადებუნია ბოში – ყიფშ. 83.18 – შენ დაგებადებაო ვაჟი.

შესაძლებელია, **და**- უცვლელად დარჩეს:

დაგესუსტუ გურქია – ხუბ. 360.37 – დაგისუსტდა გულიო.

თუ პრეფიქსს **ი** ხმოვანი მოსდევს, წინდებული უცვლელად რჩება:

მადაგირსხენქია – ხუბ. 137.33 – მე დაგიხსნიო.

და + უ > 1. დაუ...
2. დოუ...

1. **დაუ**...

ქასაგანით ვითოჟირიხოლო დუდი დ ა უ თ ხ ი ნ უ უ – ყიფშ. 59.12 – ისრით თორმეტივე თავი გააყრევინა.

2. **დოუ**...

დ ო უ ჯ ე რ გ უკული თინენს – ხუბ. 268.14 – დაუჯერა მერე მათ.

და + ე > 1. დეე...
2. დე̄...
3. დე...

1. **დეე**...

ბოშიქ ჩიტეფს დ ე ე კ ვ ი რ გ – ყიფშ. 173.8 – ვაჟი ჩიტებს დააკვირდა.

ათე კოჩქ დ ე ე თ ა ნ ხ მ უ – ყიფშ. 15.32 – ეს კაცი დაეთანხმა.

2. **დე̄**...

თი კამპანიას დ ე̄ ს წ რ ი ა – ხუბ. 280.10 – იმ კამპანიას დაესწარიო.

3. **დე**...

დ ე ჯ ი მ ა ლ ე ს ჯგირო – ხუბ. 186.8 – დაძმობილდნენ კარგად.

ქო- და- წინდებულზე დართული იცვლის თავის თავდაპირველ სახეს:

1. **ქუ**...

ოღონ ჭიჭე ქ უ დ ა მ ჯ ე რ ი – ხუბ. 312.17 – ოღონდ ცოტა დამიჯერე.

2. **ქგ**...

ბეგოქ... ხორცი ხეს ქ გ დ ა კ ი ნ უ – ხუბ. 103.25 – ბეგომ... ხორცი ხელში დააჭერინა.

ქ გ დ ა ბ ა დ ე ბ გ ართის ბოში დო მაჟიას ძღაბი – ხუბ. 249.5 – დაჰბადებია ერთს ვაჟი და მეორეს – ქალი.

3. **ქ**...

ქ დ ა მ პ ე ჯ ი თინეჭი სია – ხუბ. 163.6 – დამიპატიჟე ისინი შენო.

4. **ქე**... როცა ფუძის თანხმოვან პრეფიქსს **ე** ხმოვანი მოსდევს:

მუთ ფაშატეჭი ქ ე დ გ ე ბ ა დ ე ბ უ ნ ი ე სიევე, გვერდი ჩქიმი ენია – ხუბ. 137.4 – რაც ფაშატი დაგებადება შენო, ნახევარი ჩემიაო.

5. **ქი**... ფუძის ხმოვანი **ი** არის:

თინა ქ ი დ ე კ ი ნ ი ხეს – ხუბ. 168.9 – ის დაიჭირე ხელში.

დუდი ქ გ დ ი რ ა გ ვ ე ვ ა იშო – ხუბ. 193.12 – თავი მოიმკვდარუნე (ზედმიწ. „დაიგდე იქით“).

როცა ფუძის ხმოვანი **ი** არ არის:

სადილო ქ ი დ ა ა პ ე ე ნ ჯ ე ს გ – ყიფშ. 54.21 – სადილად დაპატიჟეს.

ვა-, და-ზე დართული, ჩვეულებრივ, უცვლელადაა.

ბოშიქ ვ ა დ უ ჯ ე რ – ხუბ. 82.20 – ვაჟმა არ დაუჯერა.

იშენი ვა დ ა მ ი მ ა რ დ უ ქ – ხუბ. 310.13 – მაინც არ იქნები მადლობელი.

ვა > ვე-ს თუ ფუძის ხმოვანი **ე** არის.

ლაკვიქ ენა ვ ე დ ე ჯ ე რ უ – ხუბ. 14.10 – ლეკვმა ეს არ დაიჯერა.

თუმცა აქაც შეიძლება უცვლელად დარჩეს:

ბეჟანქ ვა დ ე ჯ ე რ გ – ყიფშ. 105. – ბეჟანმა არ დაიჯერა.

შე- ქართულიდან ნასესხები წინდებულია. ყველა ფუძე, რომელთანაც **შე-** წინდებულია ქართულში, მეგრულშიც იმავე **შე-** წინდებულით გვხვდება – თვითონ, ან მისი ფონეტიკური შესატყვისი, თუ ლექსიკურად მისი მონაცვლე ფუძე.

შე- გვხვდება სხვადასხვა აგებულების ფუძესთან (თანხმოვნით ან სხვადასხვა ხმოვნით დაწყებულ) და, შესაბამისად, იცვლის თავის ფონეტიკურ სახეს.

თანხმოვნის წინ იგი უცვლელადაა:

სოდეთ მუს შ ე ფ ხ ვ ა დ უ ქ ი ე – ხუბ. 2.26 – სადაც მას შევხვდებიო.

შე-, ჩვეულებრივ, უცვლელად არის მაშინაც, როდესაც მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია ფუძისეული **ა, ო** ხმოვნის წინ და, მით უმეტეს, **ი** ხმოვნის წინ:

ათე კოსგთი შ ე ვ ა გ ო ნ ი – ყიფშ. 6.1 – ამ კაცსაც შევაგონე.

სი შ ე გ ი ლ ე ბ უ ჯგირიადა... – ხუბ. 4.17 – შენ თუ შეგიძლია, კარგიო.

შ ე მ ი ლ ე ბ უ – 103.7 – შემიძლია.

იშვიათად მაინც იძლევა **შე** > **ში**-ს:

მუქ შ ი გ ა გ ო ნ უ ა – ხუბ. 215.38 – რამ შეგაგონაო.

დიდაში გარაქ შ ი მ ა წ უ ხ უ – ყიფშ. 157.5 – დედის ტირილმა შემაწუხა.

შე- ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

შე + ა > 1. შეა...
2. შია...
3. შუა...

1. **შეა**...

მუჭოთ შ ე ა ლ ე ბ უ ნი, თეში – ყიფშ. 10.28 – როგორც შეძლო, ისე.

დოჭარეს, მანგარო შ ე ა მ ო წ მ ე ს – ყიფშ. 4.10 – დაწერეს კარგად (ზედმიწ. „მაგრად") შეამოწმეს.

კინი შ ე ა წ უ ხ უ – ყიფშ. 35.13 – კვლავ შეაწუხა.

2. **შია**...

თქვა გიჩქვნანია შ ი ა ს რ უ ლ ე ნ თ ი ა და – ყიფშ. 26.26 – თქვენ იცით, თუ შეასრულებთო.

3. **შუა**...

თი სიტყვეფქ ვა შ უ ა ნ ა ხ ი ნ გ ნი... – ყიფშ. 26.21 – ის სიტყვები რომ ვერ შეინახა.

ეს უკანასკნელი შემთხვევითიც შეიძლება იყოს.

შე + ო > შიო...

თიში შ ი ო ტ ყ ვ ე ბ უ შ ა – ყიფშ. 76.26 – იმის შესატყობად.

შე + უ > შეუ...

საქვარი შეულებუდგ – ყიფშ. 40.1 – საქმე შეეძლო.

შე + ი > 1. შიი...

2. ში...

1. **შიი**...

გერიაქ მუთათ შიიტყვინუუ – ყიფშ. 32.16 – გერიამ არაფრით შეიმჩნია („შეიტყო").

ჩხომი, ნამუთი შიიცოდე... – ყიფშ. 1ღ1.30 – თევზი, რომელიც შეიცოდე...

2. **ში**...

ძალამი შიწუხეს – ყიფშ. 105.31 – ძალიან შეწუხდნენ.

შე + ე > შეე...

შეებრალგ ე მაცვილარენსგ – ყიფშ. 37.8 – შეებრალა იმ მკვლელებს.

მეჩხომეს შეეცოდგ ე ჩხომქ – ყიფშ. 11.6 – მეთევზეს შეეცოდა ეს თევზი.

დიდებული კათაქ შეეხვეწეს – ყიფშ. 5.15 – დიდებული ხალხი შეეხვეწა.

ქო + შე + თახმოვანი > 1. ქეშე...

2. ქიშე...

1. **ქეშე**...

ართი კოჩქ ქეშეხვადეს – ხუბ. 7.7 – ერთი კაცი შეხვდა.

2. **ქიშე**...

ქიშეხვადგ ორთუშარას – ყიფშ. 87.3 – შეხვდა გზაჯვარედინზე.

თუ **ქო**- დართულ **შე**- წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ო** ხმოვნით, წინდებულის ხმოვანი ვიწროვდება **ი**-დ.

ჩქიმი უმოსი ქიშინოლებუე – ყიფშ. 41.13 – ჩემზე მეტი შესძლებია (ზედმიწ. „ქეშენაძლება").

ხოლო თუ მომდევნო ფუძის ხმოვანი **ე** ან **ი** არის, შესაძლებელია, უცვლელადაც დარჩეს.

ღორონთქ ქოშემეწუუ – ყიფშ. 6.28 – ღმერთი შემეწია.

სიქეშემიტყვია – ყიფშ. 65.32 – შენ შემიტყვეო.

ამავე პოზიციაში წინდებულის **ე** სრულიადაც შესაძლებელია, ამოვარდეს:

მაქეშმეხია-და... ხუბ. 269.2 – მე თუ შემეხებიო...

ართი ჯიმა კოჩქ ქეშგეძინესია – ხუბ. 2.15 – ერთი ძმაკაცი შეგეძინათო.

ქო + შე + ო > ქიშიო...

ხენწიფეს ქიშიოტყვინეს – ყიფშ. 39.33 – ხელმწიფეს შეატყობინეს.

ქო + შე + უ > 1. ქეშუუ...

2. ქეშუ...

1. **ქეშუუ**...

ჩქიმი ჩილქ ენა ქ ე შ უ უ ტ ყ უ ჩქიმი დასიე – ყიფშ. 77.16 – ჩემმა ცოლმა ეს შეუტყო ჩემს დასო.

2. **ქეშუ**...

დიდას ამბეე ქ ე შ უ ტ ყ ვ ე ბ უ – ყიფშ. 12.22 – დედას ამბავი შეუტყვია.

ქო + შე + ი > 1. ქეშიი...
2. ქიშიი...
3. ქეშრ...
4. ქეში...

1. **ქეშიი**...

იშენი ქ ე შ ი ი ტ ყ უ ე ცირაქ – ყიფშ. 55.21 – მაინც შეიტყო იმ ქალიშვილმა.

2. **ქიშიი**...

ენა ქოჩორაქ ქ ი შ ი ი ტ ყ ჳ – ყიფშ. 96.7 – ეს ქოჩორამ შეიტყო.

3. **ქეშრ**...

ოკო ქ ე შ რ ბ ტ ყ ვ ა ვ ე – ყიფშ,. 68.24 – უნდა შევიტყოო.

4. **ქეში**...

ქ ე შ ი ბ ტ ყ ვ ე დო უკული დობღურე ნი, ... – ყიფშ. 76.34 – შევიტყო და მერე რომ მოვკვდე.

ქ ე შ ი ლ ე ბ ე – ხუბ. 5.19 – შეიძლება.

ვა + შე + თანხმოვნით დაწყებული ფუძე:

მუთუნი გლახა ინენც ვა ღოლამუნა (ვ ე შ ე ხ ვ ა ლ ა მ უ ნ ა) – ყიფშ. 79.14 – არაფერი ცუდი იმათ არ მოსვლიათ (არ შეხვედრიათ).

ვა + შე + თანხმოვანი პრეფიქსი + ფუძის ხმოვანი:

თაქ მუამბე რენ დო, მუ ვარინი თექ ვ ე შ მ ა ტ ყ ვ ი ნ ა ნ ი ე – ხუბ. 3.6 – აქ რა ამბავი არის და რა არა, ეს რომ ვერ შევიტყოთო.

ვა + შე + უ > 1. ვეშუუ...
2. ვეშუ...

1. **ვეშუუ**...

თინეფცჳ ვ ე შ უ უ ტ ყ ვ ე ბ უ დ უ კო ნოტევა – ყიფშ. 75.1 – იმათ არ შეეტყოთ, ნეტავო.

2. **ვეშუ**...

მითინც ვე შ უ ლ ე ბ უ დ უ – ყიფშ. 59.1 – არავის არ შეეძლო.

ვა + შე + ი > 1. ვა შიი...
2. ვე შიი...

1. **ვა შიი**...

შურო ვა შ ი ი ლ ე ბ ე დ ჳ – ყიფშ. 44.26 – სულ არ შეიძლებოდა.

2. **ვე შიი...**

მეტი ვე შ ი ი ლ ე ბ ე დ გ – ყიფშ. 35.18 – მეტი არ შეიძლებოდა.

ვა + შე + ა > ვა შია...

თე ზოჯუა... ვა შ ი ა ს რ უ ლ ე ს – ყიფშ. 45.1 – ეს ბძრანება არ შეასრულეს.

მეგრულის **შე-** წინდებული სრულ ასპექტს აღნიშნავს. მიმართულებას არ გამოხატავს.

ჩა-

ჩა- წინდებული, აგრეთვე, ქართულიდან არის ნასესხები. იგი კიდევ უფრო იშვიათია. ორიოდე ფუძესთან გვხვდება.

არბო ჩ ა ა ბ ა რ გ – ყიფშ. 34.9 – ყველა ჩააბარა. ერთ-ერთი **ა-** შეიძლება დაიკარგოს:

თე ბოშის ირი მუში ქონება ჩ ა ბ ა რ უ – ხუბ. 6.32 – იმ ვაჟს მთელი თავისი ქონება ჩააბარა. სრული ასპექტის გამომხატველია შემდეგ ზმნებში:

ბოში ვეზირიში ხათე ჩ უ უ თ ხ ი ნ ე ეს ჯიმუშიერც – ყიფშ. 74.13 – ვაჟი ვეზირისა მყისვე ჩამოაცილეს ჯიმუშიერს.

ჩა + ე > ჩუუ...

ჩ ა რ ც ხ ა ს – ყიფშ. 67.1 – დაეხსნას.

ცირაქ ვა ჩ ე ე რ ც ხ გ ხენწგფესგ – ყიფშ. 66.10 – გოგო არ მოეშვა ხელმწიფეს.

წა-

წა- წინდებული მარტივი სახით ქართულიდან არის ნასესხები ზმნის ფუძიანად.

წა- ყოველგვარი (ფუძისეული, აფიქსისეული) თანხმოვნის წინ უცვლელადაა:

წ ა გ ე ბ უ რ ქ იჭუუ – ყიფშ. 5.5 – წააგო (ზედმიწ. „წაგებული შეიქნა“).

ღორონთიშ სახელიშა წ ა ვ ა გ ე ნ დ ი ნ ი... – ყიფშ. 5.7 – ღმერთის სახელზე რომ წავაგებდი.

წა + უ > 1. წაუ...
2. წუ...

1. **წაუ...**

უკულაში სქუაქ წ ა უ კ ი თ ხ გ დავითნი – ყიფშ. 45.5 – უმცროსმა შვილმა წაუკითხა დავითნი.

ვაი მუში წ ა უ ლ ა ვ ა – ყიფშ. 29.28 – ვაი, მის „წახდენასო!“.

2. **წუ...**

აზრიქ წ უ რ თ გ – ხუბ. 174.11 – აზრი წაუხდა.

წა + ა > 1. წაა... წა...
2. წა...

1. **წაა**...

წ ა ა გ ე ბ ა ფ უ ნ ი, თი ეშმაკიქ – ყიფშ. 6.3 – რომ წააგებინა, იმ ეშმაკმა.

თით წ ა ა გ ე ირიფელი – ყიფშ. 26.21 – იმით წააგო ყველაფერი.

2. **წა**...

ნუმუ წ ა ც უ ნ ე ათე ჩქიმი ბოშალას – ყიფშ. 164.5 – ნუ წაახდენ ამ ჩემს ვაჟკაცობას.

წა + ი > 1. წეე...

2. წე...

1. **წეე**...

ინენქ წ ე ე კ ი დ ე ს – ყიფშ. 21.8. – ისინი წაიკიდნენ.

წ ე ე კ ი თ ხ ე ს – ყიფშ. 63.11 – წაიკითხეს.

2. **წე**...

წ ე კ ი თ ხ უ თენა – ხუბ. 3.12 – წაიკითხა ეს.

წა + ე > წეე...

წ ე ე ჩ ხ უ ბ ე ნისალენქე – ყიფშ. 40.4 – წაიჩხუბნენ რძლები.

ქო- ნაწილაკიანი **წა**- წინდებული თითქოს არ დასტურდება ტექსტებში.

ვა- ყველგან უცვლელი სახითაა. სამაგიეროდ ცვლილებას იწვევს წინდებულში.

წინდებული უცვლელადაა:

შურც ვა წ ა მ ი ც ო ნ ე ნ თ და – ყიფშ. 79.9 – სულს თუ არ წამიწყმედთ.

ვა- დართული წინდებული თანხმოვანი პრეფიქსის წინ, როცა ფუძის ხმოვანი არის **ა**, გვექნება:

1. ვაწიმა...
2. ვაწმა...

1. **ვაწიმა**...

ღორონთი ვა წ ი მ ა წ ყ ე ნ დ ე ნ ს – ყიფშ. 153.9 – ღმერთი არ წამწყმედს.

2. **ვაწმა**...

ვა მომისპა ზღვა დო გოლა. ვ ა წ მ ა ც ო ნ ა, საბაგელო! – ხუბ. 326.14 – არ მომისპო ზღვა და მთა, არ წამახდინო, საბაგელო (საბაგლად?)!

რთული წინდებულები
კოი- დართული რთული წინდებულები

მიკო-(//მეკო), მოკო- (//მუკო-)

თანხმოვნის წინ (იქნება იგი ძირეული თუ პრეფიქსი) წინდებული **მიკო**-ს სახით დასტურდება

გვალას სუმი კაკუალი ჭაფურია მიკოჩანს – ხუბ. 203.4 – მთაზე სამი ცალი „ჭაფურია“[1] ხარობს (ზედმიწ. „ცენობს“, „მიცენობს“).

მიკობლურსუ უმინჯურსუ... – ყიფშ. 150.24 – სადღაც მძინავს უპატრონოს.

თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ი** ან **ო** ხმოვნით, წინდებულის მეორე ხმოვანი **ო** ამოვარდება:

თე რაში ახირებულო მიკვოკირია – ყიფშ. 33.3 – ეს რაში ახირებულად მივაბიო („მივაკარიო“).

ძვალი მიკოტახუ... მიკნატახა ძვალი... – ხუბ. 13.23 – ძვალი მიატეხა... მიტეხილი ძვალი...

კარს მიკნოჭარუე... – ხუბ. 3.12 – კარზე მიწერილი ყოფილა...

მუჭო მორწონქ? მიკმოჯინი... ყიფშ. 171.20 – როგორ მოგწონვარ? შემომხედე...

თუ წინდებულის მომდევნო თანხმოვან პრეფიქსს **ი** ხმოვანი მოსდევს, წინდებულის **ო** ხმოვანი უცვლელად რჩება, სამაგიეროდ ამოვარდნილია ფუძის ხმოვანი **ი**: მა ხენწიფექ კოჩი მიკომკირუ ბარჯგიშანი... – ხუბ. 12.25 – მე რომ ხელმწიფემ კაცი მიმიბა (ზედმიწ. „მიმიკრა“) ბოძზე...

მიკომკირუ < მიკო – მ – იკირუ.

მა სიდე ტახტი მიკომდგდგნ თექ... – ხუბ. 111.18 – მე სადაც ტახტი მედგა (მიდგმული მქონდა), იქ...

მიკომდგდგ < მიკო – მ – იდგდგ.

ხმოვნით დაწყებული ფუძეების წინ **მიკო**- შემდეგ ფონეტიკურ ცვლილებებს განიცდის:

მიკო- წინდებული + **ო** ხმოვანი ფუძისა > 1. მიკაა...
2. მიკვ...
3. მიკა...
4. მიკიო...

1. **მიკაა**...

...უნაგერს მიკააკირგ ხურუჯონი... – ყიფშ. 30.19 – უნაგირზე მიაკრა ხურჯინი...

2. **მიკვ**...

...თი ტყას სინათეს მიკვრინუანც... – ხუბ. 182.13 – იმ ტყეს სინათლეს მიაყენებს...

---

[1] ბალახია.

3. მიკა...

...სქანი ბირცხა ქუას მ ი კ ა ს ო ფ ი ო?.. – ყიფშ. 100.7 – შენი ფრჩხილი ქვაზე მიაგლიჯეო?..

4. მიკიო...

წინდებულისეული **ო**-ს **ი**-დ გადაქცევა ფუძისეული **ო**-ს წინ მოულოდნელია. ამის ერთადერთი მაგალითია ტექსტებში:

...ჯა დო ჯა ართიანს მ ი კ ი ო ტ ი რ ხ გ.. – ყიფშ. 35.20 – ხე და ხე ერთმანეთს მიემტვრევა...

მიკო- წინდებული + ფუძის **უ** ხმოვანი > 1. მიკუ...
2. მიკუ...

1. მიკუ...

მ ი კ უ ჯ ი კ უ... – ხუბ. 286.35 – მიუჯიკავა...

2. მიკუ...

მ ი კ უ ბ ა ხ უ კარს... – ხუბ. 32.22 – მიუბრახუნა კარს.

...მ ი კ უ ჯ ი კ უ ოსურცუ ჰიჭე, კუჩხით... – ხუბ. 193.25 – მიუჯიკავა ცოლს ცოტა, ფეხით.

(შდრ. ზემოთ: მ ი კ უ ჯ ი კ უ).

მიკო- წინდებული + ფუძის **ი** ხმოვანი > 1. მიკიი...
2. მიკი...
3. მიკი...
4. მიკვე...

1. მიკიი...

ძღაბიქგ მ ი კ ი ი ჯ ი ნ გ ზღვაპიჯიშე – ყიფშ. 104 – გოგომ გაიხედა ზღვისპირისაკენ.

2. მიკი...

არბა წყარეფი მ ი კ ი შ ქ უ – ხუბ. 140.28 – ყველა წყალი მიუშვა.

3. მიკი...

ვართი დუს მ ი კ ი პ ტ ე ნ ქ თელო... – ხუბ. 326.12 – არც თავს დავიტოვებ მრთელად...

4. მიკვე...

ე ძღაბი აშო მ ი კ ვ ე ჯ ი ნ ე დ გ ნ ი... – ხუბ. 199.37 – ეს გოგო აქეთ რომ არ იყურებოდა...

ჩვეულებრივ, წინდებული უცვლელი სახით გამოჩნდება თანხმოვნის წინ. აქ თანხმოვნის წინ წინდებული **მიკო**-ს სახით გამოიყოფა. არის თუ არა **მიკო**- ამ წინდებულის თავდაპირველი, ამოსავალი სახე? არ უნდა იყოს. **მიკო**- უნდა მომდინარეობდეს **მეკო**-საგან, რომელშიდაც პირველ ელემენტად გამოიყოფა **მე**- წინდებული. რთული წინდებულის შემადგენლობაში მისი ხმოვანი **ე** დავიწროებულა **ი**-დ, ისევე, როგორც მარტივი წინდებული **მე**- თანხმოვანი პრეფიქსის წინ, თუ ამ თანხმოვანს **ა** ან **ო** ხმოვანი მოსდევს, გვაძლევს **მი**-ს.

წინდებულის პირველი **ი** ხმოვანი შესაძლოა დასუსტდეს **გ**-დ და ვიღებთ **მგკო**-ს. ამ სახით კი შესაძლოა შეგვხვდეს **მოკო**- წინდებულიც. ამ-

რიგად, **მიკო**- და **მოკო**-ს გარეგნულად გარჩევა ძნელდება – **მიკო**- და **მოკო**- წინდებულები ერთმანეთს დაემთხვენენ ისევე, როგორც **მე**-, **მო**- მარტივი წინდებულები.

მიკო- **მკო**-ს, ჩვეულებრივ, იძლევა, თუ მას ერთვის **ქო**- ან **ვა**- ნაწილაკი. აგრეთვე, ზოგჯერ – მათ დაურთველადაც. დამთხვეულ ფორმებს ცალკე განვიხილავთ, მანამდე კი **მოკო**- წინდებულსაც გავეცნოთ.

მოკო- თახმოვნის წინ უცვლელი სახით იშვიათადაა:

ათე ლაგვანი ცუდეში კარს მ ო კ ო პ ო ნ გ – ხუბ. 260.4 – ეს ქვევრი სახლის კარზეა მიყუდებული.

გვალაშ ჯინჯის ირემი მ ო კ ო ხ ე რ დ გ თექ – ხუბ. 208.26 – მთის ძირას ირემი იჯდა.

ჩვეულებრივ, **მოკო**- იძლევა **მუკო**-ს, შესაძლოა, ბაგისმიერი **მ**-ს გავლენით, ან კიდევ **ო უ**-დ ვიწროვდება მომდევნო მარცვლის გავლენით.

მ უ კ ო რ თ გ დღა დო ხანქგ – ყიფშ. 56.15 – გაიარა („გამოიარა") დრო და ხანმა.

მ უ კ ო ხ ე ნ ა სტოლს – ხუბ. 163.17 – უსხედან სუფრას და სხვ.

იშვიათად, ისიც მიმღეობასთან და არა ზმნის ფორმაში, დადასტურებულია **მუკა**-:

მ უ კ ა ლ უ ა ფ ა რ ი ენია – ხუბ. 242.24 – მოსავლელი არისო.

მ უ კ ა ქ უ ნ ა ლ ი – ხუბ. 18.9 – ტანისამოსი.

მოკო + თანხმოვანი პრეფიქსი + **ა, ო** ხმოვანი > 1. მოკ...

2. მუკ...

1. **მოკ**... იშვიათია.

სი უჩა მ ო კ გ ო ქ უ ნ ს ი ე? – ხუბ. 153.4 – შენ შავი გაცვიაო?

2. **მუკ**...

გურიშ მ უ კ მ ა შ ვ ე ლ ე ბ ე რ ი შორს პუნსგ – ხუბ. 340.5 – გულის მომმშველებელი შორსა მყავს.

ძღაბი, აშო მ უ კ მ ო ჯ ი ნ ი! – ხუბ. 332.28 – გოგო, აქეთ შემომხედე!

კიდალას დიდი სარკე მ უ კ ნ ო ბ უ ე ნ – ხუბ. 183.10 – კედელზე დიდი სარკე ჰკიდია (ზედმიწ. „ნაკიდავა").

მ უ კ გ ო ქ უ ნ ს ი ე – ხუბ. 136.10 – გაცვიაო.

მოკო + ო > 1. მუკაა...

2. მუკა̃...

3. მუკა...

1. **მუკაა**...

ვარჩხილიში მუკოქუნალი მ უ კ ა ა ქ უ ნ დ უ ა – ყიფშ. 100.21 – ვერცხლის ტანისამოსი ეცვაო.

2. **მუკა̃**...

მუთ წირუას მ უ კ ა̃ ქ უ ნ დ გ ნ, თინეფი ქიმკიქუნ ირფელი – ხუბ. 143.4 – რაც წირვაზე ეცვა, ისინი ჩაიცვა ყველაფერი.

3. **მუკა**...

იმავე ზმნასთან **მუკა**-ს სახით გვაქვს:

მ უ კ ა ქ უ ნ ს გ ნ – ხუბ. 143.4, 117.8 – რომ აცვია.

მოკო + უ > 1. მუკუუ...
2. მუკუ...

1. **მუკუუ**...

წანამოწანაში მ უ კ უ უ ლ ა შ ა – ყიფშ. 73.25 – წელიწადის გასვლამდე.

2. **მუკუ**...

მ უ კ უ დ უ კერქ ჩქვა – ხუბ. 12.33 – მოსდვა ღორმა ეშვი.

მოკო + ი > 1. მოკიი...
2. მოკრ...
3. მუკრ...
4. მოკი...
5. მუკი...

ისეთი შემთხვევები, სადაც პირველ ელემენტად **მო**- გამოიყოფა და არა **მუ**-, იშვიათია.

1. **მოკიი**...

ქუას ქგგედვი, – მ ო კ ი ი ე ნ ქ ი, ქანორხვადგ – ყიფშ. 176.20 – ქვაზე დადე, – რომ გამოივლი, შემოგხვდება.

2. **მოკრ**...

მ ო კ ი ლ რ თ აშოვა! – ხუბ. 278.1 – გამოიარეთ აქეთო!

3. **მუკრ**...

ტყების ტანიშა მ უ კ რ ქ უ ნ ა ნ დ ე ს – ხუბ. 208.24 – ტყავს ტანზე იცვამდნენ.

4. **მოკი**...

მ ო კ ი ლ უ ართი წანაქ – ხუბ. 13.8 – გაიარა ერთმა წელმა.

5. **მუკი**...

ართი წანაქ მ უ კ ი ლ ა ს გ ნ ი – ყიფშ. 9.23 – ერთმა წელმა რომ გაიაროს.

მოკო + ა > მუკა...

ვართგ აცვილესგ, ვართგ მ უ კ ა რ ა ც ე ს გ – ყიფშ. 94.33 – ვერც მოკლეს, ვერც გამოდენეს.

ეთინა მიდგას მ უ კ ა ც ო თ ი ნ ე... – ხუბ. 161.5 – იმას ვინც ჩამოაგდებს...

მოკო- წინდებულის პირველი ხმოვანი ისევე, როგორც **მიკო**- წინდებულისა, **ქო**- და **ვა**- ნაწილაკთა დართვით სუსტდება **გ**-დ ან სულ ამოვარდება და მაშინ **მოკო**- და **მიკო**- ერთმანეთს ემთხვევა. მათი გარჩევა თითქოს ხერხდება ისევ ნაწილაკთა საშუალებით. **ქო** > **ქუ**-ს **მოკო**- წინდებულის წინ, ხოლო **ქო** > **ქე**, **ქი**-ს **მიკო**- წინდებულის წინ, მაგრამ **ქო**- შესაძლებელია უცვლელად დარჩეს ორივე წინდებულთან, მაშინ ვეღარც ქო-ნაწილაკი შველის ამათ ერთმანეთისაგან გარჩევას. ასევე, **ვა**- ნაწილაკი **მიკო**-ს წინ **ვე**-ს იძლევა, მაშინ როდესაც მოკო-ს წინ უცვლელად რჩება.

განვიხილოთ **ქო**- და სავარაუდოდ გამოვყოთ, როდის არის **მიკო**- და – როდის **მოკო**-.

ქო- ნაწილაკი როცა ერთვის, **მიკო**- წინდებულის მეორე ხმოვნის ფუბისეულ ხმოვანთან შეხვედრისას იგივე ფონეტიკური ცვლილებები ხდება, როგორიც **ქო**- ნაწილაკდაურთველად. თუ არის რაიმე განსხვავება,

ისიც შემთხვევითია და უმნიშვნელო, ამიტომ მაგალითებს აღარ დავასახელებთ.

ქო- ნაწილაკის გავლენა ჩანს **მიკო**- წინდებულის პირველ ხმოვანზე. თითო-ოროლა გამონაკლისის გარდა იგი თითქმის ყოველთვის იკარგება.

თვითონ **ქო**- ნაწილაკის ხმოვანიც, ჩვეულებრივ, იცვლება.

მეკა-ს პირველი ხმოვანი **ი** -ს სახითაა, ისე როგორც უ**ქო**ნაწილაკოდ, ხოლო **ქო** წარმოდგენილია **ქი**-ს სახით:

ჩქიმი დღა დალუური ქ ი მ ი კ ო ძ უ ბონდიშს – ყიფშ. 141.10 – ჩემი დღე დალეული მიდებულია ბონდისაკენ.

მუქ სუა ქ ი მ ი კ ა ა ფ ო რ გ – ყიფშ. 39.4 – თვითონ ფრთა მიაფარა.

ცას ქ ი მ ი კ ა ხ უ ნ უ უ – ყიფშ. 39.3 – ცაზე მისვა...

მეკო-ს პირველი ხმოვანი > **გ**, **ქო** > **ქე**, **ქი**-ს.

ართიანს ქ ე მ გ კ ო დ უ – ყიფშ. 34.28 – ერთმანეთს მიადო.

...ირიფელი ართიანს ქ ი მ გ კ ა ა ზ ღ ო დ უ უ – ყიფშ. 35.30 – ყველაფერი ერთმანეთს მიაყლიტა.

მეკო-ს პირველი ხმოვანი დაკარგულია, **ქო** > **ქე**-ს.

...ქ ე მ კ ი ქ უ ნ გ ჭითა ტანისამოსი – ხუბ. 164.29 – ჩაიცვა წითელი ტანისამოსი.

მეკო-ს პირველი ხმოვანი დაკარგულია, **ქო** > **ქი**-ს.

ბარჯგის ქ ი მ კ ო კ ი რ უ ართი ცირა – ხუბ. 11.354 – „ბაჯგზე" მიკრულია ერთი ქალიშვილი.

ვა- ნაწილაკის დართვა **მიკო**- წინდებულზე იმავე ცვლილებებს იწვევს, რასაც **ქო**- ნაწილაკი. სახელდობრ, წინდებულის პირველი ხმოვანი, ჩვეულებრივ, იკარგება. წინდებულის მეორე ხმოვანი ისევე, როგორც ქონაწილაკდართული, ფუძისეულ ხმოვანთან შეხვედრისას ისევე იცვლება, როგორც უ**ვა**ნაწილაკოდ.

თვითონ **ვა**- ნაწილაკი უფრო ხშირად **ვე**-ს სახითაა. **ა** ხმოვანი ემსგავსება წინდებულის პირველ **ი** ხმოვანს.

მოვიყვანოთ ყველა ამ შემთხვევისათვის საილუსტრაციო მაგალითები.

1. წინდებულის პირველი ხმოვანი დაკარგული არ არის:

მუნაფა ცასგ ვე მ ი კ ო ხ ე – ყიფშ. 74.39 – ღრუბელი ცაზე არ არის მიმჯდარი.

2. წინდებულის პირველი ხმოვანი ამოვარდნილია:

ონჯღორეში გურიშენი კოჩი ვ ე მ კ უ ნ ჭ ა ფ უ დ ე ს – ყიფშ. 150.12 – სირცხვილის გამო კაცი არ მიუკარებიათ.

ახლა განვიხილოთ, რა ფონეტიკურ ცვლილებებს განიცდის **მოკო**- წინდებული **ქო**- ნაწილაკის დართვისას.

ძალიან იშვიათად **ქო**- შესაძლოა უცვლელად დარჩეს:

ქ ო მ უ კ უ დ ო ხ ო დ გ ოთხილუუსგ – ყიფშ. 34.29 – მოუჯდა სამეთვალყურეოდ.

ჩვეულებრივ, **ქო**- ნაწილაკი გვაქვს **ქუ**-ს სახით და **მოკო**-ს პირველი ხმოვანი თითქმის ყოველთვის ამოვარდნილია (იშვიათი გამონაკლისია: ქ უ მ უ კ ო ბ უ კგდალასგ – ყიფშ. 63.10 – მიკიდებულია კედელზე).

ათე ქალაქის ქუმკადირთუდუ – ხუბ. 14.1 – ამ ქალაქს მოადგე-ბოდა.

ბეჭედ თექ ქუმკობუ – ხუბ. 162.10 – ბეჭედი იქ ჰკიდია.

ვა- ნაწილაკდართული **მოკო**-:

ჯგირი ვა მგკმოქუნსუ – ყიფშ. 167.23 – კარგი არ მაცვია.

წყირსგ ვა მკოდფურინუა – ხუბ. 312.18 – რწყილს არ მოგაფრენ.

გაურკვეველია **მიკო**- წინდებულია თუ **მოკო**-, ვინაიდან განმასხვა-ვებელი ხმოვანი **გ**-დ არის დასუსტებული, ან სრულიად გამქრალია, ხო-ლო **ქო**-და **ვა**- ნაწილაკები ან უცვლელი სახითაა, ან **ქო** > **ქგ**-ს, რაც **მიკო**-წინდებულთანაც შესაძლოა და **მოკო**-სთანაც.

წინდებულის ხმოვანი **გ**-დ არის დასუსტებული, **ვა**- ნაწილაკი უც-ვლელადაა:

სოლეთინ ვა მგკმალე – ხუბ. 331.21 – არსად არ გამესვლება.

წინდებულის პირველი ხმოვანი დასუსტებულია **გ**-დ, **ქო**- ნაწილაკი > ქგ-ს:

...აბგგა ქგმგკააკირგ რაშის – ყიფშ. 89.8 – ˹აბგა˺ მიაკრა რაშს.

წინდებულის პირველი ხმოვანი ამოვარდნილია, **ქო**- ნაწილაკი უც-ვლელადაა:

...ყურძენიშა ქომკურინგნა ჯოღორი დო ტურას – ყიფშ. 141.14 – ყურძენთან მიმდგარან ძაღლი და ტურა.

˹ჟირი დიდი სათი˺ მელე-მოლე კიდას ქომკაბუმეს – ხუბ. 36.29 – ორი დიდი საათი იქით-აქეთ კედელზე ჩამოჰკიდეს.

ქომკიიქუნუ... მუკოქუნალი... – ყიფშ. 94.19 – ჩაიცვა... ტანისამოსი.

წინდებულის პირველი ხმოვანი დაკარგულია; **ვა**- ნაწილაკი უც-ვლელადაა:

უნჩაში ჯიმაქ ვა მკორჩქინდგ – ყიფშ. 79.18 – უფროსი ძმა არ გამოჩნდა.

ხალირი ვორექ ვა მკმოტალენქო? – ყიფშ. 143.3 – დამწვარი ვარ, არ გადამარჩენ?

წინდებულის პირველი ხმოვანი ამოვარდნილია, **ქო** > **ქ**-ს.

...ქგმკჳდგრთეს ართ დიხას... – ხუბ. 302.12 – მიადგნენ ერთ ად-გილს.

ქგმკჳდგრთეს < ქო-მიკო – ოდირთეს.

მიკო- და **მოკო**- ერთმანეთს ემთხვევა **ქო**- და **ვა**- ნაწილაკებდაურთ-ველადაც, როცა ამ წინდებულთა პირველი ხმოვანი **გ**-დ არის დასუსტე-ბული.

თანხმოვნის წინ:

შუმილი კოჩი მგკოჯან სტოლსგნ... – ხუბ. 58.4 – ნასვამი კაცი მი-წოლილი რომ არის სუფრაზე (შდრ. მუკოხენა „სტოლს“ – ხუბ. 163.17 – სხედან სუფრასთან).

გოლას მგკომიდგგ დაფი! – ყიფშ. 121.4 – მთაზე მიდგას დაფნა!

მგკაქუნალი – ხუბ. 91.10 – ტანისამოსი. ჩვეულებრივია – მუკო-ქუნალი.

ზარბაზანიში მგკმარენჯი კოჩი – ხუბ. 36.34 – ზარბაზანთან დამდგომი კაცი.

ტყებიშ მგკმანწყგმალი – ხუბ. 309.8 – ტყავის გამაძრობელი.

ხმოვნის წინ:

...მგკიილგ ბრელი ხანქ – ყიფშ. 79.12 – გაიარა ბევრმა ხანმა.

...დედგბქ მგკრჯინგ – ხუბ. 182.12 – დედაბერმა შეხედა.

მგკილგ ართი წანაქგნ – ხუბ. 54.3 – რომ გაიარა ერთმა წელმა.

მიკო- წინდებულს მნიშვნელობით ქართულად **მი-** წინდებული შეესაბამება.

მუნაფა ცასგ ვე მიკოხე – ყიფშ. 74.33 – ღრუბელი ცაზე არ ზის (მიმჯდარი არ არის).

ეშე ცას ოკო მიკასოფასგნ – ხუბ. 123.8 – ზევით ცას უნდა რომ მიაგლიჯოს.

დაჩხირიში ჟი მიკობუდუ დიდი კარდილა – ყიფშ. 21.22 – ცეცხლის ზევით მიკიდებული იყო დიდი ქვაბი.

კარს მარბგვანი განიშე ოკო მიკუბახუე კუჩხი სუმიშახ – ხუბ. 32.18 – კარს მარჯვენა მხრიდან უნდა მიუბრახუნო ფეხი სამჯერ.

ეკოხონას ხონუნდუ ნი, ქვიშას მიკოთასუნდუნი? – აღმართზე რომ ხნავდა, ქვიშას რომ თესავდა (ზედმიწ. „მითესავდა“).

Ъტოლბას' მიკოკირუნია თი ძღაბი – ხუბ. 150.27 – ბოძზე მიკრულიაო ის გოგო.

მუდგარენი... თი ტყას სინათეს მიკარინუანცგ – ხუბ. 182.18 – რაღაცაა... იმ ტყეს სინათლეს მიაყენებს.

მუქ სუა ქიმიკააფორგ – ყიფშ. 39.4 – მან ფრთა მიაფარა.

კარს მიკნოჭარუე – ხუბ. 3.12 – კარზე მიწერილი ყოფილა.

ცუდეს იშაულარს ქიმკაჭკადია სუმი ლარტყავა... მიკოჭკადგ სუმი ლარტყა – ხუბ. 231.18 – სახლის შესასვლელზე მიაჭედეო სამი ლარტყაო... მიჭედიებულია სამი ლარტყა.

ცქვაფა ცვაშა მიკიფორით! – ხუბ. 354.19 – ქება შუბლზე მიიფარეთ!

მოცემულ წინდებულს -**ჯინ**- ფუძის ზმნასთან განსხვავებული მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ ქართულად **შე-** წინდებულით გადმოდის.

ნოცვე სუმი სქუა: სუმიხოლო ართიანიში უჯგუში მიკაჯინალო – ყიფშ. 78.28 – ჰყოლია სამი შვილი, სამივე ერთმანეთზე უკეთესი შესახედავად.

ძღაბიქ მიკააჯინგ ქოჩორას – ყიფშ. 91.16 – გოგომ შეხედა ქოჩორას.

მარა მიკააჯინ ნი მუში ჯგირი ბოშალასგნი, ... – ყიფშ. 33.13 – მაგრამ რომ შეხედა თავის კარგ ვაჟკაცობას...

ზოგ შემთხვევაში **მიკო-** ქართულად **გა-** წინდებულს შეესატყვისება მნიშვნელობით:

მიკილუ დროქ – ხუბ. 1.9 – გაიარა დრომ.

გიშელ ართი წანაქ, მიკილ მაჟირა წანაქ – ხუბ. 14.22 – „გამოვიდა“ ერთი წელი, გაიარა მეორე წელმა.

მიკუულეს ართიანცგ – ყიფშ. 87.12 – ჩაუარეს („გაუარეს გვერდით“) ერთმანეთს.

იდეს, მეულა, ასე მიკაჩირთეს ეს დო... – ხუბ. 19.32 – მიდიან, მიდიან, ახლა გასცდნენ ამას და...

ათაშ-ათაში არძა (ჯიმალეფი) თითო ონჯუას ალიშქერქოუქ ქიმკრსურგ – ხუბ. 183.30 – ასე ამგვარად, ყველა (ძმები) თითო საღამოს ალიშქერქოუმ გაისტუმრა [საიქიოს].

მოკო- შეესატყვისება ქართული **მი**-ს მნიშვენლობას. **მიკო**-საგან არ განსხვავდება მნიშვნელობით:

კიდას ლეკური მუკობუ – ხუბ. 36.4 – კედელზე ხმალი არის მიკიდებული.

დიდი კარდილათ ხორცი ქუმკობუნი ქოძირუ – ხუბ. 7.36 – დიდი ქვაბით ხორცი რომ არის მიკიდებული, ნახა.

მუშენი რე მუკოკირუქ ბარჯგისიე – ხუბ. 11.37 – რატომ არის, მიკრული ხარ ბოძზეო (შდრ. სტოლბას... მიკოკირუნია თი ბღაბი – ხუბ. 150.27 – ბოძზე მიკრულიაო ის გოგო).

სი უჩა მოკგოქუნსიე? – ხუბ. 153.4 – შენ რომ შავი გაცვიაო? ვარჩხილიში მუკოქუნალი მუკააქუნდუა – ყიშფ. 100.21 – ვერცხლის ტანისამოსი ეცვაო.

მუკოჭარუდგ თექ სტოლბას – ხუბ. 145.25 – მიწერილი იყო იქ, ბოძზე (შდრ. იქვე: მიკოჭარუნ – ხუბ. 145.31 – რომ აწერია).

ზოგჯერ გამოსჭვივის **მოკო**- წინდებულის **მიკო**-ს საპირისპირო მნიშვნელობა.

ვართ აცვილეს, ვართ მუკარაცესგ – ყიფშ. 94.33 – ვერც მოკლეს, ვერც გამორეკეს.

აშონას მუკომლევა – ხუბ. 24.11 – აქეთობას გამომიარეო.

ათე ლაგვანი ცუდეში კარს მოკოპონგ – ხუბ. 260.4 – ეს ქვევრი სახლის კარზეა მიყუდებული.

წანმოწანაშე ართიშახ ათე ქალაქის ქუმკადირთუდუ – ხუბ. 14.1 – წელიწადში ერთხელ ამ ქალაქს მიადგებოდა.

მაშასადამე, **მოკო**- წინდებულს ქართული **მო**-ს მნიშვნელობა აქვს. ზოგჯერ ისევე, როგორც ქართულის **მო**- წინდებულს, **გარშემო**-ს მნიშვნელობა აქვს.

ტყაშა ვემშართუ, რადგანს დიდი მანგარი ტყა ორდუნი დო ვართი მუკულუაფუ უღუდუ მიკმიკი – ხუბ. 2.36 – ტყეში ვერ შევიდა, რადგან დიდი ტყე იყო და არც მოსავლელი (შემოსასვლელი) ჰქონდა გარშემო.

მაჟია ხასგლაშე მუკულუ – ხუბ. 123.11 – მეორე მხრიდან მოუარა.

სუა-ტახილი კვარია ქოძირგ... – მუკალუაფარი ენია – ხუბ. 242.24 – ფრთამოტეხილი ყვავი ნახა... მოსავლელი არისო.

ხენწიფექ ქუმკუდოხოდგ სტოლცგ – ყიფშ. 90.33 – ხელმწიფე მოუჯდა სუფრას.

მოკო- წინდებულის მნიშვნელობაში იშვიათად გამოსჭვივის ქართულის **გა**- წინდებულის მნიშვნელობა.

რაშის ირფელი ოსინგ, მარა ვა მკასოფგ, მუკოკირგნ – ხუბ. 97.26 – რაშს ყველაფერი ესმის, მაგრამ ვერ გამოგლიჯა, მიკრული რომ არის.

ტყებიშ მგკმანწყგმალი... – ხუბ. 309.8 – ტყავის გამძრობი...

ამრიგად, **მიკო**- წინდებული ქართულის **მი**-ს უდრის მნიშვნელობით, **მოკო**- მოსალოდნელია, რომ საპირისპირო **მო**-ს მნიშვნელობისა იყოს, მაგრამ **მო**-ს მნიშვნელობა მკაფიოდ არ გამოსჭვივის ყოველთვის. ჩვეულებრივ, **მიკო**-ს და **მოკო**-ს მნიშვნელობის განსხვავება არ ჩანს. ყოველ შემთხვევაში, ქართულის მსგავსად, თანამიმდევრულად ეს განსხვავება არ ჩანს. მართალია, ზოგჯერ გვაქვს:

მოკრლით აშოვა! – ხუბ. 278.1 – გამოიარეთ აქეთო!...

ჯგირი ქიმინი დო ქუას ქგგედვი, მოკიილენქი, ქაწორხვადგ – ყიფშ. 176.20 – კარგი ჰქენი და ქვაზე დადე, რომ გამოივლი, წინ დაგხვდება.

მაგრამ სხვა ადგილას იმავე კონტექსტში გვექნება:

ჩქიმდა მიკილი აშონანს – ხუბ. 17.24 – ჩემთან გამოიარე აქეთობას („გაიარე“).

მეორე მხრივ, **მოკო**- არის მოსალოდნელი და **მიკო**- წინდებული არის გამოყენებული.

მუჭო მორწონქ? მიკმოჯინი! – ყიფშ. 171.20 – როგორ მოგწონვარ? შემომხედე!

ჩქიმდა მიკილი აშონანს! – ხუბ. 17.24 – ჩემთან გამოიარე აქეთობას!

მეკო-, **მოკო**-ს მნიშვნელობები დაიყვანება ორ ძირითად მნიშვნელობაზე:

1. აქვს ქართული **მი**-, **მო**-ს მნიშვნელობა, ე. ი. დომინანტობს **მეკო**-, **მოკო**- წინდებულთა პირველი ნაწილის, **მე**-, **მო**-ს მნიშვნელობა.

2. იშვიათად აქვს ქართულის **გა(ნ)**- წინდებულის მნიშვნელობა, რისი წყაროც, სავარაუდოა, რომ არის რთულ წინდებულთა მეორე შემადგენელი ნაწილი **კო**-.

მეკო-/**მოკო**- წინდებულებს დაერთვის **გე**-, **გა**- ან **გო**- წინდებული და ვიღებთ ორმაგად რთულ წინდებულს: **გემკო**-, **გამკო**-, **გომკო**-ს.

მეკო-, **მოკო**- წინდებულთა პირველი ხმოვანი **გე**-, **გა**-, **გო**-დართულ ორმაგად რთულ წინდებულებში გაუჩინარებულია ისევე, როგორც **ქო**- და **ვა**- ნაწილაკთა დართვისას.

გემკო-

თანხმოვნის წინ გვაქვს **გემკო**-ს სახით.

კარი გემკოთოლეს – ყიფშ. 53.25 – კარი გამოთალეს.

გემკოწყუ გოგო – ხუბ. 12.8 – გამოხსნა გოგო.

გემკო + ი > 1. გემკიი...
2. გემკი...
3. გემკი...

1. **გემკიი**...

ირი კოჩიში წოხოლე ოკო გემკიიცუნა ნი – ყიფშ. 54.23 – ყველას წინ უნდა გამოიყვანონ.

2. **გემკრ**...

საჩუქარი გემკრღე კოჩიქ – ხუბ. 243.1 – საჩუქარი გამოიტანა ამ კაცმა.

3. **გემკი**...

ბარგი გემკინწყი! – ხუბ. 273.8 – ტანისამოსი გაიხადე!

მნიშვნელობით **გემკო- მე/ოკო-** წინდებულთა საპირისპირო მიმართულებას გამოხატავს.

ართი ჯიჯე ძვალი გემკოტახუ... თე მიკნატახა ძვალი... – ხუბ. 19.22 – ერთი პატარა ძვალი გამოსტეხა... ეს მონატეხი ძვალი...

ირი კოჩიში წოხოლე ოკო გემკიიცუნა ნი, ... – ყიფშ. 54.23 – ყოველი კაცის წინ რომ უნდა გამოიყვანონ...

საჩუქარი გემკრღე კოჩიქ – ხუბ. 243.1 – საჩუქარი გამოიღო ამ კაცმა.

ბარჯგის ქიმკოკირუ ართი ცირა... გემკონწყუ ძღაბი – ხუბ. 12.8 – ბოძზე მიკრულია ერთი ქალიშვილი... გამოხსნა გოგო.

გემკო- რომ **მე/ოკო-** წინდებულთა უკუქმედითობას გამოხატავს, კარგად ჩანს ისეთ მაგალითებში, სადაც ორივე წინდებულია – **მე/ოკო**, რომელიც მოქმედების განვითარებას გამოხატავს და **გემკო-**, რომელიც – უკუქცევას:

ქიმკოკირუ – „დაბმულია"; > გემკოწყუ „აუშვა" („გამოხსნა").

გამკო1-

თანხმოვნის წინ, ჩვეულებრივ, გვაქვს **გამკო**...

ათე ჩხომს ქვილითი გამკოკვათგ – ყიფშ. 47.27 – ამ თევზს ქვირითი გამოჰკვეთა.

გამკოსხაპგ ათე მუში მოჯგირექ – ყიფშ. 39.21 – გამოხტა ეს მისი მოკეთე და სხვა.

იშვიათად გვაქვს გამგკო...

მა ნადირს გამგკობრაცგნქია – ყიფშ. 40.31 – მე ნადირს გამოვრეკავო.

-მო- მარცვლის წინ აქაც ბოლოკიდური **o** ხმოვანი ეკვეცება და გვაქვს:

1. გამგკმო...

2. გამკმო...

1. ნდიიშე გამგკმოტე – ყიფშ. 21.29 – დევისაგან გადამარჩინე.

2. მა „ბილიო" გამკმონწყი – ხუბ. 136.17 – მე თეთრეული გამხადე.

S1-ის ნიშანი **ვ** შემდეგ ცვლილებებს იწვევს:

კისერს გამკუტახუნქია – ხუბ. 11.7 – კისერს მოვტეხო.

გამკუ < გამკო + ვო > გამკუო >გამკუუ > გამკუ

გამკო- + ო > 1. გამკაა...
2. გამკჳ...
3. გამკა...

1. **გამკაა**...

გ ა მ კ ა ა ნ წ ყ მეღეჯეს მუში მეკოქუნალი – ყიფშ. 90.5 – გახადა მეღორეს მისი ტანისამოსი.

2. **გამკჳ**...

ტანისამოს გ ა მ კ ჳ ნ წ ყ გ – ხუბ. 159.24 – ტანისამოსი გახადა.

3. **გამკა**...

გ ა მ კ ა ც ო თ გ კარი – ხუბ. 120.7 – ჩამოაგდო კარი.

გამკო + უ > 1. გამკოუ...
2. გამკუ...

1. **გამკოუ**...

წინდებულისეული და მომდევნო ფუძისეული ხმოვანი უცვლელად დარჩენილა:

„ოჭკომალი ქოფჩია!" – დედაქ გ ა მ კ ო უ ღ გ – ხუბ. 178.11 – „საჭმელი მაჭამეო!" – დედამ გამოუღო.

2. **გამკუ**...

გ ა მ კ უ ღ გ ტანისამოსი ბოშიქ – ხუბ. 50.19 – გამოუღო ტანისამოსი ვაჟმა.

გამკო + ი > 1. გამიკიი...
2. გამკიი...
3. გამკი̆...
4. გამკი...

1. **გამიკიი**...

გ ა მ ი კ ი ი ღ გ მუში სარკე – ყიფშ. 38.25 – გამოიღო თავისი სარკე.

2. **გამკიი**...

გ ა მ კ ი ი ღ ჩუვანი – ყიფშ. 95.31 – გამოიღო ქვაბი.

3. **გამკი̆**...

გ ა მ კ ი̆ ღ გ მუში ბერგი – ხუბ. 277.20 – გამოიღო თავისი თოხი.

4. **გამკი**...

აკა სქანი თომა ოკო გ ა მ კ ი ს ო ფ ე – ხუბ. 10.35 – ერთი შენი თმა უნდა (გ)ამოიგლიჯო.

გამკო- იმავე მნიშვნელობისაა, რაც **გემკო**. ისინი ერთმანეთს ხშირად ენაცვლებიან კიდეც. მაგალითად:

ბარგი გ ე მ კ ი ნ წ ყ ი დო მა ქჷმკმოქუნია... გ ა მ კ ი ნ წ ყ გ – ხუბ. 273.8 – ტანისამოსი გაიხადე და მე ჩამაცვიო... გაიხადა.

ერთსა და იმავე კონტექსტში, ერთსა და იმავე ზმნასთან ჯერ **გემკო-** არის ნახმარი და შემდეგ **გამკო-**.

გ ა მ კ ო რ ა ც გ ნადირი – ყიფშ. 40.32 – გამორეკა ნადირი.

მაამშვა ატაჟას მუკიბუნუაფგ... ბეჭედი; ეთინა მიდგას მუკაცოთინე... ბეჭედიქ გ ა მ კ ო ლ გ – ხუბ. 161.32 – მეექვსე სართულზე იქნება ჩამოკიდებული... ბეჭედი; ვინც იმას ჩამოაგდებს... ბეჭედი ჩამოვარდა.

გამკაცოთგ ბეჭედი – ხუბ. 162.16 – ჩამოაგდო ბეჭედი.

თაქ მიკოჭკადგ სუმი ლარტყა... რეფგ არგუნი ბოშიქ დო აშო გამკარაგუ ლარტყეფი – ხუბ. 231.19 – აქ მიჭედილია სამი ლარტყა... ხეთქა ნაჯახი ვაჟმა და აქეთ გამოაგდო ლარტყები.

თე კოჩქგ გამიკიწყუ ბაწარი, უკახალე მუკაკირგდგ ნი – ყიფშ. 19.30 – ამ კაცმა წაიძრო ბაწარი, უკან რომ ჰქონდა მიკრული.

ათე ჩხომს ქვილითი გამკოკვათგ – ყიფშ. 97.27 – ამ თევზს ქვირითი გამოჰკვეთა.

გამკოსხაპგ ათე მუში მოჯგირე... ტურამელაქ – ყიფშ. 39.21 – გამოხტა ეს მისი მოკეთე ტურამელა.

განსხვავებული მნიშვნელობისა ჩანს:

იშეელი ჯაშა, ეთექი გამკობსქიდი – ყიფშ. 46.16 – ავედი ხეზე, იქ გა'და'ვრჩი.

არძო ართო გოჭყვიდგ, გამკიტოუ ხვალე აკა თი ვეზირი – ყიფშ. 106.34 – ყველა გაწყვიტა მთლიანად, დატოვა (ზედმიწ. „გადატოვა") მხოლოდ ერთი ის ვეზირი.

ნდიიშე გამგკმოტე – ყიფშ. 21.29 – დევისაგან მიხსენი (გადამარჩინე).

გომკო-

დასტურდება **გო**- დართული **მე/ოკო**-:

ტანს ოკო გომკიგოწყე – ყიფშ. 5.13 – ტანთ უნდა გაგხადო.

გომკო- მნიშვნელობით **გამკო**-ს უდრის.

გემკო-, **გამკო**-, **გომკო**-ს შორის მნიშვნელობის მხრივ განსხვავება არ ჩანს.

სამივე წინდებული **მეკო**-, **მოკო**- წინდებულებით გამოხატული მოქმედების უკუქმედებას გამოხატავს.

ეკო-, იკო-

თანხმოვნის წინ თითქმის ყოველთვის უცვლელი, **ეკო**-ს სახით გამოიყოფა. იშვიათად გვხვდება **იკო**-ც.

1. **ეკო**...

ბუხარს ეკოხედას – ყიფშ. 162.24 – ბუხართან იჯდეს.

2. **იკო**...

უშუმური, უჭკომური კებურს იკოგვანაფილი – ყიფშ. 183.10 – უსმელი, უჭმელი კერასთან გასუქებული.

იკოსერუაქ ქგმოხვადგ – ხუბ. 298.11 – დაბნელებამ მოუსწრო (ზედმიწ. „ქემოხდა"). ამ უკანასკნელ მაგალითში შეიძლება **ოკო**- წინდებული გამოიყოფოდეს, რადგანაც, ჩვეულებრივ, ეს ზმნა **ოკო**- წინდებულითა გვაქვს.

3. **ეკ**- > **ეკო**...

ბოლოხმოვანმოკვეცილი გვხვდება **მა**, **გა**, **ნა** მარცვლების წინ:

ათე ეკოხონს ვარა სი გეკომიცონი დო ვარა მა გეკოიცონანქია... აქია, ვართ მა ეკმაცომინექ დო ვართ სი ეკგაცონინექია – ხუბ. 19.23 – ამ აღმართზე ან შენ ამიყვანე და თუ არა მე აგიყვანო... აქო ვერც მე აგიყვან და ვერც შენ ამიყვანო.

ვოკათუდი არბო ეკნაშაყარას – ხუბ. 360.11 – გარეული ვიყავი ყველა ნაყარ-ნუყარში.

ეკო + ო > 1. ეკაა...
2. ეკა̃...
3. ეკა...

1. **ეკაა**...

მინდორს დაჩხირი ეკაარზგ – ყიფშ. 48.6 – მინდორში ცეცხლი დაანთო. ამ ზმნასთან უფრო ხშირად **ოკო**- წინდებული გვხვდება.

2. **ეკა̃**...

ოკო ეკა̃ფშას კგნი თე ინჭა – ხუბ. 229.17 – უნდა აავსოს ისევ ეს ჭა.

3. **ეკა**...

დაჩხირი ეკარზგ – ხუბ. 103.38 – ცეცხლი დაანთო.

ზღვაქ ეკაცოთასდა... – ხუბ. 76.14 – ზღვამ თუ გამორიყოსო...

ეკო + უ > 1. ეკუუ...
2. იკუ̄...
3. ეკუ...
4. იკუ...

1. **ეკუუ**...

ეკუუცვინთუუ დო დაჩხვრიშა ხე ქიმიოგამაფუუ – ყიფშ. 53.22 – უბიძგა და ცეცხლზე ხელი მიარტყმევინა.

2. **იკუ̄**...

იკუ̄ჯიკუ̄ – ხუბ. 286.37 – უჯიკავა.

3. **ეკუ**...

ართი ქეცანაშა ეკულებუ თურქის – ყიფშ. 62.9 – ერთ ქვეყანაში შესულა (ზედმიწ. „ასულა") თურქი.

4. **იკუ**...

კინთით იკუჯიკუ̄ თე ბოშიქ – ხუბ. 273.22 – თითით მიუჯიკავა ამ ვაჟმა.

ეკო + ი > 1. ეკიი...
2. იკიი...
3. ეკი...
4. იკი...

1. **ეკიი**...

ეკიილგ ზღვას – ყიფშ. 101.24 – გამოვიდა ზღვიდან.

2. **იკიი**...

იკიილუ ხმელედიშა – ყიფშ. 5.34 – გამოვიდა ხმელეთზე.

3. **ეკი**...

მელე ქიანას ეკილგ – ხუბ. 64.9 – გაღმა ქვეყანაში გავიდა.

4. **იკი**...

ი к и б л е н д и ხოლო ბგას – ყიფშ. 139.8 – ამოვიდოდი კიდევ ნაპირზე.

и თავკიდურით ეს წინდებული ყველაზე ხშირად მაშინაა, როცა ეკო-ს и ხმოვანი მოსდევს.

ეკო + ა > 1. ეკა...

2. იკია...

1. **ეკა**...

ჟირ გვალეფ е к а н т ხ გ ნ თექნეშევა – ხუბ. 240.36 – ორი მთა რომ შეეჯახება იქო.

2. **იკია**...

გვალა დო გვალა и к и а н т ხ უ н и е – ხუბ. 124.5 – მთა და მთა რომ შეეჯახებაო.

ეკო- წინდებულს თუ **ქო**- ერთვის, **ო** ხმოვნის ფუძისეულ ხმოვანთან შეხვედრისას რაიმე განსხვავებული ცვლილება არ ხდება, ამიტომ აღარც დავასახელებთ მის მაგალითებს.

ქო- ნაწილაკის **ო**- ხმოვანი **ეკო**- **ე**-ს გავლენით იცვლება და ვიღებთ, ჩვეულებრივ, **ქეკო**-ს, ზოგჯერ **ქიკო**-ს.

1. **ქეკო**...

კარეტაშა ქ е к о м к и р и თ и е – ხუბ. 71.22 – კარეტაზე მიმაბითო.

ქ е к о ხ е დედგბი ყებურცუ – ყიფშ. 57.22 – ზის დედაბერი კერასთან.

2. **ქიკ**...

ქო + **ეკო** + **უ** > **ქიკუ**...

არმას ქ и к უ ჭ и р и н о უ... რუსი ხენწიფეში მათრახიქ – ყიფშ. 116.13 – ყველას მისწვდა... რუსი ხელმწიფის მათრახი.

ქო + **ეკო** + **о** > **ქიკი**...

ქ и к и დ ე ს თითო ლუკა ოჭკომალი – ხუბ. 85.25 – ხელთ იგდეს თითო ლუკმა საჭმელი.

ქო- დარული **ეკო**- იშვიათად დასტურდება და ისიც წინდებულს თუ **о** ან **უ** ხმოვანი მოსდევს. ასეთ შემთხვევაში **ქო** ნაწილაკის გარეშეც პირველი ხმოვანი იცვლება **и**-დ.

ვა- ნაწილაკდართული **ეკო**-ც იმავე ცვლილებებს განიცდის ფუძის ხმოვანთან, როგორსაც დამოუკიდებლად.

თვითონ **ვა**- ნაწილაკის ხმოვანი წინდებულის **ე**-სთან სრულ ასიმილაციას განიცდის და ერთ ხმოვნად შეირწყმის.

მა ის ვ е к უ დ о ხ о დ უ ქ – ხუბ. 357.21 – მე მას ვერ მივთხოვდები (ზედმიწ. „მოვუჯდები“).

გავითვალისწინოთ **ეკო**- (იკო-) წინდებულის მნიშვნელობა.

ქვევიდან ზევით მიმართულებას უჩვენებს და შეესაბამება მნიშვნელობით ქართულის **ა(ღ)**- წინდებულს.

ათე ეკოხონს... ვართ მა е к მ а ც о н е ნ ქ დო ვართ სი е к გ а ც о н и ნ е ქ и а – ხუბ. 19.23 – ამ აღმართზე... ვერც მე აგიყვანო და ვერც შენ ამიყვანო.

მაონთხა დღას ოკო ეკაᲜფშას კინი თე ინჭა – ხუბ. 229.17 – მეოთხე დღეს ისევ უნდა ამოავსოს ეს ჭა.

მიუთითებს რისამე პირას, ნაპირას და, ამასთანავე, ქვევიდან ზევით მიმართულებას.

ჩაფულაქ მიღალატგ, ვარა იკიბლენდი ხოლო ძგას – ყიფშ. 139.8 – ქალამანმა მიღალატა, თორემ ამოვიდოდი კიდეც ნაპირზე.

ბელთაგანქგ ქეკაასხაპუ მელენი ძგასგ – ყიფშ. 88.6 – ბელთაგანი გადახტა გაღმა ნაპირზე.

წყარიშ ძგას ქეკაფურინეს – ხუბ. 59.33 – წყლის პირას ამოფრინდნენ.

გორგნა, სოთინი ზღვაქ ეკაცოთას და – ხუბ. 76.14 – ეძებენ, ეგებ ზღვამ სადმე ამოაგდოს (ნაპირას).

ათე ზღვაშე გვერშაპი ეკმურსუ – ხუბ. 12.2 – ამ ზღვიდან გველეშაპი ამოდის.

მაჟირა ძგაშა ართი კოჩქ ეკილგ – ყიფშ. 9.18 – მეორე ნაპირზე ერთი კაცი ამოვიდა.

რისამე ნაპირას მოქმედებას მიუთითებს, მაგრამ ზევიდან ქვევით მიმართულებას არ აღნიშნავს:

ათე წყურგილც ეკოდგგ ართი ცხიმური – ხუბ. 219.24 – ამ წყაროს პირას დგას ერთი რცხილა.

მელე მიკააჯინგ ნი, ქეკორე, ბჟაცალო ეკორწკინგნც ნი, ეფერი... – ყიფ,. 82.19 – გაღმა რომ გაიხედა, დგას, მზესავით რომ ბრწყინავს ისეთი...

ქიმერთეს ზღვაშა დო ქეკოდვეს თაქი გატყურია... ათაქი ეკოდგ ართი ცუდე – ხუბ. 194.9 – მივიდნენ ზღვასთან და დადეს (ნაპირას) აქ გატყურია... აქ იდგა (ნაპირას) ერთი სახლი.

ზღვა პის ართი ბარჯგი ქეკოშქუნ – ხუბ. 11.35 – ზღვის პირს ერთი ბარჯი ჩარჭობილია (ნაპირას).

ქეკოხე დედგბი ყებურცუ – ყიფშ. 57.20 – უზის (გვერდზე) დედაბერი კერას.

ბუხარს ეკოხედას – ყიფშ. 162.24 – ბუხარს უჯდეს (გვერდით).

დაჩხირიპის ეკოჯანუდგ გვალაში მაშხვა კოჩი – ყიფშ. 21.23 – ცეცხლის პირს იწვა მთის სისხო კაცი.

უშუმური, უჭკომური, კებურს იკოგვანაფილი – ყიფშ. 183.10 – უსმელი, უჭმელი, კერის (პირას) გასუქებული.

რისამე ან ვისიმე გვერდით მოქმედებასა და მიმართულებას მიუთითებს:

ეკიცუნუ ებოში დო გოურქუ დო მიდართეს – ხუბ. 198.5 – გაიყოლა (უკან) ეს ვაჟი და გასწია და წავიდნენ.

გიობუნუ სუმხოლოს თოკი... ეკიმარქაფუ თენეფი – ხუბ. 109.15 – მოაბა სამივე თოკი... (გვერდით) მოიყენა, შეიამხანაგა ესენი.

ამ მნიშვნელობის დავიწროებით მიგვიღია „ჯდომა“, „სმა“ ზმნასთან ცოლად ყოლა, შერთვის მნიშვნელობა:

ჩილო ოკო იკიიფხუნუვე – ყიფშ. 46.23 – ცოლად უნდა შევირთო („დავისვა“).

თის ჩქიმი ოსურისქუას ჩილო ქეკუხუნუანქ – ყიფშ. 11.20 – მას ჩემი ქალიშვილი ცოლად უნდა შევრთო („დავუსვა“).

მა ის ვე კუდოხოდუქ – ხუბ. 357.21 – მე მას ვერ მივთხოვდები („დავუჯდები“).

ეკო- წინდებული ზოგჯერ ენაცვლება **მე/ოკო**- წინდებულებს:

ხენწეფემ სქუა ეკოკირგნია (ბაჯგის) – ხუბ. 150.23 – სვეტზე ხელმწიფის შვილი არისო მიკრული (შდრ. მიკოკირუ ბაჯგის).

შუმილც ეკოჯიკაფა ვა აკო – ყიფშ. 177.16 – ნასვამს „მიჯიკავება“ არ უნდა (შდრ.: მიკოჯიკაფა).

კინთით იკუჯიკუ – ხუბ. 273.22 – თითით უჯიკავა.

ეკო-(იკო-) წინდებულები ზოგჯერ ენაცვლება **აკო**-, **იკო**- წინდებულს.

ვოკათუდი არძო ეკნაშაყარას – ხუბ. 360.11 – გარეული ვიყავი ყველა ნაყარ-ნუყარში.

იკოსერუაქ ქგმოხვადგ – ხუბ. 298.11 – შეღამებამ მოუსწრო (ზედმიწ. „მოხდა“).

ართ დიხას ქეკასერეს – ხუბ 20.2 – ერთ ადგილას დააღამდათ.

მინდორს დაჩხირი ეკაარზგ – ყიფშ. 48.6 – მინდორში ცეცხლი დაანთო.

ამრიგად, **ეკო**- წინდებულის მნიშვნელობაში ორი ძირითადი მომენტი გამოსჭვივის: 1. ქვევიდან ზევით მიმართულების აღნიშვნა, რისი წყაროც უნდა იყოს წინდებულის პირველი შემადგენელი ნაწილი **ე**- და 2. ნაპირას, პირას, გვერდით ადგილის ჩვენება. მეორე შემადგენელ **-კო**-ს **მე/ოკო**- წინდებულებში ეს მნიშვნელობა არ ჰქონია.

ოკო-, აკო-

თანხმოვნის წინ დასტურდება

1. **ოკო**-ს სახით:

ოკონთხაფა რე ხენწიფეფიში – ყიფშ. 98 – შეტაკება არის ხელმწიფეებისა.

ხელეფი ოკოკგრილი აფგ – ხუბ. 97.9 – ხელები შეკრული აქვს.

ქიმერთგ ონჯუას, ოკოსერილს – ხუბ. 175.4 – მივიდა საღამოს, შეღამებისას.

ოკოხარცქილი ონანგერი – ყიფშ. 94.12 – გადახეული უნაგირი.

2. **აკო**-ს სახით:

იყუაფუ აკონთხაფა – ხუბ. 308.15 – იქნება შეტაკება (შდრ. ზემოთ: ოკონთხაფა).

მუმაქ აკოკათუ სქუალეფი – ყიფშ. 7.9. – მამამ შეკრიბა შვილები.

ღეჯქ აკოსოფუე – ყიფშ. 107.5 – ღორმა გაგლიჯაო (შდრ. ოკოსოფუ – ხუბ. 31.24).

აკუნჭირუ ხე დო აკოტახგ – ხუბ. 80.9 – მოუჭირა ხელი და გადატეხა (შდრ. ოკოტახილი – ხუბ. 97.10 – დამტვრეული.

ფირუზ-ლალი აკოწყორილი – ყიფშ. 164.18 – ფიზურ-ლალი შერეული (შდრ. ოკონწყორით – ხუბ.354.14 – შეურიეთ) და სხვა.

ფუძეების მიხედვით განსხვავება არ ჩანს, **ოკო**-ს და **აკო**-ს მნიშვნელობაც სავსებით ერთგვარია.

3. **აკა**- გამოიყოფა თითქოს წინდებულად:

აკაშაყარეესგ თელ სახენწიფო – ყიფშ. 53.34 – შეკრიბეს მთელი სახელმწიფო.

აკო- მა...ნა... მარცვლების წინ:

1. **აკგ**... **ო** დასუსტებულია **გ**- დ:

ჩქიმ დო სქანი გოჯოგაფა მტერიში აკგნანწყმარე – ყიფშ. 110.15 – ჩემი და შენი შეძულება მტრის დანასმენია.

2. **აკ**... წინდებულის **ო** დაკარგულია:

გვალა დო გვალა აკმანთხუნიე თექ დინორენია ართი ცირავა – ხუბ. 123.38 – მთა და მთა რომ შეეყრება ერთმანეთს, იქ არისო ერთი ქალიშვილი.

3. **აქ**...

შური აქმაკოროზუნ – ხუბ. 324.18 – სული მეკვრება.

აკო- წინდებულის **კ** გაფშვინვიერებულია და გვაძლევს **ქ**-ს.

აკო- + ო > 1. ოკაა...

2. ოკა...

3. აკან...

4. აკა...

1. **ოკაა**...

დაჩხირი ოკაარზგ – ყიფშ. 47.27 – ცეცხლი დაანთო.

2. **ოკა**...

ოკარზეს დაჩხირი – ხუბ. 101.3. – დაანთეს ცეცხლი.

3. **აკან**...

აკანთხეს ჟირხოლოქ – ხუბ. 184.10 – შეეტაკნენ ორივენი (ერთმანეთს).

4. **აკა**...

დაჩხირი აკარზამაფუ – ხუბ. 136.12 – ცეცხლი დაანთებინა.

ოკო + უ > 1. ოკოუ...

2. ოკუ...

3. აკოუ...

4. აკუ...

5. აკუ...

1. **ოკოუ**...

ოკოურქუ დო ნდიწკელა ქოდოლ – ხუბ. 31.21 – მოიქნია და დევთან დააგდო.

2. **ოკუ**...

ოკურქუ რაშის – ყიფშ. 86.1 – გააქროლა რაში; დუდი ოკუტახგ – ყიფშ. 20.10 – თავი გაუტეხა.

3. **აკოუ**...

თინა ღეჯის აკოუსოფუდასგ – ყიფშ. 105.31 – ის ღორს გაეგლიჯოს.

4. **აკუ**...

აკურქიუ მუშრაშის – ხუბ. 183.5 – გააქროლა თავისი რაში.

5. **აკუ**...

ბაღანეფს აკუჭოფეს დუდი – ხუბ. 127.24 – ბავშვებს მოუყარეს თავი.

ოკო + ი > 1. ოკიი...

2. ოკი...

3. აკი...

1. **ოკიი**...

რაშიქ ოკიინჭირგ... – ყიფშ. 94.20 – რაშმა ისკუპა...

2. **ოკი**...

ქეცანა ოკიბლე ნი, ... – ყიფშ. 72.24 – ქვეყანა რომ დავიარო...

ოკისერასგნ – ხუბ. 60.23 – რომ შეღამდეს.

ოკიამხანიგგ ბაღირექ დო ჭუკიქ – ხუბ. 47.14 – შეამხანაგდნენ ბაღირე და თაგვი.

ოკიამხანიგ < ოკო-ი-ამხანიგგ „შეამხანაგდა“.

3. **აკი**...

კითეფი აკიკირას – ხუბ. 96.33 – თითები შეიკრას.

ჯიმალენქ აკირაგადეს – ხუბ. 185.3 – ძმებმა მოილაპარაკეს.

აკისერინ – ხუბ. 226.32 – რომ შეღამდა.

აკიამხანაგეს ალექსანდრე დო ლედუკიქ – ხუბ. 89.5 – შეამხანაგდნენ ალექსანდრე და ლედუკი (შდრ. ოკიამხანიგგ).

ქო- ნაწილაკი წინდებულის **ო**-სთან იძლევა **ქაკ**-ს.

ართ დიხას ქაკასერგ – ხუბ. 117.30 – ერთ ადგილას შემოაღამდა.

ა/ოკო- წინდებული ერთად, ერთმანეთზე, ერთმანეთის მოქმედებას აღნიშნავს და ქართულ **შე**- წინდებულს შეესატყვისება:

ართიშახ მუმაქ აკოკათუ სქუალეფი – ყიფშ. 7.9 – ერთხელ მამამ შეკრიბა შვილები.

ჭყიშენქ აკიშაყარეს – ხუბ. 174.15 – მწყემსები შეიყარნენ.

აკიშაყარეს ირკოჩქ – ხუბ. 13.30 – შეიყარა ყველა კაცი.

აკოშაყარეესგ თელ სახენწიფო – ყიფშ. 53.34 – შეყარეს მთელი სახელმწიფო.

ოკოხვადეს – ხუბ. 32.26 – შეხვდნენ ერთმანეთს.

აკიჯიმალეს – ხუბ. 185.33 – დაძმობილდნენ.

ჯიმალენქ აკირაგადეს – ხუბ. 185.3 – ძმებმა მოილაპარაკეს ერთმანეთში.

ხელეფი ოკოკგრილი აფგ – ხუბ. 97.9 – ხელები შეკრული აქვს.

ბჟა დო ძმარი ოკოწყორით! – ხუბ. 354.14 – რძე და ძმარი შეურიეთ (გადაურიეთ).

ოკონთხაფა რე ხენწიფეეფიში – ყიფშ. 98. – შეტაკება არის ხელმწიფეებისა.

იყუაფუ აკონთხაფა – ხუბ. 308.15 – იქნება შეტაკება.

ოკო- წინდებულია გამოყენებული:

დაჩხირი ოკარზგ – ყიფშ. 47.27 – ცეცხლი დაანთო.

ქიმერთგ ონჯუას, ოკოსერილს – ხუბ. 175.4 – მოვიდა საღამოს, შეღამებულს.

ოკო-, **აკო**-ს აქვს თითქოს **გადა-**, **გა-** წინდებულთა მნიშვნელობაც:

დგნასქილედი აკისოფეს ვირეფქ – ხუბ. 85.26 – დარჩენილი გაიგლიჯეს ვირებმა.

აკოსოფგ იშო თე ქაღარდი – ხუბ. 198.32 – გაგლიჯა (იქით) ეს ქაღალდი.

დუდი ოკუტახგ – ყიფშ. 20.10 – თავი გაუტეხა.

აკუნჭირგ ხე დო აკოტახგ – ხუბ. 80.9 – მოუჭირა ხელი და გადატეხა.

ოკახარცქილი ონანგერი – ყიფშ. 94.12 – გადატეხილი უნაგირი.

გეკო-

თანხმოვნის წინ თითქმის ყოველთვის **გეკო-** გვაქვს.

დედიბის გეკოკითხგ – ყიფშ. 57.32 – დედაბერს გამოჰკითხა. ტვერიშორო გეკოსოფეს – ყიფშ. 42.7 – მტვერსავით გაგლიჯეს (გაბდღვნეს).

-ვო- მარცვლის წინ წინდებულის **ო** მოკვეცილია:

ი ხორუას გეკვორღვანქია – ხუბ. 302.18 – იმ სახლობას დავანგრევო.

გეკვოსოფაფუანქია სქანი დუცგ – ხუბ. 292.27 – გავაგლეჯინებო შენს თავს.

გეპყინტგნქ... დო გეკვოცოთანქია – ხუბ. 292. – ჩავყლაპავ და ამოვაგდებო.

გეკო + ო > 1. გეკაა...
2. გეკპ...
3. გეკა...

1. **გეკაა**...

კგნი გეკაარღვეს ნაჭანეფი ჯარი – ყიფშ. 54.17 – ისევ დაშალეს მოწვეული ჯარი.

2. **გეკპ**...

ზღვაში ძგას გეკპღოთ – ყიფშ. 101 – ზღვის პირას გამოაგდო.

3. **გეკა**...

გეკაღოთეს ნიში – ხუბ. 14.3 – გამოაგდეს ნავი.

გეკო + ი > 1. გეკი...
2. გეკი...

1. **გეკი**...

გეკიბეს ათე ბოში დო დემქ – ხუბ. 297.20 – შეებნენ ეს ვაჟი და დევი.

2. **გეკი**...

გეკიბეს ათე ბოში დო ნდიენქ – ხუბ. 7.37 – შეებნენ ეს ვაჟი და დევები და სხვა.

მნიშვნელობა **გეკო**- წინდებულისა იგივეა, რაც **ეკო**-სი და ისინი ძალიან ხშირად ენაცვლებიან კიდეც ერთმანეთს:

1. შეესატყვისება ქართული **გამო**-ს მნიშვნელობას, ოღონდ ნაპირისაკენ მიმართულებასაც უჩვენებს.

მუჯო ძგას დეხოლუნი, მუკუდუ კერქ ჩქვა დო გეკაცოთუ ეკი. გეკაცოთუნი – თუნთის ქაწუოლუ წოხოლე – ხუბ. 12.3 – როგორც (რომ) ნაპირს დაუახლოვდა, მოსდო ტახმა ეშვი და გამოაგდო ნაპირზე, რომ გამოაგდო – დათვს დაუგდო წინ.

მელენი სახენწიფოში ზღვაში ძგასგ გეკაცოთგ – ყიფშ. 101.7 – გაღმა სახელმწიფოს ზღვის ნაპირზე გამოაგდო.

ერემქ ინჩლგ დო ეშე გეკაცოთგ ჟი, რეყეშა გეკარაგუ ამო – ხუბ. 241.19 – ირემი ჩავიდა და ზევით ამოაგდო, რიყეზე ამოაგდო აქეთ.

გეკონჩურგ ძგაშა – ყიფშ. 103.27 – გამოცურა ნაპირისაკენ.

2. ქართულის **ამო**-ს მნიშვნელობა აქვს. ე. ი. შიგნიდან, ქვევიდან ზევით მიმართულებას უჩვენებს.

ის ქვარაშა ალმასი ალუძგნია, ... თის გეკაცოთანციე – ყიფშ. 71.8 – მას მუცელში ალმასი უძევსო, ... მას ამოაგდებსო.

გეპყინტჳნქ... დო გეკვაცოთანქია – ხუბ. 294.30 – ჩავყლაპავ... და ამოვაგდებო.

ბაწარი ქალამცოთით დო გეკომცუნით ეკი... – ხუბ. 98.2 – ბაწარი მესროლეთ და ამომიყვანეთ ზევით.

მაონთხა დღას ოკო ეკაფშას კჳნი თე ინჭა... მაანთხას ოკო გეკაფშას თენან (ინჭა) – ხუბ. 229.18 – მეოთხე დღეს უნდა ამოივსოს ისევ ჭა... მეოთხეს რომ უნდა ამოივსოს ეს (ჭა)...

ჟიროხოლო სინჯალენქ დუდი გეკაჭოფეესგ – ყიფშ. 94.23 – ორივე სიძემ თავი ამოყო.

3. ზევითკენ მიმართულებას უჩვენებს:

ათე ეკოხონს ვარა სი გეკომიცონი დო ვარა მა გეკოიცონანქია... ვართ მა ეკმაცონინექ დო ვართ სი ეკგაცონინექია – ხუბ. 19.20 – ამ აღმართზე ან შენ ამიყვანე, ან მე აგიყვან... ვერც მე აგიყვან და ვერც შენ ამომიყვანო.

4. ზოგჯერ **გეკო**- **აკო**-, **ოკო**- წინდებულთა მნიშვნელობითაც დასტურდება:

თე კოჩი მუში იარაღამო გერენქ გეკოსოფეს – ყიფშ. 46.15 – ეს კაცი თავის იარაღიანად მგლებმა გაგლიჯეს.

კჳნი გეკაარღვეს ნაჭანეფი ჯარი – ყიფშ. 54.17 – ისევ დაშალეს მოწვეული ჯარი.

ათე ქუაშორო გეკორტახგნქია – ყიფშ. 450. 17 - ამ ქვასავით დაგამტვრევო.

გეკრბეს ათე ბოში დო დემქ – ხუბ. 297.20 – შეებნენ ეს ვაჟი და დევი.

ართიანს გეკოხვადეს – ხუბ. 301.19 – ერთმანეთს შეხვდნენ.

თანხმოვნის წინ ყველგან **გაკო**-ს სახით გვაქვს:

ინა ლევანს გაკოსოფუნს – ხუბ. 8.29 – ის ლევანს გაგლეჯს.

გაკო + ო > 1. გაკჳ...
2. გაკა...

1. **გაკჳ**...

დაჩხირ გაკჳრზეს – ხუბ. 134.17 – ცეცხლი დაანთეს.

2. **გაკა**...

გაკანთხეს ჩილი დო ქომონჯქ – ხუბ. 87.20 – შეეტაკნენ ერთმანეთს ცოლი და ქმარი.

გაკო + უ > 1. გაკუუ...
2. გაკუ̄...
3. გაკუ...

1. **გაკუუ**...

მაჭკუმალც კიბირი გაკუუტკაჩი – ყიფშ. 187.12 – მჭამელს კრიჭა შეუკარი.

2. **გაკუ̄**...

ეთი ჯიმაქ გაკურქუ̄ – ხუბ. 298.32 – იმ ძმამ გაუტია...

3. **გაკუ**...

გაკურქუ დო მიდართაგ – ხუბ. 299.37 – გაუტია და წავიდა.

გაკო + ი > 1. გაკიი...
2. გაკი̄...
3. გაკი...

1. **გაკიი**...

ჟირიხოლოქ გაკიიბეს – ყიფშ. 60.33 – ორივენი შეეტაკნენ.

2. **გაკრ**...

გაკრსერგ – ხუბ. 165 – შეღამდა და სხვა.

3. **გაკი**...

გაკიბშაყარათ – ხუბ. 80.21 შევიკრიბოთ.

გაკო- იმეორებს **აკო**-, **ოკო**- წინდებულთა მნიშვნელობებს.

1. შეესატყისება ქართულის **შე**- წინდებულს:

ჯარი გაკომიკათუე! – ხუბ. 347.22 – ჯარი რომ შემიკრიბო!

მა ვორექ ომბოლია დო ქემეჯიმალია... გაკიამხანაგეს დო მეულა – ხუბ. 56.20 – მე ვარ ობოლი და დამიძმობილდიო (ზედმიწ. „მეძმეო")... შეამხანაგდნენ და მიდიან.

გაკოხვადეს თე შარა-ოკართუს კგნი – ხუბ. 233.34 – შეხვდნენ იმ გზა-გასაყარზე კიდევ.

ჟირიხოლოქგ გაკიიბესგ – ყიფშ. 60 – ორივენი შეებნენ.

2. შეესატყისება ქართულის **გა**-, **გადა**- წინდებულებს:

გახარებულებქგ გაკოციის მუშუში ცუდეშა – ყიფშ. 60.15 – გახარებულები გაიფანტნენ თავიანთ სახლში.

გაკორთეს ნივთეფი – ყიფშ. 138.11 – გაყვეს ნივთები.

ინა ლევანს გაკოსოფუნს – ხუბ. 8.29 – ის ლევანს გაგლეჯს.

3. ქართულის **ა**-ს უდრის მნიშვნელობით:

მანგიერო დეპირუ: „გოლაშა იშევლენთიე, ღვინით დოგორძღანქია"... ე კოჩქ ქეკილარაგუ ხეჩოში გუდა ხუჯიშა დო უცებ გაკიღგ გვალაშა – ყიფშ. 21.5 – სამაგიეროდ დაჰპირდა: „მთაზე რომ ავალთ, ღვინით გაგაძღებო"... ამ კაცმა მოიგდო ხეჩოს გუდა მხარზე და უცებ აიტანა მთაზე.

გაკო-ს 2-ვე ის მნიშვნელობა მოეპოვება, რაც **აკო-/ოკო**-ს. ამასთანავე განსხვავება არ არის არც ზმნის ფუძეებში:

გაკოშაყარუე, აკოშაყარუუ; აკოკათუ, გაკომიკათუე; გაკიამხანაგეს, აკიამხანაგგ, გაკოხვადეს, აკოხვადეს და ა. შ.

განსხვავებულია მე-3 მნიშვნელობა, რომლითაც იგი **ეკო**-ს შეესაბამება.

ამრიგად, **გეკო**- უფრო **ეკო**-ს ფარდია, თუმცა **აკო-/ოკო**-სთანაც აქვს საერთო მნიშვნელობა, **გაკო**- კი **აკო-/ოკო**-ს პირდაპირ ემთხვევა, მე-3 მნიშვნელობა რომ არა, რომლითაც იგი **აკო-/ოკო**-ს სცილდება და **ეკო**-ს უახლოვდება.

დიკო-

დიკო- წინდებული იშვიათად იხმარება.

თანხმოვნის წინ:

პიჯიშავა დგკომილითია! – ხუბ. 187.37 – პირში ჩამიხვედითო!

წინდებულის პირველი ხმოვანი დასუსტებულია **გ**-დ **-მი**- მარცვლის წინ.

ხმოვნის წინ:

დიკო + ო > დიკა...

დიკაჯინგ თუდოლეშე... (ტორონჯენქ) წყარიშ ბგას ქეკაფურინეს – ხუბ. 59.28.32 – ჩაიხედა ქვევითკენ... (მტრედები) წყლის ნაპირზე ამოფრინდნენ.

დიკო + ი > 1. დგკიი...

2. დგკი...

1. **დგკიი**...

დგკიილეს ართი წყარიპიც – ყიფშ. 15.9 – ჩავიდნენ ერთი წყლის პირას.

2. **დგკი**...

იშო დგკიბლათიე – ხუბ. 188.1 – იქით რომ ჩავიდეთო.

დიკო- ყველა დასახელებულ მაგალითში იმ მნიშვნელობით არის, რასაც ი. ყიფშიძე აღნიშნავს[1] – მიუთითებს ზევიდან ქვევით მიმართულებას. ამასთანავე, ნაპირიდან, კიდიდან, ე. ი. **ეკო-/იკო**-ს საპირისპირო მნიშვნელობისაა.

ამრიგად, **კო**- დართული წინდებულებია:

მიკო- (< მეკო-)

მოკო-, მუკო-

---

[1] ი. ყიფშიძე, „მეგრ. გრამ.", 0119.

გემკო-
გამკო-
გომკო-
ეკო-, იკო-
გეკო-
გაკო-
დიკო-

მიკო-, მოკო-//მუკო- თითქმის ემთხვევა ერთმანეთს მნიშვნელობით (ხშირად ფონეტიკურადაც). განსხვავება ის არის, რომ **მოკო-** ზოგჯერ აქეთ მიმართულებას მიუთითებს **მიკო-**ს საპირისპიროდ.

ასევე თითქმის ემთხვევა მნიშვნელობით **ეკო-//იკო-** და **გეკო-, აკო-// ოკო-** და **გაკო-**.

გეკო- გე- დართული **ეკო-** უნდა იყოს, **გაკო-** გა- დართული **აკო-** ჩანს, **დიკო – დი-** დართული **ეკო-**.

გა-/გე-/გო- დართულები უკუქცევითობას აღნიშნავენ.

კო-იან წინდებულთა მნიშვნელობები შემდეგ ძირითად მნიშვნელობებზე დაიყვანება:

1. შეესატყვისება ქართულის **გა-** წინდებულს:

მიკო-, მოკო-, აკო-//ოკო-, გეკო-, გაკო-.

2. ერთად, ერთმანეთზე მოქმედებას მიუთითებს:

აკო-//ოკო-, გაკო-.

3. გვერდით, ნაპირას, პირას სიტყვებს უკავშირდება:

აკო-, გეკო-.

4. წინდებულში დომინანტობს I შემადგენელი ნაწილის მნიშვნელობა – ზევით მიმართულების აღნიშვნა (აღმართზე...): **ეკო-, გეკო-**.

5. **მიკო-, მოკო-**ს მნიშვნელობა, ჩვეულებრივ, პირველი ელემენტის მნიშვნელობას ემთხვევა.

6. **გემკო-, გამკო-, გომკო-** წინდებულები **მიკო-, მოკო-** წინდებულებით გამოხატული მოქმედების უკუქცევითობას უჩვენებენ.

კო₂- დართული რთული წინდებულები

კო₂-იანი წინდებულები ქმნიან განსხვავებულ წყებას, რომელშიც **კო-**ს მნიშვნელობა უკან- სიტყვას უკავშირდება. ამ განსხვავებული წყების არსებობა აღნიშნული აქვს არნ. ჩიქობავას[1]. პირველი წყებისაგან განსხვავებით ამას აღვნიშნავთ **კო₂**-ით.

ისინი ფონეტიკურად, შედგენილობის მიხედვით, პირველი წყებისაგან განსხვავებას არ უნდა იძლეოდეს. გარეგნულად ეს წყება სავსებით ემთხვევა **კო-**დართულ წინდებულთა წინა წყებას.

---

[1] არნ. ჩ ი ქ ო ბ ა ვ ა – „მორფ. შეხვედრები...“, 158.

წინდებული უცვლელი სახით დასტურდება თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ. ასეთი შემთხვევა ტექსტებში ვერ დავადასტურეთ მოცემული წინდებულისათვის. ამიტომ მხოლოდ შეგვიძლია ეს წინდებული **მოკო**-ს სახით ვივარაუდოთ.

მოკო-, იმავე **მუკო**- წინდებულის პირველი ხმოვანი ზოგჯერ გამოჩნდება ხოლმე (უ-ს სახით):

ცხენიშა მუკუუხედი უკახალე – ყიფშ. 46.12 – ცხენზე ვეჯექი უკან.

მუკუუხედი < მოკო – ვ – უხედი > მუკოუხედი > მუკუუხედი.

გამიკიწყუ ბაწარი, უკახალე მუკაკირგდგნი – ყიფშ. 19.30 – წაიძრო ბაწარი, უკან რომ ჰქონდა მიკრული.

მუკაკირგდგ < მოკო – ოკირგდგ.

შესაძლებელია, გამოჩნდეს მეორე ხმოვანი **ო**-ც.

ქუმკომხუნეთ... უკულაშიქ თქუ. ქიმკიხუნუ – ხუბ. 46.24 – მომისვით... უმცროსმა თქვა. მიუსვეს.

ქუმკომხუნეთ < ქო-მოკო-მ-იხუნეთ...

წინდებულის პირველი ხმოვანი ამოვარდა, მეორე უცვლელად დარჩა, მაგრამ, აგრეთვე, ამოვარდა პრეფიქის მომდევნო **ი** ხმოვანი.

წინდებულის პირველ ხმოვნად აქაც ვვარაუდობთ **ო** (< უ)-ს და არა **ე**-ს, რადგანაც **ქო**- ნაწილაკი იძლევა **ქუ**-ს, ისე როგორც მოკო- წინდებულთან გვქონდა.

თუმცა იქვე მოსდევს **ქი**-დ სახეცვლილი **ქო**- ნაწილაკიანი ფორმა, მაგრამ აქ **ქო** > **ქი**-ს, რადგანაც წინდებულს მოსდევს ფუძის ხმოვანი **ი**. იგივე შეინიშნება საერთოდ.

ქო + მოკო + ო... > 1. ქგმგკაა...
2. ქუმკაა...

1. **ქგმგკაა**...

(აბგგა) ქგმგკააკირგ რაშის – ყიფშ. 89.8 – აბგა მიაკრა (უკან) რაშს.

2. **ქუმკაა**...

მუქ გუდას უკახალე ქუმკააფულუ – ყიფშ. 9.9 – თვითონ გუდას უკან მოეფარა.

ქო + მიკო + ი > 1. ქიმკიი...
2. ქუმკრ...
3. ქიმიკი...
4. ქიმკი...

1. **ქიმკიი**...

კარც ქიმკიიტყობუ – ყიფშ. 58.14 – კარს მოეფარა.

2. **ქუმკრ**...

ჯიმალეფ ქუმკრხუნუ – ხუბ. 164.21 – ძმები მოისვა (უკან).

3. **ქიმიკე**...

ქ ი მ ი კ ი ხ უ ნ უ უ ცხენიშა – ყიფშ. 30.7 – მოისვა ცხენზე (უკან).

4. **ქიმკე**...

ქ ი მ კ ი ხ უ ნ უ ე კოჩი ცხენიშა – ხუბ. 65.27 – მოისვა ეს კაცი ცხენზე.

გარდა ერთი შემთხვევისა, თუ წინდებულს მოსდევს ფუძის **ი** ხმოვანი, **ქო** > **ქი**-ს.

გამკო2-

თანხმოვნის წინ:

გ ა მ გ კ გ ვ ა თ ხ ო ზ ი თ ი ა – ყიფშ. 29.29 – გამოვედევნეთო.

გამკო + ა > გამკა...

ართის მაჟირაქ გ ა მ კ ა ც უ ნ ე – ხუბ. 7.34 – ერთს მეორე მიჰყვა.

გამიკო + ი > 1. გამიკი...

2. გამკი...

1. თე კოჩიქ გ ა მ ი კ ი წ ყ უ ბაწარი, უკახალე მუკაკირგდგნი – ყიფშ. 19.30 – ამ კაცმა წაიძრო ბაწარი, უკან რომ ჰქონდა მიკრული.

2. ართის მაჟირაქ გ ა მ კ ა ც უ ნ უ... დო გ ა მ კ ი წ კ ა რ ე ს ვითოჟირი ნდიენქ – ხუბ. 7.35 – ერთს მეორე მოჰყვა... და გამომწკრივდა თორმეტი მდევი.

I წყების **გა**-დართულებისაგან განსხვავებით, **გამკო**- ყოველთვის არ უნდა იძლეოდეს უკუქცევითი მოქმედების გაგებას. დასახელებულ მაგალითებში, გარდა ერთისა (გ ა მ ი კ ი წ ყ უ „გაიხადა"), უკუქცევითობა არ ჩანს.

ეკო, **იკო**- თანხმოვნის წინ:

რაშის კუუდელიშ ე კ ო ს ქ უ ა ფ ა – ხუბ. 289.23 – რაშის კუდზე მობმა (უკან).

ე უნჩაში უკახალე ე კ ო ც უ ნ ს – ხუბ. 202.5 – ეს უფროსი უკან მიჰყვება.

კვარია მეფურინგნც დო კოჩი გეთხოზგ. ი კ ო თ ხ ო ზ გ ნ, თიქ... – ხუბ. 270.10 – ყვავი მიფრინავს და კაცი მისდევს. უკან რომ მისდევს, იმან...

ეკო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ა:

მა ე კ მ ა ც უ ნ ი ა – ხუბ. 296.3 – მე გამომყევიო (უკან).

ი კ მ ა თ ხ ო ზ ე კოჩიქ... – ხუბ. 270.10 – გამოდევნებულმა კაცმა.

ხმოვნის წინ: ეკო + ო > ეკაა...

ბოშემქგ ე კ ა ა შ ვ ი ნ ე ს – ყიფშ. 96.11 – ვაჟებმა მიუსტვინეს (უკნიდან) (დასცინეს).

ე კ ა ც უ ნ ე ს არმაქ უკახალე – ხუბ. 11.33 – წაჰყვა ყველა უკან.

ე/იკო + ი > იკიი...

ე ბოშიქ ი კ ი ი ც უ ნ უ უ უ დო მოლართგ – ყიფშ. 37.16 – ამ ვაჟმა გამოიყოლია და წამოვიდა.

ქო + ეკო + თანხმოვანი > ქეკო...

უკახალე კოჩი ქეკოთხოზგ – ხუბ. 185.19 – უკან კაცი მისდევს.
ქო + ეკო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ა > ქეკმა...
უკახალე ქეკმაცუნი – ყიფშ. 15.16 – უკან გამომყევი.

ქო + კო + ა/ო > 1. ქეკაა...
2. ქეკა...
3. ქეკა...

1. **ქეკაა**...

ათე კოჩქ ქეკააცუნუ დათასგ – ყიფშ. 15.9 – ეს კაცი გაჰყვა (უკან) დათას.

რაშიში კუდელცგ ქეკააკგრგ – ყიფშ. 62.4 – რაშის კუდზე მიაკრა.

2. **ქეკა**...

ჩე ვარყას ქეკათხოზგ არბაქ – ხუბ. 125.28 – თეთრ ულაყს გამოედევნა ყველა.

ქეკატყობგ უკახალე – ხუბ. 207.19 – მიეპარა უკან.

3. **ქეკა**...

თის რაშიშ კუდელს ქეკაკირანან – ხუბ. 14.27 – იმას რაშის კუდზე რომ მიაკრავენ.

ათენა სოდე გილურს ამდღან, ქეკახაჩქი ირ დიხას კუდელიშავა! – ხუბ. 263.20 – ეს სადაც ივლის დღეს, ყველგან მის უკან თოხნე (ზედმიწ. „მიათოხნე").

აკო-

ქო + აკო + თანხმოვანი:

ქეკვოხაჩქი დო ქგმოფრთია, გვალო ქაკუვოხაჩქია კუდელიშავა – ხუბ. 263.2, 264.1 – „დავთოხნე და მოვედიო, სულ დავთოხნე ბოლომდე (ზედმიწ. „კუდამდეო").

ქო + აკო + ო > ქაკა...

თიში ოსურსქუა ჟირხოლო ქაკაკირგ რაშიშ კუდელს – ხუბ. 145.22 – მისი ქალიშვილი, ორივე, მიაკრა რაშის კუდს.

ქო + აკო + ე > ქაკუ...

ფაიტონც ქაკუსქვეს – ხუბ. 241.30 – ეტლს მიაბეს.

ყველა ამ ზმნასთან **აკო**-ს ენაცვლება **ეკო**-.

ყველა **კო**-იანი წინდებული უკან მიმართულებასა და ადგილს მიუთითებს. მათ შორის განსხვავების დამყარება ძნელია. განსხვავება იქიდან ჩანს, რომ ქართულად სხვადასხვა წინდებული შეესატყვისება. სახელდობრ:

მიკო-	ქართულად:	**მი-**
მუკო-		**მო-**
გამკო-, გეკო-		**გა-**
ეკო-		**და-**...

წიმო-, მიწო-

თანხმოვნის წინ **წიმო**-ს სახით იშვიათად არის:

ოცხენე ფაცხა წ ი მ ო დ გ ე დ ე ნ ი – ყიფშ. 93.25 – საცხენე ფაცხა რომ იდგა (ზედმიწ. „იყო წამომდგარი“).

ვეს წ ი მ ო ხ უ ემერი – ყიფშ. 128.18 – ველზე არის წამომხობილი ეგერ.

ჩვეულებრივ, პირველი ხმოვანი დასუსტებულია **ე**-დ: **წიმო** > **წემო**-ს.

წვანდი წ ე მ ო თ ო ლ ი რ ი – ხუბ. 342.12 – წვერწათლილი.

თოლიში წ ე მ ო ც ო თ ა მ ა – ხუბ. 16.8 – თვალის წამოგდება.

სქანი რაში თექ წ ე მ ო რ ე – ხუბ. 98.31 – შენი რაში იქ დგას (მინდორში...) და სხვა.

წიმო + ო > 1. წემა...
2. წემა...

ორივე შემთხვევაში პირველი ხმოვანი დასუსტებულია **ე**-დ. განსხვავებას ქმნის მეორე ხმოვნისა და ფუძისეული **ო**-ს ცვალებადობა.

1. **წემა**...

წ ე მ ა ჯ ი ნ უ ნ ათე აბარწას... – ხუბ. 147.3 – რომ შემოხედა ამ აივანს...

2. **წემა**...

წ ე მ ა ჯ ი ნ ე წემიი – ყიფშ. 13.11 – გამოიხედა წინ.

წიმო + უ > 1. წემოუ...
2. წიმუ...
3. წუმუ...
4. წემუ...

წინდებულის პირველი ხმოვანი დადასტურებულია უცვლელად, მისი ჩვეულებრივი დასუსტებაც შეიძლება მოხდეს **ე**-დ და შეიძლება, აგრეთვე, მომდევნო (ასიმილაციის შედეგად მიღებულ) **უ**-საც დაემსგავსოს.

1. წემოუ < წიმო-უ...

ყაზაყეფი წ ე მ ო რ ე ნ დო ნინას წ უ მ ო უ ტ ე კ უ ა ნ ს – ყიფშ., 161. 23 – კაცები დგანან და ენას ატარტარებენ.

2. წიმუ- < წიმო- + უ > წიმუუ...

ნდიქ წ ი მ უ ჯ ი რ ი ნ უ უ ტურას ხე – ყიფშ. 18.3 – დევმა გაუწვდინა ტურას ხელი.

ბოშიქ წ ი მ უ ძ ა ხ უ – ხუბ. 4.30 – ვაჟმა დაუყვირა.

3. წუმუ < წიმო-უ > წიმუუ > წიმუ...

წ უ მ უ ჯ ა ნ მინდორიშა თე ჩხოუ – ხუბ. 192.29 – უწევს მინდორში ეს ძროხა.

4. წემუ < წიმო-უ > წიმუუ > წიმუ...

წ ე მ უ რ ა გ ა დ ე ს ართიანს – ხუბ. 99.9 – წაულაპარაკეს ერთმანეთს.

წიმო + ი > 1. წიმიი...

2. წგმრ...

3. წიმი...

4. წგმი...

აქაც პირველი ხმოვანი შეიძლება დასუსტდეს, მაგრამ უფრო ხშირად უცვლელად რჩება.

1. **წიმიი**...

წ ი მ ი ი კ ი ნ გ ჰე – ყიფშ. 89.23 – წა(მო)იწია ცოტა.

2. **წგმრ**- < **წიმიი**...

თე ბოშიქ წ გ მ რ ლ გ ბაზარიშა – ხუბ. 282.3 – ეს ვაჟი მივიდა (მიაღწია) ბაზარში.

3. **წიმი** < **წიმიი**...

მინდორიშა წ ი მ ი ლ ე ნი, ... – ყიფშ. 161.7 – მინდორში რომ გამოხვიდე (ცოტა რომ გამოიარო)...

4. **წგმი**- < **წიმიი**...

მინი წ გ მ ო კ ი ჟ ი ნ გ, მინი წ გ მ ი ძ ი ც ა ნ ქ გ ნი – ყიფშ. 162.9 – ხან რომ წამოიკიჟინებ, წამოიცინებ.

ქო + წიმო...

1. საწგმოხონოთ ქ გ წ გ მ გ გ ო დ ი რ თ ა ს ი ა – ყიფშ. 23.16 – მომავლისათვის (მომავლაში) გამოგადგესო.

ქგწგმგგოდირთასია < ქო-წიმო-გოდირთასია.

ყველა ხმოვანი (როგორც **ქო**- ნაწილაკისა, ისე ზმნისწინისა) დასუსტებულია **გ**-დ ფუძის **კო**- მარცვლის წინ.

2. მინდორიშა ხოჯი ქ ო წ მ უ ხ ვ ი ლ უ ა ფ უ – ყიფშ. 171.11 – მინდორში ხარი უნახავს (წინ).

ქოწიმუუხვილუაფუ > ქოწმუუხვილუაფუ.

ზმნისწინის პირველი ხმოვანი ამოვარდება, ხოლო მეორე ემსგავსება მომდევნო ფუძისეულ **უ**-ხმოვანს.

წიმო- **ქო**- ნაწილაკის გარეშე ენაცვლება **მიწო**-ს **ქო**- ნაწილაკის დართვის შემდეგ.

ქო- ნაწილაკის გარეშე არის: ოცხენე ფაცხა წ ი მ ო დ გ გ დ გ ნი - ყიფშ. 93.25 – ცხენის ფაცხა რომ იდგა (ზედმიწ. „იყო წამომდგარი"). ქო- ნაწილაკით: მინდორს ქ ო მ წ ო ბ დ გ უ ნ ქ – ხუბ. 65.9 – მინდორში დავდგამ (ზედმიწ. „წამოვდგამ").

ქომწობდგუნქ < ქო-წიმო-ბდგუნქ.

ასევე:

ე ბოში ჰკირილი ექი-ექი წ გ მ ო ძ გ ნი – ყიფშ. – ეს ვაჟი დაჭრილი აქა-ი ქ რომ ძევს.

მაგრამ:

ღურელი მინდორცგ ქ ი მ გ წ ო ძ გ – ყიფშ. 86.12 – მკვდარი მინდორში ძევს.

ჩქიმი წ ი მ ო ძ ა ხ ე ბ ა – ყიფშ. 85.24 – ჩემი დაყვირება.

ბოშიქ... წ ი მ უ ძ ა ხ უ – ხუბ. 4.30 – ვაჟმა დაუყვირა.

მაგრამ:

ქიმწუვძახათ ჩქინი ნტერს – ყიფშ. 169.6 – დავუყვიროთ ჩვენს მტერს.

ორიოდე შემთხვევა დასტურდება ისეთი, როდესაც **ქო**- ნაწილაკი არ ერთვის, მაგრამ მაინც **მიწო**- არის:

1. მა გოხოლუქ უჩა ბოში წარე ჩხანაშ მიწოჭვილი – ხუბ. 332.90 – მე გახლავარ შავი ვაჟი, მცხუნკარე მზეში დამწვარი.

2. მიწაკგნგ ჭიჭენ, ... დაჩხირი ქობირგ – ხუბ. 299.5 – ცოტა რომ წაიწია, წინ ცეცხლი ნახა.

მიწაკგნგ < მიწო-ოკგნგ > მიწოოკგნგ > მიწააკგნგ.

ქო + მიწო + თახმოვანი > 1. ქიმგწო...
2. ქემწო...
3. ქიმწო...
4. ქგმწო...

1. **ქიმგწო**...

ღურელი მინდორც ქიმგწოძგ – ყიფშ. 86.12 – მკვდარი მინდორზე ძევს.

ქიმგწოძგ < ქო-წიმო-ძგ (< ქომიწოძგ < ქიმგნოძგ).

2. **ქემწო**...

გურმეშირილი პატონეფი მინდორს ქემწოყგრტგნდეს – ყიფშ. 150.6 – გულგადალეული (გადამშეული) ბატონები მინდორში ყლაპავდნენ (საჭმელ-სასმელს).

ქემწოყინტგნდეს < ქო-წიმო-ყირტგნდეს > ქომიწოყინტგნდეს > ქემიწოყირტგნდეს > ქემწოყირტგნდეს.

3. **ქიმწო**...

მუში დუდიშო ქიმწოდირთგ მინდორს – ხუბ. 91.33 – თავისთვის დადგა (ზედმიწ. „წამომდგარი არის“) მინდორში.

ქიმწოდირთგ < ქო-წიმო-დირთგ > ქომიწოდირთგ > ქიმიწოდირთგ > ქიმწოდირთგ.

4. **ქგმწო**...

ართი კოჩი ქგმწოხე მინდორც – ხუბ. 179.4 – ერთი კაცი ზის (ზედმიწ. „წამომჯდარი არის“) მინდორში.

ქგმწოხე > ქგმიწოხე > ქგმწოხე.

ქო- ნაწილაკის ხმოვანი განიცდის მომდევნო დაკარგული ხმოვნის (ი-ს) მიერ ასიმილაციას, სრულს (ვიღებთ **ო**-ს) ან ნაწილობრივს (ვიღებთ **ე**-ს). ზოგჯერ **ი** > **გ**-ს:

ქო + წიმო + ო > ქიმწა...

ათე მინდორც გიაყუნი დო სქანი რაში თექ წგმორე... მინდორც დასურო ქიმწახვილუ მუში რაში – ხუბ. 98.35 – ამ მინდორს გაჰყევი და შენი რაში იქ დგას... მინდორში მართლა დაინახა თავისი რაში.

ქიმწახვილუ < ქო + წიმო-ოხვილუ > ქომიწოოხვილუ > ქომიწაახვილუ > ქომიწახვილუ > ქიმიწახვილუ > ქიმწახვილუ.

ქო- ნაწილაკის ხმოვანი აქაც დამსგავსებულია მომდევნო **ო**-სთან, რომელიც დაკარგულია.

ქო + წიმო- + უ > 1. ქჷმწუ...
2. ქიმწუ...
3. ქჷმწუ...

1. **ქჷმწუ**...

რკინა ოფურაფალო ქ ჷ მ წ უ ძ ჷ დაჩხირიშა – ხუბ. 179.6 – რკინა გასახურებლად ჩადებული აქვს ცეცხლში.

ქჷმწუძჷ < ქო-წიმო-უძჷ > ქომიწოუძჷ > ქომიწუუძჷ > ქიმიწუძჷ > ქჷმიწუძჷ > ქჷმწუძჷ.

2. **ქიმწუ**...

ქ ი მ წ უ ვ ძ ა ხ ა თ ჩქინი ნტერს – ყიფშ. 169.6 – დავუყვიროთ ჩვენს მტერს.

ქიმწუვძახათ < ქო-წიმო-ვ–უძახათ > ქომიწოუვძახათ > ქომიწუუვძახათ > ქომიწუვძახათ > ქიმიწუვძახათ > ქიმწუვძახათ.

3. **ქჷმწუ**...

სქუაქ ხე ოუჭოფუ დო დაჩხირიშა ქ ჷ მ წ უ ჭ ო ფ ო უ – ხუბ. 178.15 – შვილმა ხელი დაუჭირა და ცეცხლზე მიაფიცხებინა.

ქჷმწუჭოფოუ < ქო-წიმო-უჭოფოუ > ქომიწოუჭოფოუ > ქომიწუუჭოფოუ > ქომიწუჭოფოუ > ქჷმწუჭოფოუ.

ქო- ნაწილაკის ხმოვანი აქაც ემსგავსება მომდევნო დაკარგულ **ი**-ს. **ქო**-სგან მიღებულმა **ქი**-მ შეიძლება ხმოვნის დასუსტებით მოგვცეს ქჷ.

ქო + წიმო-ი > ქიმწი...

წოხოლე ჟირი ბაღანა ქ ი მ წ ი ლ ა ც ა ფ ჷ – ხუბ. 145.2 – წინ ორი ბავშვი (წინ თამაშობს).

ქიმწილაცაფჷ < ქო-წიმო-ილაცაფჷ > ქომიწიოლაცაფჷ > ქომიწიილაცაფჷ > ქომიწილაცაფ> ქიმიწილაცაფჷ > ქიმწილაცაფჷ.

მნიშვნელობა **წიმო-**, **მიწო-** წინდებულებისა სავსებით ერთნაირია:

მიუთითებს წინ, წინისკენ ადგილსა და მიმართულებას. ქართულად გადმოდის სხვადასხვა წინდებულით, მათ შორის **წა-**, **წამო**-თითაც.

წ ი მ ი ი კ ი ნ ჷ ჳე – ყიფშ. 89.23 – წა(მო)იწია ცოტა.

თოლიში წ ჷ მ ო ც ო თ ა მ ა – ხუბ. 16.8 – თვალის წამოგდება.

შამფური უკინებუდეს წვანდი წ ჷ მ ო თ ო ლ ი რ ი – ხუბ. 342.12 – შამფური ეჭირათ წვერ-წათლილი.

წ ჷ მ ა ჯ ი ნ ჷ წჷმიი – ყიფშ. 13.11 – გა(მო)იხედა წინ.

ნდიქ წ ი მ უ ჭ ი რ ი ნ უ უ ტურას ხე – ყიფშ. 18.3 – დევმა გაუწოდა ტურას ხელი.

ეფერი ჭკვერი სიტყვას ქჷდჷგოგურუანქია, ნამუდა საწჷმოხონოთ ქ ჷ წ ჷ მ ჷ გ ო დ ი რ თ ა ს ი ა – ყიფშ. 23.16 – ისეთ ჭკვიან სიტყვას დაგასწავლი, რომ მომავალში გამოგადგესო („წინ დაგიდგესო", „ქეწამოგიდგესო").

თურმე ჟვაბუს მინგდორიშა ხოჯი ქ ო წ მ უ ხ ვ ი ლ უ ა ფ უ – ყიფშ. 171.11 – თურმე გომბეშოს მინდორში ხარი უნახავს.

მინდორც დასურო ქ ი მ წ ა ხ ვ ი ლ უ მუში რაში – ხუბ. 98.95 – მინდორში მართლაც ნახა თავისი რაში.

წოხოლე ჟირი ბაღანა ქ ი მ წ ი ლ ა ც ა ფ ჷ – ხუბ. 145.2 – წინ ორი ბავშვი თამაშობს.

წიმო-, მიწო- წინდაებულის მნიშვნელობაში მკაფიოდ არ ჩანს „წინ“ ზმნისართის მნიშვნელობა. ქართულად შეესატყვისება **წამო-** წინდებულს:

ოცხენე ფაცხა წიმოდგდგ – ყიფშ. 93.25 – საცხენე ფაცხა იდგა (ზედმიწ. „იყო წამომდგარი“).

წუმუჯანგ მინდორიშა თე ჩხოუ – ხუბ. 192.24 – წამოწოლილი ჰყავს მინდორში ეს ძროხა.

ათე მინდორც გიაცუნი დო სქანი რაში თექ წგმორე – ხუბ. 98.31 – ამ მინდრს გაჰყევი და შენი რაში იქ დგას (ზედმიწ. „არის წამომდგარი“).

ჰინჭას დუდი მეფსოფი დო ვეს წიმოხუ ემერი – ყიფშ. 128.18 – ჰინჭრაქას თავი მოვგლიჯე და ველზე არის წამომხობილი ეგერ.

ართი კარდილა წგმოხუნია დო თინა გამუნაართინეევა – ყიფშ. 33.8 – ერთი ქვაბი არის წამომხობილი და ის გადააბრუნეო.

მის გიძირ თეცალი ზოთონჯი დო თუალა?.. მინდორიშა წიმილენი, ხე დო კუჩხიში ჭუალა – ყიფშ. 161.7 – ვის გინახავთ ასეთი ზამთარი და თოვა?.. მინდორში რომ გამოხვიდე, ხელისა და ფეხის წვა (არის).

გემანგარუ... ბოშიქ დუდი დო წიმუძახუ – ხუბ. 4.30 – გაიმაგრა... ვაჟმა თავი და მიაყვირა (ზედმიწ. „წამოსძახა“).

ჩქიმი წიმოძახება ხრისტაგანი – ტარიელიში მეტი შხვაქ ოკო ვა გაბედგკო – ყიფშ. 85.24 – ჩემი დაყვირება, ყკირილი (თუ ჩამოძახება) ხრისტაგან-ტარიელის მეტს სხვას არ უნდა გაებედა.

წგმურაგადეს ართიანს იშა-აშო დო ქაყოთჳ ეზგმა ხანც თი კოჩქ ბეგტის ქასაგანი – ხუბ. 39.9 – „წაულაპარაკეს“ ერთმანეთს იქით-აქეთ და ესროლა ამასობაში იმ კაცმა ბეგოს მშვილდ-ისარი.

მინი წგმოკიჭინგ, მინი წგმიძიცანქ... – ყიფშ. 162.9 – ხან წამოიყვირებ, ხან „წამოიცინებ“.

თითო მასარს თითო კოჩიში დუდი ქიმწოციკგ – ხუბ. 102.21 – თითო მესერს თითო კაცის თავი აქვს წამოგებული.

2. **წიმო-** წინდებული არ უნდა იყოს **წინ**-ის მნიშვნელობით შემდეგ მაგალითებში, არამედ ქვეშ, ქვევით ადგილსა და მიმართულებას უნდა უჩვენებდეს.

ონანგერ დუდშა წიმუძუნ – ხუბ. 251.9 – უნაგირი თავქვეშ რომ უდევს.

მის გიღუ ჯვეში ნაქუა – თიში გილათხუალა, ფინაში გგმაღალა რენ დო დაჩხგრიში წგმოჭუალა – ყიფშ. 161.10 – ვის გაქვს ძველი ნაფქვავი, წარამარა მისი თხოვნა, ფენის გამოღებაა და ცცეხლში დაწვა.

იქვე **ქო-** დართული:

ონანგერი დუდშა ქგმწუძგ – ხუბ. 251.15 – უნაგირი თავთან უდევს (ზედმიწ. „წამოდებული აქვს“).

ქო-წიმო-უძგ < ქომიწოუძგ > ქომიწუუძგ > ქომიწუძგ > ქიმიწუძგ > ქგმწუძგ.

ასევე: ძღაბის დუდიშა ქემწუდუ – ხუბ. 10.18 – გოგოს თავქვეშ ამოუდო.

ხართა დუდიშა ქიმწრდგ – ხუბ. 118.5 – ხალთა თავქვეშ ამოიდო.

ფონეტიკურად არსებით სხვაობას არ იძლევა **წიმო-** „წინ“ მნიშვნელობის წინდებულისაგან.

ამრიგად, **წიმო-**, **მიწო-**, ორივე იხმარება თითოეული ამ მნიშვნელობით. განსხვავებაა მათ აგებულებაში. მასალა ერთი და იგივე ჩანს **წო-/წი-** და **მო-/მი-**. განსხვავებულია შემადგენელ ელემენტთა თანამიმდევრობა. საყურადღებოა, რომ პირველი ელემენტი **ი**-ხმოვნით არის, სულ ერთია **ნ**... იქნება ის, თუ **მ**..., მეორე ელემენტი **ო-** ხმოვნით არის.

გაწმო-, გამწო-, გემწო-

თანხმოვნის წინ გაწმო-:

გ ა წ გ მ ო დ ი რ თ გ ძალამი ოჭუმარეს – ყიფშ. 23.5 – წამოდგა ძალიან (ადრე) დილას.

დახე თოლი გ ა წ მ ო ლ ა ფ უ – ყიფშ. 171.13 – კინაღამ თვალი წამოუვარდა.

გა-წიმო-ლაფუ > გაწგმოლაფუ > გაწმოლაფუ.

ჟირიხოლო თოლი იშენი გ ა წ გ მ ა ა ც ო თ ი ნ ა ფ უ უ – ყიფშ. 43.18 – ორივე თვალი მაინც წამოაგდებინა.

თანხმოვნის წინ გამწო-:

ეშე გ ა მ წ ო დ ი რ თ უ – ხუბ. 8.14 – ზევით წამოდგა.

ხმოვნის წინ:

გამწო + ო > გამწაა...

ნდემქგ გ ა მ წ ა ა რ ა გ უ – ყიფშ. 62:24 – დევი წამოვარდა.

გამწო + უ > 1. გამწუუ...
2. გამწუ...

1. **გამწუუ**...

ჟირიხოლოსგ თოლი გ ა მ წ უ უ ც ო თ გ – ყიფშ. 66.20 – ორივეს თვალი წამოუგდო.

2. **გამწუ**...

ჩხვინს გ ა მ წ უ კ ვ ა თ უ ნ დ ე ს – ხუბ. 342.9 – ცხვირს წაჭრიდნენ.

თანხმოვნის წინ გემ(ი)წო-

გე + მიწო + თანხმოვანი (ფუძისა) > 1. გემიწო...
2. გემწო...

1. **გემიწო**...

გ ე მ ი წ ო ც ი ი ს გ არძოქგ - ყიფშ. 33.21 – წამოცვივდა ყველა.

2. **გემწო**...

ათე ბოშიქ გ ე მ წ ო ს ხ ა პ გ – ხუბ. 251.19 – ეს ვაჟი წამოხტა.

ხმოვნის წინ:

გე + წიმო + უ > 1. გემწუუ...
2. გემწუ...

1. **გემწუუ**...

იქგ ქგდუუხვამილუუ ჟირი კითი თოლეფცგ დო გემწუუწკურინუუ – ყიფშ. 63.24 – მან დაუხვედრა ორი თითი თვალებს და წამოაგდებინა.

2. **გემწუ**...

გემწუცოთანდეს თოლს – ხუბ. 342.25 – წამოუგდებდნენ თვალს.

გა-, **გე-** წინდებულების დართვა **მიწო-**, **წიმო-** წინდებულებზე ახალ რაიმე მნიშვნელობას არ უნდა იძლეოდეს. მხოლოდ სრულ სახეს გამოხატავენ **გა-**, **გე**-თი გართულებული **წიმო-**, **მიწო**-იანი ფორმები.

სრულიად არ უნდა იძლეოდეს განსხვავებას იმის მიხედვით, **გე**-აქვს დართული თუ **გა**-:

ჟირიხოლო თოლი იშენი გაწგმააცოთინაფუუ – ყიფშ. 43.18 – ორივე თვალი მაინც წამოაგდებინა.

ჟირიხოლოს თოლი გამწუუცოთგ – ყიფშ. 66.26 – ორივე თვალი წამოუგდო.

გემწუცოთანდეს თოლს – ხუბ. 342.;25 – წამოუგდებდნენ თვალს.

გაწგმააცოთინაფუუ, გამწუუცოთგ და გემწუცოთანდეს – სავსებით ერთი და იმავე მნიშვნელობითაა. შდრ. თოლიში წგმოცოთამა – ხუბ. 16.8 – თვალის წამოგდება. **გა-**, **გე-** დაურთველადაც იმავე მნიშვენლობისაა.

ამავე მნიშვნელობისაა **გა-**, **გე-** დართული **წიმო-** წინდებული შემდეგ ზმნებში:

(თის) თოლი გაწმოლაფუ – ყიფშ. 171.13 – მას თვალი წამოვარდნია (გადმოვარდნია).

იქ ქგდუუხვამილუუ ჟირი კითი თოლეფცგ დო გემწუუწკურინუუ – ყიფშ. 63.24 – მან დაახვედრა ორი თითი თვალებს და წამოაგდებინა.

გემწოლგ ეკოჩქ – ხუბ. 273.27 – წამოვარდა ის კაცი.

ათე ბოშიქ გემწოსხაპგ – ხუბ. 251.19 – ეს ვაჟი წამოხტა.

გემიწოციისგ არძოქგ დო ქგმაზადეს – ყიფშ. 33.21 – წამოცვივდა ყველა და მიეგებნენ.

გამწოცის ოსურსქუალენქ დო მიორკიეს – ხუბ. 4.26 – წამოცვივდნენ ქალები და მიაკივლეს.

მეტ ვამრაგადაფუაფგ, ხათე გემწობძირაფუქგ – ხუბ. 311.23 – მეტი არ მითქმევინებია, უცებ მოვჩვენებივარ.

(შდრ. გე- დაურთველი წიმო- ზმნისწინიანი ამ ფუძის ზმნები).

ვარა მუთუნ ქოთქუკონი, ჩხვინს გამწუკვათუნდეს – ხუბ. 342.9 – თორემ რამე რომ ეთქვა, ცხვირს წააჭრიდნენ. შდრ. შამფური... წვანდი წგმოთოლირი - ხუბ. 342.12 – შამფური... წვერწათლილი...

„დირთ“, „დგ“ ბირის ზმნებთან **გა-**, **გე-** დართულ **წიმო-**, **მიწო-** წინდებულებს განსხვავებული მნიშვნელობა აქვთ მიწო-, წიმო- წინდებულებთან შედარებით.

გაწგმოდირთგ ძალამი ოჭუმარეს – ყიფშ. 23.5 – წამოდგა ძალიან (ადრე) დილით.

ოსური ლეხი დასგ ნი, კოჩიში ღურა ქუუწიი დო გ ე მ წ ო დ ი რ თ უ – ყიფშ. 179.10 – ქალი ავად რომ იყოს, კაცის სიკვდილი უთხარი და წამოდგება.

თიქ გვალაში მაშხვათ გ ე მ წ ო დ ი რ თ გ – ყიფშ. 21.26 – ის მთის სისხოდ წამოდგა.

ძღაბი ეშე გ ე მ წ ო დ ი რ თ უ ნ ი ა – ხუბ. 24.19 – გოგო ზევით წამოდგებაო.

ნდიქ გეთელუ დო ეშე გ ა მ წ ო დ ი რ თ უ – ხუბ. 8.14 – დევი გაცოცხლდა (ზედმიწ. „გამთელდა") და ზევით წამოდგა.

გაწგმოდირთუ, გემწოდირთუ და გამწოდირთუ სავსებით ერთი და იმავე მნიშვნელობისაა, მაგრამ განსხვავებულია **წიმო**-იანი ამავე ფუძის ზმნებისაგან:

ქ ი მ წ ო დ ი რ თ გ მინდორს – ხუბ. 91.33 – დადგა მინდორში.

მინდორს ქ ი მ წ ო ბ დ გ უ ნ ქ –ხუბ. 65.9 – მინდორში დავდგამ.

ფაცხა წ ი მ ო დ გ გ დ გ ნი – ყიფშ. 93.25 – ფაცხა რომ იდგა.

ეწო-//იწო-

ეწო- წინდებული თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ უცვლელადაა. გამონაკლისია ისეთი შემთხვევა, როცა ეს თანხმოვანი პრეფიქსია რომელიმე ხმოვანთან ერთად.

(ცხენი) ე წ ო ც უ ნ ა ფ უ დ ი კ ო წოხოლე – ხუბ. 41.23 – (ცხენო) წაძღოლოდი წინ.

მ ა ე წ ო მ ც უ ნ უ ა ნ ს ი ა ინავა – ხუბ. 228.21 – მე წამიძღოლიებსო ისო.

ეწომცუნანსია < ეწო-მ-იცუნანსია.

ეწო + უ > ეწოუ...

მენძელს ე წ ო უ ძ გ – ხუბ. 229.25 – მასპინძელს წინ უდევს.

იგივე **ეწო**- წინდებული ზოგჯერ **იწო**-ს სახით უნდა გვხვდებოდეს. ფუნქციით სავსებით უდრის ერთმანეთს.

ჰიჰე-ჰიჰე ი წ უ ც ო თ ი თ – ხუბ. 271.6 – ცოტა-ცოტა დაუყარეთ (წინ.

იწუცოთით < იწო-უცოთით.

დიდი წუხარეთ ი წ ა ჯ ღ ო ნ გ თენენს – ყიფშ. 35.6 – დიდად მწუხარედ წაუძღვა იმათ.

იწო + ა/ოჯღონგ > იწაჯღონგ.

ქო + ეწო- თანხმოვნის წინ > ქეწო...

შარას ქ ე წ ო ბ ხ ვ ა დ ე ს – ყიფშ. 46.13 – გზაზე შემოგვხვდა.

ქო + ეწო + ო > 1. ქეწა-...

2. ქეწა...

1. **ქეწა**...

ქ ე წ ა კ ვ ა თ გ ზღვა პიჯიშე – ხუბ. 295.8 – გადაუჭრა გზა ზღვის პირისკენ.

2. **ქეწა**...

ქ ე წ ა კ ვ ა თ გ... კოჩქ შარა – ხუბ. 275.17 – გადაუჭრა... კაცმა გზა.

ქო + ენო + უ > ქენუუ...

ნდიიქგ წოხოლე ქ ე წ უ უ დ ი რ თ გ – ყიფშ. 19.7 – დევი წინ დაუდგა.

ქ ა ი წ ა ც უ ნ გ მეფექ, ქკიცუნუ მუში ჯარი – ხუბ. 157.3 – წინ წაჰყვა მეფე, (უკან) გაიყოლა თავისი ჯარი.

ქაიწაცუნგ < ქო-ენო-ოცუნუ.

ქ ა ჲ წ ი ჯ უ მ უ თენეფი – ხუბ. 174.15 – წაიძღვანა (წინ) ისინი.

ქო-ენო-იჯუმუ > ქაჲწიჯუმუ-ს.

ენო- მნიშვნელობით „წინ" სიტყვას უკავშირდება.

ანო-

ანო- თანხმოვნის წინ უცვლელადაა ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა.

ს ი ა ნ ო რ ხ ვ ა დ გ შარას ართი წყარი – ხუბ. 102.12 – შენ (წინ) შემოგვხვდება გზაზე ერთი წყალი (მდინარე).

თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრფიქსი მომდევნო ხმოვნით ან **ნო**- თავსართი, წინდებულის **ო** ხმოვანი სუსტდება **გ**-დ, ან სრულიად იკარგება.

1. **ანგმა**...

სქან ნაჭარას პკითხულენქ ირო ა ნ გ მ ა ძ ი რ ე ქ ი – ხუბ. 340.12 – შენს ნაწერს ვკითხულობ, სულ წინ მიდგახარ.

წაულირი ბედი ჩქიმი, მოკლე დროთგ ა ნ გ ნ ო ბ ძ ვ ე – ხუბ. 331.13 – წასული (დაღუპული) ჩემი ბედი, ცოტა დროთი მქონია წინ.

2. **ანმა/გე**...

აბრეშუმო-შო ა ნ მ ა ძ ი რ ე ქ გ - შ ო – ყიფშ. 145.4 – აბრეშუმადო მელანდები-თქო.

ფარას გ ა ნ გ ე ს ხ ე ნ ს – ხუბ. 225.10 – ფულს ისესხებს შენგან.

თუ თანხმოვანი პრეფიქსს მოსდევს **ი**- ხმოვანი, წინდებული უცვლელად რჩება.

ბედი ა ნ ო მ ი რ ე ჩქიმი – ხუბ. 361.24 – ბედი მიდგას (წინ) ჩემი.

ანო + ო > 1. ანნ...

2. ანა...

1. **ანნ**...

ა ნ ნ ც უ ნ გ ფინიაქ – ხუბ. 169.6 – წა(მო)უძღვა ფინია.

2. **ანა**...

ა ნ ა თ ხ ო ზ გ კვირკვიქ – ხუბ. 198.8 – წა(მო)უძღვა მორგვი.

ანო + უ > ანუ...

ცხენს ა ნ უ ძ გ ნ ი ა ქონია, დო ჯოღორენს ანუძგნია ნაცალა – ხუბ. 115.37 – ცხენს (წინ) უძევსო ქონიო, და ძაღლებს უძევთო წინ თივა (ზედმიწ. „ნაცელი").

ანო- წინდებულს თუ ერთვის **ქო**- ნაწილაკი, **ქო**- ნაწილაკის ხმოვანი ემსგვავსება მომდევნო **ა** ხმოვანს და შეირწყმის ერთ **ა** ხმოვნად. რამდენი-

მე გამონაკლისი დასტურდება ტექსტებში, როდესაც ა-ს მაგივრად გრძელ ჯ-ს ვიღებთ.

კარიდორს ქაწოდგრთგ – ხუბ. 183.9 – კორიდორში დადგა.

ათე ჭითა პაპაქ ქოწოხვადგ – ხუბ. 263.9 – ეს წითელი მღვდელი შემოხვდა.

ქოწოხვადგ < ქო-ოწო-ხვადგ.

მუში ნარჩვი იარაღი ასეთი ჯგეგეს ქოწოუსვანჯგ – ყიფშ. 160.5 – მისი ნაძარცვი იარაღი ახლაც ჯგეგეს უსვენია (წინ).

ქო + აწო თანხმოვნის წინ:

დიდი ტურაქ ქაწოფხვადგ – ხუბ. 288.31 – დიდი ტურა შემომხვდა.

ჩილი დო ქომონჯი გალე ქაწოხენან – ხუბ. 91.30 – ცოლი და ქმარი გარეთ არიან წამომჯდარი.

თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი ო ხმოვნით, წინდებულის ო ხმოვანი სუსტდება გ-დ ან სულ იკარგება:

თოლს ქაწგმორუმუ – ყიფშ. 156.20 – თვალ(თ) დამიბნელდა.

ქაწგმორუმუ < ქო-აწო-მორუმუ > ქააწუმორუმუ > ქაწგმორუმუ.

დუცუ ქაწგგოცვილა – ყიფშ. 56. – თავს შენ წინ მოვიკლავ.

გამრგკლიას ქაწმორინეს – ყიფშ. 154.28 – გამრეკლიას წამიყენეს.

კართეშა ქაწგოსხაპანსია – ხუბ. 209.39 – კალთაში ჩაგიხტებაო.

ქო + აწო + ა/ო > 1. ქაწაა...
2. ქაწა...
3. ქაწა...

1. **ქაწაა**...

ბოშიქ ქაწააჩოქგ წოხოლე – ყიფშ. 80.29 – ვაჟმა წაიჩოქა წინ.

2. **ქაწა**...

ქაწაზადგ დაქ – ხუბ. 166.15 – შეეგება და.

3. **ქაწა**...

ქაწაცუნი თენეფს – ხუბ. 267.35 – წაჰყევი ამათ.

ქო + აწო + უ > 1. ქაწუუ...
2. ქაწუ...

1. **ქაწუუ**...

წოხოლე ქაწუუდუ – ყიფშ. 41.16 – წინ დაუდო.

2. **ქაწუ**...

ქონია გეჭოფია დო ჯოღორენს ქაწურღვია – ხუბ. 115.38 – ქონი აიღეო და ძაღლებს დაუყარეო (წინ).

თუნთის ქაწუოლუ წოხოლე – ხუბ. 12.34 – დათვს დაუვარდა წინ.

ქო + აწო + ი > 1. ქაწიი...
2. ქაწი...
3. ქაწი...
4. ქაწი...

1. **ქაწიი**...

ჳე ჯინი ქაწიიცვილუუ – ყიფშ. 57.27 – ცოტა ნადირი მოკლა სიარულისას (ზედმიწ. „წაიკლა").

2. **ქაწრ**...

ქაწრცუნუ – ხუბ. 167.17 – წაიყოლა (წინ).

3. **ქაწი**...

ქაწიხუნუ თე ვეზირქ – ხუბ. 231.5 – დაისვა (წინ) ამ ვეზირმა.

4. **ქაწი**...

ე ძღაბი თაქ ქაწიტუ – ხუბ. 176.10 – ეს გოგო აქ დატოვა (აივანზე...).

აწო- წინდებულის მნიშვნელობა **წინ** სიტყვას უკავშირდება:

ათენეფი კოს წოხოლე ქაწუუდუ ნდიიქ – ყიფშ. 41.16 – ესენი კაცს წინ დაუწყო დევმა.

უკახალე თინა გეთხოზგ, წოხოლე თენა აწოთხოზგ – ხუბ. 109.8 – უკან ის მისდევს, წინ ეს მიუძღვის.

(კერქ) თუნთის ქაწუოლუ წოხოლე, თუნთიქ... გერს ქაწურაგუ, გერქ... ლევანს ქაწუბაზუ – ხუბ. 12.34 – ტახმა დათვს დაუგდო წინ, დათვმა... მგელს დაუგდო (წინ), მგელმა... ლევანს დაუხეთქა (წინ).

ქაწირაცგ წოხოლე (დემეფი) დო გეგწორაცგ გვალენს – ხუბ. 205.35 – წაირეკა წინ (დევები) და გადარეკა მთებზე.

ბოშიქ ქაწააჩოქგ წოხოლე - ყიფშ. 80.29 – ვაჟმა დაიჩოქა წინ.

წოხოლე ქაწოხვადესგ ართი კოცგ – ყიფშ. 15.17 – წინ დახვდნენ ერთ კაცს.

ქობალი ბეგოს ქაწუდგგ – ხუბ. 101.27 – პური ბეგოს დაუდგა (წინ).

ქგმორთგ დო ბეგოს ქაწუდირთგ – ხუბ. 98.36 – მოვიდა და ბეგოს დაუდგა (წინ).

ქაწაზადგ დაქ – ხუბ. 166.15 – მიეგება (წინ) და.

ალი-ფოლადიქ ლეკურ მურქუ. ადამურქ ლეკური ქაწუზადუ – ხუბ. 275.11 – ალი-ფოლადმა ხმალი მოუქნია. ადამურმა ხმალი მიუგება (წინ).

გამრგკლიას ქაწმორინეს – ყიფშ. 154.28 – გამრეკლიას დამიყენეს (წინ).

ბედი აწომირე ჩქიმი – ხუბ. 361.24 – წინ ჩემი ბედი მიდგას.

თოლს ქაწგმორუმუ – ყიფშ. 156.20 – თვალს დამიბნელდა (წინ).

ირო თე არაბიქ ქაწასხაპგ – ხუბ. 169.2 – სულ ეს არაბი დაუხტოდა (წინ).

ათაქინე დუცუ ქაწგგოცვილა – ყიფშ. 56.9 – აქვე თავს მოვიკლავ (შენ წინ).

თიშა ქაწუცოთამგ თი ნაონთხალი – ხუბ. 238.26 – იმისათვის დაუგდია (წინ) ის ნაოთხალი.

აწო- წინდებულის წინ ზმნისართთან დაკავშირება ჭირს შემდეგ ზმნებში:

ხეჩოს ღვინქ აწაკორდგ – ყიფშ. 20.19 – ხეჩოს ღვინო შემოაკლდა (წინ, შემდეგში, მომავალში?).

ე ძღაბი თაქ ქაწიტუ – ხუბ. 176.10 – ეს გოგო აქ დატოვა.

გიწო-

გიწო- + პრეფიქსი (თახმოვოვანი) + ხმოვანი (ფუძისა)...

ათენა მა გიწომჯუმუანსია ანწინეშის – ხუბ. 228.22 – ეს მე წამიძღვანებსო აწი (შდრ. იქვე: ანწიან „ოჩერედის“ მა ეწომგცუნუანსია ინავა – შემდეგში მე წამიძღვანებსო (წინ).

გიწო + ო > გიწა...

გიწაჯღუნგ დო თე ჯიხაშა ქგმიცუნგ – ხუბ. 233.7 – წაუძღვა და ამ ციხესთან მიიყვანა.

გიწო + უ > გიწუ...

ორქო დო ვარჩხილი ვა გიწუღგ ხენწგფეს – ყიფშ. 72.19 – ოქრო და ვერცხლი არ გამოართვა ხელმწიფეს.

ტექსტებში ეს სამიოდე მაგალითი დასტურდება. პირველი ორის მიხედვით გამოდის, რომ **გიწო-** = **ეწო**-ს. მესამე მაგალითი განსხვავებულია: გიწუღგ – გამოართვა ამ მნიშვნელობით ე/იწუღგ არ უნდა იყოს.

ასეთივე მნიშვნელობით გვაქვს იმავე ზმნის ორიოდე მაგალითი, სადაც ზმნისწინის **გ** გაუჩინარებულია, ვინაიდან ზმნისწინს უძღვის **ვა**-ნაწილაკი.

სი შაურს ვაწომიღა, მუჯოთ ვა მიღუნი – ხუბ. 310.20 – შენ შაურს ვერ გამომართმევ, რადგანაც არ მაქვს.

გეგიწო-

გე-გიწო- + თანხმოვანი (ფუძისა)...

კაკუტი მეუტახგდეს, ხეშე გეგწოლაფუდეს – ყიფშ. 150.10 – „კაკუტი“[1] გასტეხიათ და ხელიდან გავარდნიათ („გადმოვარდნიათ“).

გეგწოლაფუდეს < გე-გიწო-ლაფუდეს > გეგგწოლაფუდეს > გეგწოლაფუდეს.

გე + გიწო + უ > 1. გეგგწუუ...
2. გეგწუუ...
3. გეგიწუ...

1. **გეგგწუუ**...

ცირაშა ქიმერთია და პიჯალა გეგგწუუღია – ყიფშ. 33.9 – ქალთან მიდი და პირობა ჩამოართვიო.

გეგგწუუღი < გე-გიწო-უღი > გეგიწუუღი > გეგწუუღი.

2. **გეგწუუ**...

გეგწუუღეს ხე ართიანს – ყიფშ. 87.17 – ხელი ჩამოართვეს ერთმანეთს.

გეგწუულეს < გე-გიწო-ულეს > გეგიწუულეს > გეგგწუულეს > გეგწუულეს.

3. **გეგიწუ**...

უკულაში ჯიმაქ გეგიწუღუ მუმას... ფარა – ყიფშ. 8.5 – უმცროსმა ძმამ გამოართვა მამას... ფული.

---

[1] ღომის საცეხვი ჯოხი.

გეგიწუღუ < გე-გიწო-უღუ > გეგიწუუღუ > გეგიწუღუ.

გიწო- წინდებული **გე**-თი გართულებული როცა არის, უცვლელი სახით აღარ გვხვდება. იგი იძლევა **გეგიწო**-ს, რომელმაც პირველი ხმოვნის დასუსტებით შეიძლება **გეგგწო**- მოგვცეს და სრულიად დაკარგვით **გეგწო**-. **გე**- ყოველთვის უცვლელი სახითაა.

ცალკე გამოვყოთ ისეთი შემთხვევები, როდესაც მეორე **გ**-თანხმოვანი ჩავარდნილია.

გეგეწო > გეგიწო > 1. გეიწო...

2. გეიწო... უშუალოდ შეხვედრილი ხმოვნებიდან მეორე **ი** სუსტდება **ი**-დ.

1. **გეიწო**...

თანხმოვნის წინ:

არძას ჯგირი გურით დუდი გ ე ი წ ო ტ ყ უ რ უ – ხუბ. 27.3 – ყველას კარგი გულით თავი გამოსტყუა.

მუჟანს ხეს გ ე ი წ ო ი ღ ა ნ ს გ ნ, ვენაჯინა თოლი დო პის – ხუბ. 35.23 – როცა ხელს ჩამოგართმევს, არ შეხედო თვალსა და სახეში.

გეიწოიღანს < გეიწოგიღანს.

მე-2 ობიექტური პირის ნიშანი **გ** ჩავარდნილია, მაგრამ ივარაუდება და ამიტომ უშუალოდ მოხვედრილ ხმოვნებს შორის ასიმილაცია არ ხდება.

გეიწო + უ > გეიწუ...

ხე გ ე ი წ უ ღ ეს ართიანს – ხუბ. 37.4 – ხელი ჩამოართვეს ერთმანეთს.

ლაგამი აშო გ ე ი წ უ ღ ი – ხუბ. 129.19 – ლაგამი (აქეთ) გამოართვი.

2. **გეიწუ**...

გ ე ი წ უ ო ლ გ ხეშე ირფელქ – ხუბ. 89.16 – გაუვარდა ხელიდან ყველაფერი.

გეიწუოლგ < გეიწო – უოლგ > გეიწუულგ > გეიწუოლგ.

გ ე უ წ უ ღ გ ბეჭედი – ხუბ. 126.10 – გამოართვა ბეჭედი.

გეუწუღგ < გეიწო-უღგ > გეიწუუღგ > გეიწუღგ > გეუწუღგ.

გაგიწო-

გა + გეწო + უ > 1. გაგგწუუ...

2. გაგწუ...

1. **გაგგწუუ**...

თე კოს გინი გ ა გ გ წ უ უ ც ო ნ ა ნ გ – ყიფშ. 44.27 – იმ კაცს ხბო გამოართვან.

2. **გაგწუ**...

ზიტყვას გ ა გ წ უ ღ ა ნ ქ ი ა – ხუბ. 258.19 – სიტყვას ჩამოვართმევო.

ის შიშით ლეკურქ გ ა გ წ უ ო ლ გ – ხუბ. 185.9 – მას შიშით ხმალი გაუვარდა.

გაგწუოლგ < გა-გეწო-უ-ოლგ > გაგიწუუოლგ > გაგგწუოლ > გაგწუოლგ.

მეორე **გ** თანხმოვანი გაუჩინარებულია და ვიღებთ **გაიწო**-ს. ასიმილაცია არც აქ ხდება, რადგანაც **გ** იგულისხმება.

თანხმოვნის წინ:

მუთ უღუნ ირფელს გ ა ი წ ო ყ ი დ ე ნ ს – ხუბ. 154.21 – რაც აქვს, ყველაფერს იყიდის (მისგან).

ცხენი გ ა ი წ უ მ ც უ ნ უ ა – ხუბ. 268.30 – ცხენი გამომართვაო.

გაიწო-მიცუნუა < გაიწომცუნუა > გაიწუმცუნუა.

გაიწო + უ > 1. გაიწუუ...
2. გაიწუ...

1. **გაიწუუ**...

დიდაქ ქიმუუღგ სქუას... წუღაზეფი... (ბოშიქ) გ ა ი წ უ უ ღ გ ჩაფუ-ლა „მიიბდვანქია" – ხუბ. 60.30 – დედამ მიუტანა შვილს...წუღები... (ვაჟმა) გამოართვა ფეხსაცმელი („ჩაფულა"), „ჩავიცვამო".

2. **გაიწუ**...

გ ა ი წ უ ღ გ თოფი – ხუბ. 159.35 – გამოართვა თოფი.

გ ა ი წ უ ც ო ნ ა თ ი ა თინავა – ხუბ. 94.11 – გამოვართვათ ისო.

გ ა ი წ უ ს ხ ა პ გ ლიფშიქ ხეშე ძღაბის – ხუბ. 130.20 – გაუხტა ნემსი ხელიდან გოგოს.

აფხაქ გ ა ი წ უ ო ლ გ ობრის – 261.27 – ბეჭი გაუვარდა ორბს.

გაიწუოლგ < გაიწო-უ-ოლ > გაიწუულ.

გაიწო + ი > გაიწი...

ირთგ ე ბოშიქ, ირთგ... დო გ ა ი წ ი ნ წ ყ გ ლაგამი – ხუბ. 130.7 – იტრიალა ამ ვაჟმა, იტრიალა... და წაიძრო ლაგამი.

გიწო- წინდებულზე დართული **გე**-, **გა**- წინდებულებით მიღებულ ორმაგად რთულ წინდებულებს – **გაგწო**-, **გეგწო**-ს ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ – უკუქცევითობას გამოხატავენ. ზოგჯერ ერთსა და იმავე ზმნასთან დასტურდებიან სავსებით ერთი და იმავე მნიშვნელობით.

გ ე ი წ უ ო ლ გ ხეშე ირფელქ – ხუბ. 89.16 – გაუვარდა („გამოუვარდა") ხელიდან ყველაფერი.

შდრ.: ის შიშით ლეკურქ გ ა გ წ უ ო ლ გ – ხუბ. 185.9 – მას შიშით ხმალი გაუვარდა („გამოუვარდა").

ასევე:

გ ე უ წ უ ღ გ ბეჭედი – ხუბ. 126.10 – გამოართვა ბეჭედი.

გ ე გ წ უ უ ღ გ ხრისტაგანქ აბგა – ყიფშ. 89.8 – გამოარვა ხრისტაგანმა აბგა.

შდრ.: თათრაყანქ ბეგოს გ ა გ წ უ ღ გ მუში ქაშქვილი დო ქასაგანი – ხუბ. 101.25 – თათრაყანმა ბეგოს გამოართვა თავისი მშვილდი და ისარი.

დიდაქ ქიმუუღგ სქუასგ... წუღაზეფი... (ბოშიქ) გ ა ი წ უ უ ღ გ – ყიფშ. 60.30 – დედამ მიუტანა შვილს... წუღები... (ვაჟმა) გამოართვა.

შემდეგ:

ცირაშა ქიმერთია და პიჯალა გ ე გ გ წ უ უ ღ ი ა – ყიფშ. 33.9 – ქალთან მიდი და პირობა ჩამოართვი („გამოართვი").

შდრ.: ზიტყვას გ ა გ წ უ ღ ა ნ ქ ი ა – ხუბ. 258.19 – სიტყვას ჩამოვართმევო („გამოვართმევო").

გეგიწო-, **გაგიწო-** ზმნისწინების მნიშვნელობა უდრის ან დაიყვანება **გამო-** (აგრეთვე, **ჩამო-**) ზმნისწინზე.

ხშირად არის ორივე „ღ“ ძირის ზმნებთან, რომლებთანაც „გამორთმევის“ მნიშვნელობა ახალ მნიშვნელობადაც განვითარებულია ზოგჯერ.

გეგწუუღეს ხე ართიანს – ყიფშ. 87.17 – ჩამოართვეს ხელი ერთმანეთს. ქართულის მსგავსი იდიომია.

თე კოს გინი გაგწუუცონანგ – ყიფშ. 44.27 – ამ კაცს ხბო ჩამოართვან (წაართვან).

შდრ.: ცხენი გაიწუმცუნუა – ხუბ. 268.30 – ცხენი ჩამომართვაო (გამომართვაო).

ქიმეჩგ ქონება დო გაიწუღგ ენა – ხუბ. 279.25 – მისცა ქონება და გამოართვა ეს.

იგივე წინდებული თვითონ „ცილ“-ძირის ზმნასთანაც გვხვდება:

არბას ჯგირი გურით დუდი გეიწოტყურუ – ხუბ. 27.3 – ყველას კარგი გულით თავი გამოსტუა.

გაიწუსხაპგ ლიფშიქ ხეშე ძღაბის – ხუბ. 130.20 – გამოუხტა ნემსი ხელიდან გოგოს.

ირთგ ე ბოშიქ, ირთგ... დო გაიწინწყგ ლაგამი – ხუბ. 130.7 – იტრიალა ამ ვაჟმა, იტრიალა და წაიძრო ლაგამი.

ამრიგად, მეგრულის **წო**-იანი წინდებულები მიუთითებენ წინ, წინისკენ ადგილსა და მიმართულებას[1]. გამონაკლისია იშვიათად, როდესაც **წო**-იანი წინდებული ქვევით, რისამე ქვეშ ადგილსა და მიმართულებას მიუთითებს.

ლა- დართული წინდებულები

მელა-, მილა-, მოლა-, მულა

თანხმოვნის წინ.

1. **მელა**...

შქირენს მელაჭკუმაფუ ვა აკო – ყიფშ. 173. 3. – შიმშილს მისაჭმელი არ უნდა.

2. **მილა**...

ათაქ ჯიხა რენია... დო თექ მილახვილუნია – ხუბ. 233. 5 – აქ ციხე არისო... და იქ არის ჩამწყვდეულიო.

ნამ ცუდეს მილარე თი დემეფია – ხუბ. 240. 12 – რომელ სახლში არის ის მდევებიო.

3. **მოლა**...

მოლაბრთით ცუდეშა – ყიფშ. 22. 18 – წამოვედით შინ.

---

[1] არნ. ჩიქობავა, „ჰან. გრამ. ან.“, 119., „წარ- პრევერბი...“, 160.

მოლაზოჯია... ონჯირუუ ოთახშა – ყიფშ. 65. 26 – წამობრძანდით... საწოლ ოთახში.

მოლა- > მალა- ...

მალართ ე ბომიქ მუში ცუდეშა – ყიფშ. 45. 24 – (48. 13; 49, 28) – წამოვიდა ეს ვაჟი თავის სახლში.

მალართ აშო – ხუბ. 289. 20 – წამოვიდა აქეთ.

4. **მულა**...

ცუდეს მულახე – ხუბ. 215. 20. – შინ ზის.

(მაჟირა ცუდეშა) მუნილით... ამარი მულაძუნია – ხუბ. 22. 12 – (მეორე სახლში) შემოდით... აქ ძევსო.

მოლა- → მოლ- ... თუ ეს წინადებული თანხმოვანი პრეფიქსის წინაა, რომელსაც მოსდევს ხმოვანი **ა, ო**.

მოლმაცუნი – ყიფშ. 56. 8 – წამომყევი.

ხოლო თუ ამ პრეფიქსს **ი** ხმოვა ნი მოსდევს, შესაძლებელია, დაიკარგოს არა წინდებულის ხმოვანი, არამედ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი, ხოლო წინდებული უცვლელად დარჩეს:

აშო მოლამცონუა – ხუბ. 153. 17 – აქეთ წამომიყვანაო (შდრ. იქვე: აშო მოლამიცონუა – ხუბ. 153. 20).

მოლა- (მალა-) ხმოვნის წინ:

მოლა + ო → 1. მოლაა...
2. მალაა...
3. მოლა...

1. **მოლაა**...

ხენწეფექ მუშეფი მოლააჩქუ – ყიფშ. 71. 22 – ხელმწიფემ მუშები წარმოგზავნა.

2. **მალაა**...

საქომონჯოქ თეურეშე ოკო მალააცოთასგ – ყიფშ. 48. 25 – საქმრომ იქიდან უნდა წამოაგდოს.

3. **მოლა**...

ჯარი მოლაჩქუ – ხუბ. 168. 18 – ჯარი წარმოგზავნა.

მოლა + უ → 1. მოლოუ...
2. მოლუუ...
3. მოლუ...

1. **მოლოუ**...

ქოთხეის, მოლოურთგმუნდუკონი – ყიფშ. 106. 4 – სთხოვეს, რომ წამოსულიყო.

2. **მოლუუ**...

ე დემს მოლუუტყუაფუთ – ყიფშ. 42. 7 – ამ დევს წამოუტყუებივართ.

3. **მოლუ**...

მოლურს თინა – 36. 11 – წამოვა ის.

მოლა +ი → 1. მოლეე...
2. მოლე...
3. მალე...

1. **მოლეე**...

მართახი მოლეეღგ – ყიფშ. 14. 5 – მათრახი წამოიღო.

მოლეეცონგ ეობრიქგ – ყიფშ. 39. 6 – წამოიყვანა იმ ორბმა.

2. **მოლე**...

წყარით მოლეღია – ხუბ. 241. 5 – წყალიც წამოიღეო.

ოკო მოლეპონე – ყიფშ. 10. 5 – უნდა წამოვიყვანო.

3. **მალე**...

ერემქ კვარია მალეცუნგ – ხუბ. 241. 16 – ირემმა ყვავი წამოიყვანა.

მოლა +ა→ მოლა...

ათეს ქეგედოხოდგ ე ცირაქ დო თეში მოლაცუნუ ჯარს – ყიფშ. 29. 4 – ამაზე დაჯდა ეს ქალიშვილი და ისე წამოჰყვა ჯარს.

მელა-, მილა-, მოლა-, მულა- წინდებულები ძნელი გასარჩევია ერთმანეთისაგან, როდესაც პირველი ნაწილის ხმოვანი სუსტდება **გ**-დ ან სრულიად იკარგება. ეს, ჩვეულებრივ, ხდება მაშინ, როდესაც წინდებულს წინ ემატება **ქო**- ან **ვა**- ნაწილაკი. თუმცა დადასტურებულია ისეთი შემთხვევაც, როდესაც ნაწილაკები არ ერთვის, მაგრამ მაინც ვიღებთ **გ**-ს.

მგლარე დო ყარულენც – ხუბ. 72. 37 – (შიგ) არის და ყარაულობს.

ასეთ შემთხვევაში კონტექსტი უნდა გვშველოდეს, მაგრამ აქ კონტექსტიც არაფერს ამბობს, რადგანაც ხშირად ორივე ერთი მნიშვნელობით იხმარება. მგლარე შეიძლება მიიღებოდეს მილარე-სგანაც და მოლარე || მულარე-სგანაც.

კონტექსტის გარდა, განსხვავების გაგებაში გვიშველის თვითონ ნაწილაკებიც: მილა- წინდებულთან ვა- იძლევა ვე-ს, ხოლო მოლა- წინდებულთან – უცვლელი რჩება.

არძა ოთახუეფი დილუ, მარა კოჩი ნამუთინს ვემლახვილუ – ხუბ. 7. 28 – ყველა ოთახი დაიარა, მაგრამ კაცი არც ერთში (შიგ) არ დახვედრია.

ვემლახვილუ < ვამგლახვილუ < ვამილახვილუ...

ქიმერთ ართი ცუდეშა, მარა მუთუნი ვა მლახვილუუ – ყიფშ. 57. 21 – მივიდა ერთ სახლში, მაგრამ არაფერი არ დახვდა (შიგ).

ვამლახვილუუ < ვამგლახვილუ < ვამულახვილუუ < ვამოლახვილუუ.

მოლა- წინდებულს ვვარაუდობთ, თუ **ქო**- → **ქუ**-ს ან უცვლელი რჩება, თუ **ქო**- > 1. **ქე**-... 2. **ქი**-ს..., მელა- მილა- წინდებულს ვვარაუდობთ.

1. **ქო**...

მინააჯინგ ნი, ... მუში რაში ქომგლარე – ყიფშ. 99. 11 – რომ შეიხედა... მისი რაში არის (შიგ).

2. **ქო > ქუ**...

მიდართეს... ფაცხაშა, თექ ქ უ მ ლ ა დ ო ხ ო დ ე ს – ყიფშ. 93. 28 – წავიდნენ... ფაცხაში, იქ დასხდნენ.

ძღაბი ქ უ მ ლ ე ტ უ მუმაწკემა – ხუბ. 151. 5 – გოგო დატოვა მამასთან.

3. **ქო > ქე**...

გალესოფგ ჩირქე დო ქ ე მ ლ უ ჭ კ ო მ უ – ხუბ. 306. 6 – გამოიგლიჯა ფეხი და შეაჭამა. (შდრ. იქვე: მ ი ლ ა მ ჭ კ ო მ ე ვ ე „რომ შემაჭამე").

4. **ქო > ქი**...

ათე ლაგამი პის ქ ი მ ლ ე დ ვ ი ა – ბუბ. 129. 14 – ეს ლაგამი პირში ჩაიდეო.

თუ ნაწილაკის ხმოვანი **ო > გ**-ს, მაშინ უფრო ძნელი ხდება გარჩევა.

1. **ქგმგლაა**...

ქ გ მ გ ლ ა ა ნ ჯ ი რ ე ე ს თიმუ სერს – ყიფშ. 54. 2 – დააწვინეს (შიგ) იმ ღამეს.

2. **ქგმლა**...

ართი დედგბი ქ გ მ ლ ა ხ ე – ყიფშ. 57. 22 – ერთი დედაბერი ზის (შიგ).

სულ ორიოდე მაგალითია ისეთი, როდესაც წინდებულს თავისი ხმოვანი შენარჩუნებული აქვს, მიუხედავად **ქო**- ნაწილაკის დართვისა.

ქგმულმო...

მულანწყვილი ორომეს თექი ქ გ მ უ ლ მ ო ხ უ ნ ე ს – ყიფშ. 155. 1 – ჩაწყვეტილ ორმოში იქ ჩამსვეს.

მ ი ლ ა- მიუთითებს შიგნით ჰორიზონტალურ ადგილს. ქართულად შეესატყვისება წინდებული **შე**- ან **ჩა**- და, აგრეთვე, სახელს -**ში** თანდებული უჩნდება.

ნამ ცუდეს მ ი ლ ა რ ე თი დემეფია – ხუბ. 240. 12 – რომელ სახლში (შიგ) არის ის მდევებიო.

(შდრ.: მ უ ლ ა რ ე ნ ჯ ი ცუდე – ხუბ. 158. 15) – საცხოვრებელი სახლი.

თექ (ბილიოს) გვერი მ ი ლ ა ხ ე დ გ ნ, მუთ გიჩქდგ თენავა – ხუბ. 136. 16 – იქ (თეთრეულში) რომ გველი იჯდა (შიგ), რა იცოდი ესო.

მუ ქიმინას? მანგარი ცუდეს მ ი ლ ა ხ ვ ი ლ გ დინახალე – ხუბ. 22. 18 – რა ქნას? „მაგარ" სახლში არის შემწყვდეული შიგ.

ირ კოჩი ართო მ ი ლ ა ტ ყ ო ბ უ თ კარ კილეროვე – ხუბ. 151. 38 – ყოველი კაცი ერთად შემალული კარდაკეტილ(შ)ი ხართო.

განჯია ეთი კარია, თექ მ ი ლ ა კ ი რ გ ნ ი ა... რაში – ხუბ. 117. 3 – გააღეო ის კარიო, იქ არის დაბმულიო... რაში.

ათე ლაგამი პის ქ ი მ ლ ა დ ვ ი ა – ხუბ. 129. 14 – ეს ლაგამი პირში ჩაუდეო.

მ ე ლ ა - მ ი ლ ა -საგან განსხვავებული მნიშვნელობითაა:

შქირენს მ ე ლ ა ჭ კ უ მ ა ფ უ ვა აკო – ყიფშ. 173. 3 – შიმშილს მისაჭმელი არ უნდა.

ხორცის მილუჭკუმუანს გიორგი – ხუბ. 152. 31 – ხორცს აჭმევს, „წააჭმევს“ გიორგი.

მულა- წინდებულს სავსებით ის მნიშვნელობა აქვს, რაც წინა მილა-ს.

კარი განჯუ მაჟირა ცუდეში... მუნილით... ამარი მულაბუნია – ხუბ. 22. 12 – კარი გააღო მეორე სახლისა... შემოდით... აქ (შიგ) ძევსო.

ცუდეს მულახე, სოთინი ვემურც – ხუბ. 215. 20 – სახლში ზის, არსად არ მიდის.

დინოხოლე მულაჯანუნია ართი ჯგირი ძღაბია – ხუბ. 134. 3 – შიგნით (შიგ) წევსო ერთი კარგი გოგოო.

ქიმერთგ ართი ცუდეშა, მარა მუთუნი ვარ მულახვილუუ – ყიფშ. 57. 21 – მივიდა ერთ სახლში, მაგრამ არაფერი (შიგ) არ დახვდა. ძღაბი ქუმლეტუ მუმაწკგმა დო მუქ ბალკონს ქაწოდოხოდგ – ხუბ. 151. 5 – გოგო დატოვა მამასთან და თვითონ აივანზე წამოჯდა.

მოლა- მნიშვნელობით უდრის ქართულის **წამო**-ს:

მოლაბრთით ცუდეშა – ყიფშ. 22. 18 – წამოვედით შინ.

მოლართეს დო კინი მუნეფიში ქალაქიშა ქომორთეს – ყიფშ. 5. 4 – წამოვიდნენ და კვლავ თავიანთ ქალაქში მოვიდნენ.

გიორგიქ მოლართგ თუდონი სართულიშა – ხუბ. 147. 35 – გიორგი წამოვიდა ქვემოთა სართულისაკენ.

ცუდეშა მოლაზოჯითია – ხუბ. 13. 2 – სახლში წამობრძანდითო. მოლარაცეს აშო: ორინჯი, კოჩი – ხუბ. 252. 23 – წამორეკეს აქეთ: საქონელი, კაცი.

მუთ ჯგირი დო სქვამი ქორდუნი, ირფელი მოლეღეს დო მოლართეს – ხუბ. 5. 10 – რაც კარგი და მშვენიერი იყო, ყველაფერი წამოიღეს და წამოვიდნენ.

ჯარი მოლაჩქუ – ხუბ. 168. 18 – ჯარი წამოგზავნა.

საქომონჯოქ თეურეშე ოკო მალააცოთას – ყიფშ. 48. 25 – საქმრომ იქიდან უნდა წამოაგდოს.

ამრიგად, მილა-, მულა- წინდებულები აღნიშნავენ შიგნით, ჰორიზონტალურ ადგილს. ისინი სავსებით ემთხვევიან ერთმანეთს მნიშვნელობით და ხშირად ერთსა და იმავე კონტექსტში, ერთსა და იმავე ფუძესთან გვხვდებიან, მაგალითად:

ნამ ცუდეს მილარე თი დემეფია – ხუბ. 240. 12 – რომელ სახლში არიან ის მდევებიო.

ნამ ცუდეს სქანი ოსური მულახენი... – ხუბ. 167. 11 – რომელ სახლშიც შენი ცოლი ზის...

განსხვავება აშკარაა მოლა- წინდებულისა, რომელსაც ქართულის **წამო**-ს მნიშვნელობა აქვს, აგრეთვე, მელა- წინდებულისა – „ჯკომ“ ძირის ზმნებში (ქემლუჯკომუ „შეაჯამა“, მელაჯკუმაფუ „მისატანებელი“...); მოლა- წინდებულს საპირისპირო მელა- „წამო-ს“ მნიშვნელობით არა აქვს. მას უპირისპირდება მილა-.

ამ ორი წინდებულის შედგენილობა ასეთია:

მე-ლა მი-ლა

მო-ლა მუ-ლა

მეორე შემადგენელ ნაწილად ოთხივეში ლა- გამოიყოფა. პირველ ნაწილად არის მე-, მი-, მო-, მუ-.

ჩვეულებრივ, მი-ს < მე, მუ-ს < მო. პირველადია **მე-**, **მო**, ხოლო **მი**, **მუ** მეორეულია.

ძნელი სათქმელია, ასევეა თუ არა ამ შემთხვევაშიც, რადგანაც თუ მილა-მელა-საგან მომდინარეობს და მულა- მოლა-საგან, მოსალოდნელია, რომ ფორმით მეორეული მნიშვნელობით იგივე იყოს, რაც ამოსავალს აქვს, მაგრამ ეს ასე არ არის. მელა-ს, როგორც დავინახეთ, სულ სხვა მნიშვნელობა აქვს და მილა-ს – სხვა, ასევე მოლა-ს და მულა-ს. სამაგიეროდ ერთმანეთს ემთხვევა მნიშვნელობით მილა- და მულა-.

ხომ არ არის ისინი ერთი და იმავე წინდებულის სახეცვლილება, ე. ი. მათი პირველი ნაწილაკი მი-, მუ- ერთი წარმოშობისაა. ი და უ-ს მონაცვლეობა მეგრულში დასაშვებია. მაგალითად: ნისა, ნოსა; ბირგული, ბურგული.

მელა-მოლა-, როგორც აღვნიშნეთ, შიგნით ადგილს არ მიუთითებს, მილა-, მულა-საგან განსხვავებით.

ამ წინდებულებს „შიგნით"-ის მნიშვნელობას მეორე ნაწილი **-ლა**- ანიჭებს. **-ლა**- კი ორივე წყებისათვის (**მე**, **მო**-იანებისთვისაც და **მი**, **მუ**-იანებისთვისაც) საერთოა. ამ რთულ წინდებულთა პირველ ნაწილს თუ მივაწერთ ამ დიფერენციაციის შექმნას, გაუგებარია – რატომ. ცხადია, დიფერენციაციის მიზეზი პირველი ნაწილი არც არის და განსხვავება, რომელსაც ამ ორი წყების მნიშვნელობაში იძლევა **მე**, **მო**, **მი**, **მუ**, შემთხვევითი უნდა იყოს. მაგრამ ამ ორი წყების განსხვავება მნიშვნელობის მიხედვით მაინც ფაქტად რჩება. განსხვავების მიზეზი ისევ მეორე ნაწილში (**ლა**-ში) უნდა ვეძიოთ.

გამულა-

მილა-, მულა-ს როცა გა- დაერთვის შიგნიდან უკუქცევითობას გამოხატავს და მნიშვნელობით უდრის „შიგნიდან გამო"-ს.

თანხმოვნის წინ:

1. **გამულა-**

ქაყოთგ ბოშიქგ... ქგდაანთხგ ირემქგ ნი, გამულასხაპუ ყურდგელქგ... ქგდაანთხგ ყურდგელქგ ნი, გამულასხაპუ კოლოფიაქგ – ყიფშ. 66. 20 – ესროლა ვაჟმა... რომ დაეცა ირემი, გამოხტა (შიგნიდან) კურდღელი... რომ დაეცა კურდღელი, გამოხტა „კოლოფია".

2. **გამლა**...

ბეგო დო თათარყანი ჟირხოლო ართიანც გგნა, მუჭოთ ცვალი ცვალიშე გამლაკვათე – ხუბ. 99. 24 – ბეგო ლა თათარყანი ორივე ერთმანეთს ჰგვანან, როგორც ყველი ყველიდან გამოკვეთო.

ენა დიდ კითის მიმნოხვე დო გოკვათეს დიდი კითი წყენარო. გამლასხაპგ ალიქერქუქ – ხუბ. 294. 36 – ეს დიდ თითში იყო შემჯდარი და გაკვეთეს დიდი თითი. წყნარად გამოხტა (შიგნიდან) ალიქერქუ.

ელა- || ილა-

თანხმოვნის წინ:

ქგდიიჭყეს... პლატოკიში ელაღალა – ყიფშ. 92. 23 – დაიწყეს... ცხვირსახოცის ამოღება.

(სქანი ღუჯი) მა ელარსოფიო? – ყიფშ. 100. 15 – (შენი ყური) მე აგაგლიჯე?

თუ თანხმოვანი პრეფიქსია **ა** (აგრეთვე **ო**) ხმოვნით, წინდებულს ეკვეცება ბოლო ხმოვანი.

ელმაკითხე კოჩი ვაცუნცუ – ყიფშ. 57. 15 – შესაკითხავი „მრჩეველი" კაცი არა ჰყავს.

თუ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **ი** არის, იგი სუსტდება **გ**-დ.

თე კოჩი ელამგჯანუდუა – ხუბ. 18. 1 – ეს კაცი მეწვაო (გვერდში).

ხმოვნის წინ:

ელა + ა → 1. ელაა...
2. ელნ...

1. **ელაა**...

დიდაქ ქიმიოსხაპუ კიდგბანიშა დო ელაამქუ ჭანდი – ყიფშ. 60.31 – დედა მიახტა კიდობანს და ამოუშვა ბუზი.

2. **ელნ**...

ეშე ელნჯინეს ნი, ... – ხუბ. 3. 3 – ზევით რომ აიხედეს.

ელა + უ → 1. ელუ...
2. ელუ...

1. **ელუ**...

ფსუა ელუსგ – ხუბ. 241. 20 – ფრთა წაუსვა.

2. **ელუ**...

ელუსვეს ფსუა – ხუბ. 306. 9 – აუსვეს ფრთა.

ელა + ი → 1. ელე...
2. ელე...

1. **ელე**...

გიორგიქ ელენწყგ ლეკური – ხუბ. 146. 29 – გიორგიმ ამოიძრო ხმალი.

2. **ელე**...

ქარქაშიშე ელელენს – ხუბ. 36. 7 – ქარქაშიდან ამოვა.

ელა-ს ზოგჯერ ენაცვლება **ილა**-.

თანხმოვნის წინ:

ეთექ კგლა ილაძგნია – ხუბ. 296. 19 – იქ კლიტე ძევსო.

ილა + ო → ილა...

ილაჯინესი, ქოძირეს, ყიფშ. 105. 18 – რომ აიხედეს, ნახეს.

ილა + უ → ილოუ...

ღეჯქ ჩქვა ილოურქეუ – ყიფშ. 105. 19 – ღორმა ეშვი აუქნია.

ქო + ელა + თანხმოვანი:

დაჩხირცქელანჯირუ – ხუბ. 187. 30 – ცეცხლს მოუწვა (გვერდში).

ქო + ელა + ო → ქელა...

ქო + ელა + უ → ქელუ...

ყარულ ქელურინესგნი... – ხუბ. 232. 28 – ყარაული რომ დაუყენეს...

ქო + ელა + ი → 1. ქელეე...
2. ქელე...

1. **ქელეე**...

ჯიბეშა ქელეედუ – ყიფშ. 40. 29 – ჯიბეში ჩაიდო.

ქელეენჯირგ მინდორც – ყიფშ. 74. 28 – წამოწვა მინდორში.

2. **ქელე**...

ჟირი ჯიბეშა ქელედუ – ხუბ. 106. 25 – ორი ჯიბეში ჩაიდო.

ქო + ილა + ო → 1. ქილაა...
2. ქილა...

1. **ქილაა**...

ტყობააშე ბრელი ფარა ქილააჭირინუუ – ყიფშ. 44. 7 – ჩუმად ბევრი ფული მისცა.

2. **ქილა**...

ხოპით გალეღეს დო რობუს ქილარაგვეს ვიშო – ხუბ. 261. 29 – ნიჩბით ამოიღეს და ხრამში ჩააგდეს იქით.

ვა + ელა + თანხმოვანი → ველა...

ათე მოინალე ოსურიშა მა ველამჯირალუნია დო, მიქ რენია ელანჯირუან – ხუბ. 30. 29 – ამ მომვლელ ქალთან მე არ ვწოლილვარო და ვინ არის, რომ დაუწვაო.

ვა + ელა + ო → 1. ველაა...
2. ველა...

1. **ველაა**...

კუნტაქ ველაანჭგ – ხუბ. 77. 30 – კუტი ვერ ასწვდა.

2. **ველა**...

აი ნიტე თიში ბეს, მის ლაჩხირი ველარზუნი – ხუბ. 331. 14 – ნეტავი მის ბედს, ვისაც ცეცხლი არ უკიდია.

ვა + ელა + უ → 1. ველუუ...
2. ველუ...

1. **ველუუ**...

დედგბიქ ცუჯით ვე ელუუჩგ – ყიფშ. 58. 29 – დედაბერმა ყურიც არ გააბარტყუნა.

2. **ველუ...**

შური ვ ე ლ უ ბ უ მ გ აჯამს – ხუბ. 72. 30 – ხმა არ გაუღია აჯამს.

ვა + ე ლ ა + ი → ვ ე ლ ე...

შურქ ქვარას ვ ე ლ ე ც ა დ უ – ხუბ. 340. 15 – სულმა მუცელში არ დაიცადა.

ე ლ ა - (ი ლ ა -) წინდებულის მნიშვნელობა:

1. აღნიშნავს რისამე შიგნით მდებარეობას:

ათე კოჩიშ თოლს ქალალგ დო ი ლ ა ძ გ თაქ – ხუბ. 261. 26 – ამ კაცის თვალში ჩავარდა და იქ (შიგ) დევს.

თოლი ალმასიშ ე ლ ა ნ ძ უ – ხუბ. 314. 13 – თვალი ალმასისა უდევს (შიგ).

შურქ ქვარას ვ ე ლ ე ც ა დ უ – ხუბ. 340. 15 – სულმა მუცელში არ მოიცადა (შიგ).

ქ ე ლ ე კ გ რ გ კართეშა – ხუბ. 105. 20 – გამოიკრა (შიგ) კალთაში.

2. შიგნიდან ზევით მიმართულებას მიუთითებს:

დიდაქ ქიმიოსხაპუ კიდგბანიშა დო ე ლ ა ა შ ქ უ ჭანდი – ყიფშ. 60. 31 – დედა მიახტა კიდობანს და ამოუშვა (შიგნიდან) ბუზი.

თოლ-ე ლ ა ღ ა ლ რ ი ირემი, ... თოლი ვოუღუდუნ ფერი – ხუბ. 242. 21 – თვალ-ამოღებული (შიგნიდან) ირემი, ... თვალი რომ არა აქვს ისეთი.

ზოგჯერ შიგნით, მაგრამ ქვევით მიმართულებასაც აღნიშნავს. თოლს მუდგაქიენ ქ ე ლ უ ო ლ გ ტურას – ხუბ. 242. 4 – თვალში რაღაცა ჩაუვარდა ტურას.

ათექ გურიშა ქ ე ლ უ ო ლ გ – ხუბ. 223. 26 – ეს გულში ჩაუვარდა.

3. ზევით (დაქანებულზე, შეღმართზე...) მიმართულებას გამოხატავს:

სუკის გერენ..., თუნთიქ ე ლ ე ლ გ – ხუბ. 113. 9 – გორაკზე რომ დგას, ... დათვი ამოვიდა.

ართი ღეჯქ ჩქვა ი ლ ო უ რ ქ ე უ – ყიფშ. 105. 19 – ერთმა ღორმა ეშვი აუქნია.

ეშე ე ლ ა ჯ ი ნ ე ს გ ნი – ხუბ. 3. 3 – ზევით რომ აიხედეს.

4. გვერდიდან, შიგნიდან ზევით მიმართულებას აღნიშნავს:

გიორგიქ ე ლ ე ნ წ ყ გ ლეკური – ხუბ. 146. 24 – გიორგიმ ამოიძრო ხმალი.

ლეკური წკრიალს გინიკათუანს დო ქარქაშიშე ე ლ ე ლ ე ნ ს – ხუბ. 36. 7 – ხმალი წკრიალს გაიღებს და ქარქაშიდან ამოვა.

ქგდიიჭყეს... პლატოკიში ე ლ ა ღ ა ლ ა – ყიფშ. 92. 23 – დაიწყეს... ცხვირსახოცის ამოღება.

ზოგჯერ საპირისპირო მიმართულებასაც აღნიშნავს:

ლეკური ქ ე ლ ე გ გ – ხუბ. 275. 20 – ხმალი ჩააგო.

ჯიბეშა ქ ე ლ ე ე დ უ – ყიფშ. 40. 29 – ჯიბეში ჩაიდო.

5. აღნიშნავს: გვერდით, ზევითა მიმართულებას:

(სქანი ცუჯი) მა ე ლ ა რ ს ო ფ ი ო? – ყიფშ. 100. 15 (შენი ყური) მე აგაგლიჯეო?

ზღვა პის ელ აც უნს – ხუბ. 295. 4 – ზღვის პირს მიუჰყვება.

წყარეფი არხვადგენიე, არბას ელ ულ ევა – ხუბ. 140. 26 – წყლები რომ შეგხვდება, ყველას აუქციეო გვერდი.

ქიმიოსხაპუ ქვაშა, ელ უკგნგ – ყიფშ. 56. 26 – მიახტა ქვას, აუწია (კიდე).

მაგრამ ზოგჯერ საპირისპირო – ქვევით მიმართულებასაც უჩვენებს:

ცუჯი ილ აწ ურ ილ ო – ყიფშ. 169. 24 – ყურჩამოყრილად („ჩამოწურულად").

6. გვერდით ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს:

დაჩხირც ქელ ანჯ ირუ – ხუბ. 187. 30 – ცეცხლს მიუწვინა.

ზისნახე ქელ ეხ უნუ კაჟ-დემქ დო ართო მიდართეს – ხუბ. 303.37 – მზისუნახავი მოისვა კაჟ-მდევმა და ერთად წავიდნენ.

ელ მახვ ენჯი კოჩი – ხუბ. 27. 26 – (გვერდით) მჯდომი კაცი.

ჩქიმი დედიბის ქალ ეგხ უნუ ან ქ, ლიტრა ღვინს ქელ ეგ დგგნქ დო უჯგუში ვა რენო? – ხუბ. 154. 31 – ჩემს დედაბერს მოვისვამ, ლიტრა ღვინოს მოვიდგამ და უკეთესი არ არის?

7. გადატანითი მნიშვნელობითაა, ქართულად **შე-** წინდებულით გადმოდის:

ბალამც ოკო ქეშიტყვას... მარა ელ მაკ ით ხე კოჩი ვა ცუნცუ – ყიფშ. 57. 15 – ბალიან უნდა შეიტყოს... მაგრამ მრჩეველი („შესაკითხავი") კაცი არა ჰყავს.

ცხვინიშა ცვანა ამედუ ნი, ინა ვარ რდუ სულელი, – ელ ეთ ირუ ნი თინა რდუ – ყიფშ. 178. 62 – ცხვირთან ყანა რომ ამოიდო, ის არ იყო სულელი, რომ შეიზიარა (სხვა), ის იყო.

ართი ქელ ეძ იცუ დო ფრიმულიშა ხე ქიგლესუ – ხუბ. 15. 9 – ერთი „შეიცინა" (შეიღიმილა, გაიღიმა) და წვერზე ხელი ჩამოისვა.

მუთუნი კოს ვეშულებუ ჩქიმი ელ აძ იც ინ აფ ა – ხუბ. 319. 12 – არა კაცს არ შეუძლია ჩემი გაღიმება („შეცინება" – ცოტათი გაცინება).

დამახასიათებელია, რომ გადატანითი მნიშვნელობითაც ქართულის **შე-**ს ეტოლება.

ელ ა- (ილ ა-) წინდებულის მნიშვნელობებში სამი ძირითადი მომენტი გამოსჭვივის:

1. აღნიშნავს შიგ, შიგნით ადგილსა და მიმართულებას.
2. უჩვენებს ზევით (ან საწინააღმდეგო – ქვევით) მიმართულებას.
3. აღნიშნავს რისამე გვერდით ადგილსა და მიმართულებას.

ეს მომენტები ზოგჯერ ისეა ერთმანეთში გადახლართული, რომ მისი გამოყოფა ჭირს, ზოგჯერ კი მკაფიოდ გამოიყოფა.

მაგალითად, პირველი მნიშვნელობა აშკარად რისამე შიგნით მდებარეობას უჩვენებს. შიგნით, შიგნითკენ ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს მეორე მნიშვნელობაც, მაგრამ გარდა ამისა, შესამჩნევია სხვა მომენტიც – ქვევიდან ზევით მიმართულების ჩვენება, და ზოგჯერ საპირისპირო – ზევიდან ქვევითაც. მესამე მნიშვნელობაში მხოლოდ ეს მეორე მომენტია შესამჩნევი – ზევით მიმართულების ჩვენება. მეოთხე მნიშვნელობაში ორივე ეს მომენტია და თავს იჩენს კიდევ ახალი მომენტი – გვერ-

დით, გვერდიდან ადგილისა და მიმართულების ჩვენება. ეგეცე მომენტი ჩანს ზევით მიმართულების ჩვენებასთან ერთად მე-5 მნიშვნელობაში, ხოლო მე-6 მნიშვნელობით ეს წინდებული აშკარად გვერდით ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს.

ელა- || ილა- წინდებული იშლება **ე-**, **ი-** და **ლა-** ელემენტებად. მნიშვნელობით ელა-ილა-საგან არავითარ სხვაობას არ იძლევა.

პირველი ელემენტი **ე-** (|| **ი-**) დამოუკიდებლად ზევით მიმართულებას უჩვენებს, ეს რთული წინდებული თუ ზევით მიმართულებას უჩვენებს, ამის წყარო სწორედ ეს პირველი ელემენტია. რაც შეეხება მეორე ელემენტ ლა-ს, იგი მიუთითებს რისამე შიგნით ადგილსა და მიმართულებას. გარდა ამ ძირითადი მნიშვნელობებისა, ელა- (ილა-) წინდებული, როგორც აღვნიშნეთ, გვერდით, გვერდისკენ ადგილსა და მიმართულებასაც უჩვენებს. რომელი ელემენტი აძლევს ამ მნიშვნელობას **ელა-** წინდებულს **ე-** თუ **ლა-**, ნათელი არ არის, რადგანაც მისი დაკავშირება ამ ელემენტთა მნიშვნელობასთან ჭირს.

ალა-

თანხმოვნის წინ:

ათე მაჭირბოლიშ ქორას **ალახე** სუმი ჭანჯი – ხუბ. 172. 6 – ამ მერცხლის მუცელში (შიგ) ზის სამი ბუზი.

თუ თანხმოვნად რომელიმე პრეფიქსია **ა** და **ო** ხმოვნით ან **ნა, ნო-** პრეფიქსი მოსდევს წინდებულს, წინდებულის ხმოვანი სუსტდება **გ-**დ ან სრულიად იკარგება.

1. **ალგ...**

ჩქიმი ოსურც ქუუცოროფუაფუ... ნდემია დო თინა **ალგნოჯენია** – ყიფშ. 77. 14 – ჩემს ცოლს შეუყვარებია... მდეკიო და ის ჰყოლია საყვარლად (ზედმიწ. ეწვა თურმე).

2. **ალ...**

ათეს მეზობელი **ალნოხორუე** სქვამი ოსური – ხუბ. 257. 31 – ამის მეზობლად გვერდით „ნასახლება" ლამაზი ქალი.

თუ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **ი** არის, წინდებული უცვლელი რჩება:

ალმასი, ნამუთი ქვარაშა **ალაგიძგ**ნი, ... – ყიფშ. 72. 1 – ალმასი, რომელიც მუცელში (რომ) გიძევს.

ხმოვნის წინ:

ალა + ი → 1. **ალნ**...
2. **ალა**...

1. **ალნ**...

ათე კოს უღუ ლაბაშა. ათენა **ალაბიჯგ** – ხუბ. 259. 31 – ამ კაცს აქვს ჯოხი. ამას ეყრდნობა ეს (ზედმიწ. „დაიბიჯგა").

2. **ალა**...

ღუს **ალაფურცქინუ** ნამუდა... – ხუბ. 9. 14 – ყურში ჩაუფურჩულა, რომ...

ალა +უ → 1. ალუუ...
2. ალუ...
3. ალუ...

1. **ალუუ**...

ხენწგფეში სქუა – ბოში ირო ალუურდგ გატყარებული ბოშის – ყიფშ. 62. 28 – ხელმწიფის ვაჟიშვილი მუდამ გვერდით ედგა გაველურებულ (ზედმიწ. „გატყევებული") ვაჟს.

2. **ალუ**...

ე... კოჩი თაქ ალურე. თაქ ალუხენგ, წაგგ – ხუბ. 198. 11 – ეს... კაცი აქ უდგას გვერდით. აქ რომ უზის (გვერდით), ნააგო.

3. **ალუ**...

ოდგიში ალუძგ ჯიბეშა, გელეღგ თენა – ხუბ. 80. 35 – სადგისი უძევს ჯიბეში, ამოუღო ეს.

ალა +ი → 1. ალეე...
2. ალე...

1. **ალეე**...

ბჟაქალეელ ნი ... – ყიფშ. 69. 5 – მზე რომ ჩავიდა...

2. **ალე**...

ალეღუნუ დო მიდლეღონგ – ხუბ. 149. 15 – „თან წაიყოლა" (გვერდით) და წაიყვანა.

ორტვინიშა ალებლი – ხუბ. 333. 10 – ბოსტანში ჩავედი.

ქო + ალა + თანხმოვანი...

სი ათე ჯამი ჯინს ქალადირთი – ხუბ. 60. 17 – შენ ამ ხის ძირას დადექი.

ქო + ალა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო ხმოვანი...

1. წინდებულის ხმოვანი სუსდება **გ**-დ:

თოლს ქალგგოლუ – ყიფშ. 178. 5 – თვალში ჩაგივარდა.

2. წინდებულის ხმოვანი გაუჩინარებულია:

ჭიჭე ორქო ქოპუას, ჯიბეს ქალმოკვაკუას! – ხუბ. 335. – პატარა ოქრო ვიყო, ჯიბეში ვიდო!

3. გარდამავალი საფეხური უნდა იყოს შემორჩენილი შემდეგ მაგალითში:

გური ქალუმონკირი – ხუბ. 319. 17 – გული დამიწვი.

ქო-ალა + თანხმოვანი პრეფიქსი -ი ხმოვანი:

ბაწარი ქალამღოთით დო გეკომგღუნით ეკი! – ხუბ. 98. 2 – ბაწარი ჩამომიგდეთ და ამომიყვანეთ!

ხმოვნის წინ:

ქო + ალა + ო/ა → 1. ქალაა...
2. ქალა...
3. ქალა...
4. ქალა...

1. **ქალაა**...

კამბეჩიში მონირზე ხოს ქაქ ქ ა ლ ა ა ტ ი რ ხ უ – ყიფშ. 180. 12 – კამეჩის მოჩხუბარ ხარს რქა მოსტყდა...

2. **ქალჯ**...

რაშის ცუჯის ქ ა ლ ჯ ხ უ ნ უ – ხუბ. 167. 20 – რაშს ყურში ჩაუსვა.

3. **ქალა**...

ათე წყარს ქ ა ლ ა ც უ ნ უ – ყიფშ. 82. 13 – ამ წყალს აჰყვა.

ქ ა ლ ა ბ ე ე ს გ თოლსგ ხენწიფეს – ყიფშ. 96. 34 – ჩაასხეს თვალში ხელწიფეს.

შესაძლებელია, ყოფილიყო ქ ა ლ ა ა ბ ე ს, ამის მაგივრად გვაქვს: ქალააბეესგ...

4. **ქჳლა**...

კოჩიშ თოლს ქ ჳ ლ ა ლ გ დო ილაძგ თაქ – ხუბ. 261. 26 – კაცის თვალში ჩავარდა და დევს აქ.

ქო + ა ლ ა ლ გ → ქ ა ა ლ ა ლ გ → ქ ჳ ლ ა ლ გ.

ქო-ა ლ ა + უ → 1. ქ ა ლ უ უ...

2. ქ ა ლ უ̄...

3. ქ ა ლ უ...

1. **ქალუუ**...

მელე-მოლე თესგ ხოლო კოჩი ქ ა ლ უ უ ც უ ნ ე ს გ – ყიფშ. 92. 18 – იქეთ-აქეთ ამასაც კაცი გააყოლეს (გვერდზე).

2. **ქალუ̄**...

ალიშქერქოუქ ქ ა ლ უ̄ დ ი რ თ გ ძღაბის ყარულო – ხუბ. 187. 20 – „ალიშქერქოუ“ დაუდგა გოგოს ყარაულად.

3. **ქალუ**...

ართი ცურე ცაზაყი ქ ა ლ უ ც უ ნ უ̄ – ხუბ. 136. 22 – ერთ მხარეს „ყაზახი“ გააყოლეს (გვერდზე).

ქო + ა ლ ა + ი → 1. ქ ა ლ ე ე...

2. ქ ჳ ლ ე̄...

3. ქ ა ლ ე̄...

4. ქ ჳ ლ ე...

5. ქ ა ლ ე...

1. **ქალეე**...

ჯიბეშა ქ ა ლ ე ე დ უ – ყიფშ. 84. 32 – ჯიბეში ჩაიყო.

2. **ქჳლე̄**...

ქ ჳ ლ ე̄ დ გ ... – ხუბ. 290. 26 – ჩაიდო.

3. **ქალე̄**...

ჯიბეშა ხე ქ ა ლ ე̄ ჩ ა ნ უ ნ – ხუბ. 198. 27 – ჯიბეზე ხელი რომ ჩაიყო.

4. **ქჳლე**...

ჯიბეშა ქ ჳ ლ ე დ გ – ხუბ. 161. 33 – ჯიბეში ჩაიდო.

5. **ქალე**...

ჯიბეშა ქ ა ლ ე დ გ – ხუბ. 82. 37 – ჯიბეში ჩაიდო.

ალა-ს მნიშვნელობა:

1. მიუთითებს შიგნით მდებარეობას:

ქუაშ გური ალარძუნდა... – ხუბ. 312. 24 – ქვის გული თუ გიძევს...

... ირო გურიშა ალამირენი – ყიფშ. 145. 15 – ... მუდამ გულში რომ მყავს.

ათე მაჭირხოლიშ ქორას ალახე სუმი ჭანჯი – ხუბ. 172. 6 – ამ მერცხლის მუცელში ზის სამი ბუზი.

ისჷ ქვარაშა ალმასი ალუძგნია – ყიფშ. 71. 8 – მას მუცელში ალმასი უძევსო.

ტაბაშნისა გონწყჷ. თეს ალახე მაჭირხოლი – ხუბ. 172. 6 – სათუთუნე გახსნა. შიგ ზის მერცხალი.

2. რისამე გვერდით ადგილს აღნიშნავს:

ხრისტაგანი ქალუურდჷ მუში მუმას ბრელი ხანცჷ – ყიფშ. 86.30 – ხრისტაგანი გვერდით ედგა მამამისს დიდხანს.

ქალაცუნუ მელე-მოლე ჟირი კოჩქჷ – ყიფშ. 92. 4 – გაჰყვა (გვერდით) იქით-აქეთ ორი კაცი.

ჭე შორიშე ოკო ალულუან ართიანც – ხუბ. 99. 5 – ცოტა შორიდან უნდა ჩაუარონ ერთმანეთს.

ყარულო ალურენანია – ხუბ. 182. 31 – ყარაულად უდგანანო.

ღურუუშ წამალი ლაფარას ალაჩანდუა დო მითინს ვა აგორუა – ყიფშ. 180. 1 – სიკვდილის წამალი ლაფაროში ხაროზდა და ვერავინ ვერ იპოვაო.

ხვალე ვა გიჩქჷდა, ხოლო ქორე მაყარეფი! ეჩდოვითი კოჩი ვორეთ, ალაფშარე ლაფარეფი – ხუბ. 358. 9 – მარტო არ გეგონო, კიდევ არიან მაყრები! ოცდაათი კაცი ვართ, სავსე არის ლაფარო.

სი მერჩია ათე ცხენია, ქალემარქაფე ათე ცხენია – ხუბ. 252. 11 – შენ მიეციო ეს ცხენიო. მარქაფად გაიყოლე ეს ცხენიო.

3. ალა- წინდებული ხშირად გამოხატავს შიგნით ადგილს ან მიმართულებას და, ამასთანავე, გვერდზე, ფერდად, კიდეზე.

რაშის ცუჯის ქალახუნუ – ხუბ. 167. 20 – რაშს ყურში ჩაუსვა.

ქალუდჷ... მუში დაში სურათი ჯიბეშა – ხუბ. 290. 20 – ჩაიდო... თავისი დის სურათი ჯიბეში.

ბჟაქ ალეელგნი... – ყიფშ. 60.5 – მზე რომ ჩავიდა...

ბჟაქთი ალულას ქიმიოდირთჷ – ყიფშ. 82.13 – მზეც ჩასვლას მიადგა.

ლეკურიში ალაგაფასჷ კითი ქიმიკიიკვათჷ – ყიფშ. 100. 27 – ხმლის ჩაგებისას თითი გაიჭრა.

ქალაბეესჷ თოლს ხენწიფესჷ – ყიფშ. 96. 34 – ჩაასხეს თვალში ხელმწიფეს.

ალა-ს სამივე მნიშვნელობა საერთო აქვს ელა-სთან. ამ საერთო მნიშვნელობებში იგი სხვაობას არ ამჟღავნებს. ალა- და ელა- წინდებულები ენაცვლებიან კიდეც ერთმანეთს ერთსა და იმავე ზმნებში, ერთსა და იმავე კონტექსტში. მაგალითად:

ათე კოჩიშ თოლს ქ ა ლ ა ლ გ დო ი ლ ა ძ გ თაქ – ხუბ. 261. 26 – ამ კაცის თვალში ჩავარდა და დევს აქ (შიგ).

შდრ.: ქ ა ლ ა ლ გ („ჩავარდა"), იქვე ი ლ ა ძ გ „დევს (შიგ)".

ქ ე ლ ე კ გ რ გ კართეშა – ხუბ. 105. 20 – გამოიკრა (შიგ) კალთაში.

შდრ. იმავე მნიშვნელობით:

კართეშა ქ ა ლ ე ე კ ი რ გ – ყიფშ. 36. 19.

ასევე:

ქ ე ლ უ რ ი ნ ე ს ყარულო – დაუყენეს გვერდით ყარაულად, მაგრამ ა ლ უ რ ე ყარულო;

ა ლ ა ნ ჯ ი რ ა – ვინმეს გვერდით წოლა დ ე ლ ა ნ ჯ ი რ ა და სხვა.

მაგრამ ე ლ ა -ს, ა ლ ა -საგან განსხვავებით, სხვა მნიშვნელობაც აქვს – ზევითკენ მიმართულების ჩვენება, რაც ალა- წინდებულისათვის უცხოა. პირიქით, იგი ქვევით მიმართულებას გამოხატავს. ამ მნიშვნელობას თუ ე ლ ა - წინდებულს აძლევს პირველი ელემენტი ე-, ა ლ ა -ს პირველი ელემენტი ა- არ არის იგივე, რაც ე ლ ა -ს ე-.

გელა-

თანხმოვნის წინ:

გუუკვათგნქ ქორას... დო... კგნი გ ე ლ ა ვ ჭ ა ა ნ ქ – ყიფშ. 48. 3 – გავუკვეთ მუცელს... და... ისევ ამოვკერავ.

გელა + ო...

ნდემიში მორდილქგ ლეკური გ ე ლ ა ნ წ ყ გ – ყიფშ. 58. 8 – მდევის გაზრდილმა ხმალი ამოაძრო.

კოჩქ ქესა გ ე ლ ა ღ ა ლ ა ფ უ – ხუბ. 213. 7 – კაცმა ქისა ამოაღებინა.

გელა + უ...

თოლი გ ე ლ უ ჯ უ ნ გ ოსური დო სქუას – ხუბ. 202. 32 – თვალი ამოუკოცნა ცოლსა და შვილს.

გ ე ლ ა + ი → 1. გ ე ლ ე ე...
2. გ ე ლ ე...

1. **გელეე**...

გ ე ლ ე ე ნ წ ყ გ ლეკური – ყიფშ. 50. 31 – ამოიძრო ხმალი.

2. **გელე**...

გ ე ლ ე ნ წ ყ გ ლეკური – ხუბ. 148. 4 – იძრო ხმალი.

ქო + გ ე ლ ა > ქიგილა...

ჩქიმი თოფი დო ლეკური ემერი ქ ი გ ი ლ ა ბ უ შხვას – ყიფშ. 139.24 – ჩემი თოფი და ხმალი ეგერ ჰკიდია სხვას.

ქ ი გ ი ლ ა ბ უ ← ქო-გ ე ლ ა -ობუ...

ქო + გ ე ლ ა + ი → 1. ქ ი გ ი ლ ე...
2. ქ ე გ ლ ე...
3. ქ ი გ ლ ე...

1. **ქიგილე**...

ლეკური... ქ ი გ ი ლ ე ბ უ ნ უ ალექ – ხუბ. 169. 24 – ხმალი დაიკიდა ალემ.

2. **ქეგლე**...

ლეკური ქეგლებუნუ – ხუბ. 114. 22 – ხმალი დაიკიდა.

3. **ქიგლე**...

ხასილაშა ქიგლებუნუ მუში დიდი ლეკური – ხუბ. 184. 3 – გვერდზე დაიკიდა თავისი დიდი ხმალი.

ვა + გელა + ი → ვეგილეე...

გერიაქ ღუჯიშათი ვე გილეეფართხუუ – ყიფშ. 32. 12 – გერიამ ყურიც არ გააბარტყუნა.

გელა - სავსებით ემთხვევა მნიშვნელობით ელა-ს.

1. მიუთითებს გვერდით, ზევიდან, ქვევით ადგილსა და მიმართულებას:

ჟირი ჯიბეშა ქგლედგგ ... სუმხოლო თეშ ქიგლადგგ – ხუბ. 106. 27 – ორი ჯიბეში ჩაიდგა... სამივე ასე ჩადგა.

მარძგვანი ღუჯი გელასოფუ – ყიფშ. 96. 29 – მარჯვენა ყური ჩამოჰგლიჯა.

2. გვერდით, ქვევიდან, ზევით ადგილსა და მიმართულებას მიუთითებს:

გელერსიალ ლეკურქ – ხუბ. 37. 14 – ამოსრიალდა ხმალი.

ჟირხოლოქ სატევარი გელენწყეს – ხუბ. 101. 14 – ორივემ სატევარი „ამოაძვრეს".

გელეეღგ ართი მარწკინდი ჯიბეშე – ყიფშ. 83. 17 – ამოიღო ერთი ბეჭედი ჯიბიდან.

გილა-

თანხმოვნის წინ:

გილახე ლოგინს – ხუბ. 138. 31 – ჩამომჯდარია ლოგინზე.

ირ დიხაშა გილართით – ყიფშ. 79. 3 – ყველგან იარეთ. ადგილი დაიარეთ.

ჩქგ კუჩხით გილოურთგ – ყიფშ. 162. 19 – ჩვენ ფეხით დავდივართ.

გილა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო/ა ხმოვანი...

გილვოფურინი ჩიტიცალო – ყიფშ. 183. 27 – დავაფრინდი („ფრენით დავაჯექი") ჩიტივით.

მუშენ გილგობგ... თეჯგუა ჯვეშ ლეკური? – ხუბ. 275. 30 – რატომ გაბია... ასეთი ძველი ხმალი?

გილა- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი ი...

ხეშა გილამიძგ დუდი – ყიფშ. 150. 25 – ხეზე მიდევს თავი.

გილა + -ო/ა →
1. გილაბ...
2. გგლაბ...
3. გილა...
4. გგლა...

1. **გილა**...

ათე... კოჩქ გილათხოზგ თეს – ხუბ. 295. 9 – ეს... კაცი დაედევნა მას.

2. **გგლა**...

მუში ტახტის თინას გგლახუნუანს – ხუბ. 232. 10 – თავის ტახტზე მას დასვამს.

3. **გილა**...

რკინაშ კარი გილაბუდგ – ხუბ. 183. 3 – რკინის კარი იყო დაკიდებული.

4. **გგლა**...

ლეკური გგლაბუდგ – ხუბ. 239. 19 – ხმალი ჰქონდა დაკიდებული.

გე/ილა- + უ → 1. გილოუ...
2. გილუუ...
3. გილუ...
4. გგლუ...

1. **გილოუ**...

მუშ დუდიშო გილოურსგ – ყიფშ. 329. 26 – თავისთვის დადის.

2. **გილუუ**...

მინდორს გილუურსგ ნი... – ყიფშ. 39. 10 – მინდორში რომ დადის...

3. **გილუ**...

გილურს ონადირუშა – ხუბ. 13. 7 – დადის სანადიროდ.

4. **გგლუ**...

ენა გგლურდგ ირო ნადირუშა; ი ჭაბუკ გგლურდგ ირო ოჯინუშა – ხუბ. 239. 30 – ეს დადიოდა სულ სანადიროდ; ის ჭაბუკი დადიოდა სულ საყურებლად.

გილა + ი → 1. გილეე...
2. გილე...

1. **გილეე**...

შქირენული გილეეშესგ ნი... – ყიფშ. 5. 12 – მშიერი რომ დადიოდნენ...

2. **გილე**...

ათეში უკული ათე ბოში გილეშუ ხენწიფეში დოხორეშა – ხუბ. 1. 34 – ამის შემდეგ ეს ვაჟი დადიოდა ხელმწიფის სასახლეში.

გილებრული ტყა და ტყას გერიშორო – ყიფშ. 157. 11 – ვირბინე ტყე და ტყე მგელივით.

ქო + გილა + თანხმოვანი → 1. ქიგილა...
2. ქეგლა...
3. ქიგლა...

1. **ქიგილა**...

ჟი მიმინო ქიგილახე – ყიფშ. 76. 19 – ზევით მიმინო არის ჩამომჯდარი.

2. **ქეგლა**...

უჩაშ ოსურსქუა ქეგლამხუნე ბალკონიშავა – ხუბ. 164. 23 – უფროსი ქალიშვილი დამისვი აივანზეო.

3. **ქიგლა**...

ლოგინს ქიგლაბდვი – ხუბ. 44. 33 – ლოგინზე დავდე.

ქო + გილა + თანხმოვანი პრეფიქსი + -ა:

ეთი ფოხალი ხუჯიმა ქიგლგმატახენია და... – ყიფშ. 84. 25 – ამ კოკას მხარზე თუ დავატეხ...

ქო + გელა + ო → 1. ქიგილაა...
2. ქიგლა...

1. **ქიგილაა**...

არძო... დოცვილგ დო ჟი ქიგილაანკიდგ – ყიფშ. 28. 18 – ყველა... დახოცა და ზევით დაამწკრივა.

2. **ქიგლა**...

ათეშ ქას ქიგლაფურინგ ათე ობრიქ... გილახე თე ოჩიშ ქასგნ... – ხუბ. 261. 25 – ამ რქაზე დაფრინდა ეს ორბი... რომ არის ამ თხის რქაზე ჩამომჯდარი...

ქო + გილა + უ → 1. ქიგგლუუ...
2. ქიგლუუ...
3. ქეგლუ...
4. ქიგლუ...

1. **ქიგგლუუ**...

იში ღალა ზღვას ქიგგლუუღუ – ყიფშ. 6.10 – იმისი ქონება ზღვას დააქვს.

2. **ქიგლუუ**...

ბოში მუში დუდიშო ქიგლუურცგ ნი... – ყიფშ. 85.19 – ვაჟი თავისთვის რომ დადის...

3. **ქეგლუ**...

კილეშა ქეგლუძუ ართი დიდი ბიგა – ხუბ. 34.3 – მკლავზე უდევს ერთი დიდი ჯოხი.

4. **ქიგლუ**...

კოჩი ქიგლურს ვიშო-აშო – ხუბ. 24.16 – კაცი დადის იქით-აქეთ.

ქო + გელა + ი → 1. ქიგილეე...
2. ქიგლე...

1. **ქიგილეე**...

ხუჯიმა ქიგილეეხუნუ – ყიფშ. 40.19 – მხარზე დაისვა.

2. **ქიგლე**...

მა გინიფრთუქ დიდი გოფურაფილი შანთ რკინათ დო ჟი მგნოლ კარს დინახალეშე ქიგლებდვალუქ – ხუბ. 100.14 – მე გადავიქცევი დიდ გახურებულ შანთ რკინად და ზევით შესასვლელ კარს შიგნიდან დავეღობი.

გილა-ს მნიშვნელობა:

1. გამოხატავს იქით-აქეთ, ხშირად, ჩვეულებრივ მოძრაობას, სიარულს: დადის, დაფრინავს, დაჰყავს... (ქართულის და- წინდებულს აქვს იგივე მნიშვნელობა).

გილურქინი, გილაპუნსუ – ხუბ. 319.2 – რომ დავდივარ, დამყავს.

ირი კოჩი მოსამართეთ თიშა გილეეშუ – ყიფშ. 43. 23 – ყოველი კაცი სამართლისათვის მასთან დადიოდა.

ჩქე კუჩხით გილოურთე – ყიფშ. 162. 19 – ჩვენ ფეხით დავდივართ.

ქიგლაფურინუნს ბრელი ჩიტეფი – ხუბ. 68. 4 – დაფრინავს ბევრი ჩიტი.

გილებრული ტყა დო ტყას გერიშორო – ყიფშ. 157. 11 – დავრბივარ ტყე-ტყე მგელსავით.

ქოჩორა ონადირუშა გილეეშე. ნადირეფი გილუუღუდუ ოხერო – ყიფშ. 101. 4 – ქოჩორა სანადიროდ დადიოდა. ნადირი მოჰქონდა ბევრი („დაჰქონდა ოხრად").

ჩხორო თუთას ქვარათ გილაიცუნი – ხუბ. 274. 30 – ცხრა თვეს მუცლით გატარებდი.

გილაცუნს თე ჩხუ ოდიარეშა – ხუბ. 139. 30 – დაჰყავს ეს ძროხა საძოვრად.

მელიშიას გილაჭკუმუნს თეშ გინირთე – ხუბ. 113. 6 – დადის და მოცვს ჭამს (ზედმიწ. „დაჭამს" = დადის და ჭამს), ისე გახდა (ისეთად იქცა).

სოფერს გილაფრთით დო გილავებზირეეთ – ყიფშ. 123. 11 – სოფელში დავდიოდით და „დავზვერაობდით".

უღურუშ წამალს გილებგორუდი – ხუბ. 321. 31 – უკვდავების წამალს დავეძებდი.

არბა ართო გილამუფშენთ – ხუბ. 359. 26 – ყველა ერთად ვმუშაობთ „დავმუშაობთ" (ზედმიწ. „დავდივართ და ვმუშაობთ").

2. ზედ, და- (ადო, დგა...)

„სტოლს" ქვგუდოხოდეს, ქუა ჟი ქიგლადვეს – ხუბ. 84. 22 – სუფრას შემოუსხდნენ, ქვა ზედ დადეს.

თისია „სტოლშა" გილუდგუნია ორქოში გალიავა – ხუბ. 134. 4 – მასო სუფრაზე უდევსო ოქროს გალიაო.

ტაბაკის ქიგლაანწკარე – ყიფშ. 17. 13 – ტაბაკზე დაამწკრივა.

სუა გალე ქიგლეფორუ – ყიფშ. 171. 9 – ფრთა გარეთ დააფარა.

(ჩიტიქ) ქიგლადოხოდე ნოჟელას – ხუბ. 68. 5 – ჩიტი დაჯდა ტოტზე.

კვარიაქ ჯას ქვგლაფურინე – ხუბ. 270. 9 – ყვავი ხეზე დაფრინდა.

3. მიმართულებას არ უჩვენებს, ქართულად **და**-თი გადმოიცემა.

ათე... კოჩქ გილაჩთხოზე თეს – ხუბ. 295. 6 – ეს... კაცი დაედევნა ამას.

ჩხვინდიში გილაჩიონი – ყიფშ. 126. 28 – ცხვირის დაცემინება.

თანხმოვნის წინ:

1. **გეგილა**...

1. ცალი ოშუმეში... გეგილახოკია – ყიფშ. 54. 7 – ცალი ულვაში ჩამოპარსეო.

2. **გეგლა**...

გეგლასხაპგ რაშიშე – ხუბ. 165. 25 – ჩამოხტა ცხენიდან.

გეგლასხაპგ რაშისგნ – ხუბ. 160. 3 – რომ ჩამოხტა რაშიდან.

თოლიშე ჩილამურს გეგლუოცოთანქია – ხუბ. 50 37 – თვალიდან ცრემლს ჩამოვუგდებო.

გეგლა-ვ-ოცოთანქია → გეგლუვოცოთანქია → გეგლუოცოთანქია.

გეგილა+ო → 1. გეგლა...
2. გეგლა...

1. **გეგლა**...

თიწკგმა გეგლანწყგ აღითქმა – ხუბ. 128. 17 – მაშინ ჩამოართვა აღთქმა.

2. **გეგლა**...

ათე... ხენწიფექ გეგლანწყუ მაჟირა ხენწიფეს მუში ქიანა – ხუბ. 1. 31 – ამ... ხელმწიფემ ჩამოართვა მეორე ხელმწიფეს მისი ქვეყანა.

გეგილა +ი → 1. გეგლე...
2. გიგლე...

1. **გეგლე**...

ხენწეგფექ ხენწეგფალა გეგლენწყუ დო მუში სინჯას ქგდახვამუ – ხუბ. 66. 17 – ხელმწიფემ ხელმწიფობა „ჩამოიხსნა“ და თავის სიძეს დაულოცა.

(გორდი) ქელეკგრგ კართეშა, გგშელგ მინდორიშა, გეგლეცონგ დო ქგდახუნუ – ხუბ. 105.20 – გომბეშო გამოიკრა კალთაში, გამოვიდა მინდორში და ჩამოიყვანა და დასვა.

2. **გიგლე**...

„თინა სტოლს გილაბგნია“ დო ქაღარდის მეკვარკვაშუ დო თექ გიგლეტუ – ხუბ. 273. 32 – „ის მაგიდაზე დევსო“ და ქაღალდში შეახვია და იქ დატოვა.

გაგლა...

თანხმოვნის წინ:

გაგლასხაპგ რაშისგ დო მინიილგ ცირაშა – ყიფშ. 30. 4 – ჩამოხტა ცხენიდან და შევიდა ქალიშვილთან.

გაგლა+უ → გაგლუ...

გეჭოფგ არგუნი დო ტოხგ, დუდი გაგლუფერეგუ – ხუბ. 238.12 – აიღო ნაჯახი და ხეთქა, თავი გაუხეთქა.

გა/გე- დართული ლა-იანი წინდებულები მნიშვნელობით ერთმანეთისაგან არ განსხვავდებიან. ორივე ქართულის **ჩამო-** წინდებულს შეესატყვისება მნიშვნელობით.

გალა-

გალუოლგ ჯიბეშე – ხუბ. 70. 8 – გამოუვარდა ჯიბიდან.

გალუოლგ ← გალა-უოლგ → გალოუოლგ → გალუუოლგ.

გალა + ი → 1. გალეე...

2. გალე...

ჯიბეშა გალეეღგ ხე – ყიფშ. 85. 33 – ჯიბეში ჩაიყო ხელი.

კგრდეშა გალერულგ – ხუბ. 97. 20 – კლდისაკენ ჩაირბინა.

გალა- წინდებულის მნიშვნელობა უკავშირდება გვერდით სიტყვას.

დილა-

თანხმოვნის წინ:

ბჟაქ დილალგშა ქგმერთგნი... – ხუბ. 181. 9 – მზის ჩასვლის დრო რომ მოვიდა (ზედმიწ. „მზე რომ ჩასვლაზე მივიდა")...

ტვერი დილაბცენსგ თოლსუ – ყიფშ. 151. 10 – მტვერი მეყრება თვალში.

ხმოვნის წინ:

დილა + ო...

ოკო ყუს დილაფურცქინე – ხუბ. 32. 10 – უნდა ყურში ჩაუფურჩულო.

დილა + ი...

ართი სქვამი ცირა დილენგარს ჯაში ჯინს – ყიფშ. 46. 5 – ერთი ლამაზი ქალიშვილი ტირის ხის ძირში.

ქო + დილა + ო...

ქარქაშის ქედილააგგ – ყიფშ. 28. 33 – ქარქაშში ჩააგო.

ვა + დილა + ი...

კოჩიშ გურს ვე დგლენტირე – ყიფშ. 125. 1 – კაცის გულში ვერ ჩაეტევა.

დილა- წინდებული იმავე მნიშვნელობისა ჩანს, რაც ალა-.

განსხვავებული მნიშვნელობისაა:

ართი სქვამი ცირა დილენგარს ჯაში ჯინს – ყიფშ. 46. 3 – ერთი ლამაზი ქალიშვილი ტირის ხის ძირში.

ამრიგად, ლა- დართული წინდებულებია შემდეგი:

მელა-

მოლა-

მილა-

მულა-

გამულა-

ელა-||ილა-
ალა-
გელა-
გილა-
გეგილა-
გაგილა-
გალა-
დილა-

მათი მნიშვნელობები დაიყვანება ორ ძირითად მნიშვნელობაზე:

1. გამოხატავს შიგნით ან შიგნიდან გარეთ ადგილსა და მიმართულებას: მილა-, მულა-, ელა-||ილა-, ალა-, დილა-, გამულა-.

2. მიუთითებს ქვევით, ქვევითკენ ადგილსა და მიმართულებას და შეესატყვისება ქართული **და-**, **ჩა-**, **ჩამო-** წინდებულებს: ელა-||ილა-, გეგილა-, გაგილა-, გილა-. უკანასკნელი ქართული და- წინდებულს ერთი თავისებური მნიშვნელობითაც უდრის – აღნიშნავს მოქმედებას, მოძრაობას, რომელიც ჩვეულებრივ ხდება.

ნო-დართული წინდებულები

მინო-, მონო- (→ მუნო-)

თანხმოვნის წინ:

მინორთეს თითო-თითოთ – ხუბ. 18. 24 – შევიდნენ თითო-თითოდ.

მინო- + თანხმოვანი პრეფიქსი ა ხმოვნით:

1. **მინგ(მა)**...

დაბა მინგმაშქვითია – ყიფშ. 141.18 – აბა, შემიშვითო.

მინმაშქვითია – თხუ – ხუბ. 86.25 – შემიშვითო, – სთხოვა.

ხმოვნის წინ:

მინო + ო → 1. მინაა...
2. მინჳ...
3. მინა...

1. **მინაა**...

გაანჯგ კარი... მინაანჯინგნი, ... – ყიფშ. 99.10 – გააღო კარი... რომ შეიხედა...

2. **მინჳ**...

ბოში ქიჩინეს დო მინჳშქვეს – ხუბ. 135.3 – ვაჟი იცნეს და შეუშვეს.

3. **მინა**...

მინაშქვით ცხენეფი – ხუბ. 55.7 – შეუშვით ცხენები.

მინო + უ → 1. მინუუ...
2. მინუ...
3. მინაუ...

1. **მინუუ**...

მ ი ნ უ უ რ თ ი, მ უ ნ უ უ რ თ ი... – ყიფშ. 176.5 – გადავაბრუნე, გადმოვაბრუნე...

2. **მინუ**...

კოლონას მ ი ნ უ ლ ე ბ უ მარანიშა – ყიფშ. 127.9 – კოლო შესულა მარანში.

3. **მინაუ**...

(ხინჯი) გგვაკეთით, ქოთ გობჭკადით მ ი ნ ა უ ლ ა რ ო – ხუბ. 346. 17 – (ხიდი) გავაკეთეთ, კიდეც გავჭედეთ გადასასვლელად.

მ ი ნ ო + ი → 1. მ ი ნ ი ი...
2. მ ი ნ რ...
3. მ ი ნ ი...

1. **მინიი**...

ართი ოჯახიშა მ ი ნ ი ი ლ გ – ყიფშ. 24. 23 – ერთ ოჯახში შევიდა.

2. **მინრ**...

თიშ ცუდშა მ ი ნ რ ლ გ – ხუბ. 114. 21 – იმის სახლში შევიდა.

მ ი ნ რ ბ ლ ე თი წყარს – ხუბ. 65. 1 – გადავალ ამ წყალში (მდინარეში).

3. **მინი**...

მ ი ნ ი ლ ე ს ართი კოჩიში ცუდეშა – ხუბ. 20.2 – შევიდნენ ერთი კაცის სახლში.

თი წყარს მ ი ნ ი ბ ლ ე ნ ქ ი ა – ხუბ. 64. 30 – იმ წყალში შევალო.

მ ო ნ ო - წინდებული თანხმოვნის წინ.

1. **მონო**...

ათეშ მონოყონაფას ოკონია სუმი წანა – ხუბ. 156. 15 – ამის მოყვანას უნდაო სამი წელი.

2. **მუნო**...

...კუჩხიში მ უ ნ ო დ გ გ მ ა ვ ა? – ხუბ. 183. 22 – ... ფეხის შემოდგმაო.

მ ო ნ ო - + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი ა:

მ უ ნ გ ა შ ქ ვ ა ჩქიმი ოთახგშა – ხუბ. 216. 9 – შემოგიშვებ ჩემს ოთახში.

წყარცგ მ უ ნ მ ო ბ უ ნ ქ ი – ყიფშ. 60. 21 – წყალს მასხამ (ზედ).

თუ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი არის **ი**, მ ო ნ ო - წინდებულის მეორე ხმოვანი უცვლელად რჩება.

ჩე მ უ ნ ო მ ი რ ხ ი ა ლ ე ე – ყიფშ. 136. 2 – თეთრი გადამახრიალე.

მ ო ნ ო + ო → 1. მ უ ნ ი ო...
2. მ უ ნ ა ა...
3. მ უ შ ა...

1. **მუნიო**...

თეს მ უ ნ ი ო რ თ ი ნ უ ა ნ დ უ ა ჩქიმ სქუავა – ხუბ. 240. 31 – იმას გადაატრიალებდაო ჩემი შვილიო.

2. **მუნაა**...

წყარცგ მ უ ნ ა ა ბ უ ნ ც ი – ყიფშ. 60. 20 – წყალს გადაასხამსო.

3. მუნა...

ართიანცგ მუნანთხუდესგ – ყიფშ. 99. 20 – ერთმანეთზე ეცემოდნენ.

მუნო + უ → 1. მუნუუ...
2. მონუ...
3. მუნუ...

1. მუნუუ...

მინუურთი, მუნუურთი – ყიფშ. 176. 5 – გადაატრიალე, გადმოატრიალე.

2. მონუ...

მინურთეს, მონურთეს – ხუბ. 16. 14 – გადაატრიალეს, გადმოატრიალეს.

ცუდეშა მონულა – ხუბ. 100. 17 – სახლში შემოსვლა.

3. მუნუ...

ჟი მუნულუ – ხუბ. 123. 10 – ზემოთ გადაუარა.

მონო + ი → 1. მონრ...
2. მუნიი...
3. მუნრ...
4. მუნი...

1. მონრ...

ათაურე მონრლგ – ხუბ. 163. 35 – აქედან შემოვიდა.

2. მუნიი...

ხენწიფექგ მუნიილგ – ყიფშ. 40. 19; 76. 21 – ხელმწიფე შემოვიდა.

3. მუნი...

ათაურე მუნილგ ალექ – ხუბ. 163. 28 – აქედან შემოვიდა ალე.

4. მუნი...

ოზეშა მუნილენქ ნი... – ხუბ. 60. 3 – ეზოში რომ შემოხვალ.

მონო- წინდებულის პირველი ხმოვანი **ო** ჩვეულებრივ **უ**-ს იძლევა, იშვიათად რჩება უცვლელად.

მინო-, მუნო-ს პირველი ხმოვანი ი → უ-ს, რომელმაც შესაძლებელია, მოგვცეს **გ**, მაშინ გარეგნულად ეს ორი წინდებული ერთმანეთს ემთხვევა.

ოზეშა მგნულა – ხუბ. 103. 1 – ეზოში შესვლა.

ღალ მგნილგ – ხუბ. 111. 25 – ღელეს გადავიდა.

ამსერი ჩქიმდა მგნილი – ხუბ. 60. 31 – ამაღამ ჩემთან შემოდი.

მინო-, მონო- წინდებულებს თუ დაერთვის ქო- ან ვა- ნაწილაკი ამ წინდებულთა განმასხვავებელი პირველი ნაწილის ხმოვანი (**ი** და **ო**) იკარგება და ორივე შემთხვევაში ვიღებთ მნო-ს, ამიტომ გარჩევა ძნელდება მინო- წინდებულია, თუ მონო-. გარჩევაში თვითონ ქო- ან ვა- ნაწილაკი გვშველის, იმის მიხედვით, თუ როგორ სახეს ღებულობს იგი.

ორიოდე შემთხვევაა ისეთი, როდესაც განმასხვავებელი ხმოვანი რჩება, არ იკარგება.

ინგირს ქიმინგვოჩური – ყიფშ. 123. 21 – ინგური გადავცურე.

კოც ვემინააშქვანდგ – ყიფშ. 63. 4 – კაცს არ შეუშვებდა.

ლაგვანს ვამუნაანჭგ – ყიფშ. 184. 24 – ქვევრს არ გადასწვდა.

ქო- ნაწილაკი, მინო- წინდებულზე დართული, თავისი პირვანდელი სახით არ დასტურდება. იგი იძლევა ქი-ს; ქგ შესაძლებელია მინო-ზე დართული ქო-საგანაც მივიღოთ. ამ შემთხვევაში შეიძლება ზოგჯერ კონტექსტმა გვიშველოს, ზოგჯერ კი გაურკვეველიც დარჩეს.

ქო + მინო თანხმოვნის წინ:

1. ქომგნო...
2. ქგმგნო...
3. ქომნო...
4. ქიმნო...
5. ქგმნო...

1. **ქომგნო**...

ონანგერი უცბაშე ქომგნოდგგ – ყიფშ. 85. 12 – უნაგირი უცბად დაადგა.

2. **ქგმგნო**...

ქგმგნოდგგ... ონანგერი – ყიფშ. 95. 19 – დაადგა... უნაგირი.

3. **ქომნო**...

ქომნოდგეს... ონანგერი – ყიფშ. 94. 11 – დადგეს... უნაგირი.

4. **ქიმნო**...

ქიმნოდოხოდგ ჟი რაშის – ხუბ. 123. 8 – დაჯდა ზედ რაშზე.

5. **ქგმნო**...

ჟი ქგმნოდოხოდუ – ხუბ. 16. 25 – ზედ დაჯდა.

1. **ქგმნგ**...

მუ ბორჯის ქგმნგმოსხაპანქიე – ყიფშ. 77. 5 – რა დროსაც დამახტები...

2. **ქგმნ**...

ქგმნგათხეს დუსია – ხუბ. 265. 36 – დაგესხნენ თავსო.

ყველა ზემოთ დასახელებულ შემთხვევაში წინდებულის მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია **ო** ან **ა** ხმოვნითურთ.

ქო + მინო + ო → 1. ქიმნაა...
2. ქგმნაა...
3. ქიმნჯ...
4. ქგმნჯ...
5. ქიმნა...
6. ქგმნა...

1. **ქიმნაა**...

მაჟირა ჯას ქიმნაანთხგ – ყიფშ. 86. 3 – მეორე ხეს დაეცა.

2. **ქგმნაა**...

ათე „პლატოკი" ჟი ქგმნააცოთი! – ყიფშ. 86. 21 – ეს ცხვირსახოცი ზედ დააგდე!

3. **ქიმნა**...

ჯიმალენს დუს ქიმნადირთგ – ხუბ. 164. 1 – ძმებს თავზე დაადგა.

4. **ქგმნა**...

ტყები... თის ქგმნაფინგ – ხუბ. 122. 18 – ტყავი... იმას დააფინა.

5. **ქიმნა**...

ქიმნაღურეს თე კოჩქ – ხუბ. – ზედ დააკვდათ ეს კაცი.

6. **ქგმნა**...

ჟი ქგმნარღგ თის... ფარა – ხუბ. 117. 28 – ზედ დააყარა მას... ფული.

ქო + მინო → ქგმნუუ...

ქგმნუუდგესგ ონაგერი რაშიშა – ყიფშ. 74. 20 – დაუდგეს უნაგირი რაშზე.

ქო + მინო + ი → ქიმნი...

ინა მუნენქქიმნიქუნეს – ხუბ. 43. 35 – ის მათ დაიხურეს.

ათე სიმონკა ვამნობძგდასიე – ხუბ. 395. 7 – ასეთი სიმძიმე რომ არ მედოს.

ვა + მინო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ი- ხმოვანი (> ვამნმა...):

მუთუნ ფერო ვამნმაცუნინუა – ხუბ. 276. 32 – არაფრით არ შემომყვა.

ვა + მინო + ო/ა... → ვემინაა...

კოც ვემინააშქვანდგ თი სადგგმიშა – ყიფშ. 63. 4 – კაცს არ შეუშვებდა იმ სადგომში.

ვამგნაა...

ვამგნაართინედგ თი კარდილავა – ყიფშ. 33. 19 – ვერ გადააბრუნებდა იმ ქვაბსო.

ვამნაა...

დაგვანს ვამნაანჭუ – ყიფშ. 184. 25 – ქვევრს არ გადასწვდება.

ვამნა...

ვამნართინეს თე ოშ კოს – ხუბ. 262. 16 – ვერ გადააბრუნა ამ ასმა კაცმა.

ვემნა...

ვემნაშქუ – ხუბ. 165. 5 – არ შეუშვა.

ვემნა...

ჩიტი გინოფურინუანს და ვარა მუთუნს ვემნართე – ხუბ. 122. 6 – ჩიტი გადაფრინდება, თორემ ვერაფერი ვერ გადავა.

ვა + მინო + უ → ვემნუ...

კოს ვემნურთუმგ თე წყარიშა – ხუბ. 123. 29 – არავინ არ გადასულა ამ მდინარეზე (წყალზე).

ვა + მინო + ი → 1. ვემგნიი...
2. ვემნი...

1. **ვემგნიი**...

გალავანიშა ვე მგნიირთე – ყიფშ. 87. 24 – გალავანზე ვერ გადაისვლება.

2. **ვემნი**...

სოლეთინი ვ ე მ ნ ი რ თ ე დინახალე – ხუბ. 42. 28 – ვერსაიდან ვერ შეისვლება შიგნით.

ვა + მ ო ნ ო + ი → ვ ა მ ნ ი...

ვ ა მ ნ ი ც უ ნ ა თ აშოვა – ხუბ. 301. 22 – არ მოიყვანოთ აქეთო.

მ ი ნ ო -ს მნიშვნელობა:

მიუთითებს შიგნით (ჰორიზონტალურ) ადგილსა და მიმართულებას:

კარი... გ ან ჯ გ... მ ი ნ რ ლ გ დინახალე – ხუბ. 147. 29 – კარი... გააღო... შევიდა შიგნით.

მ ი ნ ი ლ ე ს ართი კოჩიში ცუდეშა – ხუბ. 20. 2 – შევიდნენ ერთი კაცის სახლში.

მ ი ნ ი ბ ლ ი მაჟია ოთახგშა – ხუბ. 44. 35 – შეველი მეორე ოთახში.

სოროს მ ი ნ ი ლ გ – ხუბ. 45. 26 – სოროში შევიდა.

ცვანაშა მ ი ნ ი ბ ლ ე ნ დ ი თ ი ა – ხუბ. 112. 3 – ყანაში შევიდოდითო.

შეესატყვისება მნიშვნელობით ქართულის **გადა**- წინდებულს:

ხოლო მ ი ნ რ ბ ლ ე თი წყარს დო მიდურქ ცუდეშავა – ხუბ. 65. 1 – კიდევ გადავალ იმ წყალზე (მდინარეზე) და წავალ შინო:

მელე ხორუა ქრძირე... მ ი ნ ი ლ გ მუქ მელე – ხუბ. 116. 38 – გაღმა მოსახლე ჩანს... გადავიდა თვითონ გაღმა.

ინგირს ქ ი მ ი ნ გ ვ ო ჩ უ რ ი – ყიფშ. 123. 21 – ენგური გადავცურე.

ინა მუნენქ ქ ი მ ნ ი ქ უ ნ ე ს დო მუნეფიში შქართუნი თინენს ქ ე მ ნ ა ქუნეს – ხუბ. 78. 6 – ის თვითონ დაიფარეს და თავიანთი საბანი იმათ დააფარეს.

კამბეშიშ ტყები... თის ქ გ მ ნ ა ფ ი ნ გ, თე წყუს – ხუბ. 122. 18 – კამეჩის ტყავი... იმას გადააფარა... ამ წყაროს.

დუდშა დიხას მ ი ნ ი ვ რ ღ ვ ა ნ ქ – ყიფშ. 130. 12 – თავზე თიხას გადაიყრი.

ქ ი მ ნ ო დ ო ხ ო დ გ ჟი რაშის – ხუბ. 123. 8 – გადააჯდა ზედ ცხენს.

მ ი ნ ო- წინდებულის საპირისპირო მიმართულებას აღნიშნავს მ ო ნ ო (> მ უ ნ ო-ს) წინდებული, რაც განსაკუთრებით მკაფიოდ ჩანს, როდესაც მ ი ნ ო -იანი და მ ო ნ ო -იანი ფორმები ერთმანეთს უპირისპირდება:

მ ი ნ უ რ თ ე ს, მ ო ნ უ რ თ ე ს ვიშო-აშო – ხუბ. 16. 14 – გადაატრიალეს, გადმოატრიალეს იქით-აქეთ.

მა თეურე მ უ ნ ი ბ ლ ე ნ ქ ჭითა ბარგით... ჩე ბარგით გ ი მ ი ბ ლ ე ქ – ხუბ. 163. 13 – მე იქით შევალ წითელი ტანისამოსით... თეთრი ტანისამოსით გამოვალ.

ირო თეშინეშე მოხვადგ მ ი ნ უ ლ ა ქ... ასე თეურეშე აშო აცუ მ უ ნ უ ლ ა ქ – ხუბ. 46. 13 – სულ ისე მოუხდა შესვლა... ახლა აქეთკენ გაუხდა შემოსასვლელი.

მ ო ნ ო- (→ მ უ ნ ო-)-ს მნიშვნელობა:

1. შიგნით (ჰორიზონტალურ), პირისაკენ მიმართულებას გამოხატავს:

ათაურე მ უ ნ რ ლ გ ალექ – ხუბ. 163. 28 – აქეთკენ შემოვიდა ალე.

ათაურე მ ო ნ რ ლ გ – ხუბ. 163. 35 – აქეთკენ შემოვიდა.

კარც გოგინჯა, მუნგაშქვა ჩქიმი ოთახგშა – ხუბ. 216. 9 – კარს გაგიღებ, შემოგიშვებ ჩემს ოთახში.

ცუდეშა ქიმერთესგნ, პაპაქ დრძახგ... ვამნიცუნათ აშოვა – ხუბ. 301. 22 – სახლთან რომ მივიდნენ, მღვდელმა დაიძახა... არ შემოიყვანოთ აქეთო.

ამსერი ჩქიმდა მგნილი კინია – ხუბ. 60. 36 – ამაღამ ჩემთან შემოდი ისევო.

2. მნიშვნელობით შეესატყვისება ქართულის **გადმო-** წინდებულს:

მუნრლგ მოლე – ხუბ. 134. 14 – გადმოვიდა გამოღმა.

ქოძირგ... „ზაბორი" ეკორთელენი, ქიმიოღვარუ... მუნერო გაბედია თაქიანი კუჩხიში მუნოდგგმავა? – ხუბ. 183. 22 – ნახა... ღობე წაქცეულა, დაიღრიალა... როგორ გაბედეო აქეთ ფეხის გადმოდგმაო?

აშო ვამგნოტახუკოვა – ხუბ. 139. 12 – აქეთ ხომ არ შემოტეხაო (ღობე).

ღანდაშა მუთუნ ფერო ვამნაცუნინუა – ხუბ. 276. 32 – ღობეზე ვერაფრით ვერ გადმოვიყვანეო.

მინო-, მონო- | მუნო- ერთი და იმავე მნიშვნელობისაა, ოღონდ მონო აქეთ მოქმედებას გამოხატავს მონო-საგან განსხვავებით. ამ განსხვავებას ქმნის პირველი ნაწილი მი-, ერთი მხრივ, და მო- (მუ-), მეორე მხრივ. მი-ს მუ-დ ცვალებადობა რთულ წინდებულებში ბუნებრივია. ასევე მინო-ს მი- მოსალოდნელია შე-ს სახეცვლილება იყოს, თუმცა ეს წინდებული მუნ-ის სახით ტექსტებში არ დასტურდება. მეორე ელემენტია -ნო-.

მინო-, მონო- წინდებულებს ორი მნიშვნელობა აქვს, ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებული: 1. მიუთითებენ შიგნით, ჰორიზონტალურ სიბრტყეზე ადგილსა და მიმართულებას. 2. აქვთ იგივე მნიშვნელობა, რაც ქართულის **გადა-**, **გადმო-** წინდებულებს.

ენო-|| ინო-|| ენა-|| ინა-

1. **ენო**.. თანხმოვნის წინ:

ღალისია ჟირი ჭითა უშქური ენოძგნია – ხუბ. 300. 19 – ღელეში ორი წითელი ვაშლი ძევსო:

2. **ინო**...

საკის ინოხენ... – ხუბ. 194. 14 – ტომარაში რომ ზის...

3. **ენა**...

თასიში ენარღვაფალი ჩახვია – ყიფშ. 21. 31 – თესლის ჩასაყრელი ჩანთა.

4. **ინა**...

ნთხორილი დიხას ქინახუნეს. თეს ჟი ქგმნაჭკადეს... რკინა. დუცუ ჭიჭე ორკე ქიმეჩეს ოჭკუმალიში ინაჭირინაფალო – ყიფშ. 106.12 – ამოთხრილ მიწაში ჩასვეს. იმას ზედ დააჭედეს... რკინა. თავზე პატარა ღრიჭო „მისცეს" (დაუტოვეს) საჭმლის ჩასაწოდებლად.

ენო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + -ო:

ინვორექ ორომეს – ყიფშ. 154. 3 – ვდგავარ ორმოში.

დინახალე ინგოხუნუანთია – ხუბ. 210. 17 – შიგ ჩაგსვამთო.

ენო + ო → 1. ენპ...
2. ენა...
3. ინპ...
4. ინა...

1. **ენპ**...

ენპჯინუნ... – ხუბ. 202. 19 – რომ ჩაიხედა...

2. **ენა**...

თენა ენასქილიდუას ოკო – ხუბ. 253. 32 – ის უნდა ჩატოვოს.

3. **ინპ**...

ინპრღ დო რთგ ფარა თე ქუდით – ხუბ. 73. 3 – ჩაყარა და გაყო ფულიამ ქუდით.

4. **ინა**...

მუშენი ინაცოთით წყარს – ხუბ. 93. 31 – რატომ ჩააგდეთ წყალში.

ენო + უ → ინუ...

სივა... ინურქია ჯიხაშავა – ხუბ. 253. 27 – შენო ჩახვალ ციხეშიო.

ენო + ი → 1. ინრ...
2. ინი...

1. **ინრ**...

ინრილგ თე სახენწგფოშა – ხუბ. 252. 3 – ჩავიდა იმ სახელმწიფოში.

2. **ინი**...

წყარიშა ინილესგნი – ხუბ. 50. 15 – წყალში რომ ჩავიდნენ.

ქო + ენო → 1. ქენო...
2. ქინო...
3. ქგნო...

1. **ქენო**...

წყარს ქენოლგ – ხუბ. 70. 9 – წყალში ჩავარდა.

2. **ქინო**...

უხაში ლებია ქინოძგ კოტოს – ხუბ. 192. 12 – უხარშავი ლობიო ძევს ქოთანში.

3. **ქგნო**...

თექ ოკო ქგნოსქგდას – ხუბ. 130. 9 – იქ უნდა ჩარჩეს.

თუ ენო- წინდებულს თანხმოვანი პრეფიქსი მოსდევს ა, ო ხმოვნით, ამოვარდება წინდებულის ბოლო (ი) ხმოვანი:

1. **ქენმო(ვო)**...

თე ბაღგს ქენმოხუნუასია – ყიფშ. 148. 8 – ამ ბეღელში ჩამსვასო.

ქვაბის ქენვორაგუანქია – ხუბ. 286. 21 – ქვაბში ჩავაგდებო.

2. **ქინგო(ვო)**...

ზღას ქინვორაგუათია – ხუბ. 194. 12 – ზღვაში ჩავაგდოთო.

გურიშა ქინგოჯინუა – ხუბ. 315. 7 – გულში ჩაგახედებ.

3. **ქგნმო**...

სუმენეჩი ჭინი ქგნმოტახითია. ართის გეპყინტგნქ – ხუბ. 294.29 – სამოცი წნელი გადამატეხეთო. ერთს ჩავყლაპავ.

4. **ქინგგო**...

ქომონჯალას ვე ელუდა, ცუდეს ქინგგორჩინუა – ხუბ. 315. 6 – გათხოვებას არ ელოდო, სახლში ჩაგაბერებ.

აქ წინდებულის ხმოვანი უკვალოდ არ არის გამქრალი, დასუსტებულია **გ**-დ.

ქობალ დოპჭვათ ბრელია, ქანვოწკარათია ცეკას – ხუბ. 286.16 – პური გამოვაცხოთ ბევრიო, ჩავაწყოთო კალათში.

ქო + ენო + ო → 1. ქენაა...
2. ქინაა...
3. ქენჳ...
4. ქინჳ...
5. ქგნჳ...
6. ქანჳ...
7. ქენა...
8. ქინა...
9. ქგნა...
10. ქანა...

1. **ქენაა**...

დოკორობუ დო ხურუჯუნსგ ქენააკორობუ – არძო – ყიფშ. 30. 19 – შეკრიბა და ხურჯინში „ჩააგროვა“ ყველა.

2. **ქინაა**...

ქინაასხაპგ წყარსგ – ყიფშ. 103. 24 – ჩახტა წყალში.

3. **ქენჳ**...

ქენჳცოთგ თეინჭას – ხუბ. 141. 6 – ჩააგდო ამ ჭაში.

4. **ქინჳ**...

ქინჳხუნეს საკის – ხუბ. 194. 7 – ჩასვეს ტომარაში.

5. **ქგნჳ**...

დინახალე ქგნჳნწკარგ ჯიხას – ხუბ. 210. 21 – შიგნით დააწყო („ჩაამწკრივა“) ციხეში.

6. **ქანჳ**...

ხოჯიქ წყარს ქანჳსხაპგ – ხუბ. 283. 31 – ხარი წყალში ჩახტა.

7. **ქენა**...

ხოჯიქ წყარს ქენასხაპგ – ხუბ. 284. 27 – ხარი წყალში ჩახტა.

8. **ქინა**...

ლისმარი... ხურჯონს ქინანწყია – ხუბ. 121. 28 – ლურსმანი... ხურჯინში ჩააწყვეო.

9. **ქგნა**...

წყარს ქგნარაგვეს – ხუბ. 241. 12 – წყალში ჩააგდეს.

10. **ქანა**...

მითი ქანაჯინე სქვამი ჩილს – ყიფშ. 161. 17 – ვინც ჩახედავს ლამაზ ცოლს.

ქო + ენო + უ → 1. ქენუ...
2. ქანუ...

1. **ქენუ**...

შური ქ ე ნ უ დ გ ე – ხუბ. 241. 20 – სული ჩაუდგა.

2. **ქანუ**...

დუდი წყარშა ქ ა ნ უ ც უ ნ უ ა ფ ე – ხუბ. 270. 5 – თავი წყალში ჩაუკვრევინებია.

ქო + ენო + ი → 1. ქინიი...
2. ქინრ...
3. ქინი...

1. **ქინიი**...

მუდგარენი წყარსე ქ ი ნ ი ი ს ო ფ უ – ყიფშ. 82. 17 – რაღაცამ წყალში „ჩაიგლიჯინა".

2. **ქინრ**...

ქ ი ნ რ ხ ვ ი ლ ე ს არძოქ თაქ – ხუბ. 125. 29 – ჩაამწყვდიეს ყველა აქ.

3. **ქინი**...

ჯიმა თექ ქ ი ნ ი ტ ე ს იშო – ხუბ. 134. 19 – ძმა იქ ჩატოვეს.

ვა + ენო + თანხმოვანი → ვენო...

კოჩი ვ ე ნ ო რ ე მითინი – ხუბ. 66. 26 – კაცი არავინ არის შიგ.

ვა + ენო + თანხმოვანი პრეფიქსი ა ხმოვნით...

სათითის ღუმუ ვ ე ნ ვ ა კ ე თ ე – ხუბ. 203. 9 – სათითეში ღომი რომ არ გავაკეთო.

ვა + ენო + ო/ა → 1. ვენა...
2. ვენა...
3. ვაანა...
4. ვეენა...

1. **ვენა**...

ვ ე ნ ა რ ა გ უ ... წყურგილიშა – ხუბ. 184. 13 – ვერ ჩააგდო... წყაროში.

2. **ვენა**...

ბოშის ვ ა ე ნ ა რ ა გ უ ა ნ ქ ი ა ვ ო ქვაბისია? – ხუბ. 286. 35 – ვაჟს ვერ ჩააგდებო ქვაბშიო.

3. **ვა ანა**...

ც უ დ ეს ვ ა ა ნ ა ც ა დ გ ნ ეს – ხუბ. 174. 11 – სახლში ვერ დაიცადა ამან.

4. **ვე ენა**...

ე ბოშისგ ვ ე ე ნ ა ჯ ი ნ ი ნ გ მუჭო ბჟაშა ნი – ყიფშ. 75.20 – ამ ვაჟს ვერ შეეხედება (ვერ შებლო შეხედვა) ისე, როგორც მზისათვის.

ქვევით, შიგნით (ჭაში, ხრამში, მდინარეში...) მიმართულებას მიუთითებს და ქართულის **ჩა**- წინდებულს უდრის მნიშვნელობით:

ქ ე ნ ა ც ო თ გ თ ე ი ნ ჭ ას – ხუბ. 141. 6 – ჩააგდო ამ ჭაში.

ქვაბის ქ ე ნ ა რ ა გ უ – ხუბ. 286. 37 – ქვაბში ჩააგდო.

კ გ დობან ნოღვე დიდი, თექ ქ ე ნ ა ხ უ ნ უ – ხუბ. 232. 35 – კიდობანი ჰქონია დიდი, იქ ჩასვა.

ინარღვეს ხართას – ხუბ. 118. 27 – ჩაყარეს ხალთაში.

ლებია ქინარღვეს კოტოს – ხუბ. 192. 7 – ლობიო ჩაყარეს ქოთანში.

„მეუა დო ტანი გიბონია ასევა თი ჭანურსია"... „მა მუშა ოკო ინოფრთევე?.. სი ინორთია, მა ინიბლიდა, სი მუქ იც რა?" – ხუბ. 126. 15-21 – „წადი და ტანი დაიბანე ახლა იმ ქვაბშიო"... „მე რატომ უნდა ჩავიდეო?.. შენ ჩადიო, მე თუ ჩავედი, შენ რა გამოხვედიო?".

ტანიშა გამკიწყეს დო წყარიშა ინილესგნი... – ხუბ. 50. 15 – ტანთ გაიხადეს და წყალში (მდინარეში) რომ ჩავიდნენ.

წყარს ვენანთხასიან თეშ ქოსხაპასიე – ხუბ. 133. 37 – წყალში (მდინარეში) რომ არ ჩავარდესო, ისე გადახტესო.

წყარს ქენოლგ – ხუბ. 70. 9 – წყალში (მდინარეში) ჩავარდა.

ზღვას ქინარაგუ – ხუბ. 209. 13 – ზღვაში ჩააგდო.

ნოშქერი წყარს ქენარღუ – 118. 4 – ნახშირი წყალში ჩაყარა.

ხოჯიქ წყარს ქენასხაპგ – ხუბ. 284. 27 – ხარი წყალში ჩახტა.

ინჭას ინაჯინესგნ... – ხუბ. 134. 22 – ჭაში რომ ჩაიხედეს...

ლაგვანცგ მუს ინაძახანქი, თის იშგოძახანცგ – ყიფშ. 177. 26 – ქვევრს რასაც ჩასძახებ, იმას ამოგძახებს.

ინვორექ ორომეას – ყიფშ. 154. 3 – შიგ ვდგავარ ორმოში.

გერი სოროს ინორე, ჟიშე გინი გინორე – ყიფშ. 148. 18 – მგელი სოროში დგას... – ხბო ზემოდან არის გადმომდგარი.

ღალისია ჟირი ჭითა უშქური ენოძგნია – ხუბ. 300. 19 – ღელეში ორი წითელი ვაშლი ძევსო.

ჯიმა თექ ქინიტეს იშო – ხუბ. 134. 19 – ძმა იქ ჩატოვეს (იქით) (ჭაში).

ქინოსქგდ ართი ცირაქ წყარს – ხუბ. 59. 38 – ჩარჩა ერთი გოგო წყალში.

შიგნით ადგილსა და მიმართულებას აღნიშნავს, მაგრამ ქვევით მიმართულებას არ უჩვენებს. ქართულად ისევ **ჩა**-ს შეესატყვისება:

თე ბაღგს ქენმოხუნუასია – ყიფშ. 148. 8 – იმ ბეღელში ჩამსვასო.

ჯიხას ქგნოდოხოდგ – ხუბ. 210. 7 – ციხეში ჩაჯდა.

სივა ბურგინით ინურქია ჯიხაშავა – ხუბ. 253. 27 – შენ ხმაურით ჩახვალო ციხეშიო.

ქინოდოხოდეს ხვამარდის – ხუბ. 75. 27 – ჩასხდნენ გემში.

ინოდოხოდგ თე ბოშიქ ჭკუც – ხუბ. 282. 6 – ჩაჯდა ეს ვაჟი სასახლეში.

ქინუოხუნუათია ფილიკასია – ხუბ. 194. 11 – ჩავსვათო ნავშიო.

ქინჴხვილეს გალიას – ხუბ. 68. 8 – ჩაამწყვდიეს გალიაში.

ოთხი ვარიანტი გვაქვს ამ წინდებულისა:

ენო-, ინო-, ენა-, ინა-

პირველი ნაწილის **ე** და **ი**-ს მონაცვლეობა ჩვეულებრივია რთულ წინდებულებში და არც სხვა წინდებულებთან და არც აქ არავითარ სხვაობას არ იძლევა მნიშვნელობის მხრივ.

მეორე ნაწილად ჩვეულებრივ -ნო- ჩანს. ორიოდე გამონაკლის შემთხვევაშია ნა-. მნიშვნელობის მიხედვით არც აქ არის განსხვავება.

დ ი ნ ო- + თანხმოვანი პრეფიქსი **ა** ხმოვნით...

თანხმოვნის წინ:

ათეს წყარი დ ი ნ ო დ გ ე – ხუბ. 139. 9 – ამაში წყალი დგას.

ჩხოუშ კუჩხიშ დ ი ნ ნ ა ბ ი ჯ გ ე ფ ვა რენო შარას? – ხუბ. 139. 2 – ძროხის ფეხის დანაბიჯები არ არის გზაზე?

შეიძლება წინდებულის **ო** ხმოვანმა დატოვოს კვალი **გ**-ს სახით: (ზღვაშა) დ ი ნ გ ნ ა რ ღ ვ ე ფ ი ქვირითგ – ყიფშ. 36. 16 – (ზღვაში) ჩაბნეული ქვირითი.

თუ თანხმოვანი პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **ი** არის, იგი ამოვარდება, ხოლო წინდებულის ხმოვანი უცვლელად რჩება:

ათე ხართაშავა ფარა დ ი ნ ო მ ძ გ ნ ი ა – ხუბ. 118. 1 – ამ ხალთაში ფული მიძევსო.

დ ი ნ ო + ო → 1. დ ი ნ ა ა...
2. დ ი ნ ჳ...
3. დ ი ნ ა...

1. **დინაა**...

დ ი ნ ა ა ჯ ი ნ გ ოზესგ ნი... – ყიფშ. 38. 6 – რომ ჩაიხედა ეზოში...

2. **დინჳ**...

სარკეს დ ი ნ ჳ ჯ ი ნ ე ს გ ნი – ხუბ. 279. 27 – სარკეში რომ ჩაიხედეს.

3. **დინა**...

ჩქვნი უკულაში და წყარს დ ი ნ ა ჭ ო ფ უ ნ, თი ბოში რე თენავა – ხუბ. 61. 21 – ჩვენი უმცროსი და წყალში რომ „ჩაიჭირა“, ის ვაჟი არის ესო.

დ ი ნ ო + უ → დ ი ნ უ...

დ ი ნ უ ბ ა რ გ შური – ყიფშ. 30. 21 – ჩაუბერა სული.

დ ი ნ ო + ი → 1. დ ი ნ ი ი...
2. დ ი ნ ჲ...
3. დ ი ნ ი...

1. **დინიი**...

ართი წყარიშა დ ი ნ ი ი ლ ე ს გ – ყიფშ. 35. 1 – ერთ წყალში ჩავიდნენ.

2. **დინჲ**...

ტორონჯეფი კაკალს დ ი ნ ჲ გ ო რ უ დ ე ს – ხუბ. 190. 5 – მტრედები კაკალს ეძებდნენ (შიგ).

3. **დინი**...

დ ი ნ ი ლ ე ს დინახალე – ხუბ. 36. 27 – ჩავიდნენ შიგნით.

ქო + დ ი ნ ო + თანხმოვანი:

მიდეეყონგ მაყირა წყარიშა... სანარტიაქ კუჩხი ქ ი დ ი ნ ო დ გ გ ნი... – ყიფშ. 51. 11 – წაიყვანა მეორე წყალთან... სანარტიამ ფეხი რომ ჩადგა...

შესაძლებელია, წინდებულის მეორე ხმოვანი დასუსტდეს **გ**-დ:

ხოჯეფი... ღალის ქ ი დ გ ნ ო ძ გ დ ე ს – ყიფშ. 9. 5 – ხარები... ღელეში ელაგნენ.

შესაძლებელია, ეს ხმოვანი სრულიად დაიკარგოს:

1. **ქედნო**...

ქედნოსქიდუ ხვალე – ხუბ. 5. 27 – დარჩა მარტო.

2. **ქიდნო**...

ართიქქიდნოსქიდგ – ხუბ. 50. 16 – ერთი ჩარჩა.

3. **ქგდნო**...

ღურელს ოხვამეს ქგდნოსვანჯაფუენა – ხუბ. 225.36 – მკვდარს ეკლესიაში დაასვენებენ თურმე.

ქო + დინო + ო...

1. **ქედნა**...

ბეჭედი ქედნაცოთგ ოქროშ ჭირქას – ხუბ. 145. 5 – ბეჭედი ჩააგდო ოქროს ჭიქაში.

2. **ქიდნა**...

ოდგიში... ოჭიშის ქიდნაშქგ დემს – ხუბ. 80. 36 – სადგისი... ზურგში ჩასცა მდევს.

ქო + დინო + ო → ქედნუ...

მუჭამბიქ ენეფი არმა ფუჭეთ ქედნუცოთ – ხუბ. 36. 18 – მუჭამბიმ ესენი ყველა ფუჭად ჩაუგდო.

ქო + დინო + ი:

გვერდი ქედნიტუ ჭირქას – ხუბ. 92. 4 – ნახევარი ჩატოვა ჭიქაში.

მნიშვნელობით დინო- ძალიან ენათესავება ენო- წინდებულს; მიუთითებს შიგნით, ქვევით ადგილსა და მიმართულებას.

თე დიხას ეშასქირაფილი ინჭა რენ, თექ ქედნახუნეთ თე ბოში – ხუბ. 52. 17 – ამ ადგილას ამომშრალი ჭა არის, იქ ჩასვით ის ვაჟი.

დათხორაფუ... სამარე დო ჟირხოლო ჩილი დო ქომონჩქ დინილეს დინახალე – ხუბ. 36. 27 – გაათხრევინა... სამარე და ორივე – ცოლი და ქმარი ჩავიდნენ შიგნით.

(ორზოლი) ქედნანწყუ აბუგას – ხუბ. 19. 5 – საგზალი ჩააწყო აბგაში.

„იაშიკის" ქიდნახუნაფუ ბაღანა – ხუბ. 87. 22 – ყუთში ჩაასმევინა ბავშვი.

ოდგიში... ოჭიშის ქიდნაშქგ დემს – ხუბ. 80. 36 – სადგისი... ზურგში ჩაარჭო მდევს.

პოლს რგოლი ქიგებ. ეუკუნ თე რგოლს დო დინი ქედნასხაპგ – ხუბ. 40. 24 – იატაკზე რგოლი იყო. აიღო ეს რგოლი და შიგ ჩახტა.

მუსგთ დინარაგადა თე ქესას... – ხუბ. 49. 30 – რასაც ჩაუთქვამ ამ ქისას...

ათე ხართაშავა ფარა დინომძგნია – ხუბ. 118. 1 – ამ ხალთაში ფული მიძევსო.

ზღვას დინორენა – ხუბ. 70. 9 – ზღვაში დგანან.

შიგნით ადგილსა და მიმართულებას მიუთითებს, ქვევით მიმართულებას თითქოს არ გამოხატავს:

ჩქიმ ოზეს დინიკიკონგდეს კაკალსია – ხუბ. 190. 16 – ჩემს ეზოში კენკავდნენ კაკალსო.

ლაგამი ქვდაკინუ ხეს... – ნამდგა ბედაური დუს დინაცუნუანს თესგ ნი... – ხუბ. 121. 26 – ლაგამი დააჭერინა ხელში... რომელი ბედაურიც თავს ჩაყოფს ამაში...

ოჯახის კათა ჭიჭე დინორენიე? – ხუბ. 23. 33 – ოჯახში ხალხი ცოტა რომ არისო.

წოხოლე (კარეტას) დინოხენია ხენწგფე – ხუბ. 71. 17 – წინ (კარეტაში) ზის ხელმწიფე.

გინო-

თანხმოვნის წინ:

1. **გინო**...

გინოჭყვიდეს ნამუდა – ხუბ. 16. 35 – გადაწყვიტეს, რომ...

არძას გინოზსქილადუქ – ხუბ. 309. 21 – ყველას გადავრჩენილვარ.

ფარაშ გინოცოთამა ქვდიჭყეს – ხუბ. 186. 19 – ფულის გადაგდება დაიწყეს.

2. **გინა**...

ჭყონიში გინახორხას – ხუბ. 5. 24 – მუხის გადანახერხს.

3. **გვნო**...

მა იშენი გვნოზლანძღუეთია თქვავა – ხუბ. 89. 37 – მე მაინც გამომლანძღავთო თურმე თქვენო.

გენო-/გინო- → გინ(გ)-:

1. **გინგნა**...

გერეფი ჭოფუნა დო ჭკუმუნა ხორცის, ე ბადიდიში გინგნარღვეფისგ – ყიფშ. 41. 21 – მგლები იჭერენ და ჭამენ ხორცს, ამ მოხუცის გადანაყარს.

2. **გინგო/გინმა**...

გინგოტალე, მუჭოთი შემილებუნი – ხუბ. 215. 1 – გადაგარჩენ, როგორც (რომ) შემიძლია.

ჯოჯოხეთო გინმართიო? – ხუბ. 311. 27 – ჯოჯოხეთად გადამექეცი?

3. **გვნვო**...

ეთის გვნვოსქგდიდა-ვა – ხუბ. 253. 27 – ამას თუ გადავრჩებიო.

4. **გინგმო**...

გინგმოზუ კისერს ძუა – ყიფშ. 108. 19 – გადაკიდებული მაქვს კისერზე ძუა.

წინდებულის მეორე ხმოვნის კვალი ჩანს **გ**-ს სახით.

თუ თანხმოანპრეფიქსს **ი**- ხმოვანი მოსდევს, წინდებულის მეორე ხმოვანი შესაძლებელია, უცვლელადაც დარჩეს, თუმცა დაკარგვის მაგალითებიც დასტურდება.

უცვლელად რჩება:

მა სამაგიერო თეთ გინოგიგია – ხუბ. 224. 21 – მე სამაგიერო ამით გადაგიხადეო.

თავისებურია:

დუდი ოცვილარი მაფუ, საქმექ თეში გინიმართუ – ყიფშ. 118. 17 – თავი მოსაკლავი მაქვს, საქმე ისე გადამექცა (დამიტრიალდა).

ლერსო თიშენ გინიგართი – ვა გაიბედი სიტყვიერო – ხუბ. 313. 22 – ლექსად იმიტომ გადაგექეცი, ვერ გაგიბედე სიტყვიერად.

შურ დო გურო გინიგართუქ – ხუბ. 312. 18 – სულად და გულად გადაგექცევი.

გორგილაფაქ ანთებათ გინგმართგ – ყიფშ. 160. 24 – გაცივება ანთებად გადამექცა.

ექ მუ ჭირო გინგმართგ – ხუბ. 309. 19 – ეს რა ჭირად გადამექცა.

ხომ არ მოსდევს აქ გინო- წინდებულს **o** ხმოვანი. ე. ი. ხომ არ არის ასე:

გინო-ი-მ-ა-რთუ...

გინო + ო → 1. გინაა...
2. გინჳ...
3. გინა...
4. გგნა...

1. **გინაა**...

დადია ლეჳან, გგმორძგვილქ, მაფას გინააბუ ლაფი – ყიფშ. 121. 6 – დადიანმა ლევანმა, გამარჯვებულმა, მეფეს გადაასხა ლაფი.

2. **გინჳ**...

თეს გინჳსქიდგ – ხუბ. 136. 15 – ამას გადაურჩა.

3. **გინა**...

თი შარას მუჭო გინაჩირთეს – ხუბ. 96. 8 – იმ შარას როგორც გადასცდნენ.

4. **გგნა**...

თე ზგსნახენს გგნაქგნს შქართუნინ... – ხუბ. 78. 5 – ამ მზეთუნახავებს რომ გადაფარებული აქვთ საბანი...

გინო + უ → 1. გინოუ...
2. გინაუ...
3. გინუუ...
4. გინუ...
5. გინუ...

1. **გინოუ**...

გინოუჭყვიდეს გარა – ხუბ. 344. 25 – გადაუწყვიტეს ტირილი.

2. **გინაუ**...

ზღვა გაფუნია, ჭითა ზღვა, გინაულარია – ხუბ. 133. 34 – ზღვა გაქვსო, წითელი ზღვა, გადასასვლელიო.

3. **გინუუ**...

დიდაში გინუულირი ქვირასგ ნგერი ოჭკუმუნცუ – ყიფშ. 177. 14 – დედის წინ წასულ („გადავლილ") კვიცს მგელი შეჭამს.

4. **გინუ**...

ლეკური გინურქუ – ხუბ. 224. 16 – ხმალი გადაუქნია.

5. **გინუ**...

გინუსვეს ხე – ხუბ. 18. 25 – გადაუსვეს ხელი.

გინო + ი → 1. გინიი...
2. გინჲ...
3. გინი...
4. გგნი...

1. **გინიი**...

თე სუმარენქ ჭკუაშე მუშე გინიილასგ – ყიფშ. 132. 23 – ეს სტუმრები ჭკუაზე რატომ გადაცდნენ („გადაცდა").

2. **გინჲ**...

რაში გალავანო გინჲრთინუ – ხუბ. 62. 1 – რაში გალავნად გადაიქცა.

3. **გინი**...

კოჩო გინირთგ – ხუბ. 1. 25 – კაცად გადაიქცა.

4. **გგნი**...

გგმარძღაფალო გგნირთგ – ხუბ. 112. 24 – გამოსაძღომი გახდა.

ქო + გინო- → ქოგნ-:

ქოგნოდოხოდეს თე დიდი კჷნდეში დუცგ – ხუბ. 97. 4 – დასხდნენ ამ დიდი კლდის თავზე.

გინო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო...)...

ქოგნმოფორანს ჟირი მანათი დო გვერდისია – ხუბ. 72. 21 – გადამაფარებს ორ მანეთს და ნახევარსო.

წინდებულის ორივე ხმოვანი ამოვარდნილია.

ქო + გინო + ო → 1. ქიგინაა...
2. ქიგგნაა...
3. ქიგნაა...
4. ქეგნა...
5. ქიგნჳ...
6. ქეგნა...
7. ქიგნა...

1. **ქიგინაა**...

ნდიენსგ ნორცხვაქ ქიგინააციოუ არძოსგ – ყიფშ. 27. 39 – მდევებს ნაკვერცხალი გადასცვივდა ყველას.

2. **ქიგნაა**...

ჟი ქიგგნაარღუ ნდემცგ – ყიფშ. 59. 26 – ზედ გადააბნია მდევს.

3. **ქიგნაა**...

თოფი ქიგნააბუმეესგ... ბოშისგ ნი – ყიფშ. 68. 2 – თოფი რომ გადაჰკიდეს... ვაჟს.

4. **ქეგნჳ**...

გოროდის ქეგნჳჯინგ ვიშო – ხუბ. 239. 33 – ქალაქს გახედა იქით.

5. **ქიგნჳ**...

ფარა ქიგნჳფორგ – ხუბ. 72. 31 – ფული გადააფარა.

6. **ქეგნა**...

ქეგნაბეს ლევანს წყარი ნი... – ხუბ. 14. 3 – რომ გადაასხეს ლევანს წყალი...

7. **ქიგნა**...

წყარი... ქიგნაბეს – ხუბ. 104. 25 – წყალი გადაასხეს.

ქო+გინუ +უ → 1. ქიგნოუ...
2. ქიგნუ...
3. ქეგნუ...
4. ქუგგნუ...
5. ქიგნუ...

1. **ქიგნოუ**...

ხუჯიშა ქიგნოუცოთამგ – ხუბ. 182. 8 – მხარზე გადაუგდია.

2. **ქიგნუ**...

პლატოკი... ქიგნუსვი ცვას – ხუბ. 300. 7 – ცხვირსახოცი... გადაუსვი შუბლზე.

3. **ქეგნუ**...

გიმელეს რაშენს თქ, ქეგნუსადეს – ხუბ. 127. 24 – ჩამოვიდნენ რაშებიდან (იქ), გადაუსადავეს.

4. **ქუგგნუ**...

ქუგგნუცოთი კგსერსია – ხუბ. 125. 23 – გადაუგდე კისერზეო.

5. **ქიგნუ**...

თეს ქიგნუს დო გაცოცხლგ – ხუბ. 109. 23 – მას გადაუსვა და გააცოცხლა.

ქო+გინო + ი → 1. ქეგნი...
2. ქაგნი...

1. **ქეგნი**...

ალეიაქ ქეგნიცოთ მუში ჭითა ნაბადია – ხუბ. 159. 30 – ალეიამ გადაიგდო თავისი წითელი ნაბადიო.

2. **ქაგნი**...

ონანგერიშ კოპულიშა ქაგნიდვია – ხუბ. 125. 24 – უნაგირის კოპალზე გადაიდეო.

ვა+გინო- + თანხმოვანი:

სოთინი ვეგნორთავა – ხუბ. 7. 31 – არსად არ გადახვიდეო.

თანხმოვანი პრეფიქსი ა ხმოვნით:

თე ლანძღუა ვეგგნმაღე – ხუბ. 356. 10 – ამ ლანძღვას ვერ გადავიტან.

ვა+გინო +უ → 1. ვეგინუუ...
2. ვეგნუ...

1. **ვეგინუუ**...

ე მოსამართექ სამართალს იშენი ვეგინუუკინგ – ყიფშ. 44. 11 – ეს მოსამართლე სამართალს მაინც არ გადავიდა.

2. **ვეგნუ**...

ორზოლით ვეგნუღალგ თე ცუდესგნ თემ გინილგ დო მიდართგ – ხუბ. 212. 25 – საგზალიც არ გა(და)უტანია ამ სახლიდან, ისე გა(და)ვიდა და წავიდა.

ვა + გინო + ი → 1. ვეგნოი...
2. ვეგნი...
3. ვაგინი...

1. **ვეგნოი**...

მითინქ ვეგნოიბირუ და! – ხუბ. 325. 8 – თუ არავინ გადაგიბირა!

2. **ვეგნი**...

ბოლოს თენა ვეგნივარა! – ხუბ. 328. 15 – ბოლოს უარი არ თქვა.

3. **ვაგინი**...

თინერო ვაგინირთუო? – ხუბ. 65. 4 – ისეთად არ გადაიქცა?

ქართულის **გადა**- წინდებულს შეესატყვისება მნიშვნელობით:

წყარი ქიგნაბეს დო გაცოცხლეს – ხუბ. 104. 25 – წყალი გადაასხეს და გააცოცხლეს.

ნამუსგთ თოფი გინაბუ – ხუბ. 30. 7 – რომელსაც თოფი აქვს გადაკიდებული.

ხურჯინი... ქიგნაბუმუ – ხუბ. 121. 34 – ხურჯინი... გადაჰკიდა.

ართი გვალა (რე), ნამუს ქიგნადირთ კოჩინი, ქოძირუნს... – ხუბ. 29. 19 – ერთი გორა არის, რომელსაც რომ გადაადგება კაცი, ნახავს...

ტუტა დემიშ დუს ქიგნარღგ – ხუბ. 303. 27 – ნაცარი მდევს თავზე გადააყარა.

გინუსვეს ხე – ხუბ. 18. 25 – გადაუსვეს ხელი.

სქანი ხაჯალური... ქუგგნუცოთი კგსერსია – ხუბ. 125. 23 – შენი „ხაჯალური"... გადაუგდე კისერზეო.

ალეიაქ ქეგნიცოთ მუში ჭითა ნაბადია – ხუბ. 159. 30 – ალეიამ გადაიგდო თავისი წითელი ნაბადიო.

იქილე-აქილე გინუძგ ხუჯიშა – ხუბ. 133-23 – იქით-აქეთ აქვს გადადებული მხარზე.

ზღვა გაფუნია, ჭითა ზღვა, გინაულარია – ხუბ. 133. 34 – ზღვა გაქვს, წითელი ზღვა, გადასასვლელიო.

მუთ კოჩიში დუდიშა ქორე გინულირი დო გინმალუნი, არძა მუში ბედიშე რენია – ხუბ. 23. 2 – რაც კაცის თავს არის გადასული (გარდახდომილი) და გადასავლელი (გარდასახდომი), ყველაფერი მისი ბედისგან არისო.

კოც ირფელი გააჭყორდგ, მუთი გინოულუანცგ ნი – ყიფშ. 162. 32 – კაცს ყველაფერი დაავიწყდება, რაც გარდახდება.

დალენქ ქიგნოდოხოდეს გალე აბარწას – ხუბ. 94. 17 – დები გადმოსხდნენ (გადასხდნენ) გარეთ, აივანზე.

მიდეცონი ეთი კგრდემ გინაჯინუშა – ხუბ. 96. 32 – წაიყვანე იმ კლდის გადასახედისაკენ.

გოროდის ქეგნაჯინგ ვიშო – ხუბ. 239. 33 – ქალაქს გადახედა (იქით).

„სფიჩკა“ ქოდუკებუნა დო გინმოჭუნა ქალაქის – ყიფშ. 149. 28 – ასანთი დაუჭერიათ და წვავენ ქალაქს.

ვარწყექო ათე გინოჭვილი დიხასია? – ხუბ. 23. 20 – ვერ ხედავ ამ გადამწვარ ადგილსო?

ოქროთ გინოჭკადილი რენა გვალო ართო – ხუბ. 144. 24 – ოქროთი გადაჭედილი არიან სულ ერთიანად.

ქვაბი გედგჳ ჟინ ორთვალი დიხას გინანჭუნ ფერი – ხუბ. 125. 30 – ქვაბი დგას ორ... დედამიწას რომ გადასწვდება ისეთი.

ონანგერიში გინოდგჳმა ჩქინი რაშიშე თი რაშიშა – ხუბ. 30. 3 – უნაგირის გადადგმა ჩვენი რაშიდან იმ რაშზე.

თენა გინიჭარასჳ ნი – ყიფშ. 163. 6 – ეს რომ გადაიწეროს.

გედოხოდჳ თე ბოშიქ, გინრლჳ ათაშ, ზღვინდჳ ცხენს დო მიდართჳ – ხუბ. 122. 1 – შეაჯდა ეს ვაჟი, გადავიდა ასე, ჰკრა ცხენს და წავიდა.

გინულა მისრულუ შარაშა მუჰამბიქ – ხუბ. 26. 33 – „გადასვლა“ მოისურვა გზაზე მუჰამბიმ.

დანიშნუ დღა – ათე დღას გინილენს – ხუბ. 27. 4 – დანიშნა დღე – ამ დღეს „გადავა“.

ოჭუმარეს ადრე გინობლენქია – ხუბ. 59. 24 – დილას ადრე გავვარდებიო.

ათე კოჩიში სოფელიშე გინილეს ჟირი ჯიმა ვაჭარენქ – ხუბ. 83.17 – ამ კაცის სოფლიდან გადავიდა ორი ძმა ვაჭარი.

მიმართულებას არ მიუთითებს, ქართულად **გადა**-თი გადმოდის:

ასე ვალი გინუვუგი – ყიფშ. 159. 7 – ახლა ვალი გადავუხადე.

სი ჯგირი ბღოლი, მარა მა სამაგიერო თეთ გინოგიგია – ხუბ. 224. 21 – შენ კარგი მიყავი, მაგრამ მე სამაგიერო ამითი გადაგიხადეო.

მუქ... კოჩო გინირთჳ, მუში ცხენი გიდელო გინართინუ – ხუბ. 51. 25 – თვითონ... კაცად გადაიქცა, მისი ცხენი გიდელად გადააქცია.

მუჭო გინირთუ ცვანა ოტახალო – ხუბ. 23. 22 – როგორც გადაიქცევა ყანა მოსატეხად.

სქანი ოსურო ვეგნიფრთუქია – ხუბ. 124. 34 – შენს ცოლად ვერ გადავიქცევიო.

დუდი ოცვილარი მაფუ, საქმექ თეში გინიმართუ – ყიფშ. 118.17 – თავი მოსაკლავი მაქვს, საქმე ისე გადამექცა.

ოძგცეთ გინოჲრთინუაფუ – ხუბ. 312. 14 – სასაცილოდ გადაგიქცევია.

ბოლოს თენა ვეგნივარა – ხუბ. 328. 15 – ბოლოს ეს არ იუარო.

განსაცთელეფს გინასქჳდჳნ... – ხუბ. 35. 2 – განსაცდელებს რომ გადარჩა...

ე ცირეფი გინაჭუ ღურას – ხუბ. 305. 35 – ეს ქალიშვილები გადაარჩინა სიკვდილს.

გინოჭყვიდეს, ნამუდა – ხუბ. 16. 35 – გადაწყვიტეს, რომ...

გ ი ნ ო- წინდებული ზოგჯერ თითქოს ქართულ **გა-**, **გამო**-თი გადმოდის ქართულად.

ლეკური წკრიალს გ ი ნ ი კ ა თ უ ა ნ ს – ხუბ. 36. 7 – ხმალი წკრიალს გაიღებს.

მა იშენი გ გ ნ ო ბ ლ ა ნ ძ ღ უ ე თ ი ა თქვავა – ხუბ. 89. 37 – მე მაინც გამომლანძღავთო თქვენო.

ბაღჩაშ ვარდი... ვძირი ახალ გ გ ნ ა ფ ა ლ ა – ყიფშ. 109. 4 – ბაღის ვარდი... ვნახე ახლად გადაშლილი.

გონო-, განო-

გ ი ნ ო- წინდებულის მნიშვნელობით გვხვდება გ ო ნ ო-, გ ა ნ ო-:

ეთინავა, ქომიჲიდით ფარაშავა დო ქომონჯო გ ო ნ ო მ რ თ ი ნ ე თ ი ა – ხუბ. 131. 8 – ის მიყიდეთ ფულით და ქმრად გადამიქციეთო (გამიხადეთო).

გ ო ნ ო მ რ თ ი ნ ე თ ი ა ← გ ო ნ ო -მ-ი-რ თ ი ნ ე თ ი ა.

მუქ პაპათ გ ი ნ ი რ თ უ დო მუშ ცხენი საცეცხულო გ ა ნ ა რ თ ი ნ უ – ხუბ. 52. 6 – თვითონ მღვდლად გადაიქცა და თავისი ცხენი საცეცხლურად გადააქცია.

გ ა ნ ა რ თ ი ნ უ ← გ ა ნ ო -ო რ თ ი ნ უ.

მეორე ნაწილი ამ წინდებულებს საერთო აქვთ გ ი ნ ო- წინდებულთან. პირველ ნაწილად გ ი ნ ო-ს, გ ი -ს, რომელიც გ ე-საგან უნდა მომდინარეობდეს, გ ო ნ ო, გ ა ნ ო წინდებულებში ენაცვლება გ ო- და გ ა-.

გენო-

გ ე ნ ო- წინდებული ე ნ ო-ს მნიშვნელობისაა – შიგნით, ქვევით მიმართულებას უჩვენებს და მნიშვნელობით საერთო არაფერი აქვს გინო-წინდებულთან.

ართ დიხას ინჯა ქობირეს დო ათაქ ათე უკულაში ჯიმა გ ე ნ ა ჩ ქ ვ ე ს, თოკი მეკვათეს დო ჯიმა თექ ქინიტეს იშო – ხუბ. 134. 18 – ერთ ადგილას ჭა ნახეს და აქ ეს უმცროსი ძმა ჩაგზავნეს. თოკი გადაჭრეს და ძმა იქ ჩატოვეს.

საყურადღებოა, რომ იქვე გ ე ნ ო- წინდებულიან ზმნას ე ნ ო- წინდებულიანი – ქ ი ნ ი ტ ე ს – მოსდევს.

საფიქრებელია, რომ გ ე ნ ო- წინდებული გ ე- დართული ე ნ ო- წინდებული იყოს.

გამგნო-

თანხმოვნის წინ:

მელეხიშე გ ა მ გ ნ ო ვ ჩ უ რ ე – ყიფშ. 135. 4 – გაღმიდან გამოვცურო.

გ ა მ გ ნ ო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო...):

პიც ცახორცი გ ა მ გ ნ ო გ ო ნ წ ყ ი – ყიფშ. 136. 16 – პირზე ხელსახოცი გადაგხადე.

მა... გამნვორთინუანქია – ხუბ. 262. 21 – მე... გადავაბრუნებო.

თუ თანხმოვანი პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **o** არის, წინდებულის ბოლო ხმოვანი შესაძლებელია უცვლელიც დარჩეს:

ათე წყარს გამგნომიცონია – ყიფშ. 40. 9 – ამ წყალზე გადმომიყვანეო. მაგრამ:

აშო გამნომღია – ხუბ. 101. 30 – აქ გამომიტანეო.

შესაძლებელია, წინდებულის ხმოვანი უცვლელად დარჩეს, მაგრამ ამოვარდეს **o** ხმოვანი:

გამნომცონითია – ხუბ. 119. 5 – გამომიყვანეთო.

ხმოვნის წინ:

გამგნო + ო...

გამნართინუ თე ტურა – ხუბ. 262. 24 – გადაატრიალა ეს ტურა.

გამგნო + უ → 1. გამუნოუ...
2. გამნოუ...
3. გამნუ...

1. **გამუნოუ**...

დუდი გამუნოუკურთხუათ – ყიფშ. 159. 19 – თავი „გამოვუკურთხოთ".

2. **გამნოუ**...

მასგმაქ ხოლო კოჩი გამნოუჩქგნ – ხუბ. 232. 12 – მესამემაც კაცი რომ გამოუგზავნა.

3. **გამნუ**...

თი სქუაქ ხოლო კოჩ გამნუჩქგ – ხუბ. 232. 8 – იმ შვილმაც კაცი შემოუგზავნა.

გა + მინო + ი → 1. გამნი...
2. გამნი...
3. გამნე...

1. **გამნი**...

გამნიღგ ცუდეშა ართი ჯიკი – ხუბ. 217. 18 – შემოიტანა სახლში ერთი ჯირკი.

2. **გამნი**...

გამნირულგ ეჩხოუქ – ხუბ. 132. 21 – შემოირბინა ამ ძროხამ.

3. **გამნე**...

სამზადიშა გამნეცუნეს – ხუბ. 270. 35 – სამზადში შეიყვანეს.

გემნო-

თანხმოვნის წინ:

ცუდეშა გემნომცონი – ხუბ. 100. 19 – სახლში შემიყვანე.

ჯიხაში კარი გუუნჯესგ დო გემგნააშქვესგ – ყიფშ. 49. 6 – ციხის კარი გაუღეს და შიგ შეუშვეს.

გე + მინო + ო → გემნა...

მამიდაქ გემნათხოზგ – ხუბ. 136. 8 – მამიდა გამოეძევნა (შიგნით).

გემნო + უ → გემნუ:

ოსერშე... გემნუღგ ცირას – ხუბ. 89. 15 – ვახშამი... შეუტანა გოგოს...

გემნო + ი → 1. გემნიი...
2. გემნი...

1. **გემნიი...**

გემგნიიცონგ – ყიფშ. 42. 21 – შეიყვანა.

2. **გემნი...**

გემნიცონ წყარს – ხუბ. 46. 29 – გამოიყვანა წყალზე.

გომნო-

ათე დიდი ქუა გომნაართინეს – ყიფშ. 6. 30 – ეს დიდი ქვა გადაატრიალეს.

მოლართგ ბადიდიქ დო გომნიგარ ოზესგნი, ... – ხუბ. 59. 17 – წამოვიდა მოხუცი და ტირილით შემოვიდა ეზოში.

გაგნო-

მაჟირა სახენწგფოშა გაგგნგოჯღონანთია – ხუბ. 272. 2 – მეორე სახელმწიფოში გაგაგზავნიო.

თიში შუქიქ ე ბოში გინო გაგგნააცოთგ – ყიფშ. 26. 32 – იმისმა შუქმა ეს ვაჟი გადაღმა გადააგდო.

იშო გაგინაცოთგ – ყიფშ. 22. 26 – იქით გადააგდო.

გეგინო-

თანხმოვნის წინ.

ჩაისმენქ გეგინოჩგ ზოჯუა – ყიფშ. 73. 31 – ჩაისმენმა გამოსცა ბრძანება.

გეგგნოციუ ოსურენქგ – ყიფშ. 124. 26 – გაცვივდნენ ქალები.

გეგნოჭყვიდეს საქმე – ხუბ. 201. 19 – გადაწყვიტეს საქმე.

ზუგიდი გეგნომიცონეს – ყიფშ. 154. 24 – ზუგდიდი გადამატარეს.

ოკო გეგნოგიცონათგ – ხუბ. 358. 1 – უნდა გადაგატაროთ.

გეგინგვოლგქ – დო ვურქია – ყიფშ. 40. 6 – გადავვარდები და წავალო.

გეგნვოლათ შხვა ქევანაშა – ხუბ. 102. 1 – გადავვარდეთ სხვა ქვეყანაში.

ხმოვნის წინ:

გეგნო + ო → 1. გეგნჳ...
2. გეგნა...

1. **გეგნა-**...

გეგნალგ ჯიმალეფიშ ოგორგშა – ხუბ. 177. 30 – გადავარდა ძმების მოსაძებნად.

2. **გეგნა-**...

ვეზირენქ... გეგნარღვეს მაგორალეფი ირ დიხაშა – ხუბ. 15. 28 – ვეზირებმა... „გაყარეს" მძებნელები ყველა ადგილას.

გეგნო + უ → გეგნუო...

გეგნუოჯღონი ქაღარდი თიშა – ხუბ. 39. 37 – გადავაგზავნე ქაღალდი მასთან.

გეგნო + ი → გეგნი...

გეგნიცოთი თი ცროფჳ! – ყიფშ. 163. 29 – გადაიგდე ის სიყვარული!

გედნი-

დინილეს დინახალე (სამარეშა), თან დიდი სანთელი გედნიღეს – ხუბ. 36. 28 – ჩავიდნენ შიგნით (სამარეში), თან დიდი სანთელი ჩაიტანეს.

გედნირულგ ხენწგფეში ჩილი დო სქუაშა – ხუბ. 76. 2 – ჩაირბინა ხელმწიფის ცოლთან და შვილთან.

ნო-, **გე-**, **გა-**, **გო-** დართული წინდებულები მნიშვნელობით თითქმის არ განსხვავდებიან იმ წინდებულებისაგან, რომლებსაც ეს ელემენტები არ დაერთვის.

ამრიგად, **ნო**-იან წინდებულებში, მნიშვნელობის მიხედვით, ორი რიგი გამოიყოფა: 1. რიგი წინდებულებისა, რომლებიც შიგნით ადგილსა და მიმართულებას გამოხატავენ და 2. რიგი წინდებულებისა, რომლებიც ქართულის **და-**, **გადა-** წინდებულებს შეესატყვისება მნიშვნელობით. ისევე როგორც **ლა-** დართულ წინდებულებში, ამ ორი რიგის ერთმანეთთან დაკავშირება ჭირს.

თო- დართული წინდებულები

მითო-

თანხმოვნის წინ:

ტყაშა მითოფრთი ნი... – ყიფშ. 46. 8 – ტყეში რომ შევედი...

მითო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო, ა):

მა აქი ტყას მითვოხექ – ყიფშ. 157. 14 – მე აქ ტყეში ვარ („ვზივარ").

ჩქიმდა ლერსი გათქუენო, მითნარდი რექ გვიმარაში – ხუბ. 336. 26 – ჩემზე ლექსს იტყვი განა, გაზრდილი ხარ გვიმრაში.

გალიაში მითგნარდი – ხუბ. 325.28 – გალიაში გაზრდილი.

უკანასკნელ მაგალითში წინდებულის ბოლო ხმოვანი დასუსტებულია **გ**-დ.

თუ თანხმოვანი პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი ი არის, წინდებული უცვლელი რჩება, სამაგიეროდ შესაძლებელია ამოვარდეს თვით ფუძისეული ხმოვანი **ი**.

იშ რაშეფი ამარ მითომიკგრგ სუმიხოლო – ხუბ. 211.5 – იმის რაშები აგერ მყავს დაბმული სამივე.

ამარი მითომხვილგნა თაქია – ხუბ. 278.18 – აგერ გვყავს ჩამწყვდეული აქო.

ხმოვნის წინ:

მითო + ო → 1. მითპ...
2. მითა...

1. **მითპ**...

მითპჯინია დომუბირევე – ხუბ. 120.9 – ჩახედეო და რას ნახავო.

2. **მითა**...

დოგორ მითაჯინალი – ხუბ. 33.36 – დაბებნა შესახედი (გარედან შიგნით).

მითო + უ → 1. მითოუ...
2. მითუუ...
3. მითუ...

1. **მითოუ**...

დაჩხგრი მითოურზგდას – ყიფშ. 162.24 – ცეცხლი ენთოს.

2. **მითუუ**...

ლუ მითუუხე ხეფორჩასგ – ყიფშ. 54.30 – ბუ უზის სახელოში.

3. **მითუ**...

ოჩამგრეშა მითულენა – ყიფშ. 150.8 – საცეხველში შეუვლენ.

მითო + ი → 1. მითიი...
2. მითრ...
3. მითი...

1. **მითიი**...

ფოთქიშა მითიილგ – ყიფშ. 38. 24 – ჯილეში შევიდა.

2. **მითრ**...

ტყაშა მითრლგ ბეგოქგნ... – ხუბ. 103. 8 – ტყეში რომ შეცვიდა ბეგო...

3. **მითი**...

ბუხარიშა მითილგ – ყიფშ. 6. 2 – ბუხარში შევიდა.

ქო-მითო + თანხმოვანი → 1. ქემთო...
2. ქიმთო...
3. ქგმთო...

1. **ქემთო**...

ქემთოხედა ფოთქის თექი – ყიფშ. 172. 9 – იჯექი ჯილეში იქ.

2. **ქიმთო**...

უდაბურ ტყას ქიმთობლი – ხუბ. 42. 26 – უდაბურ ტყეში შევედი (შევვარდი, მოვხვდი).

3. **ქგმთო**...

ქგრცხგს დედიბი – ოსური ქგმთოხენ – ხუბ. 296. 24 – იხსნეს დედაბერი-ქალი რომ ზის...

ქო + მითო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო...):

ემერი ქუასგ ქიმთვონთხორია – ყიფშ. 56. 25 – ეგერ ქვის ქვემ დავმარხეო (ზედმიწ. „შევთხარეო“).

„ქგმორთასია, დო თექ ქიმთიტყობასია ფურნეს...“ „დაჩხირით დახე ქგნთმოჭუა თი კოჩიქ“ – ხუბ. 258. 16 – „მოვიდეს და იქ შეიმალოსო ფურნეში“... „ცეცხლით კინაღამ (შიგ) ჩამწვა იმ კაცმა“.

ქგნთმოჭუა ← ქგმთმოჭუა ← ქო-მითო-მ-ოჭუა

ხმოვნის წინ:

ქო + -მითო + ო/ა → 1. ქიმთა...
2. ქგმთა...
3. ქემთა...
4. ქიმთა...
5. ქგმთა...

1. **ქიმთა**...

გალია დუჭკადგ დო თექ ქიმთახუნუ თე სუმ ძღაბეფი – ხუბ. 281. 23 – გალია გაუკეთა და იქ ჩასვა ეს სამი გოგო.

2. **ქგმთა**...

ტყას ქგმთაძვაძუ – ხუბ. 294. 15 – ტყეში შეძუნძულდება.

3. **ქემთა**...

პაპას ოშქურგ ... კერქ ქგმაჭიშუასგნი, ...დო თაქ ქემთაჭკომასგნი – ხუბ. 170. 34 – მღვდელს ეშინია... ტახი რომ დაეწიოს, ... და აქ შეჭამოს.

4. **ქიმთა**...

თენენქ კოჩი ქიმთახვილეს ტყას – ხუბ. 96. 2 – ამათ კაცი ნახეს ტყეში.

გედირთგ ბოშიქ მაჟირა დღას დო ქიმთაცუნუ ტყას – ხუბ. 70.20 – ადგა ვაჟი მეორე დღეს და შეჰყვა ტყეს (შევიდა ტყეში).

5. **ქგმთა**...

ქგმთატყობინეს თაქ ქვაბის – ხუბ. 278. 12 – ჩამალეს აქ ქვაბში.

ქო + მითო + უ → 1. ქგმთუ...
2. ქიმთუ...

1. **ქგმთუ**...

დუდი ქგმთუწურუ თე შკაფიშა – ხუბ. 227. 7 – თავი უკრა ამ კარადაში.

2. **ქიმთუ**...

ოჭკომალი ქიმთუდვითია თექ – ხუბ. 300. 39 – საჭმელი შეუდეთო აქ.

ქო + მითო + ი → 1. ქიმითიი...
2. ქიმთიი...
3. ქიმთი...
4. ქემითი...
5. ქიმთი...
6. ქგმთი...

1. **ქიმითიი**...

ხამი თექი ქორას ქ ი მ ი თ ი ი ტ უ უ – ყიფშ. 26. 7 – დანა იქ მუცელში ჩატოვა.

2. **ქიმთიი**...

სეფორჩაშა ქ ი მ თ ი ი ხ უ ნ უ უ – ყიფშ. 54. 27 – სახელოში შეისვა.

3. **ქიმთრ**...

მითრლგ ბოგაშა, ქ ი მ თ რ ტ ყ ო ბ გ თექ – ხუბ. 184. 4 – შევიდა ბოგირის ქვეშ, იქ დაიმალა.

4. **ქემითი**...

ხამითი ქორას ქ ე მ ი თ ი ტ უ უ – ყიფშ. 24. 25 – დანაც მუცელში ჩაუტოვა.

5. **ქიმთი**...

ძაფიქ დაჩხირს ქ ი მ თ ი ჭ უ – ყიფშ. 11. 1 – ძაფი ცეცხლში ჩაიწვა.

6. **ქგმთი**...

ჭუკი მუშ ამხარაშა მინილენსგ დო ქ გ მ თ ი ჯ ი რ უ ნ ... ხუბ. 135. 22 – თაგვი თავის სოროში შევა და შიგ რომ ჩაწვება...

ვა + მ ი თ ო + თანხმოვანი:

ეთი ტყაშა ონადირუშა ვ ე მ თ ო რ თ ა თ – ყიფშ. 79. 5 – იმ ტყეში სანადიროდ არ შეხვიდეთ.

თანხმოვანი პრეფიქსია, რომელსაც **ო** ხმოვანი მოსდევს:

ვ ე მ თ ვ ო ხ ე დ ი ჯაფარას – ხუბ. 360. 13 – არ ვიჯექი ხის ფუღუროში.

ვა + მ ი თ ო + ა → ვ ე მ თ ა ...

ქიმიოდირთგ ართი მანგარ დიხას. მუთუნს ვ ე მ თ ა რ თ ე – ხუბ. 109. 9 – მიადგა ერთ „მაგარ" ადგილს. ვერავინ ვერ შევა...

ვა + მ ი თ ო + ა → ვ ე მ თ ი ...

დაჭკადაფუ წყარი ვ ე მ თ ი შ უ ნ ფერი იაშიკი – ხუბ. 87. 22 – გააკეთებინა („დააჭედინა") წყალი რომ არ გადის ისეთი ყუთი.

1. მიუთითებს შიგნით ადგილსა და მიმართულებას (ჰორიზონტალურად – შენობაში... გამოქვაბულში, ტყეში...)

(მარია და კესარია) ოჩამგრეშა მითულენა, სქასერს ქ ე ი თ ი კ ვ ა კ უ დ ე ს – ყიფშ. 150. 8 – (მარია და კესარია) საცეხველში შედიან (შეუვლენ), შუაღამეს ცეხვავენ.

კაფენიაშა მ ი თ რ ლ ე ს გ ნ, ქორე კარტიშ ლაყაფი – ხუბ. 198. 8 – კაფეში რომ შევიდნენ, არის კარტის თამაში.

გვალას მითონთხორილი დგ დო მითიბლით თექი დო ქ ი მ თ ი ი მ წ ყ ი თ – ყიფშ. 22. 21 – მთაში შეთხრილი იყო და შევედით იქ და მოვეწყვეთ (შიგ).

დოგორეს ართი ფოქვა (ბეჩა) დო თექი ქ ი მ თ ი ი ბ ა რ გ ე ს – ყიფშ. 56. 13 – მონახეს ერთი გამოქვაბული და იქ შებარგდნენ.

...მ ი თ ო ხ ე ნ ა ე შკაფისგნ – ხუბ. 227. 8 – რომ სხედან იმ კარადაში.

ართი დიდი ტყაქგ ქუუხვადგ; ათაქი მ ი თ ი ლ გ ნი... – ყიფშ. 35. 17 – ერთი დიდი ტყე დახვდა, აქ რომ შევიდა...

ეთი ტყაშა ონადირუშა ვ ე მ თ ო რ თ ა თ – ყიფშ. 79. 5 – იმ ტყეში სანადიროდ არ შეხვიდეთ.

ჯოღორეფი მითორე ტყას – ხუბ. 96. 1 – ძაღლები არიან ტყეში.

მიდართგ ბოშიქ დო ტყას ქიმთიტყობგ – ხუბ. 95. 34 – წავიდა ვაჟი და ტყეში შეიმალა.

მუდგარენი ქიმთონათგნს ტყას – ხუბ. 67. 22 – რაღაცა ანათებს ტყეში.

კოჩი მითოჯან თე ნორჩალც – ხუბ. 217. 26 – კაცი წევს ამ ქვეშაგებში.

ითამ კოჩი მითოჯან თე ნორჩალც! მარა აქი მითოძგ ჯიკი – ხუბ. 217. 27 – ვითომ კაცი წევს ამ ქვეშაგებში! მაგრამ აქ დევს ჯირკი.

სია კალათის ქიმთგოხვილანანიე – ხუბ. 142. 23 – შენო კალათში შეგამწყვდევენო.

თისია სტოლიშა გილუდგუნია ოქროში გალიავა, – უწუ; თის მითოხენია სუმი ტორონჯეფი – ხუბ. 138. 4 – მასო მაგიდაზე უდგასო ოქროს გალიაო, – უთხრა: იმაში ზისო სამი მტრედი.

იშო დაჩხირს ქიმთაცოთგ ხათე – ხუბ. 299. 19 – იქით ცეცხლში შეაგდო მაშინვე.

მანგარი დაჩხირი ურზგდგნ თექ ქიმთარაგუ თე დემი – ხუბ. 303. 9 – მაგარი ცეცხლი რომ ენთო, იქ შეაგდო ეს მდევი.

მიუთითებს შიგნით ადგილსა და მიმართულებას, მაგრამ არა ჰორიზონტალურად, არამედ – ქვევით.

დიხა დონთხორია, ეთექ ქიმთოდოხოდია – ხუბ. 304. 27 – მიწა გათხარეო, იქ ჩაჯექიო.

სქანი ცვანას ართი არშინიში თუდო ორქო მითოზეპუ – ხუბ. 24. 30 – შენს ყანაში ერთი არშინის ქვევით ოქრო არის (ბლომად).

მიუთითებს რისამე ქვეშ ადგილსა და მიმართულებას:

თე სამყვარელქ ლოგინიში თუდო ქიმთინჯირგ – ხუბ. 260. 12 – ეს საყვარელი ლოგინის ქვეშ შეწვა.

სქანი ოსურიში სამყვარელი ემერ მითოჯანგნია ლოგინიშ თუდო – ხუბ. 260. 28 – შენი ცოლის საყვარელი ეგერ წევსო ლოგინის ქვეშ.

თე ძღაბიშ გური ქუას მითოძუდუნი, ქოძირუ – ყიფშ. 6. 31 – ამ გოგოს გული ქვის ქვეშ ძევს, ნახა.

ემერი ქუასგ ქიმთვონთხორია – ყიფშ. 56. 25 – ეგერ ქვის ქვეშ დავმარხეო.

დოცვილგ დო ცუდეს თუდო მითუსვანჯგ – ყიფშ. 80.27 – მოკლა და სახლის ქვეშ უსვენია.

მოთო-

სოლეგიდგა წყარქ მოთილუ – ყიფშ. 5. 27 – საიდანღაც წყალი შემოვიდა.

მოთილუ ← მოთო-ილუ...

მიქგ რე ჩქიმი ტყაშა მუთულა გაბედიე? – ყიფშ. 85. 21 – ვინ არის, ჩემს ტყეში შემოსვლა გაბედეო?

მუთულა ← მოთო-ულა...

...ნამუსუთ ყუჯი დიხაშა მუთუცუნუდგნ... – ხუბ. 272. 13 – რომელსაც ყური მიწაში ჩაუცია.

მოთო-, მითო-სთან შედარებით, იშვიათად იხმარება. მნიშვნელობა იგივე აქვს, რაც მითო-ს, ოღონდ მისგან განსხვავებით აქეთ მიმართულებას აღნიშნავს.

გემითო-

გემითო+ი ⟶ 1. გემითიი...
2. გემთი...

1. **გემითიი**...

იყონგ, იყონგ დო მუთი გოლა ქოორდგ ნი, არძო გეგგნიყონგ დო თექი ომანეშა გემითიიყონგ – ყიფშ. 39. 13 – ატარა, ატარა და რაც მთა იყო, ყველა გადაატარა და იქ ბუნაგში შეიყვანა.

2. **გემთი**...

ართი უდაბური ტყაშა გემთიყუნუკო დო თექ ქიმთიტუკო ძღაბინი... – ხუბ. 74. 37 – ერთ უდაბურ ტყეში რომ უნდა შეეყვანა და იქ დაეტოვეებინა გოგო...

ყუდეშ წოხოლე ტკილს უღგ იშო მითაღგ... მუდგაქირენ გეითოსხაპგ თე ტკირს... გეჭოფგ იკოჩქ დო იშო გემთიყონგ – ხუბ. 128. 21 – სახლის წინ კლდეს აქვს იქით შესასვლელი... რაღაცა გამოხტა ამ კლდიდან... დაიჭირა იმ კაცმა და იქით შეიყვანა.

გემოთო- იმავე მნიშვნელობისაა, რა მნიშვნელობაც აქვს მითო-ს.

ეთო-

მიუთითებს რისამე ქვეშ, ქვევით ადგილსა და მიმართულებას:

თუდო გარგანჩია დაჩხირი ქეთურზე – ხუბ. 7. 37 – ქვეშ გაგანია ცეცხლი შეუნთო.

ქეთურზუ ← ქო-ეთო-ურზუ...

ენაქ ჟი დო ჟი ფურინგ, თე კვარიაქ. ენაქ თუდო-თუდო ეთაყუნგ თე კოჩიქ – ხუბ. 242. 35 – ეს ზევით-ზევით ფრინავს ეს ყვავი. ეს ქვევით-ქვევით მიჰყვება ეს კაცი.

ეთაყუნგ ← ეთო-აყუნგ.

თუდო ჭკჭკნტიას ვაითახოხედგ – ყიფშ. 81. 33 – ქვეშ ჭიანჭველა ვერ გაიხოხებდა.

ქეთაჭკადეს ნალეფი – ხუბ. 167. 31 – დააჭედეს ნალები.

სანთელი ქიათაჭაბეს ქვინს – ხუბ. 118. 15 – სანთელი დააწებეს ფსკერზე.

თანხმოვნის წინ:

თუდო დიშქა ა თ ო ნ წ ყ ი ლ ი აფგ – ხუბ. 125. 23 – ქვეშ შეშა აქვს შეწყობილი.

ხმოვნის წინ:

ა თ ო + ო/ა...

მაფშალიას უღუ გედგგ, ურემც ა თ ა ღ ი რ წ კ ი ნ ა ნ ც – ყიფშ. 146.23 – ბულბულს უღელი ადგას, ურემის ქვეშ აჭრიალებს.

ბიგა ა თ ა პ ო ნ გ ნ დო გერენიე – ხუბ. 113. 14 – ჯოხს რომ არის დაყრდნობილი და დგას.

ა თ ო + უ → 1. ა თ ო უ...
2. ა თ უ...

1. **ათოუ**...

თუდო ა თ ო უ ლ უ ა ფ უ ღეჯი – ყიფშ. 162. 26 – ქვეშ გაუტარებია ღორი.

2. **ათუ**...

თუდო ა თ უ ლ უ ბოშიქ – ხუბ. 123. 9 – ქვეშ გაუარა ვაჟმა.

ქო + ა თ ო + თანხმოვანი...

ნგგას ქათომდგუნდესია – ხუბ. 111: 36. – „ნიგას" შემიდგამდნენო.

ქო + ა თ ო + ო/ა → 1. ქათაა...
2. ქათა...

1. **ქათაა**...

ბოშიქ ქვარასგ ქ ა თ ა ა ს ხ ა პ უ – ყიფშ. 61. 34 – ვაჟი მუცელზე შემოახტა („ქვეშ"-იდან).

2. **ქათა**...

ბორკეფი ქ ა თ ა ტ ა ხ – ხუბ. 58. 5 – ფეხები წაატეხა.

ქო + ა თ ო -უ → 1. ქ ა თ უ უ...
2. ქ ა თ უ...
3. ქ ა თ უ...

1. **ქათუუ**...

ქუასგ თუდო ქ ა თ უ უ ც უ ნ უ უ – ყიფშ. 56. 19 – ქვის ქვეშ მოაყოლა.

2. **ქათუ**...

ალიშქერქოუში ოკურჩხანეშე ქ ა თ უ ნ ჯ ი რ გ წყინარო – ხუბ. 184. 30 – ალიშქერქოუს ფერხთით დაწოლილა წყნარად.

3. **ქათუ**...

დიშქა თუდო ქ ა თ უ ნ წ კ ა რ ი თ – ხუბ. 271. 1 – შეშა ქვეშ შეუწყვეთ.

ა თ ო - აღნიშნავს ქვეშ ადგილსა და მიმართულებას და ქართულად **შე**-თი გადმოიცემა:

ჭინჭას კვინჭიხე გელამწყი დო ბარჯგო ქ ა თ უ დ გ ი ემერი – ყიფშ. 128. 16 – ჭინჭრაქას „ბარკალი" ჩამოვაგლიჯე და ბიჯგად შევუყენე ეგერ.

გეეჭოფუ სქუა დო დიდი ქუასგ თუდო ქ ა თ უ უ ც უ ნ უ უ – ყიფშ. 56. 19 – აიყვანა შვილი და დიდი ქვის ქვეშ მოაყოლა.

თე ჭანური იოფშეს რაშეფიშ ნაჭვალათ დო ქათურზეს დაჩხირი – ხუბ. 126. 13 – ის ქვაბი აავსეს რაშების ნაწველით და შეუნთეს ცეცხლი.

აღნიშნავს ქვევით, ქვევითკენ ადგილსა და მიმართულებას.

ქართულად **და-**, **წა-** წინდებულებით გადმოიცემა:

ფატი ქათუურღუ მუში სქუასგ კუჩხისგ – ყიფშ. 61. 2 – ფეტვი დაუყარა თავის შვილს ფერხთით.

წოხოლენი კუჩხეფი ქათააკვათგ – ყიფშ. 9. 1 – წინა ფეხები წაკვეთა.

გითო-

თანხმოვნის წინ:

ჯამ ჯინს გითოხე ცირა – ხუბ. 130.14 – ხის ძირას ზის ქალიშვილი.

თუდე გგთოჯანუნა ნი... – ყიფშ. 67. 18 – ქვეშ რომ წვანან.

გითო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო, ა):

1. გითვორექ ცაცხვი ჯინს – ყიფშ. 131. 1 – ვარ ცაცხვის ძირას.

2. გგთვოჯანუდია ნეძიშ ოროს – ხუბ. 213. 26 – ვიწექიო ნიგვზის ჩრდილში.

გითო + ო/ა → 1. გგთაა...
2. გითპ...
3. გგთპ...
4. გითა...

1. **გგთაა**...

გგთააძირუანც ღუში დუს ნი – ყიფშ. 54. 31 – რომ გამოაჩენს ბუს თავს.

2. **გითპ**...

გითპლუ თაქ – ხუბ. 297. 23 – გამოვარდება აქ.

3. **გგთპ**...

ეთი საგანი... თექ ქიმთოშქგ. ეკრლგ თი ბოშიქ თი საგანიშ გგთპწყგმუშა – ხუბ. 208. 32 – ის ისარი... იქ ჩარჭობილია. მივიდა ის ვაჟი იმ ისრის ამოსაძრობად.

4. **გითა**...

თურქეფ(ი) ვა მორიწუანა: კოს ირიფესგ მიდუღანა, უკულ(ი) გითაშქვიდუანა – ყიფშ. 138. 9 – თურქები არ გვაყენებენ: კაცს ყველაფერს წაართმევენ, შემდეგ ჩამოახრჩობენ.

გითო + უ → გითუ

ხანი გითუღვათუანს ნოშქერჯგურა უჩა თოლეფს – ხუბ. 15. 4 – ხანი გადაუბრიალებს ნახშირივით შავ თვალებს.

გითო + ი → 1. გგთიი
2. გითპ...
3. გგთპ...
4. გითი...
5. გგთი...

1. **გგთიი**...

ომბოლიში კვერი გვიანი გგთიიჯუნია – ყიფშ. 180. 26 – ობლის კვერი გვიან გამოცხვებაო.

2. **გითრ**...

ტკიბირს წყარქ გითრლგ – ხუბ. 283. 35 – საცერში წყალი გავიდა.

3. **გგთრ**...

ტკიბირს წყარქ გგთრლგ – ხუბ. 284. 28 – საცერში წყალი გავიდა.

4. **გითი**...

ოკოსერუაშა ქიმთიცად ბარდის დო აკისერუნ გითილგ – ხუბ. 60. 10 – შეღამებამდე დაიცადა ბარდებში და რომ შეღამდა, გამოვიდა.

5. **გგთი**...

მინი რექ თაქ მითოხექიე? გგთილ აშო! – ხუბ. 184. 9 – ვინა ხარ მანდ, (შიგ) ზიხარო? გამოდი აქეთ!

ქო + გითო...

ჯაში ჯინცგ ართი კოჩი ქიგითორე თუდო – ყიფშ. 14. 26 – ხის ძირას ერთი კაცი არის ქვეშ.

ჭინჭაქ ჯაშე ქგგთაანთხგ – ყიფშ. 128. 5 – ჭინჭრაქა ხიდან ჩამოვარდა.

ქგქთასხაპგ ცხენს თე ბოშიქ – ხუბ. 254. 1 – ჩამოხტა ცხენიდან ეს ვაჟი.

ქგქთასხაპგ ← ქო-გითო-ოსხაპგ...

ქეგთაბაზგ თუდო უშველებელი ნდემქ – ხუბ. 101. 12 – ჩამოვარდა ქვევით უშველებელი მდევი.

გითო-ს მნიშვნელობა:

1. მიუთითებს შიგნიდან (ზოგჯერ ქვეშ-იდანაც) გარეთ მიმართულებას.

კოჩი მითოხენ თექ (ფურნეს) მიოღვარუ დო აშო გგთრლგ – ხუბ. 258. 9 – კაცი რომ ზის იქ (ფურნეში), დაიღრიალა და აქეთ გამოვიდა.

ოკოსერუაშა ქიმთიცად ბარდის დო აკისერუნ გითილგ – ხუბ. 60. 10 – დაბნელებამდე მოიცადა ბარდნარში და რომ დაბნელდა, გამოვიდა.

მითოჯანგნია ლოგინიშ თუდო... გითრლგ აშო ლოგინიშე – ხუბ. 260. 34 – წვანანო ლოგინის ქვეშ... გამოვიდა აქეთ ლოგინიდან.

ჯგირი ცხენენცგ გეხენან დო მეურქენა მართახისგ; ცხენი შურო ვა გითოჩქგ ინეფიში შონური ნაბადისგ – ყიფშ. 149. 8 – კარგ ცხენებს ასხედან და უქნევენ მათრახს, ცხენი სულ არ მოჩანს იმათი სვანური ნაბდის ქვეშ.

2. მიუთითებს საპირისპირო – გარედან შიგნით მიმართულებას. ამასთანავე, ეს მიმართულება არის ქვევითკენ:

ათე ბოშიქ გეჭოფგ დო გიაშქუნ, ბირგულიშა დონწყუ გიმე. ათე დემქგთ გეჭოფგ თე ბოში დო ბირგულიშა თეთ გითალუ თაქ – ხუბ. 297. 23 – ამ ვაჟმა აიღო და დასცა, მუხლამდე ჩაწყვიტა ქვევით. ამ მდევმა აიღო ეს ვაჟი და მუხლამდე ესეც ჩააგდო აქ.

3. უჩვენებს მიმართულებას ქვევითკენ და შეესატყვისება ქართულის **ჩამო**- წინდებულს.

ჭინჭაქ ჯამე ქგგთაანთხგ, თუდო გგთოძუ ემერი – ყიფშ. 128.6 – ჭინჭრაქა ხიდან ჩამოვარდა, ქვევით გდია იქ.

ქეგთაბაზგ თუდო უშველებელი ნდემქ – ხუბ. 101. 12 – „ჩამოეხეთქა“ ქვევით უშველებელი მდევი.

4. ქვევით, (ხის...) ძირას ადგილსა და მიმართულებას აღნიშნავს.

გითვორექ ცაცხვი ჯინს – ყიფშ. 131. 1 – ვდგავარ ცაცხვის ძირას.

შულადირი კოჩი გგთვოჯანუდია ნებიშ ოროს – ხუბ. 213. 26 – დაღლილი კაცი წამოწოლილი ვიყავიო ნიგვზის ძირას.

ართ დღას ათე ბოში გგთოხე... დუქანც – ხუბ. 177. 33 – ერთ დღეს ეს ვაჟი ზის... დუქანში.

5. გამოხატავს მოქმედებას, მიმართულებას რისამე გამჭოლ.

ტკიბირსი წყარქ გითრლგ დო წყარქ ვა მაღინე ბოშის – ხუბ. 283.31 – საცერში წყალი გავიდა და წყალი ვერ მოიტანა ვაჟმა.

ქო- თუ ერთვის **გითო-** წინდებულს, ორ ხმოვანს (ქო-ს ო ხმოვანი და გ-ს მომდევნო ი) შორის მოქცეული **გ** შესაძლებელია აღარ ჩანდეს ისევე, როგორც II პირის ობიექტის **გ** პრეფიქსი უჩინარდება ხმოვნებს შორის. **ქო-** წინდებულის ხმოვანი და წინდებულის **ე** ხმოვანი ერთმანეთზე გავლენას ახდენენ და ხდება ფონეტიკური ცვლილებები.

როცა **გითო-** წინდებულის **გ** გაუჩინარებულია, იგი ემთხვევა **ეთო-** წინდებულს, და როგორც გარეგნულად, ისე შინაარსით ჭირს მათი ერთმანეთისაგან გარჩევა.

გავითვალისწინოთ **გითო-** წინდებულის მნიშვნელობა, მაშინ როდესაც **გ** გაუჩინარებულია:

1. აღნიშნავს შიგნით ადგილს (შდრ. გითო-ს პირველი და მეორე მნიშვნელობა):

ოჩამგრეშა მითულნა, სქასერს ქეითიკვაკუდეს... მუჭო შხაფილი კერიცალო მუნეფი ქეითიჩქვაფუდეს – ყიფშ. 150. 13 – საცეხველში შედიან, შუაღამეს ცეხვავდნენ... როგორც გამძვინვარებული ტახები, ახრამუნებდნენ.

2. ქვევით, ძირს მიმართულებას უჩვენებს და ქართულის **ჩა-**, **ჩამო-**ს შეესაბამება, შდრ. **გითო-**ს მე-3 მნიშვნელობა.

ათე გიორგიქ... ქეაათანთხგ თუდონ ქივანას – ხუბ. 150. 13 – ეს გიორგი ჩამოვარდა ქვედა ქვეყანაში.

იკერკელგ ბოშიქ დო სოდგენი თუდო ქაათირგინგ ქუალონც – ხუბ. 97.8 – გადაკოტრიალდა ბიჭი და სადღაც, ქვევით ჩამოგორდა ქვებში.

ფენიაქ ქიმიდგინგ ჭირქა დო გოჩოლუ. ბეჭეტიქ ქეათოსქიდგ თუდო – ხუბ. 92.12 – ფენიამ მიიდგა ჭიქა და გაცალა. ბეჭედი დარჩა ქვევით.

3. რისამე ქვეშ, ძირას (ხის) ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს (შდრ. **გითო-**ს მე-4 მნიშვნელობა):

ჯას ქეითორე ართი კოჩი – ხუბ. 279. 6 – ხის ქვეშ არის ერთი კაცი.

ნებიშ ჯინს ქგათინჯირგ ოროს – ხუბ. 212. 27 – ნიგვზის ქვეშ არის ჩრდილში.

ათაქ ართ ჯამ ოროს ქეითიბარგეს – ხუბ. 149. 26 – აქ ერთი ხის ჩრდილში დაბარგდნენ.

ტყას თუდო ქეითორე ღეჯეფი – ხუბ. 148. 32 – ტყეში (ტყის ქვეშ) არიან ღორები.

4. „ქვეშ"-იდან მიმართულებას უჩვენებს:

თის გური გეგგშუღი დო ქუაში თუდო დოვფული ეზოს... თი გური ვაითიღესგ და ვარა – ყიფშ. 6. 19 – იმას გული გამოვუღე და ქვის ქვეშ დავფალი ეზოში... ის გული თუ ვერ გამოიღეს.

გაგითო-

ჩვეულებრივ, მეორე **გ**, ხმოვნებს შორის მოქცეული, გაუჩინარებულია. ორიოდე შემთხვევაში დაკარგული არ არის:

გაგგთაწლგ დო მიდართგ – ყიფშ. 105. 29 – გამოვარდა და წავიდა.

გაგგთაწლგ ← გაგითო-ოლგ.

გაგითირულუ დო ქგმააზადგ – ყიფშ. 35. 6 – გამოირბინა და მიეგება.

გაგითირულუ ← გაგითო-ირულუ.

როცა იკარგება **გ**, ზედიზედ მოხვედრილ ორ ხმოვანს შორისაც ხდება ფონეტიკური ცვლილება.

თანხმოვნის წინ:

გაითობტყობათ დო მიდაბრთათია ტყაშა – ხუბ. 286. 15 – გავიპაროთ და წავიდეთო ტყეში.

გაითო + ი...

თომა გაიმთისოფგ – ხუბ. 103. 19 – თმა გამოიგლიჯა.

ამრიგად, ჩვეულებრივ, მეორე **გ** იკარგება და ვიღებთ გაითო-ს, რომელიც, თავის მხრივ, ზოგჯერ გაითო-ს იძლევა.

შეიძლება სხვაგვარი ცვლილებაც მოხდეს: გაგითო → გაგგთო → გაგთო → გაქთო...

გაგგთაწლგ დო მიდართგ – ყიფშ. 105. 29 – გამოვარდა და წავიდა.

ალიშქერქოუქ გაქთოსხაპგ – ხუბ. 184.10 – ალიშქერქოუ გამოხტა.

1. ქვევით მიმართულებას უჩვენებს და **ჩამო**-ს შეესატყვისება მნიშვნელობით.

ცაშა ქგმკუკეთებგ ბუდევა, ქგვოცოთი თაურე მასარი დო ბუდექ გოწოს გაითოლგ – ხუბ. 57. 5 – ცაზე მიუკეთებია ბუდეო, ვესროლე იქ მესერი და ბუდე შარშან ჩამოვარდაო.

2. შიგნიდან მიმართულებას უჩვენებს და ქართულის **გამო**- წინდებულს შეესატყვისება მნიშვნელობით.

ძღაბი ქიმთოხე (კალათის), გაითიცონეს – ხუბ. 142. 35 – გოგო ზის (კალათში), გამოიყვანეს.

3. რაიმეს შორის-იდან მიმართულებას უჩვენებს:

დედგბიქ ჟირი თომა გაიმთისოფგ – ხუბ. 103. 19 – დედაბერმა ორი თმა ამოგლიჯა.

აკა კაკალი თომა გაითრჩქინენ – ხუბ. 140. 32 – ერთი ცალი თმა რომ გამოიჩინო.

4. ქვემოდან, შიგნიდან მიმართულებას უჩვენებს:

ემერი ქუასგ ქიმთვონთხორია, ქიმიოსხაპუ ქუაშა, ელეკგნგ დო გა-ითიცუნუ ბოში – ყიფშ. 56. 26 – ეგერ ქვის ქვეშ ჩავმარხე, მიახტა ქვას, მისწვდა და გამოიყვანა ვაჟი.

მითრლგ ბოგაშა... მინი რექ თაქ მითოხექიე?.. გგთილ აშო!... ალიშქერქოუქ გაქთოსხაპგ – ხუბ. 184. 10 – შევიდა ბოგირის ქვეშ... ვინ ხარ, აქ ზიხარო?.. გამოდი აქეთ!.. ალიშქერქოუ გამოხტა.

გაგითო-ს ყველა მნიშვნელობა საერთოა გითო-სთან.

გეგითო-

თანხმოვნის წინ:

ქოთონქ ჩხირკუუ, ჩხირკუუ დო მუში ოცვილარი ხამი გეგითო-ჩხირკუუ – ყიფშ. 176. 10 – ქათამმა ჩხრიკა, ჩხრიკა და თავისი მოსაკლავი დანა გამოჩხრიკა.

გეითოსხაპგ თე ტკირს – ხუბ. 128. 8 – გამოხტა ამ ფიქალი კლდიდან.

გეითო + ო...

პაპაქ გეითაჭირინუ ფრიმული ტოხილ ფიცარიშე – ხუბ. 287.20 – მღვდელმა გამოაწვდინა წვერი გატეხილ ფიცარში.

გეითო + ი...

გეითიიღგ მუში სასმელი – ყიფშ. 102. 27 – გამოიღო თავისი სასმელი.

გექთიიღესგ ჩხონჩხი დო გური – ყიფშ. 95. 3 – გამოიღეს გულღვიძლი.

ქუას მითოძუდუ ნი, ... გიგგთიღუ – ყიფშ. 6. 31 – ქვის ქვეშ რომ იდო, ... გამოიღო.

ამრიგად, გეგითო-ს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა.

1. „ქვეშ"-იდან მიმართულებას უჩვენებს.
2. შიგნიდან მიმართულებას უჩვენებს.
3. „შორის"-იდან მიმართულებას უჩვენებს.

ამრიგად, **თო**-იანი წინდებულებია:

მითო-

მოთო-, მუთო-

გემითო-

ეთო-, ითო-

ათო-

გითო-

გაგითო-

გეგითო-

ამ წინდებულთა მნიშვნელობაში სამი ძირითადი მომენტი ჩანს:

1. რისამე შიგნით ადგილისა და მიმართულების ჩვენება;
2. ქვეშ ადგილისა და მიმართულების ჩვენება;
3. ქვევით ადგილისა და მიმართულების ჩვენება.

ეს ძირითადი მნიშვნელობა მეტ-ნაკლებად ჩანს ყველა წინდებულში, მაგრამ თითოეული მათგანისათვის ძირითადია რომელიმე ამ მნიშვნელობათაგანი:

მითო-
მოთო-, მუთო-
გემითო-

} ძირითადია პირველი მნიშვნელობა, მესამე მნიშვნელობა უცხოა.

დანარჩენისათვის ძირითადია მეორე მნიშვნელობა.

გითო-, გაგითო-, გეგითო – წინდებულები უკუქცევით მოქმედებასაც გამოხატავენ.

მესამე მნიშვნელობაც აქვთ ამათ, მაგრამ ისე მკაფიოდ გამოსახული, როგორც მეორე – არა.

როგორც აღნიშნულია სპეციალურ ლიტერატურაში[1], ამოსავალია პირველი მნიშვნელობა. მისგან განვითარებულა მეორე და მესამე მნიშვნელობა. პირველ მნიშვნელობას ერთვის ახალი მომენტი – ქვევით[2], რომელიც ცალკეც ვითარდება მესამე ძირითადი მნიშვნელობის სახით.

შა- დართული წინდებულები

მიშა-, მუშა-

მიშა- თანხმოვნის წინ:

ზღვას ცუდე მიშადგდგ – ხუბ. 208. 36 – ზღვაში სახლი იყო შედგმული.

წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო...)

წინდებულს ბოლო ხმოვანი ეკვეცება:

ენა დიდ კითის მიშნოხვე – ხუბ. 294. 36 – ეს დიდ თითში ზის თურმე (ზედმიწ. „ნამჯდარა").

თუ პრეფიქსის მომდევნო ხმოვანი **ი** არის, წინდებულს ბოლოხმოვანი არ ეკვეცება:

ზარალიშა მიშაჲრთუმუ, მელან დოგისქირუაფუ! – ხუბ. 314.16 – დაზარალებულხარ (ზედმიწ. „ზარალში შესულხარ"), მელანი დაგიშრია.

მიშაჲრთუმუ ← მიშაირთუმუ ← მიშა-გ-ირთუმუ.

უშუალოდ მოხვედრილ ხმოვანთაგან მეორე დასუსტდა. წინდებულის ბოლოხმოვანი უცვლელად არის.

მიშა+ო → 1. მიშა...
2. მიშა...

---

[1] არნ. ჩიქობავა _ „მორფ. შეხვედრ.", გვ. 157.

[2] ამ მომენტის შემტანია 1 ელემენტი ე, ი, ა, გი. ... ამიტომაა, რომ მი, მოიანებთან ეს მომენტი არ ჩანს.

1. **მიშპ**...

ქუცის დო ოჭკუმეს ვიშო; მუქით მ ი შ პ ჭ კ ო მ გ – ხუბ. 306. 29 – მისცივდნენ და შეჭამეს იქით; მანაც შეჭამა (მათ შორის მყოფმა).

2. **მიშა**...

ბაბა სქანი, უცვაჭარე, თურქეფს მ ი შ ა ბ უ რ ს ა ნ ს ი ა – ყიფშ. 138. 16 – მამაშენი უბედური („უშუბლისწერო") თურქებს შორის იბრძვისო (ზედმიწ. „დაბურსალობს").

მ ი შ ა + ა → მ ი შ ა ა...

ოსურეფიშ განიშე მაფუქია მ ი შ ა ა ნ გ ა რ ი შ ე ბ უ ლ ი ა – ხუბ. 138. 14 – ქალების მხრიდან მყავხარო „შეანგარიშებულიო" (ქალებში გთვლიო).

მ ი შ ა + უ → მ ი შ უ...

თენა მ ი შ უ ხ ე ნ ა სერით შქვილერი ბანბეშა – ხუბ. 138. 30 – ის უზით ღამით დაპენტილ ბამბაში.

მ ი შ ა + ი → 1. მ ი შ ე ე...
2. მ ი შ ე...
3. მ ი შ ე...

1. **მიშეე**...

მ ი შ ე ე ლ გ ჯარი დო გონებაშა – ყიფშ. 23.3 – „შევიდა" (ჩავარდა) ჯავრსა და გონებაში.

2. **მიშე**...

ტყაშა მ ი შ ე ლ ე ს – ხუბ. 224. 28 – ტყეში შევიდნენ.

3. **მიშე**...

მ ი შ ე ლ უ ართი ქიანაშა – ხუბ. 5. 38 – შევიდა ერთ ქვეყანაში.

მუშა- თანხმოვნის წინ:

ვართ იბონდას, ვართ ირცხონდას, ტუტას მ უ შ ა ძ უ დ ა ს ნი – ხუბ. 326. 11 – არც იბანდეს, არც ივარცხნიდეს, ნაცარში რომ იდოს.

ხმოვნის წინ:

მ უ შ ა + უ → 1. მ უ შ უ უ...
2. მ უ შ უ...

1. **მუშუუ**...

უთუხულეს თანაფას თუხუაქ მ უ შ უ უ რ თ უ ა – ყიფშ. 180. 6 – „ურთველი" აღდგომას შეუდგა რთვას.

2. **მუშუ**...

ასე იაღლიშიქ მ უ შ უ ლ ე ს ჯიმალენს – ხუბ. 279. 31 – ახლა შეცდომა მოუვიდათ ძმებს.

მ უ შ ა + ი → 1. მ უ შ ე...
2. მ უ შ ე...

1. **მუშე**...

მ უ შ ე ლ გ ექ თაურე ანტონობილით – ხუბ. 202. 4 – შემოვიდა ეს აქ ავტომობილით.

2. **მუშე**...

ყებურს მ უ შ ე ბ კ ე რ კ ე ლ გ ქ ჯვეში ნაბადიაში გორჩელს – ყიფშ. 154. 9 – კერიასთან ვგორავ გაშლილ ძველ ნაბადში.

თუ **მიშა-**, **მუშა-** წინდებულს დაერთო **ქო-**, **ვა-** ნაწილაკები, წინდებულის პირველი ხმოვანი იკარგება, იშვიათად დასუსტებული სახითაა შემორჩენილი და მხოლოდ თითო-ოროლა შემთხვევაშია შენარჩუნებული:

მაგ.: ქიმიშამიბოგი – ყიფშ. 41. 13 – ხიდი შემიდგი.

ტყას ქიმიშეეტყობე – ყიფშ. 41. 5 – ტყეში შეიმალა.

ვემიშაართედე – ყიფშ. 48. 12 – არ შეესვლებოდა.

დაკარგული ან დასუსტებული პირველი ხმოვნით **მიშა-**, **მუშა-** ერთმანეთს ემთხვევა. მათი გარჩევა კონტექსტითაც ჭირს, რადგან ხშირად ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ. ისევ **ქო-**, **ვა-** ნაწილაკების მიხედვით თუ მოხერხდება გარჩევა.

ქო- წინდებული იცვლება **ქე**-დ ან **ქი**-დ – უნდა ივარაუდებოდეს **მიშა-** წინდებული.

თანხმოვნის წინ:

1. **ქემშა**:...

ჩხოულეფი მიდარაყუ, ქემშარაცე კინი თექ – ხუბ. 170. 31 – ბროხები გარეკა, შერეკა ისევ იქ.

2. **ქიმშა**...

მიდეღეს დო შქა ზღვას ქიმშარაგვეს – ხუბ. 116. 21 – წაიღეს და შუა ზღვაში შეაგდეს.

ქო-მიშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო, ა) →

1. **ქიმშე+ვო**...

მუჭო ქიმშევოლითე ჭირს? – ყიფშ. 161. 12 – როგორ ჩავვარდით ჭირში?

2. **ქემშ-მო**...

ქემშმოცოთე მა შქადიხას – ყიფშ. 139.10 – შემაგდო მე შუა ადგილას.

3. **ქიმშ + ვო**...

კენი შიშის ქიმშვოლით – ხუბ. 359. 31 – ისევ შეგვეშინდა (ზედმიწ. „შიშში ჩავვარდით").

ქო + მიშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ი → ქიმიშამი...

ათე წყარიშა მიშეე ქიმიშამიბოგი! – ყიფშ. 41. 13 – ამ წყალში შესასვლელი გამიკეთე (ზედმიწ. „შემიბოგე").

O_2-ის **გ** იკარგება. ხმოვნები უცვლელად რჩება:

ქემშაიდგუმუდუკო კოტოთ ლებია – ხუბ. 41. 26 – შეგედგა ქოთნით ლობიო.

ბუხარს ქიმშუაშენათია – ხუბ. 14. 11 – ბუხარში შევაშენოთო.

ქო-მიშა-ვ-აშენათია → ქიმშუვოშენათია → ქიმშუოშენათია → ქიმშუაშენათია.

ქო + მიშა + ო → 1. ქიმშაა...
2. ქიმშა...
3. ქემშა...
4. ქიმშა...

1. **ქიმშაა**...

ქიმშააფაჩეს ართიანცე ქერი დო ქუმუში კაკალი – ყიფშ. 17. 22 – შეურიეს ერთმანეთს ქერი და ღომის კაკალი.

2. **ქიმშა**...

ტყას ქიმშაცოთგ იშო დო მიოდგნუ– ხუბ. 208. 3 – ტყეში შეაგდო იქით და დაკარგა.

3. **ქემშა**...

ოთხოლოს ხე ქემშადვალაფუ გოწკირილიშა – ხუბ. 265. 26 – ოთხივეს ნაპრალში ხელი შეადებინა.

4. **ქიმშა**...

იშო ქიმშაცოთგ ტყას ბაღანა – ხუბ. 208. 11 – იქით შეაგდო ტყეში ბავშვი.

ქო + მიშა → 1. ქიმგშუუ...
2. ქიმშუუ...
3. ქიმშუ...

1. **ქიმგშუუ**...

ქიმგშუუბოგგ დემქ – ყიფშ. 41. 14 – შესასვლელი გაუკეთა (ზედმიწ. „მიშეუბოგა") მდევმა.

2. **ქიმშუუ**...

ქიმშუუხუნუ ვეზგრენც – ხუბ. 215. 23 – შეუსვა ვეზირებს.

3. **ქიმშუ**...

ოსურენს უჯერსგნ თი ქომოლეფია, ოსურს ქიმშუანგარიშია – ხუბ. 138. 11 – ქალებს რომ უჯერებს ის კაცები ქალების რიგში გაიყვანეო (ზედმიწ. „შევუანგარიშეო").

ქო + მიშა + ი → 1. ქიმიშეე...
2. ქემშე...

1. **ქიმიშეე**...

ტყას ქიმიშეეტყობგ – ყიფშ. 41. 1 – ტყეში შეიმალა.

2. **ქემშე**...

კირზა ვა შიბუდესგ დო კითით ქემშეცახუდეს – ყიფშ. 150. 19 – ჩოგანი ვერ უშოვიათ და თითით ურევდნენ.

ვა- → ვე-... მიშა- → ვემშა...

თე აზრიშა ვემშართათ! – ხუბ. 325. 25 – ასე ნუ იფიქრებთ (ზედმიწ. „ამ აზრში არ შეხვიდეთ!").

ვა + მიშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ა/ო → **ვემშმა**...

სქანი ღალატიშა ვემშმართგ – ხუბ. 101. 37 – ვერ გიღალატებ (ზედმიწ. „შენს ღალატში ვერ შევალ").

ვა + მიშა + ა → 1. ვემიშაა...
2. ვემშა...

1. **ვემიშა**...

შხვა არდგილით ვემიშაართედგ ცხენამი კოსგნი – ყიფშ. 48.12 – სხვა ადგილით რომ ვერ მივიდოდა ცხენოსანი კაცი.

2. **ვემშა**...

ზღვას ინოხენა კვატეფი, დიდა უჯინე, იშო ვემშართე – ხუბ. 218. 33 – ზღვაში არიან („სხედან") იხვები, დედა უყურებს და ვერ შედის იქით.

ვა + მიშა + ი → ცემშე...

ჩიჩიეფს ქპკათგ, მარა ინეფქ ვ ე მ შ ე ჭ ე ს. შური გათხანდგნ – ხუბ. 91. 31 – გლახებს შეერია, მაგრამ იმათ არ მიიკარეს „შეიკარეს", რომ ყარდნენ.

ტყაშა ვ ე მ შ ე რ თ უ – ხუბ. 2. 25 – ტყეში არ შეისვლებოდა.

ქო → ქგ...

შესაძლებელია მ ი შ ა- წინდებულიც იყოს და მ უ შ ა-ც, რადგანაც

1. ქგ ← ქი ← ქე ← ქო...
2. ქგ ← ქუ ← ქო...

ქო -მ ი /უ შ ა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ი ← ქგმშამ...

ქგმშამტყურე ვარია დო დაჩხირი ქგმომინტევო – ხუბ. 328. 8 – შემომტყუეო და ცეცხლი შემინთე?.

ხმოვნის წინ:

ქო + მი/უშა + ო → 1. ქ გ მ შ ჯ...
2. ქ გ მ შ ა...

1. **ქგმშჯ**...

ათე ბოში კლასის ქ გ მ შ ჯ ხ უ ნ უ – ხუბ. 195. 12 – ეს ვაჟი კლასში დასვა (შიგნით).

2. **ქგმშა**...

ბრელი ხანიშ უკული შურქ ქ გ მ შ ა დ გ გ – ხუბ. 184. 28 – ბევრი ხნის შემდეგ სული ჩაედგა.

ქო + მი/უშა + უ → 1. ქ გ მ შ უ უ...
2. ქ გ მ შ უ...

1. **ქგმშუუ**...

კგნოხგ დიდასგ სქუაქგ ქ გ მ შ უ უ რ თ გ – ყიფშ. 56. 17 – ისევ დედას შვილი ჩაესახა.

2. **ქგმშუ**...

დუდშა ჭკვინჭკვი ქ გ მ შ უ რ ღ გ – ხუბ. 272. 9 – თავზე ჭიანჭველა შეაყარა.

ქო + მ უ /ი შ ა + ი → ქ გ მ შ ე ე...

ქეკოხე დედგბი ყებურცუ დო ქ გ მ შ ე ე შ ქ ი შ ქ ი ლ გ – ყიფშ. 57. 23 – ზის დედაბერი კერის პირას და წუხს.

მ ი შ ა-/მ უ შ ა-ს პირველი ხმოვანი იშვიათად, მაგრამ მაინც შესაძლებელია, დასუსტდეს **გ**-დ **ქო**-, **ვა**- ნაწილაკების დაურთველადაც.

ხაეციშ მ გ შ ა ც ო ნ ა ფ ა შ ა ქიმერთგნ... – ხუბ. 106. 14 – პატარძლის შემოსაყვანად რომ მივიდა...

მ გ შ ე ლ გ თე მაჟია გოროდიშან... – ხუბ. 201. 29 – რომ შევიდა იმ მეორე ქალაქში.

მიშა-ს მნიშვნელობა:

მიუთითებს შიგნით, შორის ადგილსა და მიმართულებას:

ტყას ქ ი მ ი შ ე ე ტ ყ ო ბ გ – ყიფშ. 41. 1 – ტყეში შეიმალა.

მ ი შ ე ე ლ გ ტყაშა – ყიფშ. 85. 16 – შევიდა ტყეში.

წყარი დიდი რე, ქ ი მ შ ა ნ ჩ უ რ გ შორიშა – ხუბ. 214. 13 – წყალი დიდია. შეცურა შორს.

ზღვას ცუდე მიშადგდგ – ხუბ. 208. 36 – ზღვაში სახლი იყო შედგმული.

(ჩხოულეფი) ოთიფურეშა ქემშარაცგ – ხუბ. 171. 19 – (ძროხები) სათიბში შერეკა.

კვარტი ქეგგმაშქუ, ქემშმოცოთგ მა შქადიხას – ყიფშ. 139. 10 – ... წიხლი დამარტყა, შემაგდო შუა ადგილას.

მიდეღეს დო შქა ზღვას ქიმშარაგვეს – ხუბ. 116. 21 – წაიღეს და შუა ზღვაში შეაგდეს.

ზღუა შქაშა მიშეელგ – ყიფშ. 45. 31 – შუა ზღვაში შევიდა.

მა ჯარიშა მიშებლენი, ბრელი პუნს მაჯინეფი – ხუბ. 341. 33 – მე რომ ჯარში შევიდე, ბევრი მყავს მაყურებელი.

მასგმა თუთას ართ მინდორიშა გიშელეს. ათაქ მიშელეს შხურეფიშა – ხუბ. 69. 13 – მესამე თვეს ერთ მინდორზე გამოვიდნენ. აქ შევიდნენ ცხვრებში.

ე თხალეფი... (გერქ) შაყარელ ტურენს ქემუცონგნ ... ქუცის დო ოჭკუმეს ვიშო. მუქით მიშანჭკომგ – ხუბ. 306. 29 – ეს თხები... (მგელმა) შეყრილ ტურებს რომ მოუყვანა და შეჭამეს, თვითონაც შეჭამა (მათ შორის მყოფმა).

შარას ოთხი კოჩი ჯას ქოწკირუნს. „მუ ორე, ვა გაწკირესიავო? მეთხით თაქ ხე ოთხოლოქია დო მა გოინწკირუნთ ესია“. ოთხოლოს ხე ქემშადვალაფუ გოწკირილიშა – ხუბ. 265. 26 – გზაზე ოთხი კაცი ხეს აპობს. „რა არის, რომ ვერ აპობო? მოკიდეთ აქ ხელი ოთხივემ და მე გაგიპობთ ამასო“. ოთხივეს ხელი შეადებინა გაპობილში.

„შიგნით“ მნიშვნელობა უფრო ხაზგასმულია შემდეგ მაგალითებში:

მიშელუ ართი ქიანაშა – ხუბ. 5. 38 – შევიდა ერთ ქვეყანაში.

ცუდეს ქგმუნტუ... „მუ ორე გიქიმინუნიე? – უწუ სქანი ფარა ხოლო მუშენ მიშაჭვევა“ – ხუბ. 287. 10 – სახლს მოუკიდა... „რა არის, რომ გიქნიაო? – უთხრა, – შენი ფულიც რატომღა დაწვიო“ (შიგ რომ იყო).

ათე ჯაყვათ რე ჩქიმი მუმა ნაცვილა დო. ათენა მიშვოხვილე ჩქიმ მუმაშ კგდგრს, თე ჯაყვა – ხუბ. 231. 14 – ამ ჯაყვით არის მამაჩემი მოკლული. ეს ვიპოვე მამაჩემის მკერდში, ეს ჯაყვა. ბოლოს გეურჩქინდეს ართ ოსურ-სქუაქ. თენა მიშუხენა სერით შქვილერი ბანბეშა დო ლოგინიშა გილუხენა – ხუბ. 138. 30 – ბოლოს გაუჩნდათ ერთი ქალიშვილი. ეს უზით ღამით დაპენტილ ბამბაში და ლოგინზე უზით.

მიდართგ დო თიში ოსური ქიმშაჯანგ ონჯირუს – ხუბ. 273. 13 – წავიდა და მისი ცოლი წევს საწოლში.

გადატანითი მნიშვნელობითაც **შე-** წინდებულით გადმოიცემა ქართულად:

კგნი შიშის ქიმშვოლით – ხუბ. 359. 31 – ისევ შეგვეშინდა (ზედმიწ. „შიშში ჩავვარდით“).

სქანი ღალატიშა ვემშმართგ – ხუბ. 101. 37 – ვერ გიღალატე (ზედმიწ. „შენს ღალატში ვერ შევედი“).

დიდკოჩური რინა-ყოფაშა მიშეელუ – ყიფშ. 24. 4 – დიდკაცურ ყოფაში შევიდა.

მუშა- მიშა-საგან თითქმის არ განსხვავდება მნიშვნელობით:

ნდემეფი ვა მგშაათინანდესგ იში ღგმალაშა – ყიფშ. 55. 11 – მდევები ვერ შებედავდნენ იმის სამფლობელოში.

უშუმური, უჭკუმური ყებურს მუშაგვანაფილი – ყიფშ. 183.11 – უჭმელი, უსმელი, კერასთან გასუქებული. შდრ. იმავე მნიშვნელობით ყებურს იკოგვანაფილი.

ყებურცგ ქომშადოხოდგ – ყიფშ. 93 – კერასთან დაჯდა.

ენეფი (=დიდა დო მუმა) გვალო დორჩინენან დო ქგმშახენა დაჩხირს – ხუბ. 93. 22 – ისინი (დედა და მამა) სულ მოხუცებულან და სხედან ცეცხლთან.

ჩვეულებრივ, კერის პირას ყოფნა **ეკო-** წინდებულით გამოიხატება. **მუშა-** წინდებულთან უფრო სხვა ნიუანსი იჩენს თავს – არა ცეცხლის პირას, არამედ ცეცხლში, ნაცარში...

ამრიგად, **მიშა-**, **მუშა-** წინდებულები აღნიშნავენ ადგილსა და მიმართულებას შიგნით და, ამასთანავე, შორის მრავლისა.

მაგალითად: მილახე, მულახე ნიშნავს შიგ – ოთახში, შენობაში, საერთოდ, შემოზღუდულ სივრცეში ზის, ხოლო მიშახე – ნიშნავს, აგრეთვე, შიგნით, მაგრამ ვისიმე ან რისამე შორის (ხალხში...).

პირველი ნაწილის **მი-**, **მუ**-ს ამოსავალი **მე-**, **მო-** თითქოს არ დასტურდება.

გემშა-

ცოროფა ჭლექიშა გემშაგიცონანს – ხუბ. 322. 31 – სიყვარული ჭლექს დაგმართებს (ზედმიწ. „ჭლექში შეგიყვანს").

გემშა+ა → გემშა...

ზღვაშა გემშაკეთგ თე ძღაბიქ ხინჯი – ხუბ. 60. 30 – ზღვაში (შიგნით) გააკეთა ამ გოგომ ხიდი.

გემშა+უ → გემშუ...

მუშაქ იაღლიშ გემშუღგ – ხუბ. 295. 17 – მამამ ეჭვი შეიტანა.

გემშ +ი → გემშე...

მიბუნეს პუხუშა, გემშეღეს სოფელიშა – ხუბ. 119. 28 – მოიკიდეს ზურგზე, შეიყვანეს სოფელში.

მიდეცონგ თე ცხენი დო გემშეცონგ ბაზარიშა – ხუბ. 129. 20 – წაიყვანა ეს ცხენი და შეიყვანა ბაზარში.

მნიშვნელობით **გე-** დართული წინდებულები **გე-** დაურთველი წინდებულებისაგან არ განსხვავდებიან.

გამშა-

„მეუ ცუდეშავა, ურემი გამშეცონია!" – ხუბ. 172.2 – წადი შინ, ურემი გამოიტანეო („გამოიყვანეო").

გამშეცონეს შეფაშა აჯია – ხუბ. 220.13 – შემოიყვანეს სეფაში აჯია.

გამშეცონუ ← გამშა-იცონუ...

გა- დართული წინდებულები **გე**- დართულის საპირისპირო მნიშვნელობისაა – მიშა, მუშა-ს უკუქცევით მოქმედებას გამოხატავენ:

გემშეღეს – შეიტანეს...

გამშეღეს – გამოიტანეს.

ეშა- (**იშა**-)

თანხმოვნის წინ:

ეშართეს დეიენქ ჟინ... – ხუბ. 210.20 – რომ ავიდნენ მდევები ზევით.

იშვიათად **იშა**-ს სახითაც არის: იშაგორილი კოჩეფი – ყიფშ. 4. 11 – ამორჩეული კაცები.

ეშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო, ა...

1. **ეშგმო**...

დორჩელს ეშგმონჯირესგნი – ყიფშ. 160. 26 – ქვეშაგებში რომ ჩამაწვინეს.

2. **ეშმო**-/**ეშმა**-

ორომეშე ეშე ეშმოჯღონესიე – ხუბ. 6. 23 – ორმოდან ზევით ამომგზავნესო.

ჟი მონწყილი იცინა თენეფიში ეშე ეშმაცონაფალი კათა – ხუბ. 36. 38 – ზევით მოწყობილი იქნება იმათი ზევით ამომყვანი ხალხი.

3. **იშგო / მა**...

ლაგვანცგ მუს ინაძახანქი, თის იშგოძახანც – ყიფშ. 177. 26 – ქვევრს რასაც ჩასძახებ, იმას ამოგძახებს.

ეშა + ა → 1. ეშაა...
2. ეშა...
3. იშა...

1. **ეშაა**...

ეშააჯინე ცასგ ნი – ყიფშ. 39. 5 – რომ ახედა ცას.

2. **ეშა**...

ეშაძახუ ეშე – ხუბ. 3. 20 – ასძახა ზევით.

3. **იშა**...

მითი თე ლეკურს იშაწყგნქგ ნი... – ყიფშ. 28. 28 – ვინც რომ ამ ხმალს ამოაძრობ...

ეშა + ა → ეშა...

ათენფს ეშაცუნგ თე ტურაქ – ხუბ. 307. 14 – ამათ ამოჰყვა ეს ტურა.

ეშა + უ → 1. ეშაუ...
2. იშაუ...
3. ეშუ...
4. იშუ...

1. **ეშაუ**...

ეშაულარი უღუ თე ოდასგნ... – ხუბ. 233. 20 – ასასვლელი რომ აქვს ამ სახლს...

და იქვე გაგრძელება:

2. **იშაუ**...

ცუდეს იშაულარს ქიმკაჭკადია სუმი ლარტყავა – ხუბ. 231. 18 – სახლში შესასვლელზე მიაჭედეო სამი ლარტყაო.

3. **ეშუ**...

ქჳდიჭყეს დეიენქ ეშულა ჯიხაშა – ხუბ. 210. 19 – დაიწყეს მდევებმა ასვლა ციხეზე.

4. **იშუ**...

იშურს ასე იშაულარსგნ, თაქ მიკოჭკადჳ სუმი ლარტყა – ხუბ. 231. 26 – რომ ადის ახლა ასასვლელში, იქ მიჭედებულია სამი ლარტყა.

ეშა + ა → 1. ეშეე...
2. იშეე...
3. ეშე̄...
4. იშე̄...
5. ეშე...
6. იშე...

1. **ეშეე**...

ჯიმუშიერი დო მუში ჩილქჳ ეშეელესგ დო ქჳდოდოხოდეს – ყიფშ. 78. 4 – ჯიმუშიერი და მისი ცოლი ავიდნენ და დასხდნენ.

2. **იშეე**...

ბოშიქ იშეელგ – ყიფშ. 53. 9 – ვაჟი ამოვიდა.

3. **ეშე̄**...

ეშე̄ლგ ჟი – ხუბ. 210. 15 – ავიდა ზევით.

4. **იშე̄**...

იშე̄ლგ... თეშ ჯაშა – ხუბ. 237. 22 – ავიდა... ასე ხეზე.

5. **ეშე**...

ეშელეს ეშე – ხუბ. 3. 6 – ავიდნენ ზევით.

6. **იშე**...

ნჯაშა იშელგ – ყიფშ. 175. 6 – ხეზე ავიდა.

ქო + ეშა + თანხმოვანი → 1. ქეიშა...
2. ქიიშა...
3. ქეშა...

1. **ქეიშა**...

ღუმუ ლიბუ ცოფუნან დო ნოცურს ქეიშაბაცენდეს – ყიფშ. 150. 16 – ღომი ნედლი ყოფილა და ჩენჩოს „გამოანიავებდნენ“.

2. **ქიიშა**...

ტკეცო გინირთგ დო ჩხომს ლაყურშის ქიიშარღუ – ყიფშ. 10. 33 – ანკესად გადაიქცა და თევზს ლაყუჩში შეერჭო.

3. **ქეშა**...

ბჟაში უძირაფ გორჩელი ნორჩალს ქეშახენ – ხუბ. 34. 1 – მზისუნა-ხავი გაშლილ ქვეშაგებში კი წევს.

ქო + ეშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო → 1. ქეშმ/ო...
2. ქიშმო...

1. **ქეშმო**...

ქოთომს ბღოლი თი წამალი, ხესგ ქეშმოდინუ – ხუბ. 312. 31 – ქათამს ვუყავი ის წამალი, ხელში შემომელია.

2. **ქიშმო**...

მორთი, ნანაგე, აკა დუს ქიშმოჯინია – ხუბ. 141. 11 – მოდი, დედაშვილობას, ერთი თავში ჩამხედეო.

ქო + ეშა → 1. ქეშაა...
2. ქიშა...

1. **ქეშაა**...

ქიმიოგგ ცხენს მათრახი დო ქეშაასხაპინუ – ყიფშ. 45. 19 – მიარტყა ცხენს მათრახი და შეახტუნა.

2. **ქიშა**...

მუმაში შური ქიშაჭყოლადგ, ბაბუს იფუჩუანს – ყიფშ. 177. 5 – მამის სული დაავიწყდა („შეავიწყდა"), ბაბუას იფიცებს.

ქო + ეშა + ი → 1. ქეშე...
2. ქიშე...

1. **ქეშე**...

ფეშერს ქეშენჯირგე ძღაბიქ – ხუბ. 144.9 – ნეშოში შეწვა ეს გოგო.

2. **ქიშე**...

ამსერი ლეკური ქიშებდვათია შქაშა! – ხუბ. 298. 38 – ამაღამ ხმალი შევდოთ (ჩავიდოთ) შუაში!

1. უდრის ქართულის **აღ**- წინდებულს, რომელიც ზევით, ზედ მიმართულებას უჩვენებს:

ეშელი – ნეძი გორაკი, გიმელი – ღეჯი გორაკი – ყიფშ. 179. 21 – ადი, ნიგოზი დაბერტყე, ჩამოდი – ღორი გარეკე!

ხრისტაგანქ ეშეელგ მუში რაშიშა – ყიფშ. 88. 7 – ხრისტაგანი ავიდა თავის რაშზე.

გაკეთეს კიბე დო ეშელეს ეშე – ხუბ. 3. 6 – გააკეთეს კიბე და ავიდნენ ზევით.

მითინიში ცხენს ვე ეშაასხაპუ ჟი ჯიხურიშა – ყიფშ. 45.16 – ვერავის ცხენი ვერ ახტა ზევით ჯიხურზე.

ეშელგ აბარწაშა – ყიფშ. 80. 8 – ავიდა აივანზე.

რაშიქ ქეშადგგ ბოგას კუჩხი ნი – ხუბ. 184. 6 – რაშმა რომ შედგა ბოგირზე ფეხი...

2. ქვევიდან, შიგნიდან (ორმოდან, ჭიდან, ქვევრიდან...) მიმართულებას უჩვენებს და ქართულად **ამო**- წინდებულით გადმოიცემა:

ეშელგ თუდონი ქიანაშე თე ცუდეში მინჯექ – ხუბ. 167. 38 – ამოვიდა ქვემო ქვეყნიდან ეს სახლის პატრონი.

გვერშაპიქ ეშეელგ ლეხიში ქვარაშე – ყიფშ. 11. 25 – გველეშაპი ამოვიდა ავადმყოფის მუცლიდან.

კოსვე შააწყინგ – ყიფშ. 28. 27 – კაცმა ვერ ამოხსნა.

გიინწყგ დიხაქ დო ეშეელგ ნდემქ – ყიფშ. 60. 23 – გაიხსნა მიწა და ამოვიდა მდევი.

„ბაწარი ქალამცოთით დო გეკომგცუნით ეკი!" – ეშარაგადუ ბეგოქ – ხუბ. 98. 3 – ბაწარი მესროლეთ და ამიყვანეთ ზევით! – ამოილაპარაკა (ჭიდან) ბეგომ.

ორომეშე ეშე ეშმოჯღონესიე – ხუბ. 6. 23 – ორმოდან ზევით ამომგზავნესო.

ათე დო ათე დიხას ეშასქირაფილი ინჭარენ – ხუბ. 54. 17 – ამა და ამ ადგილას ამომშრალი ჭაა არის...

3. მიუთითებს რისამე ქვეშ, შიგნით მიმართულებას და ქართულად **შე**-თი გადმოიცემა.

ართია ოქროშ... წყარი არხვადგნიე, თის დუდი ეთულევა... ათე ოქროშ წყარს ეშულუ დუდინ – ხუბ. 140. 29 – ერთიო ოქროს... წყალი შეგხვდებაო, იმას თავი შეუგდეო... ამ ოქროს წყალში რომ ამოავლო თავი.

იშურს ასე იშაულარსგნ, თაქ მიკოჭკადგ სუმი ლარტყა – ხუბ. 231. 26 – რომ შედის ახლა შესასვლელში, იქ მიჭედებულია სამი ლარტყა.

4. ქართული **შემო**- წინდებულის ერთ-ერთ მნიშვნელობას ემთხვევა:

მარმალითიე მიკ-მიკგ ეშაკეთებული წყურგილი – ხუბ. 122.15 – მარმარილოთია გარშემო შემოკეთებული წყარო.

ჩქგნი ხენწგფესია ეშაჭკადილი ვაფუნია ოზე – ხუბ. 216. 18 – ჩვენს ხელმწიფესო შემოჭედილი არა აქვსო ეზო.

ეშა, **იშა** იშლება **ე**, **ი** და -**შა**- ელემენტებად. **ე**-ს **ი**- ენაცვლება ისევე, როგორც სხვა რთულ წინდებულებში.

საფიქრებელია, რომ **ეშა**- წინდებულს ამ მნიშვნელობას – ზევით მიმართულების ჩვენებას – აძლევს არა მარტო პირველი ელემენტი, არამედ მეორე, -**შა**- ელემენტიც. ეს იქიდანაც ჩანს, რომ პირველი მნიშვნელობა ქართულად **შე**- წინდებულით გადმოდის. (**შე**- ზევით მიმართულებას აღნიშნავს ქართულშიც)[1]. რაც შეეხება მეორე მნიშვნელობას, მისი ქართულად **შე**-თი გადმოტანა შეუძლებელია. მას შეესაბამება ქართულის **ამო**- წინდებული. მეორე მნიშვნელობაში, პირველთან შედარებით, ის განსხვავებაა, რომ მეორე მნიშვნელობა ზევით მიმართულებას უჩვენებს ქვევიდან ჰორიზონტალურ სიბრტყემდე, ხოლო პირველ მნიშვნელობაში გადმოცემულია მიმართულება ჰორიზონტალური სიბრტყიდან ზევით (შდრ. ქართული **ა**-, **ამო**-).

აშა- || **ოშა**-

თანხმოვნის წინ:

ორქო-ვარჩხილს აშახენა – ხუბ. 309. 10 – ოქრო-ვერცხლში სხედან.

წინდებული, რომელსაც მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი ო- ხმოვნითურთ, **აშო**-ს სახით გამოიყოფა.

---

[1] აკ. შანიძე. „ქართ. გრამ. საფ.". გვ. 251-2.

მუშე ვა რშუ თი დროება, მუ აშიგოჭყოლიდუანს? – ხუბ. 311. 14 – რატომ არ გახსოვს ის დროება, რა დაგავიწყებს.

აშა + ო → აშაა...

მის აშაასქგდგნია ჩქიმი ღალავა – ყიფშ. 72. 28 – ვის შერჩება ჩემი ქონებაო.

აშა + ი → აშე...

ლეკური აშედგ შქასგნ... – ხუბ. 147. 13 – ხმალი რომ შედო შუაში.

ქო + აშა → ქაშა...

ოდიარეს ქაშარეთ თქვა – ხუბ. 110. 33 – საბოვარში კი ხართ თქვენ.

ქო + აშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო...

ჩქიმოთ ირფელ ქაშგოჭყორდუ – ხუბ. 310. 18 – ჩემთვის ყველაფერი დაგავიწყდა.

ქო + აშა + ო/ა → 1. ქაშაა...
2. ქაშჳ...
3. ქაშა...

1. **ქაშაა**...

ქაშააკათგთი ხენწიფეში ჯარცგ – ყიფშ. 97. 28 – დაერია იმ ხელმწიფის ჯარს.

2. **ქაშჳ**...

ქაშჳცუნუ ტყას – ხუბ. 122. 2 – შეჰყვა ტყეს.

3. **ქაშა**...

ქაშაკათგ ხენწგფე დო მუში ჯარც – ყოფშ. 106. 33 – დაერია ხელმწიფისა და მის ჯარს.

ქო + აშა-უ → ქაშუ...

ზღოდა ქაშუხოლეია – ყიფშ. 113. 3 – გავწყვიტე (ზედმიწ. „გაწყვეტა შევურიეო").

ქო + აშა + ი → 1. ქაშე...
2. ქჳშე...

1. **ქაშე**...

პაპაქ... ბიგირს ქაშეტყობგ – ხუბ. 170. 33 – მღვდელი... ეკალნარში შეიმალა.

2. **ქჳშე**...

ქჳშედგ ლეკური თაქ ხოლო – ხუბ. 1547. 12 – შედო ლეკური აქაც.

აშა-ს მნიშვნელობა:

აღნიშნავს შიგნით რისამე შორის (ტყეში, ჯარში...) ადგილსა და მიმართულებას:

ქაშააცუნუ ქოჩორაქ ჯარცგ – ყიფშ. 98. 19 – შეჰყვა ქოჩორა ჯარსა.

ქაშაცუნგ დემქ წყარს. შქა წყარიშა ქიმერთეს – ხუბ. 80. 26 – შეჰყვა მდევი წყალს. შუა წყალში შევიდნენ.

ქაშჳცუნგ ტყას – ხუბ. 122. 2 – შეჰყვა ტყეს.

მუ ორენია თეჯგუა ოდიარეს ქაშარეთ თქვა დო არმა ჭკოლა რეთია – ხუბ. 110. 33 – რა არისო, ასეთ სათიბში ხართ თქვენ და ყველა მჭლე ხართო.

რისამე შორის ადგილი და მიმართულება უფრო მკაფიოდ ჩანს:

ხენწგფე დო მუშ ოსურქ შქაშა ქაშეხუნეს ომბოლია – ხუბ. 58.15 – ხელმწიფემ და მისმა ცოლმა შუაში ჩაისვეს ობოლიო.

ჩე ზღვა დო უჩა ზღვა შქას ირემი აშარენია – ხუბ. 107. 6 – თეთრ ზღვასა და შავ ზღვას შორის ირემი არისო.

სერით ქიდინჯირესგნ, ლეკური შქაშა ქაშედგ – ხუბ. 91. 12 – ღამით რომ დაწვნენ, ხმალი შუაში შეიდეს.

აშა- წინდებული ქართულად **შე**- წინდებულით ითარგმნება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც **აშა**- ადგილსა და მიმართულებას არ მიუთითებს:

ბოჭკეფი აშათირელი რენი – ხუბ. 4.38 – კასრები რომ შეცვლილია.

ენეფი არმა მუში სქუალეფი რენა. შქართუნით იჩინენდგ, მარა თირელქ იცუ, რადგანსგნ ქაშაჩირთგ – ხუბ. 78. 25 – ესენი ყველანი მისი შვილები არიან. საბნით იცნობდა. მაგრამ რადგან შეცვლილი იყო, შეცდა.

ზოგჯერ ქშა- ენაცვლება:

ქუშადოხოდგ ოყებურეს – ხუბ. 225.32 – ჩაჯდა კერაში (შუაში)...

ოშა- ვარიანტი იშვიათია. ენაცვლება **აშა**-ს:

პაპას მუშ ფრიმულს ოშააბარენდესია – ყიფშ. 180.14 – მღვდელს მის წვერს მიაბარებდნენო.

შდრ.: ქაშაბარგ, ქაშებარათინი... – ხუბ. 106. 29, 319. 6 – მიაბარა, რომ ჩაიბაროთ.

გეშა-, გიშა-

გეშა-, **გიშა**- ვარიანტები სხვაობას იძლევიან, როგორც ფონეტიკურად, ისე მნიშვნელობის მიხედვით.

გეშა- თანხმოვნის წინ:

1. **გეშა**...

უგეცვენჯეთგ გეშალგ – ყიფშ. 57 – უბიროდ ამოვარდა.

ზღვას ოქროთ გეშაპჭკადგ – ხუბ. 216. 20 – ზღვას ოქროთი შემოვჭედავ.

გეშა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ა, ო)...

მა ქგდამიჯერდას, ზღვას ოქროთ გეშაპჭკადგ დო მუკი-მუკი რეშოტკათ გეშვაკეთე – ხუბ. 216. 20 – მე რომ დამიჯერებდეს, ზღვას ოქროთი შემოვჭედავ და გარშემო მოაჯირს გავუკეთებ.

მა გეშმოჯღონე – ხუბ. 5. 14 – მე რომ ამაგზავნო.

გეშა + მ + ი...

დიო სი ეშელი, უკული მა გეშამიცონია – ხუბ. 5. 13 – ჯერ შენ ადი, მერე მე ამიყვანეო.

პრევერბის ხმოვანი უცვლელად დარჩა.

მუჟანს თოკის დუქანცუანქიე, ეშე გეშამცონითია! – ხუბ. 149.33 – როდესაც თოკს დავარხევ, ზევით ამიყვანეთო!

დაიკარგა ფუძის ხმოვანი.

ხმოვნის წინ:

გ ე შ ა + ო → 1. გ ე შ ა...
2. გ ე შ ა...

1. **გეშა**...

როშაპიქ ქიდრჭყგ ზღვაში შუმა დო გ ე შ ა ს ქ ი რ უ – ხუბ. 62. 26 – როშაპმა დაიწყო ზღვის სმა და ამოაშრო.

გ ე შ ა ნ წ ყ გ კინი ოდგიში ქუჩულიაქ – ხუბ. 80. 37 – ამოაძრო ისევ სადგისი ქუჩულიამ.

2. **გეშა**...

გ ე შ ა თ ხ ო რ უ დიხა – ხუბ. 12. 8 – ამოთხარა მიწა.

ლეკური გ ე შ ა წ ყ გ – ყიფშ. 28. 33 – ამოაძრო ხმალი.

გ ე შ ა + უ → გ ე შ უ...

გ ე შ უ ზ ო მ ე ს ეჩ დო ხუთი დესეტინა დიხა – ხუბ. 205. 4 – მიუზომეს ოცდახუთი დესეტინა ადგილი...

გ ე შ ა + ი → 1. გ ე შ ე ე...
2. გ ე შ ე̄...
3. გ ე შ ე...
4. გ ე შ ი ი...

1. **გეშეე**...

ქიდგნააჩანესგ წყარსგ ... გ ე შ ე ე ღ ე ს გ – ყიფშ. 51. 8 – ჩაყვეს წყალში... ამოიღეს.

2. **გეშე̄**...

დონთხორით დო გ ე შ ე̄ ღ ი თ – სუბ. 289.36 – გათხარეთ და ამოიღეთ.

გ ე შ ე̄ ყ ო ნ გ ბოში – ხუბ. 297. 36 – ამოიყვანა ვაჟი.

3. **გეშე**...

გ ე შ ე ყ ო ნ გ ლაგვანს კოჩი – ხუბ. 259.19 – ამოიყვანა ქვევრიდან კაცი.

ბოშიქ გ ე შ ე რ ს ხ გ მუში დიდა დო მუმა – ხუბ. 83.11 – ვაჟმა გამოიხსნა თავისი დედა და მამა.

4. **გეშიი**...

გ ე შ ი ი ჯ ი ნ გ ნი... – ყიფშ. 34. 10 – რომ გამოიხედა.

გიშა- თანხმოვნის წინ:

გ ი შ ა რ თ გ დრო დო ხანქგნ – ხუბ. 46.15 – რომ გაიარა დრო და ხანმა.

ჟირი კოჩი ვაფუთო გ ი შ ა გ ო რ ი ლ ი? – ხუბ. 162. 35 – ორი კაცი ვყავართო გამორჩეული?

პირველი ხმოვანი დასუსტებულია **გ**-დ: თე ტყაშე გ გ შ ა ს ხ ა პ უ ნ, თი კოჩქ – ხუბ. 190. 11 – ამ ტყიდან რომ გამოხტა, იმ კაცმა.

დღას ვა რდგ გ გ შ ა გ ო რ ი ლ ი – ხუბ. 342. 11 – არასოდეს არ ყოფილა გამორჩეული.

გ ი შ ა- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი (ო, ა)

თინა გ ი შ ნ ა გ ო რ ა მაფუ საზოგადოში კათუას – ყიფშ. 114. 16 – ის გამორჩეული მყავს საზოგადო თავყრილობაში.

სუმი ძღაბეფი პუნსია, გ გ შ გ ა გ ო რ ე ნ, თის ქიმერჩა ართისია – ხუბ. 119. 13 – სამი გოგო მყავსო, რომ ამოარჩევ, იმას მოგცემ ერთსო.

მათ ქომიჩქე, გეშნაგორა ვორექე ნი – ყიფშ. 165. 23 – მეც ვიცი, რომ გამორჩეული ვარ.

გიშა+ო/ა → 1. გიშა...
2. გიშა...

თავისებურია:

გიშაართე ხანქე ნი – ყიფშ. 27. 7 – რომ გაიარა ხანმა...

ათე ჩხომიშ ქორაშე გიშაართენი – ყიფშ. 48. 9 – ამ თევზის მუცლიდან რომ გამოვიდა...

უნდა იყოს და, ჩვეულებრივ, არის კიდევ გიშართე.

1. **გიშა**...

გეშალე აფე პაპაშ ცუდე – ხუბ. 227. 26 – გასავლელი აქვს მღვდლის სახლი.

2. **გიშა**...

შხვა ცირენს თქვა გიშაჩქუთ, მუჭო ძიას ბრილიანტი – ხუბ. 325. 26 – სხვა ქალიშვილებში გამორჩეული ხართ, როგორც მძივში ბრილიანტი.

გეშა+უ → 1. გიშუუ...
2. გიშუ...
3. გიშუ...

1. **გიშუუ**...

გიშუუღანს – ყიფშ. 163. 9 – გამოუღებს.

2. **გიშუ**...

ირო თაქ გიშურსია – ხუბ. 200. 17 – მუდამ აქ გამოდისო.

3. **გიშუ**...

ათე დღას ოკო გიშულებუდეკო ცალკე მხეცეფს დო ცალკე ფრინველეფს ოჩხუპუშა – ხუბ. 242. 11 – ამ დღეს უნდა გამოსულიყვნენ ცალკე მხეცები და ცალკე ფრინველები საჩხუბრად.

გიშა+ი → 1. გიშეე...
2. გეშეე...
3. გიშე...
4. გეშე...
5. გიშე...
6. გეშე...

1. **გიშეე**...

გვალას გობკვათ დო გიშეებლენქია – ყიფშ. 48. 4 – მთას გავკვეთ და გამოვალო.

2. **გეშეე**...

ჭე ხანქე გეშეელნ... – ყიფშ. 60. 25 – ცოტა ხანი რომ გამოვიდა.

3. **გიშე**...

გიშელე ჭიჭე ხანქ – ხუბ. 146. 20 – გამოვიდა პატარა ხანი.

4. **გეშე**...

გეშელე დროქ – ხუბ. 263. 26 – გამოვიდა დრო.

5. **გიშე**...

გიშელგ დრო დო ხანქგნ... – ხუბ. 73. 32 – რომ გაიარა დრო და ხანმა.

6. **გგშე**...

გგშელ დრო დო ხანქგნ – ხუბ. 70. 2 – რომ გამოვიდა დრო და ხანი.

გეშა-, გიშა-ს თუ ქო- ან ვა- ნაწილაკი დაერთვის, წინდებულის **გ** თანხმოვანი გაუჩინარებულია:

იშვიათი გამონაკლისია:

ართი დიხას ზღვაში თუდო ქვიშას დუდი ქეგშუურჩქუნი – ყიფშ. 103. 26 – ერთ ადგილას ზღვის ქვეშ ქვიშას თავი რომ უჩანს...

ქეგშუურჩქუ ← ქო-გიშა-ურჩქუ...

წინდებულის პირველი ხმოვანი ამოვარდნილია.

როცა **გ** გაუჩინარებულია, იგი ემთხვევა ეშა-წინდებულს (იხ. ზემოთ ეშა- წინდებული).

ვა + გე/იშა + თანხმოვანი:

პიჯალა აფუ მეჩამილი, კოჩიშა ვეეგშართასგნი – ყიფშ. 85. 7 – პირობა აქვს მიცემული, რომ ხალხში არ გამოვიდეს.

ვეეგშართას ← ვა-გიშართას → ვაიგშართას → ვეიგშართას...

ხდება მეტათეზისი.

დღას კოჩიშა ვეგშართუკო ნი ... – ყიფშ. 82. 6 – თავის დღეში ხალხში რომ არ უნდა გამოსულიყო.

ვეგშართუკო ← ვეეგშართუ.

ჩქიმ ბოშიშა თენა მითინქ ცუჯიშა ვაგშამიცოთათ – ხუბ. 177.29 – ჩემს ვაჟს ეს არავინ ყურში არ გააგონოთ (ზედმიწ. „არ ჩაუგდოთ“).

ვა + გი/ეშამიცოთათ → ვაგგშამიყოთათ → ვაგშამიყოთათ.

უკანასკნელ მაგალითში მეტათეზისი არ ხდება.

ვა + გიშა + ა → ვე გგშაა...

საგანქ დიხაშე ვე გგშაანწყესგ – ყიფშ. 84. 13 – ისარი მიწიდან ვერ ამოაძრეს.

ვა + გიშა + ი → ვეგიშეე...

ტვერი დო ჰეერი ვე გიშეეგორედგ – ყიფშ. 33. 1 – მტვერი და ჰაერი ვერ გაირჩეოდა.

გიშა-ს **გ** შესაძლებელია გაუჩინარებული იყოს **ვა**- ნაწილაკის დართვითაც:

ვა + (გ)იშა + თანხმოვანი...

ქიმთოლეს ტყას დო ორზოლქ დელუ! აშო ვა კლართეს, სოთინი სოფელიშათ ვა იშართეს – ხუბ. 276. 15 – შევიდნენ ტყეში და საგზალი დაილია! აქეთ ვერ გამოვიდნენ, სადმე სოფელშიც ვერ გამოვიდნენ.

კლასიშე მუთუნ ბრელქ ვეიშმაღინუა – ხუბ. 38. 32 – კლასიდან (სკოლიდან) ბევრი ვერაფერი გამოვიტანეო.

ვა + (გ)ეშა + უ → ვაიშუ...

ვაიშურთუმუ ბრელი ხანს – ხუბ. 12. 23 – არ გაუვლია ბევრ დროს.

ვა+(გ)ეშა +ი → 1. ვაიშე...
2. ვაიშე...

1. **ვეიშე**...

უჩაში დო უკულაში ვეიშეგორენ – ხუბ. 50. 7 – უფროსი და უმცროსი ვერ გაირჩევა.

რადგანც თქვა ვეშეღითიე, ვართ ოჭკომალო რჩანთია – ხუბ. 94. 22. – რადგანაც თქვენ ვერ ამოიღეთო, არც საჭმელად მოგცემთო.

2. **ვაიშე**...

...უხაფუ და ხაფილც ვაიშებჩინენდეე თეში – ყიფშ. 186. 13 – უშობელსა და შობილს რომ ვერ ვარჩევდე, ისე.

გაუჩინარებულია **გ** თანხმოვანი, თუმცა **ქო-**, **ვა-** ნაწილაკები არ ერთვის.

იშაგორილი კოჩეფი – ყიფშ. 4. 11 – გამორჩეული კაცები.

მი ნაცვალსახელის შემდეგ:

ლეკურს მი იშეეღანქიე ქუაშევე? – ყიფშ. 28. 20 – ხმალს ვინ გამოიღებს ქვის ქვეშიდან (ზედმიწ. „ქვიდან ქვეშიდან").

გეშა-ს მნიშვნელობა:

შიგნიდან ქვევიდან (ორმოდან, ჭიდან...) ზევით მიმართულებას უჩვენებს. ქართულად გადმოიცემა **ამო-** წინდებულით:

ბოში ინოხენ თე ინჭაშე... ბოში გეშეცონეს აშო. ბოშიქ ეშელგ დო გიჯინუო ვა იშიჩინუო ძღაბი – ხუბ. 134. 24 – ვაჟი რომ ზის ამ ჭიდან... ვაჟი ამოიყვანეს. ვაჟი ამოვიდა და (რომ) გაიხედა, არ იცნო გოგო.

კიდობანს ქალახუნუ... თე ბოში გეშეცონგ დო რაშის ქიგიოხუნუ – ხუბ. 133. 33 – კიდობანში ჩასვა... ეს ვაჟი ამოიყვანა და რაშზე დასვა.

ღალგსია ჟირი ჭითა უშქური ენობგნია... გედირთგ... დო გეშეღგ – ხუბ. 300. 22 – ღელეშიო ორი წითელი ვაშლი ძევსო... ადგა... და ამოიღო.

კოჩი ქენობგ ნი თხორილც... გეშეეღესგ – ყიფშ. 53. 19 – კაცი რომ დევს თხრილში... ამოიყვანეს.

გეშათხორუ დიხა დო თექ ქედნახუნუ – ხუბ. 12. 8 – ამოთხარა მიწა და იქ ჩასვა.

გეშაწყგ ისგმარი – ყიფშ. 42. 21 – ამოაძრო ლურსმანი.

...ნამუქუთი უგეცვენჯეთ გეშალგ – ყიფშ. 57. 28 – ... რომელიც უშვილძიროდ ამოვარდა.

ქართულის **გამო-** წინდებულს უფრო უახლოვდება:

გეშაკითხ ირფელი ათე ოსურს – ხუბ. 17. 10 – გამოჰკითხა ყველაფერი ამ ქალს.

გვალას გეშაჩოლუ გუდა – ყიფშ. 21. 8 – მთაზე გამოცალა გუდა.

ქართულის **შემო-** წინდებულის მნიშვნელობისა უნდა იყოს:

გეშუზგმეს ეჩ დო ხუთი დესეტინა დიხა – ხუბ. 205. 4 – შემოუზომეს ოცდახუთი დესეტინა მიწა.

ოზე გეშაღობგ – ყიფშ. 23. 27 – ეზო შემოღობა.

გეგიშა- გეშა-საგან განსხვავებული მნიშვნელობისაა:

1. შიგნიდან, „შორის“-იდან (ტყიდან, ქალაქიდან...) მიმართულებას უჩვენებს:

იდგ თე ტყას, იდე, იდე, გ ი შ ე ე ლ გ ათე ტყასგ ნი, ართი ქალაქი ქობირგ – ყიფშ. 38. 5 – იარა ამ ტყეში, იარა, იარა, რომ გამოვიდა ამ ტყიდან, ერთი ქალაქი ნახა.

ტყაშე გ გ შ ე ლ გ... ტყაშე გგშასხაპუნ თი კოჩქ – ხუბ. 190. 8 – ტყიდან გამოვიდა... ტყიდან რომ გამოხტა ის კაცი.

გ ი შ ე ლ გ თე სახენწგფოს დო მიშელგ მაჟია სახენწგფოშა – ხუბ. 151. 29 – გამოვიდა ამ სახელმწიფოდან და შეკიდა მეორე სახელმწიფოში.

გ გ შ ე ლ ე ს ართი ფართო მინდორიშა – ხუბ. 184. 38 – გამოვიდნენ ერთ ფართო მინდორზე.

გ ი შ ე ლ უ თე ბოშიქ ორკინუშა – ხუბ. 1. 27 – გამოვიდა ეს ვაჟი საჭიდაოდ.

გ ი შ ე ე ლ გ ჩხომიში ქვარაშე – ყიფშ. 48. 5 – გამოვიდა თეცზის მუცლიდან.

მა ჯარიშა გ ი შ ე ბ ლ ე ნ ქ ი ნ, ბრელი პუნცუ მაჯინეფი – ხუბ. 314.19 – მე ჯარში რომ გამოვალ, ბევრი მყავს მაყურებელი.

ეთექი სუმი კვერცხი გებუნია... მასმა წანას გ ი შ ე ლ ე ნ ს ი ა თექ თიშ დამამორჩილებელი – ხუბ. 156. 15 – იქ სამი კვერცხი ძევსო... მესამე წელს გამოვაო იქ მისი დამმორჩილებელი.

მიმართულების ჩვენება მკაფიოდ არ ჩანს, ქართულად კვლავ **ამო-**, **გამო-** წინდებულით ითარგმნება:

ათე მოჩინელი ამბეში გ ი შ ა ნ წ ყ უ ა ლ ო იცუ ხენწგფეში დოხორეს სხუნუაქ – ხუბ. 54. 31 – ამ შემოთვლილი ამბის ამოსახსნელად შეიქნა ხელმწიფის სასახლეში რჩევა.

ვა რდუ... საქმე გ ი შ ა ს წ ო რ ე ბ უ ლ ი – ხუბ. 343. 27 – არ იყო... საქმე გამოსწორებული.

ჟირი ჯიმალენქ მოთხრს გ ი შ ა რ თ უ ა ლ ა – ხუბ. 117. 20 – ორმა ძმამ მოსთხოვა გამოყოფა.

მოთვინებაშე გ ი შ ე ლ გ ალექ – ხუბ. 169. 2 – მოთმინებიდან გამოვიდა ალე.

2. ქართულის **და-** წინდებულს შეესატყვისება მნიშვნელობით:

მუშენ მაღოლ მა ექ დო მუშენ გ ი შ ა ბ ლ ი ქიანასია – ხუბ. 16. 9 – რატომ მომივიდა მე ეს და რატომ დავდივარ ქვეყანაზეო.

მიდართგ, მუში არდგილი გ ე შ ე ე ლ უ კ ო ნ ი – ყიფშ. 82.11 – წავიდა, რომ თავისი ადგილი გამოევლო.

გეშა-, **გიშა-** ვარიანტები ერთმანეთისაგან განსხვავებული მნიშვნელობისა არის. **გეშა- ეშა-**ს მნიშვნელობისა არის. ხომ არ არის **გეშა- გე-**თი ორმაგად გართულებული **ეშა-**.

გიშა- აშა-ს ემსგავსება მნიშვნელობებით, მაგრამ განსხვავებაც აშკარაა.

საერთოა ის, რომ ორივე მნიშვნელობა შორის, შიგნით ზმნისსართებს უკავშირდება.

განსხვავებაა ის, რომ გ ი შ ა- ა შ ა-ს უკუქცევით მოქმედებას მიუთითებს:

აშა- – რაიმეს შორის შე/ყვანა, ტანა.../

გიშა- – რაიმეს შორის-იდან, გამო/ყვეანა, ტანა.../

გიშა-ს ხმოვანი ამოვარდნილია.

თანხმოვნის წინ:

ართი კაკალქგ გეგშალგ – ყიფშ. 101. 6 – ერთი კაკალი გამოვარდა.

გეგშაგორ ბოშიქ – ხუბ. 51. 11 – გამოარჩია ვაჟმა.

მა ტყაშე გეგშაიცონა – ყიფშ. 83. 14 – მე ტყიდან გამოგიყვან.

გეგშაიცონა ← გეგშა-გ-იცონა...

გეგშა + ო → გეგშა...

გეგშაცოთგ კონი შარაშა – ხუბ. 223. 6 – გამოაგნო (ზედმიწ. „გამოაგდო") ისევ გზაზე.

გიშა- ხმოვანს ინარჩუნებს:

გეგიშაანწყუუ მელახგ-მელახგ – ყიფშ. 17-24 – გამოჰყო ცალ-ცალკე.

გეგიშაანწყუუ ← გეგიშა-ონწყუუ...

გიშა-ს ხმოვანი დასუსტებულია **გ**-დ.

სი მინდორიშა გეგგშაიცუნა – ყიფშ. 83. 3 – შენ მინდორში გამო-გიყვან.

გეგგშაიცუნა ← გეგიშა-გ-იცუნა.

ჩვეულებრივ, როდესაც **გიშა**- წინდებული ხმოვანს ინარჩუნებს, ორ ხმოვანს შორის მოქცეული გიშა- წინდებულის **გ** გაუჩინარებულია.

თანხმოვნის წინ:

გეიშაგორუ თე ბოშიქ – ხუბ. 51. 1 – ამოირჩია ამ ვაჟმა.

პიჯიში სახეთ გიშაბგორინი, ოჭიშით გეიშაბგორუნქგნ... – ხუბ. 51. 3 – პირისახით რომ გამოვარჩიე, ზურგით რომ გამოვარჩევ...

თინა გეიშგაგორე სია და – ხუბ. 51. 7 – იმას თუ გამოარჩევ შენო.

მა გეიშაცონა ე გაჭირებაშევა – ხუბ. 17. 24 – მე გამოგიყვან ამ გა-ჭირვებიდანო.

ხმოვნის წინ:

ჯერღი ოკო გეიშუღევე თისია – ხუბ. 157. 26 – ძარღვი უნდა გამოვუღო მასო.

სუმი თუმა გეიშესოფგ დუდიშე – ხუბ. 245. 23 – სამი თმა ამოიგ-ლიჯა თავიდან.

გეიშებღია დო პჭკომია – ხუბ. 38. 31 – გამოვიღე და ვჭამეო.

გაგიშა-

თანხმოვნის წინ:

ბოშიქ გაგშაგორგ უკულაში – ხუბ. 217. 1 – ვაჟმა გამოარჩია უმცროსი.

ხმოვნის წინ:

ჩქიმი მოქმედობათია ჩქიმი დუდი გაგშებღია – ხუბ. 258. 17 – ჩემი მოქმედებით ჩემი თავი ვიხსენიო (ზედმიწ. „გამოვიტანეო").

გაქშეცონგ დო ქაბირგ – ხუბ. 233. 7 – გამოიყვანა და აჩვენა.

გაქშეცონგ < გაგშეცონგ < გაგიშეცონგ.

გიშა-ს **გ** გაუჩინარებულია **გა**-ს დართვითაც.

თანხმოვნის წინ:

ასე უჩაში გაიშაბგორათ... გაიშაგორეს უჩაშო მულირი ბოში – ხუბ. 2. 30 – ახლა უფროსი ამოვირჩიოთ... ამოირჩიეს უფროსად მოსული ბიჭი.

გაიშაკურცხინუ – ხუბ. 117. 4 – გამოაღვიძა.

ხმოვნის წინ:

„ნაბურშელა იცრნ დო გაიშაცოთანა!" – ხუბ. 257. 17 – „ნაბუშარი იქნება და გამოაგდებენ".

დიდი მინდორიშა გაიშერულუ – ყიფშ. 80. 1 – დიდ მინდორზე გამოირბინა.

ნამუგიდა გისხუნუნ, თინა გაიშეგორია – ხუბ. 61. 8 – რომელიც გირჩევნია, ის გამოარჩიეო.

გაიშა > გაიშა...

გაიშასხაპგ ტყაშე – ხუბ. 59. 36 – გამოხტა ტყიდან.

უკულაში გაიშქაგორენიადა... თის შეულებგ სქანი რსხებავა – ხუბ. 50. 10 – უმცროსს თუ გამოარჩევ... იმას შეუძლია შენი ხსნაო. იქვე: გეიშგაგორენიადა... – 50. 35 – თუ გამოარჩევო.

გაიშა- და **გეიშა**- სავსებით ერთნაირი მნიშვნელობისა არის:

გაიშასხაპ ტყაშე – ხუბ. 59. 36 – გამოხტა ტყიდან.

შდრ.: ტყაშე გგშასხაპუნ... – ხუბ. 190. 11 – ტყიდან რომ გამოხტა.

სი მინდორიშა გეგგშაიცუნა – ყიფშ. 83. 3 – შენ მინდორში გამოგიყვან.

გეშა- წინდებულით ეს ზმნა ამ მნიშვნელობით ძალიან ხშირია.

ტვერი დო ჰეერი ვერ გიშეეგორედგ – ყიფშ. 33. 1 – მტვერი და ჰაერი ვერ გამოირჩეოდა (ერთმანეთში).

როგორც დავინახეთ, თუ **გიშა**-, **გა**-, **გე**-თი გართულდა ორმაგად, გიშა-ს თავკიდური **გ** თანხმოვანი, ჩვეულებრივ, გაუჩინარებულია, რის შემდეგაც შესაძლებელია, შემდეგი ცვლილებაც მოხდეს:

გაიშ → **გაიშ**...

გაშეგორეს თითო კოჩი. ხენწგფექ გაშაგორგ ართი დედგბი – ხუბ. 272. 3 – გამოარჩიეს თითო კაცი. ხელმწიფემ გამოარჩია ერთი დედაბერი.

გაშეგორეს < გაშა-იგორეს.

ართ კოც... დუდი წყარშა ქანუცუნუაფგ. ართ მოშუმათ, ვერსიშ მაგგნძას წყარი გედგგდგნ, გაშუცალებგ – ხუბ. 270. 5. – ერთ კაცს... თავი „წყალში" (მდინარეში) ჩაუგდია. ერთი მოსმით, ვერსის სიგრძე „წყალი" (მდინარე) რომ იდგა, გამოუცლია.

გაშუცალებგ < გაშა-უცალებგ.

ართი ჭიჭე ჭუკიქ გაშერულგ ხვირატეშე – ხუბ. 104. 21 – ერთმა პატარა თაგვმა გამოირბინა ხვრელიდან.

გაშერულგ < გაშა-ირულუ...

გაშა → გაიშა (ეს საფეხური რეალურია) → გაშა...

ხომ არ არის შესაძლებელი, მოხდეს ცვლილებები მეორე ხაზით ამ უშუალოდ მოხვედრილ ხმოვანთა შორის და **გიშა**- წინდებული ამ გზით ხომ არ არის მიღებული: გე/აიშა > გიიშა > გიშა > გიშა...

ამას გვაფიქრებინებს (გარდა იმისა, რომ ფონეტიკურად ეს შესაძლებელია) ის, რომ **გე/აგიშა** პარალელურად იხმარება **გიშა**-სთან ზუსტად ერთი და იმავე მნიშვნელობით.

გოგშა-

იშვიათია:

ბოშიქ თე ტერი ქგდარაგუ დო მოუკუნგ ლეკურს, დუს კვათუნს ასე. იახან, გოგშასხაპგ ცირაქ. გგშელგ ცირაქ – ხუბ. 255. 3 – ვაჟმა ეს მტერი დაახეთქა და მოუქნია ლეკური და თავს კვეთს ახლა. ჰო და გამოხტა ქალიშვილი. გამოვიდა ქალიშვილი.

გოგშა- წინდებული, ამ მაგალითის მიხედვით, გიშა-ს მნიშვნელობისა ჩანს.

დიშა-

თანხმოვნის წინ:

„არკვანიშა დიშამგჯანგქ ვარდიშ პირი – მა, პიც ცახორცი გამგნოგონწყი, დიშგოჯინი-მა – ყიფშ. 136. 16 – „აკვანში მიწევხარ (ჩაწოლილი მყავხარ) „ვარდის პირი მე", პირზე ხელსახოცი მოგხსენი, ჩაგხედე (შეგხედე) მე".

თუდო თირს დიშვოხეთ – ხუბ. 359. 5 – ქვემოთ თოვლზე ვსხედვართ (შემსხდარი ვართ).

უკანასკნელ ორ ზმნაში **დიშა**-ს ბოლო ხმოვანი მოკვეცილი აქვს.

დიშა + უ → დიშუ...

სერით ქიმერთგ დიაკონქ დო პაპაშ სქუალეფწკგმა ქგდრნჯირგ. დიშუჯან თექ... სქუალენს მიშუაჯნგ ე ბოში – ხუბ. 264. 37 – ღამით მივიდა დიაკონი და მღვდლის შვილებთან დაწვა. იყო შეწოლილი იქ... შვილებში იწვა ეს ვაჟი...

ქო + დიშა- + თანხმოვანი...

დაჩხირი ნდიესგ ნორზუე... ქოძირგ ბოშიქგ... დო შქასგ ქედიშასხაპუ. ართი ნაკვაჩხირი ქიიხვამილუუ დო ირტგ – ყიფშ. 27. 32 – ცეცხლი მდევებს დაუნთიათ... ნახა ვაჟმა... და შუაში ჩახტა (შეხტა). ერთი ნაკვერცხალი მოიპარა და გაიქცა.

ქო + დიშა + ო → ქოდიშაა...

ქეგედოხოდ რაშის, ქოდიშაახოლ დო ართიანს ქემიოზღოდუუ – ყიფშ. 33.32. – შეაჯდა რაშს, ჩაერია (შეერია) და ერთმანეთს მიაჟლიტა.

ქო + დიშა + ი → ქედიშეე...

ართი ქუას მუში ლეკური ქიგიაშქუ დო თექი ქედიშეეტუ – ყიფშ. 28.21 – ერთ ქვაში თავისი ხმალი ჩაარჭო (შეარჭო) და იქ ჩატოვა.

დ ი შ ა- წინდებული შიგნით, შორის და თითქოს ქვევითაც მიმართულებას ან ადგილს უჩვენებს და ქართულის **შ ე-**, **დ ა-**, აგრეთვე, **ჩ ა-** წინდებულებს შეესატყვისება მნიშვნელობით.

ამრიგად, **შა**-იანი რთული წინდებულები მნიშვნელობით ძალიან უახლოვდებიან ქართულის **შე**- წინდებულს. **ზ-**, **ზე**- დართული **შა**-იანი წინდებულები, აგრეთვე, **გ ი შ-**, მათ საპირისპირო მნიშვნელობას გამოხატავენ.

მიდა-

თანხმოვნის წინ:

მავა ონადირუშა ოკო **მ ი დ ა** ფ რ თ ე ნ ი ა – ხუბ. 299. 4 – მეო სანადიროდ უნდა წავიდეო.

მიდა- + თანხმოვანი პრეფიქსი + (ხმოვანი (ა, ო)...

ონადირუშა **მ ი დ მ ა უ ნ ი ა** – ყიფშ. 41. 27 – სანადიროდ წამყევიო.

მარგალიში უნა მოკოდ, ჟინოსქუაქ **მ ი დ მ ო ს ა რ გ ა ლ უ უ** – ყიფშ. 114, 10 – გლეხის („მეგრელის") წაყოლა მინდოდა, აზნაურმა წამათრია.

მაცალეთ **მ გ დ მ ა ც უ ნ ი ა** – ხუბ. 270. 7 – მაყრად წამყევიო.

მ ი დ ა + მ-ი → **მ ი დ ა მ ი**...

მ ი დ ა მ ი ც ო ნ ი ქალაქიშა – ყიფშ. 10. 22 – წამიყვანე ქალაქში.

ოსური **მ ი დ ა მ ი ღ ე ს** – ხუბ. 165. 26 – ცოლი წამართვეს.

ჟი ქივანაშა **მ ი დ ა ი ც ო ნ ა ნ ქ ი ა** – ხუბ. 152. 24. – ზევით ქვეყანაში წაგიყვანო.

გვერდის **მ ი დ ა მ გ ღ ა ნ ა** – ყიფშ. 166. 19 – ნახევარს წამართმევენ.

მ ი დ ა + მ + ი → **მ ი დ ა მ**...

მ ი დ ა მ ც ო ნ ი ა გოროდიშა – ხუბ. 196. 36 – წამიყვანეო ქალაქში.

ირფელს თინა **მ ი დ ა მ ღ ა ნ ა ნ ი ა** – ხუბ. 254. 31 – ყველაფერს ის წაგვართმევსო.

მ ი დ ა + ო/ა → 1. **მ ი დ ა ა**...
2. **მ ი დ ა**...

1. **მიდაა**...

მ ი დ ა ა ჩ ქ უ მუში სქუალეფი მეწამალეშა – ყიფშ. 36. 3 – გაგზავნა თავისი შვილები „მეწამლესთან".

2. **მიდა**...

მ ი დ ა ც უ ნ უ მუში თიშა – ყიფშ. 7. 22 – წაჰყვა მის ოჯახში.

ნდის ღონე **მ ი დ ა ღ ა ლ უ** – ხუბ. 4. 21 – მდევს ღონე წართმევია.

მ ი დ ა + უ → 1. **მ ი დ ე უ**...
2. **მ ი დ უ უ**...
3. **მ ი დ უ̄**...
4. **მ ი დ უ**...

1. **მიდეუ**...

ართიანს **მ ი დ ე უ ღ ა ნ დ ე ს გ** – ყიფშ. 173. 19 – ერთმანეთს ართმევდნენ.

2. **მიდუუ**...

სქუა ნჯერქჷ მიდუუღჷ – ყიფშ. 13. 28 – შვილი მჯელმა წაართვა.

ასე მა მიდუურქუ – ყიფშ. 61. 12 – ახლა მე წავალო („წავდივარო" შდრ. წავიდა, წავა).

3. **მიდუ̄**...

მიდუ̄ღჷ ირფელი – ხუბ. 239. 24 – წაართვა ყველაფერი.

4. **მიდუ**...

ქონებათ მიდუღასგნ – ხუბ. 230. 28 – ქონებაც რომ წაართვას...

მიდა+ი → 1. მიდეე...
2. მიდე̄...
3. მიდე...

1. **მიდეე**...

ფილუკა ზღვაქ სოგიდენი მიდეეღუ – ყიფშ. 5. 31 – ნავი ზღვამ სადღაც წაიღო.

2. **მიდე̄**...

ტკიბირი ხოლო მიდე̄ღჷ – ხუბ. 285. 18 – საცერიც წაიღო.

3. **მიდე**...

მიდეღჷ ცუდეშა – ყიფშ. 20. 30 – წაიღო სახლში.

ვა+მიდა...

მუკოქუნალი ვე მჷდამღასია – ყიფშ. 90. 8 – ტანისამოსი არ წამართვასო.

ღვინი ჩქიმი მიღუ, მითინს ვემდუღანქ – ხუბ. 155. 29 – ღვინო ჩემი მაქვს, არავის არ წავართმევ.

ვა- დართული **მიდა**-ს პირველი ხმოვანი **ი** დასუსტებულია **ჷ**-დ ან სრულიად დაკარგულია.

ქო- დართული **მიდა**- წინდებული არ დასტურდება.

მიდა- წინდებული მნიშვნელობით უდრის ქართულის **წა**- წინდებულს.

მო- // მა- დართული რთული წინდებულები

გამო-, გამა-

თანხმოვნის წინ:

დადიაქ იფირქჷ „გამობრსენქია" – ყიფშ. 160. 11 – დადიანმა იფიქრა, „გამოვცდიო".

გამო- → გამჷ-...

მუთუნ საქმეშოთ გამჷსადექ ვარდჷ – ხუბ. 222. 13 – არაფერი საქმისათვის გამოსადეგი არ იყო.

თანხმოვნის წინ გამა-ს სახითაა:

ვიშო გამამცუნუა – ხუბ. 268. 29 – იქით გამომიყვანაო.

ა. ხმოვნიანი თანხმოვანი პრეფიქსის წინ ბოლო ხმოვანი ეკვეცება:

უსამართლო ცოროფაქ გამმათხოზჷ ბეში ბეშა – ხუბ. 309. 13 – უსამართლო სიყვარულმა გამომსდია ბიდან ბემდე.

გამო + ო/ა → 1. გამაა...
2. გამჳ...
3. გამა...

1. **გამაა**...

კაჟანდიი-ქერქუუქჷ ქიგეეგონჷ დო გამაათხოზჷ – ყიფშ. 30. 12 – კაჟანმდევმა გაიგონა და გამოედევნა.

2. **გამჳ**...

გამჳთხოზჷ მუში ცხენით ფაშატის – ხუბ. 181. 20 – გამოედევნა თავისი ცხენით ფაშატს.

3. **გამა**...

გამათხოზჷ ტორონს - ხუბ. 130. 12 – გამოედევნა მტრედს.

გამო + ე → 1. გამოე...
2. გამეე...
3. გემეე...
4. გამე...

1. **გამოე**...

თიმუსერს გამოეცხადჷ მუში მუმაქ – ყიფშ. 45. 5 – იმ ღამეს გამოეცხადა თავისი მამა.

2. **გამეე**...

გამეეთხიის ართიანსჷ – ყიფშ. 31. 25 – გამოეთხოვნენ ერთმანეთს.

3. **გემეე**...

გემეეთხუუ ეცირასჷ – ყიფშ. 76. 3 – გამოეთხოვა ამ ქალიშვილს.

4. **გამე**...

გამეშვიდებჷ ართიანს თენენქ – ხუბ. 146. 3 – გამოემშვიდობნენ ერთმანეთს ესინი.

გამო + ი → 1. გამიი...
2. გამი...

1. **გამიი**...

გამიინწყჷ ხეშე მარწკინდი – ყიფშ. 84. 31 – წაიძრო ხელიდან ბეჭედი.

2. **გამი**...

თინენს თითო ლაგვანი ფარა გამოთხინსია – ხუბ. 283. 23 – მათ თითო ქვევრ ფუსს გამოსთხოვსო.

მეგრულის **გამო**- იგივე ქართული **გამო**- წინდებულია. მნიშვნელობაც იგივე აქვს და, ჩვეულებრივ, ქართულიდან ნასესხებ ფუძეებთან იხმარება.

გომო-

ქართული **გამო**-ს მეგრული შესატყვისია **გომო**-. მას მნიშვნელობა სავსებით იგივე აქვს, რაც **გამო**-ს.

ჩე ტანისამოსიშ გომონწყილი ქუმურს – ხუბ. 160. 23 – თეთრი ტანისამოსით გამოწყობილი მოდის.

უჩა ტანისამოსიშ გამონწყილო ათაურე მუნილგ – ხუბ. 163. 28 – შავი ტანისამოსით გამოწყობილი აქეთკენ შემოვიდა.

გიმო-

თანხმოვნის წინ:

1. **გიმო**...

ოცხენეში გიმოწიმინდუას მიიფხვარუა – ყიფშ. 90. 14 – თავლის გამოწმენდაში მოვიხმარ.

ქიმეჩგ ირფელი გიმონწყილო – ყიფშ. 101. 22 – მისცა ყველაფერი გამოწყობილად.

2. **გგმო**...

ჭითა ტანისამოსიშ გგმონწყილი – ხუბ. 159. 38 – წითელ ტანისამოსში გამოწყობილი.

გგმოზოჯასია ამო! – ხუბ. 234. 8 – გამობრძანდესო აქეთ!

ბოლო ხმოვანი მოკვეცილია:

გიმმოჩანს ირო ბაზარს – ხუბ. 230. 5 – ყიდის მუდამ ბაზარზე.

გარდა ამისა, წინდებულის პირველი ხმოვანიც **გ**-დ არის დასუსტებული:

პრავეზიაშ გგმმანწყუალი – ხუბ. 204. 23 – სანოვაგის გამომწყობელი.

გამო + ა/ო → 1. გიმაა...
2. გგმაა...
3. გმაა...

1. **გიმაა**...

ჯოღორს ოჭკადირეშე მუ გიმააღე? – – ძაღლი სამჭედლოდან რას გამოიტანს?

2. **გგმაა**...

დინახალეშე გგმააძახგ ოჩოკოჩქგ – ყიფშ. 49. 18 – შიგნიდან გამოსძახა ოჩოკოჩმა.

3. **გმა**...

გმანწყრს ასე სტოლი – ხუბ. 248. 22 – გააწყვეს („გამოაწყვეს") ახლა სუფრა.

გიმო + ი → 1. გიმიი...
2. გიმი...
3. გიმი...
4. გგმი...

1. **გიმიი**...

გიმიილგ გალე – ყიფშ. 28. 20 – გამოვიდა გარეთ.

ქოჩორაქგ თიცალი ხე გიმიიღგ... – ყიფშ. 91. 5 – ქოჩორამ ისეთი ხელი გამოიღო...

2. **გიმი**...

აბარწაშა გიმილგ გალე – ხუბ. 131. 16 – აივანზე გამოვიდა გარეთ.

3. **გიმი**...

გიმილეს გალე დო გილეს – ხუბ. 4. 23 – გამოვიდნენ გარეთ და გაიარეს.

4. **გგმი**...

დოგორგ ხენწგფეში დოხორე... ცირაქ გგმიჯინგ ნი... – ყიფშ. 105. 34 – მოძებნა ხელმწიფის სასახლე... ქალიშვილმა რომ გამოიხედა...

ქო + გიმო...

ენა ქოგგმუუცხადეს ჟირხოლო აფხანაგეფს – ყიფშ. 5. 5 – ეს გამოუცხადეს ორივე ამხანაგს.

ვა + გიმო...

ძღაბიქ კარც გალე კუჩხი ვა გმოდგგ – ხუბ. 187, 25 – გოგომ კარებს გარეთ ფეხი არ გამოდგა.

ღონე ნამუსგთ ვაგმარჩქინე ნი... – ხუბ. 35. 5 – ვინც რომ ღონეს არ გამოიჩენს...

გიმო- წინდებული **გამო**-, **გომო**- წინდებულებს ემთხვევა მნიშვნელობით. მასალითაც ერთი და იგივე არის. განსხვავებაა მხოლოდ პირველი ნაწილის ხმოვანში.

გეგმო-

თანხმოვნის წინ:

ათასი მანათიშა გეგმოჩგ – ხუბ. 129. 21 – ათას მანეთად გაყიდა.

გეგმა + ო/ა → 1. გეგგმაა...
2. გეგმა...

1. **გეგგმაა**...

ოსურქ ორზოლი გეგგმაანწყუუ – ყიფშ. 13. 9 – ქალმა საგზალი გამოაწყო.

2. **გეგმა**...

გეგმანწყუჯგირი ბარგით – ხუბ. 149. 2 – გამოაწყო კარგი ტანისამოსით.

გეგმა + უ → გეგგმუ...

გეგგმუყუნეს რაში ხრისტაგანი – ტარიელცგ – ყიფშ. 89. 3 – გამოუყვანეს რაში ხრისტაგანი – ტარიელს.

გეგმა + ი → 1. გეგგმიი...
2. გეგმიი...
3. გეგგმრ...
4. გეგმრ...
5. გეგგმი...
6. გეგმი...

1. **გეგმიი...**

გეგმიიღით გური – ყიფშ. 95. 1 – გამოიღეთ გული.

2. **გეგმიი...**

ჩილქ გეგმიიღგ აბგგათგ მუდგარენი საქონელი – ყიფშ. 89.4 – ცოლმა გამოიღო აბგით რაღაც საქონელი.

3. **გეგგმი...**

გეგგმრცონეს რაში – ყიფშ. 85. 11 – გამოიყვანეს რაში.

4. **გეგმი...**

გეგმრნწყუ ბარგით – ხუბ. 282. 1 – გამოეწყო ტანისამოსით.

5. **გეგგმი...**

გეგგმიცონეს უნჩაში ძღაბი – ყიფშ. 92. 4 – გამოიყვანეს უფროსი ქალიშვილი.

6. **გეგმი...**

სადილობაში დროს გეგმიღესგ სადილი – ყიფშ. 90. 33 – სადილობის დროს გამოიღეს სადილი.

გაგმო-

თანხმოვნის წინ-

ითიმწკუმა მა გაგმოვსხაპუნქ ოთახიშე – ხუბ. 11. 6 – მაშინ მე გამოვხტები ოთახიდან.

გაგმომინწყრ მუთუნი ოჭკომალი – ხუბ. 166. 22 – გამომიწყვე რამე საჭმელი.

გაგმო+ო → 1. გაგგმაა...
2. გაგმაა...
3. გაგმნ...
4. გაგმა...

1. **გაგგმაა...**

სადიდკოჩო მუკოქუნალი გაგგმაანწყუაფუ – ყიფშ. 52. 14 – დიდკაცური ტანისამოსი გამოაწყობინა.

2. **გაგმაა...**

თიქ გაგმაანწყუ ძალამი ძღვინი – ყიფშ. 20. 19 – იმან გამოაწყო კარგი („ძალიანი") ძღვენი.

3. **გაგმნ...**

გაგმნმწყითია ოჭკუმალო ორზოლი! - ხუბ. 302. 8 – გამოაწყვეთო საჭმელად საგზალი.

4. **გაგმა...**

გაგმანწყუ ირფელ ოქროში ტანისამოსით – ხუბ. 148. 12 – გამოაწყო ყველაფერი ოქროს ტანისამოსით.

გაგმო+უ → 1. გაგმუუ...
2. გაგმუ...

1. **გაგმუუ**...

ართი ყაზახიში ცუდეშე სუმი ნოსალეფცგ გაგმუურულუნა – ყიფშ. 62. 10 – ერთი ყაზახის სახლიდან სამ რძალს გამოურბენია.

2. **გაგმუ**...

ოჭკუმალი გაგმუნწყუ თე დედიბიქ – ხუბ. 297. 4 – საჭმელი გამოუწყო ამ დედაბერმა.

გაგიმო+ი→ 1. გაგიმიი...
2. გაგგმიი...
3. გაგმიი...
4. გაგიმბ...
5. გაგიმი...
6. გაგგმი...
7. გაგმი...
8. გაგმე...

1. **გაგიმიი**...

კოჩეფქუ გაგიმიიძიის – ყიფშ. 5. 3 – კაცებმა გამოიძიეს.

2. **გაგგმიი**...

გაგგმიიცუნესგ რაშეფი – ყიფშ. 66. 39 – გამოიყვანეს რაშები.

3. **გაგმიი**...

ხენწგფექ ორქოში თოფი გაგმიიღგ – ყიფშ. 67. 32 – ხელმწიფემ ოქროს თოფი გამოიღო.

4. **გაგმბ**...

ეძღაბიქ გაგმბღგ გიტარა – ხუბ. 201. 5 – ამ გოგომ გამოილო გიტარა.

5. **გაგიმი**...

გაგიმირულუ დო ინტგ – ყიფშ. 9. 13 – გამოირბინა და გაიქცა.

6. **გაგგმი**...

აშგ გაგგმისერგელი, დედგბი! – ყიფშ. 59. 8 – აქეთ გამოეთრიე, დედაბერო!

7. **გაგმი**...

გაგმიცუნუ რაში – ყიფშ. 61. 32 – გამოიყვანა რაში.

8. **გაგმე**...

გაგმენწყიისგ ნი – ყიფშ. 23. 29 – რომ გამოეწყვნენ.

გაგმო+ე→ გაგგმეე...

არძოს ართო გაგგმეეთხუ – ყიფშ. 52. 19 – ყველას ერთად გამოეთხოვა.

გოგუმა-

იშვიათია:

Ჯგირი დუქანი გოგუმაანწყიის – ყიფშ. 3. 13 – კარგი დუქანი გამოაწყვეს.

სავსებით ერთნაირი მნიშვნელობით გვაქვს:

გამო-, **გომო-**, **გიმო-**, **გემა-** წინდებულები – ყველა მიუთითებს შიგნიდან გარეთ მიმართულებას და უდრის მნიშვნელობით ქართულის **გამო**-ს. პირველი ამათგანი – **გამო**- იგივე ქართული **გამო**-ა. იგი ნასესხებია ქართულისაგან. **გომო**-ში პირველ ნაწილად, **გამო**-საგან განსხვავებით, ზანური შესატყვისი **გო**- არის. **გიმო**-ში პირველი ნაწილია შეცვლილი. შესაძლებელია, ასე: **გამო**- > **გუმო**- > **გიმო**-... ორივე ელემენტი შეცვლილია და გვაქვს **გემა**-ს სახით.

ეს სხვაობა იმდენად შორს არ მიდის, რომ ერთბაშად შესამჩნევი არ იყოს ამ წინდებულთა ერთიანობა როგორც მასალით, ისე მნიშვნელობით.

მნიშვნელობით მათგან განსხვავებას არ იძლევა არც **გა**, **გე** (აგრეთვე, **გო**) – დართული წინდებულები.

გიმა-

თანხმოვნის წინ:

ქასაგანი ყორშის გიმაძგდგნი – ყიფშ. 58. 11 – მშვილდისარი კოშკზე რომ იდო („ჩამოდებული იყო").

წინდებულის **ი** ხმოვანი შესაძლებელია დასუსტდეს **გ**-დ.

ათე ყოშისგ სუმი ზისუნახე გგმახენია – ყიფშ. 28. 6 – ამ კოშკში სამი მზისუნახავი არისო ჩამომჯდარი.

ქასაგანი ვოცოთი ჟი ცასგ დო დიო ხოლო ვე გგმალაფე – ყიფშ. 15.2 – ისარი ვისროლე ზევით ცაში და ჯერ კიდევ არ ჩამოვარდნილა.

ათეს გგმახე კვარია წვანს – ხუბ. 296. 17 – ამაზე ჩამომჯდარია ყვავი, წვერზე.

გრძელი აგგმახე – ფორმაში მოულოდნელი ჩანს.

ხმოვნის წინ:

გიმე+ი → 1. გიმეე...
2. გიმჳ...
3. გიმე...

1. **გიმეე**...

გიმეელგ რაშისგ – ყიფშ. 74. 22 – ჩამოვიდა რაშიდან.

2. **გიმჳ**...

ათენაქ გიმჳლგ ცხენს – ხუბ. 295. 8 – ეს ჩამოვიდა ცხენიდან.

3. **გიმე**...

გიმელგ რაშის – ხუბ. 166. 15 – ჩამოვიდა რაშიდან.

ეშელი – ნეძი გორაყი, გიმელი – ღეჯი გორაყი – ყიფშ. 179. 21 – ადი – ნიგოზი დაბერტყე, ჩამოდი – ღორი გარეკე!

ჯაშ ოროს გიმელგ – ხუბ. 275. 20 – ხის ჩრდილში ჩამოვიდა.

მუქუ ხვალე გიმელასგ გვალაშე – ყიფშ. 57. 16 – იგი მარტო ჩამოვიდეს მთიდან.

ქო + გიმა- თანხმოვნის წინ → 1. ქიგმა...
2. ქგგმა...

1. **ქიგმა**...

ჯას ქ ი გ მ ა ბ დ ვ ა თ ი ა – ხუბ. 13.33 – ხეზე ჩამოვდოთო.

ქ ი გ მ ა ბ დ ვ ა თ ი ა ← ქო-გ ი მ ა-ბ-დ ვ ა თ ი ა.

2. **ქგმა**...

შარას ქგლორი ქ გ გ მ ა ხ ე ჯასგნ – ხუბ. 298. 10 – გზაზე ქორი რომ არის ჩამომჯდარი ხეზე.

ქო + გ ი მ ა + ო → ქ გ გ მ ა...

ალიქერქუ ცხვენს ქ გ გ მ ა ნ ხ უ ნ ე ს – ხუბ. 294. 17 – ალიქერბუ სხვენზე დასვეს („ჩამოსვეს“).

გიმა- წინდებული ზევიდან ქვევით, ძირისაკენ მიმართულებას უჩვენებს. ქართულად გადმოიცემა **ჩამო**- წინდებულით, რომელიც ზევიდან ქვევით ჰორიზონტალურ სიბრტყეზე მიმართულებას უჩვენებს.

გეგმა-

გე- დართული **გიმა**- წინდებული ჩანს შემდეგ ზმნებში:

კოჩქ ჯაშე გ ე გ მ ა ა ნ თ ხ უ – ყიფშ. 179. 23 – კაცი ხიდან ჩამოვარდა.

გ ე გ მ ა ა ნ თ ხ უ ← გე-გ ი მ ა-ა ნ თ ხ უ.

ცხენიშა გ ე გ მ უ ზ ო ჯ გ ნ ა – ყიფშ. 158. 10 – ცხენიდან ჩამობრძანებულან.

გ ე გ მ უ ზ ო ჯ გ ნ ა ← გე-გ ი მ ა-უ ზ ო ჯ გ ნ ა.

მნიშვნელობით **გე**-დაურთველი წინდებულისაგან არ განსხვავდება.

კი/გლა-

მუშ ფაცხას ჯოღორ კ ი ლ ა ს ხ ა პ უ ნ ს – ხუბ. 131. 25 – მის ფაცხაში ძაღლი გახტება.

კ ი ლ ა + ო → 1. კ გ ლ ა ნ...
2. კ გ ლ ა...

1. **კგლა**ნ...

კოკა... ხუჯის კ გ ლ ა ნ დ გ გ ნ ი – ხუბ. 177. 34 – კოკა... მხარზე რომ ედგა (ჩამოდგმული რომ ჰქონდა).

2. **კგლა**...

კ გ ლ ა ც ო თ გ თუდონი ქეცანაშა – ყიფშ. 65. 8 – გადააგდო ქვემო ქვეყანაში.

კ ი ლ ა + უ → 1. კ ი ლ უ...
2. კ უ ლ უ...
3. კ გ ლ უ...

1. **კილუ**...

პაპას კ ი ლ უ ლ ე ბ უ ნ ი ა – ხუბ. 228. 2 – მღვდელი გამოსულაო.

2. **კულუ**...

ხუჯიშა კ უ ლ უ ხ ე დ – ხუბ. 293. 31 – მხარზე გადამჯდარი ჰყავდა.

კ უ ლ უ ხ ე დ გ ← კ ი ლ ა-უ ხ ე დ გ → კ ი ლ უ უ ხ ე დ გ → კ ი ლ უ-ხ ე დ გ → კ ი ლ უ ხ ე დ გ.

3. **კგლუ**...

მი კგლურსი დანჩხგრსია – ყიფშ. 148. 12 – ვინ გაივლის ცეცხლშიო.

კილა+ი → 1. კილეე...
2. კილე...
3. კილე...
4. კგლე...

1. **კილეე**...

ძღაბი აკოშკას კილეეჯინენი – ყიფშ. 103. 33 – გოგო ფანჯარაში რომ იყურება.

2. **კილე**...

აკოშქაშე კილეჯინგნ... – ხუბ. 241. 23 – ფანჯარაში რომ გამოიხედა.

3. **კილე**...

კილეჯინ... ოსურქ ფაცხაშე – ყიფშ. 95. 23. გამოიხედა... ქალმა ფაცხიდან.

4. **კგლე**...

მაჟგრაყურე კგლელგ – ყიფშ. 107. 9 – მეორე მხარეს გავიდა.

ქო+კილა+თანხმოვანი...

ქგკლადოხოდ ხუჯის – ხუბ. 186. 26 – მხარზე გადააჯდა.

წინდებულის ბოლო ხმოვანი მოკვეცილია:

მავა თი კოკაქია თიშა ხუჯიშა ქგკლმატახასია და... – ხუბ. 177. 37 – მეო მის მხარზე კოკას თუ გავტეხო...

ქო+კილა+ო → 1. ქიკლაა...
2. ქიკლა...
3. ქგკლა...

1. **ქიკლაა**...

ოსურცგ ხუცგ ფოხალი... ქიკლაადგგ ნი... – ყიფშ. 84. 24 – ქალს მხარზე რომ კოკა... უდგია

2. **ქიკლა**...

გუშაქ ძაფო გინირთგ დო ლიფშის ქიკლაღგ – ხუბ. 130. 20 – გუშა ძაფად გადაიქცა და ნემსს გაეყარა.

3. **ქგკლა**...

კოკა ხუჯის ქგკლაფიჩხოლგ – ხუბ. 178. 5 – (ვიღაცის) მხარზე ჩამომდგარი კოკა დაამსხვრია.

ქო+კილა+უ → 1. ქეკლუ...
2. ქიკლუ...

1. **ქეკლუ**...

ქეკლურღეს ძღაბენქხე – ხუბ. 119. 8 – გაუყარეს გოგოებმა ხელი.

2. **ქიკლუ**...

თის კეტი ქიკლუღგ – ხუბ. 287. 22 – მას კეტი გაუყარა.

ქო+კილა+ი → 1. ქიკილეე...
2. ქიკილე...
3. ქიკლე...

1. **ქიკილეე**...

ჯათი მოსოფუ დო ხუჯიშა ქიკილეედუ – ყიფშ. 47.20 – ხეც მოგლიჯა და მხარზე გაიდო.

2. **ქიკილე**...

ქიკილეხუნუ ხუსგ – ყიფშ. 9. 16 – დაისვა მხარზე.

3. **ქიკლე**...

ქიკლედუ ხუჯიშა დიდი გუდა – ყიფშ. 20. 19 – გაიდო მხარზე დიდი გუდა.

ვა + კილა...

ქიმთოლეს ტყას... აშო ვა კლართეს – ხუბ. 276. 15 – შეციდნენ ტყეში... აქეთ ვერ გამოვიდნენ.

ტყაშე დღას ვე კლაფრთენი... – ყიფშ. 83. 2 – ტყიდან არასოდეს რომ არ გამოვიდე...

კილა- წინდებულის პირველი ხმოვანი ჩვეულებრივ **ი** არის, ზოგჯერ **გ. ქო-**, **ვა-** ნაწილაკთა დართვით სრულიად გაუჩინარებულია.

კი/გლა-ს მნიშვნელობა: მიუთითებს მიმართულებას რისამე გამჭოლ, გავლით, გადატარებით, გადადებით.

დაჩხირიშა მითრლგ... დო მაჟია ცურე კილელგ – ხუბ. 130. 22 – ცეცხლში შევიდა... და მეორე მხარეს გამოვიდა.

მოხვადგ კგდალას დო მაჟია განიშე კგლელგ ღაბამაქ – ხუბ. 268. 19 – მოხვდა კედელს და მეორე მხარეს გამოვიდა ჯოხი.

მუშენქ, თეში დიპწკაპათგ, წყარქგ ოკო ვეკლართასი – ხუბ. 308. 25 – მუშებო, ისე დავეწყოთ, რომ წყარი არ გავიდეს.

ქიკლედუ ხუჯიშა დიდი გუდა – ყიფშ. 20. 19 – გაიდო მხარზე დიდი გუდა.

ეკოჩქ ქეკილერაგუ ხეჩოში გუდა ხუჯიშა – ყიფშ. 21. 5 – ამ კაცმა გადაიგდო ხეჩოს გუდა მხარზე.

სუმარქ ქგმორთგ, მენძელი ოჭოფგ. ცუდეშ აკოშკაშე კგლელგ – ყიფშ. 183. 23 – სტუმარი მოვიდა, მასპინძელი დაიჭირა. სახლის ფანჯრიდან გავიდა.

განსხვავებული მნიშვნელობით ჩანს **კგლა**- შემდეგ ფრაზებში: გათებულ კოჩქ კგლენგ ცუდეშა – ხუბ. 235. 24 – დაღლილი (ზედმიწ. „გათავებული") კაცი დაბრუნდა შინ.

ოჭუმარეს ქეკუყუნუ დო ონჯუას კგლელ „ღურელ" კოჩიქ – ხუბ. 236. 1 – დილას წაჰყვა და საღამოს დაბრუნდა ძალიან დაღლილი (ზედმიწ. „მკვდარი") კაცი.

კინო-, კგნო-

თანხმოვნის წინ:

ეთექ დერგიშ ცვალი კინოდგგნ... – ხუბ. 140. 19 – იქ დერგის ყველი რომ დგას...

წინდებულის პირველი ხმოვანი **გ**-ს სახითაც შესაძლებელია იყოს...

კურთხეს კგნოღვარანსგ უდიდოლგ გინი – ყიფშ. 142.2 – კუთხეში ღრიალებს დედო ხბო.

კგნო- + თანხმოვანი პრეფიქსი + ო...

ჩაფულაქ მიღალატუ, ვარა კგნგვოჩურანდი ბგას – ყიფშ. 140. 18 – ქალამანმა მიღალატა, თორემ გამოვცურავდი ნაპირზე.

კინო+ო...

მუმაქ კინარაგადუ ათე კუბეცის – ხუბ. 197. 22 – მამამ სიტყვა შეუბრუნა ამ ვაჭარს.

კინო+უ...

ქილა ქვირი კუნთხუმა კინოუბგდას – ყიფშ. 162. 23 – ქილა ფქვილი კუთხეში ედოს.

კინო+ი

ბაფიქ დაჩხირს ქიმთიჭუ. ლეშიქ კილილგ – ყიფშ. 11. 2 – ბაფი ცეცხლში ჩაიწვა. ნემსი გამოვიდა.

ქო + კი/გნო + ო → 1. ქიკნა...
2. ქგკნა...
3. ქეკნა...
4. ქიკნა...

1. **ქიკნა**...

ბიგეფი თითო კურთხუმა ქიკნაპონაფუ – ხუბ. 187. 22 – ჯოხები ყოველ კუთხეში მიაყუდებინა.

2. **ქგკნა**...

კუთხეს ქგკნახუნეს – ხუბ. 186. 14 – კუთხეში დასვეს.

3. **ქეკნა**...

ქუა... კურთხეს ქეკნაცოთგ – ხუბ. 84. 5 – ქვა... კუთხეში ისროლა.

4. **ქიკნა**...

(რაში) კუნთხეს ქიკნარინუუ – ყიფშ. 98. 31 – რაში კუთხეში დაყენა.

ქო + კი/ნო + უ...

ბოშეფს ქიკნურცხონაფუნა საარშიყო ფაჭაჭია – ხუბ. 333. 17 – ვაჟებს გადაუვარცხნიათ საარშიყო ქოჩორიო.

ქო + კი/ნო + ი || 1. ქგკგნი...
2. ქეკნი...

1. **ქგკგნი**...

თითო ქგკგნიხუნეეს თითო ჯიმალეფქგ – ყიფშ. 17. 33 – თითო დაისვა თითო ძმამ.

2. **ქეკნი**...

ქეკნირცხონუ ვიშა-აშო თომა – ხუბ. 155. 6 – გადაივარცხნა იქით-აქეთ თმა.

ვა + კი/გნო + ო...

ბოშიქვა კნაკითხუუ დიდას მუთუნი – ყიფშ. 58. 5 – ბიჭმა დედას აღარ ჰკითხა არაფერი.

კუთხეში ადგილსა და მიმართულებას მიუთითებს:

გაიწუღგ ე ოსურქ ქუა დო კურთხუს ქეკნაცოთგ – ხუბ. 84. 5 – გამოართვა ამ ქალმა ქვა და კუთხეში ისროლა.

ართი კუთხუს ქგკნანთხგ – ხუბ. 177. 27 – ერთი კუთხეში დაეცა.

რისამე ნაპირას, ნაპირზე ადგილს მიუთითებს:

ძელი ჩხომქგ ოჭკუმუ დო ძვალი კგნოხგბუ ბგას – ყიფშ. 140. 10 – რბილი თევზმა შეჭამა და ძვალი მიყრილია ნაპირზე.

მხარზე ადგილს მიუთითებს:

კილა- წინდებულს ენაცვლება.

ქიკგნიიხუნუუ ხუს დენქ ბადიდი – ყიფშ. 42. 19 – შეისვა მხარზე მდევმა ბებერი.

გამჭოლ მიმართულებას უჩვენებს, ისევე როგორც **კილა**- წინდებული:

კინო-/**კგნო**-ს მნიშვნელობა უკან სიტყვას უნდა უკავშირდებოდეს შემდეგ მაგალითებში. თანხმოვნის წინ:

ბოშიქგ ქაშქვილი დო ქასაგანი, მუში მუმაში კგნგნატეებუ, თექი დოჩუუ – ყიფშ. 58. 21 – ვაჟმა მშვილდ-ისარი, მამამისის (უკან) მონატოვები, იქ შეინახა.

კგნო + ო → 1. კგნა...
2. კინა...

1. **კგნა**...

კგნართგ თე ბოშისგნ... – ხუბ. 200. 8 – რომ მიუბრუნდა ამ ვაჟს...

2. **კინა**...

ბადიდიქ კინაჯინუ უკახალე – ყიფშ. 10. 19 – ბებერმა მოხედა უკან.

კინო + ი → 1. კინრ...
2. კგნრ...

1. **კინრ**...

„კინრჯინი ბოშია!" – ხუბ. 51. 19 – მოიხედე, ბიჭოო!

2. **კგნრ**...

ოსურქ იშო კგნრკინასია – ხუბ. 175. 36 – ქალმა იქით დაიწიოსო (უკან).

ქო + კი/ნო- + თანხმოვანი...

ქეკგნოსქგლადე კგნოხგ – ყიფშ. 62. 14 – ჩამორჩენილა უკან.

ბედაურენქ ქგკნოსქგდგ – ყიფშ. 146. 20 – ბედაურები ჩამორჩნენ.

ქო-კინო + ი...

ენა ქიკნრტეს – ხუბ. 233. 37 – ეს ჩამოიტოვეს (უკან).

ვა + კინო- + ხმოვანი (ო, უ...)

ვეკნაჯინაის – ხუბ. 116. 6 – არ გახედო (უკან) მას.

ირულუ, ვე კინუჯინუუნი – ყიფშ. 21. 27 – გაიქცა, რომ არ მოუხედავს (ისე).

ნოსალეფც ვე კნუჯინუნა – ყიფშ. 62. 14 – რძლებს არ მოუხედავთ.

გაკლა-

გაკლა- + თანხმოვანი

ოთხალემ კარი გაკლაბურღგ – ხუბ. 287. 10 – სათხებოს კარი გამობურღა.

გაკლა- + ი...

გაკლეცონგუჩარაში – ხუბ. 161. 23 – მოიყვაანა სახლში შავი რაში.

გეკლა-

მაფიქ იშო ქიმთიჭგ თექ... ლიფშის მუ ჭუნდგ, იშო გეკლეცულორგ – ხუბ. 130. 23 – მაფი იქ ჩაიწვა... ნემსს რა დაწვავდა, იქით გამოცურდა (გამჭოლ).

გა-, **გე**-დართული **-კი/გლა-** უკუქცევითობას გამოხატავს.

კი/გლა-, **კი/გნო-** თავისებური აგებულების წინდებულებია.

პირველი ნაწილი **კი/გ** ორივესათვის საერთოა, მეორე ნაწილი ერთმანეთისაგან განსხვავებული აქვთ – **-ლა-**, **-ნო-**. როგორც **-ლა-**, ისე **-ნო-** რიგ რთულ წინდებულთა მეორე შემადგენელ ნაწილად გვაქვს. ასევე, გვაქვს **-კო-** დართული რთულ წინდებულთა ჯგუფი, მაგრამ **კი/გლა-**, **კი/გნო-** წინდებულებში პირველ ნაწილად არის **კ** თანხმოვნიანი ელემენტი. არის თუ არა **კი/გლა-**, **კი/გნო-**ს **კი/გ-** იგივე, რაც **კო-** დართულ წინდებულთა **კო** – ეს საკითხავია?

ასეა თუ ისე, ეს ორი წინდებული გამონაკლისია, იმ მხრივ, რომ მათი პირველი ნაწილი არ არის დამოუკიდებლად ხმარებული რომელიმე მარტივი წინდებული, ისე როგორც გვაქვს მეგრულის ყველა სხვა რთულ წინდებულში.

II

ჭანურის წინდებულები

ჭანურში 50-მდე წინდებულია. აქედან 8 მარტივია, დანარჩენი – რთული. რთული წინდებულის აგებულების პრინციპი იგივეა, რაც მეგრულისა, მასალობრივად, მეგრულთან შედარებით, მცირე განსხვავებაა, როგორც რთულ, ისე მარტივ წინდებულებში.

მარტივი წინდებულები

მე- || ნ-

ჭანურის **მე-** წინდებული ფონეტიკურად და ფუნქციით შეესატყვისება ქართულის **მი-** წინდებულს და იგივეა, რაც მეგრულის **მე-** წინდებული.

მეგრულისაგან განსხვავებით იგი **მე-**ს სახით მხოლოდ თანხმოვნის წინ არის დადასტურებული.

მეგრულისაგან განასხვავებს ამ წინდებულს, აგრეთვე, ისიც, რომ თანხმოვნის წინ იგი ყოველთვის უცვლელი სახითაა მაშინაც, როდესაც ეს თანხმოვანი პრეფიქსია და მას ხმოვანი მოსდევს.

სქანი კულანი სინ დიდო მეგინგაფს – I.32.9 – შენი ქალიშვილი შენ ძალიან გგავს /„მიგაგავს“/.

მა-ძა კათთა დულძა მეაგნეფ – I.24.18 – მეო ყოველგვარ საქმეს მივხვდებიო /„მივაგნებო“/.

ეშო მეოყუფთ დო ფხაჩქუფთ – I.135.18 – ასე მივყვებით და ვთოხნით.

თე მეუთანით – I.97.20 – სინათლე მივუნათეთ.

ხე ვარ მემთხიპტით – ყიფშ. 6.35 – ხელს არ მოვკიდებდით.

არ დღას ბათუმიშა მევიტი-ში, ... 1.56.3 – ერთ დღეს ბათუმში რომ მივდიოდი...

ჰაწი ბერაბერი ნანას დო ბაბას მებაგათ – ჟღ. 69.19 – ახლა ერთად დედას და მამას მივეგებოთ.

არ კოჩის მებუგამ – ჟღ. 14.31 – ერთ კაცს ვგავარ.

ჰემ კოჩის უკაჩხე მეჭიშუ – II.8.25 – იმ კაცს უკან მიეწია.

მთელი ქოგონობუღამე-დო მთელის ხოლო მებჭიშურ – II.12.3 – „ყველაფერს გამოვართმევ და ყველაფერს მივაღწევ.

მითიქ ოხორჯა ვა მეჩამს – II.96.17 – არავინ ქალს არ მისცემს.

I სუბიექტური პირის ნიშანი **ვ-** ხშირად დაკარგულია, მიუხედავად ამისა, უშუალოდ მოხვედრილი ხმოვნები ერთმანეთზე გავლენას არ ახდენს. მაგალითად :

ეშო მსქვა შეი ტუ-ქი, ... მეაჯუნდამინტუ, 1.82.20 – ისეთი ლამაზი რამ იყო, რომ მინდოდა მეკოცნა.

გამონაკლისია:

დიზგინი მეაშქვი, 1.91.28 – აღვირი მივუშვი. მოსალოდნელი იყო მევაშქვი || მეაშქვი. ჩვეულებრივ, ასეც გვხვდება: სუმ დღას მეაშქუმეთ – სამ დღეს მივუშვებთ.

ქო- ნაწილაკის დართვით წინდებული არ იცვლება. შესაძლებელია იცვალოს **ქო**-ნაწილაკის ხმოვანი.

ქო + მე + თანხმოვანი > 1. ქომე...
2. ქამე...
3. ქუმე...

1. **ქომე**...

გზა ქომემოგურით! – I.62.2 – გზა მიმასწავლეთ!
სქელეს ქომევოდგითი – I.158.6 – სქელეს მივადექი.
ბაკის ქომეოკია – I.125.17 – ბაკზე მივაკრავ /ძროხას/.
თუთა-თი დეი მუშიშა ქომეიყონია – I.8.20 – მთვარე თავის ადგილას მივიყვანეო.
მექთების ქომეჩუ – ყიფშ. 27.2 – სასწავლებელში შეიყვანა (ზედმიწ. „სასწავლებელში მისცა").
დერი მუშის ქომებოჭაბი – II.45.20 – თავის ადგილას მივაწებე.
ოხორჯას ქომეჭიშუ – II.16.33 – ქალს მიეწია /დაეწია/.

2. **ქამე**...
ჯა ქამებკვათი – I.98.1 – ხე მოვჭერი.

3. **ქუმე**...
ალთუნი ქუმეჩუ – II.129.13 – ოქრო მისცა.

ხმოვნების წინ :

მე- წინდებულის ადგილას ყველა ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ, როგორც უკვე აღნიშნულია ლიტერატურაში[1], **ნ**- წინდებული არის.

ნ + ო > ნო...

ფაა ნობღუ აწი ბიჭიქ ნოღამისას – I.133.27 – ფული მიაყარა ახლა ბიჭმა პატარძალს.
კოჩი მუშის ჰიჩ ხევა ნონთხაფაფან – I.131.5 – თავის კაცს სულა ხელს არ /მი/აკარებინებენ.
ქეთო გერიდენ ნოთხოზუტუ – I.30.13 – ქეთო უკან მისდევდა.
ჩქვავა ნოკიდაფან – I.144.10 – მეტს აღარ მიაკიდებენ /ცეცხლზე/.
დუსუფი კუჩხეთენ არაბას ნოყუპტუ – I.109.31 – იუსუფი ფეხით ურემს მიჰყვებოდა.
ლეზგეფე ნოჩქუ ნაიბიშა – I.31.32 – ლეკები მიაგზავნა ნაიბთან.
გვხვდება:
მა-და თუდელე მემოკორი-ა თოკის, სი ჟინდოლე ნეკორი-ა თოკის,... ბოზო ჟინდოლ ქონოკორუ დო მუქ თუდელ ქონოკორუ. – ჟღ. 108.31 – მეო ქვევიდან მიმაბიო თოკს, შენ ზევიდან მიებიო თოკს... გოგო ზევიდან მიაბა და თვითონ ქვევიდან მიება.

---

[1] არნ. ჩიქობავა, „მორფ. შეხვედრები...", გვ. 160. „ჭან. გრამ. ან.", გვ. 121-2.

ცხენიში ტაბანი ნალი კაბრითე ნოჯადამან – II.114.26 – ცხენის ტერფზე ნალს ლურსმნით მიაჭედებენ.

ქო + ნ + ო > 1. ქონო...
2. ქანო...

1. **ქონო**...

აკანის ქონოდგითუ – II.150.22 – ზეგანს მიადგა.

ჯაში კვათა ქონოდუმელან – I.148.22 – ხის კიბეს მიადგამენ.

წიწილას მშქირდონი ქონოგურუ – ჟღ. 26.30 – გველს მერცხალი მიასწავლა.

ღალის ქონოდგითეს – ჟღ. 25.20 – ღელეს მიადგნენ.

...ხორძა მუში – ცხენიში კუდელის ქონოკორუ – II.94.31 – ...თავისი ცოლი, – ცხენის კუდზე ქემიაკრა.

2. **ქანო**...

დაჩხირი ქანოსქირინეს – I.90.12 – ცეცხლი ჩააქრეს /„ქემიაშრიტეს"/.

მგეის კუჩხე ქანოტახუ – I.69.25 – მგელს ფეხი მოტეხა „ქემისტეხა".

არ ღუჯის დო მაჟუანი ღუჯის... ჟურ ჯა ქანოჭკიდეს – I.146 : 25 – ერთ ყურსა და მეორე ყურზე... ორი ფიცარი „ქემიაჭედეს".

ნ + უ- 1. ნუ...
2. ნიუ...

1. **ნუ**...

მემედ-ფაშა არ დილენჩის ნუნგაფტუ – I.61.2 – მემედ-ფაშა ერთ მათხოვარს ჰგავდა.

კარდალას დაჩხიი ნუგზაფან – I.141.3 – ქვაბს ცეცხლს მიუნათებს /„მიუგზებენ"/.

გემიჯეფეს ნუთანეფს – I.157.19 – მეზღვაურებს მიუთენებს.

სი დაღიშა ნუნკაპურ – I.101.14 – შენ ტყისაკენ მირბიხარ.

ვიტოხუთ ფარა ნუტკოჩუ – I.18.30 – თხუთმეტი ფული მიუგდო.

ჯუმა მუშიქ-თი ტოჭელი ნუღირელერენ – I.118.13 – მის ძმასაც თოფი მიუღერებია.

აწი ნოღამისა ნუყონოფან ნოღამეშა – I.133.20 – ახლა პატარძალი მიჰყავთ სიძესთან.

ნეკნას ნუკანკუ – ყიფშ. 34.27 – კარებზე მიუკაკუნა.

ათმაჯა კინჩი ნუსთერარე – II.59.21 – მიმინოს ჩიტი მიუთამაშე.

კოჩეფექ ათმაჯა ნუტალემან ბულდუჯინის – II.12.16 – ხალხი მიმინოს დაადევნებს მწყერს.

ჰემუქ ფადიშაის ნუჭარუ – ყიფშ. 25.17 – იმან ფადიშაჰს მისწერა.

ქვა ნუხუმს – II.134.29 – ქვას მიუყრის.

2. **ნიუ**... ბალიან იშვიათია:

კადიქ-თი ნიუჯამტუ-შ-ქულე – ყიფშ. 36.8 – ყადიც რომ „მიუყურებდა /უსმენდა/.

ნიუჯუ – ყიფშ. 36.22 – მოუსმინა. – „ნიუჯით" – ყიფშ. 31.12 – მოუსმინეთ.

ქო + ნ + უ – 1. ქონუ...
2. ქანუ...

1. **ქონუ**...

წკაის ქონუდგიფან – I.137.14 – წყალს „ქემიუდგამენ".

არ ბერე მტკობაშაში ქონუთხოზინეს – I.57.13 – ბავშვი მალვით „ქემიადევნეს".

ჯუმა ჩქიმი ქონულუნ – II.144.18 – ჩემი ძმა მიდის.

ჲენი ქონუჩქინუ – I.107.9 – ადგილი მიუჩინა.

ოქოთუმალეს ნეკნა ქონუთუ – ჟღ. 139.16 – საქათმის კარი მიხურა.

ნცხენიში კუდელის იმამი ქონუკიდეს – ჟღ. 73.29 – ცხენის კუდზე იმამი ქემიაკიდეს.

ძიგარა ქონუდუ – II.115.17 – სიგარა ქემიუდო.

ღობერეფეს ქონუფინამან – ყიფშ. 85.5 – ღობეებზე „ქემიუფენენ".

ფადიშაის ქონუღუ – II.96.30 – ფადიშაჰს მიუტანა.

ნიშანი ქონუჯღონუ – II.90.21 – ნიშანი „ქემიუგზავნა".

2. **ქანუ**...

მამუდიქ ეჩ მამული ქანუკვათუ – I.45.5 – მამუდმა ოცი მამალი დაკლა („ქემიუკლა")

ემუს ბორკაში ღუჯი ქანუჭკიუ – II.127.8 – იმას კაბის ყურე „ქემიაჭრა".

ნ + ი- > ნი...

არ კოჩი გზას ნიტეენ-ში ... – I.118.17 – ერთი კაცი გზაზე რომ მიდიოდა...

მატორი მზოღაქ ნიმერტუ – I.96.3 – მოტორი ზღვას მიჰქონდა...

ნანა ჩქიმი სო ნიყონოფ? – II.141.21 – დედაჩემი სად მიგყავს?

დივის აშქურინუ დო ნიმტეტუ – ჟღ. 132.5 – დევს შეეშინდა და მირბოდა.

გზას ნიღამტუ-ში, ... 11.13.31 – გზაზე რომ მიჰქონდა...

ბინეხი ღურძენი ნიჩანუ – II.109.23 – ვენახმა ყურძენი მოისხა. /„მიიცენა"/.

ქო + ნ + ი > 1. ქონი...
2. ქანი...

1. **ქონი**...

ქონიღუ მანძაგეეშ ოხოიშა – I.11.29 – წაიღო /„ქემიიღო"/ მეზობლის სახლში.

ქონიღუ-შ-კულე – II.22.14 – რომ მიიტანა, შემდეგ...

2. **ქანი**...

ფუჯიქ მჟა ქანისქირაფს – I.127.29 – ბროხა რძეს გაიშრობს /„ქემიიშრობს"/.

მსვაშენ ჟურ თანე ქანიწკუ – I.34.1 – ფრთიდან ორი ცალი ამოაძრო. /„ქემიიძრო"/.

ცხენი ქანიხირეს – I.92.14 – ცხენი მოიპარა /„ქემიიპარა"/.

ნ + ა > 1. ნა...
2. ნია...

1. **ნა**...

ჭიტა ბეექ ნანა მუშის ნამგაუ – I.122.7 – პატარა ბავშვმა დედამისს მიატირა.

ვა ნაგნეპტუ – I.80.11 – ვერ ხვდებოდა.

ჭუჭულის ნანკაპუ – I.40.6 – წიწილას მიახტა.

გზა მუთეფშის ნაყონეს – I.55.28 – თავთავიანთ გზას მიჰყვნენ.

ოხორჯაქ ნეკნას ზოი ნაჯინუ – I.40.21 – ქალი კარებს მაგრად მიაწვა.

ნაგანორენ ნანა დო ბაბას – ჟღ. 69.20 – მიჰგებებია დედას და მამას.

გერმა-კოჩიქ ხასანის ნაკაპუ – ჟღ. 5.5 – ტყის კაცი ხასანს მიახტა.

დიცხიის ნაყონეს – II.16.10 – სისხლს მიჰყვნენ.

ხეს მაკაინა ნაჭაბენ – II.85.19 – ხელზე მაკარონი მიეწება.

ობგარუ ნაშქუ – II.125.32 – ტირილი გაათავა /„მიუშვა“/.

ბოზხოს ბგარა ნაჯინუ – ჟღ. 22.3 – გოგოს ტირილი მოუნდა /მოაწვა/.

2. **ნია**... იშვიათია:

ეგერე ცხენი ჩქიმი კარდულუმი დობურჩინა-ში-კულე ქვა ვარ ნიაწკუ-ნა... – ჟღ. 44.20 – თუ ჩემი ცხენი კიბეს რომ დავუგებ, ქვა რომ არ ააძროს /„მიახსნას“/...

მოსალოდნელი იყო: ნაწკუ.

ქო + ნ + ა – 1. ქონა...
2. ქანა...
3. ქონია...

1. **ქონა**...

ყუჯის-თი ქონათვეენ – I.142.22 – ყურზეც „ქემიეფარა“.

ჭელუკას ქონაკლიმუ – I.90.10 – ნავს ქემიუკიდა.

ბოზხოფეს ქონაქთი – II.143.30 – გოგოებს „ქემიუტრიალდი“.

ჯევადის კუჩხეს არ დიდი კეტი ქონაციგუ – I.64.15 – ჯევადის ფეხში ერთი დიდი კეტი „ქემიერჭო“.

ჰაქ ქონათვით – ჟღ. 26.26 – აქ ქემიაფარეთ.

ბიგა თავანის ქონანთხუ – II.49.29 – ჯოხი ჭერზე „ქემიანარცხა“.

ხეს ბურეღი ქონაჭაბენ – ყიფშ. 46.31 – ხელს ბურეღი „ქემიეწებება“.

2. **ქანა**...

{მონჭვა} ოჭუტეს ქანაშქუ – I.40.5 – კრუხი ეზოში „ქემიუშვა“.

3. **ქონია**...

დიდო ისინაფეს დო ნოღამე მუნდეს მოხთატუ-თი ქონიაჯეს – ჟღ. 29.30 – ბევრი ილაპარაკეს და სიძე როდის მოვიდოდა, ისიც გაიგონეს.

როგორც არნ. ჩიქობავა აღნიშნავს, **ნ**- ჩნდება **მე**-ს ადგილას გარკვეულ ფონეტიკურ პირობებში – ხმოვნების წინ. იგი ფონეტიკური ვარიანტი არ არის **მე**- წინდებულისა, არამედ გარკვეულ ფონეტიკურ პირობებში, ე. ი. ხმოვნების წინ, შემონახულია **ნ**- პრევერბი. თანხმოვნის წინ იგი **მე**-ს გამოუდევნია. ფუნქციით არავითარი განსხვავება **მე**-სა და **ნ**-ს შორის არ არის.[1]

ხშირად **მე**- || **ნ**- წინდებულიანი ფორმა ჭანურისა ქართულად გადმოიცემა არა **მი**-თი, არამდ **მო**-თი, ვინაიდან ჭანურში ისე მკაფიოდ როგორც ქართულშია არ განირჩევა, ერთი მხრივ, III პირისაკენ და, მეორე მხრივ, I და II პირისაკენ მიმართულება. **მე**- || **ნ**- ჭანურში იქაც შეიძლება იყოს, სადაც, ქართულის მიხედვით, **მო**- არის მოსალოდნელი.

მაგალითად:

სქანი ფარა მ ე ქ ჩ ა მ ი ნ ო ნ ა ნ – 5.7 – შენი ფული უნდა მოგცეთ /„მიგცეთ"/.

შდრ: ქიმოლიქ ჯევაბი ვა მ ე ჩ ა პ ტ უ – I.40.20 – ქმარი პასუხს არ აძლევდა /„მისცემდა"/.

მანძაგერეფექ მ ე მ ი შ ო ლ ე ს – I.145.12 – მეზობლები მომეშველნენ /„მიმეშველნენ"/.

ნენა მ ე კ ვ ა თ ი! – ყიფშ. 31.35 – ენა მოჰკვეთე /„მიჰკვეთე"/!

ჩხინდი მ ე მ ო კ ვ ა თ უ – ყიფშ. 33.3 – ცხვირი მომკვეთა /„მიმაკვეთა"/.

მო-

თანხმოვნის წინ უცვლელი სახითაა:

კოჩეფე-ნა მოხვადერეტეს – I.48.19 – კაცები რომ შეხვედრიათ.

ქო + მო + თანხმოვანი > 1. ქომო...

2. ქამო...

3. ქუმო...

4. ქემო...

1. **ქომო**...

ეშშელის დუქი ქ ო მ ო კ ი დ უ – I.9.25 – ვირს ტვირთი მოჰკიდა.

2. **ქამო**...

ჯალეფე ქ ა მ ო კ ვ ა თ ე ს – II.75.13 – ხეები მოჭრეს /„ქემოკვათეს"/.

3. **ქუმო**...

ჰიმ ხოჯა ქ უ მ ო ხ თ უ – II.130.19 – ის ხოჯა მოვიდა.

4. **ქემო**...

სქირი, ქ ე მ ო გ ა ლ უ ი?! – II.128.2 – შვილო, „ქემოგესვლება?".

მო + ა > 1. მოა...

2. მა...

1. **მოა**... იშვიათად არის ხოფურში.

ჩქინი კოჩეფე... ვარ მ ო ა ლ ე ს – ყიფშ. 1.6 – ჩვენი კაცები ვერ მოვიდნენ.

---

[1] არნ. ჩიქობავა, „ჭან. გრ. ან.", გვ. 122. „მორფ. შეხვედრები...", გვ. 161.

2. **მა**... სამივე კილოშია.

ნამუს დიდო მ ა გ ა ს – I.26.19 – რომელმაც მეტად მოიგოს.

ქო + მ + ა > 1. ქომოა...

2. ქომვა...

3. ქომა...

1. **ქომოა**... იშვიათადაა ხოფურში.

ქ ო მ ო ა ლ ა ნ... – ყიფშ. 1.9 – მოვლენ...

2. **ქომვა**... იშვიათადაა ათინურში.

ხოჯას შუი ბურგულიშე ქ ო მ ვ ა ლ უ – II.87.19 – ხოჯას სული მუხლებისაკენ ჩაუვარდა.

3. **ქომა**... 3-ვე კილოში ჩვეულებრივია.

თუდე კაჭრის ქ ო მ ა ც ო ნ ე ნ – II.35.27 – ქვევით ლურსმანს „მოარჭობენ".

მო + ო > მო...

კაპულას-ნა მ ო ბ უ ტ უ მქირი... – I.40.10 – ზურგზე რომ ეკიდა /მობმული ჰქონდა ფქვილი.../

ქო + მო + ო > 1. ქომო...

2. ქუმო...

1. **ქომო**...

ემუს ჟინ ჲაღი ქ ო მ ო ბ ა ფ ა ნ – I.143.10 – იმას ზედ ერბოს მოასხამენ.

2. **ქუმო**...

ჭუვალი... ეშეღი კაპულა ქ უ მ ო ბ უ – I.129.14 – ტომარა... ვირს ზურგზე მოჰკიდა.

მო + უ- > 1. მოუ...

2. მუ...

1. **მოუ**...

თუთი მ ო უ ლ უ ნ – II.80.22 – დათვი მოდის.

2. **მუ**...

ნოღამისა მ უ ლ უ ნ – II.65.10 – პატარძალი მოდის.

ქო + მო + უ > 1. ქომუ...

2. ქამუ...

1. **ქომუ**...

სუტრა ქ ო მ უ ღ ე ს – I.7.14 – სუფრა მოუტანეს.

2. **ქამუ**...

თი ქ ა მ უ კ ი რ უ ფ ა ნ – I.139.32 – თავს მოუკრავენ.

მო + ი > 1. მოი...

2. მოცი...

3. მოჲი...

4. მუი...

5. მო...

6. მუ...

1. **მოი**... ჩვეულებრივია არქაბულსა და ათინურში, ხოფურში იშვიათია.

ფიცარი თოკითე მ ო ი ზ დ ა მ ა ნ – II.73.1 – ფიცარს თოკით მოსწევენ /„მოიზიდავენ"/.

2. **მოდი**... მხოლოდ ათინურშია.

იქაც იშვიათად.

მ ო დ ი ტ უ - შ ა – II.120.29 – რომ მოდიოდა.

შდრ.: იქვე: მ ო ი ტ უ - შ ა – II.120.17.

3. **მო**... → **მოდ**...

ჭუტა მუ მ ო დ მ ე რ – II.79.24 – ცოტა რად მოგაქვს.

4. **მუი**... ხოფურში ჩვეულებრივია.

ქალამანი მ უ ი დ უ მ ე ლ ა ნ – I.150.25 – ქალამანს ჩაიცვამენ /„მოიდებენ"/.

5. **მო**... ათინურშია იშვიათად.[1]

არ თანე ქომოიდუმს დო მ ო ღ ა მ ს – ყიფშ. 80.30 – ერთ ცალს მოიდებს და წამოიღებს /„მოიღებს"/.

6. **მუ**... მხოლოდ ხოფურშია, ისიც მხოლოდ **ყონ**- და **ღ**- ძირის ზმნებთან.[2]

ჟუ კარდალა მოთ მ უ ღ ი? – II.30 – ორი ქვაბი რად მოიტანე?

ადა მამული მუ მ უ ყ ო ნ ი ა – I.23.4. – ეს მამალი რა მოიყვანეო.

ქო + მო + ი > 1. ქომოი...
2. ქამუი...
3. ქომოდ...
4. ქომოყი...
5. ქომუი...
6. ქამუი...
7. ქომი..
8. ქომუ...
9. ქამუ....
10. ქომო...

1. **ქომოი**... არქაბულსა და ათინურშია. დოლოქუნუ ქ ო მ ო ი წ კ ე ს – II.14.26 – ტანისამოსი გაიხადეს.

2. **ქამუი**... ხოფურშია იშვიათად.

არ აქ ქ ა მ ო უ ი შ ვ ა ჯ ა! – I.46.9 – ერთი აქ დავისვენებ!

3. **ქომოდ**...

ოხორიშე... ქ ო მ ო დ მ ე ლ ა ნ – II.60.19 – სახლში... მოაქვთ.

4. **ქომოყი**... იშვიათია ათინურშიც.

არ ქ ო მ ო ყ ი შ ვ ა ნ უ – II.123.17 – ერთი მოისვენა.

5. **ქომუი**... ჩვეულებრივია ხოფურში.

ჩაფულაფე ქ ო მ უ ი დ უ – I.81.1 – ქალამნები ჩაიცვა.

---

[1] არნ. ჩიქობავა „ჭან. გრ. ან.", 39.

[2] არნ. ჩიქობავა „ჭან. გრ. ან.", 39.

6. **ქამუი**... ესეც ხოფურშია.

ჩაფულა ქ ა მ უ ი წ კ ე ე ნ – I.80-23 – ქალამანი გაუხდია.

7. **ქომი**... ათინურშია იშვიათად.

ქ ო მ ი ღ უ – II.96.25 – მოიტანა.

8. **ქომუ**...

ყონ- და **ღ**- ძირის ზმნებთან არის ამ სახით:

ოხოიშა ქ ო მ უ ღ უ – I.11.27 – სახლში მოიტანა.

9. **ქამუ**...

ყონ-, **ღ**- ძირის ზმნებშია:

წკარ... ქ ა მ უ ღ უ – II.78.19 – წყალი მოიტანა.

10. **ქომო**... ათინურშია. აგრეთვე, **ყონ**-, **ღ**- ძირის ზმნებში. ქომოღუ ქარმატეშე – II.96.36 – მოიტანა წისქვილიდან.

მო- წინდებულის მნიშვნელობა ისეთივეა, როგორიც ქართულის **მო**-სი.

მე- წინდებულს, ისე როგორც მეგრულში, არ ემთხვევა, რადგანაც მეგრულთან შედარებით ნაკლებ ცვლილებებს განიცდის.

ე-

ე- წინდებული თანხმოვნით დაწყებული ფუძეების წინ:

ხოფური:

ოთხენეჩდოვიტონჩხოვრო ვა მინონ- და, ვა ე ბ ზ დ ი ფ-დ ა – I.3.13 – ოთხმოცდაცხრამეტი არ მინდაო, არ ავიღებო...

თავანიშა ე ფ თ ი თ - შ ი – ყიფშ. 6.22 – ჭერზე რომ ავედით...

ხშირად **ე**- წინდებული **დე**-ს სახით გვხვდება:

კოჩიქ-თი... დოლოქუნუ დ ე ზ დ უ – I.18.19 – კაცმაც ტანისამოსი აიღო.

ოთხენეჩდოვიტონჩხოვრო ლირა... ვა დ ე ბ ზ დ ი ფ – I.3.22 – ოთხმოცდაცხრამეტ ლირას... არ ავიღებ. შდრ. იქვე: „ვა ებზდიფ".

არ არქადაში დ ე ზ დ უ დო... იგზალუ – I.48.23 – ერთი ამხანაგი აიყვანა და წავიდა.

ფენჯერეს დ ე ვ ი ტ ი - შ ი – II.48.30 – ფანჯარაში რომ ავდიოდი...

ჭუმანიში ორდო დ ე ი ს ე ლ ი – I.99.6 – დილას ადრე ავდექი...

კვინჩი დ ე ფ უ თ ხ უ – I.30.12 – ჩიტი აფრინდა.

ცაშა დ ე გ ი ყ ო ნ უ – I.35.26 – ცაში აგიყვანა...

ადა კოჩი... დ ე შ ქ უ რ დ უ ტ უ – I.56.4 – ეს კაცი შეშინდებოდა.

ამ დუნდას ეშშეღი-ნა დ ე მ ო ჩ ქ ი ნ ე ს... – I.70.14 – ამ ქვეყანაზე ვირი რომ გამაჩინეს...

კიში მოხთუ – ჭკულე არ სობა დ ე ფ ჭ ო ფ ი – I.147.26 – ზამთარი რომ დადგა /„მოვიდა"/, შემდეგ ერთი ღუმელი ვიყიდე...

მუ დ ე გ ი ჭ ო ფ ა ადა ფაათენ – I.108.37 – რა გიყიდო ამ ფულით...

ადა... სირთის დ ე ხ თ ა – I.29.8 – ამ... გორაკზე ახვალ...

ხოჯა, სი ადა ჯას დ ე ხ თ ა – I.9.3 – ხოჯა, შენ ამ ხეზე ადი...

მამული ღობეის ᲓᲔᲮᲗᲣ – I.26.21 – მამალი ღობეზე ავიდა...

მკურა ამუშჟინ ᲓᲔᲛᲘᲮᲗᲔᲤᲐᲜ-ᲓᲐ, 1.31.12 – მზე ამაზე ამოგვდისო...

ჯუმუ დოხაჩქენ. ვა ᲓᲔᲮᲗᲔᲔᲜ... მოთ ვა დეხთუ-და? – I.118.2.3 – მარილი დაუთესავთ, არ ამოსულა... რად არ ამოვიდაო?

არ შური ეშახთასენ, ვარ ᲓᲔᲮᲗᲣ – ყიფშ. 20.1 – ერთი სული ამოვიდეს, არ ამოვიდა...

ბოზო, გურ-პიჯი სქანის ᲓᲔᲮᲢᲐᲢᲣ შური ჩქიმი – ყიფშ. 24.20 – გოგო, შენს „გულ-პირზე“ ამოდის ჩემი სული...

ფუძეების მიხედვით გარჩეული არ არის ე- და ᲓᲔ-ს ხმარება. ერთსა და იმავე ფუძესთან, ერთსა და იმავე ფორმაში შესაძლებელია ერთიც შეგვხვდეს და მეორეც. მარტო ᲓᲔ- წინდებულით დასტურდება ორი ზმნა – ᲓᲔᲔᲕᲘᲡᲔᲚᲘ – ავდექი და ᲓᲔᲔᲕᲘᲢᲘ – ავდიოდი. ორივე ზმნა ი მაქცევრიანია. მასა და წინდებულს შორის არის ან იგულისხმება I პირის ნიშანი.

ვიწურ-არქაბულში ᲓᲔ- უფრო იშვიათადაა.

წკაი მაბიღი დო ᲔᲑᲝᲑᲘ – II.81.7 – წყალი მოვიტანე და დავასხი...

ბიზი კუჩხე ᲔᲑᲝᲑᲐᲫᲒᲘ დო ეფთი – ჟღ. 142.29 – სადგისს ფეხი „დავაბჯინე“ და ავედი...

ბუტკაშ ჟინდოლე მარხვა ᲔᲑᲝᲑᲦᲐᲛᲗ – II.62.6 – ფოთოლს ზემოდან ღველფს დავაყრით.

დოღურა დო ური-კვარი ᲔᲒᲐᲑᲦᲐᲡ – ყიფშ. 47.26 – მოკვდე და დაგეყაროს ყვავ-ყორანი.

თხოზურეფე მუში ქემერის ᲔᲑᲦᲐᲚᲔᲠᲘ – ჟღ. 165.7 – მისი ნაწნავები ქამარზე დაყრილი.

ჯინაზე ᲔᲖᲓᲘᲛᲐᲜ დო მეზარეშე მენდიონამან – II.67.34 – მიცვალებულს აიყვანენ /აიღებენ და საფლავისაკენ მიჰყავთ.

ჩქუ... ვა ᲔᲛᲐᲖᲓᲔᲜᲐᲜ დო სი მუჭო ᲔᲖᲓᲘ ჰაᲓა?! – II.35.6 – ჩვენ ვერ ავზიდეთ და შენ როგორ აზიდე ეს....

მა ᲔᲑᲖᲓᲣᲛᲔᲠ დო ბოტკომერ – II.5.6 – მე ავიღებ და ვისვრი...

ნუსა ᲔᲖᲓᲣᲛᲐᲜ – II.30.32 – რძალს აიყვანენ...

ნა ბისტერტით, მოთ ᲔᲛᲐᲖᲓᲣ მუშენი – ყიფშ. 19.8 – რომ ვთამაშობდით, რად წამერთვა /ამერთვა/ რატომ...

ᲔᲖᲓᲣ, ავროფაშა იგზალუ – ყიფშ. 27.17 – აიღო, /და/ ევროპაში წავიდა...

ჟინდოლე მშქეიში ბუტკა ᲔᲑᲝᲗᲣᲛᲔᲗ – II.61.34 – ზევიდან შქერის ფოთოლს დავახურავთ...

ა ოხოის ჟურ ბოზო – ბოზოს ᲔᲑᲐᲜᲗᲮᲘ – ჟღ. 164.6 – ერთ სახლში ორ გოგოს დავეცი /ვეცი/...

ლუმჯი მექშვენ ფენჯერეს ᲔᲙᲘᲓᲔᲠᲘ – ყიფშ. 38.28 – საღამოს მოგიშვებ ფანჯარას დაკიდებულს /აკიდებულს/...

ტოროჯი ᲔᲛᲙᲣᲗᲣᲜ – II.85.4 – მტრედი დაფრთხა.

ათმაჯა... სერსიშე ᲔᲛᲙᲣᲗᲣ – ჟღ. 153.35 – მონადირე... ხმაზე დაფრთხა.

ერჩაფუ... მნახუმ – II.83.21 – თეთრეულს /„დასაგებს“/... ვრეცხავ...

სეი ვა ᲔᲛᲐᲡᲔᲚᲔᲜ – ჟღ. 101.24 – ღამე ვერ ავდგები.

მკოლი ეფუთხუ – ჟღ. 6.35 – კალია აფრინდა...

ფენჯერეშა მოხთი დო ეგდონარე – ყიფშ. 39.1 – ფანჯარასთან მოდი და აგიყვან...

მოთ ეჩქინდით, მუშენი? – ყიფშ. 22.37 – რად გაჩნდით, რისთვის?..

თანგრიქ მუ ეგოჩქინდუ სი ჩქიმიშენი ბედ?! – ყიფშ. 68.12 – ღმერთმა რა გაგაჩინა, შენ ჩემდა საუბედუროდ?!...

ჯამუში ებუწკი, ცხენითი ებუწკი – II.57.4 – კამეჩი ავუშვი, ცხენიც ავუშვი...

ღაჭკა გენის ნოხენ... ჩაქიშ ზურგითე ებწკი – II.68.8 – ტყიპა ხბოს აზის... ჩარხის ბურღით ავხსენით /ავაძრე/...

ბიჭიში ბაბაქ სანდული ეწკიმს – II.63.12 – ბიჭის მამა ზანდუკს ახსნის...

მეღვეფე ეპწონათ – ყიფშ. 69.12 – ხილი ავწონოთ...

ჰაღა ქომიგნან-ნა ემონჭანენ – II.33.22 – ეს რომ გამიგონ, „დამკიდებენ“.

მა მემიდონამან ენჭუშა... ემონჭამან – ყიფშ. 30.17 – მე მივყავართ დასასჯელად... „დამკიდებენ“.

მა ემონჭით – ყიფშ. 58.31 – მე „დამკიდეთ“.

მა არ ფუჯი ემონჭუნ – ჟღ. 116.25 – მე ერთი ძროხა მეყოფა /„ამწვდება“, „ამივა“/.

ხოჯაფეშე ფარა ვარ ეგანჭინუ-ნა... – ჟღ. 23.24 – ხოჯებისათვის ფული თუ არ გეყო /„აგწვდა“/...

ჰე კოჩის მუთუში ოტიკირუ ვარ უღუტუ. ჰემუშენი-ქი, ირი ხოლო ენჭინა უღუტუ – ჟღ. 13.32 – ამ კაცს არაფრის ფიქრი არ ჰქონდა. იმიტომ რომ ყველაფერი საკმარისი /„ასაწვდომად“/ ჰქონდა...

კუკუმა ეჭოფუ – II.37.26 – დოქი აიღო...

თქვან თხა მუჭო ეგაჭოფეტეს – II.29.30 – თქვენ თხას როგორ იყიდდით...

ჯანდარმას-ნა მეჩეს დორტუნ ქარტალი, ებუჭოფით დო დოფხარით – II.27.17 – ჟანდარმს რომ მისცეს ქაღალდი, წავართვით და დავხიეთ.

სი მა გექჭოფა დო სი მა მემაონი – II.15.29 – მე შენ /ქალს/ აგიყვან და შენ მე გამომყევი...

არ ქალამანი ეფჭოფატი – II.4.26 – ერთი ქალამანს ვიყიდდი.

არხავე მა ეაჭოფარე – ყიფშ. 25.10 – არქაბს მე ავიღებ...

ხოჯა ჯას ეხტუდორტუ – II.8.17 – ხოჯა ხეზე ასულა...

მა ეფთარე ჟინ – ყიფშ. 29.15 – მე ავალ ზევით.

ვიწურ-არქაბულში ისევე, როგორც ხოფურში, **ე**- წინდებული **ჲე**-ს სახითაც გვხვდება, მაგრამ უფრო იშვიათად, ვიდრე ხოფურში.

ათინური:

დანარჩენი კილოების მსგავსად ათინურშიც **ე**- პრევერბი უცვლელად არის წარმოდგენილი თანხმოვნით დაწყებული ფუძეების წინ.

ოხორიშა ევულურ – ყიფშ. 77.18 – სახლში ავდივარ...

სი ბერე რე! ვარ ეგაზდასინ! – ემაზდენ! – II.122.25 – შენ ბავშვი ხარ! ვერ აზიდავ! – „ავზიდავ!"

საჯი... ეფათხუმან – ყიფშ. 75.29 – თუნუქს აფერთხავენ.

ფარათე ემიჭოფამან – ყიფშ. 74.3, – 73.35.36 – ფულით მიჰყიდიან.

ჲე- ათინურში იშვიათია:

მუ-თი ჲეგაჭოფასერე... – II.96.5 – რისი „აღებაც შეგეძლება"...

1. **ქო + ე / || ჲე / > ქე / || ქჲე**/...

თუთა ტიბას მოთ ჲენ-ჲა? ქებზდა-ჲა დო ცას ქომეონცახა-ჲა – I.8.13 – მთვარე ტბაში რად არის, ავიღებ და ცას მივაწებებ...

აჲა ჩხომეფე ქეზდუ – I.16.22 – ეს თევზები აიღო...

იქვე: არ ჩხომი ქჲეზდუ – ერთი თევზი აიღო.

ხოჯაქ ბაზაის არ გიინი ქეჭოფუ – I.10.20 – ხოჯამ ბაზარზე ერთი ვირი იყიდა...

ქჲეჭოფუ ია გიინი – I.11.2 – იყიდა ის ვირი...

ოთხო შილჲა ქერემიდი ქჲეფჭოფი – I.145.25 – ოთხი ათასი კრამიტი ვიყიდე.

არ ქვაში ჟინ ქეხთუ – I.60.4 – ერთ ქვაზე ავიდა...

საიბი მუში ქჲეხთუ – I.67.15 – მისი პატრონი ავიდა /ხეზე/...

შუი ქჲემიხთუ – I.11.17 – სული ამომივიდა...

წკარი-თ ქებობი – II.83.18 – წყალიც „ქედავასხი" /ზედ/. „ხოჯა თი ქეზდუ" – II.8.35 – ხოჯამ თავი აიღო...

ვა ჲებზდუმ-დეი... სი ქეზდი – II.7.17 – არ ავიღებო... შენ აიღე...

ღურელი თი ქჲეზდუმს-ი? – II.9.2 – მკვდარი თავს აწევს?..

ჰემ ჩხომი ჰექოლე ქჲეზდუ – II.5.26 – ის თევზი იქიდან აიღო...

ქაფჩა- ქეჭოფუ – ჟღ. 7.30 – ხამსა იყიდა...

მა-თი ქჲებჭოფა არ სუმ ჲარი ჯუმუ – II.21.10 – მეც ვიყიდი ერთ სამ „ჲარ" მარილს...

ჰე უშქურის ბერე ჩქიმი ქეხთატუკონ – ჟღ. 3.18 – ამ ვაშლზე ჩემი შვილი უნდა ასულიყო...

ქჲეხთუ ვა ჲეხთუ-ი? – II.50.6 – ამოვიდა, არ ამოვიდა...

ვიწურ-არქაბულ ტექსტებში ქჲე სამიოდ ფუძესთან გვხვდება /ქჲეზდუ, ქჲეჭოფუ, ქჲეხთუ/, სულ რამდენიმე შემთხვევაა: დანარჩენ შემთხვევაში ყველგან **ქე** არის.

ჟინკალე ქეხტეს – ყიფშ. 71.25 – ზევითკენ ავიდნენ.

კალათი ქჲეფჭოფი – II.104.24 – გოდორი ავიღე.

ათინურ ტექსტებში ერთადერთი შემთხვევაა **ქჲე**-იანი:

2. **ქო + ე /ჲე/ > ქაე /||ქაჲე/**:

სი აჲა ბიგა ქაეზდი – I.55.19 – შენ ეს ჯოხი აიღე.

ტეპსი ქაჲეზდიფან – I.143.5 – ლანგარს აიღებენ...

მამული ხურმაშა ქაეხთუ – I.27.11 – მამალი ხურმაზე ავიდა...

გამაჩუ-ის, მატროზიქ-თი ქაეჭოფუ – II.17.5 – გაყიდა, მატროსმა იყიდა...

ცხენი ქაეჭოფუდორენ – ყიფშ. 57.8 – ცხენი უყიდია.

ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

ე + ა...

ხოფური: ე + ა- > ია...

ნა დოხედას ჲერის ვა ია ს ე ლ ე ნ – I.154.35 – რომ დაჯდება იმ ადგილიდან ველარ ადგება...

ვიწურ-არქაბული: ე + ა > ია...

მუქ ნჯას ვარ ია ლ ე ტ უ – ჟღ. 58.18 – თვითონ ხეზე ვერ ავიდა.

ქო + ე + ა > 1. ქეია...

2. ქოია...

1. **ქეია**...

ნჯას ქ ე ია ლ უ – ყიფშ. 37.25 – ხეზე ავიდა.

2. **ქოია**...

ჩქიმდე ქ ო ია ზ დ უ – ჟღ. 43.38 – ჩემსკენ ამოიწია.

ათინური: ე + ა > 1. ეა...

2. ეია...

1. **ეა**...

ვარ ე ა ჭ ო ფ ა ს ე რ ე – ყიფშ. 71.19 – ვერ აიღებს.

2. **ეია**...

ჰაქ ვა-თი ე ია ლ ე ნ – ყიფშ. 82.15 – აქ ვერც ავა...

ე + ო...

ხოფურში: ე + ო > ჲო...

მამუდიქ არაბა დიშქათენ ჲ ო ფ შ უ – I.44.4 – მამუდმა ურემი შეშით აავსო...

ვიწურ-არქაბული: ე + ო > 1. ჲო...

2. იო...

3. ეჲო...

1. **ჲო**...

ხურმალი ჟინ ჲ ო ბ ღ ა რ ე – II.26.29 – ნაკვერცხალს ზემოდან დააყრი...

2. **იო**...

იშვიათია:

სინ ორე-ჲა ნცხენეფე-ნა ი ო მ კ უ თ ი ნ ი... მოდ ი ო მ კ უ თ ი ნ ა მ თ – ჟღ. 97.28 – შენა ხარ, ცხენები რომ დააფრთხე, რად დააფრთხე? შდრ.: ჲ ო კ უ მ თ ი ნ ა მ თ – II.9.5.

3. **ეჲო**...

აგრეთვე, იშვიათია:

მიში თის კინჩი ე ჲ ო ხ ე დ ა ტ უ, ჰეა ფადიშაი ივეტუ – ყიფშ. 65.21 – ვის თავზეც ჩიტი დაჯდებოდა, ის ფადიშაჰი იქნებოდა...

ვიწურ-არქაბულში **ე**- წინდებული **ო**- მაქცევრის წინ, ჩვეულებრივ, **ო**-ს იძლევა ხოფურის მსგავსად, მაგრამ არის შემთხვევა, როცა **ე-ო > ეჲო**-ს. **ჲ** ჩაერთვის და ასიმილაცია აღარ ხდება.

ათინური: ე + ო > 1. ეᲐო...
2. ცეო...

1. **ეᲐო**...

სერის მეზარე ე Ა ო ჩ უ, ლეტაფე ქეშკიღუ – II.93.20 – ღამით საფლავი აჰყარა /„ასცა“/, მიწა ამოიღო...

2. **ცეო**...

არ ბერე მევთა ჯ ე ო ხ ე ნ – II.125.24 – ერთი ბავშვი საფლავზე ზის...

ვიწურ-არქაბულის მსგავსად ათინურში ასიმილაცია არ ხდება. **ე**-პრევერბსა და ფუძისეულ **ო**-ს შორის ჩნდება **Ა**. შეიძლება იგი არ გაჩნდეს, მაშინ **ე**-პრევერბის წინ **ც** ჩნდება.

ხოფური:

ქო + ე + ო > ქეო...

ქოდიჯინუ, ხოლო ქ Ა ო ს ე ლ ე ს – I.48.33 – დაწვა, ისევ ააყენეს...

ვიწურ-არქაბული:

ქო + ე + ო > 1. ქეო...
2. ქეᲐო...
3. ქოᲐო...

1. **ქეო**...

კოლი Აეფუთხუ დო გურპიჯის Აოხედუ /|| ქ Ა ო ხ ე დ უ/ – II.21-21 – კალია აფრინდა და „გულპირზე“ დააჯდა...

2. **ქეᲐო**...

ჟინ-თი არ კითი-კონაი კაიმაღი ქ ე Ა ო ბ უ – II.13.5 – ზედაც ერთი თითის ოდენა ნაღები დაასხა...

3. **ქოᲐო**...

სტოლის ქ ო Ა ო დ უ მ ე ს ს – II.63.13 – მაგიდაზე დადებს.

მთუთის ქოᲐოლუ კაპულას კატუ – ყიფშ. 37.28 – დათვს დაეცა ზურგზე /კატა/...

ქო-Აოლუ < ქო-ე-ოლუ.

როცა **ქო**- ნაწილაკი დაერთვის, ხმოვანი **ო** წინდებულის **ე**-სთან შეხვედრისას ასიმილაციას განიცდის და ვიღებთ **ქო-ე-ო** > **ქეᲐო**-ს, **Ა** აქაც ჩაერთვის **ე** და **ო**-ს შორის და შემდეგი ასიმილაცია აღარ ხდება. ანდა შეიძლება **ქო**- ნაწილაკი უცვლელად დარჩეს და წინდებულის **ე** დაემსგავსოს ფუძისეულ **ო**-ს.

ხოფურისებური **ქო-ე-ო** > **ქეო** > **ქეᲐო** მხოლოდ ორიოდ შემთხვევაში გვხვდება.

ათინური:

ქო + ე + ო > 1. ქეო...
2. ქეᲐო...
3. ქეცო...

1. **ქეო**...

Ъაჯის' დაჩხური ქ ე ო ბ ღ ა მ ა ნ – ყიფშ. 75.28 – თუნუქზე ცეცხლს დააყრიან.

2. **ქეᲐო**...

ჟინ... ნოშქერი ქ ე Ა ო ბ ღ უ – II.88.15 – ზედ... ნახშირი დააყარა...

3. **ქეᲐო**...

არ კინჩი მოხთუ, ცეჯოფუ, ჯინ ქ ე Ა ო დ უ – II.137.17 – ერთი ჩიტი მოვიდა, დაიჭირა, ზევით დაადო.

ქო- ნაწილაკის ხმოვანი ასიმილაციას განიცდის მომდევნო **ე**- წინდებულთან. შემდეგი ასიმილაცია უკვე აღარ ხდება, მიუხედავად იმისა, ჩაერთვის **Ა** ან **ც** ხმოვნების შორის თუ – არა.

ე + უ...

ხოფური: ე + უ > Აუ-ს

ჯას Ა უ ლ უ ნ – I.161. – ხეზე ადის.

ვიწურ-არქაბული: ე + უ > Აუ-ს

ნჯას Ა უ ლ უ ტ უ – ჟღ. 95.25 – ხეზე ადიოდა.

ათინურში არასოდეს არ ხდება **ე** პრევერბის აიმილაცია **უ** ხმოვნის წინ.

ე + უ > 1. ეუ...

2. ეᲐუ...

1. **ეუ**...

ფარა ე უ ჭ ო ფ უ – II.121.4 – ფული გამოართვა.

2. **ეᲐუ**...

ე Ა უ ზ დ ე ს – ყიფშ. 76.7 – გამოართვეს.

ოცხონის ე Ა უ ლ უ რ ა ნ – ყიფშ. 88.19 – სხვენზე ადიან...

ხოფური:

ქო + ე + უ > 1. ქᲐუ...

2. ქაᲐუ...

1. **ქᲐუ**...

ხოჯაქ... ბაბა მუშის არ დიდი ფალთო ქ Ა უ ჭ ო ფ უ – I.5.23 – ხოჯამ მამამისს ერთი დიდი პალტო უყიდა.

2. **ქაᲐუ**...

ბინჯი ქ ა Ა უ ლ უ ნ – I.137.27 – ბრინჯი ამოდის.

ვიწურ-არქაბულშიც ხოფურის მსგავსად ყველგან ხდება ასიმილაცია: **ე**- პრევერბი **უ** მაქცევრის წინ იძლევა **Ა**-ს.

როცა **ქო**- ნაწილაკი დაერთვის, გარდა ხოფურისებური

1. ქო-ე-უ > ქᲐუ-სი, არის: 2. ქო-ე-უ > ქოᲐუ, 3. ქეუ.

1. **ქᲐუ**...

შური ქ Ა უ ხ თ უ – II.9.3 – სული ამოუვიდა.

2. **ქოᲐუ**...

ოდუშუნითე ქ ო Ა უ ჩ ქ ი ნ დ უ ესერი – ყიფშ. 51.7 – ფიქრით გაუჩნდა სენი.

3. **ქეუ**...

დურდულის ქეუკაპუ – ყიფშ. 58.3 – ცხენი გააჭენა.

ვიწურ-არქაბულში, ხოფურისაგან განსხვავებით /ხოფურში ყოველთვის ხდება ასიმილაცია სრული ან ნაწილობრივი/, ასიმილაცია ხან ხდება, ხან – არა.

ათინური:

ქო + ე + უ > 1. ქეუ...

2. ქეეუ...

3. ქეუ...

1. **ქეუ**...

ფორჩა მუში ქეუჭოფი – II.135.36 – მისი კაბა ვუყიდე.

2. **ქეეუ**...

ბერკითე ჰაშო ქეეუთუმან – ყიფშ. 75.20 – თოხით ასე დააფარებენ...

3. **ქეუ**...

ქეუჭოფუ – I.109.8 – აუღო.

ე + ი...

ხოფური: ე + ი > 1. იი...

2. ი...

1. **ეი**...

ორდო იისელუ – I.110.9 – ადრე ადგა.

2. **ი**...

ტელუკა ჩქინი იფშუ – I.157.25 – ჩვენი ნავი აივსო.

ვიწურ-არქაბული: ე + ი > ეი...

სუფრა ეიზდუ – ყიფშ. 60.24 – სუფრამ აიწია...

ქო + ე + ი > ქი...

ჲაჰუდი ქისელუ – I.4.6 – ებრაელი ადგა.

ქო + ე + ი > 1. ქეი...

2. ქეი...

3. ქოი...

1. **ქეი**...

ჰე-თი ქეისელუ – II.48 – 15 – ისიც ადგა...

კოჩეფექ ხეფე ცუკიშა ქეიღეს – II.77.29 – კაცებმა ხელები ყურთან მიიტანეს.

2. **ქეი**...

თითო კუჩხეფე ქეიღესდორენ – II.14.9 – თითო /ცალი/ ფეხი აუწევიათ.

3. **ქოი**...

ქოიჭოფეს მუშეპეთე წკაი – II.65.2 – აიღეს „მუშეპით" წყალი.

ე- ზევით მიმართულებას უჩვენებს, როდესაც მიმართულებას გამოხატავს და ქართულად **ა/ღ**/- წინდებულით გადმოიცემა /ზოგჯერ **ამო**-თი/. ადგილის გამომხატველ ზნებში ზედაპირზე ადგილს მიუთითებს და ქართულად **და**- წინდებულით გადმოიცემა.

თანხმოვნის წინ:

1. **გე**...

მაკაინა ემუს გებუფან – I.141.26 – მაკარონს იმას დაასხამენ.

კავე ვა გემიბეს – II.55.21 – ყავა არ დამისხეს.

2. **გიე**...

მჭკიდი გიედვაგინონ – II.139.22 – მჭადს დააცხობ.

ცხენის-თი გიეხეტუ ოხორჯა – I.37.36 – ცხენზეც იჯდა ქალი.

იშვიათია, დასტურდება ყველა ფუძესთან **გე**-სთან პარალელურად.

3. **ჯე**...

ათინურში ძალიან ხშირია **გე** > **ჯე**.

ნთხომუში არას ჯეხენ – II.87.4 – თხმელის ჩრდილში ზის.

გ-ს პალატალიზაცია საერთოდ დამახასიათებელია ათინურისათვის.[1]

ქო + გე + თანხმოვანი > 1. ქოგე...
2. ქაგე...
3. ქოგიე...
4. ქაგიე...
5. ქოჯე...

1. **ქოგე**...

ლეტა ქოგევობღი – I.147.23 – მიწა დავაყარე.

კაიმაღი ქოგედუ საღანის – II.13.19 – ნაღები დადო თეფშზე.

მერდივენიშე ქოგეხთუ – II.134.35 – კიბეზე ჩავიდა.

2. **ქაგე**...

ბეე ქაგეხთუ თუდე – I.67.20 – ბიჭი ჩავიდა ქვევით.

3. **ქოგიე**...

მაქვალეფე ძაოს ქოგიებდვა – I.37.12 – კვერცხებს საბუდარში ჩავდებ.

ობერგუ ქოგიევოჭი – II.105.1 – თოხნა დავიწყე.

4. **ქაგიე**...

ხოფ.: ოხორჯაქ ნეკნა ქაგიეტახუ – I.37.20 – ქალმა კარი შეტეხა.

5. **ქოჯე**...

თოჯი ქოჯეპკორი – II.116.13 – თოკი შევკარი.

ხმოვნის წინ:

გე + ა > 1. გია...
2. გია...
3. ჯა...

1. **გია**...

ბერეს აშო გიამგანან – II.139.4 – ბიჭს ასე დაატირებენ.

---

[1] არნ. ჩიქობავა. „ჭან. გრამ. ან.," – გე. 26.

2. **გია**...

გიატენ ჯას – I.137.15 – მოხვდა ხეს.

3. **ჯა**...

ნეკნა დალეფეს ჯანთხას – ყიფშ. 82.15 – კარი დებს დაეცეს.

ქო + გე + ა > 1. ქოგია...

2. ქაგია...

3. ქოჯა...

1. **ქოგია**...

შარაბი ოშუმუ ქოგიაგერეტუ – I.111.10 – შარაბის სმას დასჩვეცია.

ხეს ქოგიაკნუ – II.10.18 – ხელზე ეცა.

2. **ქაგია**...

ლეტას ქაგიანჭეს – I.90.19 – მიწაზე დაეცნენ.

3. **ქოჯა**...

ა ოშკური... ქრას ქოჯაცონუ – ყიფშ. 80.18 – ეს ვაშლი რქაზე დაეცო.

გე + ო > 1. გეო...

2. გიო...

3. გია...

4. გიოო...

5. ჯო...

6. ჯოო...

7. ჯიო...

8. ჯია...

1. **გეო**...

ხოფ.: გეოჭკამან ღერიში ოკვათუს – II.80.10 – იწყებენ „ღეროს“ აჭრას.

2. **გიო**...

ხოფ.: თის გიოდგიტუ დიდი ჯუმა მუში – I.78.29 – თავზე აედგა მისი უფროსი ძმა.

3. **გია**...

მსქვეის გიოთხოზუ – I.33.24 – შველს დაედევნა.

ოდას ნეკნა დემირიში გიობუნ – II.34.9 – ოთახს კარი რკინისა ჰკიდია.

ხოფურში და ვიწურ-არქაბულში ყველაზე მეტად ეს ვარიანტია გავრცელებული. ათინურში – იშვიათია.

4. **გიოო**...

ხოფ.: ჩალა გიოოსვაააფთ – I.137.4 – ჩალას ჩავამწკრივებთ.

ოხორი ჩქინის-ნა გიოოგინერეტი მსქვეის გიოთხოზუ-„ია“ – I.33.24 – ჩვენს სახლს რომ დაეჩვია შველი, იმას დაედევნა.

5. **ჯო**...

ათინურში ჩვეულებრივია:

ხოჯა ჯ ო ლ უ ლეტას – II.87.21 – ხოჯა ჩავარდა ტალახში.

6. **ჯოო**...

პიჯიშე ფურქი ჯ ო ო ლ უ – II.92.29 – პირიდან ყვავილი გამოვარდა.

7. **ჯიო**...

ჯ ი ო ჭ ი! – II.112.9 – დაიწყე!

8. **ჯდო**...

ფურქი მუშენი ვა ჯ დ ო ლ ა მ ს? – II.91.34 – ფურთხი რად არ დაეცემა?

ჯ-იანი ყველა ვარიანტი **გე**- წინდებულისა მხოლოდ ათინურშია.

ქო + გე + ო > 1. ქოგეო...
2. ქოგიო...
3. ქოგდო...
4. ქოგდოო...
5. ქაგდო...
6. ქოგრ...
7. ქოჯო...

1. **ქოგეო**...

ქ ო გ ე ო ჭ ა ი - ი? – I.26.29 – ჩაიწერე?

2. **ქოგიო**...

ლეტას ქ ო გ ი ო ხ ე ნ – II.140.15 – მიწაზე ზის.

3. **ქოგდო**...

ჟინ ჯუმორი ქ ო გ დ ო ბ ა ფ ა ნ – I.139.27 – ზედ ძმარს დაასხამენ.

4. **ქოგდოო**...

ლაუზტი-თი ლაუზტიში ბაგენის ქ ო გ დ ო ბ ღ ა ფ თ – I.136.9 – სიმინდსაც სიმინდის ნალიაში დავყრით.

5. **ქაგდო**...

ჭელუკა მზოღა პიჯიშა ქ ო გ დ ო ჩ ქ ვ ე ს – I.156.31. – ნავი ზღვის პირისაკენ გააგზავნეს.

6. **ქოგრ**...

ქ ო გ რ ჭ კ უ... ოზუმუს – ყიფშ. 61.20 – დაიწყო ზომვა.

7. **ქოჯო**...

ოგზალუ ქ ო ჯ ო ჭ უ – II.123.23 – სიარული დაიწყო.

გე + უ > 1. გეუ...
2. გდუ...
3. ჯუ...

1. **გეუ**...

გულეფე გ ე უ ჭ ო ფ უ – II.125.7 – გულები გამოართვა.

2. **გდუ**...

ზენჯილი გ დ უ დ უ მ ე ლ ა ნ – I.129.15 – ჯაჭვს დაადებენ.

3. **ჯუ**...

ნეკლა ჯ უ ნ კ ო ლ უ – II.120.32 – კარი დაუკეტა.

ქო + გე + უ > 1. ქოგეუ...
2. ქაგეუ...
3. ქოგუ̈...
4. ქოჯეუ...

1. **ქოგეუ**...
პოდიას ქოგეუბღუ – I.88.10 – კალთაში ჩაუყარა.
შერბეტი ქოგეუბით – II.63.30 – შარბათი დაასხით.
2. **ქაგეუ**...
პარაპათი ელაქთერი ქაგეულუნ – I.157.7 – ხომალდი შებრუნებული დადის.
3. **ქოგუ̈**...
ვიწურ-არქ. თოკი ქოგუ̈დუ – ყიფშ. 63.2 – თოკი დაადო.
4. **ქოჯეუ**...
ათინ. ქოჯეუდუ თოკი – II.99.22 – დაუდო თოკი.
გე + ი > 1. გეი...
2. ნეი...
3. გი...
4. ჯი...

1. **გეი**...
კაბღა-ნა გეიჭკუ – ყიფშ. 1.26 – ომი რომ დაიწყო.
კუის გეილუ – ყღ. 107.31 – ორმოში ჩავიდა.
2. **გეი**...
ტიკინა გეიქთუ – II.78.2 – კალათა გადატრიალდა.
3. **გი**..
მხუჯის ბერგი გიდუ – I.87.16 – მხარზე თოხი გაიდო...
4. **ჯი**...
კალფაღი მუში ჯითუ – II.121.15 – თავისი თავსაბურავი დაიხურა.
ქო + გე + ი > 1. ქოგეი...
2. ქოგეი...
3. ქოგი...
4. ქაგი...
5. ქოჯი...

1. **ქოგე**...
ქუდი ქოგეითვუ – II.48.2 – ქუდი დაიხურა.
2. **ქოგეი**...
შქას ქოგეიდუ თოკი – ყიფშ. 29.17 – წელზე სარტყელი შემოირტყა.
3. **ქოგი**...
ხოფ. ეშეღი ქოგიჭუ – I.11.5 – ვირი დაიწვა.
4. **ქაგი**...
ოხოიშა ქაგიმელან – I.137.30 – სახლში ჩაიტანენ.

5. **ქოჯი**...

კალათითე ქ ო ჯ ი ღ ა მ ა ნ – ყიფშ. 75.23 – კალათით ჩაიტანენ.

ჰანურის **გე**- წინდებული აღნიშნავს ზევიდან ქვევით მიმართულებას და შეესატყვისება ქართულის **და**-, **ჩა**- წინდებულების მნიშვნელობას.

გო-

კარვანი ინგრინუ, გ ო ტ რ ო ხ უ – II.48.33 – სკა დაგორდა, გატყდა.

ხოჯა... გ ო კ უ ც ხ უ – II.118.20 – ხოჯამ გაიღვიძა.

ქო + გო + თანხმოვანი > 1. ქოგო...

2. ქაგო...

ყონა ვახთი მუშის ქ ო გ ო ვ უ ღ ა – I.87.15 – ყანა თავის დროზე გავთოხნო.

არ კათი ქ ო გ ო ვ უ მ ე რ თ – I.135.24 – ერთხელ გავთოხნით.

ფარა ქ ო გ ო მ ი რ თ ე ს – ყიფშ. 73.35 – ფული გამიყვეს.

2. ქაგო < ქოგო...

ქ ა გ ო კ უ ც ხ უ დო ისელუ – I.47.8 – გაიღვიძა და ადგა.

გო + ო > 1. გო...

2. გვო...

1. **გო**...

გიბეი წკაი გ ო ბ ა ფ ა ნ – I.142.21 – ადუღებულ წყალს გადაასხამენ.

ა კარღაჯის გოწკა ტკები – II.51.1 – იმ „კარაღაჯს" ტყავს გააძრობ.

2. **გვო**...

თი წარი გ ვ ო ბ ა ს – II.124.14 – თავზე წყალი გადაასხას.

გვობას < გო-ობას.

გუდა გ ვ ო წ ე ს – II.137.14 – გუდა გახსნეს.

გო + უ > გუ...

„სოქაღეფეს გ უ ლ უ ნ - შ ი... – I.26.5 – ქუჩებში რომ დადის, ... კათა ნდღას გ უ ლ უ ნ ჩდოეფეს – II.96.10 – ყოველდღე დადის სოფლებში.

გო უ-სთან უცვლელად იშვიათად რჩება:

ნოღამისა გ ო უ დ ო ნ უ – ჟღ. 76.22 – პატარძალი გაუყვანა.

გო + ი > 1. გოი...

2. გოდ...

3. გუი...

4. გი...

1. **გოი**...

ჩარჩის კოჩი მოთ გ ო ი ტ ას – II.44.26 – ბაზარზე კაცი რად დადიოდეს.

გ ო ი ქ თ უ დო... იდუ – II.10.11 – გატრიალდა და... წავიდა.

2. **გოი**...

ხუსენი შქურნათე გოიქთუ – ჟღ. 8.21 – ჰუსეინი შეშინებული გატრიალდა.

3. **გუი**...

გუიქთუ დო იგზალუ – I.5.13 – გატრიალდა და წავიდა.

გუინწკუ დუღუნი – ჟღ. 104.2 – გაიმართა /„გაიწყო"/ ქორწილი.

4. **გი**...

მამუდის გერიდენ არაბაშენ პარკი გიმერტუ – I.44.23 – მამუდის უკან ურმიდან ტარო მიჰქონდა.

თი გითუ – II.129.30 – თავი დაიხურა.

ქო-გო-ი > 1. ქოგოი...

2. ქოგოი...

3. ქოგუი...

4. ქაგუი...

5. ქოგი...

1. **ქოგოი**...

არ დუნია ქოგოილი-ა – ჟღ. 131.4 – ერთი ქვეყანა დაიარეო.

დიდო შუშეფე დო კუზეფე ქოგოიტახეს – ჟღ. 29.15 – ბევრი შუშა და კოვზი გატეხეს.

დოლოხენდო ნეკნა ქოგოინწკუ – ჟღ. 51.23 – შიგნიდან კარი გაიღო.

მგერი ქოგოიჭუდორენ – II.12.9 – მგელი დამწვარა.

2. **ქოგოი**...

დოლოხე არ მსქვა ოდა ქოგოინწკუ – ჟღ. 35.7 – შიგნით ერთი ლამაზი ოთახი გაიხსნა.

3. **ქოგუი**...

ქარა ქოგუიდვენ – I.143.29 – ქარა (თხილის ჯოხი) გაიდება.

მოსა ქოგუიკირუ – I.126.31 – ბადე შემოიხვია.

4. **ქაგუი**...

ქეთო ქაგუიშაშუ – I.31.35 – ქეთო გაშეშდა.

ჲაღი ქაგუინწკეენ – I.119.19 – ერბო გამდნარა /„გახსნილა"/.

5. **ქოგი**...

თოკის ფქვერი ქოგიფინენ-ი? – თოკზე ფქვილი გაიფინება?

გო + ა > 1. გა...

2. გვა...

1. **გა**...

ნცხენი მუში გაშინა-ში... ჟღ. 122.13 – თავისი ცხენი რომ გაახსენდება.

ფოსტი ვა გაწკეს – II.77.1 – ტყავი არ გაძვრა.

2. **გვა**...

გვაბღენან დო იმხონან – I.143.16 – შემოესევიან და ჭამენ.

ქეთოს მუთუ ვარ გვაშინუ – I.32.4 – ქეთოს არაფერი არ გაახსენდა.

ქო + გო + ა > 1. ქოგვა...
2. ქაგვა...
3. ქოგა...

1. **ქოგვა**...
ბერეს ქ ო გ ვ ა შ ი ნ უ – I.87.30 – ბავშვს გაახსენდა.
2. **ქაგვა**...
ბერეფეს გზა ქ ა გ ვ ა შ ა შ ე რ ა ნ – I.95.17 – ბავშვებს გზა არევიათ.
3. **ქოგა**...
ბოზო მუში ქ ო გ ა შ ი ნ უ – ჟღ. 72.4 – მისი ქალიშვილი გაახსენდა.
ჭანურის **გო**- მნიშვნელობით იგივეა, რაც მეგრულის **გო**-. ორივენი იშვიათად მიუთითებენ მიმართულებაზე.

დო:
თანხმოვნის წინ:
არ ტერმანი დ ო პ ჭ ა რ ა თ – I.144.31 – ერთი ფირმანი დავწეროთ.
ვიწურ-არქაბულში და უფრო ხშირად ათინურში, თუ **დო**- წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ი** მაქცევრით, წინდებულის **ო** ხმოვანი იცვლება **ი**-დ:

კუჩხე დ ე ვ ი მ ბ ო ნ ი თ – II.104.22 – ფეხი დავიბანეთ.
მაგრამ იქვე: ხე დ ო ბ ი მ ბ ო ნ ა რ – II.114.10 – ხელს დავიბან.
ქო + დო + თანხმოვანი...
ჭამი ქ ო დ ო მ ო გ უ რ ი! ყიფშ. 13.11 – წამალი მასწავლე!
დო + ო > დვო...
ათინ.: ბაბა მუში დ ვ ო შ ლ ე თ ი ნ უ – II.138.17 – მამამისი დაიხსნა.
ბოზომოთა ოჭოფუ დო დ ვ ო შ ქ ი დ უ – II.138.23 – ქალიშვილი დაიჭირა და დაახრჩო.
ქო + დო + ო... > ქოდვო...
ცან ჲერი ქ ო დ ვ ო ხ უ ნ უ – II.124.30 – ერთ ადგილას დავსვი.
დო + უ > 1. დოუ...
2. დუუ...
3. დუ...
4. დიუ...

1. **დოუ**...
მჟუაქ დიდო დ ო უ ჩ ა ნ უ – I.79.6 – მზე ძალიან გამავდა.
2. **დუუ**...
დ უ უ კ ო რ ე ს – II.78.17 – შეუკრეს.
3. **დუ**...
მა დოგიწვი დო დ უ ბ ა ღ უ ნ – I.134.35 – მე გითხარი და გეყოფა.
4. **დიუ**...
კოჩი დ ი უ ს ქ უ თ ე ნ – I.112.5

ქო + დო + უ > 1. ქოდუ...
2. ქუდუ...

1. **ქოდუ**...
ოხორჯაქ სუფრა ქოდუდგუ – I.16.25 – ქალმა სუფრა დაუდგა.
2. **ქუდუ**...
ბერეფე ჩქიმი უბაბე ქუდუტალით – II.78.16 – ჩემი შვილები უმამოდ დატოვეთ.
დო + ი > 1. დიი...
2. დი...

1. **დიი**...
დიიმქვენ – ყიფშ. 75.24 – დაიფქვება.
2. **დი**...
სარმა დიგიბენ... – I.141.3 – ტოლმა მოიხარშება.
ქო + დო + ი > 1. ქოდი...
2. ქადი...

1. **ქოდი**...
იმხორტუ ხოლო ქოდინჯირტუ – I.40.31 – შეჭამდა, ისევ დაწვებოდა.
2. **ქადი**...
ქადიქთენ ბიჭიშ ოხორიშა – ყიფშ. 8.28 – დაბრუნდა ბიჭის სახლისაკენ.
დო + ა > 1. დოა...
2. დვა...
3. და...

1. **დოა**...
მესვარაფუ დოაზუმენ - 11.116.19 – სარები დააზომონ.
2. **დვა**...
ოჭკომალე დვაჩოდეს – ყიფშ. 5.14 – საჭმელი დაელიათ.
3. **და**...
ხოჯას-თი კაი დაწონუ – II.33.14 – ხოჯასაც ძალიან მოეწონა.
ჩარჩიში თიშა იგზალუ, სო-თი ვა დადგინუ – ყიფშ. 57.6 – ჩარჩის ოჯახში წავიდა, ვერსად ვერ დადგა.
ქო + დო + ა > 1. ქოდვა...
2. ქოდა...

1. **ქოდვა**...
ობა გომკასერი რტეს ალთუნეფეთენ დო ქოდვაბღეტეს – I.50.11 – უბე გატენილი ჰქონდათ ოქროებით და დაეპნათ.

2. **ქოდა...**

„ოჲ, ნანა“, არ ქოდაჯოხინუ – ყიფშ. 35.5 – „ოი, დედა“, ერთი დაიძახა /„დაეძახებინა“/.

ბაბა მუშის-თი პატი ქოდაწონუ – ჟღ. 123.7 – მამამისსაც არ მოეწონა.

და-

და- ქართულიდან არის ნასესხები. ორიოდე ფუძესთანა გვაქვს:

ოხორჯაქვარ დაიჯერუ – II.19.2 – ცოლმა არ დაიჯერა.

ჰე-თი ქოდანჯირუ – ჟღ. 130.19 – ისიც დაწვა.

კა-დართული რთული წინდებულები

მეკა-

თანხოვნების წინ უცვლელადაა:

მანიშა დოგუონიშა ვიდამინონ, ეკულე ვახთი მეკამილაფს – I.80.30 – ჩქარა უნდა სასწავლებელში წავიდე, მერე ვადა გამივლის /გადამივლის/.

მუ მომხვადას მეკაილამინონ – I.49.29 – რაც „მომხვდება“ /შემხვდება/ უნდა გადავლახო /„გადავიარო“/.

ღალის-ნა მეკაიტი – I.128.10 – ღელეზე რომ გადავდიოდი.

ქინაიშა მეკაფთა – I.16.1 – კიდეზე, განზე გავალ /გადავალ/.

ღომან მელე მეკაფთამინტუ – I.94.24 – წუხელ გაღმა გა/და/სვლა მინდოდა.

ხინჯის მეკახთი – II.53.16 – ხიდზე გადადი.

დერეს-ნა მეკახთუ – II.21.35 – ღელეზე რომ გადავიდა.

თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ი** ხმოვანი მოსდევს, წინდებულის ბოლო **ა** ხმოვანი იძლევა **ი**-ს.

მატორეფეს გეფხედით დო პოლიშა მეკებილით – II.54.33 – მოტორებში, ჩავსხედით და „პოლიში“ გადავედით.

მა თიშა დიდო დულაფე მეკემიხთუ – ჟღ. 14.34 – მე თავს დიდი საქმეები (ამბები) გადამხდა.

მეკა + ა > მეკვა...

პალო ჲეზდუ დო კართალის მეკვასთოლუ – I.33.35 – პალო აიღო და არწივს ესროლა. ხომ არ არის წინდებულის ბოლო ხმოვნად **ო**?

მეკა + ო > მეკო...

ტოროჯი მოილა-შ-კულე, არ ნოხაპულე მეკოჯინამან – II.85.4 – მტრედი რომ მოდიოდეს, ნაფოტს დაანახებენ.

სი მთელი აშოთენ ვახთი მეკოლაფაფ – I.63.12 – შენ ყველა ამით დროს გააცდენ /„გადაატარებ“/.

მეკა + უ > მეკუ...
ხოჯა მიკულუნ - მეკულუნ – I.10.30 – ხოჯა გაივლ-გამოივლის...
მეკა + ი > 1. მეკი...
2. მიკი...

1. **მეკი**...

ზუღას ჭელუკაფე მეკიტეს - მუკიტეს – ყიფშ. 7.6 – ზღვაში ნავები გადიოდ-გამოდიოდნენ.

შუკაში ორა მეკილუ – ჟღ. 44.15 – კიტრის დრო გა/და/ვიდა...

ღალიში გვერდი მეკილუ - ში... – ჟღ. 25.27 – ღელის ნახევარი რომ გადაიარა.

მეკიდონომტუ - ში, ღალიშ ორთაშა-ნა მეხთეს – ჟღ. 131.14 – რომ გადაჰყავდა, ღელის შუამდე რომ მივიდნენ...

არ კოჩი ცხენითე მეკიტუ – I.15.23 – ერთმა კაცმა ცხენით გაიარა.

ნა-მეკიტუ კოჩი, თითო ქვა გეჩამტუ – II.15.14 – რომ გაივლიდა კაცი, თითო ქვას დასცემდა.

ვახთი მეკილამტუ ოხაჩქუში – II.24.18 – დრო გადიოდა ხვნათესვის.

მიკი...

მიკილაფს გზას – I.6.1 – გაივლის გზას.

აწი ვახთი მიკილუ – I.113.1 – ახლა „დრომ გაიარა" /ვადა გავიდა.

ჯელალიში კუჩხეში წოხლე მიკილუ – I.83.5 – ჯელალის ფეხების წინ გაიარა.

არ მთხა... ხინჯიშენ მიკიტუ - ში... – I.74.24 – ერთი თხა... ხიდზე რომ გადადიოდა,...

მჟუ-ნა დულუნ-კელე მიკიწკედა – I.29.8 – მზე რომ ამოდის იქით რომ გა/და/იხედო.

ქო- ნაწილაკი **მეკა**- წინდებულის წინ, როცა უკანასკნელს თანხმოვანი მოსდევს, უცვლელადაა ან იცვლება **ქა**-დ.

1. **ქომეკა**...

ქინარიშა ქომეკახთეს – II.5.19 – კიდისკენ გავიდნენ.

მა ჰამ დერეს ცხენითე ქომეკაფთა – ყიფშ. 64.29 – მე ამ ღელეს ცხენით გადავალ.

2. **ქამეკა**...

ქო ნაწილაკი შეიძლება შეგვხვდეს შეცვლილი სახითაც:

მამული ქამეკახთუ დივიშ ოხორიშა – ჟღ. 139.13 – მამალი გადავიდა მდევის სახლში.

3. **ქომეკე**... გვაქვს იმ შემთხვევაში, თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ი** ხმოვანი მოსდევს:

მა ჰამ ღალის ქომეკემდონ - და – ჟღ. 131.14 – მე ამ ღელეზე გადამიყვანეო.

ჰაშო დულდაფე თიშა ქომეკეგიხთა - ში ... – ჟღ. 24.22 – ასეთი საქმეები რომ გადაგხდება თავს ...

ქო + მეკა + ო > ქომეკო...

ბიჭის... ბოზოქ ფორტუკალი ქომეკოჯინუ – ჟღ. 122.34 – ბიჭს... გოგომ ფორთოხალი დაანახა.

ქო + მეკა + უ > 1. ქომეკუ...
2. ქომიკუ...

1. **ქომეკუ**...

წკაი-თი დაჩხიის ქომეკუდგიფან – I.140.12 – წყალსაც ცეცხლზე მიადგამენ.

2. **ქომიკუ**...

სივირჯუღი ვუწუმელთ. ია აწი ქომიკულუნ სთველის –I.154.20 – შოშიას ვეძახით. ის ახლა წავა /„გადაივლის“/ შემოდგომაზე.

მოკა-

თანხმოვნების წინ:

დევეფე მოკახთასუნონან – I.5.3 – აქლემები გამოივლიან.

მეკახთუ - მოკახთუ – I.101.4 – გაიარ-გამოიარა.

მოკა + უ > მუკუ...

ბოზოქ გდარი მენდუღუ კოჩის. მაჟუანი ბოზოს უნონ ხოლო გდარი მუკუღას – ჟღ. 65.34 – ქალიშვილმა საჭმელი წაუღო კაცს. მეორე ქალიშვილს უნდა კიდევ წაუღოს საჭმელი.

ხოჯა მიკულუ-მუკულუ – I.10.30 –ხოჯამ გაიარ-გამოიარა.

მოკა + ი > მოკი...

მოკიტა-შ-კულე ათმაჯა კინჩი ნუსთერარე – II.59.21 – რომ გამოივლის მიმინო, ჩიტი გაეთამაშება /„მიეთამაშება“/.

ქო + მოკა + თანხმოვანი > 1. ქომოკა...
2. ქამოკა...

1. **ქომოკა**...

დუზიშა ქომოკახთით – II.65.16 – ვაკეზე გამოდით.

ნცხენი მუშის ქოგეხედუ ბერე. არ ჟურ ჩარა ქომეკახთუ-ქომოკახთუ – ჟღ. 135.33 – თავის ცხენზე შეჯდა ვაჟი. ერთი-ორჯერ გაიარ-გამოიარა.

2. **ქამოკა**...

გზაშა ქამოკავინჭინი – I.56.5 – გზისაკენ რომ გამოვიწიე.

დადი ქამოკახთუ ახმედიში ოხოიშა – I.108.11 – დეიდამ გამოიარა ახმედის სახლში.

ქო + მოკა + ი > ქომოკი...

მაჟურან სახანეფე ქომოკიზდეს – ჟღ. 60.14 – მეორე /სვა/ საინები გამოიწიეს /„ქეგამოიზიდეს“/.

ღნოსი დო ისთერაჭიქ მელეშენ ქომოკიწკედეს – ჟღ. 17.35 – ჭკუა და იღბალმა გაღმიდან გადმოიხედეს.

ეკა-

თანხმოვნის წინ **ეკე**-ს სახითაა:

წკაი ეკებუბამთ – II.62.1 – წყალს გადავასხამთ.

ქო + ეკა + თანხმოვანი > ქეკე...

დაჩხური ქოდობოგზამთ,... კუკუმათე წკარი ქეკებუდგამთ – II.61.34 – ცეცხლს დავანთებთ,... დოქით წყალს /ზედ/ დავუდგამთ.

ეკა + უ > ეკუ...

ჭუკანითე... ჯიბუმან, კრომიცეპლა ეკუბღამან – ყიფშ. 85.15 – ქვაბში... მოხარშავენ, ხახვს კობრს გადააყრიან.

ჲაღი ეკუდუმან – ყიფშ. 87.21 – ერბოს დაადებენ.

ქო + ეკა + უ > ქეკუ...

ლერი, პიპერი ქეკუბღამან, ჯუმორი ქეკუბამან. ჯუმორი ეკუბან-შ-კულე, ... – II.75.5 – ნიორს, პილპილს დააყრიან /გადააყრიან/, ძმარს გადაასხამენ. ძმარს რომ გადაასხამენ, მერე...

ეკო-

ხოფური:

ასკერეფე მთელი ქოგუშიბღენან, ეკულე მუჭო ეკოპკორობა – I.120.18 – მთელი ჯარი (ზედმიწ. ჯარისკაცები) გაფანტულა (ზედმიწ. გაიფანტნენ) ახლა როგორღა შევკრიბო.

ქიმი ხალტუმა ეკოპტანკუპთ – ვინ /ზოგი/ ყავარს ერთმანეთზე დავარტყამთ.

ვიწურ-არქაბული:

საკიზითე /ზიფიი/ თოლის ელუჭაბარე. ვა ძირომს. თოლი ეკოფალერის ვა აშქუინენ – II.59.20 – სიბნელით თვალები დაეხუჭება. თვალდახუჭულს /„თვალებდაფარებულს“/ არ ეშინია. შდრ.: თოლი ოკობდვა – II.140.10 – თვალს დავხუჭავ /„ერთმანეთზე დავადებ“/.

ოკო-

თანხმოვნების წინ ყველგან **ოკო**- გვაქვს:

დაჰა სქანიკალა ებბედი ვარ ოკოვობურ-ჲა – I.56.7 – მეტად შენ აღარასოდეს აღარ წაგეკიდები.

მთელი კოჭეფე ოკოიბღათ – I.111.9 – მთელი ხალხი შევიკრიბოთ /ერთად/.

ჭკონი კითეფე ოკოპკიდით – I.129.4 – ნეკები ერთმანეთს გადავაჭდეთ.

მთელი ოკოკიელი-ნა ტეს... – I.40.6 – ყველა ერთმანეთზე გადაბმული რომ იყო (იყვნენ) წიწილები...

ტახეი ბაბაწა ოკომცხუს – იჩალიშეს – I.104.13 – გატეხილი დედოფალას ერთმანეთთან მიწებებაზე წვალობდნენ.

აჲა სირთეფექ ოკორთუფან კახეთი დაღისტანიშენ – I.29.16 – ეს გორაკები ერთმანეთისაგან გამოჰყოფენ კახეთსა და დაღისტანს.

ხეეფე ოკოტკვაცინაპტუ – I.70.3 – ტაშს უკრავდა /„ხელებს ერთმანეთზე ატკაცუნებდა“/.

კოჩეფექ ოკოფურჩულუს ქოგიოჭკეს – I.46.25 – კაცებმა ერთმანეთში გადაფურჩულება დაიწყეს.

ე-ნა ოკოპჭკადი ფაცხას, ქოდინჯირით – I.111.1 – „ერთმანეთს რომ მივაჭედე ფაცხა, აქ დაწექით.

ჟურ დღას კაინობათენ ქიმოლიკალავა ოკომიხუნაფუ – I.163.33 – ორ დღეს სიკეთით ქმართან ერთად არ ვმჯდარვარ.

აწი ოკობობღარე, კიშის პჭკომარე – II.24.34 – ახლა მოვაგროვებ /მოსავალს/, ზამთარში ვჭამ.

დიდო კოჩი არ ჲერის ოკოდგინან დო ოკობუნან – ჟღ. 98.4 – ბევრი ხალხი ერთ ადგილას /ერთად/ დგას და ერთმანეთს ეჩხუბება.

ბიტით ოკოკათერი – II.86.2 – მივდიოდით ერთად თავმოყრილი.

ჯოღორი დოხროცქუდორენ დო ხვალა თომა დო ცილი ოკოძინ? – ჟღ. 27.17 – ძაღლი მომკვდარა და მხოლოდ ბეწვი და ძვალი დევს ერთად.

ოკო + ო > ოკო...

ხელკიქ ფარა ოკობღუ – I.56.16 – ხელკიმ ფული შეაგროვა.

ოკო + უ > 1. ოკუ...

2. უკუ...

1. **ოკუ**...

ცუჯის თოკი ოკუკიუფან – I.136.34 – ყურზე თოკს მიაბამენ ერთმანეთზე.

ხოჯაქ სუმის ოკურთამს – ჟღ. 117.11 – ხოჯამ სამს გაუყო.

კუდელი ჩქიმიში თომას ხე ოკუსვა-ში ... – ჟღ. 122.4 – ჩემი კუდის თმას ხელს რომ გადავუსვამ.

ბერეს ქვათე თი ოკუტახუმტუ – ჟღ. 37.10 – ბიჭს ქვით თავს უტეხდა.

სულთან-სულეიმანიქ მუში ღნოსაი კოჩეფეს ოკუჯოხუ – ჟღ. 18.21 – სულთან-სელიმმა თავის ჭკვიან კაცებს დაუძახა /ერთად/.

2. **უკუ**...

ბერექ წკინტალი დო ლაკოტი უკუკიდინაპტუ – I.120.32 – ბავშვმა კნუტი და ლეკვი ერთმანეთს წაჰკიდა.

ხეეფე უკუკიი-ა – I.14.20 – ხელები შეუკარიო /„მიაკარი ერთმანეთზე“/.

ართიქათის უკუსვერენ – ყიფშ. 17.30 – ერთმანეთისათვის წაუსვამს.

მაჟუანიქ ვა უკუწილუ – I.84.18 – მეორემ არ უწილადა /ერთმანეთს/.

ოკო + ი > 1. ოკი...

2. უკუი...

1. **ოკი**...

მუნდეს ოკიბღასუნონ – ყიფშ. 1.7 – როდის უნდა შეიკრიბონ.

ბიჭეფექ ოკითქვეს – ჟღ. 114.13 – ბიჭებმა ერთმანეთში თქვეს.

ირი ხოლო ოკიკათეს – ჟღ. 27.9 – ყველამ თავი მოიყარა.

ჰეშო ოკიპარამითეს – ჟღ. 103.25 – ასე მოილაპარაკეს.

დოხედეს ოკირთამან – ჟღ. 117.10 – დასხდნენ, იყოფდენ /ერთმანეთში/.

დიცეფექ ჰანი ოკისინაფამან – II.38.3 – დევები ახლა ერთმანეთში ფიქრობენ /მსჯელობენ/.

ჟუმ-სუმ კოჩიკალა ისინაპამტა-ში, მელე-მოლე ოკიწკედეს – ორ-სამ კაცთან რომ ლაპარაკობდე, იქით-აქეთ იყურებოდე.

ოკო + ი → ოკი...

ოკიკათეს, მენდახთეს – II.133.8 – მოიყარეს /ერთად/ თავი და წავიდნენ.

ჰინი ოკიილერან – ყიფშ. 81.17 – ისინი /ერთმანეთს/ კლავენ.

2. **უკუი**...

წკარი-ნა არ მერის უკუიბღენ – I.123.18 – წყალი რომ ერთ ადგილას დაგროვდება /ერთად/.

სუმ-სუმ თანე დიმჭკუ უკუიკათეს – I.60.8 – სამ-სამმა ცალმა ჭიანჭველამ შეიყარა ერთად თავი.

ოკო + ა > 1. ოკვა...
2. ოკა...

1. **ოკვა**...

შეითანი კათაა მილეთიკალა ოკვაკიდეენ – I.25.15 – ეშმაკი ყოველ კაცს წაჰკიდებია.

არ კოჩი ჩქიმიკალა ოკვაკიდუ. მან-თი ოკვარაკიდი – I.55.31 – ერთი კაცი მე წამეკიდა, მეც წავეკიდე.

ო-კიდ- ფუძესთან ორგვარ ფორმას ვიღებთ **ოკო**- პრევერბის დართვით: ოკვაკიდი და ოკვა**რა**კიდი, ოკვაკიდუ და ოკვა**რა**კიდუ. სხვა ზმნებთან ეს ჩანართი **რა**- არ გვხვდება.

ვა ოკვატახუ – I.55.1 – ვერ გადატეხა /ცოცხი/.

2. **ოკა**...

ჰათეფე ნენათე ოკაკიდეს – II.44.12 – ესენი სიტყვით წაიკიდდნენ...

ღნოსი დო ისთერაჭი ოკაკიდეს – ჟღ. 18.34 – გონება და იღბალი წაეკიდნენ ერთმანეთს.

ქო + ოკო + თანხმოვანი > 1. ქოკო...
2. ქაოკო...
3. ქაკო...

1. **ქოკო**...

მაჟუანეფე-თი ქოკოობღი არ მეის – I.139.5 – დანარჩენებიც შევაგროვე ერთ ადგილას.

თოლეფე ქოკოდუ – I.38.36 – თვალები დახუჭა /„ერთმანეთზე დადო“/.

კათთაიქ ხე ქოკოდვით – I.49.16 – ყველამ ხელები ერთმანეთს დაადეთ.

თხიიში ბიგაფე ქამეკვათუფან... ქოკონდრიკუფან დო ქოკოკიუ-ფან – I.149.17 – თხილის წნელებს მოჭრიან ...გადადრეკენ და ერთმანეთს გადააკრავენ.

ბაგენიში თუდე ქოკობობღამთ – II.25.32 – ნალიის ქვეშ „დავყრით ერთად" /შევაგროვებო/.

ოთხო კოჩი ქოკომკათეს – II.27.19 – ოთხი კაცი შემომიერთეს.

ფავრეფე-ნა დიბღუ, ქოკოქოსუ – ყიფშ. 59.18 – ფოთლები რომ დაიყარა, ერთად მოხვეტა.

ჰამუს ბოზო ჩქიმი ქომებჩი! არ ქოკოჭარით, დუღუნი დუხენით – ჟღ. 50.20 – ამას ჩემი ქალიშვილი მივეცი! გადაწერეთ და ქორწილი მოუწყვეთ!

2. **ქაოკო**...

ქაოკოხუფს-და ბაბა მუშიქ აქთი – I.126.22 – დაარღვევს /„ერთმანეთისაგან დახსნის"/ მამამისი აქტს.

3. **ქაკო**...

ორთა ძეის ქაკოპკვათი – I.97.28 – შუა ადგილას გადავჭერი.

ფარა ქომომჩი, გვერდი ქაგორთუფ – I.99.28 – ფული მომეცი, ნახევარს გაგიყოფ.

ბაბაწა ქაკოსთუ – I.104.10 – დედოფალა გაგლიჯა /შუაზე/.

კითეფე ქაკოპწკიფთ – I.129.6 – თითებს გავხსნით /ერთმანეთისაგან/.

ბერეფე ქაკოვუწკინი – I.89.20 – ბავშვები გავაშველე /ერთმანეთისაგან/.

ორთას ქაკოხერხუფან ხეზაითენ – I.148.7 – შუაზე გადახერხავენ ხერხით.

ქო + ოკო + უ > 1. ქოკუ...
2. ქუკუ...
3. ქაკუ...

1. **ქოკუ**...

კუჩხეფე ცხენის ქოკუწკეს – II.44.30 – ფეხები ცხენს აუხსნეს.

კოჩეფექ ქოკუწკვეს – ყიფშ. 28.29 – კაცებმა გააშველეს.

მთელი ხოლოს ქოკუჯოხუ – ჟღ. 26.22 – ყველას /ერთად/ დაუძახა.

2. **ქუკუ**...

ხე ქუკუკიელეენ – I.14.21 – ხელები შეუკრავს.

ცხუნეი ლაზუტის ცუჯეფე ქუკუკირუფან – I.149.12 – გარჩეულ სიმინდს „ყურებს" შეუკრავენ.

3. **ქაკუ**...

ფატიჯანის ქორბა ქაკუჭკირუფან – I.139.26 – ბადრიჯანს „მუცელს" გადაუჭრიან.

ქო + ოკო + ი > 1. ქოკუი...
2. ქუკუი...
3. ქოკი....
4. ქუკი...

1. **ქოკუი**...

დიდილეფე არ Მერის ქოკუიბღეს – ყიფშ. 6.1 – უფროსები ერთ ადგილას შეიკრიბნენ.

2. **ქუკუი**...

კოჩეფე ქუკუიბღეს – I.83.31 – კაცები შეიკრიბნენ /ერთად/.

3. **ქოკი**...

არ Მერის ქოკიბღეს – ყიფშ. 5.15 – ერთ ადგილას შეიყარნენ.

ნოდერი ქოკიბღუ-ში ... – ჟღ. 8.9 – ნადი რომ შეიკრიბა.

ქოკიკათეს დო ულუნან – II.35.15 – შეიკრიბნენ და მიდიან.

ოკობიპარამითათენ, დოგიწუმეთ. ჰათეფე ქოკიპარამითეს – ჟღ. 49.21 – ერთად მოვილაპარაკოთ, გეტყვით, ამათ მოილაპარაკეს.

4. **ქუკი**...

სარაის ქუკიბღეს – ყიფშ. 15.26 – სარაიაში შეიყარნენ.

ქო + ოკო + ა – ქოკა...

ჰე კონქშეფე მუთეფეშიკალა ქოკაკიდეს – ჟღ. 140.16 – ამ თავიანთ მეზობლებს წაეკიდნენ.

გოკო-

ერთადერთი შემთხვევაა ტექსტების მიხედვით:

ტახტივანი-თი გოკიხუ – ყიფშ. 84.29 – ტახტიც დაიშალა. იგივე უნდა იყოს, რაც ოკიხუ: ერზერუმი ოკიხუ-სი არხავეთი ოკიხუ – ყიფშ. 73.28. ერზრუმი რომ დაინგრა, არქაბიც დაინგრა.

ჭანურში, ისევე როგორც მეგრულში, გამოიყოფა **კა**-იან წინდებულთა წყება, რომელიც უკან ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს.

მეკა-2

იხმარება იშვიათად

ცხენის ქომიკიხუნუ ემ კოჩიქ – II.15.25 – ცხენზე შემოისვა /უკან/ ამ კაცმა.

მოკა-2

თანხმოვნის წინ:

კოჩი ჩქიმი მოკამდგინუ პწოფხარე – ჟღ. 36.18 – კაცს ჩემს მომხრედ ვსახავ.

მოკატკობინერ, მოკატკობინერი სიჯა ნოღამისაშა მოდონამან – ჟღ. 30.7 – მალვა-მალვით /უკან-უკან/ სიძე პატარძალთან მოჰყავთ.

თუ თანხმოვანი პრეფიქსია და მას **ო** ხმოვანი მოსდევს, **მოკა**-ს ბოლო ხმოვანი ასიმილაციით იქცევა **მოკო**-დ.

მა ჰამ დერეს ცხენითე ქომეკაფთა დო ნგერი ცხენი მოკობოშქვარე – ყიფშ. 64.29 – მე ამ ღელეზე ცხენით გადავალ და ცხენს უკან გამოვუშვებ.

ასევე **მოკო**-ს სახითაა წინდებული:

მოკობიწკი ტუტეღი – II.79.14 – მოვიხსენი /უკნიდან/ თოფი.

მოკა + უ > 1. მოკუ...
2. მუკუ...

1. **მოკუ**...

ბიჭეფეს კაპულას მოკუდგინ – II.66.24 – ბიჭებს ზურგს უკან უდგას.

ქერვანჯეფეს ცხენის მოკუხედუ – ყიფშ. 11.3 – მეაქლემეებს ცხენზე უჯდა /უკან/.

2. **მოკა + უ > მუკუ**...

მჟუა-ნა დულუნ-კელენი სემთიშენ მუკუთუტუ ჭიტა დაღი დო სირთი – I.29.24 – მზე რომ ამოდის იმ მხრიდან ფარავდა /მოფარებული იყო უკნიდან/ პატარა ტყე და გორაკი.

ბაბა მუშიში კაპულას მუკუტკობუტუ – I.107.3 – მამამისის ზურგს ეფარებოდა /უკან/.

ჯას მუკუტკობუტუ – I.100.10 – ხეს ეფარებოდა /უკან/.

ქო-მოკა + უ > ქომუკუ...

თილქი არ დიდი ქიუთუღის ქომუკუტკობუ – I.45.9 – მელა ერთ დიდ ჯირკს ამოეფარა /უკან/.

ეკა-2

თანხმოვნის წინ:

ხოჯა ეკაჭიშუ ჰემუს – II.32.37 – ხოჯა დაეწია /უკან/ მას... მეტი მაგალითი ტექსტებში არ არის.

ათინურში თანხმოვანი პრეფიქსის წინ, თუ მას ხმოვანი /ო/ მოსდევს, **ეკე**-ს სახით გვხვდება:

მა ხოჯი გოწვაონარ, სი საფანი ქოდიქაჩი. თასი მე ეკებორგარ" – II.116.28 – მე ხარს გავუძღვები, შენ სახნისი დაიჭირე. თესლს მე „დავრგავ" /უკან/.

ეკა + ო > ეკო...

ოდორეში მორდერის ბერეფექ მკას ქოჯიდუმან... [ორუბას] ინჩვირამან დო ვარ დვაშქვერან. ჰიმუქ ჯინ ეკოზდამს – ყიფშ. 87.4 – დიდ გოგრას ბავშვები წელზე /უკან/ დაიდებენ... მდინარეში ცურაობენ და არ იხრჩობიან. ის ზევით ეზიდება.

ბოზოს ეკოწკენ გერიდენ – II.38.38 – გოგოს უყურებს უკნიდან.

ეკა + უ > ეკუ...

დელი ონუ, ნოსი ვარ ეკუზდამს – ყიფშ. 81.3 – გიჟია, ჭკუა არ მოსდევს /უკან/.

ბაბა ნიში კატირი ეკუკორეს – II.132.10 – მამამისს ჯორი მიაბეს /უკან/.

ეკა + ი > ეკი...

ეკიკიდუ ონჯირე მუში – II.43.11 – აიკიდა თავისი საწოლი /ზურგზე/...

თი დიბონი, ნთხოზერეფე ეკიტკოჩი – II.85.30 – თავი დაიბანე, ნაწნავები გადაიყარე /უკან, ზურგზე/.

გეიდე ეკიწკედეს– შ-კულე – II.40.20 – უკან რომ მოიხედეს, შემდეგ...

უკაჩხე ეკიწკედე – შ-კულე – ჟღ. 123.31 – უკან რომ მოიხედეს...

ქო- ნაწილაკის ხმოვანი **ეკა-** პრევერბის წინ ემსგავსება პრევერბისეულ **ე**-ს:

ქო + ეკა-უ > ქეკუ...

ბიჭიქ ბოზო ეჭოფუ დო ფადიშაის ბიჭის გეიდენ ქეკუხუნუ – II.38.35 – ბიჭმა გოგო აიყვანა და ფადიშაჰის ბიჭს უკან დაუსვა.

ქო + ეკა + ი > ქეკი...

ჰემუს კაზუღი გოხუნუ დო ქეკიტკოჩუ – ქჩინი – ჟღ. 89.28 – მას პალო გაუყარა და /უკან/ მოიგდო დედაბერი.

ამრიგად, ჭანურში მნიშვნელობის მიხედვით, **-კა-** || **-კო-** დართულ რთულ წინდებულთა შემდეგი წყებები განირჩევა:

1. **მეკა-**, **მოკა-**, **ეკა-** წინდებულებით გადმოიცემა ქართულის **გადა-**/**გადმო-**/ წინდებულის შესატყვისი მნიშვნელობა. ეს მნიშვნელობა საერთოა სამივე წინდებულისათვის და მისი წყარო რთული წინდებულის მეორე ნაწილია. განსხვავებულ ელფერს, მნიშვნელობის მხრივ, აძლევს I ნაწილი **მე-**, **მო-**, **ე-**.

2. გარეგნულად პირველ წყებას ემთხვევა მეორე წყება: **მეკა-**, **მოკა-**, **ეკა-**, რომლებიც მნიშვნელობით უკავშირდებიან **უკან** სიტყვას და როგორც არნ. ჩიქობავა აღნიშნავს, დამოუკიდებელია I წყების წინდებულებისაგან.[1] აქაც განმასხვავებელი მნიშვნელობის წყარო წინდებულის პირველი ნაწილია.

3. მესამე წყებას უნდა ქმნიდეს **ეკო-** და **ოკო-** წინდებულები. მათთვის საერთო მნიშვნელობა არის ის, რომ აღნიშნავენ ერთად, ერთმანეთზე, ერთმანეთისაგან დაშორებით მოქმედებას, ან ადგილსა და მიმართულებას. ეს წყება პირველი ორი წყებისაგან იმითაც გამოირჩევა, რომ მეორე შემადგენელ ნაწილად **-კო-** გამოიყოფა და არა **-კა-**.

წა- დართული რთული წინდებულები

მეწა-

მეწა + უ > მეწუ...

ნჯაშენ მეწუკაპუ – ჟღ. 95.27 – ხიდან ჩამოხტა.

ქო + მეწა + უ > ქომეწუ...

არაბაშენ ქომეწუკაპუდორენ – II.11.30 – ურმიდან ჩამომხტარა.

მთუთი არ ქომეწუკაპუ ნჯაშენ დო კატუ-თი... ქომეწუკაპუ – ყიფშ. 37.26 – დათვი ერთი ჩამოხტა ხიდან და კატაც... ჩამოხტა.

მეწა- უნდა იყოს თავდაპირველი სახით /შდრ. **ეწა-**, **გეწა-**, **გეწო-**.../.

---

[1] არნ. ჩიქობავა. – „მორფ. შენიშვნები", გვ. 158.

მნიშვნელობა ზევიდან ქვევით მიმართულების ჩვენება არის. მნიშვნელობით ქართულს შეესატყვისება ჩამო-.

ეწა-

თანხმოვნის წინ:

კუდელი მონდრიკელი /ეწანდრიკელი/ აყვენ – I.164.22 – კუდი „მოდრეკილი“ /მოღუნული/ /ადრეკილი/ ექნება /მამლებს/.

კოლეფე ეწაცხონტინეი – ეწაცხონტინეი ნიმტენან – I. – კალიები /ა/ხტუნვა- /ა/ხტუნვით მირბიან.

ემ ვახთის კოლი ეწაცხონტეენ – I.118.10 – ამ დროს კალია ამხტარა.

მთუთი თუდელე ეწახენ დო ჩუმეს... მსქვერიში ბერეფე ჟინდოლე ოხორი მუშის მოლახენ – ჟღ. 57.35 – დათვი ქვევით ზის და ელოდება... შვლის ნუკრები ზევით თავიანთ სახლში სხედან.

დადასტურებულია თანხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ **ეწო**-ს სახითაც:

სევდა ჩქიმის მუფერ ნამსქუნ ჩიკოს ეწოდგინალი – ყიფშ. 44.21 – ჩემს სატრფოს როგორ შვენის ჭინკას დასადგამი.

ეწა > **ეწე**-ს თანხმოვნის წინ, თუ ეს თანხმოვანი პრეფიქსია რომელიმე ხმოვნითურთ:

სარღა ეწებუდგამთ დო დომცორუმთ – II.61.27 – გობს დავუდგამთ ქვეშ და გავცრით.

ფუჯეფეს ეწებურჩა-ქი – II.25.28 – ძროხებს დავუგებ ქვეშ /გვიმრას/.

ეწა + ო > ეწო...

კულანიქ მხუჯი ეწოზდუ – 178.1 – ქალიშვილმა მხარი აიჩეჩა /„აზიდა“/.

ოხორჯაქ თი ეწოზდუ – I.48.28 – ქალმა თავი ასწია /„აზიდა“/.

დინგი ეწოლაფს: ე-ნა ეწოლას, წკაი ქანიყოენ – I.138.23 – „დინგი“ ავარდება: ის რომ ავარდება, წყალი მიჰყვება.

ე-ნა თქვას ნენა, ვა იყვას-ნა, მანიშა ხოლო ყურაფს დო ეწოლაფს – I.77.24 – ის რომ იტყვის სიტყვას, ის რომ არ შესრულდეს, მაშინვე ყვირის და ავარდება.

ხოჯას ეწოწკენ თუდენდო – I.122.16 – ხოჯას უყურებს ქვევიდან /ზევით/.

ეწა + უ > 1. ეწუ...

2. იწუ...

1. **ეწუ**...

ბერე ეწუკაპუ დო დანთხუ – ჟღ. 18.10 – ბიჭი ახტა და დახტა.

კიშის ფუჯეფეს ეწურჩამან – II.60.15 – ზამთარში ძროხებს უფენენ /ქვეშ/.

თუდე ჯა ეწუძინ – II.58.15 – ქვევით ხე უდევს.

2. **იწუ**...

თუდე-თი არ ჯოღოი იწუხეტუ – I.27.11 – ქვეშაც /ხურმის/ ერთი ძაღლი ეჯდა.

ეწა + ი > 1. ეწი...

2. იწი...

1. **ეწი**...

გუდა ეწიბუ დო ქვაში თიშა ქეიღუ – II.134.22 – გუდა აიკიდა და ქვაზე აიტანა /ჩიტმა/.

ნაკაპუ ნცხენი. ნცხენი ეწიტკოჩუ – ჟღ. 96.6 – მიახტა ცხენს. ცხენი დაეცა /ახტა/.

დიდი ნჯას ეწიწკედუ – ჟღ. 141.24 – დიდ ხეს ახედა.

ბადიქ ჰემთი ეწიწკედუ-ში, კუჭურინა ჭერის გეხეტუ – ჟღ. 60.23 – ბებერმა რომ აიხედა, კუჭურინა ჭერზე იჯდა.

2. **იწი**...

ცაკელე იწიწკედუ – I.35.23 – ცისაკენ აიხედა.

ქო + ეწა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი /ი/...

თუდელე საღრა ქეწემიქაჩით – II.40.29 – ქვეშ გობი დამიჭირეთ.

ქო + ეწა > 1. ქოწუ...

2. ქეწუ...

3. ქიწუ...

1. **ქოწუ**...

ჰემ-თი ბეშლუღი-თი ქოწუღუ ნოღამისას – ჟღ. 15.25 – თან ბეშლუღიც აართვა პატარძალს.

2. **ქეწუ**...

კუკუმა წკაის ქეწუდგუ – II.37.26 – დოქი წყალს შეუყენა.

ჟინდოლენ ლუქუნა მოდაომუნ, წკაი თუდე ქეწუსქიდუნ – II.74.35 – ზევიდან სანთელი მოადგება, წყალი ქვეშ დარჩება.

ეჩ-ეჩდოვით მარქვალი ქეწუდუმელან /ქეგიუდუმელან/ – I.164.8 – ოც-ოცდაათ კვერცხს დაუდებენ /ქვეშ ქათამს/.

3. **ქიწუ**...

თილქიქ ბერე... ოხორჯაში თუდე ქიწუხუნუ – I.36.2 – მელამ ვაჟი... ქალის ქვეშ დაუსვა...

ქო + ეწა + ი > 1. ქოწი...

2. ქეწი...

1. **ქოწი**...

ერთადერთი მაგალითი დასტურდება:

არ ემთუმანის ქოწიმჯღონი დო უჩვი {გურუნი} – II.8.30 – /ერთ/ აღმართზე წაიმძღვარე და გადენე ვირი.

2. **ქეწი**...

კოპალი ნეკნა თუდე ქეწიდუ – ყიფშ. 77.30 – კომბალი კარქვეშ დაიდო.

ენწა-ს მნიშვნელობა არის:

1. რისამე ქვეშ ადგილისა და მიმართულების ჩვენება;

2. საპირისპირო – ქვევიდან ზევით მიმართულების ჩვენება.

გენწა-

თანხმოვნის წინ:

თუდელე არ გუგუმი გენწადგუნ – II.129.11 – ქვეშ სპილენძის დოქი აქვს დადგმული.

გენწა + ო > გენწო...

ხაროს თუდე კარიკი გენწობუნ – II.61.19 – ხაროს ქვეშ „კარიკი" არის დაკიდებული.

ქომოლიქ სკურაჩითე ჩხინდი გენწოკვათუ – ჟღ. 42.2 – ქმარმა სამართებლით ცხვირი ჩამოჰკვეთა.

უჯი გენწოკვათუ – იქვე – ყური ჩამოკვეთა.

გენწა + უ > გენწუ-

ბერე სერენდიში ფსკალას გეხეტუ დო გენწუკაპუ – II.72.8 – ბიჭი სასიმინდე კიბეზე იჯდა და ჩამოხტა.

გენწა + ი > გენწი...

ოჩლიქ გენწიწკედუ – ჟღ. 39.27 – ოჩლიმ დაიხედა /შარვალზე/.

ქო-გენწა-ო > ქოგენწო.

სიჯას... პატი ქოდაწონუ, თოლეფე, ქაკუთუ, ჩარბეფე ქოგენწოკიდუ – ჟღ. 25.7 – სიძეს ეწყინა /არ მოეწონა/, თვალები დახუჭა, ტუჩები ჩამოჰკიდა და...

გენწა-ს მნიშვნელობა:

1. ჩვეულებრივ, უჩვენებს ზევიდან ქვევით მიმართულებას.

2. აგრეთვე, უჩვენებს რისამე ქვეშ ადგილს ან ქვეშისაკენ მიმართულებას და ემთხვევა **ენწა**-ს პირველი მნიშვნელობით.

გონწა-

თანხმოვნის წინ:

1. **გონწა**...

ია კოკალენციითენ გონწაკიდერი გიდელი – I.109.20 – იმ კაუჭზე ჩამოკიდებული გიდელი.

აღნე ძიომელის ოცადუშენი გონწაუღი – I.14.37 – ახლნანახს გამოსაცდელად გამოვართვი.

გჲოჭკუ ხეში გონწამალუს – ჟღ. 106.28 – დაიწყო ხელის ჩამორთმევა.

ხარჯი-თი ვა გონწაგიმეს – I.26.12 – გადსახადსაც არ გამოგართმევს.

ზოგჯერ ხოფურში და ვიწურ-არქაბულში, ჩვეულებრივ, **გონწა > გონწო**-ს, თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი რომელიმე ხმოვნითურთ:

კარდალა კერმულის გოწოვოკიდაფთ – I.147.35 – ქვაბს ჯაჭვზე ჩამოვკიდებთ.

ბაბა შქიმი ფარა გოწოუღი – II.107.12 – მამაჩემს ფული გამოვართვი.

არ კოჩიქ ტასი გოწომიღუ – ყიფშ. 60.35 – ერთმა კაცმა თესლი წამართვა.

ორძუ გოწობუსთვინამთ – ჟღ. 75.32 – სკამს გამოვაძრობთ /ფეხებქვეშ/.

ხეს-ნა მიღუტუ, შერეფე გოწომიღეს – ჟღ. 67.2 – ხელში რომ მქონდა, რამეები წამართვეს.

დაჰუდიქ კაზი გოწომიონუ – ჟღ. 74.7 – ებრაელმა ბატი გამომართვა.

გოწა-ო > გოწო...

დემირიში ზენჯირი ონგორეს გედვალერი გოწობუნ – I.147.33 – რკინის ჯაჭვი კოჭზე" დადებული, ჩამოკიდებული არის.

დაჩხიიში ჟინ გოწოკიდაფან – I.156.9 – ცეცხლის თავზე ჩამოჰკიდებენ.

კოჩეფე გოწოკიდა გინონ – I.24.23 – კაცები გინდა წაჰკიდო /ერთმანეთს/.

კერემული ჰერის გოწობუნ – II.73.29 – ჯაჭვი ჰერზე არის ჩამოკიდებული.

უკულე ჰემ კოჩის კითხუ, ე-ნა გოწობუტუ – II.18.17 – შემდეგ იმ კაცს ჰკითხა, ჩამოკიდებული რომ იყო.

გოწა + უ > 1. გოწუ...

2. გუწუ...

1. **გოწუ**...

ხოჯაქ.. საათი-თი გოწუღუ – II.8.13 – ხოჯამ... საათიც გამოართვა.

ორძუ გოწუსთვინუ – ჟღ. 75.36 – სკამი გამოაძრო.

ირის ხე გოწუმერტუ – ჟღ. 106.24 – ყველას ხელს ართმევდა /„ჩამოართმევდა"/.

დაჰუდიქ ბერეს გოწუღუ კაზი – ჟღ. 74.5 – ებრაელმა ბავშვს გამოართვა ბატი.

ბერე მონადირექ გოწუმონუ მგერის – ჟღ. 81.36 – ბავშვი მონადირემ წაართვა მგელს.

2. **გუწუ**...

ჯას გოწოკიდაფან, თუდე ქვა გუწუკიდაფან – I.166.15 – ხეზე ჩამოჰკიდებენ, ქვევით ქვას ჩამოუკიდებენ.

ხოჯაქ არ კოჩის ფარა გუწუღერეტუ – I.4.31 – ხოჯას ერთი კაცისათვის ფული გამოურთმევია.

ქერემიდი ხეშენ-ხეშა გუწუღეს – I.146.14 – კრამიტი „ხელიდან ხელში" გამოართვეს.

მელენდონი სემთის სინორი გუწუძინ – სირთეფე – I.29.14 – გაღმა მხარეს საზღვარი ჩასდევს ... მთები.

გოწა + ი > გოწი...

დიდო გური მუხთუ დო მიწუ-ქი გოწითორი! – ძალიან გული მოუვიდა და მითხრა, რომ ჩამოეთრიეო.

გოწიტკოჩუ, ქოდობედუ – ჟღ. 93.5 – ჩამოხტა /ცხენიდან/, დაჯდა.

გოწო + ა > გოწვა...

კოჩის ჰემ ულალუპტეენ, ჰემ გოწვაკიდეტეენ – I.97.3 – კაცს თან უყეფდა თურმე, თან წაჰკიდებია.

ვა გოწვაყონუ ყვაოჯის – I.37.8 – ვერ წაართვა ყვავს.

ქო + გოწა + თანხმოვანი > ქაგოწა...

ცხენიში ყალის ქაგოწავიკიდი – I.91.34 – ცხენის ყელზე ჩამოვეკიდე.

ქაგოწამიღი ადა მსვა – I.33.2 – გამომართვი /„ქეჩამომართვი“/ ეს ფრთა.

სრაფი ქაგოწამიმელან – I.98.21 – ჯარიმას მახდევინებენ /ქეგამომართმევენ/.

ყვაოჯიქ მონჭვა დო ჭუჭულეფე ქაგოწამიყონუ – I.37.23 – ყვავმა კრუხი და წიწილები წამართვა.

მუსტაფას არ ავჯი ჯოღორი ქაგოწაუყონით – I.96.15 – მუსტაფას ერთი ავი ძაღლი წავართვით.

ქო + გოწო + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი /ო/ > **ქოგოწო**...

არ კერემულის ქოგოწომოკიდით – II.40.27 – ერთი ჯაჭვზე ჩამომკიდეთ.

მთელი ქოგოწობუღამ – II.12.3 – ყველაფერს წავართმევ.

ქო + გოწა + ო > ქოგოწო...

ქოგოწოკიდეს – II.40.35 – ჩამოჰკიდეს.

ქო + გოწა + უ > ქაგუწუ...

ქაგუწუღუ კარდალა – I.11.27 – გამოართვა ქვაბი.

ახმედიქ მჭკიდი დო ყვალი ქაგუწუღუ – I.103.27 – ახმედმა მჭადი და ყველი გამოართვა.

აღნე ძიომელის-თი ფაა ქაგუწუღეენ – I.14.13 – ახლად დანახულისათვისაც ფული გამოურთმევია.

მთელი ალთუნეფე ქაგუწუღეს – I.57.15 – მთელი „ოქროები“ წაართვეს.

რუსიქ ქაგუწუღუ მთელი – I.119.30 – რუსმა წაართვა ყველაფერი.

მუში ცხენი იჩინერეტუ დო ქაგუწუყონერეტუ – I.92.17 – თავისი ცხენი უცნია და წაურთმევია.

ბულდუჯინი ქაგუწუყონუ – I.80.1 – მტრედი წაართვა /ძაღლს/.

ჰო + გოწა + უ > ჰაგუ?...

მანძაგეე ჩქინის არ კარდალა ჰაგუწუღი – I.11.26 – ჩვენს მეზობელს ერთი ქვაბი გამოართვი.

ქო + გოწო + ა > ქოგოწვა...

თაფუთის ქოგოწვაკიდეს – I.136.30 – კუბოში წაიკიდნენ /ბავშვები/.

ჲოწო- მიუთითებს მიმართულებას ზევიდან ქვევით. ხშირად იგი მიმართულებას არ გამოხატავს. მაშინაც ქართულად **ჩამო-** ან **წა-** წინდებულებით გადმოიცემა.

არნ. ჩიქობავას სპეციალურად აქვს განხილული ჭანურის **წა-**ს შემცველი წინდებულები თავის წერილში „წარ პრევერბის მნიშვნელობისათვის ქართულში"[1]:

ამ წერილის მიხედვით:

წა-ს შემცველ რთულ წინდებულებს ჭანურში ორგვარი მნიშვნელობა აქვს /დამოუკიდებლად არ გვხვდება/:

1. ქვეშ ზმნისართის მნიშვნელობა;

2. წინ ზმნისართის მნიშვნელობა.

წა- დართული წინდებულები წინ ზმნისართის მნიშვნელოით შესაძლებელია 1. იგივე იყოს, რაც **წა-**იანი წინდებულები ქვეშ ზმნისართის მნიშვნელობით არის. 2. შესაძლებელია **წინ** სიტყვას უკავშირდებოდეს. 3. ანდა ესენი – /**წა-**პრევერბი ორივე მნიშვნელობით და **წინ** და **წა-ლე** ზმნისართები/ აფხაზურს უკავშირდებოდეს.

განვიხილოთ ჭანურის **წა-** დართული წინდებულები წინ ზმნისართის მნიშვნელობით.

მეწა-

იშვიათად ხმარებული წინდებულია.

გერმას მგერიქ ლეტა დონთხორუ, ქომეშახედუ... კატუ ნაკაპუ მგეიში თოლის. მგეი მიფხოს-და-დო მეწუკაპუ – ჟღ. 95. 22 – მგელმა მიწა გათხარა, შინ შეჯდა... კატა დაახტა მგელს თვალზე. მგელი – შემჭამსო და – გადმოხტა /წინ შიგნიდან/.

კალივიშენ გერი ქომეწუკაპუ – ყიფშ. 37.20 – კარვიდან ისევ გამოხტა /წინ/.

მოწა-

აგრეთვე, იშვიათად გვხვდება.

ტახტავანიში თუდენდო ქომეშკახტუ... მოწუკაპუ-ს – ყიფშ. 84.29 – ტახტრევნის ქვეშ შევიდა... რომ გამოხტა...

ეწა-[2]

ასევე იშვიათია **ეწა-** წინდებულიც.

ხოფური:

ბაბა ჩქიმიქ ეწამიქაჩუ დო ხექიმიშა მენდამიყონუ – I.93.5 – მამაჩემმა წამიძღვანა /წინ/ და ექიმთან წამიყვანა.

ეწაკაპინერი დულია ვარ ივენ – ჟღ. 28.25 – აჩქარებული /„წინ წამხტარი"/ საქმე არ შეიძლება.

თუ წინდებულის მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია და მას **ი** ხმოვანი მოსდევს, წინდებულის ბოლო ხმოვანი იცვლება **ე**-დ.

---

[1] ენიმკის მოამბე, ტ. 1, 1937.

დუნდას მინთხა ეწემილასენ, პჭკომარე – ყიფშ. 36.21 – ქვეყანაზე ვინც წინ გადამივლის, შევჭამ.

აჰა ბოხჩა ეწეგიწკათენ – II.67.1 – აი, „ბოჩხას“ აგხდით /წინ/.

ენწა + ო > ენწო...

ბოხჩა ეწოწკით – II.66.38 – „ბოხჩა“ ახსენით /პირზე/.

ენწა + უ > ენწუ...

არ ბოზო ფუჯეფეს ეწუნჯღონუ – ჟღ. 62.30 – ერთი გოგო ბრო-ხებს გაუძღოლა /წინ/.

ენწა + ი > ენწი...

დივიქ მჩხურეფე ეწინჯღონუდორენ დო მუჩუმერს – ჟღ. 90.8 – დევმა ცხვრები გაიძღოლია წინ და მოდენის.

ქო + ენწა + უ > 1. ქენწუ...
2. ქონწუ...

1. **ქენწუ**...

ხაპეა ეზდუ დო მთუთის ქეწუდგუ – ჟღ. 153.6 – ქალა აიღო და დათვს დაუდგა წინ.

2. **ქუნწუ**...

ნა ქუწუდგინ ბიჭიქ-თი სიჯას კაი გოწვათვენ – ყიფშ. 9.19 – წინ რომ უდგას ბიჭი, სიძეს კარგად ეფარება წინ.

ქო + ენწა + ი > 1. ქენწი...
2. ქონწი...

1. **ქენწი**...

ეზდუ დო მკიაფუქ ქეწიდგუ – ჟღ. 153.6 – აიღო და ტურამ და-იდგა წინ.

2. **ქონწი**...

არ ემთუმანის ქოწიმჯღონი დო უჩვი – II.8.30 – ერთ აღმართზე წაიმძღვანე და გადენე /ვირი/.

ქო + ენწა + თანხმოვანი...

მა ქეწამიდგი – ჟღ. 153.10 – მე დამიდგი წინ.

ქო + ენწა + თანხმოვანი პრეფიქსი + **ო > ქენწემი**...

...სახანი-ა, ნუკუს ქეწემიდგი-ა, მაჟუანი - ცუჯის ქენწემიდგი-ა – ჟღ. 63.38 – ...საინიო, სახის წინ დამიდგიო, მეორე – ყურის წინ დამიდგიო.

გენწა-2

იშვიათად გვხვდება.

პლანითე დულდა გეწებინჯღონით – ჟღ. 102.23 – გეგმით საქმე წინ წავიძღვანეთ.

გეწებინჯღონით < გეწა-ბ-ინჯღონით...

გონწა-2

წა- ელემენტიან წინდებულებში ყველაზე მეტად გავრცელებულია **გონწა**- წინდებული.

თანხმოვნის წინ **გოწა**-ს სახით არის:

წოხლე-ნა გოწოკირს, ემუს გოწაკირუ ვუწუმეთ – I.151.3 – წინ რომ აქვს შემოკრული, იმას „წინშემოკრულს" /წინსაფარს/ ვუწოდებთ.

გოწოკირს < გოწა- ოკირს.

თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ი** ხმოვნითურთ, გოწა > გოწო-ს.

ოღინე ჩქიმი მასას-ნა გოწომიხენ – ყიფშ. 55.11 – ჩემ წინ სუფრაზე რომ მიზის.

ქო + გოწა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი/ა/...

ქოგოწობაჯღონი მა ოღინეშე – II.79.1 – წავუძეხი მე წინ.

გოწა + ო > გოწო...

კაზი-ნა გოწოთუნ, მოწკიპს – ყიფშ. 10.5 – „კაზი" (თავსაფარი) რომ აქვს ჩამოფარებული, /წინ/ მოხსნის.

წოხლე-ნა გოწოკირს – I.151.3 – წინ რომ აქვს ჩამოფარებული ...

გოწა + უ > გოწუ...

სიჯა მოხთას, გოწუდგი... ხაჯი – ყიფშ. 48.26 – სიძე /რომ/ მოვიდეს, დაუდგი წინ... ლობიო.

ქო + გოწა + უ > 1. ქოგოწუ...

2. ქოგუწუ...

1. **ქოგოწუ**...

ბიჭიში წოხლე... ბოზო ქოგოწუდგიტუ – ჟღ. 35.9 – ბიჭის წინ... გოგო დაუდგა.

სიჯას... გჲარი ბაკლავა დო ქოთუმეში ტრიკეფე ქოგოწუჯინეს – ჟღ. 29.24 – სიძეს... საჭმელი – ბაკლავა და ქათმის ფეხები დაუწყვეს /წინ/.

2. **ქოგუწუ**...

გჲარი ქომუღეს, კოჩის ქოგუწუდგეს – I.20.30 – საჭმელი მოიტანეს, კაცს დაუდგეს წინ.

არ კაი ბიჭი ქოშაცხუნუფან დო სიჯას ქოგუწუდგინაფან, „სიჯა მითიქ ვა მიძირანია" – ყიფშ. 9.14 – ერთ კარგ ბიჭს შეარჩევენ და სიძეს დაუყენებენ წინ. „სიძე არავინ არ გვინახოსო".

ბაკლავა ქოგუწუდგიფან – ყიფშ. 9.21 – ბაკლავას დაუდგამენ წინ.

გოწა- > გოწვა...

სიჯას კაი გოწვათვენ – ყიფშ. 9.19 – სიძეს კარგად ჩამოეფარება /წინ/.

თიღქი არაბას გოწვანჯღონუ – I.45.21 – მელა ურემს გამოუძღვა წინ.

მა ხოჯა გოწვაონარ, სი საფანი ქოდიქაჩი – II.116.28 – მე ხარს წავუძღვები /წინ/, შენ „საფანი" დაიჭირე.

ქო + გოწა + ა > 1. ქოგოწვა...

2. ქოგოწა...

1. **ქოგოწვა**...

ჭკემი... ქოდიქაჩეფს, ხოჯის წოხლე ქოგოწვაკნეფს – I.136.22 – თესლს... დაიჭერს, ხარს /წინ/ წაუძღვება.

2. **ქოგოწა**...

ისთერაჭი იდუ დო... ბერეს ქ ო გ ო წ ა ჯ ი ნ უ – ჟღ. 18.6 – ბედი წავიდა და ვაჟს დაუწვა /წინ/.

ლა- დართული წინდებულები

მელა-

მელა- წინდებული იშვიათად გვხვდება. ხოფურ ტექსტებში იგი სრულიად არ არის. ვიწურ-არქაბულსა და ათინურ ტექსტებში სულ თითო-ოროლა შემთხვევა დასტურდება ამ წინდებულის ხმარებისა.

თანხმოვნის წინ:

დაჩხური ოგზარე, ოკულე გრესთა მ ე ლ ა დ გ ა რ ე – II.27.24 – ცეცხლს დაანთებ, შემდეგ კეცს მიადგამ /შიგ, ცეცხლში/ „მიშეგიდგამ“.

ჰეშო ბოზო მუშამას მ ე ლ ა კ ო რ ა – ყიფშ. 47.14 – ისე გოგო „მუშამბაში გაახვია“ მიშიგკრა“.

ილეფე ჩქიმი-ა მ ე ლ ა კ ო ი არ მუთუზ-ია – ჟღ. 63.28 – ჩემი ძვლები გამოკარი /„შეკარი“/ რამეში /შიგნით მიაკარი ერთმანეთს/.

გრესთა დაჩხურის ქ ო მ ე ლ ა დ გ უ – I.31.30 – კეცი ცეცხლზე მიადგა „ქემიშიგდგა“!

ქო-ნაწილაკდართულ ფორმაში:

ბოზომოთა... ტასი ქ ო მ ი ლ ა კ ო რ უ – II.118.18 – ქალიშვილმა... თესლი გამოკრა.

ქო-ნაწილაკი უცვლელადაა, წინდებული **მელა- მილა**-ს სახით არის, რაც ასიმილაციით ვერ აიხსნება.

მ ე ლ ა + უ > მ ე ლ უ...

სევდა შკიმის /შქიმის/ მუ მ ე ლ უ ბ ღ უ ნ ბრინძისთერი კიბირი – ყიფშ. 91.24 – ჩემს სატრფოს რა ბრინჯივით კბილები აქვს შეყრილი /„მიუყრია“/.

ქ ო + მ ე ლ ა + ო > ქ ო მ ე ლ ო...

არ დუქანი დოკოდუ. მჯვეში ეიერი, მჯვეში ხამი, მჯვეში ტუფეღი, მჯვეში კამა-ჰეთეფე ქ ო მ ე ლ ო ბ ღ უ დო გამაჩამს – ჟღ. 76.21 – ერთი დუქანი ააშენა. ძველი უნაგირი, ძველი დანა, ძველი თოფი, ძველი ხანჯალი – ესენი შეყარა /„ქემიშეყარა“/ და ყიდის.

მელა- წინდებული ქართულად გადმოიცემა **შე**-წინდებულით. ე. ი. - **ლა**- აქ შიგნით მიმართულებასა და ადგილს უჩვენებს.

მოლა-

თანხმოვნის წინ:

ოქოთუმალეს ქოთუმეფე მ ო ლ ა ხ ე ნ ა ნ – I.149.1 – საქათმეში ქათმები არიან /„შიგ სხედან“!

ბანჯგვლია ოდას დოლოხე მ ო ლ ა ხ ე ტ უ – I.81.2 – ბანჯგვლია ოთახში იჯდა /„ოთახს შიგნით შიგ იჯდა“/.

დუნია წკარი მოლაფერი ვარ ტუი? – ჟღ. 27.3 – ქვეყანა წყლით დაფარული არ იყო?

ჩხომი ოხორის ჩქარ ვარ მოლაფშინომ – ჟღ. 22.10 – თევზს სახლში სულ არ ვახსენებ /„შიგ ვახსენებ“/.

დოლოხე... მოლახენ – ყიფშ. 36.11 – შიგნით ზის !„შიგ ზის“!

ეზრუმის კიშლას მოლახუნერი – ჟღ. 158.13 – არზრუმის ყაზარმაში ჩამჯდარი.

მოლახოცქეს ახირის /„ქამოლახოცქეს“ აბლაღური დივენ/ – II.75.17 – შეხოცეს თავლაში.

ხაფისის მოლოგოხუნაფ – I.34.20 – ციხეში ჩაგსვამ /„შეგსვამ“/.

უკანასკნელ შემთხვევაში **მოლო**- გამოიყოფა. აქ პრევერბისეულ ბოლო ხმოვანს ფუძის **ო**- ხმოვნისგან პირის ნიშანი ყოფს.

ასევე **მოლა**- > **მოლო**-ს მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსის შემდეგ თუნდაც **ო** ხმოვანი კი არა, **ი** ხმოვანიც რომ იყოს:

ნოღამისა ოდას მოლოგიტკოჩან-ში – ჟღ. 23.29 – საპატარძლო რომ ოთახში შემოგიგდონ /„შემოგიტყორცნონ“/.

ოხოი ჩქიმის ჩხომი ვარ მოლობიშინათენ – ჟღ. 22.8 – ჩემს სახლში თევზი არ ვახსენოთ.

სი უბას ნარი მოლოგიძინდორენ – ჟღ. 24.14 – შენ უბეში ბროწეული გდებია.

მოლა + ო > მოლო...

ფორთოკალეფე ოდა ჩქინის მოლობღუტუ – I.92.25 – ფორთოხლები ჩვენს ოთახში ეყარა /„შიგ ეყარა“/.

ხაფისის ემუშენი მოლოხუნეს-ქი... – I.26.24 – ციხეში იმიტომ ჩასვეს, რომ...

კოჩიში მეკვათერი თიფე ოდას მოლობღუნ – ჟღ. 54.10 – კაცის მოკვეთილი თავები ოთახში ყრია.

ბაგენის ჩალა დო ჩუჩა დო თიფი მოლობღამან – II.60.31 – სასიმინდეში ჩალას და... და ბალახს შეყრიან.

ხაფისის მოლოქაჩუ – ჟღ. 47.22 – ციხეში შეამწყვდია.

ბოზო ოხოის მოლოხენ – ჟღ. 68.15 – გოგო სახლში ზის.

მოლა + უ > მოლუ...

ბოზოქ ჩხომი მოლუშინუ-ში... – ჟღ. 22.16 – გოგომ თევზი რომ უხსენა /სახლში, „შიგ უხსენა“/.

უბას ნარი-ნა მოლუძინ – ჟღ. 23.30 – უბეში ბროწეული რომ უდევს.

ჰექ მუ მოლუხენ – II.34.8 – იქ /ოთახში/ რა უზის.

მოლა + ი > 1. მოლი...
2. მული...

1. **მოლი**...

ჰეკო კოჩი იდუ-ქი კონაღის ვარ მოლინტრუ – ჟღ. 45.11 – იმდენი ხალხი მიდიოდა, რომ სასახლეში არ ეტეოდა.

2. **მული**...

ქიმი-ჯამეს, ქიმი მედრესეს მულიბღეს – ყიფშ. 2.35 – ზოგი ჯამეში, ზოგი სასწავლებელში შეიყარნენ.

ობას მოთ მ უ ლ ი დ ვ ი – I.9.7 – უბეში რად შეიდე?

მ ო ლ ა + ა > მ ო ლ ვ ა...

ჯემალის კუჩხე გ ა უსთუ დო ჭოროხის მ ო ლ ვ ა მ წ კ უ – I.87.7 – ჯემალს ფეხი დაუცდა და ჭოროხში ჩავარდა /შევარდა/.

ხენდეკიშენ მუიცხონტუ, ხენდეკის მ ო ლ ვ ა მ წ კ უ დო ქოდილი-ჯინუ დო დიტალახუ – I.65.13 – თხრილისაკენ გადმოხტა, ჩავარდა თხრილში და შიგ შეწვა და დატალახიანდა.

ქ ო + მ ო ლ ა + თანხმოვანი...

ართეღი ჯინაზე ოდაშე ეიღუ დო ქ ო მ ო ლ ა დ გ უ – ჟღ. 42.8 – ერთი ცხედარი ოთახში აიტანა და „ქეშედგა“.

რუშდი ნოღამისაკალა ქ ო მ ო ლ ა ს ქ ი დ ეს ოდას – ჟღ. 24.6 – რუშდი საპატარძლოსთან დატოვეს /„ქეშეტოვეს“/ ოთახში.

ოხოის... ა ქჩინი ქ ო მ ი ლ ა ხ ე ნ – II.37.6 – სახლში... ერთი დედაბერი ზის /„ქეშიგზის“/.

ამ თუთა და გვერდი ქ ო მ ო ლ ა ფ ხ ე დ ი კალეს – II.28.16 – ექვს თვესა და ნახევარს ვიჯექი /„ქეშიგვიჯექი“/ ციხეში.

ხაფისის ქ ო მ ო ლ ა ტ კ ო ჩ უ – ყიფშ. 15.34 – ციხეში ჩააგდო /„ქეშეტყორცნა“/.

ბინდანის ქ ო მ ო ლ ა ხ ე ტ ე ს – I.50.15 – საპყრობილეში ისხდნენ /„ქეშიგისხდნენ“/.

ჰექ ქ ო მ ო ლ ა ხ ე დ უ ოხორის-დო... – II.10.35 – იქ იჯდა /„ქეშიგიჯდა“/ სახლში და...

ხაფისი ქ ო მ ო ლ ა მ ო ხ უ ნ ა მ ა ნ – ყიფშ. 79.27 – ციხეში ჩასვამენ /შესვამენ/.

ქ ო + მ ო ლ ა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი /ო.../...

ბოზო მუსანდარას ქ ო მ ო ლ ო ბ ო ხ უ ნ ი – ყიფშ. 32.28 – გოგო „მუსანდარაში“ /კედლის განჯინა/ შევსვი.

ოხორი გემიკოლათენ, დოლოხე ქ ო მ ო ლ ო ბ ო ხ უ ა ნ ა თ ე ნ – ჟღ. 68.11 – სახლი დავკეტოთ, შიგ შევსვათ.

ხაფისის ქ ო მ ო ლ ო გ ო ხ უ ნ ა პ ტ ე ს – I.90.31 – ციხეში ჩაგსვამდნენ.

ბოლო ხმოვანი წინდებულისა -ა- ამოვარდნილია თანხმოვანი პრეფიქსისა და მომდევნო ო ხმოვნის წინ:

ქ ო + მ ო ლ ა + ო – ქ ო მ ო ლ ვ ო...

ხაფისი ქ ო მ ო ლ ვ ო ხ უ ნ ე – II.49.23 – ბეღელში შეყარეს.

ჯინაზეფე ახირის ქ ო მ ო ლ ო ს ვ ა რ ე – ჟღ. 42.7 – ცხედრები თავლაში ჩაამწკრივა.

ოდა მუშის ქ ო მ ო ლ ო ხ უ ნ უ – ჟღ. 58.7 – თავის ოთახში შესვა.

ჭურუნი ჩხვინაფერის ქ ო მ ო ლ ო ხ უ ნ უ – ჟღ. 149.25 – გახურებულ ფურნეში შესვა.

ხაფისის ქ ო მ ო ლ ო ხ უ ნ უ – ყიფშ. 15.30 – ციხეში ჩასვა.

ტუცა ჭურნის ქ ო მ ო ლ ო ხ უ ნ ეს – I.27.2 – ცხელ ფურნეში შესვეს.

ალთუნიში კაჭესის ქ ო მ ო ლ ო ხ უ ნ ე ე ნ – I.78.14 – ოქროს გალიაში შეუსვამთ.

ფააში კასას ქომოლოხუნეს – I.27.6 – ფულის სალაროში შესვეს.

ქო + მოლა + უ > 1. ქომოლუ...

2. ქომულუ...

1. **ქომოლუ**...

აღუ ნუკუს ქომოლუდუ – ჟღ. 134.28 – შხამი პირში შეუდო.

ოდას ნოღამისა ქომოლუტკოჩეს – ჟღ. 19.6 – ოთახში საპატარძლო შეუგდეს.

2. **ქომულუ**...

ნოღამისა ქომულუტკოჩეს – ჟღ. 29.29 – საპატარძლო შეუგდეს /ოთახში/.

ქო + მოლა + ი > ქომული...

ძენჩერეფე გონიას კალეს ქომულიბღეს – ყიფშ. 3.25 – იანიჩარები გონიოში ციხეში ჩადგნენ „ქეშეიყარნენ"/.

ობას ქომულიდუ – I.9.5. 33.18 – უბეში ჩაიდო /შეიდო/.

მოლა- წინდებული ჩვეულებრივია სამსავე კილოკავში.

მელა- წინდებულისაგან მნიშვნელობით თითქმის არ განსხვავდება. პირველი ელემენტი იმდენ სხვაობას არ იძლევა. ამიტომაცაა ერთსა და იმავე კონტექსტში ეს პრევერბები ერთმანეთს ენაცვლება. მაგალითად:

სევდა ჩქიმი მუ მოლუბღუნ ბრინჯისთერი კიბირი – ყიფშ. 44.17 – ჩემო სიყვარულო, რა ბრინჯივით თეთრი კბილები გაქვს. ათინურ ტექსტში ამავე ლექსში „მელუბღუნ ბრინძისთერი კიბირი" – ყიფშ. 91.24 – არის.

ჩვეულებრივ, ქართულად **შე**- პრევერბით გადმოიცემა, ე. ი. უჩვენებს შიგნით, ჰორიზონტალურ მიმართულებას /ოთახში, განჯინაში, ციხეში.../.

დოლო-

თანხმოვნის წინ:

ლაუზტი კალათის დოლოობღაფთ – I.125.6 – სიმინდს კალათში ჩავყრით.

არ მაწკინდი დოლომიტკოჩეს ბუღას – ყიფშ. 18.5 – ბეჭედი ჩამიგდეს ზღვაში.

ნენა მოთ დოლოგაღუ – II.144.35 – ენა რად ჩაგივარდა.

სანდუღის ხევა დოლოიმე-და – I.88.19 – ზანდუკში ხელს არ ჩავყოფო.

ფაფას დოლოონწამინონან – I.156.16 – ფელამუშში უნდა ჩავაწოთ.

მზოღას დოლოხთუ – I.34.26 – ზღვაში ჩავიდა.

წკაი-თი ქათანა დოლობობუმთ – II.75.1 – წყალსაც „ქოთანში" ჩავასხამთ.

ხაროს დოლობობღით ლაზუტი – II.61.19 – ხაროში ჩავყარეთ სიმინდი.

დოლოხე ქიუფი დოლოდგუმან – II.74.24 – შიგნით ქვევრს ჩადგამენ.

არ დოლოკლანტა სვარენ – ჟღ. 35.3 – ერთი ჩაღრმავებული ადგილი არის.

ჰე კუის დოლომილუ ჯამუში – II.57.9 – იმ ორმოში ჩამივარდა კამეჩი.

იაშიკი ქოდობდგი, თუთუნი დოლობოსვარე – II.81.26 – ყუთი დავდგი, თუთუნს ჩავამწკრივებ.

ჟურნეჩი დივი ჰექ დოლოღურესდორენ – II.36.12 – ორმოცი დევი იქ ჩაკვდება /ორმოში/.

დიდი კუის დოლოტკვაჩუ – ჟღ. 146.36 – დიდ ორმოში ჩააგდო.

ბერე სქანიქ წუკალის დოლოგოქაჩას – ჟღ. 60.28 – შენმა შვილმა ქვაბში ჩაგიჭიროს.

ელებიწკარე კამა, დოლოქშათხარე – ჟღ. 7.33 – ვიძრობ /გვერდიდან/ ხანჯალს, ჩაგცემ.

დერეს თი გოხუნაფუ, დოლოშქიდუ – II.39.5 – მდინარეში თავი ჩააყოფინა, ჩაახრჩო.

ხასანი ტობას დოლოძიტუ – ჟღ. 5.7 – ჰასანი ტბაში იდო.

სანდუღის ირიხოლო დოლოძინ – II.63.9 – ზანდუკში ყველაფერი დევს /„შიგ დევს“/.

მან სანდუღის დოლოფხერ – ყიფშ. 35.21 – მე ზანდუკში ვზივარ.

ჯამუში დოლოხე დოლოხენ – II.57.14 – კამეჩი შიგნით ზის.

„მა დოლოფთა“-და კუის გეიღლუ – ჟღ. 6.6 – „მე ჩავალ“ და ორმოში ჩავიდა.

მა ორუბას დოლოგოტოჩატუ – ყიფშ. 79.32 – მე თხრილში ჩამიგდიხარ.

დოლო- > დოლი...

დიდო ზოღაფე მომხვადეს დოლიბიშქიდით – ბევრი ზღვა შეგვხვდა, კინაღამ ჩავიხრჩეით.

წინდებულის ბოლო ხმოვანი ემსგავსება ფუძის ი-ს.

დოლო- > დელე-ს თანხმოვანი პრეფიქსისა და მომდევნო ხმოვნის წინ:

შქუ ჰამ ორუბას დელევუკაპათერე – II.89.36 – ჩვენ ამ ხეცში /თხრილში/ ჩავხტეთ.

დოლო- > დოლ-ს შემთხვევაში წინდებულის ბოლო ხმოვანი მოკვეცილია ხმოვნიანი თანხმოვანი პრეფიქსის წინ.

კაი დოლოქუნი-თი დოლმოქუნამტეს – II.25.5 – კარგ ტანისამოსსაც ჩამაცმევდნენ.

დოლო- + ო > დოლო...

ჭურკის დოლობით – I.130.17 – ჭურჭელში ჩაასხით /წყალი/.

ყურძენეფე გოდორის დოლობღაპტუ – I.109.21 – ყურძენს გოდორში ჩაყრიდა.

მოლაქ-თი მუში შეეფე ჭუალის დოლობღერენ – I.10.12 – მოლასაც თავისი ნივთები ტომარაში ჩაუყრია.

კალათის დოლოდუმელან – I.137.30 – კალათში ჩადებენ.

ფუჯის ქრას და ყვას დოლოკიდაფან – I.127.26 – ძროხას რქაზე ან შუბლზე ჩამოჰკიდებენ.

ამუს ყალის ხენწკელი დოლოკიდაპტუ – I.88.24 – ამას კისერზე კალათს ჩამოჰკიდებდა.

მუფერი შეიტანი კულანიკალა დოლობლი – I.35.10 – რა ეშმაკ ქალიშვილს ჩავუვარდი /ხელში/.

კუკუმას წკაი დოლობამტუ – ჟღ. 32.30 – დოქში წყალს ასხამდა.

კალათის მოთ დოლობღამ? – ყიფშ. 34.38 – კალათში რად ყრი?

მამუდიქ ჯამადანი გონწკუ-შკულე, ალთუნიში ფარა დიდო დოლობღუტუ – ჟღ. 139.32 – მამუდმა ჩემოდანი რომ გახსნა, /შემდეგ/ ოქროს ფული ეყარა /შიგ/ ბევრი.

ბადი... კუჭუინას ქოგაკორუ დო კალათის დოლოქაჩუ – ჟღ. 59.25 – ბებერი... კუჭუინას შემოეხვია და კალათში ჩაიჭირა.

მეზარეშე ჯინაზე-ოხორჯა ჯუმა მუშიქ დოლოდონამს – ჟღ. 11.28 – საფლავში მიცვალებულ ქალს მისი ძმა ჩაიყვანს.

კალათის დოლოხუნუ – ჟღ. 58.26 – კალათში ჩასვა.

შქიმი ტორბა ალთუნი დოლაბღუტუ, სქანი ჭუვალი ნოშქეი დოლობღუტუ – II.88.21,22 – ჩემს ტომარაში ოქრო ეყარა, შენს ტომარაში ნახშირი ეყარა.

დოლა + უ > 1. დოლუ...
2. დულუ...
3. დელუ...

1. **დოლუ**...

ბიჭი დიბადუ-ნა პილავი დოლუბღაფან – I.162.10 – ბიჭი რომ დაიბადება, ფლავს ჩაუყრიან.

წკარ ქორუ-ში, დოლუბუ დო ქამულუ – II.78:19 – წყალი რომ გაგრილდა, ჩაუსხა და მოუტანა.

2. **დულუ**...

კოჩის პატი ოხორჯა ვა დულულას – I.16.3 – კაცს ცუდი ცოლი არ ჩაუვარდეს.

ია მზოღას დულუსტომელან – I.150.6 – იმას ზღვაში ჩაისვრიან.

ნაჩალიკიქ-თი ბერეს-ნა დულუყურუ, ... – I.89.26 – უფროსმაც ბიჭს რომ დაუყვირა, /„ჩაჰყვირა“/...

კალათაში ჟინის... ოფართანუშენი დულუციგაფან – I.149.25 – გოდრის ზევით... გასაფართოებლად ჩაურჭობენ.

3. **დელუ**...

კაზინკას დელუძუნ – II.92.23 – კალათში უდევს.

დოლო + ი > 1. დოლი...
2. დელი...
3. დილი...

1. **დოლი**...

გობიწეი დოლოქუნი დოლიქუნტერენ-ქი – I.60.32 – დახეული ტანისამოსი რომ ჩაუცვამს.

ნცხენი წკაის გეილუ დო კოჩი დოლიშქიდუ – ჟღ. 53.29 – ცხენი წყალში ჩავიდა და კაცი ჩაიხრჩო.

დოლოხე დოლიწკედუ-შ-კულე – II.35.25 – შიგ რომ ჩაიხედა მერე.

ირი-ხოლო კუის ქოდოლოლეს, ირი-ხოლო დოლიჭვეს – ჟღ. 57.21 – ყველა ორმოში ჩავარდა, ყველა ჩაიწვა.

მქვეი ივენ დო თუდენი ხაროს დოლიბღენ – II.58.20 – დაიფქვება /„ფქვილი შეიქნება“/ და ქვევით ხაროში ჩაიყრება.

ნთხირიშ ხეჭეპას-ნა დოლინტრენ დოლოქუნუ მიქ მომიღასენ – ჟღ. 111.27 – თხილის ღენჭეპოში რომ ჩაეტევა, ისეთ ტანისამოსს ვინ მომიტანს.

სანდუღი დოხენაფი-ა. სი-ნა დოლინტრარე-კონარი – ჟღ. 85.25 – ზანდუკი გააკეთებინეო. შენ რომ ჩაეტევი იმოდენა.

2. **დელი**...

ქარმატეში ხერგი ლეტა დელიფშენ – II.95.16 – წისქვილის ხარგი მიწით აივსება.

3. **დილი**...

წკაი... დილიბენ – I.138.23 – წყალი ჩაისხმება.

ლუყუ ჩქუნ ვარ დოლოობღაფთ, ამმა დილიბღენ – I.139.29 – ფხალს ჩვენ არ ჩავყრით, მაგრამ ჩაიყრება /მწნილად/.

ხოჯაქ ჯებეს ხე დილიღუ – I.9.33 – ხოჯამ ჯიბეში ხელი ჩაიყო.

სანდუღიში კაფალი ქაგონწკუ დო დოლოხე ხე დილიღუ – I.88.16 – ზანდუკის სახურავი გახსნა და შიგ ხელი ჩაყო.

დოლო + ა > 1. დოლა...

2. დოლვა...

1. **დოლა**...

ლაზუტი ქვაში ხურხის დოლაბღენ /დილიბღენ ხოფური რენ/ – I.61.22 – სიმინდი ქვის ყელში ჩაეყრება.

გურის დოლანგონუ – ჟღ. 82.5 – გულში ჩაუვარდა /გაიფიქრა/.

ჯინაზე ვარ დოლარონენ – ჟღ. 11.30 – გვამს ვერ ჩაიყვანს /„არ ჩაეყვანება“/ საფლავში.

ზენგინის უღუტუ დიდი პეტმეზი. პეტმეზის მთუგი დოლაშქიდუ – ჟღ. 56.4 – მდიდარს ჰქონდა ბევრი პეტმეზი. პეტმეზში თაგვი ჩაეხრჩო.

2. **დოლვა**...

წარი დოლვაგზუ – II.124.25 – წყალი მოსწყურდა.

დოლვაქიტეენან აქოლე, ექოლე – I.121.8 – ჩაეხვევიან აქედან, იქიდან.

ოსმანის თოლეფეს მჟუა-ნა დოლვაჩხატუ – I.47.7 – ოსმანს თვალებში მზემ რომ ჩააჭყიტა.

ქო + დოლო- + თანხმოვანი:

შერაბი ქოდოლობერენ – ყიფშ. 18.24 – შარბათი ჩასხმულა.

ტელუკას ქოდოლოვობღათ – I.157.21 – ნავში ჩავყაროთ.

სანდუღის ქოდოლოვობღით – ყიფშ. 6.30 – ზანდუკში ჩავყარეთ.

თხა ტუას ქოდოლომატუ – I.91.29 – თხა კინაღამ დამეჯახა („დამეცა").

მან... ლირა ბაჯამენ ქოდოლოპტკოჩი – I.3.25 – მე... ლირა საკვამლე მილიდან გადავაგდე.

ეშაძანგეი ძეის ქოდოლოპტკომერთ – I.135.16 – ამოღრმავებულ ადგილში ჩავყრით.

ბაბაქ ართეღი დიდი კალათის ქოდოლომოხუნუ – I.110.11 – მამამ ერთ დიდ კალათში ჩამსვა.

აძა წკაის ქოდოლოოხუნათ – I.26.30 – ეს წყალში ჩავსვათ.

ტორბას ქოდოლობობღი – II.31.17. – ტომარაში ჩავყარე.

დიდი ჭურკის წუტა ჭურკი ქოდოლოდგუ – II.9.12 – დიდ ქვაბში პატარა ქვაბი ჩადგა.

ჯამუში კუის ქოდოლოლუ – II.57.7 – კამეჩი ორმოში ჩავარდა.

კიბირის მუთხანი ქოდოლომოსქუდუ – II.74.28 – კბილში რაღაცა ჩამრჩა.

მჩხური ახირის ქოლოხუ... მჩხური ქოდოლობინ – ყიფშ. 30.22 – ცხვარი ბოსელში დამარხა... ცხვარი შიგ დევს.

გემის ქოდოლოფხედი – II.52.32 – გემში ჩავჯექი.

დუვარის ქეხთეს, დოლოხე ქოდოლოხთეს – II.35.36 – კედელზე ავიდნენ, /ორმოში/ შიგ ჩავიდნენ.

ხამითე მეშკორუ თოჭი. კუის ქოდოლომბახუ – II.99.22 – დანით გაჰკრა თოკი. ორმოში ჩამაგდო.

თასი ტორბას ქოდოლოვობღი... ლეტა დომთხორი, ჰიქო ქოდოლობდვი თასი – II.103.27 – თესლი ტომსიკაში ჩავყარე... მიწა გავთხარე, იქ ჩავყარე თესლი.

ოხორძა-თი კალათი, მუთუ უღუტუ, ქოდოლოდუ – II.127.22 – ქალმაც კალათში რაც ჰქონდა, ჩადო.

ა ქჩინი ქოდოლოვოტოჩათ ორუბას – II.89.38 – ეს დედაბერი ჩავაგდოთ თხრილში.

ჰავუზიშა ქოდოლოხტეს – II.136.3 – აუზში ჩავიდნენ.

ქოდელე < ქოდოლო... ვიღებთ ზოგჯერ, თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი ი ხმოვნითურთ:

თუთუნი კუის ქოდელევიღი... კუიშე ქეშკევიღი – II.105.32 – თუთუნი ორმოში ჩავიტანე... ორმოდან ამოვიტანე.

კუას ქოგელეგიძონა თუდე! ... ქოდელემიძონი... ქოგემიძონი კუას – II.99.19 – ორმოში ჩაგიყვან ქვევით... ჩამიყვანე... ჩამიყვანე ორმოში.

ქო + დოლო + ო > 1. ქოდოლო...

2. ქოდოლვო...

1. **ქოდოლო**...

ონცირუს მქირი ქოდოლობღუ – I.40.7 – საცერში ფქვილი ჩაყარა. ხურმაფე ჭელუკას ქოდოლობღეს – I.127.7 – ხურმები ნავში ჩაყარეს.

ბაბა მუშის ქოდოლოქუნუ – I.5.23 – მამამისს ჩააცვა.

იყონეს დო ხაფისის წკაის ქოდოლოხუნეს – I.26.31 – წაიყვანეს და ციხეში წყალში ჩასვეს.

თემელი დოხაჩქეს დო დიდი-დიდი ქვალეფე ქოდოლოჯინეს – I.147.14 საფუძველი ამოთხარეს და დიდ-დიდი ქვები ჩააწვინეს.

წუკალის ხორცი ქოდოლობღეს – ჟღ. 114.20 – ქვაბში ხორცი ჩაყარეს.

დიდი კუი დონთხორუ დო დაჩხუი ქოდოლოგზუ – ჟღ. 61.24 – დიდი ორმო გათხარა და ცეცხლი ჩაანთო შიგ.

ნცხენი წკაის ქოდოლოდგითუ – ჟღ. 134.13 – ცხენი წყალში ჩადგა.

კუჩხე დონთხუ დო თუდე ქოდოლოლუ – ჟღ. 57.30 – ფეხი დასცა და შიგ /ორმოში/ ჩავარდა.

რუბა დეის ქოდოლოტკობუ – ჟღ. 97.19 – ამოთხრილ ადგილში ჩამალა.

ოფუტარეფექ დელი კუიშა ქოდოლოშქვეს – ჟღ. 147.6 – სოფლელებმა გიჟი ორმოში ჩაგზავნეს.

ჭუტა კური დოვუ დო ჰექ ქოდოლოხედუ – ჟღ. 128.13 – პატარა ორმო გააკეთა და იქ ჩაჯდა.

დიცხირი არ კუის ქოდოლოხთუ – ჟღ. 6.4 – სისხლი ერთ ორმოში ჩავიდა.

ზუღას ქოდოლოხთუ – ჟღ. 132.7 – ზღვაში ჩავიდა.

ჭუკალი ქოდოლოხუნუ ბოზომოთა – ყიფშ. 76.25 – ტომარაში ჩასვა ქალიშვილი.

ლეტა დონთხორეს, ლეტა ქოდოლოჯინეს – II.101.3 – მიწა გათხარეს, მიწაში ჩააწვინეს.

2. **ქოდოლვო**...

მეზარეშა მენდიონამან, ოკულე ქოდოლვოჯირამან – II.116.20 – საფლავისაკენ წაიყვანეს, შემდეგ ჩააწვენენ.

ქო+დოლო + უ > 1. ქოდოლუ...

2. ქოდულუ...

1. **ქოდოლუ**...

ბერე იდუ დო ჯინიქის არ ზორი ბურჭული ქოდოლუდგუ – ჟღ. 5.36 – ვაჟი წავიდა და კისერზე ერთი მაგრად ნაჯახი დაჰკრა.

ღალის ქოდოლუკაპუ – ჟღ. 5.5 – ღელეში ჩაუხტა.

მამუდიქ ნეკნას ქოდულუღუ – ჟღ. 139.30 – მამუდმა კარი ჩაკეტა.

ჭუვალის ქოდოლოხუნეს. ჯარი ქოდოლუბღეს – ყიფშ. 76.35 – ტომარაში ჩასვეს. საჭმელი ჩაუყარეს.

შური ქოდოლულუ, თუდე გჲოლუ – II.135.19 – გული შეუწუხდა, ქვევით დავარდა.

ბიჭი ოდაშე შური ქოდოლულუ, ჯალუ – II.136.33 – ბიჭს... გული შეუწუხდა, დავარდა.

2. **ქოდულუ**...

წკაი-ნა იგიბას ჭკიელი მაკაინა ქოდულუბღაფან – I.141.25 – წყალი რომ ადუღდება, დაჭრილ მაკარონს ჩაუყრიან.

ქო + დოლო + ი > 1. ქოდოლი...
2. ქოდელი...
3. ქოდილი...

1. **ქოდოლი**...

მჟა თოლის ქოდოლიბი-ნა... – ჟღ. 40.19 – რძეს თვალში რომ ჩაისხამ...

მქვეი ქოდოლიბღუ ხაროს – II.61.20 – ფქვილი ხაროში ჩაიყარა.

ბერექ ოჩილუ გურის ქოდოლინგონუ – ჟღ. 15.10 – ვაჟმა ცოლის შერთვა გულში ჩაიდო.

ფადიშაი ჩქუნიქ პატინობა გურის ქოდოლინგონუ – ჟღ. 44.32 – ჩვენმა ფადიშაჰმა სიცუდე გულში ჩაიდო.

ქოდოლიდუ ჯებეს – II.7.12 – ჩაიდო ჯიბეში.

კოკარი წკარიშა ქოდოლიღუ – II.45.11 – კაკვი წყალში ჩაყო /„ქეჩაიღო“/.

სი ჰა ჲაშიკის ქოდოლინჯირი... ფადიშაი... ქოდოლინჯირუ – ჟღ. 77.34 – შენ ამ ყუთში ჩაწექი... ფადიშაჰი... ჩაწვა.

ბოზომოთა თოლეფე ქოდოლიტუ, თოლი ცაზირენ – II.125.9 – ქალიშვილმა თვალები ჩაილაგა, თვალი აეხილა.

ქოდოლიქუნეს – II.130.30 – ჩაიცვეს.

2. **ქოდელი**...

შეჲეფე მუში ქოდელიქუნუ – ყიფშ. 84.32 – მისი რამეები ჩაიცვა.

ჯებეს ქოდელიდვი! – II.7.20 – ჯიბეში ჩაიდე!

3. **ქოდილი**...

კარავი... დოყვეს... ქოდილიბღეს მილეთი – I.119.5 – კარავი... გააკეთეს... ჩაცვივდა ხალხი.

ბეექ ობა გუიმკასუ /დიდო ქოდილიბღუ/ – I.67.19 – ბიჭმა უბე გაიტენა /ბევრი ჩაიყარა/.

ჯებეს ქოდილიდვერე – I.4.19 – ჯიბეში ჩაგიდია.

აჰა ქურქი, ქოდილიქუნი!“ – ხოჯაქ ქოდილიქუნუ – I.3.3 – „აი, ქურქი, ჩაიცვი!“ – ხოჯამ ჩაიცვა.

ხენდეკის მოლვამწკუ დო ქოდილიჯინუ დო დიტალახუ – I.65.13 – თხრილში ჩავარდა და ჩაწვა და გატალახიანდა.

ქო + დოლო + ა > 1. ქოდოლა...
2. ქოდოლვა...

1. **ქოდოლა**...

წიწილას ლუთვიში ოჭკომუ გურის ქოდოლანგონუ – ჟღ. 26.12 – გველს ლუთვის შეჭმა გულში ჩაუვარდა.

ალის ქოდოლაკიდუ ბერეფე მუშის – ჟღ. 82.29 – ყელზე ჩამოეკიდა თავის შვილებს.

2. **ქოდოლვა**...

ბერეს გუის შქურინა ქოდოლვატუ – I.35.28 – ბიჭს გულში შიში ჩაუვარდა.

„ნანა"-და დო ქოდოლვაქიტუ – I.32.26 – „დედაო" – და ჩაეხვია.

ცალი ქოდოლვაბუ – II.136.19 – კისერზე ჩამოეკიდა.

დოლო- წინდებულში, სხვა **ლა**- ელემენტიანი წინდებულებისაგან განსხვავებით მეორე ელემენტად **ლო**- გამოიყოფა და არა **ლა**-.[1] საფიქრებელია, რომ **ლო**- < **ლა**-საგან წინა **ო** ხმოვანთან ასიმილაციით.

მიუთითებს შიგნით, ვერტიკალურ მიმათულებას /**მელა**- და **მოლა**- შიგნით ჰორიზონტალურ მიმართულებას აღნიშნავენ/ და ქართულად ყოველთვის **ჩა**- **ჩამო**- წინდებულებით გადმოიცემა. არის /ზანდუკში, კალათში, ტომარაში, ზღვაში.../.

ქვევით მიმართულებას პირველი ნაწილი **დო**- გამოხატავს. ეს მომენტი ზოგჯერ უფრო მკაფიოდ ჩანს და პირველი /შიგნით მიმართულების აღნიშვნა/ არა ჩანს.

დევრიშიქ ნოკეფე გამაკირუ შქვით ჭარა დო ბერეს ხეს ქოდოლოკიდუ – ყიფშ. 13.13 – დევრიშმა ძაფი „გამოკრა" /გამოსკვნა/ შვიდჯერ და ბიჭს ხელზე ჩამოჰკიდა.

ოწკიალონი დოლობუნ ფუჯის – II.70.19 – ზარი აქვს ჩამოკიდებული ძროხას და სხვა.

არის შემთხვევა, როდესაც **დოლო**- წინდებული მიმართულებას არ უჩვენებს. საყურადღებოა, რომ ასეთ შემთხვევაშიც ქართულად **ჩა**- წინდებულით გადმოდის:

ფალთო ქოდოლოვიქუნი – I.57.24 – პალტო ჩავიცვი.

გალე-ნა დოლოქუნს ჭორკა – I.151.2 – გარედან რომ აცვია /ჩაცმული აქვს/ – კაბა.

ელა-

ბარდის ელაუზღაპტი – I.93.22 – ზვინს შევაყრიდი.

ჭურკის ელადგეი ქომეჩუ – I.12.17 – ქვაბზე გვერდით მოდგმული მისცა.

მოხთი-ა ელამაკათი-ა! – I.24.32 – მოდიო, გამომყევიო /გვერდში/.

ლაუზტი კარკალათე ელაკიდეი მაყვენან შქას – I.135.15 – სიმინდი კარკალათი გვექნება დაკიდებული წელზე.

არ ბადი სოკაღიში ბუჯაღის ელახეტუ – I.103.18 – ერთი მოხუცი ქუჩის ერთ კუთხეში იჯდა.

ვა მემტკოჩა დო ელამიხედი – II.139.17 – არ მიმატოვო და დამიჯექი /გვერდში/.

---

[1] დოლო- > დელი- > დილი-ს ვიღებთ ფუძისეული ი ხმოვნის წინ, ე. ი. ფონეტიკურ ნიადგზე: ქოდელიდვი... დილიბღენ...

მა აქ ვიმგარ, – სი თუნას ელახე-ი? – II.143.8 – მე აქ ვტირი, – შენ დუნაის ნაპირას ზიხარ?

ნანა მუსტაჭა ელავათერი მოხთუ – ჟღ. 28.13 – დედა მუსტაფასთან ერთად მოვიდა.

ათინური:

თანხმოვნების წინ:

დიშქა ზღვაქ ელაბღასეტუ; დიშქა ვა ელაბღუ – II.108.3 – შეშა ზღვას უნდა გამოეყარა /ნაპირზე/; შეშა არ გამოყარა /ნაპირზე/.

ჭუვალი ხამითე ელახარუ... ჭუვალი ქელაჭუ – II.129.17 – ტომარა დანით ახია... ტომარა ამოკერა.

წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი რომელიმე **ო** ხმოვნით: ელა > ელე-ს.

თასი ელემობუნ – ყიფშ. 23.11 – თასი მაქვს მობმული.

ბაბა ჩქიმიქ... ნან-დიდი ელემიკათუ – II.23.3 – მამაჩემმა... ბებიაჩემი გამაყოლა.

ნე კაჲმაქლი, ნე ლუს ელებუსუმერ – ყიფშ. 49.38 – არც ნაღებიანს, არც ფხალს ხელს არ ვახლებ /არ აუსვამ/.

ჭუტა ელებუსთინი დო ქობოტკოჩი – II.79.11 – ცოტა შევუშვი /ჩამოკიდებულ თოფს/ და ვესროლე.

ელებინკარე კამა – ჟღ. 7.33 – ვიძროზ ხანჯალს.

ელემიხეტუ გალეჯოღორი – ჟღ. 94.6 – მიჯდა გარეთ ძაღლი.

მა ელემანჯირარე – ყიფშ. 56.3 – მე მომიწექი /გვერდში/.

დავიწროებული ბოლო ხმოვანი წინდებულისა შესაძლებელია, სრულიადაც გაქრეს:

ელმაკათით... ეემიკათეს, ჟურისთი მუქ ელაკათუ – II.29.20 – გამომყევით /თან/... გამომყვნენ /თან/, ორსაც თვითონ გაჰყვა /თან/.

ელა- > **ელო-** ბოლო ხმოვანი წინდებულისა ემსგავსება მომდევნო /არაუშუალო/ **ო**-ს:

რესმი სქანის ვოწკერ დო ელოგოცინს ებზალი – II.14.1 – შენს სურათს ვუყურებ და გკიდია თოფი.

ელა + ო > ელო...

ჯალეფეში ბუტკას იხი ელობარუ-ში... – ჟღ. 88.2 – ხეების ფოთოლს ქარმა რომ შეუბერა...

ელოკოროტუ თის – II.49.3 – შემოკრული ჰქონდა თავზე.

კილიჩი ელვოწუ, ქეოგუთუ – II.122.36 – ხმალი იძრო /გვერდიდან/, დაედევნა.

ელა + უ > 1. ელუ...

2. ილუ...

1. **ელუ**...

ოხოის ელუხედეს – I.131.17 – სახლში უსხდნენ /გვერდში მეზობლები ჰირისუფლებს/.

ჯარი ლოკმა ელუსუმან – ყიფშ. 87.11 – საჭმლის ლუკმას ამოუსვამენ.

ბოზომოთა დანი ელუხენ – II.136.8 – ქალიშვილი გვერდით უზის.

ელა + უ > ელუ...

ხოჯა... გზას ელულუტუ-შ-კულე – II.45.8 – ხოჯა... გზაზე რომ მიდიოდა /გზას რომ მიჰყვებოდა/...

დუზლუღის ელულუტუ-ში... – ჟღ. 83.29 – ვაკეზე /მინდორში/ რომ მიდიოდა...

არ ხოპე ელუბიტას – ყიფშ. 53.9 – ერთი ნიჩაბი ედოს /გვერდით/.

დადიქ აირი, აირი დოხუნამს. ჰეშო თემბელეფეს ვართი ელუხუნამს – ჟღ. 171.19 – დეიდა ცალ-ცალკე დასვამს. ასეთ ზარმაცებს არც კი დაუსვამს /გვერდში/.

ჰემკათა დელეფეს ვარ ელუხუნამს – ყიფშ. 47.6 – ამისთანა გიჟებს არ დაუსვამს /გვერდში/.

2. **ილუ**...

ხე ილუსუმერტუ – I.33.17 – ხელს უსვამდა /თევზს/.

მგეიქ თილქის ილუფურჩოლუ – I.70. – მგელმა მელას ჩაუჩურჩულა /ყურში/.

ბაქიიშ კოპა /გდაის-ნა ილუმელან, გდაის-ნა ოხოქთაფან/ – I.123.5 – სპილენძის „კოპა“ /საჭმელს რომ შეურევენ, საჭმელს რომ აურევენ/.

არ ჩხალუის ცხენი დუხოცქეენ, დანის ილუხეტეენ დო იმგარს – I.118.29 – ერთ ჩხალელს ცხენი მოჰკვდომია, გვერდზე მოსჯდომია და ტირის.

გზას მეშატკობინერი ლეზგეფე ილუხუნაპტუ გდურჯეფეს – I.31.20 – გზაზე შემალულ ლეკებს ჩაუსაფრებდა ქართველებს.

ქო + ელა > 1. ქელუ...
2. ქილუ...

1. **ქელუ**...

ხოჯაქ-თი ჭურკის არ ჭიტა კარდალა ქელუდგუ – I.12.16 – ხოჯამაც ქვაბს ერთი პატარა ქვაბი მოუდგა /გვერდში/.

მოსაში ცუჯის ნოკეფე ქოგდუდუმელან, არ სათი ქელუმელან – II.85.3 – ბადის ყურში ძაფს გაუდებენ, სადმე ამოიღებენ.

ბოზო ქოჯანს... ართი მენდილი დანის ქელუძინ – II.35.32 – გოგო წევს... ერთი მანდილი გვერდზე უდევს.

არ კუჩხე ქელუწკუ დო ოჭკომუ – II.14.1 – ერთი ფეხი შეაგლიჯა და შეჭამა.

ღაჭო დიმჭკა-ში, თოლი ქელუჭაბამს – ჟღ. 153.20 – ღაჭო რომ გაიწვრთნება, თვალს შეუწებავს.

ბიჭი მცხულის ქელუხედუ – ჟღ. 107.20 – ბიჭი მსხალს /ხეს/ უჯდა /გვერდში/.

ხუთ ოკალუღი ა ხოპა ქელუძურტუ – ყიფშ. 83.33 – ხუთოყიანი ერთი ჯოხი ედო /გვერდით/.

ა ბერე-თი ქელუჯანს დო ნანა მუშის ბუბი უშუმს – II.93.22 – ერთი ბავშვიც უწევს /გვერდში/ და დედამისს ძუძუს სწოვს.

2. **ქილუ**...

...ჩალა, ბარდიშ დერიკალა ქილუბღი – I.93.16 – ...ჩალა, ზვინის ადგილას მიაყარე.

თოლის-თი ქილუნცახუფან – I.154.13 – თვალსაც შეაწებებენ.

ელა + ი > 1. ელი...
2. ილი...

1. **ელი**...

ბიჭეფე ელიკათამან – II.30.29 – ბიჭებს გაიყოლებენ /თან/.

ბოზო ელირდა-ში, გამოთხვამან – ჟღ. 28.36 – გოგო რომ წამოიზრდება, გაათხოვებენ.

შქაშე ხამი ელიწუ დერემენჯიქ – II.95.31 – წელზე დანა იძრო მეწისქვილემ.

2. **ილი**...

ილიკათუ დო ოხვამეშა მინდიყონუ – I.24.33 – გაიყოლია და სალოცავში წაიყვანა.

მციქა ილიკანტას-ში, თოფალი იყვენ – I.152.15 – ცოტას რომ იხრება /გვერდით/, კოჭლი იქნება.

ჯელალიქ ილიწკუ კილიჯი – I.83.2 – ჯელალმა იძრო /გვერდიდან/ ხანჯალი.

„ბანჯგვლიაქ"-თი დოვა მუშიშენ ილიხოსარტეენ – I.80.28 – „ბანჯგვლიაც" თავისი ბუდიდან იყურებოდა.

ელა + ა > 1. ელა...
2. ელვა...

1. **ელა**...

ჟურისთი მუქ ოლაკათუ – II.29.20 – ორსაც თვითონ გაჰყვა /თან/.

2. **ელვა**...

ურუსიში ასქერეე ვროსი მცადეს, ნამუსი შქუნი ვარ ელვაბეს – ყიფშ. 73.31 – რუსის ჯარისკაცები კარგად მიყურებდნენ, ჩვენი ნამუსი არ შეარცხვინეს („დაკიდეს")...

ქო + ელა + თანხმოვანი > 1. ქელა...
2. ქელე...
3. ქელო...
4. ქელა...
5. ქოლა...

1. **ქელა**...

ნეკნა-კალა ქელადგუ – ყიფშ. 34.24 – კარებთან დადგა.

ბაზი, კიში კურბეთის ქელასქიდუნ – ყიფშ. 51.12 – ზამთარ-ზაფხულ საშოვარში /მე/რჩება.

ჰუჰუტა ქელაგიძიცინუ – II.76.11 – ცოტ-ცოტა შეგეცინა.

ონტულეფეშ ქინარის, ელანჭვარუში რენ-ნა, ქელანჭვარუმან ბურჭულითე – II.59.29 – ბოსტნის კიდეებს, შემოსასუფთავებელი რომ არის /ბალახებისაგან/, შემოასუფთავებენ ნაჯახით.

ოხორის ქელახენ მუსაჭირი – II.56.31 – სახლში ზის სტუმარი.

ავლის ქელაფხეტით – II.54.15 – ეზოში ვისხედით...

გალე ქელახედუ – ჟღ. 141.4 – გარეთ იჯდა.

ჲანის ქელამიდგითი – II.150.4 – გვერდზე დამიდექი.

არ სანდუღი ქოშეს ქელადგიტუ – ყიფშ. 6.22 – ერთი სკივრი კუთხეში იდგა.

წიფუიში ქჲოქის ქელახედუ – I.46.10 – წიფლის ძირას იჯდა.

ჭუვალი გამაკვათუ... ჭუალი ქელაჭუ – II.121.10 – ტომარა გამოჭრა... ტომარა ამოკერა.

გუდა ლემშითე ქელაჭეს – II.134.18 – გუდა ნემსით ამოკერეს.

ქარმატეს-ნახენ კოჩი დერემენჯი გოჭირდერი, ბიწერი შეეჭეთე ქელახენ... – წისქვილში რომ ზის კაცი, მეწისქვილე გაჭირვებული. დახეული რამეებით ზის.

2. **ქელე**...

არ ნუკუ ქელეგიდვა ქჩე გური-პიჯი-კალა – ყიფშ. 68.4 – პირი მოგიდო თეთრ გულ-პირთან.

ქელეიკათი დო მებულურთ – II.79.26 – წავიყოლიე და მივდივართ.

ტუჭეღი ქელებიკიდი – II.79.13 – თოფი ჩამოვიკიდე /გვერდზე/.

ოხორჯა, სი ქელეგაკიდუდორენ – ჟღ. 17.18 – ქალო, შენ გაგიჟებულხარ /„შეგკიდებია“/.

ქებიკიდი ოჭკომალე, გჲაი ქელებიკიდი – ჟღ. 166.21 – დავიკიდე საჭმელი, საჭმელი დავიკიდე /გვერდზე/.

წუკალიში ხეს ქელებუკლიმი-ა – ჟღ. 66.17 – ქვაბის სახელურს შევავლე ხელი.

ჩქუნ ბიჭი ქელემარდეს – ჟღ. 28.20 – ჩვენ ბიჭი წამოგვეზარდა.

არ ჩქვა ორძო მოიღით! არქადაში ჩქიმი ქელებიხუნა – ჟღ. 104.5 – ერთი კიდევ მოიტანეთ სკამი! ჩემს ამხანაგს მოვისვამ /გვერდით/.

ლიმხონა-თი ქომეორჩაფთ ე-დო ქელავინჯირთ. ელავინჯირთ, ამმა... – I.136.5 – გვიმრას დავაფენთ და წამოვწვებით. წამოვწვებით, მაგრამ...

3. **ქელო**...

ჭელუკა ქელმონჭაფეს – I.158.7 – ნავი გამომაყვანინე /ნაპირას/.

გირინიშ ჲერის ქელოგოკირა – ყიფშ. 15.4 – ვირის ადგილას მიგაკრავ.

4. **ქჲელა**...

მახოშა ქჲელაფთი... ლუმჯიში მახოშენ თხირნალიშა გელაფთარე – II.1.13 – მახოში ავედი... საღამოს მახოდან თხილნარში ჩამოვალ.

5. **ქოლა**...

სახანი ქოლადგიმან – II.70.2 – საინს შედებენ /თაროზე/.

ქო + ელა + ო > ქელო...

მატორი ქელონჭეს – I.96.5 – მოტორი ამოსწიეს /წაპირას/.

კანკულის ქელობუნ დიდი კამა დო ფიშთოვი – ჟღ. 44.9 – საფრთხობელას /გვერდზე/ ჰკიდია დიდი ხანჯალი და ფისტო.

დადის ცანცასტერი სიჯა ქელობუნ – ყიფშ. 49.28 – დეიდას კალათასავით /გვერდზე/ „ჰკიდია" სიძე.

ზუღაში ქენარის ქელობღუდორენ – II.43.35 – ზღვის პირას გამოუყრია /ფიცარი/.

ოდაში მბგას... ქელოდგინუ... მბგას ელადგინ – ჟღ. 43.29 – ოთახის კუთხეში... დააყენა... კუთხეში დგას.

რაკანეფეს წიფურიშ ნჯას დიდი ხორშაფე ქელოკორამან – II.85.1 – ფერდობებზე წიფლის ხეს დიდ სარებს შემოაკრავენ /მიაკრავენ/.

ოხორიშე... ქომოდმელან დო ქელონსვარამან – II.60.20 – შინ... მოიტანენ და ჩაამწკრივებენ /გვიმრას/.

ქო + ელა + ი > 1. ქელი...

2. ქილი...

1. **ქელი**...

სიჯაქ-თი... ვითოხუთ კოჩი ქელიკათეფს – I.134.7 – სიძეც... თხუთმეტ კაცს გაიყოლიებს.

პარაპათი ქელიქთუ – I.157.11 – თევზის დასაჭერი ბადე /გვერდზე/ შეიქცია.

ფადიშაიქ ბოზო მუში ქელიდგინუ ნეკნაკალა – ჟღ. 109.36 – ფადიშაჰმა თავისი ქალიშვილი დაიყენა კარებთან.

როკა ქელიდუმესს – II.60.25 – ტაროს ამოიდებს /გვერდით, სიმინდი/.

კაი კილიჭი ქელიკიდუ – ჟღ. 123.28 – კარგი ხმალი დაიკიდა /გვერდზე/.

ბერექ... ღალიშენ არ უშქური ქელიღუ – ჟღ. 33.29 – ბიჭმა... ღელედან ერთი ვაშლი ამოიღო.

კამა ქელიწკუ – ჟღ. 7.32 – ხანჯალი იძრო /გვერდიდან/.

ზენგინიქ ხეზმეკიაი ქელიხუნუ – ჟღ. 52.24 – მდიდარმა მოსამსახურედ დაისვა.

შკას ქელიბამან – ყიფშ. 75.17 – წელზე ჩამოიკიდებენ.

ლაზუტი ქელიდუმს – ყიფშ. 75.22 – სიმინდი ამოიღებს /ტაროს/.

ლაჭი ნეკნას ქელიჯინუ – ყიფშ. 77.30 – ლეკვი კარებთან დაწვა.

ავლადაში ჩაილუღის ქელიჯინუ – ყიფშ. 83.18 – ეზოს მოლზე წამოწვა.

2. **ქილი**...

კამა დო ლივორი ქილიკიდუ – I.40.33 – ხანჯალი და რევოლვერი ჩამოიკიდა /გვერდზე/.

ტოტეღი-თი ქილიკიდუ – I.37.36 – თოფიც დაიკიდა /გვერდზე/.

თხომუშ თუდე... ქილინჯირუ – I.45.30 – თხმელის ქვეშ... წამოწვა.

ნანაქ ჰაშე ქილიკათუ – ჟღ. 63.32 – დედამ ჰაშე გაიყოლია /თან/.

ქო + ელა + ა > 1. ქელა...
2. ქელვა...

1. **ქელა**...

კაფლანი-თი ბერეს ქელაკათუ დო იგზალეს – ჟღ. 40.13 – ვეფხვიც ბიჭს გაჰყვა /თან/ და წავიდნენ.

ოხორიში ოღინე მჯალეფე მედგინან. ჰქ ქელატკობი – ჟღ. 51.11 – სახლის წინ ხეები დგას. იქ შეიმალე.

მამული ნეკნაში ქინაის ქელანტკობუ – ჟღ. 139.37 – მამალი კარის კიდეს ამოეფარა.

კოკარი ჯირეკის ჯაში ქიოქის ქელაღუ – I.45.11 – კაკვი ჯირკის ხის ფესვს მოედო.

2. **ქელვა**...

მურადი არქადაშეფე მუშის ქელვაკათუ – I.107.8 – მურადი თავის ამხანაგებს გაჰყვა /თან/.

არ აქოლე, არ ექოლე ქელვაკნეს ხოჯას – I.10.22 – ერთი აქედან, ერთი იქიდან ეცნენ ხოჯას.

ოსმანი ემ კოჩეფეს ქელვაწკუ – I.46.34 – ოსმანი იმ კაცებს ჩამოშორდა.

ელა-ს პირველი ნაწილი არის **ე**-, მეორე -**ლა**-.

ე-ს მნიშვნელობა ამ რთულ წინდებულში ზოგიერთ შემთხვევაში იჩენს თავს.

მციქა ჟილენდო ელახთუ – I.127.4 – ცოტა ზეკითკენ ავიდა.

მა ჟილე ეშავულუ დო კაპინერი გელავულუ მჩხუი ჟინ ელახთუ – I.71.6 – მე ზევით ავალ და სირბილით ჩამოვალ, ცხვარი ზევით ავიდა.

ჟილე ელავიწკედი-ში... 1.91.15 – ზევით რომ ავიხედე.

ყუჯი ელაზდიმერი – I.101.7 – ყურაცქვეტილი.

დიშქა ზღვაქ ელაბღასეტუ – II.108.3 – შეშა ზღვას უნდა გამოეყარა.

მატორი ქელოვონჭით – I.146.16 – მოტორი ამოვიყვანეთ, გამოვიყვანეთ /ნაპირისაკენ/.

შქაშე ხამი ელიწუ დერემენჯიქ – II.95.31 – წელიდან დანა /ამო/იძრო მეწისქვილემ.

უკანასკნელ მაგალითებში გამოსჭვივის მეორე კომპონენტის, -**ლა**-ს მნიშვნელობაც, – რისამე შიგნით მიმართულების ჩვენება. ამ ორ მნიშვნელობას ერთვის კიდევ ახალი მომენტი. **ელა**-წინდებულის მნიშვნელობა უკავშირდება სიტყვებს: გვერდით, ნაპირას, კიდეზე; ფერდად, ალმაცერად.

ამრიგად, **ელა**-ს უფრო მრავალფეროვანი მნიშვნელობები აქვს, ვიდრე **მელა**-, **მოლა**-, **დოლო**-ს. ეს მნიშვნელობებია:

1. ზევით მიმართულებას აღნიშნავს. ეს მნიშვნელობა იშვიათად ჩანს.

2. შიგნით მიმართულებას აღნიშნავს ზევით მიმართულებასთან ერთად. ეს მნიშვნელობა კიდევ უფრო იშვიათია, როგორც უკვე აღნიშნულია.[1]

3. ჩვეულებრივ, **ელა**-ს მნიშვნელობა უკავშირდება გვერდით, ნაპირას, კიდეზე, აგრეთვე, ფერდად, ალმაცერად სიტყვებს. ამ ნიუანსის გარეშე პირველი ორი მნიშვნელობა არ დასტურდება, ხოლო მხოლოდ ამ მნიშვნელობით პირველი და მეორე მნიშვნელობა რომ არ ჩანდეს, ისე ძალიან ხშირია, რაც ჩანს ზემოთ მოყვანილი საილუსტრაციო მასალით. როგორც არნ. ჩიქობავა აღნიშნავს, ეს მნიშვნელობა **ელა**-სთვის არ არის ძირითადი.[2]

4. მე-3 მნიშვნელობისაგან განვითარებულად ჩანს **ელა**-ს ის მნიშვნელობა, რომელიც ქართულად **შე**-ს[3] აქვს და ნაწილობრივ შესრულებული, მომხდარი მოქმედების გამოხატვას გულისხმობს:

დოლოქუნუ ელამიბრუწა-ში, მემიჭაფი! – I.18.12 – ტანისამოსი რომ „შემიცვდეს", დამიკერე!

ფოთინი ჭიტა ელუბრუწან-ში ისთომელან – I.113.14 – ფეხსაცმელი ცოტა რომ შეუცვდებათ, გადააგდებენ.

არ უშირის ჭიტა ელახცაფეი ქოძირუ – I.52.8 – ერთ ვაშლს ცოტა შემპალი უპოვა.

გელა-

თანხმოვნის წინ:

ნოღამისაშ ტაქიმიქ-თი ოდა-მოწიფხერი ნეკნას გელადგინან – ყიფშ. 9.11 – პატარძლის მხლებელი ქალებიც მორთული ოთახის კარებთან არიან დამდგარი.

არ ჯა ქაგოფცხოტუფთ, ჟინ ყა ვა მეუშქუმეთ, – ჯა გელადვაფუშენი – I.137.2 – ერთ ხეს გავსხლავთ, ზევით შტოს არ დავუტოვებთ, ხის – ჩამოსადებად /დასადებად/ /ზვინის/.

ნოღამა გელავიტი – II.148.21 – ბაზარში ჩავედი.

მა ჟილე ეშავულუ დო კაპინერი გელავულუ – I.76.6 – მე ზევით ავდივარ და სირბილით ჩამოვდივარ.

თის ხე გელამისუ – I.107.22 – თავზე ხელი ჩამომისვა /დამისვა/.

კუჩხე ვა გელაგისტვას – I.110.26 – ფეხი არ ჩამოგიცდეს /ხეზე/.

მერდევენიკალა ზილი რენ, ემუთენ... გელაჩაფან – I.124.32 – კიბესთან ზარი არის. იმას... ჩამოჰკრავენ.

არ კვინჭახი ჯას გელახეტუ – I.68.5 – ერთი ბეღურა ხეზე იჯდა.

არ ოხოის ღოჯის არ ოხორჯა გელახეტუ – I.48.25 – ერთ სახლზე, აივანზე ერთი დედაკაცი იყო ჩამომჯდარი.

ართეღი ოხორჯა კიჩის გელახეტუ – I.127. – ერთი ქალი კიჩოზე იყო ჩამომჯდარი.

---

[1] არნ. ჩიქობავა, „მორფ. შეხვედრ.", გვ. 154.

[2] არნ. ჩიქობავა, „მორფ. შეხვედრ.", გვ. 154.

[3] აკ. შანიძე, „ქართ. გრამ. საფ.", გვ. 251.

გზას ართელი ჭუკარა ოხორჯა, ბერე გელახუნეი, ხეტუ – I.84.6 – გზაზე ერთი მათხოვარი ქალი, ბავშვჩამომჯდარი /კალთაში/. იჯდა.

გზა წალე გელახტი! – ყიფშ. 23.16 – გზის ქვევით ჩა/მო/დი!

გელაფთი დო ახმედი ქეშაიყონი – I.96.30 – ჩავედი და ახმედი ამოვიყვანე /ხევიდან/.

მციქა ჩქვა გელამიხთატი – I.18.1 – ცოტა კიდევ ჩამომიკლებდი /დამიკლებდი, „ჩამომიხვიდოდი" ფასზე/.

გელაგიხთი, გელაგიხთი, მუთუ ვარ დოსქიდუ – I.18.7 – ჩამოგიკელი, ჩამოგიკელი /ფასზე „ჩამოგივედი"/, არაფერი არ დარჩა.

ხოჯა... ნჯას ეხთუ დო მჭიფეში-კელე გელადგითუ – ჟღ. 97.6 – ხოჯა... ხეზე ავიდა და წვრილებისაკენ ჩამოდგა /შტოზე/.

ცუჯის გელაკიდონი ალთუნი 11.30.20 – ყურზე ჩამოსაკიდებელი ოქრო, საყურე.

ბადი კოჩიქ ჩაქმაღი გელაჩუ დო კავის ნუდვინუ – II.2.27 – მოხუცმა კაცმა საკვესს ჩამოჰკრა და აბედს მოუკიდა.

ქრას ნა გელაცონუდორტუნ – ჟღ. 84.16 – რქაზე რომ ჩამოერჭო /ვაშლი/.

არ სემერი ქუუღუნ. გელაწკიმს დო... – ჟღ. 85.13 – ერთი უნაგირი აქვს. ჩამოხსნის და...

ნჯაში დუდის ათმაჯა-ნა გელახენ – ჟღ. 30.18 – ხის თავზე მიმინო რომ არის ჩამომჯდარი.

არ ნჯაზ-და მსქვა კინჩი გელახეტუ – ჟღ. 64.7 – ერთ ხეზეო ლამაზი ჩიტი იყო ჩამომჯდარი.

მახოშენ თხირნალიშა გელაფთარე – II.1.13 – მახოდან თხილნარში ჩავალ.

ბერე ღალიშე-კელე გელახტუ – ჟღ. 21.1 – ვაჟი ღელისაკენ ჩავიდა.

წალენდოკელე გელახთუ-ში... – ჟღ. 36.2 – ქვევითკენ რომ ჩავიდა...

კატაფხას ჭოროხი გელახთასენ. კატაფხა ღალი ენ... კატაფხა ჟილე ენ, ჭოროხი თუდე რენ... – II.70.4 – კატაფხაში ჭოროხი ჩამოვა. კატაფხა ზევითაა, ჭოროხი ქვევით არის.

ზოგჯერ **გელე**-ს სახით არის თანხმოვნის წინ, თუ ეს თანხმოვანი პრეფიქსია და მას ხმოვანი მოსდევს:

ტუტა გელებუბღამ – II.83.17 – ნაცარს ჩავაყრი /წყალში/.

ნე კანკული გელეგიდგინით ნა, ნე-თი მა გელაფხედი-ნა, მუთუ ვარ ივუ! – ჟღ. 44.20 – საფრთხობელა დაგიდგით, არც მე ჩაგისაფრდით /„ჩაგიჯექით"/, არაფერი არ მოხდა („იქნა")!

ერმენიში ავლი /ოხოიშ ოღინე!/ გელებიტი-ში... – სომხის ეზოში /სახლის წინ!/ რომ ჩავედი, ...

ჩელამურე გელემოფუფს მა ფეჩეს – ჟღ. 160. 21 – ცრემლი ჩამომდის /„ჩამომყვება"/ მე სახეზე ჩამოსაფარებელზე.

სი პოჯას მი გელეგიჯანზ-და – ჟღ. 55.31 – შენ კალთაში ვინ გიწევს /ვინ გყავს ჩაწვენილი/.

გელო-ს სახით შესაძლებელია იყოს, თუ თანხმოვან პრეფიქსს **ო** ხმოვანი მოსდევს:

დუმანი დოდგითა-ში, გელოონჭაფთ დო გოულუთ – I.119.3 – სიბნელე თუ დადგა, ჩავწევთ და ვივლით.

გელა + ო > გელო...

კანკულეცი ბითთუნ კრემულის გელობუნ – I.165.23 – კაკვი მუდამ ჯაჭვზეა ჩამოკიდებული.

ოდას ბალი გელობუტუ – I.102.28 – ოთახში სარკე იყო ჩამოკიდებული.

კუდელი ოქოსალესტეი გელობუნ – I.81.11 – კუდი ცოცხივით აქვს ჩამოკიდებული.

ჰექოლე-და კოჩიში თიფე გელობღუნ – ჟღ. 54.16 – იქო კაცის თავები არის ჩაყრილი.

კოჩი ეძსელუ დო ლივოი გელოდგინუ – ჟღ. 99.4 – კაცი ადგა და რევოლვერი დააყენა /„ჩამოაყენა"/.

გელა + უ > 1. გელუ...
2. გილუ...
3. ჯელუ...

1. **გელუ**...

არ ბურგულის მჯვაბუ გელუხენ – ჟღ. 92.15 – ერთ მუხლზე ბაყაყი უზის /ჰყავს ჩამომჯდარი/.

ოხორჯა მუში ხენ დო არ დიდი ბიჭი პორჯას გელუჯანს – ჟღ. 55.27 – მისი ცოლი ზის და ერთი დიდი ბიჭი კალთაში უწევს /ჰყავს ჩაწოლილი/.

2. **გილუ**...

მთელი არ კარდალას ქოდოლობღაფან... გილუბუფან წკაი – I.159.15 – ყველაფერს ერთ ქვაბში ჩაყრიან... ჩაასხამენ წყალს.

დიდო ვა გილუბღაფან – I.141.20 – ბევრს არ ჩაუყრიან /პურის ფქვილში მჭადისას/.

ქიჩიტი გილუსუ – I.11.8 – ასანთი ჩამოჰკრა /„ჩამოუსვა"/.

ქიჩიტი გილუჩხანკეფს – I.125.13 – ასანთს ჩამოჰკრავს.

გელა + ი – 1. გელი...
2. გილი...

1. **გელი**...

ჩხვაშ ოფუტეს მოდ გელილი – ყიფშ. 23.9 – სხვის ეზოში რად ჩადიხარ?

გელიტუ-შ-კულეი – ყიფშ. 14.19 – რომ ჩაიარა, შემდეგ...

თოფური ოღურთის გელიბენ – II.69.28 – თაფლი მაწონში ჩაისხმება.

ბოზოფექ ფენჯერეშე იწკენან... ნოღამეფე გელილეს – ჟღ. 123.20 – გოგოები ფანჯარაში იყურებიან... საქმროებმა ჩაიარეს.

უფი ონდღერი გელიქთერის გამახთუ – ჟღ. 43.34 – ოფლი შუადღე გადასულზე გამოვიდა.

კამა გელიწკუ – II.78.3 – ხმალი ჩამოიხსნა.

წალენდო გელიწკედუ – ჟღ. 18.11 – ქვევით ჩაიხედა.

ხეს გელიხუნარე – II.59.22 – ხელზე ჩამოისვი.

2. **გილი**...

გილიტესკონ-ში, ძიასინტეს – I.80.7 – რომ ჩაივლიდნენ, უნდა ენახათ.

ყუროლერი ჩქინი დანის გილილაფტუ – I.163.7 – ყვირილით ჩვენთან ახლოს ჩაივლიდა /ჩვენ ხეზე ვიყავით/.

გელა + ა > გელვა...

უფი გელვაყონეტუ /„ქოგეჩუ“/ – I.82.3 – ოფლი ჩამოსდიოდა.

ქო + გელა + თანხმოვანი > 1. ქოგელა...

2. ქაგელა...

3. ქაგელო...

4. ქოგელე...

5. ქოჯელა...

1. **ქოგელა**...

ქაუთუღის ქოგელახედუ – I.86.19 – ჯირკზე იყო ჩამომჯდარი.

ტუტეღეფეს კვინჩეფე... ქოგელახედერენან – ყიფშ. 3.35 – თოფებზე ჩიტები... იყვნენ ჩამომსხდარნი.

ხოჯა მწკოშ ყას გოქთეი ქოგელახედეენ – I.9.12 – ხოჯა წყავის შტოზე შექცეული ჩამომჯდარიყო.

ოხოიში ნეკნას ჟურ კოჩი ქოგელადგინ – ჟღ. 50.25 – სახლის კარებთან ორი კაცი არის დამდგარი.

დიდი რაკანის არ დიდი მჭკონი ქოგელადგინ – II.42.35 – დიდ მთაზე ერთი დიდი მუხა დგას /„ჩამომდგარი“ არის/.

ბაშის ქოგელადგითუ – ყიფშ. 60.9 – მწვერვალზე ჩამოდგა.

ფარაში ოფშა რენ ჯამადანი. ეზდუ დო ქოგელადუ – ჟღ. 105.20 – ფულით სავსე არის ჩემოდანი. აიღო და ჩამოდო.

ოხორი წკუ დო წალენდოკელეში ქოგელაკოდუ – ჟღ. 35.35 – სახლი დაანგრია /და/ხსნა/ და ქვევითკენ ააშენა.

ქრას არ უშქური ქოგელაყონუ – ჟღ. 84.13 – რქაზე ერთი ვაშლი ჩამოერჭო.

ა'ჩქვა პაპიროზი ქოგელაძინ ჰექ სტოლის – ჟღ. 130.8 – ერთი კიდევ პაპიროსი დევს იქ მაგიდაზე.

ლინეიკა კოჩითე ოფშა ტუ დო მა-თი ქენარის ქოგელაფხედი – II.55.16 – ლინეიკა ხალხით სავსე იყო და მეც კიდეზე ჩამოვჯექი.

სირტის ქოგელაფხედი – II.79.17 გორაკზე ჩამოვჯექი.

2. **ქაგელა**...

ჟილე ელაფთი... ე-დო ქაგელაიღი – I.93.31 – ზევით ავედი... ჰოდა ჩამოვიტანე.

ჯუმადი მუშიში ოხოიშა ქაგელახთუ – I.46.34 – ბიძამისის სახლში ჩავიდა.

დიდო ფარა ვარ მიღუნ დო ჭიტა ქაგელამიხთი – I.17.34 – ბევრი ფული არა მაქვს და ცოტა ჩამომიკელი /დამიკელი/.

3. **ქაგელო**...

მატოი ქაგელოვონჯით – I.94.5 – მოტორი ჩავუშვით /„ჩავწიეთ“ ზღვაში/.

4. **ქოგელე**...

შექეი ქოგელებუდვი, ქოგელებუბღი – II.76.89 – შაქარი ჩავდე, ჩავყარე.

მომჩი ქოგელებოკიდათ – II.71.35 – მომეცი, ჩამოვკიდოთ.

სახანის ქოგელემიხედეს – II.68.15 – საინთან ჩამომისხდნენ.

ჰიმ კუას ქოგელეგიდონა თუდე... დევაშ-დევაშ ქოდელემიდონი... ქოგემიდონი კუას – II.99.18 – იმ ორმოში ჩაგიყვან ქვევით... ნელა-ნელა ჩამიყვანე /შიგ/... ჩამიყვანე ორმოში.

5. **ქოჯელა**...

მაღაზას ქოჯელავობი – II.106.17 – სასიმინდეში ჩავყარე.

ქო + გელა + ო > 1. ქოგელო...
2. ქაგელო...
3. ქოგელვო...

1. **ქოგელო**...

ნეკნას კარაღოლი ქოგელოდგინუ – ჟღ. 85.10 – კარებთან ყარაული დააყენა.

კარბის კუჩხე ქოგელოკიდეს – ჟღ. 62.25 – ლურსმანზე ფეხი ჩამოჰკიდეს.

რესიმი წკარიში ჟინდოლე ქოგელოკიდუ – ყიფშ. 65.27 – სურათი წყლის თავზე ჩამოჰკიდა.

2. **ქაგელო**...

ბელუკა ქაგელონჯეს, მზოღას მიშუტალეს – I.126.32 – ნავი ჩაუშვეს /ზღვაში „ჩასწიეს“/, ზღვაში შეუშვეს.

3. **ქოგელვო**...

ცარ ხოშკა ქოგელვონცუ – II.123-23 – ერთი სარი ჩააცო.

ჰიმ ბოზომოთა... ქოგელვოხუნე – II.138.2 – ის ქალიშვილი... დავსვი...

ქო + გელა + უ > 1. ქოგელუ...
2. ქოგილუ...
3. ქოჯელუ...

1. **ქოგელუ**...

ელმასი ეზდუ, დონჯახუ, ბჟას ქოგელუბღუ – ჟღ. 51.31 – ალმასი აიღო, დაჩეჩქვა, რბეში ჩაყარა.

ქოგელუკაპუ – II.37.30 – ჩაუხტა /წყაროზე/.

მართეში ბიჭეფე სიჯას გზას ქოგლუტკობეს – ჟღ. 29.19 – მეზობლის ბიჭები სიძეს გზაზე ჩაემალნენ.

ლუს ქოგელუნჯუმი! – II.76.25 – კომბოსტო ჩაამარილე!

2. **ქოგილუ**...

ბინჯის წკაი ქოგილუბუფან – I.142.30 – ბრინჯში წყალს დაასხამენ.

წკაის ჯუმუ ქოგილუბღაფან – I.141.29 – წყალში მარილს ჩაყრიან.

მქიი ქოგოლუბღაფან გობის – I.144.4 – ფქვილს დაყრიან გობზე.

კაფლამას ქოთუმეში ხორცი ქოგილუდუმელან – I.142.33 – ფლავში ქათმის ხორცს ჩადებენ.

ხუთ მაქვალი ქოგილუტახეფან – I.140.27 – ხუთ კვერცხს ჩაატეხენ.

3. **ქოჯელუ**...

გზა ქოჯელუდუ – II.121.34 – გზა დაუდო.

ქო + გელა + ი > 1. ქოგელი...
2. ქოგილი...
3. ქაგილი...
4. ქოჯელი...

1. **ქოგელი**...

პაპიროზი დივუ. დივუ დო სტოლის ქოგელიდუ – ჟღ. 130.10 – პაპიროსი გაჩნდა. გაჩნდა და სუფრაზე დაიდო.

ხეს ქოგელიხუნუ – II.12.17 – ხელზე დაისვა, ჩამოისვა.

ანდღას ბერე ქოგელიხუნუ – ყიფშ. 38.1 – ერთ დღეს ბავშვი ჩაისვა /კალთაში/.

2. **ქოგილი**...

ახმედიქ კატუ პოდიიას ქოგილიხუნუ – I.103.32 – ახმედმა კატა კალთაში ჩაისვა.

3. **ქაგილი**...

გზაშა ქაგილინგიბონერეტუ – I.91.32 – გზაზე ჩაგორებულა.

ენთეფექ ჩალაფე ქაგილიღეს – I.93.25 – იმათ ჩალები ჩამოიტანეს.

4. **ქოჯელი**...

ქოჯელიდუ /„ქოგიელიდუ"/ ლაზუტი ფუსკული – II.116.5 – დაიდო სიმინდმა ყვავილი.

გელა-ს პირველი ნაწილია **გე**-, მეორე – **ლა**-. **გელა**- > **ჯელა**-ს ათინურში ისევე, როგორც **გე**- > **ჯე**-ს.

გელა- **ელა**-ს საპირისპირო მნიშვნელობისაა, ჩვეულებრივ, ისევე, როგორც **გე**- **ე**-სი.

გელა- აღნიშნავს:

1. ზევიდან ქვევით /დაღმართზე.../ მიმართულებას და ე. ი. დომინანტობს **გე**-ს მნიშვნელობა. საპირისპიროა **ელა**-ს პირველი მნიშვნელობისა.

გემთი გელილუ – ჟღ. 153.3 – დაღმართს ჩავიდა.

ჩარჩიშა გელახთა-ში, ორდო ელახტი – ყიფშ. 32.5 – ბაზარში რომ ჩახვალ, ადრე ამოდი.

2. ზევიდან ქვევით – შიგნითა მიმართულებას. ე. ი. **გე**-ს მნიშვნელობასთან ერთად თავს იჩენს **ლა**-ს მნიშვნელობაც. საპირისპიროა **ელა**-ს პირველი მნიშვნელობისა:

ჭელუკა ქაგელონჭეს, მზოღას მიშუტალეს – I.126.32 – ნავი „ჩასწიეს" /ჩაუშვეს ზღვაში/, ზღვაში შეუშვეს. /შდრ. ელონჭეს/.

წკაის ჯუმუ ქოგილუბღაფან – I.141.24 – წყალში მარილს ჩაყრიან.

ჭელა-ს ეს მნიშვნელობა უფრო მკაფიოდ ჩანს შემდეგ მაგალითში:

ჰიმ კუჲს ქოგელეგიჲონა თუდე... ქოდელემიჲონი... ქოგემიჲონი კუჲს – II.99.18 – იმ ორმოში ჩაგიყვან ქვევით... ჩამიყვანე... ჩამიყვანე ორმოში – გელა წინდებული ნახმარია დოლო-სთან ერთად.

კოჩიში მეკვათერი თიფე ოდას მოლობღუნ... ჰექოლე-ჲ კოჩიში თიფე გელობღუნ... – ჟღ. 54.10.16 – კაცის მოკვეთილი თავები ოთახში ყრია... იქ კაცის თავები ყრია...

ერთსა და იმავე კონტექსტში **ჭელა- მოლა**-ს ენაცვლება.

3. ნეკნას კარაღოლი ქოგელედგინუ – ჟღ. 85.10 – კართან ყარაული დააყენა.

ნეკნას გელადგითუ – ჟღ. 46.19 – კართან დადგა.

ამ ფრაზებში **ჭელა**-ს მნიშვნელობა გვერდით სიტყვას უნდა უკავშირდებოდეს. ეს მნიშვნელობაც **ელა**-სთან აქვს საერთო.

ცხენი დერე ქენარის ელუკაპუნ, გელუკაპუნ – II.39.7 – ცხენი მდინარის ნაპირას ახტის, დახტის.

ჭოლა-

თანხმოვნის წინ:

ჲასთუღი თიშ ჭოლადვალე – I.151.10 – ბალიში თავის დასადები.

ცხენი ბირდეშ ჲანი გზაშენ გულიქთუ დო მან ჲანდან ჭოლამინქინუ – I.92.10 – ცხენი ერთბაშად გვერდით გზისაკენ ატრიალდა და მე გვერდზე გადამიქნია.

ჭოლაკორონი ჰეფხე – II.72.27 – გადასაკრავი წნელი /ღობისა/.

არ საათი ვარ ჭოლახთუ – II.44.38 – ერთ საათს არ გაუვლია.

ჰაქოლე მი-თი ჭოლახტასენ – ყიფშ. 65.29 – აქეთ ვინც გაიაროს.

იშვიათად თუ წინდებულის მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია და მას ხმოვანი მოსდევს **ჭოლ-** > **ჭოლო**-ს:

თუდელეშე კოჩ ჭოლოლიტუ-ის... – ჟღ. 97.7 – ქვეშ /ხის/ კაცმა რომ გაიარა...

სქანი-კალა ა-ჟურ წანას ჭოლობოლაფი ჲაზი – ყიფშ. 43.6 – შენთან ერთ-ორ წელს გავატარე ზაფხული.

ვიწურეფექ ქვათე ჭოლობუწკონდუმთ, ქვათე ჭოლოშკონდინეი – II.72.31 – ვიწელები ქვით ვაშენებთ, ქვით აშენებული.

ჭოლა + ო > ჭოლო...

ბოზო გამათხუში დივუდორენ, შქაფე ჭოლონკანამს – ჟღ. 28.32 – ჭოჭო გასათხოვარი რომ შეიქნება, წელს შეარხევს.

ჭოლოქთი დო მოწკედი ალა-თოლეფე, ალა. – ყიფშ. 68.8 – გატრიალდი და მიყურე მშვენიერთვალება.

თითო-თითო კოჩი ჭოლოშქვეს – ჟღ. 109.36 – თითო-თითო კაცი გადაუშვეს /კარებში/.

ვირვილი თოლეფეთე ოხრასურეს ჭოლოწკერტუ – ჟღ. 25.8 – ეშმაკური თვალებით ცოლისდას გადაჰხედავდა.

გოლოქთუ თი დო მურიას უწუ – I.101.36 – გადაატრიალა თავი და მურიას უთხრა.

ბაკლავა გედგიმერი ტეფსი გოოქთაფან – ყიფშ. 10.13 – ბაკლავადადგმულ ლანგარს გადაატრიალებენ.

გოლა + უ > 1. გოლოუ...
2. გოლუ...
3. გულუ...

1. **გოლოუ**...

ზოღაში ქენარის გოლოუმტუ – II.43.11 – ზღვის ნაპირას დადიოდა.

2. **გოლუ**...

არ ლაზი ზუღა პიჯის გოლულუტუ-ში... – ჟღ. 85.16 – ერთი ლაზი ზღვის პირას რომ დადიოდა.

ჭელუკა გოლულუნ – ჟღ. 162.17 – ნავი დადის.

თოლის გოლუსვეს-შ-კულე – ჟღ. 124.27 – თვალზე რომ გადაუსვეს /წამალი/.

გოლულუ, ოხორის დოლოხე ქოდოხედუ – ჟღ. 69.5 – შეაღო, სახლის შიგნით დაჯდა.

ხასანიქ... ღალი გოლუნწორუ – ჟღ. 9.24 – ხასანმა... ღელე გადაგუბა /„გადასწურა“/.

კაიკის... ჯა გოლუჭკადუნ – II.58.22 – სარეკელაზე ... ხე არის გადაჭედილი.

ზურა ცხენი გოლუხთუ – II.45.1 – ფაშატმა წინ გადაუარა /გაუსწრო/.

3. **გულუ**...

გულულუ წოხლე ხოჯეფეს – I.16.20 – გაუარა /გაუსწრო/ წინ ხარებს.

ხოჯა გულულუ ეშელის – I.11.19 – ხოჯამ გაუსწრო ვირს /გაუარა/.

ქოდოდგიფან კალათი. ტკეცი გულუშუფან – I.149.24 – დადგამენ გოდორს. ტკეცს გადააქსოვენ.

გოლა + ი > 1. გოლი...
2. გული...

1. **გოლი**...

ლაზუტიში ოხაჩქუში ორა გოლილა-ში... – ჟღ. 64.14 – სიმინდის თესვის დრო რომ გაივლის.

არ კოჩი გოლიტუ – II.8.18, 10.31 – ერთმა კაცმა გაიარა /გვერდით/.

ხოჯაქ სარუღი მუში გოლიკორუ – ჟღ. 146.25 – ხოჯამ თავისი თავსაკრავი გადაიკრა.

2. **გული**...

ქურიქ წიპილი ჭოფუმს; გიანთხენ გულიტა-ში... – II.75.11 – ქორი წიწილას იჭერს; დაეცემა, რომ გაივლის.

არ დღას აია ნაიბიშ ოხორიშ წოხლე ია ლეზგეფე გულილეს – I.30.31 – ერთ დღეს ამ ნაიბის სახლის წინ იმ ლეკებმა გაიარეს.

ხოჯა ბუჯაღიშ თის არ გზა გულილაფს – I.46.33 – ხოჯა ბუჯაღის თავზე ერთი გზა გადის.

მურიას ᲐᲜᲓᲐᲜ გულუხთუ დო თეფნე გულისთვინუ – I.101.12 – მურიას გვერდით ჩაუარა და წიხლი გადაუქნია.

ცხენი ბირდემ ᲐᲜᲘ გზაშენ გულიქთუ – I.92.16 – ცხენი ერთბაშად გვერდითა გზისაკენ გატრიალდა.

მოსა ღალის გულინქინუ – I.33.5 – ბადე ღელეში გადაისროლა /„გადაიქნია“/.

ქო + გოლა + თანხმოვანი > 1. ქოგოლა...
2. ქაგოლა...
3. ქოგულა...

1. **ქოგოლა**...

დაჩხირი-ნა ოგზაფან და ერის კირა ქოგოლაბდვი – I.147.27 – ცეცხლს რომ ანთებენ, იმ ადგილას კერია ჩავდე.

ᲐᲖᲚᲣᲦᲘᲛᲘ ოდას ქოგოლავინჯირი – I.147.18 – საზაფხულო ოთახში დავწექი.

არ წანა ქოგოლახტუ-შ-ქულე – ყიფშ. 56.20 – ერთმა წელმა რომ გაიარა, შემდეგ...

2. **ქაგოლა**...

თეცხანეფეში წოხლე მთელი ქაგოლაჩხუ – I.96.8 – იმათ წინ ყველაფერი გარეცხა.

3. **ქოგულა**...

ქჩინი ᲛᲔᲖᲓᲔᲡ დო ოწუდეს ქოგულადვეს – ჟღ. 142.2 – დედაბერი აიყვანეს და თაროზე შედეს.

მთუთი ქოგულახედუ – ჟღ. 61.27 – დათვი შემოუჯდა /სუფრას/.

ქო + გოლა + ო > ქოგოლო...

ტეფსი ეზდუ დო დივის ჩენგეს ქოგოლოკორუ – II.38.27 – თეფში აიღო და დევს ნიკაპზე გადააკრა.

გᲐრი დუხენუ ბერეფეს დო სუტრას სახანეფეთე ქოგოლონსვარუ – ჟღ. 60.6 – საჭმელი გაუკეთა ბიჭებს და სუფრაზე საინებით გაამწკრივა.

ეჩ კოჩი ქოგოლონსვაუ /ქოდოდგინუ/ – ფაშაქ ასკეეფე – I.116.27 – ოცი კაცი გაამწკრივა /დაყენა/ ფაშამ ჯარისკაცები.

ქო + გოლა + უ > 1. ქოგოლუ...
2. ქოგულუ...

1. **ქოგულუ**...

მუჭო-თი რენ, ქოგოლულუნ, ირის ჩარე დიხენენ – ყიფშ. 45.26 – როგორც არის, გაივლის, ყველაფრის საშუალება ინახება.

2. **ქოგულუ**...

კიცის არ გემთი დო არ ჩქვა აქირი ქოგულუღარუ – ყიფშ. 8.4 – კეცს ერთი ქვევით და ერთი განზე გადაუსვა ჯვარი.

ქო + გოლა + ი > 1. ქოგოლი...
2. ქოგული...

1. **ქოგოლი**...

არ დიდი ოხოი დოკოდუ დო ქოგოლინჯირუ აღასთერი ოხორი მუშის – II.44.3 – ერთი დიდი სახლი ააშენა და წამოწვა ბატონივით თავის სახლში.

2. **ქოგული**...

ფადიშაიში ფაფურიში ბაშის ქოგულიჯინერენ ჩხომი – ყიფშ. 18.8 – ფადიშაჰის გემის თავზე გადაწოლილა თევზი.

გოლა- იშლება **გო**- და -**ლა**- ელემენტებად.

ჩვეულებრივ, გოლა-წინდებული ქართულად **გა**-, **და**- და **გადა**- წინდებულებით გადმოიცემა:

უწუ კოჩიქ, ე-დო გოლილუ ჰემ კოჩი – II.8.18 – უთხრა კაცმა და გაიარა ამ კაცმა.

შქით წანა გოლილუ – ჟღ. 138.3 – შვიდმა წელმა გაიარა.

ოწკეტუ გოლანსვარელი თონეფეს – I.107.10 – უცქერდა გამწკრივებულ || ჩამწკრივებულ სკამებს.

ბიჭეფე გოლინსვააფუნან – II.63.31 – ბიჭებს ჩაამწკრივებენ || გაამწკრივებენ.

ხასანიქ... ღალი გოლუნწორუ – ჟღ. 9.24 – ხასანმა ღელე „გადაწურა“ /გადაგუბა/.

ვირვილი თოლეფეთე ოხრასურეს გოლოწკერტუ – ჟღ. 25.8 – ეშმაკური თვალებით ცოლისდას გადახედავდა.

ჟურ მტკოშ მენდრა-მენდრა დოცუნამან დო გოლუშუმან. წარწელი ივენ – II.75.29 – ორი მტკაველის სიშორეზე დაარჭობენ და გადააქსოვენ. ჩელტი შეიქნება.

ზოღაში ქენარის გოლოუმტუ – II.43.11 – ზღვის ნაპირზე დადიოდა.

არ ლაზი ზუღა პიჯის გოლულ-უტუ-ში... – ჟღ. 85.16 – ერთი ლაზი ზღვის პირას რომ დადიოდა.

ამრიგად, **გოლა**- წინდებულს აქვს ქართულის **გა**-, **და**- და ამ ორი წინდებულის კომბინაციის -**გადა**- წინდებულის მნიშვნელობა. **გა**-ს მნიშვნელობა რომ აქვს **გოლა**-ს, მოულოდნელი არ არის, რადგანაც **გოლა**-ს პირველი ელემენტი **გო**- ქართული **გა**-ს ზანური შესატყვისია, შესაძლებელია, დავუშვათ, რომ მეორე ელემენტი -**ლა**- ქართულის **და**- წინდებულის მნიშვნელობისაა.

ამრიგად, -**ლა** მეორე ელემენტად აქვს შემდეგ რთულ წინდებულებს: **მელა**-, **მოლა**-, **დოლო**-, **ელა**-, **გელა**-, **გოლა**-ს.

ამათგან პირველი სამი წინდებულის -**ლა**- შიგნით ადგილსა და მიმართულებას მკაფიოდ გამოხატავს. **ელა**-, **გელა**- იშვიათად აჩენს ამ მნიშვნელობას. ჩვეულებრივ კი სხვა მნიშვნელობა აქვთ მიღებული. **გოლა**- შიგნით მიმართულებასა და ადგილს არ გამოხატავს.

ზოგჯერ პირველი ნაწილის მნიშვნელობა დომინანტობს და მეორე ელემენტის მნიშვნელობა არ ჩანს და **ელა**- ქვევიდან ზევით მიმართულებას უჩვენებს, **გელა**- საპირისპირო მიმართულებას, **გოლა**-ს **გა**- წინდებულის მნიშვნელობა აქვს.

ლა- ნაწილაკის მნიშვნელობა რომ ვარიანტებს იძლევა იმის მიხედვით, თუ რომელი რთული წინდებულის შემადგენლობაშია იგი, აღნიშნული აქვს არნ. ჩიქობავას.[1]

ელა- და **გელა**- რთული წინდებულების მნიშვნელობა რომ ჩვეულებრივ, გვერდით, ნაპირას სიტყვებს უკავშირდება, ამის წყაროდ პირველი ელემენტები /ე-, **გე**-/ არის მიჩნეული.

ლა-ს ძირითადი მნიშვნელობა არის შიგნითა ადგილისა და მიმართულების ჩვენება.

ამრიგად, ასახსნელია როგორც **ელა**-, **გელა**- თავისი ჩვეულებრივი მნიშვნელობით /ე. ი. როცა მიუთითებს რისამე გვერდით, ნაპირას ადგილსა და მიმართულებას/, აგრეთვე, ახსნას მოითხოვს, რატომ აქვს **გოლა**- წინდებულს ქართული **და**- წინდებულის მნიშვნელობა.

შა-იანი რთული წინდებულები

მეშა-

თანხმოვნის წინ:

შიში დაჩხიის მეშადუმელან დო ოჩხვინაფან – I.149.27 – შამფურს ცეცხლში შედებენ /„მიშედებენ"/ და გაახურებენ.

გზას მეშატკობინერი ლეზგეფე – I.31.20 - გზაზე შემალული ლეკები.

კაიალუღის მეშაგიყონუ – I.35.9 – კლდეებში შეგიყვანა.

ქვაში თუდე ჟურ ალთუნი მეშაძინ – ყიფშ. 16.16 – ქვის ქვეშ ორი ოქრო დევს /შიგ/.

ია არაბაში თუდე მი მეშახენ – I.45.14 – იმ ურმის ქვეშ ვინ ზის /შიგ/.

ნანა სქანი, საღი, ლეტას მუჭო მეშახთას – II.139.11 – დედაშენი, ცოცხალი, მიწაში როგორ ჩავიდეს /შიგ/.

უჩა ლეტას მდონა, მეშამდვანორე – II.52.83 – შავ მიწაში წამიყვანე, ჩამიდე /შიგ/.

კუჩხე წუღას მეშამალერი მიღუტუ, დოლომალერი ვა მიღუტუ – II.73.11 – ფეხი წუღაში შედებული მქონდა /შიგ/, ჩადებული არ მქონია.

ჰექ კოჩი მეშახედუ – II.48.31 – იქ კაცი იჯდა /შიგ, სკაში/.

ღორმას მეშახთუ-ში, ... – II.43.1 – სოროში რომ შევიდა... მოხთას, ჭურნის მეშახტას – ყიფშ. 61.15 – მოვიდეს, ფურნეში შევიდეს /შიგ/.

მეშე- < **მეშა**-...

ალთუნის მეშეფხედა-ნა... – ჟღ. 107.1 – ოქროებში რომ ვიჯდე /შიგ/.

---

[1] არნ. ჩიქობავა. „მორფ. შეხვედრები...", გვ. 153-4.

ხომ არ მოსდევს წინდებულს **ი** ქცევის თავსართი – მეშეფხედა < მე-შა-ი-ფ-ხედა?..

მეშა- > **მეშო-**...

ლიმხანაფუნას მ ე შ ო ი ო ნ უ – ჟღ. 15.24 – გვიმრნარში შეიყვანა /შიგ/.

მეშო-ითნუ > **მეშა-ითნუ**...

არუშუალო მეზობელ **ო**-ს დაემსგავსა **მეშა**-ს ბოლო ხმოვანი.

მეშა + ო > **მეშო**...

ექ. ქარტალის-ნა მ ე შ ო ბ ღ უ ნ... – I.63.34 – იქ, ქაღალდში, რომ ყრია /შიგ/...

ია გოშახვეის მსიჯი მ ე შ ო ლ ა ფ ა ფ ა ნ – I.149.28 – იმ გამოხვრეტილში სუროს გაუყრიან /შიგ/.

არ დიშქა დოჩითი-ა, იდი, ჭურნის მ ე შ ო გ ზ ი-ა – ყიფშ. 61.19 – ერთი შეშა დააპეო, წადი, ფურნეში შეუნთეო /შიგ/.

მეშა + უ > 1. მეშუ...

2. მიშუ...

1. **მეშუ**...

კუჩხე-ნა მ ე შ უ მ ე ლ ა ნ – უზენგი იყვენ – I.152.19 – ფეხს რომ შეუყრიან /შიგ/, უზანგი იქნება.

2. **მიშუ**...

და სქანი ლეტას მ ი შ უ ლ უ ნ – II.140.12 – შენი და მიწაში შედის /შიგ/.

ე-ნა იდელას, ე დელობა-ნა მ ი შ უ ხ თ ა ს, მჯვე თუთას იყვენ – I.129.18 – ეს რომ გაგიჟდება, /ეს/ სიგიჟე რომ /„შიგ"/ შეუვა, ძველ მთვარეზე იქნება.

მეშა + ი > 1. მეში...

2. მიში...

1. **მეში**... ვიწურ-არქაბულშია:

კინჩხიში ოხოი ქოიაჩვაპუ დო ქჩინი დო ბადი მ ე შ ი მ ლ ი პ ე ს – ჟღ. 4.20 – კანაფის ღერის სახლი დაიფუშა და დედაბერი და ბებერი გაჭყლიტა /შიგ/.

კერვედის თუდე მ ე შ ი ლ უ – ჟღ. 19.9 – საწოლქვეშ შევიდა /შიგ/.

ჩისთანი ჩქიმიში თუდე მ ე შ ი ლ ი – ჟღ. 136.24 – ჩემი კაბის ქვეშ შედი.

2. **მიში**... ხოფურშია:

მამულიქ დიდო ფაა სუას მ ი შ ო / ი ბ ღ უ – I.27.7 – მამალმა ბევრი ფული ფრთაში შეიყარა /შიგ/.

დაბეფეს მ ი შ ი თ ი ე ლ ე ე ნ – I.49.29 – ეკლებში შეძვრნენ /შიგ/.

ღორმაშენ მ ი შ ი ყ ო ნ უ – I.36.1 – ხვრელით შეიყვანა /„მიშიგ/შეიყვანა"/.

ქო + მეშა + ი > 1. ქომეში...

2. ქომიში...

1. **ქომეში**... ვიწურ-არქაბულშია:

მუსაჭირი კითი ქომეშიღუ – ყიფშ. 36.9 – სტუმარმა თითი შედო.

2. **ქომიში**... ხოფურშია:

მითხანის მაწკინდი უღუნ, ხეს ქომიშიდვით – I.49.17 – ვისაც ბეჭედი აქვს, ხელში ჩაიდეთ /შიგ/.

ჯოღოი არ ჯაში კოვუღის ქომეშახთუ დო ქომიშინჯირუ – I.68.28 – ძაღლი ერთი ხის ფულუროში შევიდა და შიგ დაწვა /შიგ/.

მეშა + **ა** > **მეშვა**...

ათმაჯა მოსას მეშვატენ... – I.154.16 – მიმინო ბადეში შესულა... /შიგ/.

მზოღას მეშვატერენ – I.94.19 – ზღვაში შესულა /შიგ/.

მზოღას მეშვარატი – I.94.16 – ზღვაში შევედი.

ქო + **მეშა** + თანხმოვანი...

არ ლერის ღობერიშენ ქომეშაითირა-ნა... – I.101.15 – ერთ ადგილას ღობეში რომ გავძვრე /შიგ/.

ფაცხა მუშის ქომეშახედუ – I.53.7 – თავის ფაცხაში იჯდა.

ჰე ჩხომეფე ფილავის ქომეშადუ – II.42.6 – ეს თევზები ფლავში შედო /შიგ/.

ლასთულის თუდე ქომეშადუ-ქი, – II.16.5 – ბალიშქვეშ რომ შედო /შიგ/.

ბუტკაში ფაცხა დოვუ დო ქომეშახედუ – II.43.14 – ფოთლის ფაცხა გააკეთა და შიგ შეჯდა.

ჭურნის ქომეშახედუ – ყიფშ. 61.16 – ფურნეში ჩაჯდა.

ფავრეფე-ნა დიბლუ, ქოკოქოსუ, ჰექო ქომეშახედუ – ყიფშ. 59.18 – ფოთლები რომ ჩამოიყარა, ერთად მოხვეტა და იქ შეჯდა.

არ კარვანის ქომეშახთუ, ბოში კარვანის – II.48.28 – ერთ სკაში შევიდა, ცარიელ სკაში.

ქომეშო < **ქომეშა**... – ხდება სრული რეგრესული ასიმილაცია არაუშუალო ხმოვანთა.

არ კაჲალუღის ქომეშოგოხუნუ – I.34.33 – /ერთი/ კლდეებში შეგსვა.

მშქერეფუნას ქომეშოჲონუ ნუსა მუში – ჟღ. 20.19 – შქერნარში შეიყვანა თავისი რბალი.

ქომეშე > **ქომეშა**... აგრეთვე, რეგრესული ასიმილაციის შედეგად.

არ ლუქუნა ქორტუკონ მა ქომეშებიტი – ჟღ. 33.12 – ერთი სანთელი რომ ყოფილიყო, მე შევიდოდი /შიგ/.

სი მუნთხა გურის ცინი ქომეშეგიხთუდორენ – ჟღ. 24.6 – შენ რაღაცა გულში სიცივე შეგსვლია.

ქო + მეშა + ო > 1. ქომეშო...
2. ქომიშო...

1. **ქომეშო**...

ფატიჯანის ეკულე აჲა ქომეშობღაფან – I.143.37 – ბადრიჯანში შემდეგ ამას ჩაყრიან.

ლეტას ქომეშოხუნეენან – I.118.24 – მიწაში ჩაუმარხავთ /შიგ/.
ჰეის ქომეშოგღამან – II.80.17 – ჰერზე შეყრიან.
კალათის ქომეშოხუნუ – ჟღ. 43.4 – კალათში ჩასვა.
2. **ქომიშო**...
ფატიჯანის ქომიშოგღაფან – I.144.6 – ბადრიჯანში ჩაყრიან.
ქო + მეშა > 1. ქომეშუ...
2. ქომიშუ...

1. **ქომეშუ**...
ოქოთუმალეს ქომეშულვან – I.165.1 – საქათმეში შედიან.
სუმოში გროში მჭკულის ქომეშუდუ – ჟღ. 92.29 – სამასი გროში მჭადში ჩადო.
ჰათეფეს გურის ცინი ქომეშუხთესდორტუნ – ჟღ. 40.27 – ამათ გულში სიცივე შესვლოდათ.
2. **ქომიშუ**...
მთუთიქ შარბათი გდოშუ ე-დო თის ქომიშუხთუ – I.70.1 – დათვმა შარბათი შესვა და თავში აუვარდა /„შიგნით შეუვიდა“/.

მოშა-

თანხმოვნის წინ:
ენთეფეს-თი ცუკის თოკი გდუძინან, ვა მოშასთვას-და დო ოკუკიუფან – I.136.33 – იმათაც ყურში თოკს გაუდებენ, არ გამოძვრესო და გადანასკვავენ.
მთელი ყონა დონთხორეს დო ხოლო მუთუვა მოშახთუ – I.51.12 – მთელი ყანა დათხარეს და მაინც არაფერი არ ამოვიდა /შიგნიდან/.
კალაში მოშახტიმუშა პტახუფთ – I.158.22 – ქარის ამოვარდნამდე /„შიგნიდან ამოსვლამდე“/ ვტეხთ /ხურმას/.
ნჯა გდოქთუ. კვანცათე ფარა მოშალუ – ჟღ. 117.1 – ხე წაიქცა. დოქით ფული გამოვარდა /შიგნიდან/.
დოლოქუნუ ნთხირის ხეჭეპას მეშაძინ-და, ჰაია ტახით დო მოშახთასენ-და – ჟღ. 111.36 – ტანისამოსი თხილის ღენჭეპოს შიგნით დევსო. ეს გატეხეთ და გამოვა /შიგნიდან/.
მოშა + უ > მუშუ...
მუშულუნ დო ქომიშახოან-და – I.118.25 – გამოვა /შინიდან, დამარხული კაცი/ და შეგვჭამსო.
მოშა + ი > მოში...
შიში დაჩხუის მოშიღუ – ჟღ. 90.25 – შამფური ცეცხლიდან გამოიღო.
ქო + მოშა + თანხმოვანი > 1. ქომოშა...
2. ქამოშა...

1. **ქომოშა**... ვიწურ-არქაბულშია:
სი მა-და... ქოდოგოხვი ლეტას-და დო სი ხოლო ქომოშახთი – II.32.28 – მე შენ... დაგმარხე მიწამიო და შენ ისევ ამოხვედი /შიგნიდან/.

მჯვეში დოლოქუნეფე ქომოიწკუ... ა კაი მსქვა ბოზო ქომოშახთუ – ჟღ. 73.22 – ძველი ტანისამოსი გაიხადა... ერთი კარგი ლამაზი ქალიშვილი გამოვიდა.

2. **ქამოშა**... ხოფურშია:

საჰიბიქ კუმი ნცირუ-ში მაწკინდი ქამოშალუ – I.49.20 – პატრონი სილას რომ ცრიდა, ბეჭედი გამოვარდა.

ლეტაშენ წკაი ქამოშახთუ – I.120.24 – მიწიდან წყალი ამოვიდა.

ემ ვახთის... ტუცა კალაში ქამოშახთუ – I.90.9 – ამ დროს... თბილი ქარი ამოვარდა.

ჟურ ალთუნი ქამოშახტუ ქვაშ თუდე – ყიფშ. 16.19. – ორი ოქრო გამოვიდა ქვიდან /„ქვეშ"-იდან/.

ქო + მოშა + უ > ქომოშუ...

სანდუღი ოკოტახუ. ლაზი ქომოშუკაპუ – ჟღ. 86.18 – ზანდუკი გადატეხა. ლაზი გამოხტა /შიგნიდან/.

ქო + მოშა + ი > 1. ქომოში...

2. ქამუში...

1. **ქომოში**... ვიწურ-არქაბულშია:

ჩამი მოკვათუ... არ ქიუფი ლირა ქომეშადგინ. დელიქ ჰეა ქომოშიღუ ჩამიში ქიოქის – ჟღ. 146.13 – ნაძვი მოჭრა... ერთი დოქი ლირა დგას /შიგ/. გიჟმა ეს გამოიღო ნაძვის ძირიდან.

ჭუკარაში ბერექ ცაშიკი გონწკუ. ფადიშაი ქომოშიდონუ – ჟღ. 78.12 – ღარიბის შვილმა ყუთი გახსნა. ფადიშაჰი ამოიყვანა /შიგნიდან/.

2. **ქამუში**... ხოფურშია:

ფუსქული ქოდობღაფს, ქამუშიმესს – I.135.24 – ყვავილს დაიყრის, გამოიღებს.

თიკანი-ნა ნოჭკირან, პიპილი-ნა უწუმელან, ია ქამუშიმელან – I.138.28 – თიკანს რომ დაკლავენ, თესლს რომ უძახიან, იმას გამოუღებენ.

ეშა-

თანხმოვნის წინ:

ემთუმანის მუჭო ეშავიღა – I.42.3 – აღმართზე როგორ ავიტანო.

ეკულე აშახაჩქა, ეშაძანგაგინონ /ეშაძანგა-ბერგიშ ქენაითე!/ – I.135.13 – შემდეგ ამოთოხნი, უნდა ამოაღრმავო /ამოაღრმავო თოხის კიდით!/.

მიზრაღი ეშაწკუ-ში – I.120.24 – შუბი რომ ამოაძრო...

ჰიჩ ნერგი-თი ვა ეშახთერენ – I.39.31 – სრულიად ნერგიც /კი/ არ ამოსულა.

არ შური ეშახთასენ, ვარ ჲეხთუ, ჯუმა ჩქიმი! – ყიფშ. 20.1 – ერთი სული ამოხდეს, არ ამოხდა, ჩემო ძმაო.

ჟინდოლე ეშაფთიდორტუნ – II.3.32 – ზევითკენ ავსულიყავი.

დემირი-თი ეშახუტონეი ენ მციქა – II.58.15 – რკინაც „ამოხოტრილია" ცოტათი.

ეშა > **ეშო**-ს არაუშუალო ხმოვანთა სრული რეგრესული ასიმილაციის შედეგად.

მუქ-ნა ე შ ო ი ნ უ დ ო რ ტ უ ნ კოჩი... – ჟღ. 79.19 – მას რომ ამოუყვანია კაცი...

ე შ ო ი ო ნ ი თ – ჟღ. 147.25 – ამოიყვანეთ.

ეშა > **ეშე**-ს, თუ წინდებულის მომდევნო თანხმოვანი პრეფიქსია და მას ფუძის ხმოვანი მოსდევს.

ჰაჩი ე შ ე ბ ი ლ ა თ – ჟღ. 7.16 – ახლა ავიდეთ.

გურუნი მემილუ დო ანჯაღ ე შ ე მ ა ი ო ნ უ – II.48.19 – ყორი გადმო მოვარდა და ძლივს შევძელი ამოყვანა.

მა ეფთარე ჟინ დო სი-თი ე შ ე გ ი ი ო ნ ა რ ე – ყიფშ. 29. – მე არა ზევით და შენც აგიყვან.

მა ნენა ვარ ე შ ე ბ ი ღ ი – ყიფშ. 33.3 – მე სატყვარი ვარ.

ეშა + უ > **ეშუ**-ს:

მეზარეშე ე შ უ ლ უ ნ – II.32.14 – საფლავიდან ამოდის.

სოჭაკალა შური მუში ე შ უ ლ უ ნ – ყიფშ. 50.8 – სოჭის ტყიდან ამოდის სული.

ეშა + ი > 1. ეში...

2. იში...

3. ეშე...

1. **ეში**...

ე შ ი ტ უ - შ - კ უ ლ ე... 11.57.16 – რომ ამოვიდა, მერე...

ორჭარიქ ნჯუმუში თასი ქეჭოფუ დო ორჭიში ე შ ი ღ უ – ორჭელმა მარილის თესლი იყიდა და ორჭამი აიტანა – ჟღ. 6.26 – ლაზუური ე შ ი ჩ ე - ნ ა ნ – II.61.3 – სიმინდს ამოიღებენ /საცეხველიდან/.

ნოღამისა ნენა ვა ე შ ი მ ე რ ს – ყიფშ. 10.7 – პატარძალი ხმას არ ამოიღებს.

ე შ ი მ ე ლ ა ნ – I. 139.29 – ამოიღებენ.

2. **იში**...

ემთუმანი ი შ ი ტ ა - შ ი... – I.152.25 – აღმართს რომ აიყვანი....

სოტოლიაში ტურში ი შ ი მ ე ლ ა ნ – I.142.20 – ჯარხლის მწნილს ამოიღებენ.

ღალიბიქ ჯუბეშენ მცხული ი შ ი ღ უ – I.56.29 – ღალიბმა ჯიბიდან მსხალი ამოიღო.

კვალი ი შ ი ღ ა შ - კ უ ლ ე – II.74.17 – ყველს რომ ამოიღებ, შემდეგ...

3. **ეშე**...

ჯამეს-ნა ხეტუ ხოჯა ე შ ე ლ უ... – II.32.31 – სალოცავში რომ იყო ხოჯა, ამოვიდა...

ეშა + ა > **ეშა**-ს

ჰაია ვარ ე შ ა ლ ე ნ – II.32.23 – ეს ვერ ამოვა /საფლავიდან/.

მუჰთის ნენა ვარ ე შ ა ღ ე ნ – II.35.11 – მუჰთიმ ენას ვერ ამოიღებს.

ქო + ეშა + თანხმოვანი > 1. ქაშა...

2. ქეშა...

1. **ქაეშა**...

ტექსტებში ერთადერთი შემთხვევა დასტურდება:

ღუჯიკელე ქაეშასუტონუფან – I.137.14 – ყურისაკენ „ქეამოხოტრავენ" /ხეს/.

2. **ქეშა**...

გელაფთი ირმაღის დო ახმედი ქეშაიყონი – I.96.30 – ჩაველი ხევში და ახმედი ამოვიყვანე.

არ-კატი ქეშამნახვი – II.83.19 – ერთი ხელი ამოვრეცხე.

ქეშაფუთხუ კუიშე – II.40.7 – ამოფრინდა ორმოდან.

ბათომიშა გეფთი, გერი ქეშაფთი – II.4.25 – ბათუმში ჩავედი, ისევ ამოვედი.

სირტიშე ქეშაპტით – II.79.1 – ფერდობზე ავედით.

ქეშა > **ქეშე**-ს თანხმოვანი პრეფიქსის წინ, რომელსაც ფუძის ხმოვანი მოსდევს.

სირტიშა ქეშებიღი – II.79.16 – გორაკზე ავიტანე.

ხოლო ჩხომი ქეშებიღარე – ჟღ. 4.27 – ისევ თევზს ამოვიღებ /წყლიდან/.

ოხორჯაქ თოლი ქეშემოღუ – ჟღ. 14.30 – ცოლმა თვალი ამომიღო.

ბოზო ჟინ ქეშეჲონეს – ჟღ. 108.14 – გოგო ზევით აიყვანეს.

დადის ქეშებოხაჩქათ – ჟღ. 154.5 – დეიდას დავუთოხნოთ.

ქოშა > **ქოშო**, **ქეშო**-ს, წინდებულის ბოლო ხმოვანი ემსგავსება მომდევნო **ო**-ს.

1. **ქოშო**...

ჰე-თი ქოშოჲონეს – ჟღ. 107.36 – ისიც ამოიყვანეს.

2. **ქეშო**...

ბერექ ჰემინდოს წუკალის ქეშოჲონუ – ჟღ. 60.33 – ბიჭმა იმ დროს ქვაბიდან ამოიყვანა.

ქეშოჲონეს – ჟღ. 108.22, 147.25 – ამოიყვანეს.

ჲონ- ფუძესთან ერთი ასეთი შემთხვევა დასტურდება ტექსტებში:

ქეშჲონეს – ჟღ. 107.34 – ამოიყვანეს.

ქეშჲონეს < ქო-ეშა-ჲონეს.

ჲონ /< **ყონ**/ ფუძესთან დასტურდება **ჰო**- ნაწილაკიც:

ხოჯა ჰამუს ქონუკორი დო ჰეშებოჲონათენ – ჟღ. 147.24 – ხოჯა ამას მიაბი და ამოვიყვანოთ.

ეს მოვლენა ასიმილაციით არ აიხსნება:

ჰეშოთე ქოშობიბღით – ჟღ. 102.25 – ასე შევიკრიბეთ.

ქო + ეშა + უ > 1. ქეშუ...

2. ქიშუ...

1. **ქეშუ**...

რაკანის ქეშუხტიმუნ – ყიფშ. 23.24 – აღმართზე ასულა.

ჩარკითე ქეშუღამან – II.31.34 – ჩარხით ამოიღებენ /ამოაღრმავებენ გობისათვის ხეს/.

2. **ქიშუ**... ხოფურშია:

კათთაიქ ხუთ-ხუთ კაპიკი ქომეფჩათ-ნა, ბერეში ზიანი ქიშუ-ლუნ – I.83.33 – თითოეულმა ხუთ-ხუთი კაპიკი რომ მივცეთ ბავშვს, დანაკლისი აუნაზღაურდება /„ქე შეუვა“/.

ქო + ეშა + ი > 1. ქეში...
2. ქიში...
3. ქაიში...

1. **ქეში**...

ოხორჯა-ნა ბირუ, დო არ-ჟურ ქეშიხვალუ – ყიფშ. 14.18 – ქალი რომ ნახა და ერთი-ორჯერ დაახველა (ზედმიწ. „შეახველა“).

მუამედიქ ქეშიღამს ტაბაკა – II.22.21 – მუამედი ამოიღებს თამბაქოს.

ჭილისიქ სიკალი ქეშიღუ, უკაჩხე ფუნცქული ქეშიღუ – II.31.12, შემდეგ ყვავილი გამოიღო /„ქე ამოიღო“/.

ოხორჯა ქეშიონუ – II.15.25 – ქალი ამოიყვანა.

2. **ქიში**...

ოკულე კუმის დოლონტონეს დო ხე ქიშიღეს – I.49.20 – შემდეგ სილაში ჩაყვეს და ხელი ამოიღეს /შიგნიდან/.

ხოჯაქ ჯებეს ხე დილიღუ დო ვით კურში, (თურქული ფულის „ლირას“ მესამედი ნაწილი) ქიშიღუ – I.9.33 – ხოჯამ ჯიბეში ხელი ჩაიყო და ათი ასთანი (კურუში) ამოიღო.

სიჭთე კანტაი ქიშიმეს – I.135.24 – ჯერ თავთავს „ამოიღებს“ /ამოუვა სიმინდს/.

3. **ქაიში**...

დუყუ ქაიშიმელან კარდალაშენ – I.140.32 – ფხალს ამოიღებენ ქვაბიდან“.

ოხორჯაქ ქიმოლი ქაიშიყონუ ძაოშენ – I.37.25 – ცოლმა ქმარი ამოიყვანა საბუდრიდან.

გეშა-

გეშა- პრევერბი მხოლოდ ვიწურ-არქაბულ ტექსტებში დასტურდება. აქაც იშვიათია.

თანხმოვნის წინ **გეშა**-ს სახითაა ყველგან:

წუკალი დაჩხურის გეშადგიმან – ჟღ. 136.36 – ქვაბს ცეცხლში შედგამენ.

კოჩეფე ირი ჯას გეშახეტეს – II.44.37 – კაცები ყოველი ხის ქვეშ ისხდნენ.

ტუტას-ნა გეშახერტუ კოჩის... – ყიფშ. 57.34 – ნაცარში რომ იჯდა /იმ/ კაცს...

ქო + გეშა + თანხმოვანი > 1. ქოგეშა...
2. ქოგიშა...

1. **ქოგეშა**...

ჭუკი ქოგეშადგესდორენ დაჩხუის – II.34.36 – ქვაბი ჩაუდგამთ ცეცხლში.

არ ბოზო ნჯას ქოგეშახენ – ჟღ. 69.37 – ერთი გოგო ხის ქვეშ ზის.

2. **ქოგიშა**...

ბერექ ნაკაპუ... ხეთე წუკალის დო ქოგიშადგუ – ჟღ. 137.4 – ბიჭი მიახტა უცებ ქვაბს და ჩადგა.

გეშა + ი > გეში...

წიწილა ნჯას გეშიქაჩუ – ჟღ. 126.24 – გველი ხის ქვეშ არის „გაქაჩული".

გოშა-

თახმოვნის წინ:

ეგერ ია თოზი დაჩხირის გოშალას-ნა, ტკვაცუნ – I.64 – თუ ის ფხვნილი ცეცხლში ჩავარდა, გასკდება.

ოსმანი დაჰა იზმოჯეფეს გოშა-ხეტუ – I.47.5 – ოსმანი კიდევ სიზმრებში იყო /„იჯდა შიგ"/.

დერეს მოთ გოშახეტი – II.39.10 – ხევში რატომ იჯექი.

გოშა > **გოშო**-ს, თუ 1. წინდებულს მოსდევს **ო** ხმოვანი, ე. ი. ხდება ასიმილაცია. 2. **ო** ხმოვანი არ მოსდევს, ე. ი. ასიმილაციას არ ხდება ადგილი. წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი **ა** ხმოვნით.

ჩქუნი მალეფეში დოლოხე გოშოზოდონარე – ჟღ. 145.19 – ჩვენს ჯოგში გავატარებ.

გოშა + ო > გოშო-ს:

ემ დერის ეგერ კაი გოშონწკედა... – I.29.18 – იმ ადგილას თუ კარგად გახედავ...

გოშა + უ > 1. გოშუ...

2. გუშუ...

1. **გოშუ**... ვიწურ-არქაბულშია:

არ მეზარლუღის გზა გოშულუტუ – ყიფშ. 35.19 – ერთ სასაფლაოზე გზა გადიოდა /შუაში/.

2. **გუშუ**... ხოფურშია:

ია თოზიშენ არ მჯიხი ქეზდუ დო დაჩხირის გუშუბღუ – I.64.5 – იმ ფხვნილიდან ერთი მჯიღი აიღო და ცეცხლში ჩაყარა.

ხეშენ ნოშვალეთი გუშუდუმელან-და თორი ენ – I.150.23 – ხელით ნაქსოვსაც შეუდებენ /შარვალს/. ის „თორი" არის.

არ-არ თანე დაჩხირის გუშუტკომეტუ /ნოყაზეფე/ – I.63.32 – თითო-თითო ცალს ცეცხლში შეაგდებდა.

გოშა + ი > გოში-ს:

მაკარინას არ ლოკმა ვარ ეშიმელს, სუმ კითითენ-ნა იჭკომენ, გოშიმელს – ყიფშ. 47.10 – მაკარონს ერთ ლუკმას არ ჩაიდებს, სამი თითით რომ იჭმევა, შეიდებს /ჩაიდებს/.

გოშა + ა > გოშვა-ს.

ეშშეღი ღალის გოშვატუ – I.70.19 – ვირი ღელეში შევიდა.

ქო + გოშა + თანხმოვანი > 1. ქოგოშა...

2. ქაგოშა...

1. **ქოგოშა**...

თილქი ჩხომეფეში ორთას ქოგოშადვეს – I.11.26 – მელა თევზებს შუა შედეს.

მთელი დულია ქოგოშამაბღუ – I.57.28 – მთელი საქმე „შემომეყარა".

კულაქლი დაჩხიის ქოგოშადგიფან – I.141.29 – ყურიანს ცეცხლზე შედგამენ.

ტეფსი წკაის ქოგოშადგიფან – I.143.16 – ლანგარს წყალში შედგამენ /გასაცივებლად/.

2. **ქაგოშა**...

გუიში მქიი ქაგოშაიღი ქვაში ქენაეფეს – I.139.5 – გულის (შუა) ფქვილი გამოვიღე ქვის /წისქვილის/ კიდეებიდან.

თოკიშ ჲერი ქაგოშახუფან – I.149.30 – თოკის ადგილს გამოხვრეტენ.

ქო + გოშა- + თანხმოვანი პრეფიქსი + **უ**- ხმოვანი > **ქოგოშო**-ს:

თოკი ქოგოშობუდვი – II.81-19 – თოკი „გავუყარე" ნემსში.

ქო + გოშა + ო > ქოგოშო-ს:

კალაში ქამოშახთუ. დაჩხირი მთელი ქოგოშობღუ – I.90.10 – ქარი ამოვარდა. ცეცხლი სულ შემომაყარა.

შა-იან რთულ წინდებულთა მნიშვნელობაში თითქმის ყოველთვის ჩანს შიგნითა ან შიგნიდან მიმართულებისა და ადგილის ჩვენება. ეს მნიშვნელობა **შა**- ელემენტისაა, ზოგჯერ იგი გამკრთალია, რთული წინდებულის პირველი ნაწილის მნიშვნელობა ჩქმალავს მეორე ნაწილის მნიშვნელობას.

ქეშა-, **გოშა**- წინდებულებს ერთფეროვანი მნიშვნელობა აქვთ:

ქეშა – აღნიშნავს შიგნით, ჰორიზონტალურად მიმართულებას. ქართულად გადმოიცემა **შე**- წინდებულით.

მოშა- საწინააღმდეგო შიგნიდან გარეთ ჰორიზონტალურად მიმართულებას აღნიშნავს და ქართულად **გამო-/ამო/**- წინდებულებით გადმოიცემა.

ეშა- აღნიშნავს ქვევიდან, შიგნიდან /ორმოდან, მიწიდან.../ ზევით მიმართულებას და ქართულად გადმოიცემა **ამო**- წინდებულით.

წკაი ლეტაშენ ქეშახთეეტუ – I.119.28 – წყალი მიწიდან ამოსულიყო თურმე.

ბიჭიქ სანდუღი ქეწკუ, ქეშახთუ ლაზი – ჟღ. 85.40 – ბიჭმა ზანდუკი ახსნა, ამოვიდა ლაზი.

კუის ქეშახთუ – ჟღ. 79.19 – ორმოდან ამოვიდა.

თუდენდონ თხორუ დო ჟინ ქეშახთეს – I.36.10 – ქვევიდან გათხარა და ზევით ამოვიდნენ.

ეშიღუ დო ვით ლირა ქომეჩუ – II.16.24 – ამოილო და ათი ლირა მისცა.

ლეტა ბერგითენ ხაჩქუფან, ეშახუტონეფან – I.135.3 – მიწას თოხით მიწას თოხნიან „ამოხოტრავენ“.

თუ **ეშა**- შიგნითა ადგილს აღარ უჩვენებს, მაშინ რჩება მხოლოდ პირველი ელემენტის მნიშვნელობა – ქვევიდან ზევით მიმართულების ჩვენება. ქართულად გადმოიცემა **ა**- წინდებულით.

თეფეშა ქეშახთეს – I.120.14 – გორაკზე ავიდნენ.

ხეში ჟინ მთუგი ქეშახტუ – I.88.17 – ხეზე ავიდა თაგვი.

უკანასკნელ ზმნაში **ეშა**- წინდებული ქართულად გადმოიცემა, როგორც **ა**-, ისე **შე**- წინდებულით. **შე**- წინდებული ქართულშიც უჩვენებს ზევით მიმართულებას: შეხტა, შეფრინდა /ხეზე, სახურავზე.../.

გეშა- აღნიშნავს **ეშა**- წინდებულის საწინააღმდეგო მიმართულებას ქვევით /ქვეშ/, შიგნით ადგილსა და მიმართულებას. და ქართულად გადმოიცემა **ჩა**- წინდებულით.

გოშა- წინდებული მიუთითებს 1. შიგნითა მიმართულებას:

დელიკანეფე მზოღას გოშახთეს – I.146.13 – ახალგაზრდები ზღვაში შევიდნენ.

ხოჯას, ჯინაზე გოშანთხუ-შ-კულე, აშქუინუ – II.32.34 – ხოჯას, მიცვალებული რომ ჩამოვარდა /ხიდიდან მდინარეში/, შეეშინდა.

ნა გოშატკოჩუ კოჩი იმტენ-და – II.32.36 – რომ შეაგდო კაცი, მირბისო /ხიდიდან მდინარეში/.

2. მიუთითებს საწინააღმდეგო – შიგნიდან გარეთ მიმართულებას. ქართულად გადმოიცემა **გამო**- წინდებულით.

ქიმიქ-თი ტკობაშა ბურგითე კიდა გოშახუფს – ყიფშ. 9.16 – ზოგიც მალულად ბურღით კედელს გამოხვრეტს.

ჯუმა მუში მენდახთუ მალეფეშე კელე. იდუ დო გოშაგორუ – ჟღ. 145. 22 – მისი ძმა წავიდა ჯოგისაკენ... წავიდა და გამოარჩია /ძროხა/.

დიდი დაღი გოშაგორუ – ჟღ. 145.26 – დიდი მთა გამოარჩია.

3. **გოშა**- წინდებული ზოგჯერ აღნიშნავს რისამე გარშემო მიმართულებას. ქართულად გადმოიცემა **შემო**- წინდებულით.

კურკა ქოგოშიმენან ხეთე – II.61.3 – კურკას შემოხსნიან ხელით.

ასკერეფე მთელი ქოგუშიბღენან – I.120.18 – მთელი ჯარისკაცები შემოეფანტნენ.

განხილული **შა**-იანი წინდებულები დადასტურებულია ხოფურსა და ვიწურ-არქაბულში. ათინურში ძალიან იშვიათია **ეშა**- წინდებული.

გვხვდება **ქო**- ნაწილაკდართული.

ოდაშა ქეშახთეს – II.134.7 – შინ ავიდნენ.

ათინურში ჩვეულებრივია ორი წინდებული **შა**-ს შემცველი – **მეშკა**-, **მეშქა**- და **ეშკა**-, **ეშქა**-. **შ**-ს შემდეგ **კ** /ზოგჯერ **ქ**/ შესაძლებელია, განვითარებულია, ყოველ შემთხვევაში, **კა**- წინდებულთან მისი კავშირი არა ჩანს. **მეშკა**-, **მეშქა**-, **ეშკა**-, **ეშქა**- მნიშვნელობით სავსებით ემთხვევა ხოფურისა და ვიწურ-არქაბულის **ქეშა**-, **ეშა**-ს მნიშვნელობას.

მეშკა- || მეშქა-

თანხმოვნის წინ:

ნეკრაში ჯინდო მეშკაფდარე – II.122.17. – კარებში შევალ.

ქო + მეშკა + თანხმოვანი > ქომეშკა-ს:

დოლოხე გუდაშა ქომეშკახთუ – II.137.17 – შიგნით, გუდაში „ქემიშევიდა".

ქო + მეშქა + თანხმოვანი პრეფიქსი + **-ო** > **ქომეშქი**-ს.

ჰამერი ქომეშქიგოხუნარე – II.119.11 – იქ შეგსვამ.

ქო + მეშკა + ო > **ქომეშკა**-ს.

კალათის ქომეშკახუნეს – ყიფშ. 76.7 – კალათში ქემიშიგსვეს.

ქო + მეშქა + ა > **ქომეშქვა**-ს.

თოლეფეს ტუტა ქომეშკვაბღუ – ყიფშ. 78.2 – თვალებში ნაცარი შეეყარა.

ეშკა- || ეშქა-

თანხმოვნის წინ:

აემთი სვას ეშკახთი – II.87.13 – ამ აღმართ ადგილას ადი.

ეშკა + თანხმოვანი პრეფისქსი + ხმოვანი > **ეშკე**...

ეშკევულუტი – ყიფშ. 88.26 – ავდიოდი.

ეშკა + უ > **ეშკუ**-ს.

ემთი სუას ეშკულტუ – აღმართ ადგილას ავდიოდი.

თოლეფე-ნა ეშკუღი – II.92.26 – თვალები რომ ამოუღე.

ეშკა + ი > **ეშკი**-ს.

ეშკიღამს ბერჯითე – II.95.17 – ამოიღებს თოხით.

ქო + ეშკა + თანხმოვანი > **ქეშკა**-ს.

ბიჭი-თი კალათიშე ქეშკახთუ – II.127.25 – ბიჭიც კალათიდან ამოვიდა.

დაღიშე ქეშკაჭთი – II.105.26 – მთისაკენ ავედი.

ქო + ეშკა + თანხმოვანი პრეფიქსი + ხმოვანი – 1. ქეშკე...

2. ქოშკო...

1. **ქეშკე**...

კუის ქოდელევიღი... კუიშე ქეშკევიღი – II.105.34 – ორმოში ჩავიტანე... ორმოდან ამოვიღე.

2. **ქოშკო**...

თუთუნი ქოშკოვიღამ – II.105.36 – თუთუნს ამოვიღებ.

ქო + ეშკა + ი > **ქეშკი**-ს.

მეზარეში ლეტაფე ქეშკიღუ – II.93.19 – საფლავის მიწა ამოიღო.

ქო + ეშქა- > ქეშქი-ს.

კალათი... ქადოლოლუ... ქეშქიღუ – II.127.23 – კალათი... ჩავარდა... ამოიღო.

გარდა **შა**-იანი რთული წინდებულებისა, გვაქვს მარტივი წინდებული **შე**-.

იგი ორად-ორი ძირის ზმნებთან იხმარება. ეს ძირებია **გნ**-[1] და **ნახ**-.

თანხმოვნის წინ:

წოხლე ხჩინეფეშენ შ ე ვ ი გ ნ ე პ ტ ი – I.128.19 – წინათ მოხუცი.

ქალებისაგან გავიგონებდი /„შევიგნებდი“/.

სო რენ ნა შ ე მ ი ნ ა ხ ი თ უშქური? – ჟღ. 84.14 – სად არის, რომ შემინახეთ ვაშლი?

შე-ს თუ თანხმოვანი + პრეფიქსი მოსდევს რომელიმე ხმოვნით, ასეთი შემთხვევაც დასტურდება, როდესაც **შე**- > **ში**-ს.

ხორცი ნენაში თუდე შ ი ნ ა ხ ე რ ი - ნ ა უღუტუ... – ჟღ. 111.21 – ხორცი ენის ქვეშ შენახული რომ ჰქონდა.

წინდებული **შა**-ს სახით გამოიყოფა:

შეიეფე ქ ე შ ა ვ ი ნ ა ხ ი თ – ყიფშ. ნ. 34 – ნივთები შევინახეთ.

შე + **უ** > **შუ**-ს:

საღირი ია კოჩი რენ, ყუჯიქ-ნა ვარ შ უ გ ნ ე ფ ს – I.152.7 – ყრუ ის კაცია, ყურში რომ არ ესმის /„ყური რომ ვერ შეუგნებს“/.

შე + **ი** > **ში**-ს:

ბირაფაში სერსი-ნა შ ი გ ნ უ... – I.32.22 – სიმღერის ხმა რომ გაიგონა /„შეიგნო“/...

ჟუ ხაჭთას დერემენჯი დო ხორძა მუში შ ი ნ ა ხ უ მ ა ნ – II.100.37 – ორ კვირას მეწისქვილე და მისი ცოლი შეინახავენ.

ქო + შე + თანხმოვანი > 1. ქოშე...
2. ქეშე...

1. **ქოშე**...

ჩონჩი ფუჯეფეშენი ქ ო შ ე ბ ი ნ ა ხ ი – II.31.16 – ფუჩეჩი ძროხებისათვის შევინახე.

2. **ქეშე**...

მა უშქური ქ ე შ ე მ ი ნ ა ხ ი - ა! – ჟღ. 84.17 – მე ვაშლი შემინახეო.

ქო + **შე** + **უ** > **ქოშუუ**-ს.

შარვალიშ ჯიბეს ქ ო შ უ უ ნ ა ხ უ ნ – ყიფშ. 17.4 – შარვლის ჯიბეში შეუნახავს.

ქო + შე + ი > 1. ქოში...
2. ქუში...
3. ქეში...
4. ქიში...

1. **ქოში**...

აჲა ნენა მოლაქ ქ ო შ ი გ ნ უ – I.10.1 – ეს სიტყვა მოლამ გაიგონა.

მაჟუანი სერიშენი ქ ო შ ი ნ ა ხ უ – I.69.19 – მეორე ღამისათვის შეინახა.

---

[1] გნ – ძირთან შე წინდებული მხოლოდ ხოფურ ტექსტებში დასტურდება. სხვა ტექსტებში არ არის.

2. **ქუში**...

ბუძეფე ოფშა მჟა, ბერე მუშის ქუშინახერეტუ – I.101.29 – ძუძუები სავსე რძით თავისი შვილისათვის შეენახა.

3. **ქეში**...

ბერეფექ თითო მაქვალი ჲეზდეს დო ქეშინახეს – II.14-25 – შვილებმა თითო კვერცხი აიღეს და შეინახეს.

4. **ქიში**...

ოღანწკილონიში სერსი ქიშიგნეფუ – I.107.6 – ზარის ხმა გაიგონა.

შე- წინდებული ზოგჯერ შეზრდილია ფუძეს და პირის ნიშანი წინ დაერთვის.

ბელქი თერცინე ფშიგნი-ა – I.108.38 – იქნება შეცდომით /უკუღმა/ გავიგონეო.

აჲ სერსი-ნა ფშიგნით – I.131.28 – ეს ხმა რომ გავიგონეთ...

დობღური-ნა, სო ბიდარე? ლეტაქ-თი ვა მშინახუმს! – ყიფშ. 42.14 – რომ მოვკვდე, სად წავიდე? მიწაც არ შემინახავს!

ზოგჯერ პირის ნიშანთან ერთად მაქცევარი ხმოვანიც დაერთვის წინდებულის წინ:

მუნთხა მიჩქინ, ირი ფთქვარე, გურიქ ვარ მიშინახუმს – ყიფშ. 42.12 – რაც ვიცი, ყველაფერს ვიტყვი, გული არ შემინახავს.

ერთ ფორმაში შესაძლებელია აქ სათავისო ქცევის ორი **ი** იყოს: ერთი წინდებულის წინ, მეორე – წინდებულის შემდეგ შერწყმული წინდებულის ხმოვანთან /ასიმილაციის შედეგად/.

მიშინახუმს < მ-ი-შე-ი-ნახუმს.

ასეთივე აგებულებისაა:

კოჩიქ-თი აჲ ნენაფე იშიგნუ-ში... – I.5.9 – კაცმაც ეს სიტყვები რომ გაიგონა...

იშიგნუ < ი-შე-ი-გნუ.

ქო- ნაწილაკდართული:

კოჩეფეს ქოვიშიგნი – I.107.22 – კაცებს შორის („კაცებში“) გავიგონე.

ქოვიშიგნი < ქო-ვ-ი-შე-იგნი.

კუჩხეფეში სერსი ქუიშიგნუ – I.101.9 – „ფეხების“ ხმა გაიგონა.

ქუიშიგნუ < ქო-ი-შე-ი-გნუ.

ზოგჯერ **შე**- წინდებულიანი ზმნა გაგებულია უწინდებულო ფუძედ და დაერთვის სხვა წინდებული, სახელდობრ, **დო**- სრული ასპექტის მაწარმოებლად:

„ფარა სო ფშინახითი?“ არ ჲერი დოშინახეს – II.130.30 – „ფული სად შევინახეთ?“ – ერთ ადგილას შეინახეს.

დოშინახუ /მან/ – ჟღ. 111.14; – II.41.27; 60.33, 123.6 – შეინახა.

დოშინახუ < დო-შე-ი-ნახუ.

ჰაჲა დომიშინახი-ა ვითოხუთ ნდღას – ჟღ. 105.16 – ეს შემინახეო თხუთმეტ დღეს.

დომიშინახუ < დო-მ-ჲშე-ინახუ.

მეჟა/ო-

თანხმოვნის წინ: 1. **მეჟო**...
2. **მეჟა**...

1. **მეჟო**..

ჰე-თი მ ე ჟ ო ჩ უ – II.17.35 – ისიც დასწყევლა „გადასცა".

ჰემუქ... მ ე ო მ ჩ უ – I I . 19.7 – იმან დამწყევლა.

2. **მეჟა**...

მ ე ჟ ა ჩ ა მ ა / მუში კაბული დიყვერენ – ყიფშ. 18.33 – მისი წყევლა ასრულებულა.

ემუშკულე მთელი ფადიშაღეფეს კატა ნდღას მ ე ჟ ა ბ ჩ ა ფ – I.163.35 – ამის შემდეგ ფადიშაჰებს ყოველდღე ვწყევლი /„გადავცემ"/.

ხოფურში ეს წინდებული **მეჟა**-ს სახით გამოიყოფა /მეჟა-ჩამა, მეჟა-ბჩაფ/ ვიწ.-არქ-ში – **მეჟო**-ს სახით /მეჟო-მჩუ/.

განსხვავება ბოლო ხმოვანშია /ხოფურში -**ა**, ვიწურ-არქაბულში-**ო**/.

ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ: ფუძის ხმოვანი არის **უ**: კარავის ნაჯინეს დო მიჟუმწკეს კარავი – I.119.6 – გემს მიაწვნენ და გადახსნეს გემი.

მ ი ჟ უ მ წ კ ე ს < მ ე ჟ ა - უ მ წ კ ე > მ ე ჟ ო უ მ წ კ ე ს > მ ე ჟ უ - უ მ წ კ ე ს > მ ე ჟ უ მ წ კ ე ს > მ ი ჟ უ მ წ კ ე ს.

შეიცვალა არა მარტო წინდებულის მეორე ხმოვანი, არამედ პირველი **ე-ც ი**-დ დავიწროვდა.

მოჟა-

თანხმოვნის წინ:

ბერგი მ ო ჟ ა დ ვ ა ლ ე ი ჯამეკალა მიკულუნ – II.144.10 – თოხგადადებული ჯამესაკენ გაივლის.

ჩალა გიოთხვააფთ... ოკულე ჟინ ქ ო მ ო ჟ ა უ კ ი უ ფ თ, მჭიმა ვადოლოხთას, ემუშენი – I.137.5 – ჩალას ჩავამწკრივებთ... შემდეგ ზევიდან გადავუკრავთ, წვიმა რომ არ ჩავიდეს იმისათვის.

წინდებული **მოჟა**-ს სახით გმოიყოფა.

მ ო ჟ ა - ო > მ ო ჟ ო...

ფენჯერეს მ ო ჟ ო ო ბ უ ტ ი – II.148.17 – ფანჯარაზე გადმომდგარი იყავი.

მ ო ჟ ო ო ბ უ ტ ი < მ ო ჟ ა - ო ბ უ ტ ი.

მ ო ჟ ა-უ > მ უ ჟ უ...

ცხენი ქვაშა-ნა მოხთუ, არ ზორი მ უ ჟ უ ც ხ ო ნ ტ უ - ქ ი... მან ცხენიშენ მებლი – I.91.33 – ცხენი ქვასთან რომ მოვიდა, ერთი ძლიერად რომ ზე ახტა, მე ცხენიდან ჩამოვვარდი.

მ უ ჟ უ ც ხ ო ნ ტ უ < მ ო ჟ ა - უ ც ხ ო ნ ტ უ > მ ო ჟ ო უ ც ხ ო ნ ტ უ > მ ო ჟ უ ც ხ ო ნ ტ უ > მ ო ჟ უ ც ხ ო ნ ტ უ > მ უ ჟ უ ც ხ ო ნ ტ უ.

აქაც დავიწროვდა წინდებულის პირველი ხმოვანი.

ბეჟო-

ტეფსი კიცის ქ ო გ ე ჟ ო დ გ ი ფ ა ნ – I.143.22 – ლანგარს კეცზე დადგამენ.

ქარტალის ქვა გ ე ჟ ო დ ვ ე რ ე ნ – I.94.18 – ქაღალდზე ქვა დადებულა. ხუთ-ანშ კალათი ხარმანიში ჟინ ქ ო გ ე ჟ ო ბ დ გ ი ფ თ – I.125.5 – ხუთ-ექვს კალათს ძნებს ზევით დავდგამთ.

გამოიყოფა **ბეჟო**-ს სახით.

ბოლოს **ო** ხმოვანი არის.

ეჟა-

აჲა თუდე ნორჩაფან. ემუში ჟინ-ე ჟ ა რ ჩ ა ფ უ ლ ე – I.151.9 – ამას ქვეშ უგებენ, იმის ზევით – გადასაფარებელი.

ამრიგად, გვაქვს რთული წინდებულების ჯგუფი საერთო მეორე ელემენტით.

მ ე ჟ ა- || მ ე ჟ ო-

მ ო ჟ ა-

გ ე ჟ ო-

ე ჟ ა-

მეორე საერთო ნაწილი ოთხივე რთული წინდებულისა არის **ჟა**- || **ჟო**- ელემენტი.

არნ. ჩ ი ქ ო ბ ა ვ ა **ჟა**- || **ჟო**-ს **ჟ**-სათვის ამოსავლად თვლის **ჲ**-ს. იგი წერს:

„**ჲ**-ს **ჟ**-დ ქცევის საინტერესო მაგალითი გვაქვს არქაბულის მიერ ნახმარ ფორმებში: მ ე ჲ ო ჩ უ || მ ე ჟ ო ჩ უ... მთქმელმა ორჯერ იხმარა ჯერ **ჲ**-ანი ფორმა და იქვე გაისწორა, **ჟ**-ანი იხმარა, მაგრამ **ჲ**-ანი მაინც რამდენჯერმე წასცდა. ცხადია, აქ **ჲ** გადადის **ჟ**-დ“.[1]

ამრიგად, სავარაუდოა, რომ:

მ ე ჟ ა- || მ ე ჟ ო- < მ ე ჲ ა- || მ ე ჲ ო-,

მ ო ჟ ა- < მ ო ჲ ა-.

მოჟა-, **ბეჟო**-, **ეჟა**-ს შესახებ ვარაუდი ჯერჯერობით თითქოს არ დასტურდება.

მეჟა- || **მეჟო**-ს კი აქვს ვარიანტი **მეჲა**-, **მეჲო**-ს სახით.

გარდა დასახელებული მეჲოჩუ-სი, **მეჲა**- || **მეჲო**- წინდებულიანი ფორმები კიდევ დასტურდება ვიწურ-არქაბულსა და ათინურში:

ბადი... წკაის ქომეჲახთუ – ჟღ. 53.40 – მოხუცი... წყალზე /= მდინარეზე/ გადავიდა.

წინდებული გამოიყოფა **მეჲა**-ს სახით.

დერე მესქურუ / ქ ო მ ე ჲ ო ვ თ ა – II.133.32 – ხევი /=ხევში წყალი/ გაშრა, გადავალ.

გურუნი მ ე ჲ ო ტ კ ო ჩ უ გზა წალე – II.48.8 – ვირი გადააგდო გზის ქვევით.

---

[1] არნ. ჩიქობავა, „ჭან. გრამ. ან.“, გვ. 28.

უკანასკნელ მაგალითებში წინდებული გამოიყოფა **მეიო**-ს სახით.

მ ე ი ტ ა - ი მო მ ე ი ე ბ ი ტ ა ი – II.133.23 – გადავიდე, არ გადავიდე? თის-ნა მ ე ი ე მ ი ხ თ ე - შ ი, არ დესტანი დომჭარი – ყიფშ. 69.3 – თავს რომ გადამხდა, ერთი ლექსი დავწერე.

ხვალა ვარ მ ე ი ე ბ უ ლ უ რ – ჟღ. 53:28 – მარტო არ გადავალ.

აქ უკვე წინდებული **მეიე**-ს სახით გვაქვს ხმოვნიანი თანხმოვანი-პრეფიქსის წინ, ჭანურში, როგორც ვიცით, ასეთ პოზიციაში ხშირია წინდებულის ბოლო **ა**-ს **ე**-დ ქცევა.

ამრიგად, ორი ვარიანტია ამ წინდებულთა: **მეია-**, **მეიო-**, პირველ ვარიანტში ა გვაქვს, მეორეში – **ო. მეია-**, **მეიო-**, **მეჟა-**, **მეჟო**-ს შეესაბამება.

ხმოვნის წინ:

მეია- / ო + უ > მ ე ი უ...

ანდღა მო მ ე ი უ ლ უ რ – II.133.27 – დღე ნუ გადადიხარ.

მ ე ი უ ლ უ რ < მ ე ი ა - უ ლ უ რ > მ ე ი ო ლ უ რ უ > მ ე ი უ უ - ლ უ რ > მ ე ი უ ლ უ რ.

გურუნი-ნა მ ე ი უ ტ კ ო ჩ უ – II.48.23 – ვირი რომ გადაუგდო.

მეიუტკოჩუ < მ ე ი ა – უ ტ კ ო ჩ უ > მ ე ი ო უ ტ კ ო ჩ უ > მ ე - ი უ უ ტ კ ო ჩ უ > მ ე ი უ ტ კ ო ჩ უ.

არ ორძო თის ქ ო მ ე ი უ დ გ ე ს – ჟღ. 52.12 – ერთი სკამი თავზე დაადგეს.

ქ ო მ ე ი უ დ გ ე ს < ქ ო მ ე ი ა უ დ გ ე ს > ქ ო მ ე ი ო უ დ გ ე ს > ქ ო მ ე ი უ უ დ გ ე ს > ქ ო მ ე ი უ დ გ ე ს.

მ ე ი ა / ო + ი > 1. მეი...

2. მეი...

წკარის მეიტუ-ში, ...ბერე ნცხენითე მ ე ი ტ უ - შ ი... – ჟღ. 134.12 – წყალზე /= მდინარეზე/ რომ გადადიოდა... ბიჭი ცხენით რომ გადადიოდა.

მ ე ი ტ უ, მ ე ი ტ უ < მ ე ი ა /ო - ი ტ უ > მ ე ი ე ი ტ უ > მ ე ი ი ი ტ უ > მ ე ი ი ტ უ >

1. მ ე ი ტ უ- 2. მ ე ი ტ უ-.

მ ე ი ა + ა > მ ე ი ა...

გზა მ ე ი ა ნ ტ ა ლ უ – ყიფშ. 58.35 – გზა შეეშალა.

მ ე ი ა ნ ტ ა ლ უ < მ ე ი ა - ა ნ ტ ა ლ უ > მ ე ი ა ნ ტ ა ლ უ.

ზოგჯერ **ჟ**-ს მაგიერი **ი** მეია || მეიო || მეიე- წინდებულში გაუჩინარებულია და ვიღებთ **მეა** || **მეო**-ს.

მეა-

„ოღინე მა მ ე ა ფ თ ა რ ე"... ცხენითე მეილუ – ყიფშ. 64.30 – „ჯერ მე გადავალ"... ცხენით გადავიდა.

გვაქვს: მეაფთარე მეიაფთარე-ს მაგივრად.

ა'ჩქვა მ ე ა ფ ხ ა ჩ ქ ა ე – II.81.1 – ერთი კიდევ გადავთოხნი.

მეა > **მეე**... როდესაც თანხმოვან პრეფიქსს მოსდევს ხმოვანი პრეფიქსი.

მ ე ე ბ ი ჩ ა მ, მო ძირუმტა კაობა – მ. 107.41 – გწყევლი, ვერ გენახოს სიკეთე.

მ ე ე მ ა ხ ვ ე ს დუვარი – ყიფშ. 69.21 – გადაგვეყარა კედელი.

ი-იანი და **უი**ანო ვარიანტები დასტურდება ერთსა და იმავე მთქმელის მეტყველებაშიც.

მ ე ე მ ა ხ ვ ე ს... მაგრამ გვერდით იქვე არის: თის-ნა მ ე ი ე მ ი ხ თ ე-ში – ყიფშ. 69.3.

ანდა:

ბადი კაი-კაი წკაის ქ ო მ ე ი ა ხ თ უ... ბადი-ნა მ ე ა ხ თ უ – ჟღ. 53.40 – მოხუცი წყალზე გადავიდა... მოხუცი რომ გადავიდა... ერთსა და იმავე კონტექსტში ჯერ **მეია**- – ვარიანტიანი ფორმა არის, შემდეგ **მეა**-.

დადასტურებულია ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც მეია- || მეიო-წინდებულს ერთსა და იმავე კონტექსტში ახალი ვარიანტი ენაცვლება, რომელშიც მოსალოდნელი **ი**-ს მაგივრად **რ**- თანხმოვანი იჩენს თავს და ვიღებთ **მერა**- || **მერე**- წინდებულს.

ასე მაგალითად:

ღვარი ქოგეხთუდორენ და მა ვარ მ ე რ ე მ ა ლ ა ს ე ნ – ჟღ. 25.2 – ღვარი ჩამოსულა და მე ვერ გადავალ.

მ ე რ ე მ ა ლ ა ს ე ნ < მ ე ი ე მ ა ლ ა ს ე ნ.

შდრ. იქვე:

მკიაფუქ... მ ე ო ნ ა მ ტ უ-ში – ჟღ. 25.24 – ტურას რომ გადაჰყავდა.

იქვე ისევ **რ**-იანი ვარიანტი ჩნდება:

წკარის ვარ მ ე რ ე გ ა ლ უ-ში, მა მ ე რ ე გ ო რ ო ნ ი – ჟღ. 25.34 – წყალზე /=მდინარეზე/ რომ ვერ გადახვედი, მე გადაგიყვანე.

მ ე რ ე გ ა ლ უ < მ ე ი ე გ ა ლ უ, მ ე რ ე გ ო რ ო ნ ი < მ ე ი ე გ ო რ ო ნ ი.

უკანასკნელ მაგალითში – /მ ე რ ე გ ო რ ო ნ ი/ – **ი**-ს ადგილას **რ** გაჩენილა არა მარტო წინდებულში, არამედ თვითონ ძირშიც.

ამ ზმნის ძირი – **ყონ**-არის, რომელიც, როგორც ცნობილია, **ითნ**-ის სახითაც გვხვდება **ყ** > **ი**-ს: იყონამს, 11.18, მოითნეს. 11.79. ზემოთ მოყვანილ მაგალითში **ი** მიღებული **ყ**-საგან იძლევა რ-ს.

ასევეა:

კარაფუნას მ ე რ ა ფ ხ ე – ჟღ. 162.14 – კლდეზე ვარ გადამჯდარი. მ ე რ ა ფ ხ ე < მ ე ი ა ფ ხ ე. კ ა რ ა ფ უ ნ ა < კ ა ი ა ფ უ ნ ა /**kaya** – თურქ. – კლდე/.

როგორც ცნობილია, სპეციალურ ლიტერატურაში ჭანურისათვის ჩვეულებრივია **რ**-ს დასუსტების შედეგად **ი**-ს მიღება.

ოხორი > ოხოი სახლი.

გური > გუი გული.

მგერი > მგეი მგელი[1]

ს. ჟღენტის მიერ დადასტურებულია საწინააღმდეგო მოვლენაც: მოსალოდნელი **ი**-ს ადგილას ჩნდება **რ**.[2]

ეშქირა < **ეშქიია** – ყაჩაღი.

დადასტურდა, რომ მოსალოდნელი **ი**-ს ადგილას **რ** ჩნდება **მეია** || **მეიე**- წინდებულშიც.

---

[1] ჭან. გრ. ან., გვ. 21.

[2] ს. ჟღენტი. ჭანური ტექსტები, გვ. XVI.

ი > **რ**-ს როგორც ამ წინდებულებში, ისე, საერთოდ, ძალიან იშვიათია, შესაძლებელია, ინდივიდუალურ მოვლენადაც ჩაითვალოს.

ამრიგად, ორი ძირითადი ვარიანტი დასტურდება:

1. მ ე ი ა || მ ე ი ო-

2. მ ე ჟ ა || მ ე ჟ ო-

ამათგან ძირითადია პირველი **ი**-იანი ვარიანტი. იგი არის ამოსავალი **ჟ**-იანი ვარიანტისათვის.

თითოეულ ვარიანტში ნაირსახეობას ქმნის ბოლო ხმოვანი **ა** და **ო**.

ჭანურისა და მეგრულის რთულ წინდებულთა მეორე ელემენტი ასეთი აგებულებისაა: თანხმოვანი – ხმოვანი. ეს ხმოვანი არის **ა** ან **ო**. აქ ხმოვნით ნაწილად გვაქვს **ა**-ც და **ო**-ც. მოსალოდნელი თანხმოვნითი ნაწილის ადგილას გვაქვს **ი** /რომელიც ზოგჯერ **ჟ**-ს იძლევა/.

რა წარმომავლობის შესაძლებელია იყოს ეს **ი**?

ი იგივე **ე** უნდა იყოს, რომელიც მარტივი წინდებულის სახით არის ჭანურსა და მეგრულში.

ე - ხ თ უ- ავიდა, ე ზ დ უ – აიღო.

ხმოვნის წინ იგი ვიწროვდება **ი**-დ და შემდეგ **ი**-დ:

ი ო ფ შ უ – I.44. – აავსო.

ვა ი ა ს ე ლ ე ნ – I.154. – ვერ ადგება.

ვა ი ა ჭ ო ფ ე ნ – I.109. – ვერ აიღებს.

ე წინდებული, როგორც აღნიშნულია, მნიშვნელობით ქართულის **ა** /დ/ წინდებულს უდრის. ამ მნიშვნელობის გადმოცემა ძნელია **ია || ჟა**-იანი წინდებულებით. ისინი ზედ, ზევით სიტყვათა მნიშვნელობას გამოხატავენ. ადგილის გარემოება, რომელიც ამ წინდებულიან ზმნებს უკავშირდება, ქართულად თარგმნის დროს ყოველთვის **-ზე** თანდებულს ირთავს. თვითონ ზმნა კი **გადა**- ზმნისწინს დაირთავს, რომელიც ყოველთვის რამეზე, რისამე თავზე გადავლით მიმართულებას მიუთითებს.

ქ ო მ ე ი ა ხ თ უ წკაის, – ჟღ. 53.4 – გადავიდა მდინარეზე. ორძო თის ქ ო მ ე ი უ დ გ ე ს – ჟღ. 52.12 – სკამი თავზე /გა/დაადგეს.

ოხო-

-ხო- ელემენტიანი ეს ერთადერთი წინდებულია.

თანხმოვნის წინ:

დიკა მქიის ო ხ ო ვ უ ქ თ ა ფ თ – I.139.8 – პურის ფქვილს შევურევთ.

ქოთუმე, ბრინჯი ო ხ ო ქ თ ე ი – I.140.6 – ქათამი, ბრინჯშერეული.

არ ლიპარდე'სთერი ყუროლერი სერსი ოგნაფტით. ჩქინ-თი სერსი მუშის'თერი ო ხ ო ვ ი ყ უ რ ი თ – I.163.2 – /ერთი/ ლეოპარდივით მყვირალა ხმა გვესმოდა. ჩვენც მის ხმასავით შევაყვირეთ.

ო ხ ო მ ი შ ქ ვ ი-ა /ო ხ ო მ ი შ ქ ვ ი, მემაშქვი მთელი არ ჲენ/ – I.10.28 – გამიშვიო /გამიშვი – „შემიშვი", „მიმიშვი" სულ ერთია/.

მუთუ ვარ ო ხ ო მ ა წ ო ნ უ – I.113.13 – ვერაფერი ვერ გავიგე;

კაი ვა ო ხ ო ვ ო წ ო ნ ი – I.161.15 – კარგად ვერ გავიგე.

საათის ნოკო-ენ, მამულითე ოხოგაწონენ – I.164.33 – რომელი საათია, მამლით მიხვდები.

ხაჯის ოხობუქთამთ – II.74.8 – ცერცვს შევურევთ.

ხეთე ბოხოქთარე – II.3.15 – ხელით აყურეც /ფქვილს/.

შური ჩქიმი მუთე ოხობოქთინა – ყიფშ. 43.2 – სულ რაგორ მოვითქვა /„შეკატრიალო"/.

ჩქუ-და ქომომჩით-და ლუღი-ა დო ოხოგიშქვათენ – II.56.27 – ჩვენ მოგვეცითო ლელვიო და გაგიშკებთო /შეგიშვებ ხელს/.

ბიგა თამამ ლაზური ენ, მა ეშო ოხობოწონა – II.27.36 – „ბოგა" (ჯოხი) მთლად ლაზურია, მე ასე ვფიქრობ.

ოხო+ო > ოხო...

ნცხენეფე ოხოტკვაცინეს – ჟღ. 73.30 – ცხენები გააქროლეს.

იშმარითე ოხოწონაფუ – ჟღ. 7.1 – თვალით ანიშნა.

ბაქიიშ კოპა... გიაის-ნა ოხოქთაფან – I.123.6 – სპილენძის ნიჩაბი... საჭმელს რომ ურევენ.

ოხო+უ > 1. ოხუ...

2. უხუ...

1. **ოხუ**...

ჩამის ხოლო იხი ნობარუ დო ბუტკაფე ოხუნკანუ – ჟღ. 146.4 – ნაძვს კიდევ დაუბერა ქარმა და ფოთლები შეურხია.

ჰემ ორას ოხუშქვეს – II.42.4 – ამ დროს გაუშვეს /ციხიდან/;

გალე ოხუშქუ – ჟღ. 40.16 – გარეთ გაუშვა.

ჭუკარაქ ნცხენი მუშის ოხუშქუ დო ჰემ კოჩიში ნცხენი ოჭოჭუ – ჟღ. 53.31 – ღარიბმა თავისი ცხენი გაუშვა და იმ კაცის ცხენი დაიჭირა.

ამუს ოხუშქუ – I.10.29 – ის აუშვა.

2. **უხუ**...

ჯუმუ, პეპერი უხუკანკუფან – I.139.23 – მარილს, პილპილს შეანაყავენ.

პრასქია ლობიას უხუჭკირუფან – I.139.20 – პრასს ლობიოს შეაჭრიან.

ოხო+ი > ოხი...

ჩამის იხი ნობარუ-ში, ბუტკაფე ოხინკანუ – ჟღ. 145.29 – ნაძვს ქარმა რომ მიუბერა, ფოთლები შეირხა.

ოთქუთე ვარ ოხიწონენ – ჟღ. 11.25 – თქმით ვერ „მიიხვედრება".

ოხო+ა > 1. ოხვა...

2. ოხა...

1. **ოხვა**...

წკაი-ნა იგიბას, ჭკიელი მაკაინა ქოდულუბღაფან. ია სუმ ჭარა ოხვაგიბას უნონ – I.141.25 – წყალი რომ ადუღდება, დაჭრილ მაკარონს ჩააყრიან. ის სამჯერ უნდა წამოდუღდეს /შეადუღდეს/.

ჰიჩი ვარ ოხვანკანუ – II.118.18 – სრულიად არ შენძრეულა.

2. **ოხა**...

ონჭარის... ვარ ოხაწონუ – ჟღ. 7.28 – ორჭელს არ მოეწონა.

ქო-ოხო+ო > ქოხო...

მა ქოხოვოწონი – ყიფშ. 16.1 – მე მივხვდი.

ჰა ფარაფე მა ქოხომსქიდას – ჟღ. 57.14 – ეს ფულები მე შემრჩება.

არ მჩხუ ბიგა-თი თვას ქოხომოტახუ – II.84.14 – ერთი მსხვილი ჯოხიც თავზე გადამატეხა.

მეგრელეფე-ნა ისინაფამტეს, ქოხობოწონამტით – II.4.23 – მეგრელები რომ ლაპარაკობდნენ, გვესმოდა.

ქო+ოხო > 1. ქოხო...

2. ქოხვო...

1. **ქოხო**...

აშქურინუ დო თოკი ქოხონკანუ – ჟღ. 107.34 – შეეშინდა და თოკი შეარხია.

ჰაშო მჭიფაშაში ქოხოწონაფუ ბიჭიში ნანას – ჟღ. 28.29 – ასე დაწვრილებით გააგებინა ბიჭის დედას.

2. **ქოხვო**...

ჰიმდორა ქოხვოწონუ – II.123.33 – იმ დროს მიხვდა.

ქოხვონწონუ < ქო-ოხო-ო-წონ-უ

ქო-ოხო+უ > 1. ქოხუ...

2. ქუხუ...

მედა- || მენდა-

თანხმოვნის წინ:

ოხორიშა მენდახთუ – II.5.32 – შინ წავიდა.

დაღისტანიშა მენდავიცონათ! – I.30.7 – დაღისტანში წავიყვანოთ.

3. დაკარგულია, მაგრამ უშუალოდ მოხვედრილი ხმოვნები /წინდებულისეული და ფუძისეული/ მაინც უცვლელად რჩება:

ხურმა ოხოიშა მენდაიღით – I.158.28 – ხურმა შინ წავიღეთ.

ჭუმანი ბარაბერ მენდაულუთ! – I.58.34 – ხვალ ერთად წავიდეთ!

მან-თი მენდამიცონი – I.86.28 – მეც წამიყვანე.

მენდაგიყონოფ – I.115.20 – წაგიყვან.

მაგრამ ასეთ პოზიციაში, თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვან-პრეფიქსი **ი** ხმოვნით, შესაძლებელია, წინდებულის მეორე ხმოვანი დაემსგავსოს მომდევნო **ი**-ს:

მა-თი მენდემიონი! – ყიფშ. 22.25 – მეც წამიყვან!

ჩხომი მენდებიღი – II.5.5 – თევზი წავიღე.

მენდემიონუ ოხორიშა – ყიფშ. 31.26 – წამიყვანა შინ.

მენდა > მენდე კანონზომიერია. წინებულის ბოლო ხმოვანი ემსგავსება ფუძისეულ **ი**-ს /თუმცა მისგან თანხმოვანი ყოფს/. ყოველთვის, როდესაც წინდებულს მოსდევს პრეფიქსი რომელიმე ხმოვნით, **მენდა**- იძლევა **მენდე**-ს.

მითიქ-თი ვარ მენდემოწკედუ – ყიფშ. 31.14 – არავინაც არ მომხედა.

ოხორი მუშიშე მ ე ნ დ ე ბ უ ღ ი – ჟღ. 67.5 – მისი სახლიდან წავიღე.

„წიწილას მ ე ნ დ ა მ ნ ი“-ა. „ბაბა, კაი, სი მა დომიწვიშ-კულე მ ე ნ დ ე ბ ა მ ნ ა რ ე“ – ჟღ. 132.26 – „გველს წაჰყევიო“, „მამა, კარგი, შენი თქმის შემდეგ წავყვები“.

ბოლო ხმოვანი შეიძლება კიდევ უფრო დავიწროვდეს და **ი** მივიღოთ:

ზორითე-თი მ ე ნ დ ი მ ო ჩ ქ უ მ ე ლ ტ ე ს – II.25.6 – ძალითაც მაგზავნიდნენ.

წინდებულის მეორე ხმოვანი მომდევნო, ფუძისელ ხმოვანს ემსგავსება, თუ წინდებულს მოსდევს **მ-ო**, **ბ-ო** მარცვლები /**მ - o**ı **ბ – o**ıı, **o**-ფუძისეული ხმოვანი/.

ბოზო, მ ე ნ დ ო მ ო წ კ ე დ ი! – ყიფშ. 24.13 – გოგოვ, შემომხედე!

შეჰერიშა მ ე ნ დ ო გ ო ჩ ქ უ მ ე – I.63.21 – ქალაქში გაგაგზავნი.

დასტურდება **მენდა**-ს მაგივრად **მინდა**-:

კოჩეფე ჩქინი მ ი ნ დ ა ხ ტ ე ს – ყიფშ. 1.3 – ჩვენი კაცები წავიდნენ.

ხმოვნით დაწყებული ფუძის წინ:

მ ე ნ დ ა + ო > 1. მ ე ნ დ ო...

2. მ ე ნ დ ვ ო...

1. **მენდო**...

ხოჯაქ კოჩი მ ე ნ დ ო ჩ ქ უ – I.130.23 – ხოჯამ კაცი გაგზავნა /წარგზავნა/.

2. **მენდვო**...

ერჭი მ ე ნ დ ვ ო შ ქ უ – II.124.20 – შუამავალი გაგზავნა /წარგზავნა/.

მ ე ნ დ ა + უ > 1. მ ე ნ დ უ...

2. მ ი ნ დ უ...

1. **მენდუ**...

ოტკომალე მ ე ნ დ უ ჯ ღ ო ნ ე ს – ყიფშ. 12.2 – ჩასაცმელი გაუგზავნეს /წარუგზავნეს/.

ოხორჯა მ ე ნ დ უ შ ქ უ ოხორიშა – II.5.30 – ცოლი გაუშვა შინ.

ფუჯი მ ე ნ დ უ ჩ უ – II.127.30 – ძროხა გაუშვა.

2. **მინდუ**...

ოხორჯაქ ქიმოლი მუშის გდაი მ ი ნ დ უ ღ უ – I.38.18 – ცოლმა თავის ქმარს საჭმელი წაუღო.

მ ე ნ დ ა + ი > 1. მ ე ნ დ ი...

2. მ ი ნ დ ი...

1. **მენდი**...

ე კოჩი ოხოქ ჩქინიშა ვარ მ ე ნ დ ი ჯ ო ნ ა ნ! – I.26.16 – ეს კაცი ჩვენს სახლში არ წაიყვანონ.

მ ე ნ დ ი ღ ი ოხორიშა! – II.6.3 – წაიღე შინ!

2. **მინდი**...

ჶელუკაფე ბათომიშა მ ი ნ დ ი ტ ე ს – I.96.10 – ნავები ბათუმში მიდიოდნენ /„წადიოდნენ“/.

მ ე ნ დ ა + ა > მ ე ნ დ ვ ა...

ია კულანი ბერეს მ ე ნ დ ვ ა ყ ო ნ უ – I.36.11 – ის გოგო ბიჭს წაჰყვა.

ჯუმა... იმ კოჩიშა მ ე ნ დ ვ ა ლ უ – II.126.25 – ძმა... იმ კაცთან წავიდა.

მენდა- წინდებული იშვიათად არის **ქო**- ნაწილაკდრთული:

არ ქ ო მ ე ნ დ ო მ ო წ კ ე დ ი!" – ყიფშ. 68.29 – „ერთი შემომხედე!"

ტრაპიზონიშა ქ ო მ ე ნ დ ო ნ ე ს – ყიფშ. 25.16 – ტრაპიზონში წაიყვანეს.

მენდა- წინდებულის ვარიანტად გვევლინება **მედა**-.

მ ე დ ა წ კ ე დ ე ე ნ ა ნ – გზას არ გიინი ქონარგეენან – I.117.13 – გაიხედეს, გზაზე ერთი ვირი შემოხვდათ.

...ბერეფე ჩქიმიქ-ნა ვა მ ე დ ა მ წ კ ე ნ ა ნ – I.50.25 – ჩემი შვილები რომ არ მხედავენ /=მივლიან/.

ბოსტანიშა მ ე დ ა ფ თ ი – II.80.32 – ბოსტანში წავედი.

ოხორიშა მ ე ნ დ ა ხ თ უ – II.5.32 – შინ წავიდა.

მ ე დ ა + ო > მ ე დ ო...

არ ჭაბას მ ე დ ო წ კ ე დ ი ო! – ჟღ. 41.19 – ერთი მტევანს შეხედეთ!

მ ე დ ა + უ > მ ე დ უ...

ოხოიშა მ ე დ უ ლ უ ნ ა ნ – II.63.38 – შინ წასულან.

მ ე დ ა + ი > 1. მ ე დ ი...

2. მ ე დ ე...

1. **მედი**...

ოკულე ართეღიქ გოწუღუ დო მ ე დ ი ღ უ – II.65.7 – შემდეგ ერთმა გამოართვა და წაიღო.

2. **მედე**...

ნოღამისა არ ოდაშა მ ე დ ე ც ო ნ ე ს – II.65.28 – პატარძალი ერთ სახლში წაიყვანეს.

აღსანიშნავია **მედა**- წინდებულის თანხმოვნის დაყრუება **ტ**-დ. არ მ ე ტ ე მ ო წ კ ე დ ი! – ჟღ. 41.14 – „ერთი შემხედე!"

ალბათ, გავლენა მოახდინა ძირეულმა მკვეთრმა – **წ**-მ.

მედა- წინდებული, **ქო**- ნაწილაკდართული ტექსტებში ერთადერთ შემთხვევაში დასტურდება.

ბერე მუშიქ სუმ წანას კაი ქ ო მ ე დ ა წ კ ე დ უ – I.51.1 – მისმა შვილმა სამ წელიწადს კარგად მიხედა /=მოუარა/.

მედა-ვარიანტი ვიწურ-არქაბულში უფრო არის გავრცელებული, ვიდრე ხოფურში, თუმცა ვიწურ-არქაბულშიც **მენდა**- არის ჩვეულებრივ. ათინურში **მედა**- თითქოს არ ჩანს.

მენდა- || **მედა**- ვარიანტები, მნიშვნელობის მიხედვით, განსხვავებას არ იძლევიან, ორივე ქართულის **წა**- წინდებულს უდრის.

ამა-

თანხმოვნის წინ.

ჩხომი ა მ ა ხ თ უ მოსას – I.33.6 – თევზი შევიდა ბადეში.

მა დოლოხე ა მ ა ფ თ ა რ ე... – ჟღ. 38.5 – მე რომ შიგ შევიდე...

თანხმოვან პრეფიქსს მოსდევს ფუძისეული ხმოვანი:

მექთების ვარ ა მ ა მ ი ც ო ნ ე ს – I.47.10 – სასწავლებელში არ შემიყვანეს.

ოდას ა მ ა ბ ი ლ ა თ ე ნ – II.71.19 – სახლში შევიდეთ.

წინდებული აქაც უცვლელადაა.

მუშენ ოხორის ვარ ა მ ა მ ო შ ქ ვ ი? – რატომ შინ არ შემიშვი?

ჰე დუვარის ვარ ა მ ა მ ა ლ ე ნ ა ნ – ჟღ. 137.10 – ამ კედელზე ვერ ავალთ.

წინდებული აქაც უცვლელადაა, მაგრამ ზოგჯერ მომდევნო **ო** ხმოვანი იმსგავსებს წინდებულის ბოლო ხმოვანს.

ა მ ა- > ა მ ო...

მამულიქ-ნა ოხოის ა მ ო მ ო ყ ი ა ნ... – I.128.20 – მამალმა შინ რომ შემოგვიყივლოს...

ოხოის ვა ა მ ო ბ ო შ ქ ვ ი! ამაბოშქიკონ... – შინ არ შემიშვი! შეგეშვი...

ერთსა და იმავე კონტექსტში ჯერ **ამო**- გვაქვს, შემდეგ **ამა**-.

ა მ ა + ო > ა მ ო...

მითი ვა ა მ ო შ ქ უ მ ე ს -ჲ ა – II.34.8 – არავინ არ შეუშვესო.

ოხოიშა ნოღამისა ვა ა მ ო ჩ ქ უ მ ე ლ ა ნ – შინ პატარძალს არ შეუშვებენ.

ა მ ა + უ > ა მ უ...

პიჯის-ნა ა მ უ ძ ი ტ უ ლირა – I.27.13 – პირში რომ ედო /„შედებული ჰქონდა“/ – ლირა.

ა მ ა + ი > ა მ ი...

პიჯის ა მ ი ბ ღ უ – I.102.19 – პირში შეიყარა.

დოლოხე ა მ ი ღ ა ს ე ნ ოხოიშა – II.3.11 – შიგ შეიტანენ სახლში.

ა მ ა + ა > ა მ ვ ა...

დოლოხე მი-თი ვარ ა მ ვ ა ლ ე ნ – II.99.11 – შიგ ვერავინ ვერ შევა.

ქ ო + ა მ ა + თანხმოვანი > ქამა...

ოხორის ქ ა მ ა ხ ტ უ – ყიფშ. 13.25 – შინ შევიდა.

არ შეჰერის ქ ა მ ა ხ ტ უ – ყიფშ. 57.9 – ერთ ქალაქში შევიდა.

ქ ო + ა მ ა + ი > ქ ა მ ი...

ართეღი ლირაჩქვა კიბიის ქ ა მ ი დ უ – I.ფ27.9 – ერთი ლირა კბილში ჩაიდო.

კუჩხეფე ფენჯერეს ქ ა მ ი ღ უ – ჟღ. 42.6 – ფეხები ფანჯარაში შედო.

ლოკმა ქ ა მ ი დ უ – II.123.1 – ლუკმა ჩაიდო.

მნიშვნელობა **ამა**-წინდებულისა ემთხვევა ქართულის **შე**-ს მნიშვნელობას.

თანხმოვნის წინ:

ბაზარიშა ვიღამინონ დო გ ა მ ა ფ ჩ ა მ ი ნ ო ნ – I.5.7 – ჰაზარში წავიღებ და გავყიდი.

სუმ ჩხომი გ ა მ ა ლ უ დ ო რ ე ნ – II.41.17 – სამი თევზი გამოვარდნილა.

ზმნისწინი არ იცვლება, ჩვეულებრივ, არც მაშინ, როდესაც პრეფიქსს ხმოვანი მოსდევს.

სი-ნა თოლი გამურჩაკი, მუქ-თი გ ა მ ა გ ი რ ჩ ა კ უ – I.103.5 – შენ რომ თვალი გამოუქაჩე, იმანაც გამოგიქაჩა.

შური გ ა მ ა მ ი ხ თ უ – II.8.33 – სული ამომივიდა.

გ ა მ ა ტ ა ხ ე რ ი კალათი – ყიფშ. 79.27 – გამოტეხილი კალათი.

ხე დო კუჩხე გ ა მ ა მ ო დ გ ი თ ე ს – II.61.15 – ხელი და ფეხი გამომადგა.

მაგრამ ზოგჯერ ასეთ შემთხვევაში **გამა-** > **გამო**-ს...

ადა ქიურქის-თი საჰები გ ა მ ო მ ი ხ თ ა ს უ ნ ო ნ – I.4.20 – ეს ქურქის პატრონიც გამოვა.

დაჩხუი გ ა მ ო გ ზ ა მ თ მ ჭ ი ფე ცხიკითე – II.75.22 – ცეცხლს დავანთებთ (ზედმიწ. „გამოვანთებთ") წვრილი ჩსირით.

წიწილაში ქორბაშენ გ ა მ ო მ ა ლ უ ნ ტუ – ჟღ. 101.13 – გველის მუცლიდან გამოსული რომ იყო.[1]

გ ა მ ა + ო > გ ა მ ო...

კიცი გ ა მ ო მ ჭ კ ვ ი ნ ა ფ ტ უ – შ-კულე – ფიყშ. 8.3 – კეცს რომ გამოწვავ, შემდეგ...

გ ა მ ო + უ > გ ა მ უ...

ენვერიქ ნენა გ ა მ უ ნ თ ხ უ – I.102.29 – ენვერმა ენა გამოუყო. სანდუღიშე არ ბოზო გ ა მ უ ლ უ ნ – ყიფშ. 63.37 – ზანდუკიდან ერთი გოგო გამოვიდა.

გ ა მ ა + ი > გ ა მ ი...

სერსი გ ა მ ი ტ უ – I.37.17 – ხმა გამოდიოდა.

გალე გ ა მ ი ლ ი! – ჟღ. 52.11 – გარეთ გამოდი!

თუდელე... გ ა მ ი ტ უ – II.119.21 – ქვემოდან... გამოვიდა.

გ ა მ ა + ა > გ ა მ ა...

ეშეღის გალე ვარ გ ა მ ა ლ უ – I.70.28 – ვირი გარეთ ვერ გამოვიდა.

ქო + გამა + თანხმოვანი > 1. ქ ო გ ა მ ა...

2. ქ ა გ ა მ ა...

3. ქ უ გ ა მ ა...

1. **ქოგამა**...

შეეფე მუში ქ ო გ ა მ ა ჩ ე ს დ ო რ ე ნ – ყიფშ. 27.23 – მისი ნივთები გაუყიდიაო.

---

[1] საფიქრებელია, აქ წინდებულად იყოს არა სახეცვლილი **გამა-**, არამედ **გამო-** წინდებული /შდრ. – მეგრულის **გამო**-/.

არ თოლი სქანი ქ ო გ ა მ ა ვ ი ღ ა – II.91.1 – ერთი შენი თვალი გამოვიღო.

2. **ქაგამა**...

გალე ქ ა გ ა მ ა ი მ ე თ... 1.156.19 – გარეთ გამოვიტანთ.

გალე ქ ა გ ა მ ა ხ თ უ – II.17.18 – გარეთ გამოვიდა.

3. **ქუგამა**...

გალე ქ უ გ ა მ ა ხ ტ უ – II.134.24 – გარეთ გამოვიდა.

ქ ო + გ ა მ ა + ო > 1. ქ ო გ ა მ ო...

2. ქ ა გ ა მ ო...

1. **ქოგამო**...

ბიჭიქ დივის ღვას არ ზოი ქ ო გ ა მ ო ჭ კ ი დ უ – II.37.20 – ბიჭმა მდევს ლოყაში ერთი მაგრად სტკლიცა.

2. **ქაგამო**...

პარაპათი... ქ ა გ ა მ ო თ ი რ ა ფ ა ფ ხ – I.157.13 – პარაპეტი გამოათრიეს.

ქ ო + გ ა მ ა + უ > 1. ქ ო გ ა მ ო უ...

2. ქ ო გ ა მ უ...

3. ქ ა გ ა მ უ...

1. **ქოგამოუ**...

ცხენი ქ ო გ ა მ ო უ ო ნ ე ს – ჟღ. 93.35 – ცხენი გამოუყვანეს.

2. **ქოგამუ**...

ქ ო გ ა მ უ ნ კ ა პ უ გალე – II.32.35 – გამოხტა გარეთ.

თოლი ქ ო გ ა მ უ ღ უ – II.91.3 – თვალი გამოუღო.

3. **ქაგამუ**...

თულენდო /მქიი/ ქ ა გ ა მ უ ლ უ ნ – I.140.20 – ქვეშ /ფქვილი/ გამოდის.

ქ ო + გ ა მ ა + ი > 1. ქ ო გ ა მ ი...

2. ქ ა გ ა მ ი...

1. **ქოგამი**...

ქ ო გ ა მ ი ღ უ – ყიფშ. 51.34 – გამოიღო.

2. **ქაგამი**...

ქესე ქ ა გ ა მ ი ღ ე ს – I.84.1 – ქისა გამოიტანეს.

გამა- რთული წინდებული იშლება **გა**- და -**მა**- ნაწილებად. ზოგჯერ მეორე ნაწილად -**მო**- გამოიყოფა. გ ა მ ო ბ ო გ ზ ა მ თ, გ ა მ ო მ ო რ ზ უ... გ ა მ ო მ ი ხ თ ა ს... ყველა ამ შემთხვევაში წინდებულს მოსდევს თანხმოვანი პრეფიქსი ხმოვნითურთ და გასაგებია, თუ რატომ დავიწროვდებოდა წინდებულის ბოლო ხმოვანი, თორემ შეიძლებოდა გვეფიქრა, რომ აქ იგივე ქართულის **გამო**- წინდებული გვაქვს, რომელიც მეგრულშიც არის.

ჰანურისა **გამა**- წინდებული მიუთითებს გარედან შიგნით მიმართულებას და უდრის ქართულის **გამო**- ზმნისწინს, როგორც მნიშვნელობით, ისე მასალითაც.

გომა-

მაქვალი ეზდუ დო გომაჩამუშე ნიმეტუ – ჟღ. 39.23 – კვერცხი აიღო და გასაყიდად მიჰქონდა.

თუ შესაძლებელია ამ ერთი ფაქტის საფუძველზე **გომა-** ვაღიაროთ დამოუკიდებელ წინდებულად, მას იგივე მნიშვნელობა ექნება, რაც **გამა-**ს აქვს ამავე ფუძესთან.

შდრ. გამაჩამს – ყიდის, „გამოსცემს“.

ნა- დართული რთული წინდებულები

სულ რამდენიმე შემთხვევა დასტურდება ტექსტებში ისეთი რთული წინდებულების ხმარებისა, რომელთა მეორე ელემენტად არის **-ნა-**. ეს წინდებულებია:

მენე-

არსლანიში ბახჩეშა მენებოშქვათ! – II.122.5 – ასლანის ბაღჩაში გადავუშვათ.

მენე- მიღებული ჩანს **მენა-**საგან.

გონა-

მზუღა გონარჩუ – II.132.18 – ზღვა აღელდა /„გადაიშალა“/.

გონა + უ > 1. გონუ...
2. გუნუ...

1. **გონუ**...

ბიზეფე ნიში დონჩხუნეს დო დელი უშყურან დო ჰიმ ჩუთუღის გონუმტამან – ყიფშ. 84.23 – სადგისები /თავისი/ დაახურეს და გიჟი ჰქონიათ და ის ჯირკი გადაუშვეს.

2. **გუნუ**...

ექ კაბღას ქიმოლობა ვარ გუნულუნ – ყიფშ. 11.17 – იქ ომში ვაჟკაცობა არ გადის.

გონა + ი > გონი...

მჭიმა გონიღუ – II.115.0 – წვიმამ გადაიღო.

შდრ. მჭიმა გოლიღუ – ყიფშ. 89.19 – წვიმამ გადაიღო.

გონა- ენაცვლება გოლა-ს.

მენა-, **გონა-** წინდებულების მნიშვნელობაში ერთი საერთო მომენტი გამოსჭვივის.

ორიოდე ფუძესთან გვხვდება რთული წინდებული **ოკო- ნა-** ელემენტდართული /ოკო-ნა > ოკონა.../. ეს ფუძეებია: -ღურ-, -ყვილ-, -ულ-.

1. ო კ ო - ნ ა - ღ უ რ უ - გული შეუწუხდა.

ოხორჯა დაძაბუნუ..., ნდღას სუმ ვანა ოთხო ჩარა ო კ ო ნ ა ღ უ - რ უ ტ უ – ჟღ. 14.4 – ქალი დაავადმყოფდა... დღეში სამჯერ, თუ ოთხჯერ გადაიქცეოდა (გული უწუხდა).

რესმი ბიჭის აძირუ-შ-კულე, ო კ ო ნ ა ღ უ რ უ – II.34.17 – სურათი რომ ნახა ბიჭმა, გადაიქცა (გული უწუხდა).

ოი, ოი, ო კ ო ბ ნ ა ღ უ რ ი ტორა – ყიფშ. 47.15 – უი, უი, კინაღამ გული შემიწუხდა.

ო კ ო ბ ნ ა ღ უ რ ი, არ ქოგემიბი წკარი! – ყიფშ. 69.2 – შემიწუხდა გული, დამასხი ერთი წყალი!

ქ ო-ო კ ო-ნ ა > ქ ა კ ო ნ ა...

ქაგოკუცხინეს... ხოლო ქ ა კ ო ნ ა ღ უ რ უ დო ქოდიჯინუ – I.48.32 – გამოაფხიზლეს... ისვ შეუწუხდა გული და დაიძინა.

ცხენიქ ქრუსი გეჩეენ დო მგეი ქ ა კ ო ნ ა ღ უ ე ე ნ... გოკუცხუში,... I.73.5 – ცხენს ქუსლი დაუცია და მგელს გული შესწუხებია... რომ გამოფხიზლდა,...

2. ქ ა კ ო ნ ა ყ ვ ი ლ უ – გული შეუწუხა, გადააქცია.

ცხენიქ არ ზოი თეფნე ნუნთხუ დო მგეი ქ ა კ ო ნ ა ყ ვ ი ლ უ – I.71.13 – ცხენმა ერთი ძალზე... მიანარცხა და მგელი გადააქცია /გული შეუწუხა/.

ლეზგიქ... თის ბიგა გჲოკირუ ოხორჯას დო ქ ა კ ო ნ ა ყ ვ ი ლ უ – I.30.18 – ლეკმა... თავში ჯოხი დასცა ქალს და გადააქცია.

3. ქ ა კ უ ნ უ ლ უ /გური/ – წაუვიდა გული.

გუი ქ ა კ უ ნ უ ლ უ. მანიშა ხოლო წკაი ოშვაფეს დო ქაგოკუცხინეს – I.48.31 – გული წაუვიდა. მაშინვე წყალი ასვეს და გამოაფხიზლეს.

სამივე ფუძის ზმნა ერთსა და იმავე მნიშვნელობას უკავშირდება. – გულის შეწუხებას აღნიშნავს. ეს **ნ** ხომ არ არის **მე**-ს მონაცვლე **ნ**-სთან რაიმე კავშირში. შდრ.: ნ უ ლ უ, ქ ა კ უ ნ უ ლ უ, ქ ა მ ე ღ უ რ უ, ოკონაღურუ.

ნა ელემენტი აქ თანხმოვნის წინაც გვაქვს.

გონწონა...

ეს წინდებული ერთადერთი ფუძის ზმნასთან გვხვდება. სულ სამიოდე შემთხვევაა დადასტურებული ტექსტებში.

გ ო ნ წ ო ნ ა ხ თ ი, სალახანა, იგზალი! – I.58.19 – გამეცალე, სალახანა, წადი!

მა ვა გო წო ნა ვუ ლუ, სი გო წო ნა ხთი! – I.74.26,27 – მე არ გა-გეცლები, შენ გამეცალე.

იქვე ამ ზმნისაგან მხოლოდ პრევერბი არის დარჩენილი.

გო წო, აქ მეკავილა!... სი გო წო დო მა მეკავილა – I.74.25.26 – „გა-მეცალე, მე გადავალ!".. „შენ გამეცალე და მე გადავალ".

ელანა...

ჰაშო იდით დო მელენ დერეში ხინჯის მეახტათ-შ-კულე საღი მხუ
ჯიშეკელე ელინიქთით დო ელახთით! – II.54 – II. – ასე იარე
და გაღმა მდინარის ხიდზე რომ გადახვალთ, მერე მარჯვენა მხრისა
მიტრგიალდით (ზედმიწ. „შეიქციეთ").

დასკვნა

1. მეგრულში 92 წინდებულია. ამათგან 12 მარტივი წინდებულია, ხოლო დანარჩენი – რთული. ჭანურში 50 წინდებულია, 8 მარტივი და დანარჩენი რთული. რთული წინდებულები რაოდენობითაც მეტია და შედგენილობითა და მნიშვნელობითაც გაცილებით უფრო მრავალფეროვანია, ვიდრე მარტივები. მაგრამ ხმარების სიხშირე მარტივი წინდებულებისა მეტია, ვიდრე რთულისა.

2. ზანურის მარტივი წინდებულები ასეთი აგებულებისაა: თანხმოვანი + ხმოვანი და ორიოდე შემთხვევაში – მხოლოდ ხმოვნისაგან შედგება.

რთულ წინდებულებს ორი მრატივი წინდებულის აგებულება აქვს: თანხმოვანი + ხმოვანი + თანხმოვანი + ხმოვანი ან ხმოვანი + თანხმოვანი + ხმოვანი. ხმოვანს შეიცავს ყველა წინდებული: 1. მხოლოდ ხმოვნით არის წარმოდგენილი მარტივი წინდებულები: **ე-**, **ა-**. 2. ყოველი წინდებული, მარტივიცა და რთულიც, ბოლოვდება ხმოვნით: **მე-**, **მო-**, **გე-**, **გო-**, **მელა-**, **მოლა-**... 3. რთულ წინდებულს ხმოვანი აქვს თანხმოვანთა შორისაც (თუ ხმოვნით არ არის დაწყებული): **გელა-**, **გეკო-**, **გეშა-**, **მელა-**, **მოლა-**... 4. წინდებულს შესაძლებელია ხმოვანი ჰქონდეს თავკიდურადაც: **ელა-**, **ეკო-**, **ეშა-**...

წინდებულს თავკიდურ ხმოვნად შეიძლება ჰქონდეს ერთ-ერთი სამ ხმოვანთაგანი: **ა ო ე** (აკო-, ეკო-, ოკო-, ალა-, ელა-).

წინდებულს შუაში შეიძლება ჰქონდეს ყველა ის ხმოვანი, რომლითაც ბოლოვდება მარტივი წინდებულები, ე. ი. **ა ო ე** და, აგრეთვე, **ი//გ** (კი-/გნო-, კგ-/ილა- – წინდებულებისა). **ი** ჩანს მეგრულის შემდეგ წინდებულებშიც: **მიკო-**, **მილა-**, **მიწო-**, **მითო-**, **მიდა-**... თუმცა აქ **ი** ← **ე**-სგან, მაგრამ ეს თავდაპირველი **ე** აღარ ჩანს ამ წინდებულებში.

წინდებულს ბოლო ხმოვნად მოუდის **ა, ო, ე**. რთული წინდებული მხოლოდ **ა** და **ო**-თი შეიძლება ბოლოვდებოდეს, სამივე მოეპოვება მარტივ წინდებულებს.

მარტივი წინდებულები:

ა-ბოლოკიდურით	**ო**-ბოლოკიდურით	**ე**-ბოლოკიდურით
მეგრული **ა-**	**დო-**	**ე**
და-	**გო-**	**გე**
გა- ქართულიდანაა ნასესხები	**მო-**	**მე**
ჩა-		

	ჭანური	
და- ქართულიდან ნასეხსებია	დო-	ე
	გო-	გე
	მო-	მე
		შე-

რთულ წინდებულთა ბოლო ელემენტი

ა	მეგრული	ო
-ლა-		-კო-
-შა-		-ნო-
-და-		-წო-
-მა-		-თო-
(კგ)ლა-		-მო-
		(კგ)ნო-

	ჭანური	
-კა-		-კო-
-ნა-		(ო)ხო-
-ლა-		
-შა-		
-და-		
-მა-		
-ია//ჟა-		

ჭანურში მეტი ერთგვაროვნებაა – ორიოდე გამონაკლისის გარდა ყველა რთული წინდებულის მეორე ელემენტის ხმოვნად ა- ხმოვანია, როცა ო არის, ისიც წინა ხმოვანთან ასიმილაციის შედეგად მიღებული ჩანს. მის შესატყვისად მეგრულში ხან ა- ხმოვანია, ხან ო. ანდა მეორეული წარმოშობისად მიჩნეული ი და უ.

ეს ხმოვნები (**ა, ო**) ერთგვარი გამაფორმებელია რთულ წინდებულთა მეორე კომპონენტისა, რაც შემდეგიდან ჩანს: 1. თუ ვივარაუდებთ, რომ **მეა-** წინდებულის მეორე ელემენტად გვაქვს **ე-**. იგივე **ე-** მარტივი წინდებული, ჩანს, რთული წინდებულის შემდაგენლობაში მას დართვია ხმოვანი **ა**, რომელიც დამოუკიდებლად მას არ გააჩნდა.

თუ II ნაწილი რთულ წინდეაბულთა ფორმდება **ა, ო** ხმოვნებით. პირველი **ი-** ხმოვნით გაფორმდა: აფხაზური: **კგნო → კინო** (// კგნო-ს), მეგრულში **კგლა- → კილა**-ს (კგლა).

შესაძლებელია, **წიმო-** ქართულიდან იყოს ნასეხსბები და **წამო- → წიმო**-ს.

ასევე, მეგრულში საკუთარი **დო-** რთული წინდებულების I შემადგენელ ნაწილად იძლევა **დი**-ს (დიკო-, დილა-...) (ჭანურში მხოლოდ ასიმილაციის ნიადაგზე). საყურადღებოა, რომ მეგრულში როცა I შემადგენელ ნაწილად **წ + ი** გვაქვს, ხოლო მეორე შემადგრენელ ნაწილად – **წ + ო** (წიმო-, მიწო-, ეწო-...).

ამრიგად, იმისათვის, თუ რა ხმოვანი ექნება წინდებულში, მნიშვნელობა აქვს, ეს ხმოვანი რთული წინდებულის I ელემენტისაა, თუ მეორე ელემენტისა.

3. მეგრულის წინდებული შესაძლებელია, თავისი თავდაპირველი – უცვლელი სახითაც იყოს ან შეიცვალოს ფონეტიკური სახე.

ჩვეულებრივ, იცვლება წინდებულის ხმოვანი ნაწილი. თანხმოვნის ცვლილება იშვიათად ხდება.

წინდებული უცვლელად დარჩება თუ შეიცვლება, დამოკიდებულია იმაზე, თუ 1. როგორ ფუძეს ერთვის წინდებული – თანხმოვნით დაწყებულს თუ ხმოვნით დაწყებულს და 2. ერთვის თუ არა წინდებულს **ქო-, ვა-** ნაწილაკები ანდა ორმაგად გართულებული **გა-//გე-//გო-** წინდებულები.

4. თუ წინდებულს მოსდევს თანხმოვნით დაწყებული ფუძე, წინდებული, ჩვეულებრივ, უცვლელი რჩება. გამონაკლისია ზოგი შემთხვევა.

თუ ფუძე ხმოვნით იწყება, ფუძისეული ხმოვანი წინდებულის ბოლოკიდური ხმოვნის უშუალო მეზობლად იქნება და, ჩვეუებრივ, ფონეტიკური ცვლილება მოხდება – ფუძისეული ხმოვნის გავლენით შეიცვლება წინდებულის ბოლოკიდური ხმოვანი (უფრო იშვიათად – პირიქით, ან ურთიერთგავლენას მოახდენენ). თუ წინდებული რთულია, ფუძის ხმოვანმა შეიძლება იმოქმედოს რთული წინდებულის I ხმოვანზე, რომელიც მასთან არაუშუალო მეზობლად არის.

თუ **ქო-, ვა-** ნაწილაკები და **გა-/გე-/გო-** წინდებულები ერთვიან ხმოვნით დაწყებულ წინდებულს, მათი ბოლო ხმოვანი და წინდებულის თავკიდური ხმოვანი გავლენას ახდენენ ერთმანეთზე და ფონეტიკურ ცვლილებას იწვევენ.

მათ შესაძლებელია, გავლენა იქონიონ თანხმოვნით დაწყებული წინდებულის I ხმოვანზეც, რომელიც მასთან უშუალო მეზობლად არ იქნება.

ამრიგად, ფუძის ხმოვანი უშუალოდ მოქმედებს წინდებულის ბოლო ხმოვანზე, ხოლო არაუშუალოდ – წინდებულის I ხმოვანზე. ამავე დროს ცვლილებას განიცდიან თვით ეს ნაწილაკები და წინდებულებიც.

თანხმოვნის წინ წინდებული უცვლელი სახითაა. იქნება ეს თანხმოვანი ფუძისეული, თუ ფორმანტი (S1-**ხ**, **პ**, **ფ**, O2-**გ**).

არ მოქმედებს ასეთ პოზიციაში არც წინ დართული ნაწილაკები: **ქო-**, **ვა-**. ივცლება, ჩვეულებრივ, თვითონ **ქო-** და **ვა-** ნაწილაკები.

მეგრულში წინდებული თანხმოვნის წინ იცვლება, თუ ეს თანხმოვანი პრეფიქსია (O1-**მ**, O2-**გ**) და პრეფიქსს მოსდევს **ა-** ან **ო-** ფუძის ხმოვანი ანდა პრეფიქსად არის **მა-**, **ნო-**.

ცვლილება გაომიხატება წინდებულის ხმოვნის დავიწროებით. წინდებულის ხმოვანი **ა** → **ე** **ო** → **უ**, **გ** → **ი**, **ე** → **ი**

ასეთ პოზიციაში თუ წინდებულს **ქო-** ან **ვა-** ნაწილაკი ერთვის, წინდებულის ხმოვანი არათუ ვიწროვდება, არამედ **გ**-დაც სუსტდება და სულაც იკარგება.

იშვიათად წინდებული უცვლელი სახითაც შეიძლება დარჩეს ასეთ პოზიციაში. ხოლო თუ **ქო-** (ან **ვა-**) ნაწილაკიც ერთვის, მაშინ – კიდევ უფრო იშვიათად. ეს ბუნებრივიცაა, რადგანაც მიზანია გამოსათქმელად გამარტივება. გამარტივების საჭიროება კი მაშინ უფრო არის, როდესაც ახალი მარცვალი ემატება.

თუ თანხმოვან პრეფიქსებს მოსდევს არა **ა** ან **ო** ხმოვანი, არამედ **ი** ხმოვანი, მაშინ წინდებული უცვლელი სახითაა. იშვიათად, მაგრამ მაინც ცვალებადობა შეიძლება განიცადოს არა წინდებულის ხმოვანმა, არამედ ფუძისეული **ი** დასუსტდეს **გ**-დ ან სრულიად ამოვარდეს.

თუ **ი** ხმოვანი მოსდევს O2-**გ** პრეფიქსს, O2-**გ** გაუჩინარებულია.

და + **გ** + **ი** → **დაი**

მე + **გ** + **ი** → **მეი**...

გ-ს დაკარგვის შემდეგ, მართალია, ხმოვნები უშუალოდ ხვდებიან ერთმანეთს, მაგრამ ფონეტიკური ცვალებადობა მაინც არ ხდება. ოღონდ შეიძლება მომდევნო **ი** ხმოვანი დავიწროვდეს **ი**-დ. **მეი** → **მეი**-ს. როდესაც თანხმოვან პრეფიქსს მოსდევს **ე**- ხმოვანი 1. ზმნისწინი შეიძლება უცვლელად დარჩეს (**დაგე**-, **მომე**-...), 2. შეიძლება შეიცვალოს: ზმნისწინის ხმოვანი დავიწროვდეს – დაემსგავსოს ფუძისეულ ხმოვანს (**დეგე**...). კიდევ უფრო დავიწროვდეს, განემსგავსოს ფუძისეულ ხმოვანს (**დიგე**-, **მუმე**-...) და შემდეგ დასუსტდეს **გ**-დ (**მგმე**...).

ჭანურში თუ მარტივი წინდებულის შემდეგ არის თანხმოვანი პრეფიქსი, რომელსაც მოსდევს ფუძის ხმოვანი, წინდებული უცვლელი რჩება, იცვლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც წინდებული რთული შედგენილობისაა. ამ შემთხვევაში ცვლილება მეტწილად წინდებულის ხმოვნის ფუძისეულ ხმოვანთან ასიმილაციით აიხსნება (მეკემიხთუ „ჩამიარა“, ქეწემიდგი „დამიდგი წინ“, ელემიკათუ „გამომყვა თან“, გოწოვოკადაფთ „დამიკიდა წინ“, მოლოგოხუნაფ „ჩაგსვამ შიგნით“...). მაგრამ არც ყოველთვის ასიმილაციით ახსნა შეიძლება. თუმცა ყოველთვის არა, მაგრამ ზოჯგერ წინდებულის ხმოვანი ვიწროვდება ისევე, როგორც მეგრულში (ქეკებუდგამთ „დავუდგამ“, ეწეგიწკათ „მოგიხსნათ“, გოწომიღუ „გამომართვა“...).

5. წინდებულის ბოლო ხმოვნის ფუძისეულ ხმოვანთან შეხვედრით ვიღებთ ხმოვანთა სხვადასხვაგვარ კომბინაციას. დავასკვნათ, ერთი მხრივ, ამ კომბინაციებში რა სახის ხმოვნებია ღიაობის, სირბილე-სიმაგრის და, აგრეთვე, მათთან დაკავშირებული ბაგისმიერობის თვალსაზრისით. და, მეორე მხრივ, დავახასიათოთ თითოეული ეს კომბინაცია შედეგების მხრივ, ე. ი. 1. რა სახის ცვლილება ხდება: ასიმილაცია, დისიმილაცია, 2. როგორი ასიმილაცია, დისიმილაცია ხდება – რეგრესული თუ პროგრესული, სრული თუ არასრული, 3. რის მიხედვით ემსგავსება ან განემსგავსება ერთმანეთს ხმოვნები ღიაობის, ან სირბილე-სიმაგრის მიხედვით, თუ ბაგისმიერობის შეძენით ან დაკარგვით.

ღიაობის თვალსაზრისით, შესაძლებელია იყოს: 1. ერთნაირი ღიაობისა: ყველა იდენტური ხმოვანი და არაიდენტურთაგან ე + ო, ო + უ, 2. ღია + ვიწრო: ა + ო, ა + უ, ა + ე, ა + ი, ო + უ, რ + ი, ე + ი, ე + უ, 3. ვიწრო + ღია: ი + ე, ი + ა, ი + ო, ე + ა, ო + ა.

სირბილე + სიმაგრის თვალსაზრისით: 1. ერთნაირი:

რბილები	მაგრები
ვ + ი ი + ე ე + ე ი + ი	ა + ო ა + უ ო + უ ო + ა

2. მაგარი + რბილი: ა + ე ა + ო ო + ე ო + ი.

3. რბილი + მაგარი: ე + ა ე + ო ე + უ ი + ა ი + ო ი + უ. ამ ორი ნიშნის მიხედვით ერთმანეთში კომბინაცია იძლევა:

ერთნაირი ღიაობის + ერთნაირი სიმაგრის

„ „ + მაგარი + რბილი

„ „ + რბილი + მაგარი

ღია + ვიწრო + ერთნაირი სიმაგრის და ა. შ.

ფუძეს თავკიდურ ხმოვნად შეიძლება ექნეს ხუთივე ხმოვანი: ა, ო, ე, ი, უ. ისინი სხვადასხვა ფუნქციისანი არიან (გვარის, ქცევისა და სხვ. მაწარმოებლები), მაგრამ ამას მნიშვნელობა არა აქვს წინდებულის ფონეტიკური ცვალებადობისათვის. თითოეული ეს ხმოვანი სხვადასხვა ფონეტიკური ძალისა და თვისებისა არის.

მეგრული

ასიმილაცია: რეგრესული

1. ღია + ვიწრო. ა) მაგარი + მაგარი, რბილი + რბილი. ასიმილაცია გამოიხატება წინამავალი ღია ხმოვნის დავიწროებაში.

ა + უ → ოუ ნაწილობრივი ასიმილაციაა

ა + უ → უუ სრული ასიმილაციაა

ო + უ → უუ „ „

ე + ი → იი „ „

2. ერთნაირი ღიაობისა: მაგარი + რბილი. ასიმილაცია ხდება მხოლოდ სირბილე-სიმაგრის ნიშნის მიხედვით – წინამავალი ხმოვანი მომდევნოს გავლენით რბილდება. ო + ე → ეე. სრული ასიმილაციაა.

3. ვიწრო + ღია: ა) მაგარი + რბილი. ო + ა → აა-ს. სრული ასიმილაციაა. ბ) მაგარი + რბილი. წინამავალი ხმოვნის დავიწროებასთან ერთად ხდება მისი დარბილებაც:

ა + ი → ეი ნაწილობრივი ასიმილაციაა
ა + ი → იი სრული „
ო + ი → ეი ნაწილობრივი „
ო + ი → იი სრული „
ა + ე → ეე სრული „

გ) რბილი + მაგარი. ხდება წინამავალი ხმოვნის გამაგრება (დავიწროებასთან ერთად).

ე + უ → ოუ ნაწილობრივი ასიმილაციაა
ე + უ → უუ სრული „

ორივე იშვიათია.

ასიმილაცია: პროგრესული

ღია + ვიწრო: ა) მაგარი + მაგარი, რბილი + რბილი. ასიმილაცია გამოიხატება წინამავალი ხმოვნის გავლენით მომდევნო ხმოვნის გაფართოებით. ა + ო → აა სრული ასიმილაციაა.

ი. **ყიფშიძე** ამ პროცესს საურთიერთო ასიმილაციად მიიჩნევს: ა + ო → ოო → აა-ს. ამ პროცესის შედეგის მიხედვით პროგრესულ ასიმილაციად მიჩნევას თითქოს დაბრკოლება არ ეღობება, გარდა ამისა, გარდამავალი საფეხური **ოო** მეგრულში არც ჩანს.

ე + ი → ეე-ს – სრული ასიმილაცია. სრული ასიმილაციის შედეგად მიღებული იდენტური ხმოვნები ზოგჯერ შეირწყმიან ერთ გძრელ ხმოვნად, რომელმაც, თავის მხრივ, შეიძლება მოგვცეს ჩვეულებრივი ხმოვანი.

უუ → ӯ → უ
უუ ← 1. ა + უ
2. ო + უ
3. ე + უ

ии → ы → и
ии ← 1. а + и
2. е + и
3. о + и

ее → ӗ → е
оо → о ძალიან იშვიათია.
аа → ӓ → а
аа ← 1. о + о
2. а + о
3. о + а.

უკანასკნელი შემთხვევა **შ. ძიძიგურს** ასეთი გზით მიღებულად აქვს წარმოდგენილი:

ო + ა → უა → უა → ვა →ა ე. ი. **ო + ა → ა** დიფთონგიზაციის ნიადაგზე.

შ. ძიძიგური ამას ასკვნის ჭანურის დაკვირვების საფუძველზე. მართლაც, ჭანურში **ო + ა**, ერთი მხრივ, დიფთონგიზაციის შედეგად იძლევა **ვა**-ს, ხოლო, მეორე მხრივ, **-ა**-ს. სხვა გარდამავალი საფეხურები არ ჩანს, სამაგიეროდ ეს გარდამავალი საფეხურები ჩანს მეგრულში **ო + ა →**

1. **აა →**
2. **ა →**
3. **ა**

ცხადია, **ა** მიღებულია სრული ასიმილაციის შედეგად მიღებული იდენტური ხმოვნების შერწყმით, ხოლო **ო + ა – უა – ვა** ფონეტიკური ცვალებადობის მეორე ხაზია.

დისიმილაცია: რეგრესული

I. ვიწრო + ღია. ა) მაგარი + მაგარი, ბ) რბილი + მაგარი.

დისიმილაცია გამოიხატება წინამავალი ხმოვნის კიდევ უფრო დავიწროებით. რბილი ხმოვანი იძლევა რბილსვე, ოღონდ უფრო ვიწროს, მაგარი – მაგარსვე და ისევ უფრო ვიწროს, მიუხედავად იმისა, როგორია მომდევნო განმამსგავსებელი ხმოვანი სირბილე-სიმაგრის მიხედვით:

ო + ა → ვა ვ + ა → ია-ს.

II. დისიმილაციის შედეგად წინამავალი ხმოვანი ვიწროვდება, მაგრამ არა თავისი რიგის ხმოვნად, არამედ საპირისპირო რიგის ხმოვნად – რბილი მაგარს იძლევა და მაგარი რბილს.

ა) მაგარი + მაგარი → რბილი + მაგარს: **ო + ა → ია**-ს, ბ) რბილი + მაგარი → მაგარი + მაგარს: **ე + ა → უა**-ს.

ამ შედეგს ის გამართლება აქვს წინასთან შედარებით, რომ მომდევნო ხმოვანი მაგარია და თითქოს მას ემსგავსება, მაშინ როდესაც წინა შემთხვევაში ღიაობის თვალსაზრისით, დისიმილაციას ემატება სირბილე-სიმაგრის მიხედვით დისიმილაციაც. თანაბარი ღიაობის რბილი + მაგარი. დისიმილაცია ისეთივე ხასიათისაა, როგორც წინა შემთხვევაში – წინამავალი ხმოვანი ვიწროვდება: **ე + ო → 1. ეო →**

→ 2. ჲო

ე + ე → იე

III. ერთი და იგივე ხმოვნები

ორივე მაგარი:

დისიმილაცია გამოიხატება პირველი ხმოვნის დავიწროებითა და დარბილებით. **ო + ო → ეო** იშვიათია. ღია + ვიწრო: მაგარი + მაგარი.

დისიმილაცია გამოიხატება წინამავალი ხმოვნის კიდევ უფრო გაფართოებით.

რიგ შემთხვევაში ხმოვნები ურთიერთზეგავლენას ახდენენ. იცვლება როგორც წინამავალი, ისე მომდევნო ხმოვანი და, ჩვეულებრივ, ერთსა და იმავე ხმოვნებს ვიღებთ.

1. **ა + ი →** 1. **ეე →**
2. **ე →**
3. **ე**

ხმოვნები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ღიაობითაც – წინამავალი უკიდურესი ღიაა, მომდევნო – უკიდურესი ვიწრო და, აგრეთვე, სიმაგრე-სირბილის თვალსაზრისითაც: I – მაგარია, II – რბილი.

მათი ცვლილების შედეგად ვიღებთ ორ ერთსა და იმავე **ე**- ხმოვანს, რომელიც შესაძლებელია, შეირწყას ჩვეულებრივი წესით ერთ გრძელ ხმოვნად, რომელმაც შეიძლება ჩვეულებრივი ხმოვანიც მოგვცეს. **ა + ი →** **ეე**-ს. ეს პროცესი **ი. ყიფშიძეს** მიჩნეული აქვს საურთიერთო ასიმილაციად.

მიღებული ხმოვანი შეცვლილ ხმოვნებთან (**ა** და **ი**) ერთად ხმოვანთა სამკუთხედის ერთ გცერდზე ლაგდება **ა-ე-ი**. **ა**-საგან რომ **ე** მიგვეღო, იგი ნაწილობრივ უნდა დამსგავსებოდა **ი**-ს – დავიწროებულიყო და სირბილეც შეეძინა. **ო**-საგან **ე**-ს მისაღებად **ი** უნდა დამსგავსებოდა **ა**-ს – გაფართოებულიყო. **ა + ი → ე**-ს მართლაც ფაქტია. **ო + ა → ეა** მეგრულში თითქოს არ გვხვდება, მაგარმ შეუძლებელი არც ეს ჩანს. მაშასადამე, **ა + ი →** **ეე** მიღებული ჩანს ურთიერთ ასიმილაციის ნიადაგზე.

2. **ო + ი →** 1. **ეე →**
2. **ე →**
3. **ე**

სამივე შემთხვევა იშვიათად გვხვდება. აქაც ურთიერთ ასიმილაცია უნდა იყოს. **ო ი**-ს გავლენით სირბილეს იჩენს და, აგრეთვე, **ე**-ს გვაძლევს.

3. **ო + ო →** 1. **აა →**
2. **ა →**
3. **ა**

ი. ყიფშიძე ამ პროცესს საურთიერთო ასიმილაციად მიიჩნევს. ხოლო **შ. ძიძიგური** წერს: „ორი ერთნაირი ხმოვნის განვითარება მხოლოდ შერწყმის გზით უნდა წავიდეს, – დისიმილაცია დასაშვები არ არის. ასე: შეუძლებელია, **იი ოო უუ აა** კომპლექსებმა დისიმილაცია განიცადონ“, მაგრამ **ო + ო → აა** ხომ ფაქტია და თუ მისი საურთიერთო ასიმილაციად ან დისიმილაციად მიჩნევა „a priori მიუღებელია“. ასევე ვერ ჩაავთვლით ამ პროცესს ყოველ შემთხვევაში შერწყმად. ავტორი კი გვეუბნება: „ორი ერთნაირი ხმოვნის განვითარება მხოლოდ შერწყმის გზით უნდა წავიდეს“-**ო**.

4. **ო + ი → ვე**

იშვიათია: მიკო + იჯინედგ → მიკვეჯინედგ.

წინა შემთხვევებში ურთიერთგავლენის შედეგად ვიღებდით იდენტურ ხმოვნებს. ორივე ხმოვანი იცვალა აქაც, მაგრამ სრულიად განსხვავებული ბგერები მივიღეთ. **ო → ვ**-ს დავიწროების შედეგად **ი → ე**-ს გაფართოების შედეგად. ე. ი. მომდევნო ვიწრომ დაავიწროვა წინამავალი ხმოვანი, ხოლო წინამავალმა ღიამ გააფართოვა მომდევნო.

ამრიგად, წინდებულის ხმოვანი მომდევნო ფუძის ხმოვნის გავლენით განიცდის სხვადასხვაგვარ ფონეტიკურ ცვლილებას, მაგრამ ზოგჯერ ეს ცვლილება არ ხდება. განვიხილოთ ასეთი შემთხვევებიც.

იდენტური ხმოვნები **ა + ა → აა**-ს. **ე + ე → ეე**-ს.

ცვლილება შემდეგი ხასიათისა ჩვეულებრივია: იდენტური ხმოვნები შეირწყმიან ერთ ე. წ. გრძელ ხმოვნად – ეს არის I საფეხური ცვლილებისა და მეორე საფეხურზე გრძელი ხმოვნისაგან ვიღებთ ჩვეულებრივ ხმოვანს: **აა → ა**-ს, **ეე → ე → ე**-ს.

უცვლელად შესაძლებელია დარჩეს:

ღია + ვიწრო	**ვიწრო + ღია**	**ერთნაირი ღიაობის**
ა + უ → აუ	**ე + ა → ეა**	**ო + ე → ოე**
ო + უ → ოუ		**ე + ო → ეო**
ო + ი → ოი		**ი + უ → იუ**
ე + ი → ეი		
ე + უ → ეუ		

ზოგჯერ უცვლელად დარჩენილ ხმოვნებს შორის ჩართულია ხმოვანთგამყარი, რომლის გარეშეც ეს ხმოვნები, ჩვეულებრივ, ცვლილებას განიცდიან. ხმოვანთგამყარად არის **ი//ჲ**:

ე + ო → ეიო//ეჲო (შდრ. იო, ჲო).

ე + ა → ეია //ეჲა (შდრ. ია...).

ჭანური

ჭანურში წინდებულის ხმოვნის ფუძის ხმოვანთან ცვალებადობა ნაკლებ ვარიანტებს იძლევა. ამით განსხვავდება მეგრულისაგან. მეგრულისაგან განსხვავებულია ზოგიერთი კერძო შემთხვევითაც.

ასიმილაცია: რეგრესული

ღია + ვიწრო ა) მაგარი + მაგარი

ა + უ → უ **ო + უ → უ** **ა + ო → ო**

ბ) მაგარი + რბილი

ა + ი → ი **ო + ი → ი**

გ) რბილი + რბილი

ე + ი → ი

პირველსა და უკანასკნელ შემთხვევაში დამსგავსება ხდება ღიაობის ნიშნის მიხედვით – წინამავალი ხმოვანი ვიწროვდება. მეორე შემთხვევაში, გარდა ღიაობის ნიშნისა, სიმაგრის შეცვლაც ახლავს.

დამახასიათებელია ერთი რამ: გარდამავალი საფეხურები არ ჩანს. სრული ასიმილაციის შედეგად უნდა მიგვეღო იდენტური ხმოვნები და მხოლოდ მათი შერწყმა მოგვცემდა ერთ ჩვეულებრივ ხმოვანს.

ერთადერთი გამონაკლისის სახით დასტურდება:

ო + ი → 1. **ეი →**

2. **იი →**

3. **ი**

სამივე საფეხური დადასტურებულია.

ასევე, თუმცა ძალიან იშვიათია: ე + უ → 1. უუ →
2. უ

აგრეთვე, ორივე საფეხურია დადასტურებული:

1. ერთგვარი ღიაობის: მაგარი + რბილი:

ო + ე → ე

გარდამავალი საფეხური არც აქ ჩანს.

2. ვიწრო + ღია მაგარი + მაგარი:

ო + ა → ა

სრული რეგრესული ასიმილაციაა აქაც.

ასიმილაცია: პროგრესული

ერთადერთი შემთხვევაა: ა + ო → ა

ასიმილაციის პროცესი ასე შეიძლება მიმდინარეობდეს:

ა + ო → ა ა → ა

დიფთონგიზაციად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს რამდენიმე ზოგი რამით განსხვავებული პროცესი. მათთვის საერთოა ის, რომ ერთ-ერთი ხმოვანი – ჩვეულებრივ წინამავალი – ვიწროვდება.

წინა ხმოვანი დავიწროების შედეგად შეიძლება კიდევ უფრო განემსგავსოს მომდევნო ხმოვანს. ე. ი. დიფთონგიზაცია დისიმილაციის ნიადაგზე ხდება:

1. ვიწრო + ღია ო + ა → ვა ე + ა → ა
2. ღია + ვიწრო ე + უ → უ ო + ი → უი

აქ თითქოს დისიმილაციის ნიადაგზე ხდება დიფთონგიზაცია.

3. ერთნაირი სივიწროვის: ა + ა → ვა ე + ო → 1. იო →
2. ჲო

ორივე შემთხვევაში დისიმილაციის ნიადაგზეა დიფთონგიზაცია.

ამრიგად, ვიწრო + ღია და, აგრეთვე, ერთნაირი სივიწროვის ხმოვანი დისიმილაციის ნიადაგზე იძლევა დიფთონგს, ხოლო ღია + ვიწრო – ასიმილაციის ნიადაგზე.

ყველა ამ შემთხვევაში აღმავალ დიფთონგს ვიღებთ.

დამაალ დიფთონგს ვიღებთ: ე + ი → ე.

დიფთონგიზაციის საწინააღმდეგო მოვლენა ხდება: ო + ე → აე-ს. წინამავალი ხმოვანი ფართოვდება.

ჭანურში, ისევე როგორც მეგრულში, ზოგჯერ უშუალოდ შეხვედრილი ხმოვნები უცვლელად რჩებიან:

ა + ი → აი
ო + ი → ოი
ე + ი → ეი
ე + უ → ეუ
ე + ო → ეო
ე + ა → ეა

ზოგჯერ ჩაერთვის ხმოვანთგამყარი:

ე + ო → ეჲო

ე + უ → ეჲუ

ე + ა → ეჲა

იდენტური ხმოვნები ერთ ხმოვნად შეირწყმიან:

ა + ა → ა

ო + ო → ო

ამრიგად, ჭანურისათვის, მეგრულთან შედარებით, დამახასიათებელია ნაკლები ვარიანტი – პროცესი ბოლომდეა მიყვანილი, გარდამავალი საფეხურები არ ჩანს.

ფონეტკიური პროცესების მხრივ, ჭანურში მეტი მიდრეკილებაა დიფთონგიზაციისაკენ. დისიმილაციის შედეგად წინამავალი ხმოვანი თითქმის ყოველთვის იმდენად არის დავიწროებული, რომ დიფთონგს ვიღებთ. არის შემთხვევები დამავალი დიფთონგის მიღებისაც.

6. ზანურის მარტივი წინდებულები მნიშველობით თითქმის სავსებით ემთხვევა ქართულისას.

მე- წინდებული, რომელიც კანონზომიერი ზანური შესატყვისია ქართულის **მი-** წინდებულისა, მნიშვნელობითაც მისი მსგავსია. ზანურის **მო-**ს იმავე ქართულის **მო-** წინდებულის მნიშვნელობა აქვს. ამ ორი წინდებულის ხმარებისას ზანურში თავისებურია ერთი რამ:

ზანურში, ისევე როგორც ქართულში, **მე-** და **მო-** წინდებულით გარჩეულია იქითა ე. ი. III პირისაკენ მიმართულება და აქეთა ე. ი. I პირისაკენ მიმართულება. იქით, III პირისაკენ მიმართულებას გამოხატავს **მე-**, აქეთ, I პირისაკენ მიმართულებას – **მო-**. II პირი ქართულში აქეთა მიმართულებისაა და ყოველთვის **მო-** წინდებულით აღინიშნება. ხოლო ზანურში მეორე პირი შესაძლებელია **მო-** წინდებულითაც გამოიხატოს, ახალი ქართულის მსგავსად, და **მე-** წინდებულითაც, ე. ი. ისე, როგორც ძველ ქართულში იყო. წყარს ქ ი მ ე რ ჩ ა ნ ს ი ა – ხუბ. 296.27 – წყალს მოგცემსო („მიგცემსო"), ვიშო თოფურ მ ე გ ი ჯ ღ ო ნ ი, მ ო მ ი ჯ ღ ო ნ ი თ ნიორი? – ხუბ. 31.14.31 – იქით თაფლი გამოგიგზავნე („მიგიგზავნე"), გამომოგზავნეო ნიორი? (შდრ. „ესე ყოველი მიგცე", მათე. 4,9).

ე- წინდებული, რომელსაც ქართულის **ა(ღ)** წინდებულის მნიშვნელობა აქვს, ე. ი. ჰორიზონტალური სიბრტყიდან ზევით მიმართულებას მიუთითებს, ზოგჯერ საპირისპირო მიმართულებასაც გამოხატავს, მიუთითებს ზევიდან ქვევით ზედ სიბრტყეზე მიმართულებას. ჭანური: ბერგითე ჰაშო ქ ე ჲ უ თ უ მ ა ნ – ყიფშ. 72.20 – თოხით ასე (ზედ) დააფარებენ. ჟინ... ნოშქერი ქ ე ჲ ო ბ ღ უ – II.88.15 – ზედ... ნახშირი დააყარა. სტოლის ქ ო ჲ ო დ უ მ ე ს ს – II.63.13 – მაგიდაზე დადებს. მეგრული: წყარი ჲ ო ბ ე ს – ხუბ. 272.5 – წყალი დაასხეს. ჩვეულებრივ, ამ მნიშვნელობით **ჲე-** წინდებულია, რომელიც ქართულის **და-** წინდებულის მნიშვნელობისაა, მიუთითებს ზევიდან ქვევით სიბრტყეზე მიმართულებას. მაგრამ ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ **ჲე-** მნიშვენლობით ენაცვლება **ე-**ს. ეშე გ ე ვ ო ც ო თ ა ნ ქ ი ა – ხუბ. 116.36 – ამ შემთხვევაში **ჲე- ე-** წინდებულზე დართული ჩანს. **ჲე-**, **ჲა- ჲო-** წინდებულები ერთვიან ხოლმე რთულ წინდებულს, და, ჩვეუ-

ლებრივ, მოქმედების უკუქცევითობას გამოხატავენ. შესაძლებელია, ამ შემთხვევაში **გე-** დაერთო არა რთულს, არამედ მარტივ წინდებულ **ეა-**ს და ზემოხსენებულ „გევოცოთანქია“-ს „ამოვაგდებო“. **გე ← გე + ე**-სგან, რაც ფონეტიკურად შესაძლებელია. „გევოცოთანქ“-ში შესაძლებელია **გე ← გე + ე**-საგან. ამას მხარს უჭერს **გე-** წინდებულის „ვარიანტები“: **გე-**, **გე̄-**. ოჭუმარეს გეედგრთეს – ყიფშ. 67.27 – დილას დადგნენ. გეეჭოფუ გუდა ღვინო – ყიფშ. 17.3 – აიღო გუდა ღვინო. გალია გე̄ჭოფგ – ხუბ. 134.13 – გალია აიღო.

აქ თითქოს **გე + ე → გე** პროცესის გარდამავალი საფეხურებია წარმოდგენილი: **გე + ე → გეე → გე̄ → გე**...

ყველა ამ შემთხვევაში **გეე-**, **გე̄-** **ე-** წინდებულის მნიშვნელობით არის, რაც კიდევ უფრო ამაგრებს ამ მოსაზრებას. არც ის იქნებოდა მოულოდნელი, რომ **გე-**ს ისევე ეჩვენებინა თავისი ძირითადი მნიშვნელობის საპირისპირო ქვევიდან ზევით მიმართულება, როგორც **ე-** უჩვენებს თავის მნიშვენლობას საპირისპირო – ზევიდან ქვევით მიმართულებას. ზოგჯერ ისეთ ზმნებში, რომლებიც გამოხატავენ მდებარეობას და არა მოძრაობას, მეგრულში **გე-** წინდებულის მნიშვნელობაში ზევიდან ქვევით მიმართულების ჩვენება აღარ ჩანს და აღნიშნავს სიბრტყეზე ადგილსა და მდებარეობას: ქა გეჩანსი – ხოჯი ვარ რე – ყიფშ. 184.14 – რქა აქვს (ზედ) – ხარი არ არის.

გო-, **დო-** წინდებულები მიმართულებას თითქმის აღარ მიუთითებენ და მხოლოდ ასპექტს გამოხატავენ.

დო-ს მეგრულში, ქართულის მსგავსად, აქვს ე. წ. ინტენსივობისა და განუსაზღვრელობის ფუნქცია. ამ ფუნქციით თითქოს ჭანურში **გო-** არის (მისი ქართული შესატყვისი **გა-**სათვის ეს ფუნქცია უცხოა).

ინტენსივობას გამოხატავს: დიდო შუშეფე დო კუზეფე ქოგიტახეს – ჟღ. 29.15 – ბევრი შუშა („შუშები“) და კოვზი („კოვზები“) დატყდა („დატყდნენ“). განუსაზღვრელობას გამოხატავს: არ დუნდა ქოგოილი-ა – ჟღ. 131.4 – ქვეყანა დავიარეო.

და- ჭანურის და მეგრულისა და, აგრეთვე, **გა-**, **წა-**, **შე-**, **ჩა-** მეგრულისა ნასესხებია ქართულიდან. ისინი სულ რამდენიმე ფუძესთან იხმარება. ჩვეულებრივ, ფუძიანად არის ნასესხები ქართულიდან.

7. ზანურის რთული წინდებულები აგებულია შემდეგნაირად: თითოეული მათგანი ორი ელემენტისაგან შედგება: პირველ ელემენტად გვაქვს იგივე დამოუკიდებლად ხმარებული მარტივი წინდებული **მე-**, **მო-**, **ე-**, **გე-**, **გო-**, **დო-**... გამონაკლისია **ო-** ელემენტი.

მეორე ელემენტად არის ისეთი მასალა (**-ლა-**, **-წო-**, **-კო-**, **-ნო-**...), რომელიც ზანურში დამოუკიდებლად, მარტივი წინდებულის სახით არ დასტურდება. თითოეული რთული წინდებულის მნიშვნელობაში გამოსჭვივის როგორც მისი პირველი, ისე მეორე ელემენტის მნიშვნელობა. ჩვეულებრივ, ერთ-ერთის მნიშვნელობა არის გაბატონებული რთული წინდებულის მნიშვნელობაში, შეიძლება მეორე სრულიად დაჩრდილულიც აღმოჩნდეს.

წინდებულები, რომელთაც მეორე ელემენტად აქვთ **კა-//კო-**, 3 ჯგუფად ნაწილდება, რომელთა მნიშვნელობით ერთმანეთთან დაკავშირება არ ხერხდება: 1. **კა-/კო**-იანი წინდებულები, რომელთა მნიშვენლობაში გამოსჭვივის ქართულის **გა-**, **გადა-** წინდებულების მნიშვნელობა, 2. წინდებულები, რომელთა მნიშვენლობა **ერთ-** სიტყვას უკავშირდება, 3. წინდებულები, რომელთა მნიშვნელობა **უკან** სიტყვასთან არის დაკავშირებული.

ეს სამი წყება **კა-/კო**-იან წინდებულთა ჭანურში უფრო მკაფიოდ გამოირჩევა, ვიდრე მეგრულში, რადგანაც მეგრულში, ჩვეულებრივ, I ელემენტის მნიშვნელობა ჩრდილავს მეორე, **კო-** ელემენტისას. ჭანურის წინდებულები **მეკა-**, **მოკა-**, **ეკა-** აშკარად უკავშირდებიან ქართული **გა-**, **გადა-** წინდებულთა მნიშვენლობას. მეგრულში იმავე **მიკო-**, **მუკო-**(მოკო-) წინდებულებს, ჩვეუებრივ, განსხვავებული მნიშვნელობა აქვთ – შეესაბამებიან ქართული **მი-** (ზოგჯერ **მო-**) წინდებულის მნიშვნელობას, რისი წყაროც ამ წინდებულის I შემადგენელი ნაწილი არის, ჭანურის მსგავსი მნივშენლობით კი იშვიათად დასტურდება, ხოლო რაც შეეხება **ეკო-** წინდებულს, მის მნიშვენლობაში სავსებით გაბატონებული ჩანს I ელემენტის **ე-**ს მნიშვნელობა და II ელემენტის მნიშვნელობა არა ჩანს. ქართულის **გა-**, **გადა-** წინდებულთა შესატყვისი მნიშვენლობის წყარო ამ წინდებულთა II ელემენტი **კა-/კო-** არის.

მეორე ჯგუფი **კო**-იანი წინდებულებისა მიუთითებს მოძრაობასა და მოქმედებას ერთად, ერთმანეთთან, ერთმანეთზე, ერთმანეთისაგან და მისთ. ყველა ეს სიტყვა უკავშირდება ერთ სიტყვას და ხომ არ არის ამ წინდებულის **კო-** უკავშირდებოდეს ქართულ **კაკალ-**, აფხაზურ **აკა** (ერთი) ძირებს, როგორც ქ. ლომთათიძემ აღნიშნა. რომ ეს განსხვავებული ჯგუფია, იმითაც ჩანს, რომ პირველი ჯგუფის წინდებულებში ჭანურში **-კა-** გამოიყოფა II ელემენტად, ხოლო II ჯგუფში – **კო-**. III ჯგუფის წინდებულები, როგორც აღნიშნულია ლიტერატურაში, **უკან** სიტყვას უკავშირდება მნიშვნელობითაც და მასალობრივადაც.

სპეციალურ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მეგრულსა და ჭანურში **წა-/წო**-იანი წინდებულები ორ წყებას ქმნიან: 1. რომლებშიც II ელემენტი **წა-/წო-** გამოხატავს ქვევით, (რამის) ქვეშ მიმართულებას და 2. რომლებშიც ეს მეორე ელემენტი წინ მიმართულებას გამოხატავს, ისევე, როგორც ქართულის **წა-** წინდებული (წაიქცა, მაგრამ წარსდგა).

I წყების წინდებულები ძირითადად ჭანურშია, მეორე წყებისა – მეგრულში. თუმცა იშვიათად, მაგრამ მაინც, ჭანურშიც არის **წა**-იანი წინდებულები **წინ** სიტყვას რომ უკაშვირდებიან და მეგრულის **წო**-იან წინდებულშიც გამოსჭვივის ქვევით, (რამის) ქვეშ ადგილისა და მიმართულების ჩვენება. ასეთია წინდებული **წიმო-//მიწო-**, რომელიც, ჩვეულებრივ, წინ ზმნისართს უკავშირდება მნიშვნელობით, მაგრამ დასტურდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც **წიმო-//მიწო-** (რამის) ქვეშ მიმართულებას უჩვენებს. ონანგერი დუდშა ქ გ მ წ უ ძ გ – ხუბ. 251.15 – უნაგირი თავქვეშ დაიდო. გოხოლუქ უჩა ბოში წარე ჩხანაშ მ ი წ ო ჭ ვ ი ლ ი – ხუბ. 332.30 – მე გახლავარ შავი ბიჭი, მცხუნვარე მზის ქვეშ დამწვარი. წ ი მ ი ი კ ი ნ გ ჰე – ყიფშ. 89.23 – წაიწია (წინ) ცოტა.

მნიშვნელობის მიხედვით განსხვავებულ ჯგუფებს ქმნის **ლა**-დართული წინდებულებიც. რიგი **ლა**-იანი წინდებულებისა რისამე შიგნით ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს. ასეთებია: მეგრულის: **მილა**-, **მულა**-, **ელა**-, **ალა**-, **გელა**-, **დილა**-. ჭანურის: **მელა**-, **მოლა**-, **დოლო**-, **ელა**-, **გელა**-.

ყველა ამ წინდებულის მნიშვნელობაში მეტნაკლებად გამოსჭვივის შიგნით მიმართულების ჩვენება. ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ნიუანსს უმატებს I ელემენტი. **მილა**-, **მულა**- შიგნით ჰორიზონტალურად მიმართულებას უჩვენებს, **დოლო**- შიგნით და ქვევით და ა. შ. სხვა წინდებულებში კიდევ უფრო მეტი ცვლილება შეაქვს I ელემენტს. სპეციალურ ლიტერატურაში **ლა**- ელემენტი რთული წინდებულებისა დაკავშირებულია აფხაზურის **ლა**- წინდებულთან, რომელიც შიგნით ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს, მაგრამ მთელ რიგ შემთხვევაში ზანურის **ლა**-იანი წინდებულები სრულიად განსხვავებული მნიშვნელობისაა. **ლა**-ს შიგნით მიმართულებისა და ადგილის მნიშვნელობით ეთიშება ჭანურის **გოლა**-, რომელიც მნიშვნელობით ქართულის **გადა**-ს უდრის. I ელემენტი ჭანურსა და ქართულში საერთოა – **გა**- ქართულში და მისი ზანური შესატყვისი **გო**- ჭანურში. ქართულში მეორე ელემენტად გვაქვს **და**- წინდებული, რომელიც ქვევით მიმართულებას მიუთითებს.

ჭანურის **ლა**-, რომელიც **გოლა**- რთულ წინდებულში ქართულის **და**- წინდებულის ადგილასაა, ხომ არ არის მნიშვნელობითაც **და**-ს მსგავსი. ხომ არ მიუთითებს **გოლა**-ს **-ლა**- ქვევით მიმართულებას. მაშინ ეს **ლა**- განსხვავებული აღმოჩნდებოდა ჭანური რთული წინდებულების **მოლა**-, **მელა**-, **დოლო**-ს... **ლა**-საგან და იგი დაუკავშირდებოდა არა აფხაზურის **ლა**- ფუძე-წინდებულს, რომელიც შიგნით მიმართულებას აღნიშნავს, არამედ აფხაზურისავე სხვა **ლა**- წინდებულს, რომელიც ქვევით მიმართულებას აღნიშნავს.

აფხაზურში რამდენიმე **ლა**- წინდებულია ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული ფუნქციით.

1. ფუძე-წინდებული – რომელიც შორის, რამის შიგნით მიმართულებას აღნიშანვს (ტყეში, მინდორში, ხალხში, წყალში, მიწაში): აბნა სგლოუპ – ტყეში ვარ (ტყე შიგ ვარ).

2. **-ლა**- ოდენ მიმართულების აღმნიშვნელი წინდებულია, რომელიც უჩვენებს ქვემოთ მიმართულებას. დ-ლე-ჲტ „ის ქვევით ჩავიდა“, ა-ლა-და „დაღმართი“, ა-ლა-ვ-წ-რა „გვერდით არსებულის ქვევით ჩაწევა“, ა-ლგ-ქ°-წა-რა – ზემოდან ქვევით დადება. ამრიგად, **ლა**- აფხაზურში არის შიგნით ადგილისა და მიმართულების აღმნიშვნელი ფუძე-წინდებული და, აგრეთვე, წინდებული, რომელიც ქვევით მიმართულებას აღნიშნავს. ამ უკანასკნელთან არის კავშირში ჭანურის **გოლა**-. ჭანურის **გოლა**-ს წყებისა არის, აგრეთვე, მეგრული **ლა**-იანი წინდებულები: **გოლა**-, **მოლა**-. მეგრ. **მოლა**-, როგორც აღვნიშნეთ, ქართულ **წამო**-ს უდრის მნიშვნელობით. თითქოს აგებულებითაც მსგავსი გამოდის. **მო**- ორივე რთული წინდებულისათვის საერთოა. შეიძლება ქართულის **წა**- და მეგრულის **ლა**-ც ერთი ფუნქციისა იყოს. თუ გავითვალისწინებთ **წა**-ს თავდაპირველ მნიშ-

ვნელობას – ქვევით მიმართულების ჩვენებას, იქნებ **ლა**-ც ქვევით მიმართულებას აღნიშნავს ამ წინდებულში.

საგულისხმოა, რომ საწინააღმდეგო მიმართულების გამოსახატავად მეგრულში გვაქვს **მიდა**- წინდებული. **მიდა** = **წა**-ს: მ ი დ ა რ თ გ – წავიდა, **მოლა**- = **წამო**-ს. მიმართულება იქითაა თუ აქეთა, გარჩეულია პირველი ნაწილით **მი**- და **მო**-თი. **მიდა**-ს მეორე ნაწილი არის **და**-, რომელიც ქართულ **და**-ს უნდა უდრიდეს. **მოლა**-ს **ლა**-ც გამოდის, რომ იმავე ფუნქციისაა და უდრის ქართულ **და**-ს. ქართული **წამო**- და მეგრული **მოლა**- აგებულებითაც და მნიშვნელობითაც მსგავსი გამოდის, განსხვავებაა განლაგების მიხედვით: ქართულში **მო**- მეორე ადგილზე არის, მეგრულში კი პირველზე. **ლა**- ელემენტი რომ ქვევით მიმართულებას შეიძლება გამოხატავდეს, ჩანს მეგრულის **გილა**- წინდებულშიც შემდეგი მნიშვნელობით: ჟი მიმინო ქ ი გ ი ლ ა ხ ე – ყიფშ. 76.19 – ზედ მიმინო არის ჩამომჯდარი. ძღაბის ბირგულიშა დუდი ქ ი გ ლ უ უ დ უ – ყიფშ. 99.3 – მუხლზე თავი ჩამოუდო გოგოს. თუმცა აქ ქვევით-ის მნიშვნელობას შეიძლება I გამოხატავდეს (**გე**-). ამრიგად, ზანურში **-ლა**- (რთული წინდებულის მეორე კომპონენტი) ორგვარია: ა) აღნიშნავს შიგნით მიმართულებას და უკავშირდება აფხაზურის **-ლა**- შიგნით მიმართულების აღმნიშვნელი ფუძე-წინდებული, ბ) დასტურდება ქართული **და**-ს ადგილას და მისივე ფუნქციით და უკავშირდება აფხაზურის ქვევით მიმართულების აღმნიშვნელი წინდებული.

ლა-იან წინდებულთა მსგავსად მეგრულის **წო**-იანი წინდებულებიც ორ ჯგუფად განიყოფა. პირველ ჯგუფში ერთიანდება წინდებულები, რომლებიც შიგნით ზმნისართს უკავშირდებიან მნიშვნელობით. ასეთებია: **მიწო**-, **მოწო**-(მუწო-), **ეწო**-(იწო-//ეწა-//იწა-), **დიწო**-, **გეწო**- მეორე ჯგუფის **წო**-იან წინდებულებს I ჯგუფის წინდებულებს ვერ დავუკავშირებთ მნიშვნელობით. მეორე ჯგუფის წინდებულებში **-წო** + მეორე ჯგუფის **ლა**-ს მონაცვლე შესაძლებელია იყოს. თუ შევადარებთ ამ მხრივ აფხაზურს, იქ **ლა**-ს, რომელიც ქვევით მიმართულებას უჩვენებს, ენაცვლება **-ნა**-. პირაქეთა დიალექტებში დაბალი სიტყვის აღსანიშნავად არის ლაყ. ტაპანთურში თავი დაადაბლებინა არის „იჯა ნა-ნა-რყოგდ“. აქ დაბალ სიტყვაში თავი იჩინა **ნა**-მ, **ლა**-ს შეენაცვლა **ნა**-. მეორე ჯგუფში შედის წინდებული: **გინო**-, რომელიც ქართულის **გადა**- წინდებულს უდრის მნიშვნელობით და, შესაძლებელია, აგებულებითაც მსგავსი აღმოჩნდეს თუ დავუშვებთ, რომ **გი** ← **გო** და **გა**-საგან. I ელემენტები ერთმანეთის შესატყვისია ფონეტიკურად, ხოლო **გინო**-ს მეორე ელემენტი **ნო**-ც ქვევით მიმართულებას მიუთითებს ქართულის **და**-ს მსგავსად. ასეთივეა აგებულებით და მნიშვნელობით **გონო**-, **განო**-.

მეორე ჯგუფის **ნო**-ს შეიცავს **მინო**-, **მონო**-, როცა იმათ **გადა**-, **გადმო**-ს მნიშვნელობა აქვთ, განსხვავებით I ჯგუფისაგან, **მინო**-, **მონო**-საგან, რომელთაც **შე**-, **შემო**- წინდებულთა მნიშვნელობა აქვთ. **ნო**-იანი წინდებულები, როგორც I, ისე II ჯგუფისა, ენაცვლება **ლა**-იანს. მაგალითად: **ჯინო**- მეგრულისა – ჭანურის **გოლა**-ს.

ნა-იან წინდებულთა რიგი დადასტურდა ჭანურშიც, თუმცა ისინი ძალიან იშვიათია. ასეთებია **მენე**- (← მენა˚) და **გონა**-. ორივეში **ნა**- **და**-ს მნიშვნელობისაა. **მენე** = **გადა**-ს.

გონა. **გონა**-ს **გოლა** ენაცვლება: მჭიმა გონიღუ – 11.115 – მჭიმა გოლიღუ – ყიფშ. 89.14. საყურადღებოა **ნა**- დართული რთული წინდებულები: **ოკო-ნა**, **გოწო-ნა**, **ელა-ნა**. ეს **ნა**- მნივშნელობით **გადა**-ს უკავშირდება. ამრიგად, **ლა**-, **ნა**- ზანურისა და აფხაზურისა ქართულის **და**-ს მონაცვლეა.

მიუხედავად მნიშვნელობით ზოგიერთი დაშორებისა, **-შა**- II ელემენტი ზანურისა ქართულის **შე**-ს მიჰყვება ძირითადად. **შა**-იანი წინდებულები ზანურში იმეორებენ ქარული **შე**-ს ორივე ძირითად მნიშვნელობას: 1. უჩვენებს შიგნით მიმართულებასა და ადგილს, 2. ზევით მიმართულებასა და ადგილს.

ოხო- წინდებული ჭანურისა **ოკო**-ს ენაცვლება მნიშვნელობით, შესაძლებელია, მასალობრივადაც მას უკავშირდებოდეს.

აფხაზურიდან ნასეხები ჩანს **კგლა**- და **კგნო** რთული წინდებულები მთლიანად. ამ სახით ეს წინდებულები აფხაზურში გვხვდება: აკგლფშ₃რა – „შორის ყურება, ჴვრეტა“. ამასვე ნიშნავს **კგლა**-, **კგნო**- მეგრულშიც. ჭანურში იგი არ არის.

8. ზანურის რიგ წინდებულებში I ელემენტად გვაქვს **მე**-, **მო**- (რომლებიც დამოუკიდებლადაც იხმარება, როგორც მარტივი წინდებული). ესენია:

მე...: **მი-კო**-, **მი-კო₂**-, **მე-ლა**-, **მი-ლა**-, **მი-ნო**-, **მი-თო**-, **მი-შა**-, **მი-და**-, **მი-წო**-//წი-**მო**-,

მო..: **მო-კო**-//**მუ-კო**-, **მუ-კო₂**-, **მო-ლა**-, **მუ-ლა**-, **მო-ნო**-//**მუ-ნო**-, **მო-თო**-, **მუ-შა**-, მეგრულში, ჩვეულებრივ, რთული წინდებულის შემადგენლობაში **მე**- → **მი**- (გამონაკლისია მელა-) და **მო**– → **მუ**-ს. ზოგჯერ **მო**- უცვლელადაა. თითქოს **მო**- უფრო ხშირად მაშინაა უცვლელად, როდესაც ეს რთული წინდებული **მი**-იანი სათანადო წინდებულის საპირისპირო, აქეთ მიმართულებას მიუთითებს, ხოლო როდესაც **მო** → **მუ**-ს, რთული წინდებული **მი**-იანის საპირისპირო, აქეთ მიმართულებას უფრო იშვიათად აღნიშნავს. ასე მაგალითად, **მოთო**- აქეთ მიმართულეაბას უჩვენებს და **მითო**-ს უპირისპირდება. **მუშა**- აქეთ მიმართულებას არ უჩვენებს და **მიშა**-ს არ უპირისპირდება. განსაკუთრებით საინტერესოა, ამ მხრივ, **მოლა**- და **მულა**-. **მოლა**-, რომელშიც **ო** ხმოვანი უცვლელადაა, ყოველთვის აქეთ მიმართულებას უჩვენებს, ქართულის **წამო**-ს უდრის მნიშვნელობით. **მულა**-, რომელშიც **ო** → **უ**-ს, აქეთ მიმართულებას არ აღნიშნავს და **მილა**-საგან მნიშვნელობით არ განსხვავდება, თითქოს კი მის საპირისპირო მიმართულებას უნდა აღნიშნავდეს. ასეთი განსხვავება **მო**-, **მუ**-იანი ვარიანტებისა შესაძლებელია შემთხვევითი იყოს. მაგრამ არც ის არის შეუძლებელი, რომ **მო**- ხმოვანს ინარჩუნებდეს, სწორედ მაშინ, როცა საპირო₃ა დაუპირისპირდეს იქითა მიმართულების წინდებულს. ხომ არ შეიძლება დავუშვათ, რომ წინდებულები **მიკო**-, **მილა**-, **მინო**-, **მითო**-, **მიშა**-,

მიდა- სათანადო **მეკა-**, **მელა-**, **მეწო-**, **მეთო-**, **მეშა-**, **მედა-**საგან კი არ არიან მიღებულნი, არამედ **მუკო-**, **მულა-**, **მუნო**... წინდებულებისაგან. ამის საფუძველს გვაძლევს, ჯერ ერთი ის, რომ **მიკო-** და **მუკო-**, **მილა-** და **მულა-**, **მიშა-** და **მუშა-** წინდებულები თითქმის არ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან მნიშვნელობით და ენაცვლებიან კიდეც ერთმანეთს სავსებით ერთნაირ კონტექსტში. მეორე ის, რომ **უ**-ს **ი**-სთან მონაცვლეობა მეგრულში ჩვეულებრივია. მიუხედავად ამისა, ეს მოსაზრება მაინც არ უნდა იყოს მართალი. მაშინ გამოდის, რომ **მე**-იანი რთული წინდებულის რიგი მეგრულში არ ყოფილა (ერთადერთი გამონაკლისი **მელა-** იქნებოდა), მაგრამ თუკი **მო**-იანი არის, რატომ არ უნდა ყოფილიყო **მე**-იანიც. **მე**-იან რთულ წინდებულებში **ე** ისევე დავიწროვდა **ი**-დ, როგორც **მო**-იანებში **ო** დავიწროვდა **უ**-დ. ამის მიზეზი იგივე უნდა იყოს, რაც არის მაშინ, როდესაც ეს I ელემენტი დამოუკიდებელი, მარტივი წინდებულის სახით იცვლის ხმოვანს (ივიწროებს) მომდევნო თანხმოვან პრეფიქსთან, თუ მის შემდეგ ფუძის ხმოვანი არის და იძლევა **მე** → **მი**-ს, **მო** → **მუ**-ს. ასევე, რთულ წინდებულში მომდევნო ხმოვნიანი ელემენტის წინ ვიწროვდება I ელემენტის ხმოვანი. გარდა ამისა, **მუ**-იანი წინდებულები მართლა მაინცდამაინც თანმიმდევრულად არა, მაგრამ მაინც მიუთითებენ ზოგჯერ აქეთ მიმართულებას და ამით უპირისპირდებიან **მი**-იან წინდებულებს, რომელთაც, ჩვეულებრივ, არა აქვთ ასეთი გაგება, თუმცა ფაქტია. ჩქიმდა მ ი კ ი ლ ი აშონანს – ხუბ. 17.24 – ჩემთან გამოიარე აქეთობას. მუჯო მორწონქ? მ ი კ მ ო ჯ ი ნ ი! – ყიფშ. 171.20 – როგორ მოგწონვარ? შემომხედე! **მიკო-** წინდებული **მუკო-**(მოკო-)-ს ფუნქციითაა. იქნებ ასეთ შემთხვევაში **მიკო-** მართლა **მუკო-**ს ვარიანტია, მაგრამ ამას ვერ გავავრცელებთ ყოველგვარ **მი-** ელემენტიან წინდებულებზე. რომ **მე-** ელემენტიანი რთულ წინდებულთა რიგი მეგრულში არსებობს და **მი**-იანი წინდებულები (მიკო-, მილა-...) ამ რიგისაა (მიღებულია მეკო-, მელა-საგან...). ამის დამადასტურებელია ჭანური. როგორც წინა მსჯელობიდან ირკვევა, **მე-**, **მო**-იან რთული წინდებულებით მკაფიოდ და თანმიმდევრულად არ არის გარჩეული იქით და აქეთ მიმართულება. ერთადერთი წინდებული **მოლა-** არის, რომელიც ყოველთვის გარკვევით აქეთ მიმართულებას გამოხატავს, მაგრამ მასაც უპირისპირდება არა მოსალოდნელი **მელა-** (ან მილა-), არამედ **მიდა-**. საპირისპირო მიმართულების წინდებულები **მიდა-** და **მოლა-** განსხვავებული არიან არა მარტო I ელემენტით (მი-, მო-), არამედ მეორე ელემენტითაც (-ლა-, -და-). განსხვავება სხვა წყვილებშიც არის (თუმცა მიშა- მუშა- წყვილში ეს განსხვავება სრულიად არ არის), მაგრამ არათანამიმდევრულად ისევე, როგორც მარტივ **მე-**, **მო**-სთან გვქონდა. თავისებურება არის ისიც, რომ აქეთ მიმართულებად მეგრულში გაგებულია I პირი, იქით მიმართულებად – III და, ჩვეულებრივ – II-ც. საერთოდ. **მე-** და **მო**-იანი რთული წინდებულები ერთი და იმავე მნიშვნელობისაა ან სრულიად მცირე ნიუანსით განსხვავდება.

ჭანურში **მე-**, **მო**-იან რთულ წინდებულებში I ელემენტი **მე-**, **მო**-უცვლელი სახითაა, ისევე როგორც **მე-**, **მო-** წინდებულები თანხმოვანი პრეფიქსის წინ, თუ მათ მოსდევს ფუძის ხმოვანი.

9. **ე**-იან რთულ წინდებულებში თუმცა ყოველთვის არა, მაგრამ II ელემენტის მნიშვენლობასთან ერთად გამოსჭვივის **ე**- მარტივი წინდებულის მნიშვნელობა – ზევითკენ მიმართულების ჩვენება. მეგრულის **ეკო**-, **ელა**-//**ილა**-, **ეშა**- წინდებულები მიუთითებენ ზევით მიმართულეაბას – როგორც ჰორიზონტალური სიბრტყიდან ზევით (და ქართულად **ა**(**ღ**) წინდებულით გადმოიცემიან), ისე ქვევიდან ჰორიზონტალურ სიბრტყემდე (ქართულის **ამო**-ს შესაბამისად). ზევით მიმართულებას მიუთითებენ, აგრეთვე, ჭანურის **ეშა**-(//ეშკა-//ეშქა-), **ელა**- წინდებულები. ჭანურ რთულ წინდებულში **ეწა**-(ეწო)-ში, რომლის I ელემენტი **ე**- ზევით მიმართულებას გამოხატავს, ხოლო II -**ნა** (ნო)- ელემენტი საწინააღმდეგო – ქვევით, რამის ქვეშ მიმართულებას, ხან I ელემენტის მნიშვნელობა ბატონობს და **ეწა**- ზევით მიმართულებას აღნიშნავს, ხან II ელემენტი და **ეწა**- აღნიშნავს ქვევით, რამის ქვეშ მიმართულებასა და ადგილს. შესაძლებელია, **ე**-ს მნიშვნელობა დაიჩრდილოს და მხოლოდ II ელემენტის მნიშვნელობა ჩანდეს. ხოლო ჭანურის **ეკა**- წინდებულში **ე**- ელემენტი, როგორც დამოუკიდებელი **ე**- მარტივი წინდებულიც, თავისი ძირითადი მნიშვნელობის საწინააღმდეგო – ქვევით მიმართულებას გამოხატავს. ასევე, მეგრული **ენო**-(//**ინო**-//**ენა**-//**ინა**-) წინდებულიც მიუთითებს შიგნით, ქვევით მიმართულებას. ზევით მიმართულების ჩვენებასთან არაფერი აქვს საერთო **ეთო**- წინდებულს, რომელიც ქვეშ, ქვევით ადგილსა და მიმართულებას უჩვენებს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ამ წინდებულში ქვევით მიმართულების წყარო **ე**- არის, რომელიც თავისი ძირითადი მნიშვნელობის საპირისპირო მნიშვნელობით არის, მას დაერთვის მეორე ელემენტის მნიშვნელობა – შიგნით მიმართულების აღნიშვნა და ვიღებთ რამის ქვეშ მიმართულებას. ამრიგად, **ე**-ს მნიშვნელობა როგორც რთული წინდებულის I ელემენტისა თუ ჩანს (შესაძლებელია არ ჩანდეს), გამოხატავს ზევით მიმართულებას ან მის საწინააღმდეგო ქვევით მიმართულებას. მაგრამ ზოგჯერ **ე**-იანი რთული წინდებულები ისეთი მნიშვნელობითაა, რომელსაც საერთო არაფერი აქვს არც I **ე**- ელემენტთან და არც მეორე ელემენტთან. ასეთებია **ელა**-, **ეკო**- წინდებულები, რომელთა მნიშვენლობა ზოგჯერ გვერდით, ნაპირას, კიდეზე სიტყვებს უკავშირდება. რა უნდა იყოს ამის წყარო. ისევ I **ე**- ელემენტი, რადგანაც ეს მნიშვნელობა სწორედ **ე**- როცა არის I ელემენტად, მაშინ ჩნდება და სხვა **ლა**-, **კო**-იან რთულ წინდებულებს არა აქვთ. ასეთივე მნიშვნელობისაა ჭანურის **ელა**-(ილა-). თუმცა გვერდით ადგილს მიუთითებს ზოგჯერ მეგრულის **ალა**-, **გალა**- წინდებულებიც. **ალა**- საერთოდ მიჰყვება **ელა**-ს მნიშვნელობით. ერთადერთი განსხვავება არის ის, რომ **ალა**- ზევით მიმართულებას არ უჩვენებს, ხოლო **ელა**- უჩვენებს. ე. ი. განსხვავება არის იმ მნიშვნელობაში, რომლის წყაროც I ელემენტია. თუ გვერდით აწ სხვა მნიშვნელობას I ელემენტი ანიჭებს **ელა**-ს, მაშინ **ალა**-საც უნდა ჰქონოდა იგივე მნიშვნელობა. **ა**-იანი ისევე, როგორც **ო**-იანი რთული წინდებულები, საერთო ნეიტრალური მიმართულების გამომხატველი არიან და მნიშვნელობა მეორე ელემენტის მიხედვით აქვთ მიღებული. ასევე, **გა**-იანებიც, ისევე როგორც **ე**- და **გე**- დამოუკიდებლად არსებული წინდებულები, ენაცვლებიან ერთმანეთს მნიშვნელობით,

აგრეთვე, ამ ელემენტიანი რთული წინდებულებიც – მეგრულში: **ელა**-ს **გელა**-, **ეკო**-ს **გეკო**-, **ეშა**-ს **გეშა**-, **ეწო**-ს **გეწო**-. როდესაც **გე**-იანი ქვევით მიმართულებას უჩვენებს (გეწო- და ზოგჯერ გელა-ც), ეს ასეც არის მოსალოდნელი (თავისებურია მაშინ მისი წყვილის ე-იანი ფორმა), მაგრამ გასაკვირი არის ის, რომ **გე**-იანი **ე**-იანს მაშინაც ემთხვევა, როდესაც ზევით მიმართულებას უჩვენებს (გეკო-, გეშა-). ისევე როგორც ჭანურში **გელა**-, **გეშა**-, აგრეთვე, **გეწა**- წინდებულები, შესაძლებელია. **გელა**-, **გეკო**-... მიღებულია **ელა**-, **ეკო**-ზე **გე**- წინდებულის დართვით, რომლებიც გართულებულია ორმაგად.

მეგრულში **ე**- I ელემენტი რთული წინდებულებისა ხშირად **ი**-ს სახითაა. **ი**-იანი ვარაინტი არავითარ განსხვავებას არ ქმნის **ე**-იანისაგან.

რთული წინდებულები, რომელთა I ელემენტად არის **გი**-, გამოხატავენ: 1. უკუქმედებას. ასეთებია: **გითო**-, **გინო**-: (მითოჯანგნია ლოგინიშ თუდო... გითილგ – ხუბ. 260.34 – წევს ლოგინის ქვეშ... გამოვიდა). 2. ზოგჯერ ქართულის **გა**- წინდებულის მნიშვნელობა იჩენს თავს წინდებულებში: **გინო**- (= გადა-ს), **გიშა** (= გა-ს)...

ასევეა ჭანურშიც: 1. უკუქმედებას გამოხატავენ: **გოშა**-, **გოწა**-... 2. ქართულის **გა**- წინდებულის მნიშვნელობა გამოსჭვივის **გოლა**-, **გოწა**- წინდებულებში.

10. მეგრულში არის რიგი ორმაგად გართულებული წინდებულებისა, რომლებიც მიიღება, ჩვეულებრივ, რთულ წინდებულზე **გე**-, **გა**-, **გო**- ელემენტთა დართვით და აკისრია სრული ასპექტის გამოხატვა. ეს წინდებულები მნიშვნელობით არ განსხვავდებიან სათანადო **გა**-/**გე**-/**გო**- დაურთველი რთული წინდებულებისაგან, განსხვავებაა მხოლოდ ასპექტში: **გაწმო**-, **გამწო**-, **გემწო**- იგივეა მნიშვნელობით, რაც **მიწო**-, **წიმო**. **გაგლა**-, **გეგილა**- **გილა**-ს ემთხვევა, **გედნო**- – **დინო**-ს, **გემითო**- – **მითო**-ს, **გაგნო**-, **გეგინო**- – **გინო**-ს, **გემშა** – **მიშა**-ს.

მაგრამ ყოველთვის ასე არ არის. **გა**-/**გე**-/**გო**-ს დართვით შესაძლებელია, მივიღოთ უკუქმედების გამომხატველი წინდებული. ასეთი წინდებულებია: **გამკო**- (გემკო-), **გეგინო**-/**გაინო**-/**გეინო**-, **გაგითო**-/**გეგითო**-, **გამშა**-, **გაგშა**-/**გეგშა**-/**გოგშა**-, **გაკლა**-/**გეკლა**-. ისინი ქართულად **გამო**- და ზოგჯერ **ჩამო**- წინდებულებით გადმოიცემიან. მაგრამ მათ ერთმანეთისაგან განსხვავებული მნიშვნელობითი ნიუანსი ახასიათებს იმის მიხედვით, თუ რომელი რთული წინდებულის ორმაგად გართულებით არის იგი მიღებული.

11. ჭანურში, როგორც ფონეტიკური ცვალებადობის, ისე წინდებულთა შედგენილობისა და მნიშვნელობათა მიხედვით, მეტი ერთფეროვნებაა. ასეთი ერთფეროვნება, უნიფიკაცია, მეგრულთან შედარებით, საერთოდ დამახასიათებელია ჭანურისათვის, მაგრამ ეს გარემოება ჭანურის წინდებულებში არსებით განსხვავებას არ იძლევა.

მეგრული წინდებულები

მარცვლის ნიშნდებულის ცვლილება	ნ	ი	შ	ვ	ლ	ე	ს	ზ	ხ	ბ
	კი	წი	თი	ბი	ფი	ხი	ჰი	ზი	ჯი	ბი
ბუ ბი	ბიკო (2)	ბინი (ნიშნავს: 2)	ბითი	ბინი	ბიფი, ბიხი	ბიჰი, ბიზი	ბიზი	ბიჯი		
ბო ბე	ბეკო, ბეკო (2)		ბეთო	ბინო, ბეხი	ბიფო, ბიხო	ბეზი, ბეჯი	ბეჯი			
ტი	ტეკო, ტეკო (2)	ტენი, ტინი	ტეთო, ტითო	ტეხი, ტინი, ტეხი	ტეფი, ტიხი	ტეზი, ტიზი	ტეჯი, ტიჯი			
ა	აკო (2)	აწი	ათო	ავი	აფი	აჰი	აზი	აჯი		
ო	ოკო									
ბუ	ბუკო	ბუნი	ბუთო	ბუნი	ბუფი	ბუჰი	ბუზი	ბუჯი		ბუბა
ბო ბი	ბოკო	ბონი	ბოთო	ბონი, ბიხი	ბოფი	ბოჰი	ბოზი	ბოჯი	ბონი, ბიხი	
ბა	ბაკო			ბავი	ბაფი	ბაჰი	ბაზი	ბაჯი	ბაბი	ბაბა
დო, ტო	ტოკო			ტონი	ტოფი	ტოჰი	ტოზი	ტოჯი		
ხო										
ბე										
ჩე										
ჩი ჩე									ჩიბი (ბინი)	
ჯი ჯე					კიწი, ჯეწი					
ბი	ბიკო (2)	ბიწი (ნიშნავს: 2) ბინი ბიწი (ნიშნავს: 2) ბინი	ბითო ბითი	ბიხი ბიხი	ბიფი ბიხი	ბიჰი ბიზი	ბიზი ბიჯი		ბიჯი (ნიშნავს: ბიჯი	
ბე	ბეკო	ბეწი (ნიშნავს: 2) ბინი ბეწი	1. ბეთო 2. ბითო ბეთი	ბეხი ბინი ბეხი	ბეფი ბიხი	ბეჰი ბიზი	ბეზი ბიჯი ბეჯი		ბეჯი	
ბო	ბოკო			ბოხი					ბოჯი	

ჰანურის წინდებულები

მარტივი, რთული წინდებულის I ელემენტი	რ თ უ ლ ი								
	კა (კო)	ნა	ლა	ხა	შა	და	მა	ხო	ბა (ბო)
მე	მეკა (2)	მენა (2)	მელა	ჰეხა	ჩენა	მედა (?) ნენდა			მენა, შენა
მო	მოკა (2)	მონა (2)	მოლა		მოშა				მოვა
ე ი, ე-	ეკა (2) ეკო	ენა (2)	ელა		ეშა				ეშა
ა							ამა		
ო	ოკო							ოხო	
გე		გენა (2)	ვალა		გეშა				ვენა
გი	ჯოკი	გონა (2)	ვოლა	ჯინა	გოშა		გომა		
გა							გამა		
დო			დოლო						
და									
შე									
ორმაგად რთული წინდებულები				ოკონა გიხინა					

Ирине Асатиани

Превербы в Занском (Мегрельско-Чанскогом) Языке

Р е з ю м е

Превербы в занском (мегрельско-чанском) языке, так же как и в других картвельских яхыках, играют большую роль в спряжении глагола. Они показывают направление выраженного глаголом движения или действия, с их многообразными оттенками, и часто существенно меняют значение основы глагола. Раскрыть значения глагола с превербом, не учтя значения преверба, невазможно. Для выражения многочисленных нюансоы в занском языке имеется чрезвычайно сложная система превербов.

Изучение особенностей занских превербов уясняет некоторые стороны грамматикческого строя занского и других картвельских языков, характерной особенностью которых является сильно развитое, по сравнению со склонением, спряжение.

Превербы в занском языке бывают как простые, так и сложные.

В мегрельском диалекте занского языка 92 преверба, из них 12 простых, а остальные – сложные. В чанском диалекте, из имеющихся в нем 50 превербов, 8 – простых, а остальные – сложные. Помимо того, что сложные превербы численно преобладают над простыми, они несравненно более многообразны и по структуре и по значению.

Простые превербы в занском языке следующие: me-, mo-, e-, ge-, go-, do- и усвоенные из грузинского da-, ga-, še-, ča-, ça.

Все заимствованные превербы, за исключением da- имеются только в мегрельском диалекте. В чанском их нет.

Сложные превербы в занском языке образованы следующим образом: каждый из них состоит из двух компонентов; в роли первого компонента выступает тот же простой преверб (исключение состовляет o, который встречается лишь в составе сложных превербов). В качестве второй части сложных превербов употребляются частицы, которые не встречаются в занском языке в виде самостоятельных простых превербов.

Таковы:

мегр.	чан.
-ḳo-	-ḳa- ‖ -ḳo
-ço-	-ça-
-la-	-la-
-no-	-na-
-to-	-ša-
-ša-	-da-
-da-	-ma-
-ma-	-ja- ‖ -ža

Перевербы занского языка могут быть представлены в неизменном виде, или же могут фонетически изменяться. Обычно изменениям подвергается гласный преверба, согласный же изменяется очень редко.

Простые перевербы занского языка, за единичными исключениями, так материально, так и по значению совпадает с простыми перевербами грузинского языка.

Преверб me-, который является закономерным занским соответствием грузинского преверба mi-, сходен с ним и по значению, Преверб mo- имеет значение того же преверба mo- в грузинском языке: в занском языке, так же как и в грузинском, перевербами me- и mo- определяется направления «труда», т. е. к третьему лицу, и направление «сюда», т. е. к первому лицу. Однако направления ко второму лицу в занском выражается и превербом me-, как и в новогрузинском языке, и превербом mo-, т. е. так, как это было в древнегрузинском: merčank – я даю тебе.

Преверб e-, который имеет значение грузинского преверба a'γ', т. е. указывает на направление «с горизонтальной плоскости вверх»: eǫ̈pu – поднял, но выражает иногда и противоположное направление, т. е указывает на направление «сверху вниз на плоскость». Чанское: kejutuman – (сверху) накроют. Обычно это значение выражается превербом ge-, который соответствует по значению грузинскому da-, указывающему на направление «саверху вниз на плоскость».

Преверб ge- может присоединиться к превербу e-, в результате чего получается ge + e → gee → ge-. Значение преверба e- в этом случае остается неизменным, посредством ge- выражается совершенны аспект: eše gevo'otant – выбросим наверх; geedərtə – встал, поднялся.

Перевербы go-, do-, закономерно соответствующие грузинском перевербам ga-, da-, выражают преимущественно лишь аспект.

Перевербы ga-, da-, ça-, še-, ča- усвоены из грузинского языка и представлены лишь при нескольких основах. Обычно они заимствуются из грузинского языка вместе с основой: skuak deebadu – сын родился у нее: šegilebu – ты можешь, в состоянии; çekitxə – прочел.

В сложных перевербах более или менее отражается значение, как первого составного компонента, так и второго.

me-, mo- в качестве первого компонента является общим для следующих сложных перевербов: me- (→mi-): mi-ḳo, mi-la... mo- (→mu): mo-ḳo || mu-ḳo || mu-ḳo...

В мегрельском диалекте me- в составе сложного преверба даст обычно mi-. Компонент же mo- переходит mu-.

Сложные перевербы с первым компонентом mo- обычно указывают на направление «сюда», противоположное указываемому соответствующим превербом с компонентом me-.

Особый интерес представляют в этом отношении перевербы mola-, mu-la. Преверб mola-, в которым гласный не претерпевает изменений,

указывает всегда на направление «сюда» и совпадает по значению с грузинском ça- . Превсрб же mula-, в котором u ведет начало от o, не выражает направления «сюда» и не отличается по значению от mila-. molartə – пошел сюда оттуда... mulare (|| milare) 'udus – находится (букв. «стоит») внутри дома.

В сложных превербах компонентом e-, наряду со значением второго компонента, отражается, хотя и не всегда, значение и первого компонента e, самостоятельно указывающего на направление «вверх».

Однако иногда сложные превербы с первым компонентом e- приобретают значение, не имеющее ничего общего со значением ни первого, ни второго компонента в отдельности. Таковы превербы ela-, eḳo-, значение которых связано со значением слов «рядом с чем-либо», «на краю», «с краю»; kelanǯiru лег рядом с чем-либо. eḳoxe – сидит рядом с чем-либо.

Обусловлено это значение, повидимому, все тем же первым компонентом e-, так как только при его наличии преверб обретает это значение, а другие сложные превербы с компонентами -la-, -ḳo- его не имеют.

Сложные превербы с первым компонентом e- и ge- часто заменяют друг друга по значению, так же как и самостоятельные простые превербы e- и ge-: eleeyə, geleeyə ǯibeše... – вынул из кармана.

Сложные превербы мегрельского gito-, giço-, в которых в качестве первого компонента выделяется gi-, выражают «обратное действие»: mitoǯanə loginiš tudo, gitilə. Он лежит под кроватью, «вышел» из под кровати. И в чанском диалекте сложные превербы goša-, goça- с первым компонентом go- выражают „обратное действие".

Сложные превербы, имеющие вторым компонентом -ḳa- || -ḳo-, разбивают на три, совершенно независимые друг от друга группы. Первая группа – с компонентом -ḳa- || -ḳo-, значение которых приближается к значению грузинских превербов ega-, gada-[1].

Таковы превербы чанского диалекта meḳa-, moḳa-, eḳa- и мегрельского диалекта miḳo-, muḳo- (moḳo-), eḳo-. В мегрельском диалекте превалирует значение первого компонента, но иногда заметно значение и второго компонента -ḳo-: miḳilu – прошел.

Вторая группа сложных превербов с компонентом -ḳo- указывает на движение и действие совместно или движение одного на другого, друг от друга и т. е. aḳoḳatu – собрад вместе, oḳoxvades – встретились друг с другом.

В чанском диалекте обе эти группы отличаются друг от друга и гласным второго компонента (eḳo-, eḳa-...).

---

[1] Значение этих превербов не имеет ничего общего с тем значением грузинского превербa ga'n'-, которое указывает на направление „изнутри".

Превербы третьей группы mɛḳo-, muḳo-, ɛḳo-, как указано в литературе (Арн. Чикобава), связаны и по значению и материально с грузинским uḳan („назад").

В специальной литературе указано, что превербы с компонентом -ça- || -ço- в мегрельском и чанском диалектах образуют два независимых друг от друга: 1. Превербы, в которых второй компонент -ça- || -ço- выражает нахождение «внизу» и направление «вниз», «под». 2. Превербы, в которых этот второй компонент выражает нахождение «впереди»и направление «вперед» так же, как и преверб ça- грузинского языка в некоторых случаях.

Превербы первого ряда имеются в основном в чанском диалекте, второго ряда – в мегрельском, хотя иногда и в чанском диалекте встречаются превербы с компонентами, находящимися в связи со значением слова «вперед» и в мегрельском – превербы с компонентом -ça- || -ço-, указывающие на место «внизу» и направление «вниз». Таков преверб çimo- || miço-, который связан обычно по значению с наречием çin (вперед). Однако наблюдаются и такие случаи, когда он указывает направление «вниз», «под»: onan- geri dudəša kəmçuǯə – седло подложено под голову; koçiǯyonu – пропустил впереди себя.

Отличные по значению группы и сложные превербы с компонентом -la-. Ряд превербов с компонентом -la- обозначает место «внутри» и направление «во внутрь чего-нибудь». Таковы превербы мегрельского диалекта mila-, mula-, ela-, ala-, gela-, dila- и чанского диалекта mela-, mola-, dola, ela-, gela-. Мегр.: milaxe – сидит внутри чего-либо (напр., в комнате). Чанск. moloxunu – посадил во внутрь чего-либо.

Однако в целом ряде случаев превербы занского языка с компонентом -la- имеют совершенно другое значение. Из превербов с компонентом -la-, выражающих направление «во внутрь» и место «внутри», выделяется чанский преверб gola-, который совпадает по значению с грузинском gada- : golaxtu – прошел, перешел. Первый компонент здесь и чанского и грузинского превербов – общий. Это ga- грузинский и соответствующий ему ченский go-. В качестве второго компонента в грузинском языке мы имеем преверб -da-, который указывает на направление «вниз». Чанский -la-, который занимает в сложном превербе gola- место грузинского преверба da-, очевидно, имеет односложное значение, указывает на направление «вниз». Этот компонент -la- кажется отличным от того же компонента ченских сложных превербов mola-, mela-, dolo- и др.

Того же порядка, что и чанское gola-, превербы мегрельского диалекта с компонентом -la-, а именно: gila-, gilartə – ходил туда-сюда. Сложный преверб mola-, как мы уже указывали, имеет то же значение, что и грузинский çamo- и подобен ему и по строению. Компонент mo- является общим для обоих превербов. Если учесть первичное значение ça-, то он, так же как и -la- мегрельского диалекта, выражает направление «вниз». Примечательно, что для выражения противоположного направления в

мегрельском диалекте мы имеем преверб mida-. Направленно ли движения туда или сюда, это показывает первый компонент mi- и mo-. Вторым компонентом в превербе mida- является -da-, который совпадает с грузинским -da-. Надо полагать, что и этот компонент -la- преверба mola- имеет ту же функцию грузинского da-. Таким образом, преверб грузинского çamo- и мегрельского mola- сходны друг с другом как по значению, так и по составу. Разница заключается лишь в местоположении компонентов. В превербе çamo-, как и в других сложных грузинских превербах, mo- занимает второе место, в то время как в превербе mola- мегрельского диалекта – первое.

Таким образом, в занском языке второй компонент сложного преверба -la- является двояким: а) указывает на направление внутрь, б) встречается на месте грузинского da- и с его же функцией.

Подобно превербам с компонентом -la- превербы мегрельского диалекта с компонентом no- также делятся на две группы. В первой группе объединяются превербы, которые связаны по значению с наречием «внутрь». Таковы: mino-, mono- (|| muno-), eno- (|| ino-) || ena- (ina-), dino-, geno-, minilə ('udeša, soroša...) – вошел (вдом, в нору...).

Вторую группу этих превербов нальзя связать по значению с первой. Во вторую группу входит gino- мегрельского диалекта, который совпадает по значению с преверюом gada- грузинского языка (ginilə – перешел), а возможно окажется сходным с ним и по структуре, если допустить, что первые компоненты мегрельского преверба gino- gi- (← go-) и грузинского gada-, ga- фонетически соответствуют друг другу второй же компонент преверба -no- в мегрельском диалекте указывает направление «вниз», подобно компоненту da- в грузинском языке.

Компонент -no- второй группы входит в превербы mino-, mono-, имеющие значение грузинского gada-, gadmo-: minilə mele – перешел на ту сторону реки.

Группа сложных превербов с компонентами -na-, хотя и очень редко, встречается и в чанском диалекте. Таковы mene- (← mena-) и gona-. В обоих превербах -na- имеет значение грузинского da-, bayčeša meneboškvat (Арн. Чикобава, Чанск. т., 122,5) – в сад пропустим; mzuya gonarču (Арн. Чикобава, Грамм. анализ..., 132,18) – море взволновалось; kimoloba var gunulun (И. Кипшидзе, Мегр. хрест., 17) – мужество не выручит.

Превербы с компонентом -no- как первой, так и второй группы, заменяют собой превербы с компонентом -la-, напр., gino- мегрельского диалекта – gola- чанского диалекта; mčima goniyu (Арн. Чикобава, Грамм. анализ..., 115,2); mčima goliyu (И. кипшидзе, Мегр. хрест. 17) дождь перестал.

Заслуживают внимания сложные превербы с наращенным элементом -na-: oko-na, goço-na, ele-na: okonayuru, goçonaxti, elinikti.

Таким образом, -la-, -na- || -no- в занском языке аналогичны по значению с грузинским da-.

Второй компонент превербов занского -ša- следует в основном за грузинским še-. Занские превербы с компонентом -ša- дублируют оба основных значения грузинского преверба -še-: 1) указывает на направление „во внутрь" и место „внутри": ṭqas kimišeeṭqobə – склылся в лесу и 2) указывает на направление „вверх" и место „наверху" ešeelə rašiša – „сел на своего коня".

Части -ža- || -žo выделяются также в качестве второго компонента и в следующих превербах meža- || mežo, moža-, eža-: mežomču – он проклял, предал проклятию меня; bergi možadvalei (Арн. Чикобава, грамм. анализ..., 144, 10) – „перекинув мотыгу через плечо..." ežarčapule – покрывало.

Наличествуют превербы meja- || mejo, которые являются исходными для meža- || mežo-. По значению эти варианты друг от друга не отличаются. Компонент -ža- || -žo-, как указывается в литературе (Арн. Чикобава), идет от -ja- || -jo-: ç̣kais komejaxtu – перешел через реку.

Второй компонент -ja- этих превербов, возможно, происходит от простого через реку.

Второй компонент -ja- этих превербов, возможно, происходит от простого преверба e-.

Преверб oxo- чанского диалекта торжественен по значению с превербом oḳo-, а возможно, связан с ним также материально.

В мегрельском диалекте имеется ряд сугубо усложненных превербов, образующихся в результате присоединения превербов ge-, ga-, go- к обычным сложным превербам. По значению сугубо усложненые превербы не отличаются от соответствующих превербов без этих элементов (ga-, ge-, go-), разница между ними лишь в аспекте: gaçəmo-, gamə̣o-, gemə̣o- имеют то же значение, что и miç̣o-, ç̣imo-. А также превербы gagəla-, gegila- совпадают с gila-, gedəno- с dino-, gemito- с mito-, gagəno-, gegino- с gino-, gemə̣a и miša: dinilə, gednilə (dinaxale) – сошел вниз (во внутрь).

Но это не всегда так. Сугубо усложненные превербы иногда выражают «обратное действие». Таковы превербы: gamə̣ḳo-, gemə̣ḳo-: muḳobu beç̣edi, gamḳolə beç̣edik – кольцо было привязано, упало оттуда.

Все они выражаются, в основном, грузинскими превербами gamo-, amo-.

Однако сугубо усложненные превербы мегрельского диалекта отражают разные нюансы в зависимости от составляющих компонентов.

В чанском диалекте сугубо усложненных превербов нет.

Изучение занских превербов приводит нас к выводу, что по сравнению с чанским диалектом в превербах мегрельского диалекта значительно больше вариантов, как в отношении фонетических изменений, так и в отношении значений.

Следует отметить, что несмотря на воздействие в течение длительного времени турецкого языка на чанский диалект, чанские превербы не обнаруживают следов влияния турецкого языка.

Prepositions in Zan (Megrelian-Chan)

Abstract

1. There are 92 prepositions in Megrelian – 12 simple and 80 complex. In Chan there are 50 prepositions. Among them 8 are simple and the rest is complex. Complex prepositions are greater in number and more diverse in terms of composition and meaning. However, the simple ones are used more frequently than the complex prepositions.

2. The structure of Zan simple prepositions is as follows: consonant + vowel and in about two cases it consists of just vowels.

As for the complex prepositions, they have the structure of two simple ones: consonant + vowel + consonant + vowel or vowel + consonant + vowel.

Simple Prepositions:

Final vowel - a	**Final vowel - o**	**Final vowel - e**
	Megrelian	
a-	do-	e
da-	go-	ge-
g- Adopted form Georgian	mo-	me-
ča-		

	Chan	
da- Adopted form Georgian	do-	e-
	go-	ge-
	mo-	me-
		še-

Last Element of Complex Prepositions

	Megrelian	
-a-		-o-
-la-		-ḳo-
-ša-		-no-
-da-		-ço-
-ma-		-to-
(ḳə)la-		-mo-
		(ḳə)no-

	Chan	
-ḳa-		-ḳo-
-na-		(o)xo-
-la-		
-ša-		
-da-		
-ma-		
ja//ža-		

Those vowels (a, o) are a kind of decors for the second component of a complex preposition which can be seen from the following: 1. If we suppose that the second element of the preposition meža- is e- or a simple preposition e-, it seems that while being a part of a complex preposition it added a vowel a that it did not have as an independent unit.

If the second part of the prepositions adds vowels a and o, the first one adds a vowel i-: Abkh. ḳəno → ḳino (//ḳəno), Megr. ḳəla- → ḳila (ḳəla).

It is possible that çimo- was adopted from Georgian çamo- → çimo.

In Megrelian do- gives di- as the first component part of complex prepositions diḳo-, dila-...) (In Chan just as a result of assimilation). It is noteworthy that in Megrelian when we have ç+i as the first component part the second components part is ç + o (çimo-, miço-, eço-...).

So, the question about which vowel will be included in a preposition depends on the fact whether the vowel itself is a part of the first element of a preposition or of the second one.

3. In Megrelian a preposition may be original or change phonetically.

As usual, in a preposition a vowel part changes. Consonants change rarely.

The fact whether a preposition remains unchanged depends on 1. a base starting with a consonant or a vowel and 2. if a preposition adds particles ko-, va- or double-complicated prepositions ga-//ge-//go-.

4. If a preposition is followed by a base starting with a consonant the preposition, as a rule, remains unchanged. Thought there are some exceptions.

If a base starts with a vowel its vowel is an immediate neighbor for a final vowel of a preposition and a phonetic change occurs – under the influence of a base vowel a final vowel of a preposition changes (rarely in vice versa or interaction takes place). If a preposition is complex a base vowel may influence on the first vowel of a complex preposition which is not an immediate neighbor.

If the particles ko-, va- and the prepositions ga-/ge-/go- add to a preposition starting with a vowel, their final vowel and an initial vowel of a preposition interact and cause a phonetic change.

They may influence on the first vowel of a preposition starting with a consonant that is not an immediate neighbor.

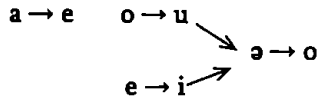
So, a base vowel has a direct influence on the final vowel of a preposition and an indirect influence on the first vowel of a preposition. At the same time even the particles and the prepositions change.

A preposition before a consonant is unchangeable. It does not matter whether the consonant is of a base or a formant (S_1-b, p, p, O_2-g-).

In such a position the particles ko-, va- do not have an influence. As usual they are changed themselves.

In Megrelian a preposition changes before a consonant if the consonant is a prefix (O_1-m, O_2-g) and is followed by the base vowels a- or o- or the prefix is ma- or no-.

The change is expressed by narrowing a vowel of a preposition:

In such a position if a preposition adds the particles ko- or va. A vowel of a preposition not only becomes narrow but also becomes ə or is lost.

In this position a preposition may rarely remain unchanged and if it adds the particles ko- or va- it occurs more rarely. It is natural as the aim is to make it easier to pronounce and making it easier is more necessary when it adds a new syllable.

If consonant prefixes are followed not by the vowels a or o, but by a vowel i, a preposition is unchanged. The change may occur very rarely but it is not related to a vowel of a preposition but to a base vowel i that may become weak ə or get lost.

If the vowel i follows the prefix O_2-g O_2-g disappears.

da + g + i → dai

me + g + i → mei...

After losing g the vowels meet each other but the phonetic change does not occur. Following vowel omay become narrow j:mei → mej. When the vowel e follows a consonant prefix 1. a preposition may remain unchanged (dage-, mome-...), 2. or it may change: a vowel of preposition may become narrow, similar to a base vowel (dege...), or narrower, different from a base vowel (dige-, mume-...) and then become weak ə (məme...).

In Chan if a simple preposition is followed by a consonant prefix that is followed by a base vowel the preposition remains unchanged. It changes only when it is complex. In this case the change is mainly explained by assimilating a vowel of a preposition to a base vowel, e. g. **m e ķ e m i x t u** "He passed me." **k e ç e m i d g i** "Put it in front of me." **e l e m i ķ a t u** "He led me away". **g o ç o ķ a d a p t** "We'll hang it out at the front." **m o l o g o x u n a p** "I'll seat you inside." But sometimes a vowel of a preposition becomes narrow like it happens in Megrelian, e. g. **keķebudgamt** "We'll put it next to it." **eçegiçķat** "I'll remove it from you." **goçomiγu** "He took it from me."

5. Meeting a final vowel of a preposition and a base vowel gives different vowel combinations. On the one hand, we would like to find out which vowels are open, soft and hard or related to the labiality and on the other hand we would like to discuss each combination according to the results, i.e. 1. the types of changes: assimilation or dissimilation, 2. the types of assimilation and dissimilation: regressive, progressive, complete or incomplete, 3. the causes because of which vowels become similar to or different from one another according to hiatus, being soft, hard or becoming labial or losing labiality.

In terms of hiatus the vowels can be 1. of the same hiatus: all vowels identical and non-identical **e + o**, **o + u**, 2. open + narrow **a + o**,**a + u**, **a + e**,**a + i**, **o + u**, **r + i**, **e + i**, **e + u**, 3. narrow + open: **i + e**, **i + a**, **i + o**, **e + a**, **o – a**.

In terms of being soft + hard: 1. the similar ones:

soft	hard
v + i i + e e + e i + i	**a + o a + u o + u o + a**

2. hard + soft: **a + e a + o o – e o + i**.

3. soft + hard: **e + a e + o e + u i + a i + o i + u**.

The combination according to these two properties gives:

the same hiatus + the same hardness

„ „ + hard + soft

„ „ + soft + hard

open + narrow + the same hardness etc.

A base can have all the five vowels **a**, **o**, **e**, **i**, **u** as a final vowel. They have different functions (formatives of voice, version etc.) but it does not have an importance in terms of phonetic changes of a preposition. Each of these vowels has different phonetic power and properties. The processes of assimilation and dissimilation give various versions of prepositions as a result.

With respect to phonetic processes in Chan there are more tendencies towards diphthongization. As a result of dissimilation an initial vowel is almost always narrowed in a way that it becomes a diphthong. There are cases when it becomes even a descending diphthong.

6. With respect to the importance Zan simple prepositions almost completely coincide with Georgian ones. The preposition me- that corresponds to the Georgian mi- is similar to it by its meaning. Zan mo- has the same meaning as Georgian mo-. In Zan as well as in Georgian the prepositions me- and mo- differentiate two directions – towards the third person (that is expressed by me-) and towards the first person (expressed by mo-). The second person always adds the preposition mo- in Georgian while in Zan it can add mo- as well as me- (like it was in old Georgian). ççars **k i m e r č a n s i a** – Khub. 296.27 – "She said that he would give you water."; višo topur **m e g i ǯ γ o n i , m o m i ǯ γ n o t** niori? – Khub. 31.14.31 – ikit tapli gamomigzavne, gamomigzavneo niori? "I've sent you some honey. Has he told you to send him some garlics?" (Cf. I'll give you everything." Matthew, 4,9).

The preposition e-, that has the same meaning as the Georgian preposition a(γ) (Eng. up) sometimes has the meaning of a converse direction, e. g. Chan bergite hašo **k e j u t u m a n** – Kipsh. 72.20 – "They'll cover it by means of a hoe like this." ge- is a preposition that has the same meaning as Georgian da- da- and indicates movement from a higher to a lower position but sometimes ge- replaces e- in terms of meaning, e. g. eše **g e v o 'o t a n k i a** – Khub. 116.36 – "He said he would toss it up." In this case, as it seems, the preposition ge- adds to the preposition e-. The prepositions ge-, ga-, go- add to complex prepositions and express reflexivity of an action.

The prepositions go-, do- do not almost indicate the direction and express just the aspect.

In Megrelian do- has the so-called function of intensity and indefiniteness just like Georgian while in Chan go- has the same function (its equivalent Georgian ga- does not have such a one).

Chan and Megrelian da- and Megrelian ga-, ça-, še-, ča- were adopted from Georgian. They are used just with several bases. As usual, they were adopted from Georgian along with the bases.

7. Complex prepositions in Zan have the following structure: each one consists of two elements. The first element is a simple preposition that is also used independently – -me-, mo-, e-, ge-, go-, do-. The element o- is an exception. The second element (-la-, -ço-, -ķo-, -no-...) is not attested as an independent simple preposition in Zan. In the meaning of each complex preposition the meanings of the first and the second elements are reflected. As a rule, one meaning is dominant.

Prepositions that include ḳa-//ḳo- as the second element are divided into three groups with different meanings: 1. prepositions with the elements ḳa-/ḳo- in the meaning of which the meaning of the Georgian prepositions ga, gada- is noticed. 2. Prepositions the meaning of which is connected to the word ert-i "one". 3. Prepositions the meaning of which is connected to the word uḳan "**back, behind**". These three groups of the prepositions containing ḳa-/ḳo- are more noticeable in Chan than in Megrelian as in Megrelian the meaning of the first element covers the meaning of the second one ḳo-. The Chan prepositions meḳa-, moḳa-, eḳa- are clearly associated to the meaning of the Georgian prepositions ga-, gada-. In Megrelian the prepositions miḳo-, muḳo-(moḳo-) have a different meaning that is equal to the meaning of the Georgian preposition mi- (sometimes mo-). As for the preposition eḳo-, the meaning of its first element e- seems dominant. The second elements ḳa-/ḳo- are the sources of a concordant meaning of the Georgian prepositions ga-, gada-.

The second group of prepositions with ḳo- indicates movement and action together, to each other, on each other, from each other etc. All these words are related to the word "one". It is interesting if the element ḳo- of this preposition is related to Georgian ḳaḳal-i „one, a piece", Abkhaz aḳa "one" stems, as noted by K. Lomtatidze. The fact that this group is different from the others can be seen from the following - in the prepositions of the first group the element -ḳa is the second element in Chan while in the second group it's ḳo-. As written in the relevant literature, the prepositions of the third group are related to the word uḳan "**back, behind**" in terms of meaning and material.

The special literature says that In Megrelian and Chan the prepositions containing the elements ça-/ço- create two groups: 1. the second element ça- or ço- indicates movement form a higher to a lower position; 2. this second element expresses a direction toward as well as the Georgian preposition ça- (çaikca but çarsdga). "He fell down but presented before her."

The prepositions of the first group are mainly in Chan while the prepositions of the second group are in Megrelian. But rarely even in Chan there is the prepositions with ça- that add to the word çin "**ahead, forward**" and in the Megrelian prepositions with ço- expressing movement from a higher to a lower position is noticed, e. g. çimo-//miço- that is associated to a verbal affix çin "**ahead, forward**" with its meaning but there are cases when çimo-//miço- indicate movement under smth, e. g. onangeri dudša k ə m ç u ʒ ə – Khub. 251.15 – "He put a saddle under his head." goxoluk uča boši çarc čxanaš m i ç o ç v i l i – Khub. 332.30 – "I am a black boy burnt under the boiling sun." çimiiḳinə çe – Kipsh. 89.23 – "He moved forward a little bit."

8. In Some Zan prepositions the first element is me- or mo- (They may be used independently as a simple prepositions):

me...: mi-ḳo, mi-ḳo$_2$-,me-la-, mi-la-, mi-no, mi-to, mi-ša, mi-da-, miço//çi-mo-;

mo...: mo-ḳo//mu-ḳo, mu-ḳo$_2$-, mo-la-, mula-, mo-no//mu-no-, mo-to-, mu-ša-;

In Megrelian me- → mi- (exception: mela-) and mo- → mu- as a part of a complex preposition. Sometimes mo- is unchanged. As it seems mo- is unchanged when this complex preposition indicates movement to this place (reverse to the relevant preposition with the element mi-) and when mo → mu-, the complex preposition more rarely indicates movement to this place, e. g. moto- indicates movement to this place and is reverse to mito- while muša- does not indicate movement to this place and is not reverse to miša-.

mola- and mula- are very interesting with this respect. mola- in which the vowel o is unchanged and always indicates movement to this place is equivalent to Georgian çamo-. mula- in which o → u does not indicate movement to this place and is not different from mila- with the meaning while it should express the reverse direction.

9. In the complex prepositions with e- sometimes the meaning of e- (indicating movement from a lower to a higher position) is noticed along with the meaning of the second element. The Megrelian prepositions eḳo-, ela-//ila-, eša- indicate movement from a lower to a higher position (Georgian a(γ) and amo). In Chan the prepositions eša-(//ešḳa-//eška-), ela- have the same function. In the Chan complex preposition eça-(eço), the first element e- indicates movement from a lower to a higher position while the second one -na (no) shows movement from a higher to a lower position. Sometimes the first element and its meaning is dominant and sometime the other one. As for the Chan preposition eḳa-, the element e-, as well as an independent preposition e-, expresses reverse direction (down) of its main meaning. The Megrelian preposition eno-(//ino-//ena-//ina-) indicates movement from a higher to a lower position or movement into smth.

10. In Megrelian there are doubly complex prepositions that are derived by adding the elements ge-, ga-, go- to a complex preposition and have a function of expressing a perfective aspect. These preposition do not differ from the relevant complex prepositions without the elements ga-/ge-go-. The difference lays in the aspect: gaçmo-, gamço-, gemço- have the same meaning as miço-, çimo; gagla-, gegila- coincide with gila-; gedno- coincides with dino-; gemito- – mito-;gagno-, gegino- – gino-; – gemš- – miša-.

11. Chan is more monotonous in terms of the phonetic changes, the composition and the meaning of prepositions. Such a monotony, a unification is characteristic for Chan compared to Megrelian but this situation does not give an effective difference in Chan prepositions.

დამოწმებული ლიტერატურა

1. გ. ახვლედიანი	ზოგადი ფონეტიკის საფუძვლები, თბილისი, 1949.
2. ვ. თოფურია	სვანური ენა, I, ზმნა, თბილისი, 1931.
3. ქ. ლომთათიძე	აფხაზურ ზმნათა ფუძეების აგებულებისათვის. მოხსენება წაკითხულია 1938 წელს ენიმკის კავკასიურ ენათა განყოფილების სხდომაზე.
4. ქ. ლომთათიძე	აფხაზური ენის ტაპანთური დიალექტი (ტექსტებითურთ), თბილისი, 1944.
5. ი. ყიფშიძე	ასიმილაციისა და დისიმილაციის წესი ქართულსა და მეგრულში, თბილისის უნივერსიტეტის მოამბე, 1919.
6. ი. ყიფშიძე	I. საანგარიშო მოხსენება ჰანეთში საენათმეცნიერო მივლინებისა 1917 წლის ზაფხულს, II. მივლინების დღიური, ენიმკის მოამბე, I, 1937.
7. აკ. შანიძე	ქართული გრამატიკის საფუძვლები, ნაკვეთი I, თბილისი, 1942.
8. არნ. ჩიქობავა	გრძელი ხმოვნები მთიულურში, თბილისის უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. IV, 1924.
9. არნ. ჩიქობავა	(„ჰან. გრამ. ან.“) ჰანურის გრამატიკული ანალიზი ტექსტებითურთ, თბილისი, 1936.
10. არნ. ჩიქობავა	(„წარ პრევერბი“): წარ- პრევერბის მნიშვნელობისათვის ქართულში, ენიმკის მოამბე, 1937, I.
11. არნ. ჩიქობავა	ჰანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი, თბილისი, 1938.
12. არნ. ჩიქობავა	ქართული ენის ზოგადი დახასიათება, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, I, 1950.
13. შ. ძიძიგური	ხმოვანთა კომპლექსების ფონეტიკურ პროცესთა საერთო საფუძველი ქართულ კილოებსა და ზანურში, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, I, 1946.
14. პ. ჭარაია	მეგრული დიალექტის ნათესაობრივი დამოკიდებულება ქართულთან, მოამბე, 1896, №1, 2.

15. მ. ხუბუა — მტკიცებითი ქო ნაწილაკის ხმარებისათავის მეგრულში, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 1942, ტ. III (6).

16. მ. ხუბუა — უარყოფითი ნაწილაკი ვა მეგრულში, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 1942, III (7).

17. მ. ხუბუა — თე ნაწილაკის ბუნებისა და მნიშვნელობისათვის მეგრულში, საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, 1942, III (7).

18. ივ. ჯავახიშვილი — ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა, თბილისი, 1937.

19. ს. ჯანაშია — სვანურ-ადიღეური (ჩერქეზული) ენობრივი შეხვედრები, ქართველურ-ადიღეური პარალელები, I, ენიმკის მოამბე, 1942, XII.

20. ნ. მარი — („ჭან. გრამ.") Грамматика чанского (лазского) языка с хрестоматиею и словарем, პეტერბურგი, 1910.

21. პ. უსლარი — Абхазский язык, თბილისი, 1887.

22. ი. ყიფშიძე — Дополнительные сведения о чанском языке, პეტერბურგი, 1911.

23. ი. ყიფშიძე — („მეგრ. გრამ."), Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем, პეტერბურგი, 1914.

24. არნ. ჩიქობავა — („მორფ. შეხვედრები"), Морфологические ствречи абхазского языка с картвельскими языками, ენიმკის მოამბე, ტ. XII.

25. ალ. ცაგარელი — Сравнительный обзор морфологии иберийской группы кавказских языков, პეტერბურგი, 1872.

26. ალ. ცაგარელი — Мингрельские этюды, выпуск I: мингрельские тексты с переводом и объяснениями; выпуск II: опыт фонетики мингрельского языка, პეტერბურგი, 1880.

27. პ. ჭარაია — Об отношении абхазского языка к яфетическим, პეტერბურგი, 1912.

- დოპოლნ. – ი. ყიფშიძე, Дополнительные сведения о чанском языке, პეტერბურგი, 1911.
- ჟღ. ს. ჟღენტი, ჭანური ტექსტები. არქაბული კილოკავი, თბილისი, 1938.
- ყიფშ. 1. ი. ყიფშიძე, Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем, პეტერბურგი, 1914.
  2. ი. ყიფშიძე, ჭანური ტექსტები, თბილისი, 1939.
- ხუბ. მ. ხუბუა, მეგრული ტექსტები, თბილისი, 1937.
- I. არნ. ჩიქობავა, ჭანური ტექსტები, I: ხოფური კილოკავი, თბილისი, 1929.

II. არნ. ჩიქობავა, ჭანურის გრამატკიული ანალიზი ტექსტებითურთ, თბილისი, 1936.

წინდებულთა და სიტყვა-ფორმათა საძიებელი

მეგრული

ა- 26, 283
ააცარეს 26
ათაღირწკინანც 142
ათო- 142, 147
ათონწყილი 142
ათოუ 142
ათოულუაფუ 142
ათულუ 142
აკ... 69
აკა... 69
აკარზამაფუ 69
აკაშაყარეესგ 69
აკი... 70
აკიამხანაგეს 70
აკიამხანაგგ 74
აკიკირას 70
აკირაგადეს 70
აკისერინ 70
აკისოფეს 71
აკიშაყარეს 70
აკიჯიმალეს 70
აკმანთხუნიე 69
აკო1- 68-71, 73–75, 283
აკო2- 78
აკოკათუ 68
აკოკათუ 74
აკონთხაფა 68
აკონთხაფა 70
აკოსოფუე 68
აკოსოფგ 71
აკოტახგ 68, 71
აკოუ... 69
აკოუსოფუდასგ 69
აკოშაყარეესგ 70
აკოშაყარუუ 74
აკოწყორილი 68
აკოხვადეს 74
აკუ... 69, 70
აკუნჭირუ 68
აკუჭოფეს 70
აკგ... 69
აკნ... 69
აკნთხეს 69
აკუ... 69, 70
აკურქიუ 70
ალ... 103
ალა- 103, 106, 107, 113, 114, 296, 300
ალაბიჯგ 103
ალაგაფასგ 106
ალაგიძნი 103
ალამირენი 106
ალამყოთით 104
ალანჯირა 107
ალარბუნდა 106
ალაფურქინუ 103
ალაფშარე 106
ალაჩანდუა 106
ალახე 103, 106
ალე... 104
ალებლი 104
ალეე... 104
ალეელნი 104
ალეელგნი 106
ალეკუნუ 104
ალნოხორუე 103
ალუ... 104
ალულას 106
ალულუან 106
ალურენანია 106
ალუუ... 104
ალუურდგ 104
ალუძგ 104
ალუძგნია 106
ალგ... 103
ალგნოჯენია 103
ალნ... 103
ალუ... 104
ალურე 104
ამო- 72
აუხვადესგნი 26
აქ... 69
აქმაკორობუნ 69
აშა- 158–160
აშაა... 159
აშაასქვდგნია 159
აშათირელი 160
აშარენია 160
აშახენა 158
აშე... 159
აშედგ 159
აში- 158
აშიგოჭყოლიდუაჩს 159
აწა... 87
აწათხოზგ 87
აწაკორდგ 89
აწმა/გე... 87
აწო- 87, 89
აწოთხოზგ 89
აწომირე 87
აწომირე 89
აწორხვადგ 87
აწუ... 87
აწუძგნია 87
აწგმა... 87
აწგმაძირექი 87
აწგნობძვე 87
აწნ... 87
აწნკუნგ 87

გგ 27, 28
გა- 36, 61, 85, 92, 98, 112, 113, 136, 176, 182, 293, 294
გა... 34, 36
გაა... 34, 36
გააზუუ 36
გაანჯია 34
გააცხადგ 38
გააჭყორდგ 34
გაგახანგუა 36
გაგეწოუოლგ 91
გაგთო 146
გაგიგონითგ 36
გაგითირულუ 146
გაგითო- 146, 147, 148, 301
გაგითოოლგ 146
გაგილა- 114
გაგიმი... 175
გაგიმიი... 175
გაგიმიიძიის 175

გაგიმირულუ 175
გაგიმი... 175
გაგინაცოთგ 135
გაგიშა- 166
გაგიშეცონგ 167
გაგიწო- 91, 92
გაგიწო- 93
გაგიწუუოლგ 91
გაგლა... 112, 301
გაგლასხაპგ 112
გაგლუ... 112
გაგლუფერეგუ 112
გაგმა... 174
გაგმაა... 174
გაგმაანწყუ 174
გაგმანწყი 174
გაგმე... 175
გაგმენწყიისგნი 175
გაგმი... 175
გაგმიი... 175
გაგმიიღგ 175
გაგმიცუნუ 175
გაგმო- 174
გაგმოვსხაპუნქ 174
გაგმომინწყი 174
გაგმუ... 175
გაგმუნწყუ 175
გაგმუუ... 174, 175
გაგმუურულუნა 175
გაგმპ... 174
გაგმპმწყითია 174
გაგმრღგ 175
გაგნო- 135, 301
გაგშა- 301
გაგშაგორგ 166
გაგშებღია 166
გაგშეცონგ 167
გაგწო- 92
გაგწუ... 91
გაგწუოლგ 91, 92
გაგწუუცონანგ 93
გაგწუღანქია 91, 92
გაგწუღგ 92
გაგჳთო 146
გაგჳთპლგ 146
გაგჳმაა... 174
გაგჳმაანწყუაფუ 174
გაგჳმეე... 175
გაგჳმეეთხუ 175
გაგჳმი... 175
გაგჳმიი... 175
გაგჳმიიცუნესგ 175
გაგჳმისერგელი 175
გაგჳნააცოთგ 135
გაგჳნგოჯღონანთია 135
გაგჳწუოლ 91
გაგჳწუუ... 91
გაგჳწუუცონანგ 91
გაითიცონეს 146
გაითიცუნუ 147
გაითობტყობათ 146
გაითრჩქინენ 146
გაიკვირდუა 36
გაიშაბგორათ 167
გაიშაცოთანა 167
გაიშერულუ 167
გაიშქაგორენიადა 167
გაიშ 67
გაიწი... 92
გაიწინწყგ 92, 93
გაიწომიცუნუა 92
გაიწომცუნუა 92
გაიწოუოლ 92
გაიწოუოლ 92
გაიწოციდენს 92
გაიწუ... 92
გაიწუმცუნუა 92, 93
გაიწუოლგ 92
გაიწუსხაპგ 92
გაიწუუ... 92
გაიწუუღგ 92
გაიწუღგ 92, 93
გაიწუცონათია 92
გაკა... 73
გაკანთხეს 73
გაკი... 73
გაკიამხანაგეს 73, 74
გაკიბშაყარათ 73
გაკიი... 73
გაკიიბესგ 73
გაკიღგ 74
გაკლა- 182, 301
გაკლაბურღგ 182
გაკლეცონგ 182
გაკო- 73, 74, 75
გაკომიკათუე 74, 73
გაკორთეს 74
გაკოსოფუნს 73, 74
გაკომაყარუე 74
გაკოციის 73
გაკოხვადეს 73, 74
გაკუ... 73
გაკურქუდო 73
გაკუუ... 73
გაკუუტკაჩი 73
გაკპ... 73
გაკპრზეს 73
გაკპ... 73
გაკპსერგ 73
გაკპ... 73
გაკურქუ 73
გალა- 113, 114, 300
გალაუოლგ 113
გალე... 113
გალეე... 113
გალეეღგ 113
გალერულგ 113
გალოუოლგ 113
გალუოლგ 113
გალუუოლგ 113
გამა- 170, 279, 280
გამა... 171
გამაა... 171
გამაათხოზგ 171
გამათხოზგ 171
გამამცუნუა 170
გამე... 171
გამეე... 171
გამეეთხიის 171
გამეშვიდებგ 171
გამი... 171
გამითებუნია 36
გამიი... 171
გამიინწყგ 171
გამიკი... 77
გამიკიი... 63
გამიკიიღგ 63
გამიკიწყუ 64, 77
გამკა... 63, 77
გამკაა... 63
გამკაანწყ 63
გამკაცოთგ 63
გამკაცუნე 77
გამკაცუნუ 77
გამკი... 63, 77
გამკიი... 63
გამკიიღ 63
გამკისოფე 63
გამკიტოუ 64
გამკიწკარეს 77
გამკმო... 62
გამკმონწყი 62
გამკო 62, 75

გამკო- 77, 78, 301
გამკობსქიდი 64
გამკოკვათ 62, 64
გამკოლგ 63
გამკორაყგ 63
გამკოსხაპგ 62, 64
გამკოუ... 63
გამკოუღგ 63
გამკუ... 63
გამკუტახუნქია 62
გამკუღგ 63
გამკპ... 63
გამკპნწყგ 63
გამკპრაგუ 64
გამკპყოთ 64
გამკპ... 63
გამკპნწყგ 63
გამკუღგ 63
გამლა... 98
გამლაკვათე 98
გამლასხაპგ 99
გამმათხოზგ 170
გამნართინუ 134
გამნე... 134
გამნეყუნეს 134
გამნვორთინუანქია 134
გამნუ... 134
გამნურულგ 134
გამნომღია 134
გამნომცონითია 134
გამნოუ... 134
გამნოუჩქგნ 134
გამნი... 134
გამნუჩქგ 134
გამო- 170, 171, 173, 175
გამობრსენქია 170
გამოეცხადგ 171
გამოთხინსია 171
გამონწყილო 172
გამულა- 98, 113, 114
გამულასხაპუ 98
გამუნოუ... 134
გამუნოუკურთხუათ 134
გამშა- 154, 301
გამშაიყონუ... 154
გამშეღეს 154
გამშეყონეს 154
გამშეყონია 154
გამშეცონუ 154
გამწაა... 84
გამწაარაგუ 84
გამწო- 84, 301
გამწოდირთუ 84, 86
გამწოცის 85
გამწუ... 84
გამწუკვათუნდეს 84, 85
გამწუუ... 84
გამწუუყოთგ 84, 85
გამჭირდას 36
გამგ... 170
გამგკმო... 62
გამგკმოტე 62, 64
გამგკობრაყგნქია 62
გამგკვათხოზითია 77
გამგნო- 133
გამგნოგონწყი 133
გამგნოვჩურე 133
გამგნომიყონია 134
გამგსადქ 170
გამპ... 171
გამპთხოზგ 171
განო- 133, 297
განოორთინუ 133
გაითისოფგ 146
გაითოლგ 146
გაიშა... 167
გაიშასხაპ 167
გაიშასხაპგ 167
გაიშეგორია 167
გატარეს 36
გაუ... 36, 37
გაუმარგ 37
გაქთო... 146
გაქთოსხაპგ 146, 147
გაქშეცონგ 167
გაშაგორგ 167
გაშაიგორეს 167
გაშაირულუ... 167
გაშაუცალებგ 167
გაშეგორეს 167
გაშერულგ 167
გაშუცალებგ 167
გაძიცინუ 34
გაწგესხენს 87
გაწიმოლაფუ 84
გაწმო- 84, 301
გაწმოლაფუ 84, 85
გაწგმააყოთინაფუუ 84, 85
გაწგმოდირთგ 84
გაწგმოლაფუ 84
გახარებული 36
გაჯღუნეს 35
გაყოთინაყყუუ 34
გგ- 27-32, 33, 61, 85, 91, 92, 113, 136, 154, 155, 165, 167, 169, 176, 177, 283, 285, 293, 294
გე... 37
გებგეეე 37
გებდირთექ 27
გებირუა 27, 32
გებშვათია 27
გეგეწო- 91
გეგითო- 147, 148, 301
გეგითოჩხირკუუ 147
გეგილა- 112, 114, 301
გეგილაბოკია 112
გეგიმაიხახუ 177
გეგიმაუზოყგნა 177
გეგინო- 135, 301
გეგინოჩგ 135
გეგინგყოლგქ 135
გეგიმა- 166
გეგიმაანწყუუ 166
გეგიმაგიცუნა 166
გეგიმაონწყუუ... 166
გეგიწო- 90–93, 301
გეგიწოლაფუდეს 90
გეგიწოუღეს 90
გეგიწოული 90
გეგიწოულუ 90, 91
გეგიწუ... 90
გეგიწუუღეს 90
გეგიწუული 90
გეგიწუულუ 90, 91
გეგიწულუ 90, 91
გეგლა... 112
გეგლავოყოთანქია 112
გეგლანწყუ 112
გეგლასხაპგ 112
გეგლე... 112
გეგლენწყუ 112
გეგლეყონგ 112
გეგლუვოყოთანქია 112
გეგლუოყოთანქია 112
გეგლპ... 112
გეგლპნწყგ 112
გეგმა- 177
გეგმანთხუ 177
გეგმანწყუ 173

გეგმი... 173, 174
გეგმიი... 173, 174
გეგმიიღგ 174
გეგმიღესგ 174
გეგმო- 173
გეგმოჩგ 173
გეგმუზოჯგნა 177
გეგმრ... 173, 174
გეგმრნწყუ 174
გეგნა... 135, 136
გეგნალგ 136
გეგნარღვეს 136
გეგნეოლათ 135
გეგნი... 136
გეგნოგიცონათგ 135
გეგნომიცონეს 135
გეგნოჭყიდეს 135
გეგნუო... 136
გეგნუოჯღონი 136
გეგნჳ... 135, 136
გეგორთუნი 27
გეგშა- 301
გეგშა... 166
გეგშაგიცონა... 166
გეგშაგორ 166
გეგშაიცონა 166
გეგშალგ 166
გეგშაცოთგ 166
გეგწო- 92
გეგწოლაფუდეს 90
გეგწუუ... 90
გეგწუუღეს 90, 93
გეგწუუღი 90
გეგწუუღგ 92
გეგგმაა... 173
გეგგმაანწყუუ 173
გეგგმი... 173, 174
გეგგმიი... 173, 174
გეგგმიიღით 174
გეგგმუ... 173
გეგგმუცუნეს 173
გეგგმი... 173, 174
გეგგმიცონეს 174
გეგგნოციუ 135
გეგგშაიცუნა 166, 167
გეგგწოლაფუდეს 90
გეგგწუუ... 90
გეგგწუუღეს 90
გეგგწუუღი 90
გეგგწუუღია 90, 92
გედირთგ 27, 28
გედნი- 136, 301
გეე- 27, 28, 294
გეე... 37
გეეგკეთათ 37
გეეგონგ 37
გეედირთუ 28
გეედგრთესგ 28
გეეკორობგ 27
გეერყებუ 37
გეეჭარი 28
გეეჭოფუ 28
გეევცოთანქია 27
გეი... 29
გეია... 28
გეიანწყგ 28
გეითაჭირინუ 147
გეითიიღგ 147
გეითოსხაპგ 147
გეიო... 29
გეიოგესგ 29
გეიოცოთუ 29
გეიშაბგორუნქგნ 166
გეიშაგორუ 166
გეიშაცონა 166
გეიშგაგორე 166
გეიშგაგორენიადა 167
გეიშებღია 166
გეიშესოფგ 166
გეიშუღევე 166
გეიწო... 91, 301
გეიწოგიღანს 91
გეიწოიღანსგნ 91
გეიწოტყურუ 91, 93
გეიწოუღგ 91
გეიწუ... 91
გეიწუუღგ 91
გეიწუღეს 91
გეიწუღი 91
გეიწუღგ 91
გეიცარგ 29
გეკა... 71
გეკაა... 71
გეკაარღვეს 71, 72
გეკაფშას 72
გეკაჭოფეესგ 72
გეკაცოთანციე 72
გეკაცოთეს 71
გეკაცოთუ 72
გეკაცოთუნი 72
გეკეთებუთია 37
გეკვაცოთანქია 72
გეკვორღვანქია 71
გეკცოცოთანქია 71
გეკი... 71
გეკიბეს 71
გეკლა- 182, 301
გეკლეცულორგ 182
გეკო- 71, 72, 74, 75, 78, 283, 301
გეკოიცონანქია 65, 72
გეკოკითხგ 71
გეკომიცონი 64
გეკომცუნით 72
გეკონჩურგ 72
გეკორტახგნქია 72
გეკოსოფეს 71, 72
გეკოხვადეს 72
გეკპ... 71
გეკპცოთ 71
გეკპცოთგ 72
გეკჳ... 71
გეკჳბეს 71, 72
გელა- 107, 108, 114, 283, 296
გელავჭაანქ 107
გელანწყუ 107
გელასოფუ 108
გელაღალაფუ 107
გელე... 107
გელეე... 107
გელეენწყგ 107
გელეეღგ 108
გელენწყეს 108
გელენწყგ 107
გელერსიალ 108
გელუჯუნგ 107
გემეე... 171
გემეეთხუუ 171
გემეთუ 36
გემთი... 141
გემთიცონგ 141
გემთიცუნუკო 141
გემითიი... 141
გემითიიცონგ 141
გემითო- 141, 147, 148, 301
გემიცადითია 27
გემიძგ 27
გემიწო... 84
გემიწოციისგ 84, 85
გემიჭვესია 33
გემიხექია 33

გემკი... 61, 62
გემკიი... 61, 62
გემკიიცუნანი 62
გემკინწყი 62, 63
გემკო- 61, 64, 75, 301
გემკოთოლეს 61
გემკონწყუ 62
გემკოტახუ 62
გემკოწყუ 61, 62
გემკი... 61, 62
გემკიღე 62
გემნა... 134
გემნათხოზე 134
გემნი... 135
გემნიი... 135
გემნიცონ 135
გემნო- 134
გემნომცონი 134
გემნუ... 136
გემოსერაფევა 27
გემშა- 154, 301
გემშაგიცონანს 154
გემშაკეთე 154
გემშე... 154
გემშელეს 154
გემშეცონე 154
გემშო... 154
გემშულე 154
გემწო- 84, 301
გემწო... 84
გემწობძირაფუქე 85
გემწოდირთუ 86
გემწოდირთუნია 86
გემწოდირთე 86
გემწოლე 85
გემწოსხაჯე 84, 85
გემწუ... 84, 85
გემწუუ... 84, 85
გემწუუწკურინუუ 85
გემწუცოთანდეს 85
გემგნაამქვესე 134
გემგნიიცონე 135
გენაჩქვეს 133
გენო- 127, 133
გეიო... 29
გეიოლ 29
გეიწო... 91
გეიწოუოლე 91
გეიწუ... 91
გეიწუოლე 91, 92
გეიწუულე 91
გეო... 29
გეორჩანე 29
გერიგე 37
გეუ... 29
გეუდგიდე 29
გეუცადეს 32
გეუწულე 91, 92
გექთიიელსე 147
გეშა- 160–165, 283, 301
გეშა... 161
გეშათხორუ 161, 164
გეშაკითხ 164
გეშალე 160, 164
გეშამიცონია 160
გეშაჰკადე 160
გეშასხაპუ 32
გეშაჩოლუ 164
გეშაწყე 161, 164
გეშე... 161
გეშეე... 161
გეშეელუკონი 165
გეშეეღესე 161, 164
გეშერსხე 161
გეშეცონეს 164
გეშეცონე 161, 164
გეშვაკეთე 160
გეშიი... 161
გეშიიჯინგნი 161
გეშმოჯღონე 160
გეშუ... 161
გეშუზომეს 161
გეშუზემეს 164
გეშპ... 161
გეშპწყე 161
გეშპსქირუ 161
გეშულით 161
გეშუცონე 161
გეჩანსი 33
გეჭოფუ 28
გი... 27, 29, 34, 133
გია... 28
გიათხოზია 28
გიასიზმარუ 28
გიასიზმარე 32
გიგლე... 112
გიგლეტუ 112
გიგობუნი 32
გიგორინუანც 27
გივაშქვი 27
გითა... 143
გითაშქვიდუანა 143
გითვორქ 143, 145
გითი... 143, 144
გითილე 144
გითო- 143, 144, 145, 147, 148, 301
გითოხე 143
გითუ... 143
გითულვათუანს 143
გითპ... 143
გითპლუ 143, 144
გითპ... 143.144
გითპლე 144, 145
გიი... 29, 34
გიითვინი 29
გიილეს 35
გიირთეს 35
გილა- 108, 111, 114, 297, 301
გილა... 108, 109
გილაბუდე 109
გილაიცუნი 111
გილამუფშენთ 111
გილაპუნსუ 111
გილართით 108
გილაფრთით 111
გილაჩიონი 111
გილაჰკუმუნს 111
გილახე 108
გილაცუნს 111
გილგობე 108
გილე... 109
გილებგორუდი 111
გილებრული 109, 111
გილეე... 109
გილეეშესგნი 109
გილეეშუ 111
გილეეშე 111
გილეს 35
გილეშუ 109
გილეოფურინი 108
გილოუ... 109
გილოურთე 108, 111
გილოურსე 109
გილუ... 109
გილუდგუნია 111
გილურს 109
გილურქინი 111
გილუუ... 109
გილუურსგნი 109
გილუულუდუ 111
გილპ... 108, 109

გილპთხოზგ 109, 111
გიმა- 176, 177
გიმაა... 172
გიმააღე 172
გიმაძგდგნი 176
გიმე... 176
გიმეე... 176
გიმეელგ 176
გიმელასგ 176
გიმელი 176
გიმელგ 176
გიმიი... 172
გიმიიღგ 172
გიმიიღგ... 172
გიმილეს 173
გიმმოჩანს 172
გიმო- 172, 173, 175
გიმონწყილო 172
გიმოწიმინდუას 172
გიმჭ... 176
გიმშლგ 176
გიმპ... 172, 173
გიმძილგ 173
გინ(ჟ)- 127
გინა... 127, 128
გინაა... 128
გინაბუ 131
გინანჭუნ 132
გინასქგდგნ 132
გინაუ... 128
გინაულარია 128, 131
გინაჯინუშა 131
გინგო... 127
გინგოტალე 127
გინი... 129
გინიგართი 128
გინიი... 129
გინიილასგ 129
გინიკათუანს 133
გინილენს 132
გინილეს 132
გინიმართუ 128, 132
გინირთუ 132
გინირთგ 129, 132
გინიჭარასგნი 132
გინმა... 127
გინმალუნი 131
გინმართიო 127
გინმოჭუნა 132
გინო- 127, 128, 133, 297, 301
გინობლენქია 132
გინობსქილადუქ 127
გინოგიგია 127, 132
გინოდგემა 132
გინოიმართუ... 128
გინოიართინუაფუ 132
გინორე 124
გინოუ... 128
გინოულუანცგნი 131
გინოუჭყვიდეს 128
გინოჭვილი 132
გინოჭკადილი 132
გინოჭყვიდეს 127, 132
გინოყოთამა 127
გინუ... 128, 129
გინუვუგი 132
გინულა 132
გინუსვეს 129, 131
გინუუ... 128
გინუულირი 128
გინუძგ 131
გინჟმართგ 128
გინჟმო... 127
გინჟმობუ 127
გინჟნა... 127
გინჟნარღვეფისგ 127
გინპ... 128
გინპტუ 132
გინი... 128, 129
გინირლგ 132
გინირთინუ 129
გინურქუ 128-129
გიო... 29
გიობი 32
გიობიჯგ 32
გიორინეს 29
გიოსქიდგ 29, 32
გირცხონუ 32
გისერუ 29
გიშ- 169
გიშა- 160–168, 301
გიშა... 162
გიშაართგ 162
გიშაართგნი 162
გიშაბლი 165
გიშაგორილი 161
გიშანწყუალო 165
გიშართგ 161, 162
გიშასწორებული 165
გიშაჩქუთ 162
გიშე... 162, 163
გიშებლენქინ 165
გიშეე... 162
გიშეებლენქია 162
გიშეეგორედგ 167
გიშეელგ 165
გიშელენსია 165
გიშელუ 165
გიშელგ 163, 165
გიშნაგორა 161
გიშუ... 162
გიშულებუდგკო 162
გიშუუ... 162
გიშუუღანს 162
გიშპ... 162
გიშპლგ 162, 165
გიშუ... 162
გიშურსია 162
გიძიცუ 35
გიწა... 90
გიწაჯღუნგ 90
გიწო- 90, 91, 92
გიწომჯუმუანსია 90
გიწუ... 90
გიწუღგ 90
გმაა... 172
გმანწყის 172
გო- 33-35, 61, 75, 133, 136, 175, 207, 283, 293, 294
გობჭყილიტგ 33
გოგილუა 35
გოგოჩქვანქია 33
გოგუმა- 175
გოგუმაანწყიის 175
გოგურგინუ 33
გოგურგინგ 35
გოგურუანქია 35
გოგმა- 168, 301
გოგმასხაპგ 168
გოვალგ 33
გოვუკირი 35
გოთანდუ 33
გოთანდგ 35
გოლასირუ 35
გოლახგ 35
გომაჭყორუა 34
გომილუაფუნია 35
გომინჯია 34
გომირთი 34
გომკო- 64, 74
გომნაართინეს 135
გომნიგარ 135

გომნო- 135
გომო- 171, 173, 175
გომონწყილი 172
გონო- 113, 297
გონომირთინეთია 133
გონომილუ 286
გონომრთინეთია 133
გოსოფუ 35
გოტყაბარეს 35
გოტყვაცგ 33
გოუ... 34, 36, 37
გოუკეთეს 37
გოუნჯია 34
გოჩურუ 35
გოწოვოკადაფთ 286
გოჭკირგ 35
გუ... 34, 36, 37
გუა... 34
გუაკურცხინგ 34
გუგალუაფუდი 35
გუვაგრძელა 36
გუვაკეთათია 36
გუვოჯინიე 33
გუკვირდუ 37
გულირი 25
გუმ... 33
გუმაშინე 33
გუმაჯოგგ 35
გუმო- 176
გუმოთანაფეთია 33
გუტეს 34
გუუ... 34, 36, 37
გუუდირთგ 31
გუუკეთესგ 37
გუუკვათგნქგ 35
გუუტახგ 34
გგ... 27
გგგაკეთენს 36
გგვაკეთით 36
გგვოლინუანქია 27
გგვორჩქინა 33
გგთაა... 143
გგთააბირუანც 143
გგთვოჯანუდია 143
გგთვოჯანუდია 145
გგთი... 143, 144
გგთიი... 143, 144
გგთიიჭუნია 144
გგთილ 144
გგთოხე 145
გგთოჯანუნანი 143
გგთა... 143
გგთაწყგბუშა 143
გგთაბ... 143, 144
გგთაღგ 144
გგლა... 108, 109
გგლაბუდგ 109
გგლუ... 109
გგლურდგ 109
გგლა... 108, 109
გგლახუნუანს 109
გგმ... 33
გგმი- 175
გგმაა... 172
გგმაჭყორგ 33
გგმასენია 176
გგმი... 172, 173
გგმიჯინგნი 173
გგმმანწყუალი 172
გგმოზოჯასია 172
გგმოთანაფეთია 33
გგმონწყილი 172
გგმოჭიშეს 27
გგმახე 176
გგნა... 128
გგნაფალა 133
გგნაქგნს 128
გგსვო... 127
გგნვოსქგდიდავა 127
გგნი... 129
გგნირთგ 129
გგნო... 127
გგნობლანძლუეთია 127, 133
გგშაგორილი 161
გგშასხაპუნ 167
გგშგაგორენ 161
გგშე... 162, 163
გგშეე... 162
გგშეელნ 162
გგშელ 163
გგშნაგორა 162
გგშაღგ 162
გგშე... 162
გგშელეს 165
გგშელგ 162, 165
გა... 34, 36
გათეს 36
განართინუ 133
განჯეს 34
გაჭყორდგ 35
გუ... 37
გუბგონია 37
გუდირთგ 28
გუთელგ 37
გუნგ 28
გუჭოფგ 28
გე... 34
გრქოსუ 35
გუოელეს 37
გუტუ 34

და- 46, 294
და... 39
დაა... 39
დააიმენდგ 46
დაალინეესგ 46
დაანებესგ 46
დაანწყიითგ 45
დააოხრესგკო 46
დაარაგუ 45
დაასადუ 46
დაასქილიდუანს 39
დააშქურინეს 39
დააჩარქალუ 39
დააჭკადაფუ 39, 45
დაახეამილუ 39
დააჯერესგ 46
დაბადებაში 46
დაგე- 286
დაგესუსტუ 46
დაზღოდოუ 46
დათხია 46
დაი 286
დამიმარდუქ 47
დასაბაღი 46
დაუ... 46, 47
დაუთხინუუ 47
დაჯიმალებუშა 46
დაცუნუ 39
დე- 46
დე... 40, 47
დეგე... 286
დეე... 40, 47
დეეთანხმუ 47
დეეკცირგ 47
დეჯიმალეს 47
დი- 46, 75
დი... 40
დიგე- 286
დიგებადებუნია 46
დიი... 40
დიიბრგუე 40

დიიგვანესგ 40
დიილით 46
დიიძახგ 45
დიკა... 74
დიკაჯინგ 74
დიკო- 74, 285
დილა- 113, 114, 285, 296
დილაბცენსგ 113
დილალგშ 113
დილაფურცქინე 113
დილენგარს 113
დილენგარს 113
დილუ 46
დინა... 125
დინაა... 125
დინააჯინგ 125
დინარაგადა 126
დინაცუნუანს 127
დინაჭოფუნ 125
დინი... 125
დინიი... 125
დინიილესგ 125
დინიკიკონჭდეს 126
დინილეს 125, 126
დინო- 125, 126, 301
დინოდგგ 125
დინომბგნია 125, 126
დინორესა 126
დინორენიე 127
დინოხენია 127
დინუ... 125
დინუბარგ 125
დისგნარღვეფი 125
დინპ... 125
დინპჯინესგნი 125
დინრგორუდეს 125
დიშა- 168, 169
დიშამგჯანგქ 168
დიშოლანგნი 40
დიშუ... 168
დიშუჯან 168
დიძახესგ 40
დიწო- 297
დო- 38, 45, 294
დოგიჩინანთია 38
დოგოგურუანქინი 39
დოგორეს 38
დოგომქურინუა 39
დოვლუპი 38
დოთირეს 45
დოთხორესგ 38
დოიტენქ 38
დოკაზგ 45
დოკირგ 45
დოკგლუუ 45
დომირულუაფუ 39
დომიღურეს 38
დოსქიდუქია 45
დოტახგ 46
დოუ... 39, 40, 46, 47
დოუძახგ 39
დოუჭყუ 39
დოუჯერგ 47
დოღურუ 45
დომქუმალათი 45
დოშქურინდგ 45
დოჭარეს 45
დოჭვერე 45
დოჭუ 45
დუ... 38-40
დუგურუაფუდუ 40
დუვაღორათია 38
დუთირუათ 39
დუმოსქილიდუანსია 38
დუნატებუ 38
დუნოღურუე 38
დუუ... 39, 40
დუუბაღგ 40
დუუქუნუნა 45
დუუცვილუნა 40
დუჩინუ 40
დგ... 38
დგგოსქილიდუანქია 38
დგკი... 74
დგკიბლათიე 74
დგკიი... 74
დგკომილითია 74
დგმოგურუანსგნი 38
დპ... 39
დპფუნუ 39
დუ... 47
დუსწრია 47
დი... 40
დიბლი 40
დუ... 39, 40
დუძახესგ 40

ე- 25, 26, 293, 294, 300
ე-(||ი-) 103
ეა... 25
ეართგ 25
ედირთუ 28
ეე... 26
ეეყარგ 26
ეეჩემგ 26
ეთაცუნგ 141
ეთო- 141, 147, 300
ეთოაცუნგ 141
ეი... 26
ეია... 25
ეიანწყენი 25
ეიკინეს 26
ეიო... 25
ეიოდგინანდგ 25
ეიყარეს 26
ეიჭოფედ 26
ეკა... 65, 66, 295
ეკაა... 65
ეკაარზგ 65, 68
ეკააშვინეს 77
ეკანთხგნ 66
ეკარზგ 65
ეკაცოთას 67
ეკაცოთასდა 65
ეკაცუნეს 77
ეკგაცონინექია 65, 66, 72
ეკი... 65
ეკიი... 65
ეკიილგ 65
ეკილგ 65, 67
ეკიმარქაფუ 67
ეკიცუნუ 67
ეკმაცონინექ 65, 72
ეკმაცონენქ 66
ეკმაცუნია 77
ეკმურსუ 67
ეკნაშაყარას 65, 68
ეკო- 64, 66, 68, 72, 74, 75, 77, 78, 154, 283, 295, 300, 301
ეკოდგგ 67
ეკოკირგნია 68
ეკორწკინგნცნი 67
ეკოსქუაფა 77
ეკოხედას 64, 67
ეკოჯანუდგ 67
ეკოჯიკაფა 68
ეკოცუნს 77
ეკუ... 65
ეკულებუ 65
ეკუუ... 65
ეკუუცვინთუუ 65
ეკპ... 65

ეკაშას 65, 67, 72
ელა- 99, 101, 102, 103, 106, 107, 283, 296
ელა-||ილა- 114
ელაა... 99
ელააშქუ 99, 101
ელამგჳანწუდუა 99
ელანძუ 101
ელარსოფიო 99, 101
ელაღალა 99, 101
ელაძიცინაფა 102
ელაყუნს 102
ელე... 99
ელებდგგნქ 102
ელელენს 101
ელელენს 99
ელელგ 101
ელემიკათუ 286
ელენწყგ 99
ელმაკითხე 99
ელმახვენჯი 102
ელუ... 99
ელუკგნგ 102
ელულევა 102
ელურინესგნი 100
ელუსვეს 99
ელპ... 99
ელპჯინესნი 99
ელპჯინესგნი 101
ელპ... 99
ელუნწყგ 101
ელუ... 99
ელუსგ 99
ემაფშუ 25
ემწუყოთანდეს 85
ენა- 120, 124, 300
ენა... 121
ენარღვაფალი 120
ენასქილიდუა 121
ენო- 120, 121, 124, 126, 300, 133
ენოძგნია 120, 124
ენპ... 121
ენპჯინუნ 121
ეჲო... 25
ეჲოფშგ 25
ერჩქინდუ 26
ეუ... 26
ეუფშითგ 25
ეუხილგ 25
ეშა-(იშა-) 155, 158, 165, 183, 300, 301
ეშა... 155
ეშაა... 155
ეშაასხაპუ 157
ეშააჯინე 155
ეშაკეთებული 158
ეშამყონითია 160
ეშარაგადუ 158
ეშართეს 155
ეშასქირაფილი 158
ეშაუ... 155
ეშაულარი 156
ეშაძახუ 155
ეშაჭკადილი 158
ეშაყუნგ 155
ეშე... 156
ეშეე... 156
ეშეელესგ 156
ეშეელგ 157
ეშელეს 156, 157
ეშელგ 157
ეშმაყონაფალი 155
ეშმო-/ეშმა- 155
ეშმოჯღონესიე 155, 158
ეშუ... 155, 156
ეშულა 156
ეშულუ 158
ეშგმო... 155
ეშგმონჯირესგნი 155
ეშქლგ 156
ეწეგიწკათ 286
ეწო- 86, 87, 90, 285, 297, 300, 301
ეწომიყუნანსია 86
ეწომგყუნუანსია 90
ეწომყუნუანსია 86
ეწოუ... 86
ეწოყუნაფუდიკო 86
ეჭოფუ 28
ეჭოფუნს 25

ვაანა... 123
ვაანაცადგნ 123
ვაგატახგ 38
ვაგი/ეშამიყოთათ 163
ვაგითოჩქგ 144
ვაგინი... 131
ვაგინირთუო 131
ვაგიშართას 163
ვაგიწუღგ 90
ვაგმარჩქინენი 173
ვაგმოდგგ 173
ვაგგშამიყოთათ 163
ვაგშამიყოთათ 163
ვადა... 44
ვადახვამჯლუუ 39, 44
ვადეჯერგ 47
ვადი... 45
ვადიი... 45
ვადიიბშქვიდიო 45
ვადიშოლანგ 45
ვადმარაგუადა 44
ვადომღურასია 44
ვადუ... 44, 45
ვადუუ... 44, 45
ვადუუძახი 44, 45
ვადუშქურინუათ 44, 45
ვადგმოხვამილეეკა 44
ვადპ... 44
ვადპრულგ 44
ვადუჯერ 47
ვაენარაგუანქიავო 123
ვაიგშართას 163
ვაითახოხედგ 141
ვაითიღესგ 146
ვაიშართეს 163
ვაიშე... 164
ვაიშებჩინენდეე 164
ვაიშუ... 163
ვაიშურთუმუ 164
ვაკლართეს 179
ვაკნაკითხუუ 180
ვამ(გ)გაშქა 20
ვამ... 20, 21
ვამგაყონინუა 14, 22
ვამიარკას 15
ვამილახვილუ... 95
ვამკმოტალენქო 58
ვამკორჩქინდგ 58
ვამკასოფგ 60
ვამლახვილუუ 95
ვამმართენია 22
ვამნაა... 118
ვამნაყუნინუა 120
ვამნი... 119
ვამნმაყუნინუა 118
ვამნობძგდასიე 118
ვამნართინეს 118
ვამოლახვილუუ 95
ვამულახვილუუ 95
ვამუნაანჭგ 117

ვამგ... 20, 22
ვამგგაღინუე 20
ვამგგეწონუო 20
ვამგგოწონუა 20
ვამგკმალე 58
ვამგლახვილუ 95
ვამგმართასია 20
ვამგნაა... 118
ვამგნაართინედგ 118
ვამგნოტახუკოვა 120
ვამგშაათინანდესგ 153
ვაიწომიღა 90
ვაშია... 51
ვაშიასრულეს 51
ვაშიი... 50
ვაშიილებედგ 50
ვაშუანახინგნი 48
ვაჩეერცხგ 51
ვაწამიყონენთ 52
ვაწიმა... 52
ვაწიმაწყენდენს 52
ვაწმა... 52
ვაწმაყონა 52
ვეგე... 32
ვეგებგიდა 38
ვეგეერყგ 38
ვეგემდინუა 32
ვეგენტირეს 32
ვეგილეე... 108
ვეგილეეფართხუუ 108
ვეგინუუ... 130
ვეგინუუკინგ 131
ვეგიშეე... 163
ვეგიშეეგორედგ 163
ვეგნი... 131
ვეგნივარა 131, 132
ვეგნიფრთუქია 132
ვეგნოი... 131
ვეგნოიბირუდა 131
ვეგნუ... 130, 131
ვეგნუღალგ 131
ვეგმართუკო 163
ვეგგმალაფე 176
ვეგგნმაღე 130
ვეგგშაა... 163
ვეგგშაანწყეესგ 163
ვედეჯერუ 47
ვედგლენტირე 113
ვეეგშართასგნი 163
ვეეგშართუ 163
ვეელაა... 100
ველაანჭგ 100
ველუუ... 100
ველუუჩგ 100
ვემადგინე 26
ვენა... 123
ვენაჯინინგ 123
ვიანწყინგ 26
ვიგშაროას... 163
ვიოდგინათ 26
ვიშეგორენ 164
ვიშმაღინუა 163
ვკინუჯინუუნი 181
ვკლართასი 179
ვკლაფრთენი 179
ვკნაჯინა 181
ვკნუჯინუნა 181
ვკუდოხოდუქ 66, 68
ველა... 100
ველარზუნი 100
ველე... 101
ველეცადუ 101
ველუ... 100, 101
ველუბუმგ 101
ვემ... 20, 21
ვემგართუა 21
ვემგოხირას 21
ვემდუღანქ 170
ვემემირთუმუნ 14
ვემერჩანთ 14
ვემთა... 139
ვემთართე 139
ვემთი... 139
ვემთიშუნ 139
ვემთორთათ 139
ვემიკოხე 59
ვემიმატენენე 14
ვემინაა... 118
ვემიშაა... 151
ვემიშაართედგ 150, 151
ვემკუნჭაფუდეს 57
ვემლახვილუ 95
ვემმაგორე 21
ვემმაჩე 21
ვემმაჩენია 21
ვემმორჩქგ 21
ვემმოტუა 21
ვემნა... 118
ვემნართე 118
ვემნი... 118, 119
ვემნირთე 119
ვემნუ... 118
ვემნურთუმგ 118
ვემნჯ... 118
ვემნჯშქუ 118
ვემუ... 18, 19
ვემურც 19
ვემუუ... 18, 19
ვემუუგამუ 19
ვემშა... 151
ვემშართათ 151
ვემშართე 151
ვემშე... 152
ვემშერთუ 152
ვემშეჭეს 152
ვემშმა... 151
ვემშმართგ 151, 153
ვემგ... 20
ვემგგოთინითია 20
ვემგდამღასია 170
ვემგმოგამაფუა 20
ვემგნიირთე 118
ვენა... 123
ვენანთხასიან 124
ვენვაკეთჭ 123
ვენჯ... 123
ვენჯრაგუ 123
ვეშააწყინგ 158
ვეშეღითიე 164
ვეშეხვალამუნა 50
ვეშიი... 50, 51
ვეშიილებედგ 51
ვეშმატყვინანიე 50
ვეშუ... 50
ვეშულებუდუ 50
ვეშუუ... 50
ვეშუუტყვებუდუკო 50

თო- 136
თოლ-ელაღალრი 101

ია... 25
იაფშგ 25
ივოღა 25
ითო- 147
იკი... 65, 66
იკია... 66
იკიანთხუნიე 66
იკიბლენდი 66
იკიბლენდი 67
იკიი... 65, 77
იკიილუ 65
იკიიფხუნუვე 67

იკიიცუნუუუ 77
იკმათსოზე 77
იკო- 64, 68, 73, 74, 77, 154, 283
იკოგვანაფილი 64, 67, 154
იკოთხოზგნ 77
იკოსერუაქ 64, 68
იკუ... 65
იკუჯიკუ 65, 68
იკუ... 65
იკუჯიკუ 65
ილა- 99, 101, 102, 103, 300
ილა... 100
ილაძგ 101, 107
ილაძგნია 99
ილაწურილო 102
ილოუ... 100
ილოურქეუ 100, 101
იმიშამიბოგი 150
ინა- 120, 124, 300
ინა... 121
ინარღვეს 124
ინაჭირინაფალო 120
ინაჯინესგნ 124
ინაცოთით 121
ინგოსუნუანთია 121
ინვორექ 121, 124
ინი... 121
ინიბლიდა 124
ინილესგნი 124
ინო- 120, 124
ინოდოხოდგ 124
ინორე 124
ინორთია 124
ინოფრთევე 124
ინოხენ 120
ინუ... 121
ინურქია 124
ინწ... 121
ინწრღ 121
ინწ... 121
ინწლგ 121
იო... 25
იონწყგმუშა 25
იოღი 25
იშა... 155
იშაგორილი 155, 164
იშაუ... 155, 156
იშაულარს 156
იშანწყგნქგნი 155
იშგო/მა... 155
იშგოძახანც 155
იშე... 156
იშეე... 156
იშეელგ 156
იშეელანქიე 164
იშელგ 156
იშუ... 155, 156
იშურს 156, 158
იშტ... 156
იწაჯღონგ 86
იწო- 86
იწოუცოთით 86
იწუცოთით 86

კი/გ- 182
კი/გლა- 177, 179, 181, 182, 285, 298
კილასხაპუნს 177
კილაუხედგ 177
კილე... 178
კილეე... 178
კილეეჯინენი 178
კილელგ 179
კილეჯინ 178
კილილგ 180
კილუ... 177
კილულებუნია 177
კილუუხედგ 177
კილუხედგ 177
კილწხედგ 177
კილე... 178
კილეჯინგნ 178
კინა... 181
კინაჯინუ 181
კინო- 179, 181, 285
კინოდგგნ 179
კინოუძგდას 180
კინწრაგადუ 180
კინწ... 181
კინწჯინი 181
კო 275
კო- 53–78, 182
კულუ... 177
კულუხედ 177
კგლა... 177, 179
კგლაცოთგ 177
კგლე... 178
კგლელ 179
კგლელგ 178, 179
კგლუ... 177, 178
კგლურსი 178
კგლწ... 177
კგლწდგგნი 177
კგლღლგ 179
კგნო- 179, 182, 285, 298
კგნოღვარწნსგ 180
კგნობგბუ 181
კგნგვოჩურანდი 180
კგნგნატეებუ 181
კგნწ... 181
კგნწრთგ 181
კგნრ... 181
კგნრკინასია 181

ლა- 93, 98, 113, 182, 294

მ... 14
მა- 79, 170, 285
მა... 13
მაა... 13
მააგებაფუ 13
მაართედგნი 13
მაახვარინ 13
მალა- 94
მალაა... 94
მალააცოთას 97
მალააცოთასგ 94
მალართ 94
მალე... 95
მალენიე 13
მალეცუნგ 95
მანწყუა 13
მაჭირინუუ 24
მე- 11, 14, 16-20, 22-24, 54, 55, 98, 154, 283, 293, 294, 299
მეგოჯღონი 23, 293
მეგოგესია 11, 23
მეე... 18
მეეგონგ 18
მეელგქია 18
მეეშორგ 18
მეეწადიღგ 18
მეეხოლგ 18
მეეხვარათ 11
მეზოჯგნქია 11, 22
მეთებაშა 23
მეიჩქანქ 11, 22
მეკემიხთუ 286
მეკო- 53-61, 64, 76

მელა- 93, 95, 96, 98, 113, 114, 283, 296, 298
მელაჭკუმაფუ 93, 96, 97
მემდინესია 11
მემიღუ 22
მემიხირგ 11
მემკვინუა 11
მეიჩქვანქ 11
მეპკვათია 11
მერაგადანდგ 22
მერიებუქია 18
მერყუ 18
მერჭუ 23
მეუ 19
მეუგანცგ 12
მეურგევა 23
მეურთია 22
მეუჩინეს 19
მეფირქენცგ 22
მეფურინენდგ 22
მექციებუდგ 18
მეჩქარენს 22
მეწონგ 18
მეხვარით 18
მეცუნსგ 22
მი- 14, 98, 154
მი... 16
მიათხინდეს 22
მიაკგნგ 22
მიარზუ 22
მიართენი 12
მიახვამესგ 22
მიახოლუუნი 22
მიგახირენიადა 11
მიდა- 169, 170, 283, 297, 298, 299
მიდა... 169
მიდაა... 169
მიდააჩქუ 169
მიდაიცონანქია 169
მიდამ... 169
მიდამი... 169
მიდამიღეს 169
მიდამიცონი 169
მიდამღანანია 169
მიდამგღანა 169
მიდამცონია 169
მიდართგ 297
მიდაფრთენია 169
მიდაღალუ 169
მიდაცუნუ 169
მიდე... 170
მიდეე... 170
მიდეეღუ 170
მიდეეუ... 169
მიდეეუღანდესგ 169
მიდეღგ 170
მიდმაუნია 169
მიდმოსარგალუუ 169
მიდუ... 169, 170
მიდუუ... 169, 170
მიდუურქუ 170
მიდუუღგ 170
მიდუღასგნ 170
მიდე... 170
მიდეღგ 170
მიდუ... 169, 170
მიდუღგ 170
მიერუ 18
მიეხოლგ 18
მივოტალენქ 22
მივოტენქ 11
მითა... 137
მითაჯინალი 137
მითვოხექ 136
მითი... 137
მითიი... 137
მითილგ 137
მითილგნი 139
მითნარდი 136
მითო- 136, 141, 147, 148, 283, 298, 299, 301
მითოზეპუ 140
მითომიკგრგ 137
მითომხვილგნა 137
მითორე 140
მითოუ... 137
მითოურზგდას 137
მითოფრთინი 136
მითოძუდუნი 140
მითოხენა 139
მითოხენია 140
მითოჯან 140
მითოჯანგნია 140
მითუ... 137
მითულენა 137
მითუსვანჯგ 140
მითუუ... 137
მითუუხე 137
მითგნარდი 136
მითპ... 137
მითპჯინია 137
მითრ... 137
მითრლესგნ 139
მითრლგ 137
მიი... 16
მიიგონგ 16
მიიკერკელდგ 16
მიიღანც 17
მიიშგ 16
მიკა... 53, 54
მიკაა... 53, 54
მიკააკირგ 54
მიკააჯინგ 59
მიკასოფასგნ 59
მიკასოფიო 54
მიკაჩირთეს 60
მიკაჯინალო 59
მიკაჯინალო 59
მიკვე... 54
მიკვეჯინედგ 290
მიკვეჯინედგნი 54
მიკვოკირია 53
მიკი... 54
მიკიი... 54
მიკიიჯინგ 54
მიკილი 61
მიკილუ 59
მიკიო... 53, 54
მიკიოტირხგ 54
მიკიპტენქ 54
მიკიფორით 59
მიკმოჯინი 61
მიკნატახა 53
მიკნოჭარუე 53, 59
მიკო- 53-61, 74, 75, 78, 283, 295, 298, 299
მიკობლურსუ 53
მიკობუდუ 59
მიკოთასუნდუნი 59
მიკოკირუ 68
მიკოკირუნია 59, 60
მიკომდგგდგ 53
მიკომდგგდგნ 53
მიკომკირუ 53
მიკოტახუ 53
მიკოჩანს 53
მიკოჭკადგ 59
მიკოხე 57
მიკოჯიკაფა 68
მიკუ... 54
მიკუბახუ 54
მიკუბახუე 59

მიკუულეს 60
მიკუჯიკუ 54
მიკა... 53, 54
მიკარინუანც 54
მიკარინუანცგ 59
მიკი... 54
მიკუშქუ 54
მიკუ... 54
მიკუჯიკუ 54
მილა- 113, 114
მილა 93, 97, 227, 288, 296, 298, 299
მილაკირგნია 96
მილამჭკომევე 96
მილარე 93, 95, 96, 97
მილატყობუთ 96
მილახედგნ 96
მილახვილუნია 93
მილახვილგ 96
მილუჭკუმუანს 96
მიმაჩამალი 11
მიმოჩქგ 11
მინა... 114
მინაა... 114
მინააშქვანდგ 117, 118
მინააჯინგნი 114
მინაუ... 114, 115
მინაულარო 115
მინაშქვით 114
მინი... 115
მინიბლენდითია 119
მინიბლენქია 115
მინიბლი 119
მინივრღვანქ 119
მინიი... 115
მინიილგ 115
მინილეს 115, 119
მინილგ 119
მინმაშქვითია 114
მინო- 114–117, 119, 120, 297, 298, 299
მინორთეს 114
მინოყვე 11
მინუ... 114, 115
მინულაქ 119
მინულებუ 115
მინურთეს 119
მინუუ... 114, 115
მინუურთი 115
მინგმაშქვითია 114
მინა... 114
მინაშქვეს 114
მინი... 115
მინიბლე 115, 119
მინილგ 115, 119
მიოგგ 12, 22
მიოკვაწანდ 22
მიოტერხგ 23
მიოძახგ 22
მირულენ 16
მისცანდეს 17
მიშა- 148, 149, 152, 154, 298, 299, 301
მიშა... 148, 149
მიშაა... 149
მიშაანგარიშებულია 149
მიშაბურსანსია 149
მიშაგირთუმუ 148
მიშადგგდგ 148, 153
მიშაირთუმუ 148
მიშაირთუმუ 148
მიშაჭვევა 153
მიშე... 149
მიშებლენი 153
მიშეე... 149
მიშეელუ 153
მიშეელგ 149, 152, 153
მიშელეს 153
მიშელუ 149, 153
მიშვოხვილე153
მიშსოხვე 148
მიშუ... 149
მიშუხენა 149, 153
მიშჳ... 148, 149
მიშჳჭკომგ 149, 153
მიშელეს 149
მიწააკგნგ 81
მიწო- 79, 81, 82, 84, 85, 283, 285, 295, 297, 298, 301
მიწოოკგნგ 81
მიწოჭვილი 81, 295
მიწყინ 16
მიწაკგნგ 81
მნო- 116
მო- 11-20, 22-24, 54-56, 98, 120, 154, 170, 283, 293, 294, 299
-მო 62
მობთხოზგნია 12
მოგიზოჯინია 24
მოგიზოჯგნია 12
მოგიჩინგ 24
მოთილუ 140
მოთო- 140, 141, 147, 148, 298
მოთოილუ... 140
მოთოულა... 141
მოი... 16
მოიღანთია 24
მოიჯინეს 16
მოკ... 55
მოკგოქუნსიე 55, 60
მოკი... 56
მოკიი... 56
მოკიიენქი 56
მოკიილენქი 61
მოკილუ 56
მოკილით 56
მოკო- 53-61, 64, 74, 75
მოკოპონგ 55, 60
მოკოხერდგ 55
მოკი... 56
მოკლით 61
მოლ- 94
მოლა- 93-95, 97, 98, 113, 114, 283, 294, 296–299
მოლა... 94
მოლაა... 94
მოლააჩქუ 94
მოლაბრთიით 93, 97
მოლაზოჯია 94
მოლაზოჯითია 97
მოლამყონუა 94
მოლარე 95
მოლართეს 97
მოლართგ 97
მოლაჩქუ 94, 97
მოლაყუნუ 95
მოლე... 95
მოლეე... 95
მოლეეყგ 95
მოლეეყონგ 95
მოლეპონე 95
მოლეღეს 97
მოლეღია 95
მოლმაყუნი 94
მოლოგობუნაფ 286
მოლოუ... 94
მოლოურთგმუნდუკონი 94
მოლუ... 94
მოლურს 94
მოლუუ... 94

მოლუუტყუაფუთ 94
მომაშორითი 12
მომე- 286
მომეწონუ 12
მომიჩინგ 12
მომიჯღონით 293
მონო- 114–116, 119, 120, 297, 298
მონუ... 116
მონულა 116
მონურთეს 116, 119
მონი... 115
მონილგ 116, 119
მორწონქ 53
მოსვანდელი 17
მოსოფუ 12
მოსოფუნცგ 24
მოუ... 13, 14
მოუკილეესგ 14, 24
მოულა 24
მოურქიუ 24
მოურცგ 14, 24
მოღვარაანცგ 24
მოჩურუნსგნი 24
მოჩქვაფილი 24
მოწო- 297
მოწუალა 24
მოცუნს 24
მუ- 56, 98, 120, 154
მუ... 13, 14
მუა... 13
მუალე 13
მუახლება 13
მუახლოება 24
მუგართვენთ 24
მუგაშინუაფუნა 12
მუგოშინუაფუ 12
მუვოხვარეევე 12
მუთო- 147, 148
მუთულა 140, 141
მუკ... 55
მუკა- 55, 299
მუკა... 55, 56
მუკაა... 55
მუკააქუნდუა 55, 60
მუკაკირგდგ 76
მუკაკირგდგნი 76
მუკალუაფარი 60
მუკარაცესგ 56, 60
მუკაქუნსგნ 55
მუკაყოთინე 56
მუკგოქუნსიე 55
მუკი... 56
მუკილასგნი 56
მუკმამველებერი 55
მუკმოჯინი 55
მუკნობუენ 55
მუკო- 53-61, 74, 76, 78, 295, 298, 299
მუკობუ 60
მუკოკირუქ 60
მუკოკირგნ 60
მუკომლევა 60
მუკორთგ 55
მუკოჯარუდგ 60
მუკოხენა 55
მუკუ... 56
მუკუდუ 56
მუკულუაფუ 60
მუკულუაფუუდუ 60
მუკულუ 60
მუკუუ... 56
მუკუულაშა 56
მუკუუხედი 76
მუკჯ... 55
მუკჯქუნდგნ 55
მუკი... 56
მუკრქუნანდეს 56
მულა- 93-95, 98, 113, 114, 296, 298, 299
მულა 14
მულარე 95
მულარენჯი 96
მულაბუნია 94
მულახე 94, 97
მულახენი 97
მულახვილუუ 97
მულაჯანუნია 97
მუმატაცებელი 12
მუმაყონინე 12
მუმე- 286
მუნ- 120
მუნაა... 115
მუნააბუნცი 115
მუნანთხუდესგ 116
მუნგაშქვა 115, 120
მუნი... 116
მუნიბლენქ 119
მუნიი... 116
მუნიილგ 116
მუნილენქნი 116
მუნილით 97
მუნილგ 116
მუნიო... 115
მუნიორთინუანდუა 115
მუნმობუნქი 115
მუნო- 114–116, 119, 120, 298, 299
მუსოდგგმავა 115, 120
მუნომირხიალეე 115
მუნუ... 116
მუნულუ 116
მუნუუ... 116
მუნუურთი 115
მუნუურთი 116
მუსი... 116
მუნილგ 119, 120
მუუ 13, 14, 19
მუულას 14
მუულას 24
მუუღალუქინი 14
მუშა- 148, 149, 152, 154, 298, 299
მუშა... 115, 116
მუშაგვანაფილი 154
მუშაძუდასნი 149
მუშე... 149
მუშებკერკელგქ 149
მუშუუ... 149
მუშუუურთუა 149
მუშჭ... 149
მუშჭლგ 149
მუშუ... 149
მუშულეს 149
მუჩანცია 12
მუჩუ 12
მგდმაცუნია 169
მგკაქუნალი 58
მგკიილგ 59
მგკმანწყგმალი 59
მგკმანწყგმალი 60
მგკმარენჯი 59
მგკმოქუნსუ 58
მგკომიდგგ 58
მგკოჯან 58
მგკრჯინგ 59
მგლარე 95
მგმანიჭი 20
მგმარიებელი 20
მგმე... 286
მგმეხვარით 20
მგნაჩქუმელენქ 20
მგნილი 120

მგსილგ 116
მგსულა 116
მგშაყონაფამა 152
მგშელგ 152
მაა... 13
მალედგ 13
მანჭგ 13
მაძგ 13
მიი... 16
მი... 16
მინდომეს 16
მირდეს 16
მირულე 16
მუ... 13, 14
მურქუ 14

ნა- 124
ნო- 114, 136, 182, 185, 294
-ნო 120, 124

ჟო... 25
ჟობეს 25

ოკა... 69
ოკაა... 69
ოკაარზგ 69
ოკარზეს 69
ოკარზგ 70
ოკახარცქილი 71
ოკი... 70
ოკიამხანიგგ 70
ოკიბლენი 70
ოკიი... 70
ოკიინჭირგ 70
ოკისერასგნ 70
ოკო- 65, 68-72, 74, 75, 283, 298
ოკოკერილი 68, 70
ოკონთხაფა 68, 70
ოკონწყორით 68
ოკოსერილს 68, 71
ოკოტახილი 68
ოკოუ... 69
ოკოურქუ 69
ოკოწყორით 70
ოკოხარცქილი 68
ოკოხვადეს 70
ოკუ... 69
ოკურქუ 69
ოკუტახგ 71
ომა- 158, 159
ომააბარენდესია 160
უთუცუნუდგნ 141

ქააწუმორუმუ 88
ქაგნი... 130
ქაგსიდცია 130
ქაია... 142
ქათაა... 142
ქათააკვათგ 143
ქათატახ 142
ქათუნწკარით 142
ქათუუ... 142
ქათუურლუ 143
ქათუუცუნუუ 142
ქათუ... 142
ქათუნჯირგ 142
ქაიწაცუნგ 87
ქაკ- 70
ქაკუვოხაჩქია 78
ქაკაა... 78
ქაკა... 78
ქაკაკირგ 78
ქაკუსქვეს 78
ქალა... 104, 105
ქალაა... 104, 105
ქალაატირხუ 105
ქალააცუნუ 106
ქალაბეესგ 105, 106
ქალადირთი 104
ქალაცუნუ 105
ქალე... 105
ქალებხუნუანქ 102
ქალედგ 105
ქალეე... 105
ქალეედუ 105
ქალეეკირგ 107
ქალემარქაფუ 106
ქალმოკვაკუას 104
ქალუ... 105
ქალუმონკირი 104
ქალუუ... 105
ქალუურდგ 106
ქალუუცუნესგ 105
ქალუცუნუ 105
ქალგოლუ 104
ქალა... 104, 105
ქალახუნუ 105, 106
ქალჭ... 105
ქალჭანუნ 105
ქალუ... 105
ქალუდირთგ 105
ქანა... 122
ქანაჯირე 122
ქანყონკარაათია 122
ქანუ... 123
ქარუცუნუაფგ 123
ქასასხაპგ 122
ქაითირგინგ 145
ქაიწოჯუნუ 87
ქაშა... 159
ქაშაა... 159
ქაშააკათგ 159
ქაშააცუნუ 159
ქაშაბარგ 160
ქაშაკათგ 159
ქაშარეთ 159, 160
ქაშაჩირთგ 160
ქაშაცუნგ 159
ქაშგოჭყორდუ 159
ქაშე... 159
ქაშებარათინი 160
ქაშედგ 160
ქაშეტყობგ 159
ქაშეხუნეს 160
ქაშუ... 159
ქაშუხოლეია 159
ქაშა... 159
ქაშაცუნუ 159
ქაშაცუნგ 159
ქაწა... 88
ქაწაა... 88
ქაწააჩოქგ 88, 89
ქაწაცუნი 88
ქაწი... 88, 89
ქაწიი... 88, 89
ქაწიიცვილუუ 89
ქაწიტუ 89
ქაწიტუ 89
ქაწმირინეს 88, 89
ქაწოფხვადგ 88
ქაწოხენან 88
ქაწოხვადესგ 89
ქაწუ... 88
ქაწუბაზუ 89
ქაწუდგ 89
ქაწუდირთგ 89
ქაწუზადუ 89
ქაწუოლუ 88, 89
ქაწურლია 88
ქაწუუ... 88
ქაწუუდუ 88, 89

ქაწუცოთამგ 89
ქაწგგოცვილა 88, 89
ქაწგმორუმუ 88, 89
ქაწა... 88
ქაწაზადგ 88, 89
ქაწასხაჰგ 89
ქდამპეჯი 47
ქდგგო... 41
ქდგგოგურუანქ 41
ქე... 15
ქეგ... 30
ქეგე... 30
ქეგეი 31
ქეგეიდგუნქია 31
ქეგემიდვი 30
ქეგეუ, ქეგუ... 31
ქეგეუკირაფუნა 31
ქეგთაბაზგ 144, 145
ქეგი... 31
ქეგია... 30
ქეგიამქვეს 30
ქეგიდუ 31
ქეგიმაცუნითია 30
ქეგიო... 30, 285
ქეგიობიჯგე 30, 285
ქეგიოფურინგ 32
ქეგლა... 109
ქეგლამხუნე 110
ქეგლე... 107, 108
ქეგლებუნუ 108
ქეგლუ... 110
ქეგლუძუ 110
ქეგმამქვია 30
ქეგნა... 129, 130
ქეგნაბეს 130
ქეგნი... 130
ქეგნიყოთ 130, 131
ქეგნუ... 130
ქეგნუსადეს 130
ქეგნჯინგ 129, 131
ქეგუდგეს 31
ქეგუუ 31
ქეგშუურჩქუ 163
ქეგშუურჩქუნი 163
ქედა... 42
ქედახვამილუ 42
ქედგებადებუნიე 47
ქედილააგგ 113
ქედიშასსაპუ 168
ქედიშეე... 168
ქედიშეეტუ 168
ქედნა... 126
ქედნასწყუ 126
ქედნასხაპგ 126
ქედნახუნეთ 126
ქედნაყოთგ 126
ქედნო... 126
ქედნოსქიდუ 126
ქედნუ... 126
ქედუ... 43, 44
ქეთაჰკადეს 141
ქეთურზე 141
ქეითიბარგეს 145
ქეითიკვაკუდეს 139, 145
ქეითიჩქვაფუდეს 145
ქეითორე 145, 146
ქეიშა... 156
ქეიშაბაცენდეს 156
ქეკა... 78
ქეკაა... 78
ქეკააკგრგ 78
ქეკაასხაპუ 67
ქეკააცუნუ 78
ქეკაკირანან 78
ქეკასერეს 68
ქეკაფურინეს 67
ქეკახაჩქი 78
ქეკებუდგამთ 286
ქეკვოხაჩქი 78
ქეკლუ... 178
ქეკლურღეს 178
ქეკმა... 78
ქეკმაცუნი 78
ქეკნა... 180
ქეკნაყოთგ 180, 181
ქეკნი... 180
ქეკნირცხონუ 180
ქეკო... 66, 77
ქეკოდვეს 67
ქეკოთხოზგ 78
ქეკომკირითიე 66
ქეკოშქუნ 67
ქეკოხე 67
ქეკუხუნუანქ 68
ქეკგნოსქგლადე 181
ქეკპ... 78
ქეკპთხოზგ 78
ქეკპტყობგ 78
ქელა... 100
ქელანჯირუ 100
ქელანჯირუ 102
ქელე... 100
ქელეგგ 101
ქელედუ 100
ქელეე... 100
ქელეედუ 100, 101
ქელეენჯირგ 100
ქელეკგრგ 101, 107
ქელებიცუ 102
ქელეხუნუ 102
ქელუ... 100
ქელუდგუ 37
ქელუოლგ 101
ქელურინეს 107
ქელურინესგნი 100
ქემ... 20, 21
ქემეთხი 15
ქემვოფუჩითინი 21
ქემთა... 138
ქემთაჰკომასგნი 138
ქემთო... 137
ქემთოხედა 137
ქემიაზადესგ 15
ქემითი... 138, 139
ქემითიტუუ 139
ქემიწყოირტგნდეს 81
ქემკიქუნგ 57
ქემლუჰკომუ 96
ქემლუჰკომუ 97
ქემმაღინუდა 15, 21
ქემომცონანქ 15
ქემომცონია 15
ქემუ... 19
ქემურს 19
ქემუუჩქ 19
ქემუღითია 19
ქემუცონგ 19
ქემშა... 150, 151
ქემშადვალაფუ 151, 153
ქემშაიდგუმუდუკო 150
ქემშარაცგ 150, 153
ქემშე... 151
ქემშეცახუდეს 151
ქემშმო... 150
ქემშმოცოთგ 150
ქემშმოცოთგ 153
ქემწო... 81
ქემწოყინტგნდეს 81
ქემწოყგრტგნდეს 81
ქემწუდუ 83
ქემგკოდუ 57
ქენა... 122

ქენაა... 122
ქენააკორობუ 122
ქენასხაპგ 122, 124
ქენმო(ვო)... 121
ქენმოხუნუასია 124
ქენო... 121
ქენოლგ 121, 124
ქენუ... 123
ქენუდგგ 123
ქენჳ... 122
ქენჳრაგუ 123
ქენჳრლუ 124
ქენჳხუნუ 123
ქენჳყოთგ 123, 122
ქეჲათანთხგ 145
ქეჲთოსქიდგ 145
ქეშა... 156
ქეშაა... 157
ქეშაასხაპინუ 157
ქეშადგგ 157
ქეშახენ 156
ქეშგეძინესია 49
ქეშე... 49, 157
ქეშემიტყვია 49
ქეშენჯირგ 157
ქეშეხვადეს 49
ქეში... 50
ქეშიბტყცე 50
ქეშიი... 50
ქეშიიტყუ 50
ქეშილებე 50
ქეშმ/ო... 157
ქეშმეხიადა 49
ქეშმოდინუ 157
ქეშუ... 49, 50
ქეშუტყვებუ 50
ქეშუუ... 49, 50
ქეშუუტყუ 50
ქეშჩ... 50
ქეშიბტყვავე 50
ქენა... 86
ქენაკვათგ 87
ქენემიდგი 286
ქენო... 86
ქენუუ... 87
ქენუუდირთგ 87
ქენჳ... 86
ქენჳკვათგ 86
ქი... 15
ქიგ... 30
ქიგებდგიე 30
ქიგედგგნი 30
ქიგედუ 32
ქიგეეგონუ 37
ქიგეი 31
ქიგეიდგე 31
ქიგელაფე 32
ქიგეჯუ 31
ქიგეურინესკონი 31
ქიგეჯანგ 33
ქიგია... 30
ქიგიანთხგ 30, 32
ქიგიაშქვი 32
ქიგიბუ 31
ქიგითორე 144
ქიგიი 31
ქიგილა... 107, 109
ქიგილაა... 110
ქიგილაანკიდგ 110
ქიგილაბუ 107
ქიგილახე 109, 297
ქიგილე... 107
ქიგილებუნუ108
ქიგილეე... 110
ქიგილეეხუნუ 110
ქიგიმოხუნეს 30, 33
ქიგისაა... 129
ქიგიო... 30
ქიგიობუ 30
ქიგიონწკარგ 33
ქიგიოჭარგ 33
ქიგლა... 109
ქიგლაანწკარგ 111
ქიგლაბდვი 110
ქიგლადვეს 111
ქიგლადოხოდგ 111
ქიგლაფურინუნს 111
ქიგლე... 107, 108, 110
ქიგლებდვალუქ 110
ქიგლებუნუ 108
ქიგლეფორუ 111
ქიგლუ... 110
ქიგლურს 110
ქიგლუუ... 110
ქიგლუუდუ 297
ქიგლუურცგნი 110
ქიგლგმატახენია 110
ქიგლჳ... 110
ქიგლჳფურინგ 110
ქიგმა... 176, 177
ქიგმაბდვათია 177
ქიგმანთხეს 30
ქიგნა... 129
ქიგნაა... 129
ქიგნააბუმეესგ 129
ქიგნაბეს 128, 131
ქიგნაბუმუ 131
ქიგნადირთ 131
ქიგნოდოხოდეს 131
ქიგნოუ... 128
ქიგნოუყოთაშგ 130
ქიგნუ... 130
ქიგნუს 130
ქიგნჳ... 129, 130
ქიგნჳრლგ 131
ქიგნჳფორგ 129
ქიგნჳ... 130
ქიგნჳსვი 130
ქიგოუ 31
ქიგოუდგეს 31
ქიგოურინეს 31
ქიგუ... 31
ქიგუდგეს 31
ქიგუუ 31
ქიგუუდგეს 31
ქიგგახუნუა 30
ქიგკლუუ... 110
ქიგკლუულუ 110
ქიგკნაა... 129
ქიგკნაარლუ 129
ქიგპბეს 31
ქიგი 31
ქიგიჭკადანც 31
ქიდა... 41, 42
ქიდაა... 42
ქიდააგურუუ 42
ქიდააპეენჯუესგ 47
ქიდატებაფუ 42
ქიდაჯუნგ 42
ქიდეე... 43, 44
ქიდეეკინგ 44
ქიდეკინი 47
ქიდი... 43, 44
ქიდიგურე 44
ქიდიი... 43, 44
ქიდიირულუუ 44
ქიდინოდგგნი 125
ქიდმე... 41
ქიდმელახუ 41
ქიდნა... 126
ქიდნაშქგ 126
ქიდნახუნაფუ 126
ქიდნო... 126

ქიდნოსქიდჷ 126
ქიდო... 40
ქიდოხვადჷ 40
ქიდჷგო... 40
ქიდჷგოგჷურუანქ 41
ქიდჷნოძჷდეს 125
ქიდრ... 43, 44
ქედრიჭყჷ 44
ქიიშა... 156
ქიიშარლუ 156
ქიკ... 66
ქიკი... 66
ქიკილე... 178, 179
ქიკილეე... 178, 179
ქიკილეედუ 179
ქიკილეხუნუ 179
ქიკლა... 178
ქიკლაა... 178
ქიკლაადგჷნი 178
ქიკლაღჷ 178
ქიკლე... 178, 179
ქიკლედუ 179
ქიკლუ... 178
ქიკლუღჷ 178
ქიკნარინუუ 180
ქიკნურცხონაფუნა 180
ქიკნჳ... 180
ქიკნჳპონაფუ 180
ქიკნიტეს 181
ქიკუ... 66
ქიკუჭირინოუ 66
ქიკჷნიიხუნუუ 181
ქილა... 100
ქილაა... 100
ქილააჭირინუუ 100
ქილარაგვეს 100
ქიმ... 20, 21
ქიმგათხინქია 21
ქიმგეხყარებუქ 21
ქიმგეხვარებუქია 21
ქიმეგიღუ 14
ქიმერთ 14
ქიმერთესგნ 120
ქიმერჩანსია 23, 293
ქიმერყიდენქია 23
ქიმეყიდეს 15
ქიმვორჩქინათია 21
ქიმთა... 138
ქიმთარაგუ 140
ქიმთახვილეს 138,
ქიმთაცუნუ 138
ქიმთგოხვილანანიე 140
ქიმთვონთხორია 138, 140
ქიმთი... 138, 139
ქიმთიი... 138, 139
ქიმთიიბარგეს 139
ქიმთიიმწყით 139
ქიმთიიხუნუუ 139
ქიმთიჭუ 139
ქიმთო... 137
ქიმთობლი 137
ქიმთოდოხოდია 140
ქიმთონათჷნს 140
ქიმთუ... 138
ქიმთუდვითია 138
ქიმთჳ... 138
ქიმთჳხუნუ 138
ქიმთჳცოთჷ 140
ქიმთრ... 138, 139
ქიმთრნჯირჷ 140
ქიმთრტყობჷ 139
ქიმიენდჷ 18
ქიმივოხირჷნი 14
ქიმივღი 17
ქიმითიი... 138, 139
ქიმითიიტუუ 139
ქიმიიყონჷ 17
ქიმიკააფორჷ 57, 59
ქიმიკახუნუუ 57
ქიმიკი... 76, 77
ქიმიკიხუნუუ 77
ქიმიკოძუ 57
ქიმინჷვოჩური 117, 119
ქიმიოგამაფუუ 15
ქიმიოდირთეს 22
ქიმიღი 17
ქიმიშამი... 150
ქიმიშამიბოგი 150
ქიმიშეე... 151
ქიმიშეეტყობჷ 150-152
ქიმიწახვილუ 81
ქიმიწილაცაფჷ 82
ქიმიწოდირთჷ 81
ქიმიწუძახათ 82
ქიმიწუძჷ 83
ქიმიწუძჷ 82
ქიმიყონანსია 17
ქიმკაჭკადია 59
ქიმკი... 76, 77
ქიმკიი... 76
ქიმკიიტყობუ 76
ქიმკიხუნუ 76, 77
ქიმკოკირუ 57, 62
ქიმკისურჷ 60
ქიმლადვია 96
ქიმმაშქკათ 21
ქიმმეხვარებუნია 21
ქიმმოხირეს 21
ქიმნა... 117, 118
ქიმნაა... 117
ქიმნაანთხჷ 117
ქიმნაღურეს 118
ქიმნი... 118
ქიმნიქუნეს 118, 119
ქიმნო... 117
ქიმნოდოხოდჷ 117, 119
ქიმნჳ... 117
ქიმნჳდირთჷ 118
ქიმოდირთუნი 24
ქიმორაცია 24
ქიმორთჷ 17
ქიმუ... 19
ქიმუუ... 19
ქიმუუჩქვეს 19
ქიმუჩამუ 19
ქიმშა... 150, 151
ქიმშაა... 150
ქიმშააფაჩეს 150
ქიმშანჩურჷ 152
ქიმშარაგვეს 150, 153
ქიმშაჯანჷ 153
ქიმშაცოთჷ 151
ქიმშვო... 150
ქიმშვილით 150, 153
ქიმშუ... 151
ქიმშუანგარიშია 151
ქიმშუაშენათია 150
ქიმშუვოშენათია 150
ქიმშუოშენათია 150
ქიმშუუ... 151
ქიმშუუხუნუ151
ქიმშვო... 150
ქიმშვოლითჷ 150
ქიმშაცოთჷ 151
ქიმწა... 81
ქიმწახვილუ 81, 82
ქიმწი... 82
ქიმწილაცაფჷ 82
ქიმწო... 81
ქიმწობდგუნქ 80, 86
ქიმწოდირთჷ 81, 86
ქიმწოციკჷ 83

ქიმწუ... 82
ქიმწუვასათ 81, 82
ქიმწიდგ 83
ქიმგ... 20
ქიმგგეხვარებუქია 20
ქიმგშუუ... 151
ქიმგშუუბოგგ 151
ქიმგწო... 81
ქიმგწოძგ 80, 81
ქიმუ... 19
ქიმუღგ 19
ქისა... 122
ქინაა... 122
ქინაასხაჰგ 122
ქისანწყია 122
ქინახუნეს 120
ქინგო(ვო)... 121
ქინგოჯინუა 121
ქინვორაგუათია 121
ქინი... 123
ქინიი... 123
ქინიისოფუ 123
ქინიტეს 123, 124, 133
ქინო... 121
ქინოდოხოდეს 124
ქინოსქვდ 124
ქინოძგ 121
ქინუოხუნუათია 124
ქინგგო... 122
ქინგგორჩინუა 122
ქინნ... 122
ქინნრაგუ124
ქინნრღვეს 124
ქინნხვილეს 124
ქინნხუნეს 122
ქინრ... 123
ქინრიხვილეს 123
ქიშა... 157
ქიშაჭყოლადგ 157
ქიშე... 49, 157
ქიშებდვათია 157
ქიშეხვადგ 49
ქიშიი... 50
ქიშიიტყგ 50
ქიშინოლებუე 49
ქიშიო... 49
ქიშმო... 157
ქიშმოჯინია 157
ქმო... 16
ქოსიმოოხვილუ 81
ქოაწომორუმუ 88
ქოგელაობუ... 107
ქოგითოოსხაპგ... 144
ქოგიმაბდვათია 177
ქოგიშაურჩქუ... 163
ქოგნ- 129
ქოგნმოფორანს 129
ქოგნოდობოდეს 129
ქოგოუ... 31
ქოგგმუუცხადეს 173
ქოდაა... 42
ქოდაახუნეს 42
ქოდიი... 43, 44
ქოდიიჭყგ 44
ქოდიშაა... 168
ქოდიშაახოლ 168
ქოდო... 40
ქოდომი... 41
ქოდომიგურევა 41
ქოდოხვადგ 40
ქოდუ... 43
ქოდუგაფუდეს 43
ქოდუუ... 43
ქოდუუტუუ 43
ქოდპ... 42
ქოდპრჩი 42
ქოეთოურზუ 141
ქოეწოოცუნუ 87
ქომ... 20, 21
ქომითომოჭუა 138
ქომიიველი 17
ქომიოგეს 15
ქომიშავაშენათია 150
ქომიწაახვილუ 81
ქომიწახვილუ 81
ქომიწიილაცაფგ 82
ქომიწილაცაფ 82
ქომიწიოლაცაფგ 82
ქომიწოდირთგ 81
ქომიწოოხვილუ 81
ქომიწოუვძახათ 82
ქომიწოუძგ 82, 83
ქომიწოუჭოფოუ 82
ქომიწოყინტგნდეს 81
ქომიწომგ 81
ქომიწუუვძახათ 82
ქომიწუუძგ 82, 83
ქომიწუუჭოფოუ 82
ქომიწუძგ 83
ქომიწუჭოფოუ 82
ქომიწუვძახათ 82
ქომკაბუმეს 58
ქომკიიქუნუ 58
ქომკურინჯნა 58
ქომმეხვარი 21
ქომნო... 117
ქომნოდგეს 117
ქომოთუხუნს 15, 24
ქომორთგ 15
ქომუკუდოხოდგ 57
ქომშადოხოდგ 154
ქომწიობდგუნქ 80
ქომგ... 20
ქომგლარე 95
ქომგმოჭიშეს 14
ქომგმოჭიშესგ 15, 20
ქომგნო... 117
ქომგნოდგგ 117
ქოოწოხვადგ 88
ქოშემეწუუ 49
ქოწიმობდგუნქ 80
ქოწიმოგოდირთასია 80
ქოწიმოდირთგ 81
ქოწიმოვუძახათ 82
ქოწიმოიილაცაფგ 82
ქოწიმოუძგ 82, 83
ქოწიმოუჭოფოუ 82
ქოწიმოყირტგნდეს 81
ქოწიმუუხვილუაფუ 80
ქოწიუხვილუაფუ 80, 82
ქოწოუსვანჯგ 88
ქოწოხვადგ 88
ქუ... 15
ქუგაბუ 31
ქუგიო 31
ქუგიოხუნუ 31, 33
ქუგუ... 31
ქუგუდირთეს 31
ქუგუუდირთგ 31
ქუგგნუ... 130
ქუგგნუცოთი 130
ქუგუ 31
ქუგუშგ 37
ქუგუდირთგ 31
ქუდა... 41, 42
ქუდამჯერი 47
ქუდარულუ 42
ქუდმო... 41
ქუდმოხვამილევა 41
ქუდო... 40
ქუდომიჭყუ 41
ქუდოხვადუ 40
ქუდუ... 43

ქუდუტუ 43
ქუდუუ... 43
ქუდუუჭყუ 43
ქუდპ... 42
ქუდპნწყუ 42
ქუდუ... 43
ქუდუტუ 43
ქუმ... 20, 21
ქუმვოღალაფუანქია 21
ქუმკაა... 76
ქუმკააფულუ 76
ქუმკადირთუდუ 58
ქუმკობუ 58
ქუმკობუნი 60
ქუმკომხუნეთ 76
ქუმკუდოხოდგ 60
ქუმკრ... 76
ქუმკიხუნუ 76
ქუმლადოხოდეს 96
ქუმლეტუ 96, 97
ქუმმანტეს 21
ქუმმასიმე 14
ქუმმასიმუ 21
ქუმმოჭირინუნი 21
ქუმომიღანდე 24
ქუმოპიდი 24
ქუმუკობუ 57
ქუმურსგნი 15
ქუშადოხოდგ 160
ქგ... 15
ქგგ... 30
ქგგაანგარდგ 31, 32
ქგგთაანთხგ 144, 145
ქგგიო... 31
ქგგიოხვილუუ 31
ქგგლაფურისგ 111
ქგგმა... 176, 177
ქგგმახე 177
ქგგმპხუნეს 177
ქგგპბით 31
ქგგუგონეს 38
ქგგრ... 32
ქგგიბუნუ 32
ქგდა... 41, 42
ქგდაა... 42
ქგდაანჯირეს 42
ქგდაგურუ 42
ქგდალურასგნი 42
ქგდახუნესგ 42
ქგდგო... 41
ქგდგოგურუანქ 41
ქგდგოკირა 41
ქგდეე... 43, 44
ქგდეეკგნგ 44
ქგდი... 43, 44
ქგდიი... 43, 44
ქგდირაგვევა 47
ქგდიჯირგ 44
ქგდნო... 126
ქგდნოსვანჯაფუენა 126
ქგდო... 40
ქგდოდუ 40
ქგდომიდირთი 41
ქგდოუ... 43
ქგდოუჭყეს 43
ქგდუ... 43
ქგდუვო... 40
ქგდუკობუნუათგ 41
ქგდუტუ 43, 44
ქგდუუ... 43
ქგდუურინუუ 43
ქგდგგოგურუანქია 41
ქგდგმოხვამილეევა 41
ქგდპბადებგ 47
ქგდპკინუ 47
ქგდრ... 43, 44
ქგდრრულეესგ 44
ქგდუ... 43
ქგდუტეს 43
ქგკლა... 178
ქგკლადოხოდ 178
ქგკლაფიჩხოლგ 178
ქგკლმატახასია 178
ქგკნოსქგდგ 181
ქგკნპთხგ 181
ქგკნპხუნეს 180
ქგკგნი... 180
ქგკგნიხუნეეს 180
ქგლედგგ 108
ქგმ... 20, 21
ქგმაზადგ 15
ქგმგართე 21
ქგმგოფუჩინი 21
ქგმეფჩი 15
ქგმთა... 138
ქგმთატყობინეს 138
ქგმთი... 138, 139
ქგმთიჯირუნ 139
ქგმთმოჭუა 138
ქგმთო... 137
ქგმთოხენ 137
ქგმთპ... 138
ქგმთპბვაბუ 138
ქგმთუ... 138
ქგმთუწურუ 138
ქგმიწოხე 81
ქგმიწუბგ 82
ქგმკადგრთეს 58
ქგმლა... 96
ქგმლახე 96
ქგმმაზადუა 21
ქგმმაკათი 21
ქგმმოჭიშუ 21
ქგმნა... 117, 118
ქგმნაა... 117
ქგმნარღგ 118
ქგმნგათხეს 117
ქგმნო... 117
ქგმნოდოხოდუ 117
ქგმნუუ... 118
ქგმნუუდგესგ 118
ქგმნგ... 117
ქგმნგმოსხაპანქიე 117
ქგმნპ... 117
ქგმნპფინგ 118, 119
ქგმორაყია 15
ქგმოფურინუნც 24
ქგმოხვადგ 24
ქგმულმო... 96
ქგმულმოხუნეს 96
ქგმშა... 152
ქგმშადგგ 152
ქგმშამტყურე 152
ქგმშახენა 154
ქგმშეე... 152
ქგმშეეშქიშქილგ 152
ქგმშუ... 152
ქგმშურღგ 152
ქგმშუუ... 152
ქგმშუურთგ 152
ქგმშპ... 152
ქგმშპხუნჯ 152
ქგმწო... 81
ქგმწოხე 81
ქგმწოხე 81
ქგმწუ... 82
ქგმწუბგ 83, 295
ქგმწუჭოფოუ 82
ქგმწუ... 82
ქგმწუბგ 82
ქგმგკაა... 76
ქგმგკააკირგ 58, 76
ქგმგლაა... 96

ქჷმჷლაახჯირეეს 96
ქჷმჷნო... 117
ქჷმიბუნუ 17
ქჷსა... 122
ქჷნარაგჷეს 122
ქჷნთმოჭუა 138
ქჷნმო... 122
ქჷნმოტახითია 122
ქჷნო... 121
ქჷნოდობოდჷ 124
ქჷნოსქჷდას 121
ქჷნა... 122
ქჷნანწკარჷ 122
ქჷჲთინჯირჷ 145
ქჷქთასხაპჷ 144
ქჷწჷმჷგოდირთასია 80
ქჷწჷმჷგოდირთასია 82
ქაალაჷ 105, 107
ქალე... 105
ქალუ... 105
ქალუდჷ 105, 106
ქაშე... 159
ქაშედჷ 159
ქაწი... 88, 89
ქაწირაცჷ 89
ქაწიხუნუ 89
ქაწოდჷრთჷ 88
ქაწი... 88, 89
ქაწიცუნუ 89

-ღ- 93

ცად- 93

შა- 148, 169
შე- 48, 51, 120, 294
შეა... 48
შეალებუნი 48
შეამოწმეს 48
შეაწუხუ 48
შეგილებუ 48
შეე... 49
შეებრალჷ 49
შეეცოდჷ 49
შეეხვენჭეს 49
შეეცაგონი 48
შემილებუ 48
შეუ... 48
შეულებუდჷ 49
შეფხვადუქიე 48
ში... 49
შია... 48
შიასრულენთია 48
შიგაგონუა 48
შიი... 49
შიიტყვინუუ 49
შიიცოდე 49
შიმაწუხუ 48
შიო... 48
შიოტყვებუშა 48
შიწუსეს 49
შუა... 48

ჩა- 51, 294
ჩააბარჷ 51
ჩაბარუ 51
ჩარცხას 51
ჩუუ... 51
ჩუუთხინეეს 51

წა- 51, 294
წა... 51, 52
წაა... 51, 52
წააგებაფუნი 52
წააგჷ 52
წავაგენდინი 51
წაუ... 51
წაუკითხჷ 51
წაულავა 51
წაცუნე 52
წე... 52
წეე... 52
წეეკიდეს 52
წეეკითხეს 52
წეეჩხუბჷ 52
წეკითხუ 52
წიმი... 80
წიმიი... 80
წიმიკინჷ 80, 82, 295
წიმილენი 80, 83
წიმო- 79, 82, 84–86, 285, 295, 298, 301
წიმოდჷდჷ 83
წიმოდჷდჷნი 79, 80, 86
წიმოუ 79, 80
წიმოხახება 80, 83
წიმოხუ 79, 83
წიმუ... 79
წიმუუ... 79
წიმუქასუ 79, 83
წიმუქუნ 83
წიმუჭირინუუ 79, 82
წო- 78–93, 294, 297
წუ... 51
წუმუ... 79
წუმუჯანჷ 83
წურთჷ 51
წჷმა... 79
წჷმაჯინჷ 79
წჷმაჯინჷ 82
წჷმი... 80
წჷმიძიცანქ 83
წჷმიძიცანქჯნი 80
წჷმოთოლირი 82, 85
წჷმოკიჟინჷ 80, 83
წჷმორე 79, 81, 83
წჷმორენ 79
წჷმოუ... 79
წჷმოძჯნი 80
წჷმოჭუალა 83
წჷმოხუნია 83
წჷმოყოთამა 79, 82
წჷმუ... 79
წჷმურაგადეს 79, 83
წჷმპ... 79
წჷმპჯინუნ 79
წჷმი... 80
წუმოუტეკუასს 79

ჯკომ– 97

აგოწამიმელან 223
ამა- 277
ამაბილათენ 277
ამამალენან 277
ამამიყონეს 277
ამამოშქვი 277
ამაფთარე 277
ამვა... 277
ამვალენ 277
ამი... 277
ამიბღუ 277
ამიღასენ 277
ამო... 277
ამომოყიან 277
ამუ... 277
ამუბიტუ 277
არაფუნა 271

ბოხოქთარე 273

გა- 279, 293, 294
გა... 206
გამა- 278, 279
გამაგირჩაკუ 278
გამალუ 278
გამამისთუ 278
გამამოდგითეს 278
გამატახერი 278
გამაფჩამინონ 278
გამაჩამს 280
გამი... 278
გამილი 278
გამიტუ 278
გამობოგზამთ 278, 279
გამომალუნტუ 278
გამომიხთას 279
გამომიხთასუნონ 278
გამომორზუ 279
გამომჭკვინაფტუ 278
გამუ... 278
გამუნთხუ 278
გაშინაში 206
გე- 182, 201, 203, 205, 249, 283, 285, 293, 294, 297, 300, 301
გებუფან 201
გეი... 204
გეილუ 204
გეიჭკუ 204
გელა- 244, 249, 250, 253, 254, 283, 294, 301
გელაგიხთი 245
გელადგითუ 245, 250
გელადგინან 244
გელადვაფუ 244
გელავიტი 244
გელაეულუ 244
გელაკიდონი 245
გელამისუ 244
გელამიხთატი 245
გელაფთარე 245
გელაფთი 245
გელაჩაფან 244
გელაჩუ 245
გელაცონუდორტუნ 245
გელაწკიმს 245
გელახენ 245
გელახეტუ 244, 245
გელახთასენ 245
გელახთაში 249
გელახთუში 245
გელახტი 245
გელახტუ 245
გელახუნეი 245
გელე- 245
გელებიტიში 245
გელებუბღამ 245
გელეგიდგინით 245
გელეგიჯანზდა 245
გელემოდუფს 245
გელვა... 247, 285
გელვაყონეტუ 247
გელი... 246
გელიბენ 246
გელილეს 246
გელილი 246
გელილუ 249
გელიტუშკულეი 246
გელიქთერის 246
გელიწკედუ 247
გელიწკუ 246
გელიხუნარე 247
გელო- 245, 246
გელობუნ 246
გელობუტუ 246
გელობღუნ 246, 250
გელოდგინუ 246
გელოონჭაფთ 246
გელუ... 246
გელუკაპუნ 250
გელუხენ 246
გელუჯანს 246
გეიქთუ 204
გეო... 202
გეოჭკამან 202
გეჟო- 269
გეჟოდვერენ 269
გეუ... 203
გეუჭოფუ 203
გექჭოფა 195
გეშა- 261, 262, 264, 283, 301
გეშადგიმან 261
გეშახერტუ 261
გეშახეტეს 261
გეში... 262
გეშიქაჩუ 262
გეჩანსი 294
გეწა- 218, 221, 225, 301
გეწაბინჯღონით 225
გეწადგუნ 221
გეწებინჯღონით 225
გეწი... 221
გეწიწკედუ 221
გეწო- 218
გეწო... 221, 297, 301
გეწობუნ 221
გეწოკვათუ 221
გეწუ- 221
გეწუკაპუ 221
გვა... 206
გვაბღენან 206
გვაშინუ 206
გვო... 205
გვობას 205
გვოწეს 205
გი... 204-206
გია... 201
გიამგანან 201
გიდუ 204
გითუ 206

გილი... 246, 247
გილილაფტუ 247
გილიტესკონში 247
გილუ... 246
გილუბუფან 246
გილუბღაფან 246
გილუსუ 246
გილუჩხანკეფს 246
გიმერტუ 206
გიო... 202
გიოდგიტუ 202
გია... 201, 202
გიატენ 202
გიე... 201
გიედვაგინონ 201
გიეხეტუ 201
გიო... 202
გიობუნ 202
გიოთხოზუ 202
გიოო... 202
გიოოგინერეტი 220
გიოოსვააფთ 202
გიუ... 203
გიუდუმელან 203
გო- 205, 207, 254, 283, 285, 293, 294
გო... 205
გობაფან 205
გოი... 205
გოიტას 205
გოიქთუ 205
გოკიხუ 216
გოკო- 216
გოკუცხუ 205
გოლ- 250
გოლა- 250, 252–294, 297, 298, 301
გოლადვალე 250
გოლაკოროსი 250
გოლამინქინუ 250
გოლანსვარელი 254
გოლახთუ 250
გოლახტასენ 250
გოლი... 251
გოლიკორუ 251
გოლილაში 251
გოლილუ 254
გოლინსვააფუნან 254
გოლიტუ 251
გოლიღუ 280, 298
გოლო- 250
გოლობოლაფი 250
გოლოლიტუ 250
გოლონკანამს 250
გოლოუ... 251
გოლოუმტუ 251, 254
გოლოქთი 250
გოლოქთუ 251
გოლომქვეს 250
გოლოწკერტუ 250, 254
გოლუ... 251
გოლულუნ 251
გოლულუტუში 251, 254
გოლუნწორუ 251, 254
გოლუსვესმკულე 251
გოლუშუმან 254
გოლუჭკადუნ 251
გოლუხთუ 251
გომა- 280
გომაჩამუშე 280
გონა- 280, 297, 298
გონარჩუ 280
გონი... 280
გონიღუ 280, 298
გონუ... 280
გონუმტამან 280
გოიი... 205, 206
გოიქთუ 206
გოობას 205
გოოქთაფან 251
გოტროხუ 205
გოუიონუ 205
გოშა- 262, 263, 264, 301
გოშაგორუ 264
გომალასნა 262
გოშანთხუშკულე 264
გოშატკოჩუ 264
გოშახეტუ 262
გოშახთეს 264
გოშახუფს 264
გოშვა– 263
გოშვატუ 263
გოშიმელს 262
გოშონწკედა 262
გოშუ... 262
გოშულუტუ 262
გოწა- 221, 225, 226, 301
გოწაკიდერი 221
გოწაკირუ 226
გოწამალუს 221
გოწაუღი 221
გოწკა... 223, 226
გოწვათვენ 226
გოწკაკიდეტეენ 223
გოწვანჯღონუ 226
გოწკაონარ 226
გოწი... 222
გოწითორი 223
გოწიტკოჩუ 223
გოწკა 205
გოწო- 221, 222, 224, 226
გოწო 282
გოწობუნ 222
გოწობუსთვინამთ 222
გოწობუტუ 222
გოწოვკადაფთ 286
გოწოვკიდაფთ 222
გოწოთუნ 226
გოწოკიდა 222
გოწოკიდაფან 222
გოწოკირს 226
გოწომიონუ 222
გოწომიღეს 222
გოწომიღუ 222
გოწომიხენ 226
გოწონა... 281, 298
გოწონახთი 281, 282
გოწოუღი 222
გოწუ... 222
გოწუდგი 226
გოწუმერტუ 222
გოწუიონუ 222
გოწუსთვინუ 222
გოწულუ 222
გუ... 205
გუი... 205, 206
გუინწკუ 206
გუიქთუ 206
გული... 251
გულილაფს 251
გულილეს 251
გულინქინუ 252
გულისთვინუ 252
გულიტაში 251
გულიქთუ 252
გულუ... 251
გულულუ 251
გულუნ 205
გულუნში 205
გულუშუფან 251
გუნუ... 280
გუნულუნ 280
გუშუ... 262

გუშუბღუ 262
გუშუდუმელანდა 262
გუშუტკომეტუ 262
გუწუ... 222, 226
გუწუკიდაფან 222
გუწუღერეტუ 222
გუწუღეს 222
გუწუძინ 222

და- 209, 294
და... 208
დაიჯერუ 209
დაწონუ 208
დევიმბონით 207
დელე- 231
დელევუკაპათერე 231
დელი... 232, 233
დელიფშენ 233
დელუ... 232
დვა... 208
დვაჩოდეს 208
დვოშლეთინუ 207
დვოშქიდუ 207
დი... 208
დიგიბენ 208
დიი... 208
დიიმქვენ 208
დილი... 232, 233
დილიბენ 233
დილიბღენ 233, 237
დილიღუ 233
დიუ... 207
დიუსქუთენ 207
დო- 267, 294
დოა... 208
დოაზუმენ 208
დობიძბონარ 207
დოლ- 231
დოლა... 233
დოლაბღენ 233
დოლანგონუ 233
დოლარონენ 233
დოლაშქიდუ 233
დოლვა... 233
დოლვაგზუ 233
დოლვაქიტეენან 233
დოლვაჩხატუ 233
დოლი... 231-233
დოლიბიშქიდით 231
დოლიბღენ 233
დოლინტრარე 233
დოლინტრენ 233
დოლიქუსტერენქი 233
დოლიშქიდუ 233
დოლიწკედუშკულე 233
დოლიჭვეს 233
დოლმოქუნამტეს 231
დოლო- 230, 237, 243, 253, 296
დოლობამტუ 232
დოლობით 231
დოლობლი 232
დოლობობუმთ 230
დოლობობღით 230
დოლობოსვარე 231
დოლობუნ 237
დოლობღამ 232
დოლობღაპტუ 231
დოლობღერენ 231
დოლობღუტუ 232
დოლოგაღუ 230
დოლოგოტოჩატუ 231
დოლოდგუმან 230
დოლოდუმელან 232
დოლოკიდაპტუ 232
დოლოკიდაფან 232
დოლოკლანტა 231
დოლომილუ 231
დოლომიტკოჩეს 230
დოლოიონამს 232
დოლოობღაფთ 230
დოლოონწამინონან 230
დოლოტკვაჩუ 231
დოლოფთა 231
დოლოფხერ 231
დოლოქაჩუ 232
დოლოქმათხარე 231
დოლოლურესდორენ 231
დოლოშქიდუ 231
დოლოძინ 231
დოლოძიტუ 231
დოლოხენ 231
დოლოხთუ 230
დოლოხუნუ 232
დოლუ... 232
დოლუბუ 232
დოლუბღაფან 232
დომიშინახია 267
დომიშინახუ 267
დომაშეინახუ 267
დოპჭარათ 207
დოუ... 207
დოუჩანუ 207
დოშეინახუ 267
დოშინახეს 267
დოშინახუ 267
დუ... 207
დუბაღუნ 207
დულუ... 232
დულუსტომელან 232
დულუყურუ 232
დულუციგაფან 232
დუუ... 207
დუუკორეს 207

ე- 193-201, 272, 283, 293, 300
ეა... 197
ეაჭოფარე 195
ეაჭოფასერე 197
ებანთხი 194
ებზდუმერ 194
ებობაძგი 194
ებობი 194
ებობღამთ 194
ებოთუმეთ 194
ებუწკი 195
ებუჭოფით 195
ებღალერი 194
ებწკი 195
ეგაბღას 194
ეგაბღას 194
ეგაზდასინ 196
ეგანჭინუნა 195
ეგაჭოფეტეს 195
ეგიონარე 195
ეგოჩქინდუ 195
ეემიკათეს 238
ევულურ 196
ეზდი 194
ეზდიმან 194
ეზდუ 194, 272
ეზდუმან 194
ეკა- 212, 217, 218, 295
ეკაჭიშუ 217
ეკე 212
ეკე- 217
ეკი... 217
ეკიდერი 194
ეკიკიდუ 217
ეკიტკოჩი 217
ეკიწკედეს 218
ეკიწკედეშკულე 218

ეკო- 212, 283
ეკო... 217, 295
ეკოზდამს 217
ეკოპკოროზა 212
ეკოპტანკუპთ 212
ეკოფალერის 212
ეკონკენ 217
ეკუ... 212, 217
ეკუბღამან 212
ეკუდუმან 212
ეკუზდამს 217
ეკუკორეს 217
ელა- 237, 238, 243, 244, 250, 253, 254, 283, 300, 301
ელა... 240
ელაბღასეტუ 243
ელადგეი 237
ელავათერი 238
ელავინკედიში 243
ელაზდიმერი 243
ელაკათუ 238
ელაკიდეი 237
ელამაკათია 237
ელამიბრუნწაში 244
ელამიხედი 237
ელანა... 282, 298
ელაუზღაპტი 237
ელახარუ 238
ელახეი 238
ელახეტუ 237
ელახთით 282
ელახთუ 243
ელახცაფეი 244
ელებინკარე 238
ელებუსთინი 238
ელებუსუმერ 238
ელემანჯირარე 238
ელემიკათუ 238, 286
ელემიხეტუ 238
ელემობუნ 238
ელვა... 240
ელვონწუ 238
ელი... 240
ელიკათამან 240
ელინიქთით 282
ელირდაში 240
ელიწუ 240
ელიწუ 243
ელმაკათით 238
ელო- 238
ელობარუში 238
ელოგოცინს 238
ელოკორიტუ 238
ელუ... 238, 139
ელუბრუნწაში 244
ელულუტუში 239
ელულუტუშკულე 239
ელუსუმან 239
ელუძიტას 239
ელუხედეს 238
ელუხენ 239
ელუხუნამს 239
ემაზდუ 194
ემიჭოფამან 196
ემკუთუ 194
ემკუთუნ 194
ემონჭამან 195
ემონჭანენ 195
ემონჭით 195
ემონჭუნ 195
ენჭინა 195
ენჭუშა 195
ეი... 200
ეია... 197
ეიალენ 197
ეიო... 197, 198
ეიოჩუ 198
ეიოხედატუ 197
ეიუ... 199
ეიუზდეს 199
ეიულურან 199
ეპწონათ 195
ეჟა- 269
ეჟარჩაფულე 269
ერჩაფუ 194
ეუ... 199
ეუჭოფუ 199
ეფათხუმან 196
ეფთარე 195
ეფთითში 193
ეფუთხუ 195
ეშა- 258, 259, 264, 283, 300
ეშავიღა 258
ეშალენ 259
ეშაფთიდორტუნ 258
ეშაღენ 259
ეშაწკუში 258
ეშახთასენ 258
ეშახუტონეი 258
ეშახუტონეფან 264
ეშე- 259
ეშე... 259
ეშებილათ 259
ეშებიღი 259
ეშეგიმოხარე 259
ეშელუ 259
ეშემაონუ 259
ეში... 259
ეშიმელან 259
ეშიმენან 259
ეშიტუშკულე 259
ეშილუ 259
ეშილუ 264
ეშკა- 264, 265, 300
ეშკასთი 265
ეშკე... 265
ეშკეკულუტი 265
ეშკი- 265
ეშკიღამს 265
ეშკუ- 265
ეშკულტუ 265
ეშკუღი 265
ეშო- 259
ეშოიწუდორტუნ 259
ეშულუნ 259
ეშქა- 264, 265, 300
ეშქიდა 271
ეშქირა 271
ეჩქინდით 195
ეწა- 218, 219, 221, 224, 225, 300
ეწიკაპინერი 224
ეწამიქაჩუ 224
ეწანდრიკელი 219
ეწაცხონტენ 219
ეწაცხონტინეი– ეწაცხონტინეი 219
ეწახენ 219
ეწე- 219
ეწებუდგამთ 219
ეწეგიწკათენ 225
ეწებილასენ 225
ეწი... 220, 225
ეწიბუ 220
ეწინჯღონუდორენ 225
ეწიტკოჩუ 220
ეწინკედუ 220
ეწკიმს 195
ეწო- 219, 301
ეწო... 225
ეწოზდუ 219
ეწოლას 219
ეწოლაფს 219

ეწოწკენ 219
ეწუ... 219, 225
ეწუკაპუ 219
ეწუნჯღონუ 225
ეწურჩამან 219
ეწუბინ 219
ეჯოფუ 195
ეხთუ 272
ეხტუდორტუ 195

ვაამობოშქვი 277
ვაამოშქუმესია 277
ვაამოჩქუმელან 277
ვაგაწკეს 206
ვაგელაგისტვას 244
ვაგემიბეს 201
ვაგიბას 273
ვაგოწაგიმეს 221
ვაგოწვაყონუ 223
ვაგოწონავულუ 282
ვადადგინუ 208
ვადოლოიმეია 230
ვადულულას 232
ვაებზდიფია 193
ვაელაბღუ 238
ვაემაზდენან 194
ვაემასელენ 194
ვაეშახთერენ 258
ვაეშიმერს 259
ვამედამწკენან 276
ვამეჩაპტუ 190
ვამოშასთვასია 257
ვამოშახთუ 257
ვამშინახუმს 267
ვანაგნეპტუ 189
ვანოკიდაფან 186
ვაიასელენ 197, 272
ვაიაჯოფენ 272
ვაიებზდიფ 193
ვაიეხთეენ 194
ვაიეხთუი 196
ვაოკვატახუ 214
ვაოკომიხუნაფუ 213
ვაოხოვოწონი 272
ვარმენდიყონან 275
ვარმოალეს 191
ვარიეხთუ 194

ი... 200
იი... 200
იისელუ 200
ილი... 240
ილიკათუ 240
ილიკანტასში 240
ილიწკუ 240
ილიხოსარტეენ 240
ილუ... 238, 239
ილუმელან 239
ილუსუმერტუ 239
ილუფურჩოლუ 239
ილუხეტეენ 239
ილუხუნაპტუ 239
იო... 197
იომკუთინი 197
იფშუ 200
იშეიგნუ 267
იში... 259
იშიგნუში 267
იშიმელან 259
იშიტაში 259
იშიღამკულე 259
იშიღუ 259
იწი... 220
იწიწკედუ 220
იწუ... 219, 220
იწუსეტუ 220

კა- 264, 209, 216, 218, 295
კაიაფუნა 271
-კო- 218, 295

ლა- 227, 237, 249, 252, 253
-ლა- 253, 254, 254, 297
ლო- 237

მა- 277
-მა 279
მა... 180, 191
მაგას 191
მე- 185, 186, 190, 193, 283, 293, 294
მეა- 270, 271, 293
მეაგნეფ 185
მეაფთარე 270
მეაფხაჩქაე 270
მეაშქუმეთ 185
მეახთუ 271
მეაჯუნდამინტუ 185
მებაგათ 185
მებუგამ 185
მებჭიშურ 185
მეგინგაფს 185
მედა- 274, 276, 299
მედაფთი 276
მედაწკედეენან 276
მედე... 276
მედეყონეს 276
მედი... 276
მედიღუ 276
მედო... 276
მედოწკედიო 276
მედუ... 276
მედულულუნან 276
მეე... 270
მეებიჩამ 270
მეემახვეს 270, 271
მევაშქვი||მეაშქვი 185
მევიტიში 185
მეი... 270, 286
მეიაუტკოჩუ 270
მეიტუ 270
მეიტუში 270
მეკა- 209, 210, 216, 295, 298, 299
მეკაილამინონ 209
მეკაიტი 209
მეკამილაფს 209
მეკაფთა 209
მეკახთი 209
მეკახთუ 209
მეკახთუ-მოკახთუ 211
მეკებილით 209
მეკემიხთუ 209, 286
მეკვა... 209
მეკვათი 190
მეკვასთოლუ 209
მეკი... 210
მეკილამტუ 210
მეკილუ 210
მეკილუში 210
მეკილუში 210
მეკიტესმუკიტეს 210
მეკიტუ 210
მეკო... 209
მეკოლაფაფ 209
მეკოჯინამან 209
მეკუ... 210
მელა- 227, 230, 237, 243, 253, 283, 299
მელადგარე 227
მელაკოი 227
მელაკორა 227

მელუ... 227
მელუბლუნ 227
მემთხიპტით 185
მემიშოლეს 190
მემოკვათუ 190
მემოკორია 186
მენა- 280, 298
მენდა- 274-276
მენდაგიყოწოფ 274
მენდავიცონათ 274
მენდაიცით 274
მენდამიცონი 274
მენდამნია 275
მენდაულუთ 274
მენდახთუ 274, 276
მენდე- 274
მენდებიღი 274
მენდებული 275
მენდემიონი 274
მენდემიონუ 274
მენდემოწკედუ 274
მენდვა... 276
მენდვალუ 276
მენდვაყონუ 276
მენდვო... 275
მენდვოშქუ 275
მენდი... 275
მენდიმოჩქუმელტეს 275
მენდიღი 275
მენდო... 275
მენდოგოჩქუმე 275
მენდომოწკედი 275
მენდოჩქუ 275
მენდუ... 275
მენდუშქუ 275
მენდუჩუ 275
მენდუჯღონეს 275
მენე- 280, 298
მენებოშქვათ 279
მეი... 270, 286
მეია- 269-272
მეია/ოიტუ 270
მეიანტალუ 270
მეიაულურ 270
მეიამქვი 185
მეიე- 270
მეიებიტაი 270
მეიებულურ 270
მეიეგალუ 271
მეიეგორონი 271
მეიეიტუ 270
მეიემალასენ 271
მეიემიხთეში 270
მეიიიტუ 270
მეიიტუ 270
მეიო- 269, 270, 272
მეიოლურუ 270
მეიოტკოჩუ 269
მეიოუტკოჩუ 270
მეიოჩუ 269
მეიუ... 270
მეიულურ 270
მეიუტკოჩუ 270
მეიუუულურ 270
მეიუუუტკოჩუ 270
მეიტტაი 270
მეო- 270
მეომჩუ 268
მეონამტუში 271
მეოყუფთ 185
მეყა- 268–272
მეყაბჩაფ 268
მეყაბჩაფ 268
მეყაუმწკე 268
მეყაჩამა 268
მეყო- 268–272
მეყოუმწკეს 268
მეყოჩუ 268, 269
მეყუუმწკეს 268
მეყუუუმწკეს 268
მერა- 271
მერაფხემერაფხე 271
მერე- 271
მერეგალუში 271
მერეგორონი 271
მერემალასენ 271
მეტემოწკედი 276
მეუთანით 185
მექჩამინონან 190
მეშა- 254, 255, 299
მეშაგიყონუ 254
მეშადუმელან 254
მეშამალერი 254
მეშამდვანორე 254
მეშატკობინერი 254
მეშაძიხ 254
მეშახედუ 254
მეშახენ 254
მეშახთას 254
მეშახთუში 254
მეშახტას 254
მეშე- 254
მეშეფხედანა 254
მეშვა... 256
მეშვარატი 256
მეშვატენ 256
მეშვატერენ 256
მეში... 256
მეშილი 256
მეშილუ 256
მეშიმლიჩეს 256
მეშკა- 264, 265
მეშკაფდარე 265
მეშო... 256
მეშობლუნ 256
მეშოგზია 256
მეშოლაფაფან 256
მეშუ... 256
მეშუმელან 256
მეშქა- 264, 265
მეჩამს 185
მეწა- 218, 224
მეწუ... 218
მეწუკაპუ 218, 224
მეჭიშუ 185
მიკი... 210
მიკილაფს 210
მიკილუ 210
მიკიტუში 210
მიკიწკედა 210
მიკულუნ-მეკულუნ 210
მილა- 227, 283
მინდა- 275
მინდახტეს 275
მინდი... 275
მინდიტეს 275
მინდუ... 275
მინდულუ 275
მიუმწკეს 268
მიშეისახუმს 267
მიში... 256
მიშითიელეენ 256
მიშინახუმს 267
მიშიყონუ 256
მიშო/იბლუ 256
მიშუ... 256
მიშულუნ 256
მიშუხთას 256
მო- 190, 193, 283, 194, 293
-მო 279
მო... 191, 192
მოა... 190
მობუტუ 191

მოი... 191, 192
მოიზდამან 192
მოიტუ-შა 192
მოკა- 211, 216, 295
მოკამდგინუ 216
მოკატკობინერი 216
მოკახთასუნონან 211
მოკი... 211
მოკიტაშკულე 211
მოკო- 216, 217, 298
მოკობიწკი 216
მოკობოშქვარე 216
მოკუდგინ 217
მოკუხედუ 217
მოლა- 227, 230, 237, 243, 250, 253, 283, 299
მოლაფერი 228
მოლაფშინომ 228
მოლახენ 228
მოლახენან 227
მოლახეტუ 227
მოლახოცქეს 228
მოლახუნერი 228
მოლვა... 229
მოლვამწკუ 229
მოლი... 228
მოლინტრუ 228
მოლო- 228
მოლობიშინათენ 228
მოლობღამან 228
მოლობღუნ 228
მოლობღუტუ 228
მოლოგიტკოჩანში 228
მოლოგიძინდორენ 228
მოლოგოხუნაფ 228, 286
მოლოქაჩუ 228
მოლოხენ 228
მოლოხუნესქი 228
მოლუბღუნ 230
მოლუშინუში 228
მოლუძინ 228
მოლუხენ 228
მოი... 191, 192
მოია- 269
მოიიტუშა 192
მოჟა- 268, 269
მოჟადვალეი 268
მოჟაობუტი 268
მოჟაუცხონტუ 268
მოჟო- 268
მოჟოობუტი 268
მოჟოუცხონტუ 268
მოჟუუცხონტუ 268
მოჟუცხონტუ 268
მოუ... 191
მოულუნ 191
მოღამს 192
მოშა- 257, 263
მოშალუ257
მოშახთასენ-ია257
მოშახტიმუშა 257
მოში... 257
მოშიღუ 257
მოწა- 224
მოწუკაპუ 224
მოყი... 191, 192
მუ... 191, 192
მუი... 191, 192
მუიდუმელან 192
მუკუ... 211, 217
მუკუთუტუ 217
-მუკულუ 211
მუკუტკობუტუ 217
მუკუღას 211
მული... 228
მულიბღეს 228
მულიდვი 229
მულუნ 191
მუჟუ- 268
მუჟუცხონტუქი 268
მუღი 192
მუყონია 192
მუშუ...257

ნ- 185, 186, 190
ნა- 280, 281, 298
ნა... 189
ნაგანორენ 189
ნაკაპუ 189
ნამგაუ 189
ნანკაპუ 189
ნაყოსეს 189
ნაშქუ 189
ნაჭაბენ 189
ნაჯინუ 189
ნეკორია 186
ნყა... 204
ნია... 189
ნიაწკუნა 189
ნიმერტუ 188
ნიმტეტუ 188
ნიტეენში 188
ნიუ... 187
ნიუჯამტუშქულე 187
ნიუჯით 187
ნიუჯუ 187
ნიღამტუში 188
ნიყონოფ 188
ნიჩანუ 188
ნობღუ 186
ნოთსოზუტუ 186
ნონთხაფაფან 186
ნოყუპტუ 186
ნოჩქუ 186
ნოჭადამან 187
ნუ... 187
ნუგზაფან 187
ნუთანეფს 187
ნუკანკუ 187
ნუნგაფტუ 187
ნუნკაპურ 187
ნუსთერარე 187
ნუტკოჩუ 187
ნუღირელერენ 187
ნუყოსოფან 187
ნუჭარუ 187
ნუხუმს 187

ია- 268, 272
იალეტუ 197
იე- 194, 195
იეგიყონუ 193
იეგიჭოფა 193
იევისელი 194
იევიტი 194
იევიტიში 193
იეზდუ 193
იეისელი 193
იემიხთეფანია 194
იემოჩქინეს 193
იეფუთხუ 193
იეფჭოფი 193
იეშქურდუტუ 193
იეხთა 193
იეხთუ 194
იეხტატუ 194
იო... 197
იობღარე 197
იოკუმთინამთ 197
იოფშუ 197
იოფშუ 272
იუ- 199
იულუნ 199
იულუტუ 199

ოდომოგური 207
ოკა... 214
ოკაკიდეს 214
ოკვა... 214
ოკვაკიდეენ 214
ოკვაკიდუ 214
ოკვარაკიდი 214
ოკვარაკიდუ 214
ოკი... 213
ოკიბღასუნონ 213
ოკითქვეს 213
ოკიილერან 214
ოკიკათეს 213, 214
ოკიპარამითეს 214, 216
ოკირთამან 214
ოკისინაფამან 214
ოკიწკედეს 214
ოკიხუ-სი 216
ოკო- 212, 214, 218, 281, 283, 298
ოკობნაღური 281
ოკობობღარე 213
ოკობუნან 213
ოკობღუ 213
ოკოდგისან 213
ოკოვობურიი 212
ოკოიბღათ 212
ოკოკათერი 213
ოკოკიელინა 212
ოკომცხუს 212
ოკონა- 281, 298
ოკონაღურუ 281
ოკონაღურუტუ 281
ოკოპკიდით 212
ოკოპჭკადი 213
ოკორთუფან 212
ოკოტკვაცინაპტუ 213
ოკუ... 213
ოკუკიუფან 213
ოკურთამს 213
ოკუსვამი 213
ოკუტახუმტუ 213
ოკუჯობუ 213
ოლაკათუ 240
ოხ- 273
ოხა... 273
ოხაწონუ 273
ოხვა... 273
ოხვანკანუ 273
ოხინკანუ 273
ოხიწონენ 273
ოხო- 272, 273, 298
ოხობოქთინა 273
ოხობუქთამთ 273
ოხოგაწონენ 273
ოხოგიშქვათენ 273
ოხოვიყურით 272
ოხოვუქთაფთ 272
ოხომაწონუ 272
ოხომიშქვი-ა/ოხომიშქვი 272
ოხოტკვაცინეს 273
ოხოქთაფან 273
ოხოქთეი 272
ოხოწოსაფუ 273
ოხუ... 273
ოხუნკანუ 273
ოხუშქვეს 273
ოხუშქუ 273

ჟა- 268, 269, 272
ჟო- 269

უკუ... 213
უკუი... 213, 214
უკუიბღენ 214
უკუიკათეს 214
უკუკიდისაპტუ 213
უკუკიია 213
უკუსვერენ 213
უხუ... 273
უხუკანკუფან 273
უხუჭკირუფან 273

ფშიგნი-ა 267
ფშიგნით 267
ფშინახითინ 267

ქაგამა... 278, 279
ქაგამაიმეთ 279
ქაგამახთუ 279
ქაგამი... 279
ქაგამიღეს 279
ქაგამო... 279
ქაგამოთირაფაფხ 279
ქაგამუ... 279
ქაგამულუნ 279
ქაგე... 201
ქაგელა... 247, 285
ქაგელაიღი 247, 285
ქაგელამიხთი 247285,
ქაგელახთუ 247, 285
ქაგელო... 247, 248, 285
ქაგელოუნჯით 248, 285
ქაგელუნჯეს 248, 249, 285
ქაგეხთუ 201
ქაგვაშაურან 207, 285
ქაგი... 204
ქაგილი... 249, 285
ქაგილინგიბონერიტუ 249, 285
ქაგირელან 204
ქაგაა... 202
ქაგაანჯეს 202
ქაგიე... 201
ქაგიეტახუ 201
ქაგიო... 203, 204
ქაგიულუნ 204
ქაგო... 205, 185
ქაგოკუცხუ 205
ქაგოლა... 252
ქაგოლაჩხუ 252
ქაგორთუ 215
ქაგოშა... 263
ქაგოშაიღი 263
ქაგოშახუფან 263
ქაგონა... 223
ქაგონავიკიდი 223
ქაგონამიღი 223
ქაგონამიყონუ 223
ქაგონაუყონით 223
ქაგუი... 206
ქაგუინჯკეენ 206
ქაგუიშაშუ 206
ქაგუწუ... 223
ქაგუწუღეენ 223
ქაგუწუღეს 223
ქაგუწუღუ 223
ქაგუწუყონერეტუ 223
ქაგუწუყონუ 223
ქადი... 208
ქადიქთენ 208
ქაეზდი 196
ქაეშა... 259
ქაეშასუტონუფან 260
ქაეჭოფუ 196
ქაეჭოფუდორენ 196
ქაეხთუ 196
ქაიში... 261
ქაიშიმელან 261
ქაიშიყონუ 261
ქაკო... 214, 215
ქაკოვუწკინი 215
ქაკონა... 281

ქაკონალუელეენ 281
ქაკონალურუ 281
ქაკონაყვილუ 281
ქაკოპკვათი 215
ქაკოპწკიფთ 215
ქაკოსთუ 215
ქაკოხერხუფან 215
ქაკუ... 215
ქაკუნულუ 281
ქაკუჭკირუფან 215
ქამა... 277
ქამახტუ 277
ქამე... 186
ქამებკვათი 186
ქამეკა... 210
ქამეკახთუ 210
ქამი... 277
ქამიდუ 277
ქამიღუ 277
ქამო... 190
ქამოკა... 211
ქამოკავინჭინი 211
ქამოკახთუ 211
ქამოკვათეს 190
ქამოშა... 257, 258
ქამოშალუ 258
ქამოშახთუ 258, 263
ქამოშახტუ 258
ქამუ... 191-193
ქამუი... 192, 193
ქამუიწკეენ 193
ქამუკირუფან 191
ქამულუ 193
ქამუში... 258
ქამუშიმელან 258
ქამუშიმესს 258
ქანა... 189
ქანაშქუ 189
ქანი... 188
ქანისქირაფს 188
ქანიწკუ 188
ქანიხირეს 188
ქანო... 187
ქანოსქირინეს 187
ქანოჭკიდეს 187
ქანუ... 188
ქანუკვათუ 188
ქანუჭკიუ 188
ქაიეზდიფან 196
ქაიუ... 199
ქაიულულენ 199
ქაკო... 214, 215
ქაკოხუფსია 215
ქებზდაია 196
ქებობი 196
ქეგიუდუმელან 220
ქეზდი 196
ქეზდუ 196
ქეი... 200
ქეიღესდორენ 200
ქეკე... 212
ქეკებუდგამთ 212
ქეკი... 218
ქეკიტკოჩუ 218
ქეკუ... 212, 218
ქეკუბამან 212
ქეკუბღამან 212
ქეკუხუნუ 218
ქელა... 240, 243
ქელაგიძიცინუ 240
ქელადგიტუ 241
ქელადგუ 240
ქელავინჯირთ 241
ქელაკაიუ 243
ქელამიდგითი 241
ქელანტკობუ 243
ქელანჭვარუმან 241
ქელასქიდუნ 240
ქელატკობი 243
ქელაფხეტით 241
ქელაღუ 243
ქელაჭეს 241
ქელაჭუ 241
ქელახედუ 241
ქელახენ 241
ქელე... 240
ქელებიკიდი 241
ქელებიხუნა 241
ქელებუკლიმია 241
ქელეგაკიდუდორენ 241
ქელეგიდვა 241
ქელეიკათი 241
ქელემარდეს 241
ქელვა... 243
ქელვაკათუ 243
ქელვაკნეს 243
ქელვაწკუ 243
ქელი... 242
ქელიბამან 242
ქელიდგინუ 242
ქელიდუმესს 242
ქელიდუმს 242
ქელიკათეფს 242
ქელიკიდუ 242
ქელიქთუ 242
ქელიღუ 242
ქელიწკუ 242
ქელიხუნუ 242
ქელიჯინუ 242
ქელმონჭაფეს 241
ქელო... 240, 242
ქელობუნ 242
ქელობღუდორენ 242
ქელოგოკირა 241
ქელოდგინუ 242
ქელოვონჭით 243
ქელოკორამან 242
ქელონსვარამან 242
ქელონჭეს 242
ქელუ... 239
ქელუდგუ 239
ქელუძინ 239
ქელუძურტუ 239
ქელუწკუ 239
ქელუხედუ 239
ქელუჯანს 240
ქემო... 190
ქემოგალუი 190
ქეი... 200
ქეია... 197
ქეიალუ 197
ქეიო... 198, 199
ქეიობუ 198
ქეიობღუ 199, 293
ქეიოდუ 199
ქეისელუ 200
ქეიუ... 200
ქეიუთუმან 200, 293
ქეიღეს 200
ქეო... 198, 199
ქეობღამან 199
ქეუ... 200
ქეუკაპუ 200
ქეუჭოფი 200
ქეშა- 264
ქეშა... 259, 260, 263
ქეშავინახით 266
ქეშაიყონი 260
ქეშამნახვი 260
ქეშაპტით 260
ქეშაფთი 260
ქეშაფუთხუ 260
ქეშახთეეტუ 263

ქემახთეს 263, 264
ქემახთუ 263
ქემახტუ 264
ქუშე- 260, 266
ქუშებიღარე 260
ქუშებიღი 260
ქუშებოხაჩქათ 260
ქუშემინახია 266
ქუშემოღუ 260
ქუშეიონეს 260
ქუში... 261, 266, 267
ქუშინახეს 267
ქუშიონუ 261
ქუშიღამს 261
ქუშიღუ 261
ქუშიხვალუ 261
ქუშკა- 265
ქუშკახთუ 265
ქუშკაჩთი 265
ქუშკე... 265
ქუშკევიღი 265
ქუშკი- 265
ქუშკიღუ 265
ქუშიონეს 260
ქუშოიონეს 260
ქუშოიონუ 260
ქუშუ... 260
ქუშუღამან 260
ქუშუხტიმუნ 260
ქუშქიღუ 265
ქეწემი... 225
ქეწემიდგი 286
ქეწემიდგია 225
ქეწემიქაჩით 220
ქეწი... 220, 225
ქეწიდგუ 225
ქეწიდუ 220
ქეწუ... 220, 225
ქეწუდგუ 220, 225
ქეწუდუმელან 220
ქეწუსქიდუნ 220
ქეჭოფუ 196
ქეხთატუკონ 196
ქეხთუ 196
ქეხტეს 196
ქეცო... 198, 199
ქილი... 242
ქილიკათუ 242
ქილიკიდუ 242
ქილინჯირუ 242
ქილუ... 239, 240
ქილუბღი 240
ქილუნიახუფან 240
ქიში... 261, 266, 267
ქიშიგნცყუ 267
ქიშიშეს 261
ქიშიღეს 261
ქიშილუ 261
ქიშუ... 260, 261
ქიშულუნ 261
ქიწუ... 220
ქიწუხუნუ 220
ქიებჭოცა 196
ქიეზდუ 196
ქიეზდუმსი 196
ქიელა... 240
ქიელაფთი 241
ქიემიხთუ 196
ქიეფჭოფი 196
ქიეჭოფუ 196
ქიეხთუ 196
ქიო... 198
ქიოსელეს 198
ქიოხედუ 198
ქიუ... 199, 200
ქიუჭოფუ 199
ქიუხთუ 199
ქოგა... 207, 283, 285
ქოგამა... 278
ქოგამავიღა 279
ქოგამაჩესდორენ 278
ქოგამი... 279
ქოგამიღუ 279
ქოგამო... 279
ქოგამოუ... 279
ქოგამოუონეს 279
ქოგამოჭკიდუ 279
ქოგამუ... 279
ქოგამუნკაპუ 279
ქოგამულუ 279
ქოგაშინუ 207, 285
ქოგე... 201
ქოგედუ 201
ქოგევობღი 201
ქოგეი... 204
ქოგეითვუ 204
ქოგელა... 247, 285
ქოგელადგითუ 247, 285
ქოგელადგინ 247, 285
ქოგელადუ 247, 285
ქოგელაკოდუ 247, 285
ქოგელაფხედი 247, 285
ქოგელაყონუ 247, 285
ქოგელაძინ 247, 285
ქოგელახედეენ 247
ქოგელახედრუნან 247, 85
ქოგელახედუ 247, 285
ქოგელე... 247, 248, 285
ქოგელებოკიდათ 248, 285
ქოგელებუბღი 248, 285
ქოგელებუდვი 248, 285
ქოგელეგიონა 248, 250, 285
ქოგელედგინუ 250, 285
ქოგლემიხედეს 248, 285
ქოგელვო... 248, 285
ქოგელვონცუ 248, 285
ქოგელკოხუნე 248, 285
ქოგელი... 249, 285
ქოგელიდუ 249, 285
ქოგელიხუნუ 249, 285
ქოგელო... 248, 285
ქოგელოდგინუ 248, 285
ქოგელოკიდეს 248, 295
ქოგელოკიდუ 248, 285
ქოგელუ... 248, 285
ქოგელუბღუ 248, 285
ქოგელუკაპუ 248, 285
ქოგელუჯუში 248, 285
ქოგემიიონი 248, 285
ქოგეი... 204
ქოგეიდუ 204
ქოგო... 203
ქოგოჭაიი 203
ქოგეყობდგიფთ 269
ქოგეყოდგიჭან 269
ქოგეშა... 261, 262
ქოგეშადგესდორეს 262
ქოგეშახენ 262
ქოგეწო 221, 285
ქოგეწოკიდუ 221
ქოგეხთუ 201
ქოგვა... 207
ქოგვაშინუ 207, 285
ქოგი... 204, 206
ქოგილი... 249, 285
ქოგილიხუნუ 249, 285
ქოგილუ... 248, 285
ქოგილუბუჭან 248, 285
ქოგილუბღაფან 248, 249, 285

ქოგილუდუმელან 24, 285
ქოგილუტახეფან 249, 285
ქოგიო... 203
ქოგიოხენ 203
ქოგიტახეს 294
ქოგიფინენი 206
ქოგიშა... 261, 262
ქოგიშადგუ 262
ქოგიჯუ 204
ქოგლუტკობეს 248, 285
ქოგია... 202
ქოგიაგერეტუ 202
ქოგიაკნუ 202
ქოგიე... 201
ქოგიებდვა 201
ქოგიევოჯი 201
ქოგიო... 203
ქოგიობაფან 203
ქოგიობღაფთ 203
ქოგიოო... 203
ქოგიოჩქეს 203
ქოგიუ... 204
ქოგიუბით 204
ქოგიუბღუ 204
ქოგიუდუმელან 239
ქოგო... 205, 285
ქოგოვუმერთ 205
ქოგოვუღა 205
ქოგოი... 206
ქოგოილია 206, 294
ქოგოინწკუ 206
ქოგოიტახეს 206
ქოგოიჯუდორენ 206
ქოგოლა... 252
ქოგოლაბდვი 252
ქოგოლავინჯირი 252
ქოგოლახტუშქულე 252
ქოგოლი... 252
ქოგოლინჯირუ 254
ქოგოლო... 252
ქოგოლოკორუ 252
ქოგოლონსვარუ 252
ქოგოლონსვაუ 252
ქოგოლუ... 252
ქოგოლუბღაფან 249, 285
ქოგოლულუნ 252
ქოგომირთეს 205
ქოგოი... 206
ქოგოიინწკუ 206
ქოგოშა... 263
ქოგოშადგიფან 263
ქოგოშადვეს 263
ქოგოშამაბღუ 263
ქოგოშიმენან 264
ქოგოშო- 263
ქოგოშობუდვი 263
ქოგოწა... 226, 227
ქოგოწაჯინუ 227
ქოგოწვა... 223, 226
ქოგოწვაკიდეს 223
ქოგოწვაკნეფს 226
ქოგოწო... 223
ქოგოწობაჯღონი 226
ქოგოწობუღამ 223
ქოგოწოკიდეს 223
ქოგოწუ... 226
ქოგოწუდგიტუ 226
ქოგოწუჯინეს 226
ქოგუი... 206
ქოგუიდვენ 206
ქოგუიკირუ 206
ქოგულა... 252
ქოგულადვეს 252
ქოგულახედუ 252
ქოგული... 252, 253
ქოგულიჯინერენ 254
ქოგულუ... 252
ქოგულუღარუ 252
ქოგუშიბღენან 264
ქოგუწუ... 226
ქოგუწუდგეს 226
ქოგუწუდგინაფან 226
ქოგუწუდგიფან 226
ქოგჳ... 203
ქოგჳკუ 203
ქოგუ̈... 204
ქოგუ̈დუ 204
ქოდა... 208, 209
ქოდანჯირუ 209
ქოდაწონუ 209, 221
ქოდაჯობინუ 209
ქოდელე 234
ქოდელევიღი 234
ქოდელემიდონი 234
ქოდელი... 236
ქოდელიდვი 236, 237
ქოდელიქუნუ 236
ქოდვა... 208
ქოდვაბღეტეს 208
ქოდვო... 207
ქოდვოხუნუ 207
ქოდი... 208
ქოდილი... 236
ქოდილიბღეს 236
ქოდილიბღუ 236
ქოდილიდვერე 236
ქოდილიქუნი 236
ქოდილიქუნუ 236
ქოდილიჯინუ 236
ქოდინჯირტუ 208
ქოდოლა... 236
ქოდოლაკიდუ 237
ქოდოლანგონუ 236
ქოდოლვა... 236, 237
ქოდოლვაბუ 237
ქოდოლვატუ 237
ქოდოლვაქიტუ 237
ქოდოლვო... 234, 235
ქოდოლვოჯირამან 235
ქოდოლი... 236
ქოდოლიბინა 236
ქოდოლიბღუ 236
ქოდოლიდუ 236
ქოდოლინგონუ 236
ქოდოლინჯირი 236
ქოდოლიტუ 236
ქოდოლიქუნეს 236
ქოდოლიღუ 236
ქოდოლო... 224, 225, 234
ქოდოლობერენ 234
ქოდოლობობღი 234
ქოდოლობღეს 235
ქოდოლობღუ 235
ქოდოლოგზუ 235
ქოდოლოდგითუ 235
ქოდოლოდგუ 234
ქოდოლოდუ 234
ქოდოლოვიქუნი 237
ქოდოლოვობღათ 234
ქოდოლოვობღი 234
ქოდოლოვობღით 234
ქოდოლოვოტოჩათ 234
ქოდოლოკიდუ 237
ქოდოლოლუ 234, 235
ქოდოლომატუ 234
ქოდოლომბახუ 234
ქოდოლომოსქუდუ 234
ქოდოლომოხუნუ 234
ქოდოლოპტკომერთ 234
ქოდოლოპტკოჩი 234
ქოდოლოფხედი 234

ქოდოლოქუნუ 235
ქოდოლოშქვეს 235
ქოდოლოძინ 234
ქოდოლოხედუ 235
ქოდოლოხთეს 234
ქოდოლოხთუ 235
ქოდოლოხტეს 234
ქოდოლოხუნეს 235
ქოდოლოხუნუ 235
ქოდოლოჯინეს 235
ქოდოლუ... 235
ქოდოლუდგუ 235
ქოდოლუკაპუ 235
ქოდოლულუ 235, 236
ქოდოხედუ 251
ქოდუ... 208
ქოდუდგუ 208
ქოდულუ... 235, 236
ქოდულუბღაფან 236
ქოდულუღუ 235
ქოვიშეიგნი 267
ქოვიშიგნი 267
ქოი... 200
ქოიჭოფეს 200
ქოკაკიდეს 216
ქოკი.... 215, 216
ქოკიბღეს 216
ქოკიბღუში 216
ქოკიკათეს 216
ქოკო... 214
ქოკობობღამთ 215
ქოკოდვით 214
ქოკოდუ 214
ქოკოკიუფან 215
ქოკომკათეს 215
ქოკოობღი 214
ქოკოქოსუ 215
ქოკოჭარით 215
ქოკუ... 215
ქოკუი... 215, 216
ქოკუიბღეს 216
ქოკუწკეს 215
ქოკუწკვეს 215
ქოკუჯობუ 215
ქოლა... 240
ქოლადგიმან 241
ქომა... 191
ქომაცონენ 191
ქომე... 186
ქომებოჭაბი 186
ქომედაწკედუ 276
ქომეჟოდგითი 186
ქომეიყონია 186
ქომეკა... 210
ქომეკაფთა 210
ქომეკახთეს 210
ქომეკე... 210
ქომეკეგიხთაში 210
ქომეკო... 210
ქომეკოჯინუ 211
ქომეკუ... 211
ქომეკუდგიფან 211
ქომელადგუ 227
ქომელო... 227
ქომელობღუ 227
ქომემოგურით 186
ქომენდომონწკედი 276
ქომენდონეს 276
ქომეიაუდგეს 270
ქომეიახთუ 271, 272
ქომეიოვთა 269
ქომეიოუდგეს 270
ქომეიუდგეს 270, 272
ქომეიუუდგეს 270
ქომეოკია 186
ქომემა... 256
ქომემადუ 256
ქომემაითირანა 256
ქომემახედუ 256
ქომემახთუ 256
ქომემე 256
ქომემებიტი 256
ქომემეგიხთუდორენ 256
ქომემი... 255, 256
ქომემიღუ 256
ქომემკა- 265
ქომემკახთუ 265
ქომემკახუნეს 265
ქომემკვაბღუ 265
ქომემო 256
ქომემობღამან 257
ქომემობღაფან 256
ქომემოგობუნუ 256
ქომემოიონუ 256
ქომემობუნეენან 257
ქომემობუნუ 257
ქომემუ... 257
ქომემუდუ 257
ქომემულვან 257
ქომემუხთესდორტუნ 257
ქომეშქვა- 265
ქომეშქი– 265
ქომეშქოგობუნარე 265
ქომეჩუ 186
ქომეწუ... 218
ქომეწუკაპუ 218, 224
ქომეწუკაპუდორენ 218
ქომეჭიშუ 186
ქომვა... 191
ქომი... 192, 193
ქომიკიხუნუ 216
ქომიკუ... 211
ქომიკულუნ 211
ქომილაკორუ 227
ქომოღახუნ 229
ქომილუ 193
ქომიშახოანსა 257
ქომიში... 255, 256
ქომიშიდვით 256
ქომიშინჯირუ 256
ქომიშო... 256, 257
ქომიშობღაფან 257
ქომიშუ... 257
ქომიშუხთუ 257
ქომო... 190-193
ქომოა... 191
ქომოი... 192
ქომოკა... 211
ქომოკახთით 211
ქომოკახთუ 211
ქომოკი... 211
ქომოკიდუ 190
ქომოკიზდეს 211
ქომოკიწკედეს 211
ქომოლადგუ 229
ქომოლამობუნამან 229
ქომოლასქიდეს 229
ქომოლატკოჩუ 229
ქომოლაიხედი 229
ქომოლახედუ 229
ქომოლახეტეს 229
ქომოლვო... 229
ქომოლვობუნე 229
ქომოლობობუანათენ 229
ქომოლობობუნი 229
ქომოლოგობუნაპტეს 229
ქომოლოსვარე 229
ქომოლობუნეენ 229
ქომოლობუნეს 229

ქომოლოხუნუ 229
ქომოლუ... 230
ქომოლუდუ 230
ქომოლუტკოჩეს 230
ქომოი... 192
ქომოჟაუკიუფთ 268
ქომოშა... 257
ქომოშახთი 257
ქომოშახთუ 258
ქომოში... 258
ქომოშიჲონუ 258
ქომოშიღუ 258
ქომოშუ... 258
ქომოშუკაპუ 258
ქომოჲი... 192
ქომუ... 191-193
ქომუი... 192
ქომუკუ... 217
ქომუკუტკობუ 217
ქომული... 230
ქომულიბღეს 230
ქომულიდუ 230
ქომულუ... 230
ქომულუტკოჩეს 230
ქომუღეს 191
ქომუღუ 193
ქონა... 189
ქონათვეენ 189
ქონათვით 189
ქონაკლიმუ 189
ქონანთახუ 189
ქონაქთი 189
ქონაციგუ 189
ქონაჭაბენ 189
ქონი... 188
ქონია... 189
ქონიაჯეს 189
ქონიღუ 188
ქონიღუმკულე 188
ქონო... 187
ქონოგურუ 187
ქონოდგითეს 187
ქონოდგითუ 187
ქონოდუმელან 187
ქონოკორუ 187
ქონუ... 188
ქონუდგიფან 188
ქონუდუ 188
ქონუთუ 188
ქონუთხოზინეს 188
ქონუკიდეს 188
ქონულუნ 188
ქონუფინამან 188
ქონუჩქინუ 188
ქონუჯღონუ 188
ქოჲა... 197
ქოჲაზდუ 197
ქოჲო... 198
ქოჲოდუმესს 198, 293
ქოჲუჩქინდუ 199
ქოოხოოწონუ 274
ქომე... 266
ქოშებინახი 266
ქოში... 266
ქოშიგნუ 266
ქოშინახუ 266
ქოშკო... 265
ქოშკოვიღამ 265
ქოშო... 260
ქოშობიბღით 260
ქოშოჲონეს 260
ქოშუუ- 266
ქოშუუნახუნ 266
ქოწი... 220, 225
ქოწიმჯღონი 220, 225
ქოწუ... 220, 225
ქოწულუ 220
ქოხვო... 274
ქოხვოწონუ 274
ქოხო... 274
ქოხობოწონამტით 274
ქოხოყოწონი 274
ქოხომოტახუ 274
ქოხომსქიდას 274
ქოხონკანუ 274
ქოხოწონაფუ 274
ქოხუ... 274
ქოჯა... 202
ქოჯაცონუ 202
ქოჯე... 201
ქოჯელა... 247, 248
ქოჯელავობი 248
ქოჯელი... 249, 285
ქოჯელიდუ 249
ქოჯელუ... 248, 249
ქოჯელუდუ 249, 285
ქოჯეპკორი 201
ქოჯი... 204
ქოჯიღამან 205
ქოჯჲუ... 204
ქოჯჲუდუ 204, 205
ქოჯო... 203
ქოჯოჯუ 203
ქუგამა... 278, 279
ქუგამახტუ 279
ქუდუ... 208
ქუდუტალით 208
ქუიშიგნუ 267
ქუკი... 215, 215
ქუკიბღეს 216
ქუკუ... 215
ქუკუი... 215, 216
ქუკუიბღეს 216
ქუკუკიელეენ 215
ქუკუკირუფან 215
ქუმე... 186
ქუმეჩუ 186
ქუმო... 190
ქუმობუ 191
ქუმოხთუ 190
ქუში... 266, 267
ქუშინახერეტუ 267
ქუწუდგინ 225
ქუხუ... 274

ღ- 192, 193

ყონ- 192, 193

ცეო... 198

შა- 263, 264, 266
შე- 266, 267, 294
შევიგნეპტი 266
შემინახით 266
ში- 266
შიგნუ 266
შინახერი 266
შინახუმან 266
შუ- 266
შუგნეფს 266

წა- 218
წალე 224
-ხო 272

ჯა... 201, 202
ჯანთხას 202
ჯე- 249
ჯე... 201
ჯელა- 249
ჯელუ... 246
ჯეოხენ 198
ჯეხენ 201

ჯი... 204
ჯითუ 204
ჯიო... 202, 203
ჯიოჭი 203
ჯიო... 202, 203
ჯიოლამს 203

ჯო... 202, 203
ჯოლუ 203
ჯოო... 202, 203
ჯოოლუ 203
ჯუ... 203
ჯუნკოლუ 203

ჰაგუ 223
ჰაგუნული 223
ჰეშებოდონათენ 260
ჰო- 260

ქართული

ა- 66, 74, 264
ამო- 157, 158, 164, 165, 200, 263, 300
აღ– 157, 200, 272, 293

გა– 35, 36, 59, 60, 71, 73, 75, 78, 133, 155, 253–295, 297, 301
გა(ნ)- 61
გადა- 71, 73, 119, 120, 131, 132, 136, 218, 253, 272, 294, 295, 297, 298, 301
გადმო- 120, 218, 297
გამო- 72, 93, 133, 146, 164, 165, 170, 171, 176, 177, 263, 264, 278, 279, 301
გარშემო 60

და- 26, 32, 45, 78, 143, 136, 165, 169, 200, 205, 253, 293, 294, 297

ერთ- 295

-ზე 272

კაკალ– 295

მი- 23, 60, 61, 78, 190, 293, 295
მო- 23, 60, 61, 78, 293, 295, 297

ნა- 170

უკან 75, 181, 218, 295

შე- 48, 59, 70, 73, 96, 102, 153, 158, 160, 169, 227, 230, 244, 264, 277, 297, 298
შემო- 158, 164, 264, 297
-ში 96

წა- 32, 96, 123, 124, 169, 205, 237, 264
წამო- 93, 113, 144, 146, 219, 224, 301, 237

წა- 82, 143, 224, 276, 295, 297
წამო- 82, 83, 97, 297
წინ 83, 87, 89, 219, 295

აფხაზური

აკა 295
აკცლფშრა 298
ალადა 296
ალავწრა 296

ალცქწარა 296

დლეიტ 296

ლა- 296, 298

თურქული

kaya 271